ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ–ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1-2
JEUDI-VENDREDI
1-2 DECEMBRE
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.999
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — No 13 999

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

«ՄԵՂԻ ՀՐԱՄՄԵՑԷՔ» ՄԸ ԵՒՍ

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ՎԱՒՏՀԱՅՄՆ Է ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԻՐՈՂԸ

Մերձաւոր Արեւելքի կնճռոտ կացութիւնը եւ իրաւագրկուած ժողովուրդի մը պաղեստինեան դատն ճակատագիրը Թոյլ չեն տար, անշուշտ, որ հիմունքով մոտենանք ամէնօրեայ հրաւէրներուն, որոնք կը բազմանան Սատաթի առաջին հրաւէրէն ի վեր։ Իրեն յաջորդած էին արդէն Քատաֆի, ապա Իրաք եւ հիմա ՄԱԿն է, որ մաշէն ինչպէս կ՚ըսէր տը Կօլ, որ հրաւէր կը կարդայ իր ընդհ. քարտուղարին բերնով։ Վալտհայմ, որ ընդունած ալ է Գահիրէի ժողովին ՄԱԿի մասնակցութիւնը Նիւ Եորք կը հրաւիրէ Սատաթի հիւրերը։ Հետաքրքրականն այն է նաեւ որ Գահիրէ, Տրիպոլիս, Պաղտատ կամ Նիւ Եորք երթալը պէտք չէ արդելք ըլլայ ժընեւ երթալու։

Մինչ այս ժողովներուն գումարումը բուն ժողովը (ժընեւ) պատրաստելու համար, Գահիրէի մէջ մթնոլորտը անսովոր է եւ նոյնիսկ եթէ կարգ մը նաարականներ «բարեմիտ» նոյնիսկ «միամիտ» կ՚որակեն Սատաթը, ժողովուրդը ընդհանրապէս լաւատես է։ Գահիրէէն վերադարձաւ Ֆրանսացի դիւանագէտը՝ ժուրնիաք, որ նամակ մը տարած է Սատաթին, ժիսքարէն, Ֆրանսական բարեկամութեան ապահովութիւնը տալու համար։

Գալով հակասատաթ ճակատին, աւելի դիւրին պիտի ըլլար հաւանաբար ճակատներ որակումը գործածել, տրուած ըլլալով որ բոլորը նոյն սաստկութեամբ դէմ չեն եւ զանազան ձեւեր կան՝ «բոլորովին» դէմ, «ըրածը չիտակ չէր, բայց», այս չափաւորներուն մէջ են Սաուտի Արաբիա, Քուէյթ, Մարոք, Սուտան եւ կը փորձեն որոշ դեր մը խաղալ որպէսզի բոլորովին չպառակտի արաբական աշխարհը։ Արաֆաթի ՊԱԿն ալ աւելի մեղմ է քան «Մերժումի Ճակատ»ը մինչ Այսրյորդանանի Պաղեստինցիք բոլորովին շփոթած են եւ մանաւանդ կը վախնան որ որեւէ հաշտութիւն կնքուի «իրենց կռնակին վրայ»։ Հաւանական չէ որ Գահիրէ երթան քանի Հիւսէյն չերթար։

Մոսկուա մերժեց մասնակցիլ Գահիրէի ժողովին։

Այս էր պատկերը Զորեքշաբթի օր եւ կը մնայ տեսնել թէ ո՞վ պիտի ըլլայ յաջորդ ժողովը հրաւիրողը։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Աշխատանքի դադրում եւ ցոյց, ձախի խնկական գործադուլ մըն է որ կը կատարուի Հինգշաբթի օր։ Իր գլխաւոր նպատակն է արտայայտել աշխատողներու դժգոհութիւնը կառավարութեան խստակեցութեան քաղաքականութեան դէմ։ Կը նախատեսուէր որ մեթրօն միայն 50 առ հարիւր բանի, մինչ երկաթուղին ըստ գիծերու՝ արուարձաններու համար երեքի վրայ մէկ կառախումբ, մեծ

Pas de quotidiens demain à Paris

«Յառաջ» ինչպէս Փարիզի բոլոր օրաթերթերը վաղը լոյս չի տեսներ

Ծանօթ է որ Հինգշաբթի, Դեկտ. 1ի գործադուլի շարժումին միացած է «Ֆիրքի Սէ. Ժէ. Թէ. սենտիքան, ինչ որ Թոյլ չի տար օրաթերթերուն լոյս տեսնել։ Բանուորական Ուժը (Էֆ. Օ.) միացած չըլլալով շարժումին, քանի մը օրաթերթ կրնան լոյս տեսնել գաւառը։

Ուրեմն «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ ինչպէս տեղական բոլոր օրաթերթերը։

ՄԱՀ ԳԷՈՐԳ ՎԻՐԱՊԵԱՆԻ

«Գրական Թերթ»ի Նոյ. 18ի թիւէն կ՚իմանանք, թէ Երեւանի մէջ մեռած է թարգմանիչ Գէորգ Վիրապեան։ Ծնած էր 1917ին՝ Աշտարակ։ Աւարտած է Մոսկուայի օտար լեզուներու հիմնարկութեան իտալերէն լեզուի եւ գրականութեան թարգմանական ու գերմաներէնի մանկավարժական ճիւղերը։ Որոշ ատեն մը աշխատած է Մոսկուա, ապա՝ Երեւան, ուր 1956էն ի վեր կը պաշտօնավարէր «Հայաստան» եւ յետոյ «Սովետական գրող» հրատարակչութիւններու մէջ, իբրեւ աւագ խմբագիր։ Գ. Վիրապեան 1958ին հրատարակչութեան մէջ կազմակերպած է գեղարուեստական թարգմանութեան բաժին մը, որու աշխատանքներուն շնորհիւ հայ ընթերցողներ ծանօթացած են համաշխարհային գրականութեան կարգ մը երկերուն։

Գէորգ Վիրապեան թարգմանած է Կոլլոդիի «Փինոքիոյի արկածները» (1956), Ստիվենսընի «Սեւ նետը» (1959), Գրանինի «Հարմիքէն եռք (1961), Մորավիայի «Զոչարան» (1962), Իպսէնի «Փէռ Կիւնթ», Ռոմէն Ռոլանի «Հմայուած հոգին» եւ այլ բազմաթիւ երկեր, որոնց միջոցով համաշխարհային գրականութեան ճաշակ մը տուած է իր ընթերցողներուն։

ՎՐԻՊԱԿ.— Նոյ. 29ի «Յառաջ»ի մէջ, (Բ. էջ) «Կրքերը բորբոքւում են» յօդուածի Բ. սիւնակի, Բ. պարբերութեան մէջ, վերէն վար 7րդ տողը պէտք է ըլլայ «... ՎԵՐՋԻՆՍ տպագրուել է իր» եւն., եւ ոչ՝ վերջերս։

գիծերու՝ հինգի վրայ՝ երկու։ Ոչ մէկ օրաթերթ լոյս կը տեսնէ եւ Ձայն-Հեռատեսիլն ալ նուազագոյնի կ՚իջեցնէ իր յայտագիրը։ Դպրոցները բաց կը մնան բայց հաւանական է որ դաս չըլլայ եւ նոյնիսկ ծնողքներու Քորնէք Դաշնակցութիւնը (համայնավարամիտ) կոչ կ՚ընէ ծնողքներուն որ տղաքը դպրոց չղրկեն։ Ելեքտրականութեան ալ դադարներ պիտի ըլլան քանի արտադրութիւնը 30 առ հարիւր պիտի պակսի ժամը 8էն 11 եւ 14էն 15, ուրեմն դադրումները պիտի պատահին ըստ շրջաններու։

Ցոյցը տեղի կ՚ունենայ ժամը 10ին Նասիոնէն Ռեփիւպլիք։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ԲՌՆԱԲԱՐՈՒՄՆԵՐԸ

Շահին Մ. Նահանգներ այցելութեան առթիւ, Էրիք Ռուլօ, Մոնտի Նոյեմբեր 16ի թիւին մէջ մանրամասն ներկայացուց մարդկային իրաւանց ոտնահարման պատկերը Պարսկաստան, եւ մատուրական թէ ուսանողական ու նաեւ ժողովրդական զանգուածներու ճգտումը ազատախոհ կարգերու հաստատման համար։

Շահը, դիտել կուտայ յօդուածագիրը, Քարթըրի ընտրութենէն անմիջապէս ետք փորձեց յարմարիլ նոր կացութեան հետ։ Չէ՞ որ Մ. Նահանգներու նախագահը ընտրապայքարի ժամանակ յակնէ յանուանէ յիշած էր Պարսկաստան, իբրեւ մէկը այն երկիրներէն, ուր մարդկային իրաւունքները կը բռնաբարուին։ Եւ որովհետեւ Պարսկաստան շատ լայն ոլորտի մէջ կախում ունի Մ. Նահանգներէն, յատկապէս զինական գետնի վրայ, իր ապահովութեան համար, Շահը հարկադրուեցաւ որոշ չափով մը սանձը թուլցնել։

Այսպէս, արտօնեց, որ մամուլը անդրադառնայ քաղաքական բանտարկեալներու հարցին։ Արդէն աստնըմէ 200 հոգի, իբրեւ «զղջում յայտնած յանցաւոր» ազատ արձակեց։ (Շահին ըսելով քաղաքական բանտարկեալներու թիւը 2500 է, իսկ ընդդիմադիր հոսանքներուն հաստատումով՝ հարիւր հազար)։ Ապրիլին, զինուորական ատեան մը, որ երիտասարդներ կը դատէր, առաջին անգամն ըլլալով 1972էն ի վեր, իր դուռները բացաւ մամուլին եւ օտար դէտերուն առջեւ։ Դատական բնոյթի կարգ մը տրամադրութիւններ, Յուլիսին, կարելիութիւն տըւին քաղաքացի ամբաստանեալներուն, որ զինուորական ատեաններուն առջեւ զիրենք պաշտպանող ոչ-զինուորական փաստաբաններ ընտրեն։ Կ՚ըսուի նաեւ, թէ Ուաշինկթընի հետ հաստատուած լռելեայն համաձայնութեամբ մը, արտակարգ ատեանները այսուհետեւ պիտի խուսափէին մահավճիռներ արձակել ընդդիմադիր տարրերու դէմ, եթէ նոյնիսկ ասոնք զէնք ի ձեռին բռնուէին։ Մինչ այդ մեծ էր թիւը մահապատիժ ստացողներուն։

Ցատկանշական երեւոյթն այն եղաւ, որ աննախընթաց տարողութիւն ստացաւ պոռթկումը այլախոհ-ընդդիմադիր տարրերուն։ Ճնշումի ենթարկուած զոհերը իրենց գլուխները ցցեցին բողոքելու եւ պահանջելու համար։ Համոզուած՝ որ վարչակարգը արդէն տկարացած է տնտեսական եւ ընկերային ծանր տագնապին հետեւանքով, ընդդիմադիրները եկան այն եզրակացութեան, թէ Քարթըրեան ժամանակաշրջանի մը մէջ վարչակարգը պիտի չհամարձակի հարուածել զիրենք։ Այսպէս է, որ հաւաքականութիւններ եւ անհատներ կամաց – կամաց սկսան պահանջել ամէնէն տարրական ազատութիւններու յարգումը։ Ի տես քաղաքական ահարկու ոստիկանութեան՝ Սավաքի կրաւորական կեցուածքին, երբեմնի սարսափը տեղի տուաւ յանդգնութեան առջեւ։

Անուանի գրագէտ Ալի Աշխար Ճավատի նեղացուցիչ կացութեան չմատնուեցաւ, երբ տարեսկիզբին «Բաց նամակ» մը ուղղեց Շահին, մեքենագրուած 230 էջ, որ թէեւ շարադրուած էր կիրթ ոճով, այսուհանդերձ պարսաւագիր մըն էր վարչակարգին դէմ, առանց ծամծմուած բառերու։

Նախաձեռնութիւն մը, որ բախտորոշ թուական պիտի մնայ, արձանագրուեցաւ Յունիսին։ Ակնառու քաղաքական երեք դէմքեր, Տոքթ. Մոսատեղի Ազգային Ճակատի նախկին անդամներ (ժողովրդական այն մեծ շարժումը, որ 50ական թուականներու սկիզբը ազգայնացուց քարիւղի ընկերութիւնները), իրենց կարգին նամակ մը յղեցին Շահին։ Տոքթորներ Քարիմ Սանժապի, Շամփուր Պախթիար եւ Պ. Դարեհ Ֆորուհար, լռութեան դատապարտուած, բանտարկուած եւ հալածուած գրեթէ քառորդ դարէ ի վեր, մատնանշեցին կայսերական «բռնակալութիւնը» եւ հաշուեկշիռի մը ձեւով ցոյց տուին այն «աղետալի կացութիւնը», որուն պատասխանատուն էր իշխանութիւնը։

Յունիսին, Պարսիկ Գրողներու Միութիւնը, որ օրէնքէ դուրս հռչակուած էր 1969ին, կը պահանջէ իր օրինականացումը, միեւնոյն ատեն վերացումը գրաքննութեան, քանի ասիկա պատճառ էր եղած երկրին մշակոյթին «այլասերումին»։ Ստորագրողներուն մէջ են գրագէտներ, բանաստեղծներ, յայտնի շարժանկարիչներ, ոմանք բանտէն նոր դուրս ելած։ Ամիս մը ետք 64 փաստաբաններ, փաստաբանական կաճառի ակնառու դէմքեր, ինչպէս նաեւ երիտասարդ իրաւագէտներ, կը պահանջեն, ի շարս բազմաթիւ կէտերու, վերահաստատումը դատական իշխանութեան անկախութեան եւ առկախումը բոլոր արտակարգ ատեաններուն։ Բողոքի շարժումը կը ծաւալի Սեպտեմբեր 14ին, երբ 141 դատաւորներ եւ փաստաբաններ, անսալով օրէնքը, կը հիմնեն «Իրաւաբաններու Ընկերակցութիւն» մը, իբրեւ նպատակ առաջադրելով ժողովրդավարականացումը ատենակալութեան։

«Կէօթէ» հիմնարկութեան մէջ սարքուած «մշակութային երեկոյթներ» քաղաքական ցոյցերու կը վերածուին։

Վերոյիշեալ եւ այլ բողոքներու մանրամասն արտայայտութիւններու մատնանշումէն ետք, Էրիք Ռուլօ կը գրէ, թէ իրաց այս պատկերին առջեւ վարչակարգը անկասկած, կուգայ այն եզրակացութեան, թէ այլեւս կարելի չէր աւելի հանդուրժել եւ թոյլտուութիւններ շնորհել։ Այլ խօսքով՝ սահմանագիծը հաստատուած էր։

Այսպէս է, որ «Անկցի Շահը» բացագանչութիւններուն դէմ, Ռէյի ուսանողներու կողմէ, Հոկտ. 7ին, իշխանութիւնը կը պատասխանէ ոստիկանական գնդակներով։ Հաշուեկշիռը՝ քանի մը տասնեակ վիրաւոր եւ 300ի մօտ ձերբակալեալ։ Հոկտեմբերի ուսանողական ցոյցերը Թեհրան, Ղոմ, Շիրազ եւ այլուր, կը ճնշուին ընթացիկ դարձած բռնութեամբ, երբեմն նոյնիսկ արիւնահոսութեամբ։ Ապահովութեան ուժերը հրաման կը ստանան տեղն ու տեղը սպաննել «զէնք ի ձեռին ընդդիմացող ահաբեկիչները»։ Այս ձեւով դատավարութիւններու ծախքերը կը խնայուին եւ արտասահմանի բողոքներն ալ կը նուազին...։

Ճնշումի միջոցները կը մնան անփոփոխ։ Սավաք, միշտ ներկայ ամէն տեղ, կը շարունակէ կամայական ձերբակալութիւնները, բանտարկութիւնները «վտանգաւոր» նկատուած կասկածելիներու եւ, ի հարկին, նաեւ խոշտանգումները։ Զինուորական ատեանները միակ ձեռնհաս մարմիններն կը մնան կարծիքի յանցանքները դատելու։ «Միակ կուսակցութիւնը», համաձայն Տոքթ. Պաղայի, Աշխատաւորներու կուսակցութեան (օրէնքէ դուրս նկատուած) ղեկավարին, «համախմբական կեդրոն մըն է բոլոր անոնց համար, որոնք ապականութեանց մէջ խրած են, կը կողոպտեն հանրային եւ անհատական ունեցուածքները՝ հովանաւորութեանը եւ պաշտպանութեանը տակ պարսկական կեսթափոյին»։

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ Ժ. – ԺԲ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ

ՏՈՀՄԱՅԻՆ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1.– ԹՈՎՄԱ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ա.— ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԾԵՐ

Մեր պատմութեան հին ժամանակներէն սկսեալ, Արծրունեաց տոհմը եղած է Հայոց նշանաւոր նախարարական տոհմերէն մէկը: Երբ Թ. դարուն Բագրատունիները մեծ յաջողութիւններ կ'ունենան, միւս տոհմերն եւս կը ձգտին քաղաքական անկախ, ինքնուրոյն իշխանութիւններ դառնալ: Այդ տոհմերէն աչքի կ'իյան Արծրունիները, որոնք մեծ յաջողութեան եւ յառաջդիմութեան կը հասնին, յատկապէս, Արծրունեաց տէր եւ Վասպուրականի իշխան Գրիգոր Դերենիկի օրով, ապա եւ՝ անոր որդի Գագիկի ժամանակ: Արծրունիներու թագաւորութիւնը կամ իշխանութիւնը, որ Գրիգորի եւ Գագիկի օրով կը տիրէր բաւական շատ գաւառներու վրայ, քաղաքականապէս կը բաժնուի Բագրատունիներու թագաւորութենէն եւ մրցակից կը դառնայ անոր: Արծրունիներու այս առանձին, քաղաքականապէս անկախ իշխանութիւնը, ահա, կը ստեղծէ իր տեղական, տոհմային մշակոյթը, կ'ունենայ իր տոհմային պատմութիւնը այնպէս ինչպէս Բագրատունիներու տոհմը ունեցաւ իր առանձին պատմագիրը, յանձինս Շապուհ Բագրատունիի եւ, մասամբ նաեւ, Յովհաննէս Դրասխանակերտցի կաթողիկոսի:

Ինչպէս Թովմա Արծրունիի «Պատմութեան» յառաջաբանէն կ'երեւայ, ան իր «Պատմութիւնը» ձեռնարկած է գրել Վասպուրականի իշխան եւ Արծրունեաց տէր՝ Գրիգոր Դերենիկի հրամանով, որ կը ցանկար Արծրունեաց տոհմի ազգաբանութիւնն ու պատմութիւնն ունենալ, սկիզբէն մինչեւ իր ժամանակները:

Գիրքը բաղկացած է երեք դպրութիւններէ: Առաջին դպրութեան վերջաւորութեան կը յիշուի, նաեւ, որ Թովման կը գրէ իր «Պատմութիւնը» Վասպուրականի իշխան եւ Հայոց զօրավար Գագիկի հրամանով, որ Գրիգոր Դերենիկի երկրորդ որդին էր, եւ որ 905 թուին, իր եղբօր Աշոտի մահէն յետոյ, կը դառնայ Վասպուրականի իշխան: Այս երկու անունները, — Գրիգոր Դերենիկ եւ Գագիկ, — շարք մը բանասէրներ շփոթութեան մէջ ձգած է: Սակայն հարցը շատ պարզ է, Թովման իր «Պատմութիւնը» սկսած է գրել Գրիգոր Դերենիկի հրամանով եւ շարունակած է՝ անոր որդի Գագիկի պատուէրով: Թովման իր «Պատմութեան» մէջ կը յիշատակէ, նաեւ, Յովհաննէս Դրասխանակերտցի կաթողիկոսը՝ «երանելի» անուանելով զայն: Արդ, այս ածականը կը գործածուէր վախճանած մարդու մը համար. կը նշանակէ, որ Թովման իր «Պատմութիւնը» գրած է երկար ժամանակի ընթացքին, նոյնիսկ Դրասխանակերտցիի մահէն յետոյ, որ վախճանած է, ինչպէս ընդունուած է 925 – 930ական թուականներուն:

Թովմա Արծրունի եկեղեցական մըն էր եւ ճանչցուած որպէս մեծ գիրք ու պաշտօն ունեցող վարդապետ: Մեծ պատմիչներու մէջ՝ ան հմուտ եւ հետաքրքիր անձնաւորութիւն է եղած: Ան շատ անգամ անձամբ ստուգած է իր պատմած դէպքերը եւ յիշատակած վայրերը: Ընդհանրապէս, ան լրջութեամբ վերաբերուած է իր գործին: Յաճախ կը յիշատակէ թուականները, թէեւ երբեմն կը պակսի ժամանակագրական ճշգրտութիւնը իր «Պատմութեան» մէջ ուր, յաճախ, աւելորդ դրուագներ ալ տեղ գտած են:

Բ.— ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ–

Ինչպէս ըսինք, Թովմա Արծրունիի գրած «Պատմութեան» մեզի հասած մասը բաժնուած է երեք դպրութիւններու. բայց իրականութեան մէջ, իր նիւթով, կը բաժնուի երկու մասի՝ Հին Պատմութիւն, որ Ադամէն սկսեալ՝ կը հասնի մինչեւ 850 թուականը, եւ Նոր Պատմութիւնը՝ այդ թուականէն յետոյ:

Հին Պատմութեան համար ան կը յիշատակէ աղբիւրներ, սովորաբար՝ առանց անունները տալու: Ան կը յիշէ, որ իր Պատմութեան այդ մասի համար օգտուած է «Մնացորդք պատմագրացն Հայոց» կոչուած գրութենէն, որոնք անծանօթ կը մնան մեզի ցարդ: Սակայն, առանց նկատի ունենալու այս պարագան, Պատմութեան այս մասը առանձին արժէք չունի. կ'երեւայ, որ հեղինակը շատ յերիւրած բաներ մտցուցած է իր գրքին մէջ, պատուէրատուի ցանկութեան համաձայն:

Օգտուելով Մովսէս Խորենացիէն, ան հնագոյն ժամանակներու մէջ կը դնէ Արծրունեաց տոհմին անուններու ամբողջ շարքեր եւ անոնց մասնակից կը դարձնէ այս կամ այն նշանաւոր պատմական դէպքին: Բայց այդ բոլորը, ի հարկէ, միայն Թովմա Արծրունիին վերագրել կարելի չէ. անոնց մէկ մասը, ժամանակի ընթացքին, այդ տոհմի մէջ հետզհետէ կազմուած զրոյցներ են, որոնցմէ օգտուած է Թովման: Կան նաեւ ժողովրդական զրոյցներ, ինչպէս օրինակ՝ Լեզք գիւղի հետ կապուած զրոյցը, ըստ որուն՝ Արա Գեղեցիկ կը կենդանանայ:

Նոր Պատմութեան համար, որ կը սկսի երկրորդ դպրութեան կէսէն (Ե. գլուխ), Թովմա կը յայտնէ, թէ ուրիշներ չեն գրած եւ թէ ինքը ժամանակակից է անոր: Այստեղ, ան շատ մանրամասն կը պատմէ, նաեւ, այն կռիւները, զորս հարկերու պատճառով ապստամբած Հայերը, կը մղեն Արաբներու դէմ, Տարօնի իշխան Բագրատ Բագրատունիի գլխաւորութեամբ, երբ Սասունցիները իրենց լեռներէն իջնելով՝ կը կոտորեն Արաբները, եւ յետոյ, ամիրապետը, մեծ բանակով, կ'ուղարկէ Բուղայ ոստիկանը, որ աւերումներ կը գործէ եւ կը կերխվարէ նախարարները: Ապա, Թովմա կը պատմէ, թէ ինչպէս, յետոյ, նախարարները գերութենէն կ'ազատին, եւ կը հիմնուի Հայոց թագաւորութիւնը Բագրատունի Աշոտ իշխանի ձեռամբ: Այս բոլոր դէպքերը պատմելու ատեն՝ Թովմա, բնականաբար, առանձին ուշադրութիւն կը դարձնէ Արծրունիներու պատմութեան վրայ, օրինակ՝ Արծրունի Աշոտի, անոր որդի՝ Գագիկ Դերենիկի, անոր որդին՝ Աշոտ, Գագիկ եւ Գուրգէն իշխաններու եւ ուրիշներու վրայ, մանրամասն յիշելով անոնց ըրած կռիւները եւ կատարած շինարարութիւնները:

Թովմա Արծրունիի «Պատմութիւնը» թերի կը մնայ 261րդ էջի վերջաւորութեան, Գուրգէնի կռիւներուն վրայ՝ Արաբներու դէմ: Ինչպէս ըսինք, Թովմա իր «Պատմութեան» երկրորդ մասի անցքերուն ժամանակակից է, մասամբ՝ ականատես, կամ պատմութիւնը լսած է ականատեսներէն. այս իսկ պատճառով անոր գործը արժէքաւոր աղբիւր մըն է՝ այդ ժամանակի համար: Ան ստուգապատում գրող է. այդ կ'երեւայ այն բանէն, որ անոր գրածները կամ պատմածները կը համընկնին արաբական աղբիւրներուն:

Այս բոլորով հանդերձ, Թովման ըլլալով Արծրունի եւ «Պատմութիւնը» գրելով Արծրունի իշխաններու հրամանով, զերծ չէ տոհմային սնապարծութենէ. յաճախ կը գովաբանէ այդ ընտանիքի իշխանները, թէեւ պէտք է խոստովանիլ, որ իբրեւ հոգեւորական ան երբեմն ալ կը պարսաւէ անոնց ուրացումներն ու չար գործերը. երբեմն ալ լռութիւն կը պահէ այնպիսի դէպքերու նկատմամբ, որոնք պատուաբեր չեն Արծրունիներու համար, ինչպէս օրինակ՝ այն, որ Սմբատ Թագաւորի պարտութիւնը, ըստ Դրասխանակերտցիի կ'ըլլայ Արծրունի Գագիկ իշխանի դաւաճանութեան պատճառով: Այսուհանդերձ, Թովմայի այս երկը՝ շատ կարեւոր աղբիւր կը մնայ՝ արաբական բռնապետութեան վերջին շրջանի պատմութեան համար:

Ըլլալով ժամանակակից Յովհաննէս Դրասխանակերտցի կաթողիկոսի, Թովմա նոյնպիսի քաղաքական եւ ազգային հայեացքներու տէր է, ինչ որ Դրասխանակերտցին: Բացի այդ, որ ան նոյնչափ եւ աւելի ազդուած է Ս. Գիրքէն եւ Մովսէս Խորենացիէն:

Ինչ կը վերաբերի անոր ոճին, ան բաւացի նմանողութեամբ կ'ենթարկուի աւելի Եղիշէին, սակայն ասոր մօտ կայ շատ անճաշակութիւն եւ ճոռոմաբանութիւն. կը յօրինէ ոչ միակերպ: Թովմայի հայերէնը մատենագրական կամ պատմագրական ոճի միատարրութիւն չունի. կը յօրինէ մերթ պարզ ու դիւրին, մերթ՝ մթին շարահիւսութեամբ, խորտուբորտ արտայայտութիւններով եւ բառերու աւելորդ կուտակումներով:

ՏԱՐՕՆԱՎԱՐԴ

Յաջորդիւ
ԱՆԱՆՈՒՆ ՊԱՏՄԱԳԻՐ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՓԱՌԱՊՍԱԿ ՄԽԻԹԱՐ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻԻ ԱՆՄԱՀ ՃԱԿԱՏԻՆ

ՎԻԷՆՆԱ («Յառաջ». — Յապաղած)

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութիւնը Սեպտեմբեր 27ին կը փակէր երանաշնորհ հիմնադրին՝ Մխիթար Աբբահօր ծննդեան 300ամեակի հանդիսութիւնները բացառիկ նուագահանդէսով մը, որու մասին արդէն Մայիսէն սկսեալ 16 հայ թերթեր Փարիզէն մինչեւ երկու Ամերիկաներ, Գանատա, Միջին Արեւելք եւ մայր հայրենիք, մանրամասնօրէն հաղորդած էին:

Յարգանք Հայ Մամուլի այդ անխոնջ մշակներուն, որոնց շնորհիւ արտասահմանէն աչքառու թիւ մը պատուական Հայերու Մխիթարի հայաբորբ հոգիէն բոնկած՝ եկած էին մեծարանքի իրենց տուրքն ընծայելու անոր անմեռ յիշատակին:

Արդէն շաբաթներ առաջ եռուզեռ սկըսած էր: Գերմաներէն մեծատառ յայտաբարութիւններ, պեղեղուած քաղաքին աչքառու անկիւնները եւ հայ ուսանողներու ձեռքով բաժնուած հազարաւոր թըռուցիկներ շարժած էին տեղացիներու եւ զբօսաշրջիկներու հետաքրքրութիւնը:

Անոնք գունդ-գունդ կը դիմէին Սեպտեմբեր 27ի երեկոյ՝ Musikverein-ի աշխարհահռչակ նուագասրահը, որ իր եղանակի համանուագային տարեշրջանի բացումը կը կատարէր հայկական բացառիկ նուագահանդէսով մը:

Ժամը ճիշդ 7.30ին կ. ե. պատուոյ օթեակը մուտք կը գործէր Աւստրիոյ նախագահը՝ Դոկտ. Ռուտոլֆ Քիրխշլէկէր, որ նաեւ յանձն առած էր յոբելենական հանդէսին հովանաւորութիւնը: Նոյն օթեակին մէջ իրենց տեղերը կը գրաւէին նախկին գահաժառանգ Օթթօ ֆոն Հապսպուրկի կինը՝ կայսրուհի Ռէկինա եւ մայրը. Պէյրութէն յատկէն հրաւիրուած Հայ Կաթողիկէ պատրիարք Հմայեակ Կաթողիկոս Կէտիկեան, իրը հետեւորդ ունենալով Անդրանիկ Վրդ. Կըռանեան՝ Մասիս երկշաբաթաթերթի խմբագրապետը. Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբայ Հ. Պօղոս Վրդ. Անանեան, ընկերակցութեամբ Հ. Յակոբ Վրդ. Ջանթայեանի. Վատիկանի նուիրակին եւ Վիէննայի Կարդինալ Ֆրանց Քէօնիկի փոխանորդները. Վիէննայի Մխիթարեան Աբբահայր՝ Հ. Գրիգորիս Վրդ. Մանեան եւ Հ. Մեսրոպ Վ. Թօփալեան:

Ուրախալի էր տեսնել Վիէննայի հայ գաղութի կողքին՝ արտասահմանէն յատուկէն ժամանած Հայերու կոկիկ բազմութիւն մը Պոսթոնէն, Նիւ Եորքէն, Լոս Անճելըսէն, Իտալիայէն, Ֆրանսայէն, Իսթանպուլէն եւ Պէյրութէն:

Ոսկեզրուագ սրահի բեմին առաջամասի վերեւ կախուած էր Մխիթար Աբբահօր մեծադիր գունաւոր նկարը, կարծես

ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ԽՈՀԵՐ

ՄԽԻԹԱՐԻ ԼՈՅՍԸ

Ծննդեան 300ամեակին առիթով

(1676–1976)

Գրեց՝ Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՄԽԻԹԱՐԻ ԼՈՅՍԸ

Հողղարէն ծլարձակուած, Հայեկայէն ճաճանչներ ժառանգած, Արագածէն ու Խոր-Վիրապէն կենդանացած ջահ մըն է Մխիթարինը, իր բազմաչարչար զոհողութիւններու անբիծ իւղովն արծարծուն, իր հրաշագործ հաւատքի բոցով միշտ առկայծ:

Լոյս մըն է ստեղծագործ, որ այլանդակօրէն խառնակուած լեզուի մը աւերներուն վրայ՝ կանգնեց մեր «Մեծաւջանց»ի հզօր աշտարակը, իր «Հայկազեան Բառգիրք»ի փարոսը լուսապայծառ, եւ օտարին քանդիչ ձեռքէն խլելով մեր ոսկեղէն հազարադանձ բարբառը՝ ամուր հիմերը դրաւ մեր ոսկեղէն նոր դարուն:

Լոյս մըն է հոգեսնունդ եւ խնկաւէտ, որ Սեւանէն ու Նարեկէն առնելով բուրվառներ արծաթեայ, օտարութեան մէջ հայ մենաստան մը քանդակեց, Աղբիւականի հեռաւոր ու գեղածիծաղ ափերուն՝ Փոքրիկ Հայաստան մը ստեղծեց, ոսկետառ մագաղաթներով, ու վերանորոգ միաձնութեան եւ վանականութեան զանգերն հնչեցուց՝ հայրենի արձագանգներով:

Լոյս մըն է խաղաղ ու պայծառ, սիրոյ եւ եղբայրութեան նշոյլներով բոլորքուն, որ ատելութեան սառը հալեցուց մեր լեռներէն, ոխութեան թանձր խաւարը փարատեց մեր դաշտերէն, անյիշաչարութեան եւ ներողամտութեան շունչով ջերմացուց հորիզոնը, Կրօնքի եւ Գիտութեան սուրբ ճանապարհը լուսաւորեց, եւ հոգիները առաջնորդեց միութեան, ճշմարիտ ազգասիրութեան ուղիներէն:

«Լոյս տուր իմ ակին», կը գոչէր Մխիթար, իր կուրութեան օրերուն, երկնքէն հայցելով բժշկութիւն՝ իր խաւարած աչքերուն:

Տխուր պատկերն էր ատիկա ամբողջ Հայաստանին: Մխիթար կարծէք կը մարմնացնէր իր մէջ մեր երկիրն համայն, իր բոլոր կարօտութիւններով ու սուգերով: Կուրցած էր մեր աշխարհն ալ: Իսկ Վերածնունդի այգը կ'ուշանար:

Սեւանի մէջ, անմոռանալի գիշեր մը, գիշեր մը երկունքի, հնչեց երկնառաք ձայնը. «ԵՂԻՑԻ»: Ու ծագեցաւ արշալոյսը հնաշխարհիկ: Ծիրանի լոյսին մէջէն՝ պատանի մը խիզախ, դիւցազնօրէն ցատքեց, Հերակլեան կորովով պայքարելու ահաւոր զօրութեանց դէմ:

Գողթնի մեր գուսանները արթնցան հազարամեայ թմբիրէն, դարձեալ ձեռք առին քաղցրանուագ բամբիռներն ու երգեցին սարէ սար.

Նա հուր հեր ունէր, բոց ունէր մօրուս,
Եւ աչկունքն էին արեգակունք:

Մխիթարի լոյսն էր ատիկա այս անգամ, որ կուգար աւետել ծնունդը նոր դարուն: Կրակ էր համակ, աչքերն էին գերդ արեգակ:

Մեծն Ալիշան Վենետիկէն պատասխան փոխեց տար Գողթնի երգիչներուն.

Հայո՛ց աշխարհիկ, գարունդ է հասեր.
Ահա ա՛յս էր Մխիթարի լոյսը:

«Բազմավէպ», թիւ 1–2, 1977
(Բացառիկ թիւ նուիրուած Մխիթարի)

(14 եւ վերջ)

հովանաւորելով իր ներքեւ հանդիսաւորապէս բազմած 90 հոգինոց Թոնքիւնսթլէր սենֆոնիք հռչակաւոր նուագախումբը եւ 120 հոգինոց Սինկ–Աֆատեմի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Փրոֆ. Քարլ Էթթիի:

×

Հանրապետութեան նախագահի սրահ մուտքին՝ նուագախումբը յոտնկայս կը հնչեցնէր պետական փառերգը (հիմն): Ապա բեմ կը բարձրանար Վիէննայի Մխիթ. Գերպ. Աբբահայրը եւ գերմաներէն համիրճ խօսքերով օրուան խորհուրդը բացատրելէ ետք, Միաբանութեան կողմէ բարի գալուստ կը մաղթէր եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէր յանուանէ՝ յարգարժան հիւրերուն, չմոռնալով յիշել մանաւանդ ներկայութիւնը՝ արտասահմանէն եկած Հայերուն:

Կը սկսէր յայտագրին գործադրութիւնը, որուն բացումը կը կատարուէր պոլսահայ երգահան Յարութիւն Սինանեանի 1902ին յօրինած «Մխիթար» քայլերգով, սենֆոնիք նուագախումբի վերածուած Աւետիս Զամբագեանի կողմէ:

Այս չքնաղ քայլերգը իր արեւելաշունչ սիրուն մեղեդիներով եւ եւրոպական կառուցուածքով՝ հաւասարապէս կը խօսի Հայու թէ օտարի սրտին. այս պատճառաւ ոգեւորութիւնը ընդհանուր էր եւ արժանացաւ ջերմ ընդունելութեան:

Յաջորդեցին Կոմիտաս վարդապետի՝ Ասլամազեանի դաշնաւորումով չորս ժողովրդական երգերը՝ Հաբբբան, Քէլէր ցոլէր, Գարուն ա, Կաքաւիկ, որոնք մեծ եռանդով կատարեցին նուագախումբի յիսուն լարայինները: Հայ ժողովրդական երգի թողած տպաւորութիւնը մեծ եղաւ ունկնդիրներուն վրայ. բայց խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ Արամ Խաչատրեանի աշխարհածանօթ Գայեանէ պարանուագին երեք հատուածներով՝ Լիւլապի, Աղջկանց պար, Լեզկինքա, որոնք նուագախումբի կողմէ ճշգրտօրէն մեկնաբանուեցան:

« ՄԽԻԹԱՐ » ՕՐԱԹՈՐԻՕ

Օրուան խորհուրդը իր իմաստին պատշաճ լրումը կը գտնէր նուագահանդէսին երկրորդ բաժինով, ուր առաջին ունկնդրութեամբ պիտի հնչէր վիէննաբնակ երգահան Աւետիս Զամբագեանի «Մխիթար» օրաթորիոն, յատկապէս Մխիթար Աբբայի ծննդեան 300ամեակին առթիւ, յօրինուած Վիէննայի Մխիթարեան հայրերու փափաքով:

Զամբագեան իր այս գործին ձեռնարկած, երբ կը ծանօթանար Մխիթարի կեանքին, հմայուած անոր սրբակրօն ու ազգանուէր հոգիէն՝ ըսած էր. «Այս մեծ Հայուն արժանավայել գործ մը պէտք է պատրաստեմ»...: Եւ ան կ'արդարացնէր ինքզինք, երբ Վիէննայի մէջ առաջին անգամ կը հնչէր «Մխիթար» օրաթորիոն:

Հանդիսականները յայտագրի մէջ տպուած գերմաներէն բնագրին լուռ երկիւղածութեամբ կը հետեւէին: Օրաթորիօն գրուած էր սենֆոնիք օրքեսթրի, երգեհոնի եւ մեծ՝ երկսեռ երգչախումբի համար: Կը ներկայացնէր Մխիթարի կեանքը՝ բաժնուած վեց հանգրուաններու, ուր կը նկարագրուէին ծնունդը, պատանեկութիւնը, տառապալից ճամբան պայքարի, Յաղթանակը, Մահը, Յաւերժական փառքը:

Զամբագեան օրաթորիոյի դասական յօրինուածական ձեւին չէր ուզած հետեւիլ, դուրս ձգելով Ռեչիթաթիվի եւ Սոլիսթներու բաժինները, եւ վեց մասերը իրար ընդելուզուած իբրեւ մէկ ամբողջութիւն կը ներկայանային: Երաժշտական հոսանք մը, որ կ'առնէ կը տանի ունկնդիրը իրեն հետ: Ան դիտմամբ ընտրած էր այս ձեւը, գործի ամբողջութեան թողած տպաւորութեան՝ չվնասելու համար զանազան ընդհատումներով:

Նորութիւն մըն էր այս շեղումը դասականէն եւ հետաքրքրական: Նուագը կը սկսէր թաւջութակներու խորհրդաւոր խլրտումներով, որոնց կը միանային ջութակները բարձր ոլորտներու մէջ անհանդարտ ելեւէջներով. եւ հետզհետէ միւս փողային նուագարաններու միախառնումով քաոսային վիճակ մը կը ստեղծուէր — Մխիթարի ծնունդէն առաջ տիրող ազգային քաղաքական ու մշակութային կեանքի տխուր իրականութիւնը պատկերող...:

Եւ ահա նուագախումբը կը փոթորկի եւ փողերը կը պատգամեն ծնունդը Մխիթարի: Երգչախումբը — հրեշտակներու հոյլը — կը ձայնակցի եւ կ'աւետէ կենսուրախ — «Աւետիս ձեզ, Հայեր, ծնաւ ձեզ Մխիթար՝ իբրեւ աստղ լուսապայծառ. երկինքէն նախասահմանուած՝ փարատելու խաւարը քաոսին մթամած»...:

Մխիթար Աստուծոյ շնորհքով կ'աճի ու կը զարգանայ մտքով. եւ գիտակից իր կոչումին որոնումներու մէջ է միշտ. կը փնտռէ այն ճամբան, որ զինք պիտի տանի դէպի աղբիւրը լոյսին: Փշալից է այդ ուղին, բայց նա վախ չունի. գիտէ որ աղօթքով եւ յամառ աշխատանքով կը հասնի անվարան հոն՝ ուր նախախնամութենէ կոչուած է:

Պատանին Մխիթար իր երկար մտորումներուն մէջ՝ կը լսէ յանկարծ երկնային ձայն մը Հաւատքի, Յոյսի եւ Սիրոյ խտացուած Աստուածամօր «Եղիցի»ին մէջ, ուր կը գտնէ ուղին դէպի իր վսեմ նպատակը: — Նուագախումբն ու երգչախումբը կը լռեն հոս ու երգեհոնը միայնակ կը հնչէ փառահեղ՝ իբրեւ երկնաւաք պատգամ, միաժամանակ ազդանշան՝ իջնելու անվեհեր ասպարէզ...:

Ու Մխիթար զօրեպնդուած Եղիցիով կ'իջնէ ասպարէզ: Արհամարհանք, հեգնանք, հալածանք, տառապանք, հիւանդութիւն, յուսախաբութիւն իրարու կը յաջորդեն...: Բայց ան կը լսէ միշտ ձայնը Եղիցիին ու չի յուսալքուիր: Կ'անցնի այդ բոլոր խոչընդոտներու վրայէն ու կը հասնի իր վսեմ նպատակին՝ հիմնադրմանը իր Միաբանութեան:

Մխիթար կը վայելէ իր յաղթանակին պտուղը: Իր միաբանները կոչուած են շարունակելու իր վսեմ գործը — Կրօնաբարոյական դաստիարակութիւնը եւ մշակութային վերելքը իր պաշտելի ազգին: — Օրաթորիոյի չորրորդ հանգրուանն է այս, ուր նուագախումբ եւ երգչախումբ միասնաբար կը հնչեն: Հայ ազգը գիտակից իր վերածնունդին՝ կը հիւսէ գովքը իր սրբասուն ու հանճարեղ զաւակին — «Ով Մխիթար Աբբահայր, Քրիստոսի քաջ առաքեալ, շնորհ ու փառք քեզ յաւէտ, անմահ գործիդ փրկարար»:

Յոգնաբեկ Մխիթար կը հասնի իր կեանքի վախճանին. — Մահ եւ Յաւիտենական կեանք: Այս անգամ հրեշտակներն են, որ կը դովերգեն Մխիթարի փառքը՝ երկինքէն.

— « Փառապանծ գործդ, ով Մխիթար, պիտի ծաղկի յաւերժ մեր հովանիին տակ: Ե՛կ, ընդունէ դափնեպսակդ արդար, ով արժանաւոր զաւակ Երկնքի՝ դու մեր Մխիթար... »:

Հրեշտակներու այս երկնաշունչ ու հայատրոփ մեղեդիին կ'ընկերանայ լրիւ նուագախումբը, փոխադրելով ունկնդիրը երկրէն դէպի երկինք՝ զանգակներու եօթը խորհրդանշող հնչիւններու տակ, որոնք սրահի լոյսերուն հետ տկար կը նուաղին... մինչ բեմին վերեւ կախուած Մխիթարի նկարը՝ ցոլարձակ լոյսերու շողին տակ՝ կը ժպտի գոհունակ:

×

Մեծ Սեբաստացիին յիշատակը անմահացնող այս հոյակապ գործով կը փակուէր Մխիթարի Յոբելեան – Տարին: Վաստակաշատ հեղինակը՝ Աւետիս Զամբագեան շատ անգամներ բեմ հրաւիրուեցաւ ընդունելու խանդավառ ներկաներուն միահամուռ ծափողջոյններն ու շնորհաւորութիւնները...: Գործ մը, որ իր մնայուն տեղը պիտի գրաւէ Հայ երաժշտական պատմութեան եւ Մեծն Մխիթարի արժանաւոր յաջորդներու սրտին մէջ:

Հ. ԳՐ. ՀԷՊՈՅԵԱՆ

ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ ԱՌՕՐԵԱՅ

ՈՏՔԵՐՍ ԿԸ ՊԱՂԻՆ

Աշուն է, հարբուխի եւ դումի համաճարակի եղանակ: Բժիշկները այս առթիւ նախզգուշութեան կարգ մը խրատներ կուտան հանրութեան, մասնաւորաբար թոյլ ու տկար կազմ ունեցողներուն:

Հարբուխը ժահրէ մը ծնունդ առած փոխանցիկ հիւանդութիւն մըն է, բայց այս ժահրը շատ վտանգաւոր թոյն մըն է որ կը տկարացնէ մարմնին բնական յօրինուածքի դիմադրական պաշտպանութիւնը:

Երբ մէկը կը զգայ որ կը պաղի, մարմինը կը սարսռայ, ոտքերը կը սառին, ուրեմն կորսնցուցած է մասամբ իր դիմադրական ուժը — կ'ըսեն հարբուխ պիտի ըլլայ, իսկ եթէ մէկը ի ծնէ՝ կազմով թոյլ ու տխեղծ է կրնայ շուտով վարակուիլ, մտահոգիչ ու վտանգաւոր հիւանդութիւններու դուռ բանալ:

Երբ մէկուն ոտքերը յաճախ կը պաղին կրնայ աղէտաբեր բարդութիւններ ստեղծել. օրինակ՝ աղետապի, ցնցղատապի, փանխշատապի, ականջի բորբոքումի, նոյնիսկ ակնազօտութեան հիւանդութեանց ենթակայ ըլլալ:

Ոմանց ոտքերը, նոյնիսկ շատ լաւ տաքցուած սենեակներու մէջ ալ կը պաղին, որովհետեւ ամբողջ օրը անշարժ նստած են (արհեստաւորներ, պաշտօնեաներ), այս վիճակին վերջ մը տալու համար մարմինը շարժման մէջ դնելու է, որպէսզի արեան շրջագայութիւնը արագանայ: Ստոյգ է որ դնդերային գործունէութիւնը անհրաժեշտ ազդակ մըն է, որպէսզի արեան շրջագայութեան բնական դրութիւնը կանոնաւորուի եւ արիւնը իջնէ մինչեւ ոտունքները:

Յաճախ, անփոյթ մարդիկ իրենց աղիքներու ծուլութիւնը նկատի չեն առներ, ցփութեամբ, չափազանցուած ճոխ ու առատ կերակուրներով իրենց որկորը կը պարարեն ու կը բեռնաւորեն, ստամոքսնին անմարսողութեան կը դատապարտեն:

Մեր մարմինը կը պարունակէ մօտաւորապէս հինգ լիթր արիւն, կը բաւէ որ գործարան մը իր բաժնեչափէն քիչ մը աւելի արիւն պահանջէ, անմիջապէս հաւասարակշռութիւնը կը խանգարուի, առաջին զոհերը կ'ըլլան ոտքերը, որ կը զրկուին իրենց արեան բաժինէն, որովհետեւ սիրտէն շատ աւելի հեռու կը գտնուին: Դարմանը, ընտրելու է դիւրամարսելի կերակուրներ, որպէսզի արիւնը կարենայ իր շրջագայութեան պաշտօնը լիուլի ու դիւրաւ կատարել:

Յաճախ կ'ըսեն.— Եթէ գլանիկ մը ծխէք, ձեր մարմինը կը տաքցնէ: Այս վարկածը մասամբ ճիշդ է, նիքոթինը կը պրկէ ու կը գրգռէ եւ մարմնոյն ջերմաստիճանը ժամանակաւորապէս կը բարձրացնէ, շաքարի սպառումը կ'աւելցնէ (լեարդն է միայն որ առանձնայատուկ մեծ դեր կը խաղայ, արեան մէջ անդադար շաքար կը մտնէ, գործարաններուն պահեստը կ'աւելցնէ ու մաշելի կը դարձնէ եւ ջերմութիւն կուտայ:

Դժբախտաբար նիքոթինի յարուցած գրգիռը պարզ ու խաբուսիկ բորբոքում մըն է, կատարած ազդեցութիւնը վաղանցիկ պատրանք մը. նիքոթինը մազանման հիւսքերը կը կծկէ, կը նեղցնէ ու արեան շրջանառութեանը արգելք կը հանդիսանայ: Նիքոթինը կը նուազեցնէ 15էն 12 աստիճանի կ'իջեցնէ մատներու ծայրամասերու ջերմաստիճանը:

Մասնագէտներ կը յանձնարարեն ու խորհուրդ կուտան — նեղ կօշիկներ մի հագուիք, նեղ կօշիկները կը ճնշեն ոտնամատները, մանաւանդ մանուկներու ոտքերը որ փափուկ են եւ ոսկորները տակաւին չեն կազմաւորուած, արգելք կ'ըլլան արեան շրջանառութեան: Առաձգական գուլպաներ չգործածել: Երբոր տուն կը մտնէք, անմիջապէս ձեր կօշիկներն ու գուլպաները հանեցէք, ձեր ոտքերը լաւ մը լուացէք, սրբեցէք եւ չորցուցէք որպէսզի խոնաւութիւնը չքանայ:

Ամառը ամէն առիթէ օգտուեցէք, մերկ ու բոպիկ ոտքերով քալեցէք, ոչ միայն ծովափը, այլ նաեւ քարոտ կածաններու ու անհաւասար խորտուբորտ գետիններու վրայ: Երբ նստած էք, ձեր ոտքերը աթոռի մը, սեղանի մը վրայ բարձրացուցէք կամ մահճակալի վրայ երկարցուցէք, հակառակ պարագային պատն ի վեր բարձրացուցէք դիւրացնելու համար արեան շրջագայութիւնը: Ծնրադրութեամբ կանոնաւորապէս շնչառութեան փորձեր եւ ոտնամատներու շարժումներ կատարեցէք: Պաղ ու խոնաւ ոտքերով անկողին մի մտնէք, ձեր ոտքերը տաք ջուրով լաւ մը լուալէ ու չորցնելէ ետք անկողին մտէք, աշխատեցէք ձեր ոտքերը միշտ տաք ու չոր պահել, կօշիկները յաճախ փոխել որպէսզի կօշիկներու ներքնամասի խոնաւութիւնը չքանայ:

Քաղեց՝ ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (468)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՆԷԾՔԸ

Դուրսը ժողովուրդին շուարած մրմունջը կը լսուէր: Ամբոխը դարերու շրջանին հազիւ թէ քանի մը անգամ տեղի ունեցող հազուադէպ արարողութիւնը տեսնելու կը պատրաստուէր մեծ աղմուկով:

Թափօրը շարժելով ճամբայ ելաւ, նախ պալատին սանդուխներէն վար իջաւ:

Յետոյ, երբ չքախումբը Սուրբ Մարկոս հրապարակը հասաւ, ոսկեճամուկ ծիրաններ հագած դրանիկները յաղթութեան քայլերգը հնչեցուցին եւ երեք հարիւր քահանաներ, աւագերէցներ, վանականներ, սարկաւագներ, իրենց գլուխն ունենալով պատրիարքական փոխանորդը եւ առաջնորդները, սկսան «Խորհուրդ խորին»ը սաղմոսերգել:

Ամբոխը սկսաւ բացագանչութիւններ արձակել:

Ֆուքարի, գլուխը ցցած, ձեռքը միշտ սուրին վրայ պատրաստ, խոժոռ նայուածքով մը, դանդաղ քայլերով առաջ կ'անցնէր այս թատերական ներկայացման նմանող չքախումբին մէջէն:

Իր փէշը բռնող բարապաններէն մին, մտահոգութեամբ երբեմն իր տիրոջը եւ երբեմն ալ Ալթիէրիի կը նայէր:

Այս բարապանը ոստիկանապետ Կիտօ Ճէնարօն էր:

Առանց որեւէ միջադէպի, Թափօրը ճամբուն կէսը կտրեց:

Ժողովուրդը միշտ կը պոռար:

Ալթիէրի իմաստալից ակնարկներ կը փոխանակէր իր տեղակալներուն հետ:

Այլեւս որեւէ կասկած չկար, ժողովուրդը իր հետն էր:

Բայց յանկարծ Թափօրը կանգ առաւ: Այդ միջոցին Ֆուքարի ջրանցքներ իրարմէ զատող կամուրջի մը մէջտեղը կը գտնուէր: Այս կամուրջը կիսալուսնի ձեւով կամարաձեւ էր: Երբ Թափօրը կանգ առաւ, Ֆուքարի կամուրջին կեդրոնը հասած ըլլալով ամէնէն բարձր մասին վրայ կը գտնուէր, այնպէս որ, ամէն կողմէ զինքը կրնային տեսնել եւ ինք ալ իր կարգին մինչեւ հեռուները կրնար տեսնել:

— Ինչո՞ւ կեցանք, փսփսաց Ֆուքարի:

Յանկարծ խոր լռութիւն մը տիրեց ամէն կողմ:

Ամբոխին մէջ բոլոր գլուխները բացուեցան, բոլոր գլխարկներն ու գդակները վար առնուեցան:

Ֆուքարի գոյնը նետեց:

Ալթիէրի դեփ–դեղին կտրեցաւ:

Դուքսին փայլփլուն չքախումբը կեցնողը յուղարկաւորութեան Թափօր մըն էր:

Տասներկու սգակիր սպասաւորներ ուսերնին բարձրացուցած էին սեւ դագաղ մը որուն վրայ նետուած էր աւագ հաւատքննիչի նշանը կրող վերարկու մը:

Դագաղին կը հետեւէր սեւեր հագած կին մը, որ սեւ քօղով մը ամբողջ դէմքն ու մարմինը ծածկած էր:

— Լէոնորն է, փսփսաց Ալթիէրի խեղդուկ ձայնով մը:

Լէոնոր առանց զինքը շրջապատող պերճաշուք տեսարանին վրայ նայուածք մը իսկ նետելու, առաջ անցաւ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պր. Սերոբ Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Հայրապետեան, Պր. Գալուստ Հայրապետեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սարգիս եւ Աստղիկ Գույումճեան, այրի Տիկին Անոյշ Հայրապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Ամիրխանեան, այրի Տիկին Զարուհի Քասոյեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ղազարեան ընտանիքը և բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Դեկտեմբեր 4, Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին, իրենց զաւկին, եղբօր հօրեղբօր, աներձագին, տագրոջ, հօրեղբօրորդուն, խնամիին եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ (Տարօնցի) յանկարծական մահուան (20 Հոկտ. 53 տարեկան) քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն. ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկ. Իրիս Փափազեան – Պիւլ-պիւլեան, զաւակները՝ Է. Թիէօ, Ժաք Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ճերմակեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Դեկտեմբեր 4ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցիին մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԵԴՈՒԱՐԴ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս Կիրակի, Դեկտ. 4, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կեսարիոյ առաջնորդ ՏՐԴԱՏ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԵԱՆԻ յիշատակին նաեւ Կեսարիոյ եւ շրջանի 1896ին կոտորածի զոհերուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ս. Խաչատուրեան կը նուիրեն 50 Փր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգնութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, Կիւրեղ Մանուկեանի մահուան տխուր առթիւ: Տիկին Աշխէն Յովնան (Կոլոմպ) կը նուիրէ 50 Փր. նոյն նպատակին իր ողբացեալ ամուսնոյն յիշատակին:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԺԱՆԹԻՅԻ.— Պ. Շաւարշ Հազարապետեան 50 Փր. կը նուիրէ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Տիկին Տէրտէրեան 50 Փր. կը նուիրէ Հրանտ – Սամուէլի յիշատակին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

19րդ եւ 20րդ դարերու հայ նկարչութեան վրայ գունաւոր լուսապակիներու ցուցադրութեամբ
(Յովնաթանեան, Այվազովսքի, Սուրէնեանց եւ խորհրդայ նկարիչներ)
Դասախօս՝ Մարտիրոս Սարեան թանգարանի տնօրէն արուեստաբան՝
ՇԱՀԷՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ
Ուրբաթ Դեկտ. 2, ժամը 20.30ին
Ֆ. Մ. Մ.եան եւ ԺԱՖի Մշակութային կեդրոնը
6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS
(Métro : République)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Փրատոյի մայր եկեղեցիէն հետեւեալ նուէրները.—

Տիկ. Գոհար Ներսէսեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ղազար Պօղոսեան 200 Փր., Տիկին Երանուհի Համբարձեանի թաղման առթիւ, Տէր եւ Տիկին Քլէնթէմուրեան 50,: Պր. Զադէոս Զամաթեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Զաքարեան 50, Երուանդ Ղազարեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ա. Սիվազլեան 50 Փր.:

×

Կապ. Խաչի Սէն Ժեռոմի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Նոթր Տամ տը Քոնսոլասիոնի թաղեցիներէ՝ Յովհ. Խաչերեանի մահուան առթիւ 80 Փր., Աւագեան ընտանիքէ՝ Կայծակ Եազըճեանի մահուան առթիւ 50 Փր, Նշանեան ընտանիքէ՝ Հըռիփսիմէ Սամուրեանի հոգեհանգստին առթիւ 50 Փր., Տէր եւ Տիկ. Մանուկեանէ, իրենց քեռկինին Մարիամ Սարգիսեանի թաղման առթիւ 20, այրի Տիկ. Վ. Դաւիթեանէ, Սահակ Սոլագեանի մահուան առթիւ 20, Սարգիս Մալեանի մահուան առթիւ այրի Տիկ. Հռիփսիմէ Ժիրայրեանէ 20, Տէր եւ Տիկ. Քեհեաեանէ 10, Սիմոնեան ընտանիքէ՝ Յովհ. Սիմոնեանի տարելիցին առթիւ 20 Փր.:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Այս Շաբաթ, Դեկտ. 3, տօն է Սրբոց Առաքելոցն եւ առաջին լուսաւորչացն մերոց Թադէոսի եւ Բարթողիմէոսի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու պատարագին և աղօթելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի (Դեկտ. 4) պատարագ կը մատուցուի:

JOURNÉES CULTURELLES ARMÉNIENNES

Sous le patronnage de la célèbre comédienne Rosy Varte et du journal « Arménia » et sous la présidence d'honneur de M. Gazarian, le *Théâtre d'Expression Arménienne* présente les 2, 3 et 4 Décembre (salle communautaire, 40 Rue d'Arménie, Lyon 3e), un programme culturel unique ayant pour thèmes Art, Littérature et Musique.

— Pendant les trois jours : Exposition de peintures, sculptures, photographies (Berberian, Rajak Ohanian, Toros, Ohanian Julien, Koboyan, Mouratian). Exposition de livres d'art et de disques.

Vernissage Vendredi 2 Décembre à 18 heures.

— Vendredi 2 Décembre à 21 h., conférence de A. Berberian : « Enluminures arméniennes — Motifs décoratifs » avec projection de diapositives.

— Samedi 3 Décembre à 21 h., conférence de Rouben Mélik : « La poésie arménienne ».

— Dimanche 4 Décembre à 15 h.— salle Molière : Musique avec l'orchestre « Zartong » de Paris.

Le Théâtre d'Expression Arménienne vous invite à participer nombreux à cette manifestation afin d'œuvrer pour la reconnaissance de la culture arménienne.

VIENT DE PARAITRE

CHOUCHANE

LES CONTES DE CHOUCHANE

Ed. LA PENSEE UNIVERSELLE,
Diffusion 7, Rue des Carmes,
75005 PARIS
Prix 23 F. 60

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ
ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ԻՉ+ԱԼԱՅԵԱՆԻ
Կիրակի, Դեկտ. 4, ժամը 17էն կէս գիշեր
Dans les Salnns de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V — PARIS (8e)
BEDIK ET SON ORCHESTRE
LES TZIGANES IVANOVITCH
Մուտք 35 փրանք, ուսանողներու 25 փր.

Նոր Տարուան եւ Ծնունդի առիթով
նուիրեցէք ձեր սիրելիներուն Սիփան – Կոմիտասի երգչախումբը

MAGNIFIQUE ALBUM DE DEUX DISQUES

CHŒURS MIXTES ARMENIENS DE PARIS
Direction : G. APRIKIAN

Le Maître et son Disciple

stéréo 33 tours.
S. K. 3000 Komitas Messe
S. K. 5000 Ganatchian, œuvres
Prix 110 F.

EN VENTE : auprès des membres de la Chorale et 17, Rue Bleue à Paris (Tél. 824-63-89 de 20 h. à 22 h.)
Librairie Orientale H. SAMUELIAN, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e) Tél. : 326-88-65
Mme PALOYAN, 9 Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 523-24-97
ALFORTVILLE : Ets. MICHELE, 253 Rue P.-V. Couturier, 94140 Alfortville Tél. 899-09-66
ARNOUVILE : M. NIGOGOSSIAN 121 Rue Henri Barbusse, 95400 Arnouville-les-Gonesse Tél. 985-04-46
LYON : EGLISE ARMENIENNE, 295 Rue Boileau, 69003 Lyon. Tél. 60-47-18
M. Jules MARDIROSSIAN, 48 Rue du Repos, 69003 Lyon. Tél. 72-25-91
SEVAN VOYAGES, 50 Cours de la Liberté, 69003 Lyon. Tél. 60-13-66
MARSEILLE : MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
12, Rue Saint-Basile, 13 Marseille. Tél. 50-15-09
VALENCE : TISSUS ANDRE SEMERDJIAN
53, Rue Mavier de Montjau, 26 Valence
BRUXELLES : Mlle AVAKIAN, 28 Rue Berckmans, 1060 Bruxelles Tél. 538-16-83 à Bruxelles

Votre repas de mariage entre la Nation et la Bastille

PALMA

Spécialiste de : réception, banquet, cocktail, lunch de 20 à 250 couverts

- 15 menus personnalisés de 69 à 150 F par personne boisson et service compris
- Location et décoration de salle gratuites
- Orchestre ou sonorisation sur demande
- Ambiance franco-arménienne animée par Hasmig
- Parking facile
- Ouvert tous les jours

Tél. : 344-10-40 de 10 h. à 15 h.
210 Fg-Saint-Antoine 75012 Paris

RENVOYER CE BON
Nom
Adresse
tél.

cet automne visitez l'Arménie

calendrier des départs

Du 23 Décembre au 06 Janvier
PARIS/PARIS TOUT COMPRIS SANS AUCUN SUPPLEMENT 3350 F.

(Transports aériens, transferts, hôtel 1ère classe en pension complète, toutes les excursions y compris Garni, Kéghart, Sardarabad, Sevan, toutes les taxes et frais de visa)

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz
6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67 (licence A 946
A LYON
MAGUY KALOUSTIAN
OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot, 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24

ՇԱԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
3
SAMEDI
3 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ	110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ. Հատը	1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.000

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

53e ANNEE — N° 14.000

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԿՈՐԾԱԴՈՒԼ, ՑՈՅՑ ՆՈՅՆ ԾԱՒԱԼԸ ՉՈՒՆԻՆ ԸՍՏ ԴԻՏՈՂԻՆ

—o—

Բովանդակ Ֆրանսայի մէջ նոյն ծաւալը չունեցաւ Հինգշաբթի օրուան գործադուլը: Աշխատաւորներու սենտիքաներուն համար կատարեալ յաջողութիւն մըն է եւ ըստ Ժորժ Սեկիի 5էն 6 միլիոն բանուոր կար եւ «այս օրը դաս մըն է կառավարութեան եւ գործատիրութեան համար, որոնք իրենց դիրքը հիմնած են այս գործադուլին ձախողութեան վրայ» կ'աւելցնէր Սէ. Ժէ. Թէ.ի ընդհ. քարտուղարը: Նոյն կարծիքը չկայ միւս կողմը եւ թէ Նախարարապետին եւ թէ գործատիրութեան համար կատարեալ ձախողութիւն մըն է: Ինչպէս միշտ, պէտք է միջինը առնել: Պարզ է որ այս շարժումը չտեսաւ Մայիս 24ի գործադուլին տարողութիւնը: Առաջինն էր Ձախի պառակտումէն ի վեր եւ քաղաքական բնոյթ չունէր: Բայց եւ այնպէս ձախողութիւն չէր եւ պէտք է ըսել թէ յաջողութեան գլխաւոր դերակատարը եղած է ելեկտրականութիւնը: Արդարեւ, բազմաթիւ դադարներ ելեկտրականութեան, պատճառ եղած են որ կարելի չըլլայ աշխատիլ եթէ նոյնիսկ փափաք կար: Ամէն պարագայի մէջ, երկու ճիւղերը, ուր գործադուլը խորապէս զգալի էր՝ ելեկտրականութիւնն ու ուսուցումն էին: Ինչ կը վերաբերի երկաթուղիին, հանրակառքերուն եւ մեթրոյին, նուազ զգալի էր շարժումը, բացի երբ ելեկտրականութեան դադարներու հետեւանքով մեթրօն չէր բաներ: Գաւառի մէջ ելեկտրականութեան դադարներ քանի մը ողբերգական կացութիւններ ալ ստեղծած են բուժարաններու մէջ, ուր 14 «արուեստական երիկամունք» չեն բանած:

Գործադուլի շարժումներէն զատ, Փարիզ եւ այլ մեծ քաղաքներու մէջ ցոյցեր եղած են, ուրկէ ընդհանուր ձեւով քաղաքականութիւնը բացակայ էր:

Հինգշաբթի առտու, 200.000 ցուցարարներ (ըստ Աշխատանքի Ընդհ. Համադաշնակցութեան) տողանցեցին Նասիոնէն Ռեփիւպլիք: Ըստ Փարիզի Նահանգապետարանին՝ ցուցարարներու թիւը 35 հազար է միայն, հոս ալ կը մնայ միջին մը գտնել, որ հաւանաբար աւելի մօտ պէտք է ըլլայ Սէ. Ժէ. Թէ.ին տուած թիւին:

Ընդհանուր ձեւով, Փարիզ, Մարսէյլ, Լիոն, Պորտօ, Կրընոպլը ցուցարարներու նշանախօսքերը քաղաքական բնոյթ չունէին, միայն բողոքներ էին կառավարութեան ընկերային քաղաքականութեան դէմ: Փարիզի մէջ Թափօրին ծայրի տրոցկիստներուն մնացած էր միայն քիչ մը քաղաքականութիւն խառնել եւ պահանջել Ձախի միասնականութիւնը « Համայնավար – Ընկերվարական, կը բաւէ' բաժանումը»:

Գործադուլին ամէնէն կատարեալն ու ամբողջականն էր մամուլը, քանի ոչ մէկ օրաթերթ լոյս տեսաւ:

Ամէն պարագայի մէջ, Պառի յաջողութիւնն ալ, որու եզրակացութեան մէջ, Նախարարապետը ըսաւ. «Այս օրը ցոյց կուտայ ըստ ինծի, որ Ֆրանսայի աշխատաւորները կ'անդրադառնան որ գործադուլով չէ որ երկրին հարցերը կը լուծուին: Կ'անդրադառնան որ իրենցմէ պահանջուած ճիգերը անհրաժեշտ են մեր տնտեսութեան, ուրեմն իրենց ապագային, ուրեմն դրամագլուխներու օգտագործման, ուրեմն աշխատանքի» չի կրնար համապատասխանել բուն պատկերին: Եւ եթէ նոյնիսկ շարժումը եւ ցոյցերը չունեցան Մայիս 24ի տարողութիւնը, դեր խաղցողը պէտք է Ձախի պառակտումը ըլլայ քան Պառի ակնկալած «գիտակցութիւնը»: Կասկած չկայ որ աշխատաւոր դասը մեծ յոյս մը ունենալէ ետք, յոյս մը, որ ծնած էր Ձախի միացեալ ճակատէն, յուսախաբ եղաւ եւ դառնացաւ:

× Ելեկտրականութիւնը որոշած է ութ օր շարունակել գործադուլի իր շարժումը, տեղ-տեղ եւ ատեն-ատեն:

×

ՇԻՐԱՔ ԻՐԱՐ ԱՆՑԱԾ Է

Հ. Հ. Հ.ի նախագահը՝ Ժաք Շիրաք յանկարծ ջնջած է մէկ շաբաթուան իր բոլոր ժամադրութիւններն ու յանձնառութիւնները եւ սովորաբար ժամադրութիւն կ'ուզէ Նախագահ Ժիսքարէն: Նամակ մը ղրկած է Ժիսքարի առջի օր, ունկնդրութիւն ուզելով: Կ'ըսուի թէ մտահոգ է մեծամասնութեան բաժանումներէն:

Ծանօթ է որ Ազգ. Ժողովին մէջ, կառավարական օրինագիծը ներգաղթողներու հաստուցման վերաբերեալ բախեցաւ Հ. Հ. Հ.ի ընդդիմութեան, որու անդամ 18 երեսփոխաններ ձեռնպահ մնացին: Այս առթիւ է նաեւ որ Վառ նահանգի երեսփոխան Մարիօ Պենար, հրաժարեցաւ կուսակցութենէն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՆԳԱՐԱ ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ

Թուրքիա կրկին սպառնալիքներ կ'ընէ Միացեալ Նահանգներուն, տրուած ըլլալով որ Քոնկրէսը (Խորհրդարան) դեռ չէ քուէարկած Թուրքիոյ զէնքերը տալու արգելքին ջնջումը: Այս պատճառաւ է որ Թուրքիոյ ղեկավարները տեղեկացուցած են Արտաքին Նախարարութեան թէ եթէ յառաջիկմութիւն չարձանագրուի Քոնգրէսի համաձայնութիւնը ձեռք ձգելու ուղղութեամբ, Թուրքիոյ ամերիկեան ուժերը կրնան արտաքսուիլ: Ամերիկա 7000 պաշտօնեայ եւ 25 կայան ունի եւ ինչպէս կը պատահի երբեմն – երբեմն, Անգարա կը սպառնայ դուրս ընել անձնակազմը եւ փակել կայանները եթէ...: Ծանօթ է որ ամերիկեան Խորհրդարանը արգելք դրաւ զէնքերու հայթայթման այն պատճառաբանութեամբ թէ Անգարա նախապէս ստացած զէնքերը գործածած էր Կիպրոսի վրայ յարձակման ատեն:

Այս անգամ սակայն, Թուրքիոյ սպառնալիքը լուրջի կ'առնուի եւ կ'ըսուի թէ կրնայ ՊԼԷՖ ՀԸԼԼԱԼ այլ նախաբան ըլլալ Թուրքիոյ զինուորական եւ քաղաքական մէջ հիմնական փոփոխութեան: Պաշտօնական անձնաւորութեան մը համաձայն, Թուրքիա կը մտածէ նոյնիսկ լքել Ատլանտեան կազմակերպութիւնը եւ չէզոքութիւն ընտրել:

ՄԵՐՁ. – ԱՐԵՒԵԼՔ

ԳԱՀԻՐԷԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԿԸ ՑԵՏԱԶԳՈՒԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՃՆՇՈՒՄԻ ՏԱԿ

Ֆրանս – Սուար, Ուրբաթ օր (Շաբաթիթիւ) զգայացունց լուր մը կը հաղորդէր, ըստ որուն, Սատաթ – Պեկին առաջին անգամ Երուսաղէմի մէջ չէ որ հանդիպած են, այլ «ընդհանուր փորձ» մը ըրած էին նախապէս, Հոկտ. 7էն 11ի ատեններ եւ այդ հանդիպումը տեղի ունեցած է Կիպրոս, Թուրքիա կամ Պարսկաստան:

Ասկէ զատ, ամէն ինչ կը հաստատէ որ Սատաթ «կը խանգարէ» եւ բոլորը լաւ չեն գիտեր ի՞նչ դիրք բռնել: Մոսկուա յստակ մերժեց Գահիրէի հրաւէրը, մինչ Ուաշինկթըն կը փորձէ ժամանակ շահիլ եւ այդ առընչութեամբ յետաձգել տուաւ Գահիրէի հանդիպումը, առնուազն մինչեւ Դեկտեմբերի կէսերը: Ասիկա որոշ չափով տակնուվրայ կ'ընէ Սատաթի ծրագիրը: Եգիպտոսի նախագահը, գլխաւորաբար կ'ուզէր չհետեւիլ դիւանագիտական ընթացիկ ձեւակերպութեանց, որոնք ցարդ տեղ մը չեն տարած բայց կրկին պիտի չկարենայ:

Մինչ այս սակայն, Տրիպոլիսի ժողովը կը գումարուէր: Անոր նպատակը ծանօթ է՝ հակա–Սատաթ ճակատի ստեղծումը:

Այս էր մթնոլորտը շաբաթավերջին եւ ըստ երեւոյթին դեռ խաղաղութիւնը վաղուան համար չէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ծովային ուժը կը զօրանայ Միջերկրականի մէջ, հրթիռ–արձակող երկու զրահանաւ Վոսփորը անցած են առջի օր եւ հինգի կը հասցնեն պատերազմական խորհրդային նաւերու թիւը, որ վերջին 24 ժամերուն Միջերկրական անցած են:

ԷԹՈՒԱԼԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ 20 ցուցատախտակներուն վրայ «Տը Կօլ Հրապարակ»ին տեղ «Մառեշալ Փէթէն Հրապարակ» անուն կրող թուղթեր փակցուցած են անծանօթներ:

ՊԱՊԸ ընդունեցաւ Լեհաստանի նախարարապետը Կէռէք, ինչ որ կարեւոր քայլ մը կը նկատուի Վատիկանի եւ Լեհաստանի յարաբերութեանց բարելաւման ճամբուն վրայ:

ԺԻՍՔԱՐ անձամբ հաղորդեց Նախարարաց Խորհուրդի որոշումները, գլխաւորաբար տարեցներու ի նպաստ, որոնց տարեկանը բարձրացած է 11 հազար ֆրանքի: Սմիքն ալ կը բարձրանայ ժամական 10,5ի, ինչ որ բացառիկ յաւելում մըն է եւ ամսական աշխատավարձքը կը հասցնէ 1.741 ֆրանքի շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի համար:

ՆԱԽԱԳԱՀ Քարթըր հաւանաբար Փարիզ գայ Յունուար 4ին:

ՃԻՊՈՒԹԻԻ մէջ ֆրանսացի ուսուցիչ մը հրացանազարկ եղած է Աֆարներու կողմէ, որոնք պատանդ առած էին դասատուն եւ կինը:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց.—

Հայր Ներսէս Տէր–Ներսէսեան, խմբագրապետ « Բազմավէպ »ի, որ բանախօսելէ ետք, Մարսէյլի մէջ, Մխիթար Աբբահօր 300ամեակի հանդիսութեան, Ս. Ղազար վերադարձաւ Փարիզէն անցնելով:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյ. 23–28)

ՉԱՐԵՆՑԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱՆ ՄԷՋ

Հայաստանի Գրողներու տան դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է Եղիշէ Չարենցի նուիրուած երեկոյթ մը, որուն բացումը ըրած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղարը՝ Լեւոն Մկրտիչեան: Չարենցի բանաստեղծութեան, գրական գործունէութեան մասին խօսելով « Սովետական գրականութիւն » ամսագրի խմբագիր Ստեփան Կուրտիկեան ներկաներու ուշադրութեան յանձնած է «Հարուածայիններ» բանաստեղծութիւնը, որ շատերուն անծանօթ է: Չարենց այդ քերթուածը գրած է 1933ին՝ « Բանուորական Երեւան » թերթի խմբագրութեան խնդրանքով: Քերթուածին մէջ բանաստեղծը կը գովէ առօրեայ աշխատանքը մարդոց որոնք ընկերվարութիւն կը կառուցանեն: Եղիշէ Չարենց տուն – թանգարանի տնօրէնուհի Նուարդ Բաղդասարեան խօսած է թանգարանի մէջ հաւաքուած նիւթերու մասին, որոնք կը ներկայացնեն ու կը կենդանացնեն բանաստեղծին կեանքն ու գործը: Չարենց թանգարանը ունի շուրջ տասը հազար ցուցանմոյշ:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած շարժանկարի համամիութենական ցուցադրութիւններու շարքին՝ Նոյ. 23ին, յատուկ երեկոյթ մը նուիրուած է Հայաստանի: Մոսկուայի Շարժանկարի կեդրոնական տան մէջ երեկոյթին բացումը ըրած է Խորհ. Միութեան շարժարուեստագէտներու Միութեան վարչութեան քարտուղար Վ. Մոնախով, որուն ողջոյնի խօսքերուն պատասխանած է Հայաստանի շարժարուեստներու Միութեան վարչութեան Ա. քարտուղար Կարէն Քալանթար: Երեկոյթի ընթացքին ցուցադրուած են Երեւանի փաստագրական Երևան սթիւտիոյի պատրաստած « Մինաս Աւետիսեան », « Երթը », « Կանչ », «Երկաթի ջերմութիւնը» եւ Հայֆիլմ սթիւտիոյի արտադրած շարժանկարները: Հետաքրքրութիւն ստեղծած է «Հայֆիլմ»ի «Նահապետը» շարժանկարը, զոր բեմադրած է Հենրիկ Մալեան՝ ըստ Հրաչեայ Քոչարի համանուն վիպակի նկարահանումը Սերգէյ Իսրայէլեանի, իսկ երաժշտութիւնը՝ Ալեքսանդր Յարութիւնեանի: Գլխաւոր դերակատարներն են Սօս Սարգսեան, Մըհեր Մկրտչեան, Սոֆիա Սարգսեան եւ Գ. Մանուկեան:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՃԱԶԻ ԽՈՒՄԲԸ ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

Պելկրատի մէջ տեղի ունեցած ճազի միջազգային փառատօնին մասնակցած է Հայաստանի պետական ճազի նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Կոնստանտին Օրբելեանի: Հայ արուեստագէտները Հարաւ – Սլավիոյ զանազան քաղաքներու մէջ ալ տուած են համերգներ, որոնց մասին դրուատանքով արտայայտուած է տեղական մամուլը:

ԱՆՏԻՊ ՄԸ

ՄԱՀԱՐԻԷՆ
... ՃՈՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. — Պէյրութի «Նայիրի» շաբաթաթերթի վերջին թիւէն (Նոյ. 30) կ'արտատպենք հետեւեալ գրութիւնը, որու մասին «Նայիրի» հետեւեալ ծանօթութիւնը կուտայ.—

— Մեր արխիւներուն մէջ ունինք անտիպ գործ մը եւս Գուրգէն Մահարիէն, ուր խօսքը կայ Ճորճ Մարտիկեանին: Ստորեւ կուտանք այդ հատուածը, պատշաճ խորագրով: Զուարճալի միջադէպ մըն է, որուն ընթերցումը կը հաւատանք թէ հաճոյք պիտի պատճառէր նաեւ իրեն, Մարտիկեանին:

Դէպքը տեղի կ'ունենայ ուրեմն Լենինականի ամերիկեան որբանոցին մէջ, 1920 թուականին, Հայաստանի խորհրդայնացման առաջին օրերուն, ուր կ'աշխատի Մահարիի մայրը որուն մօտ գացած է պատանի հեղինակը Երեւանէն, եւ ուր կը գտնուին նաեւ իր երկու եղբայրները՝ Սուրէնն ու Խորէնը:

ՓՈՐԸ ԼԵՑՈՒԱԾ ԽՈԶՈՒԿԸ

Մայրիկը ծիծաղելով ու արցունքով գիմաւորեց ինձ: Սուրէնն ու Խորէնը սկաուտական տարազով՝ ծիծաղելի տըպաւորութիւն թողին ինձ վրայ: Սուրէնը շարքային սկաուտ է, իսկ Խորէնը սկաուտատան պատմաբանը... այո՛, այո՛, այդպէս էլ կոչւում է նա, սկաուտատան պատմաբանը: Պարոն Ջերազն ամէն օր սեւ տախտակի վրայ սպիտակ կաւիճով կարգադրութիւններ էր գրում, անպարտաճանաչներին յականէ - յանուանէ նկատողութիւն անում, լաւ մարզիկներին գովում էր, աւելի ծանր մեղանչողներին... այս համարւում էր ամենասարսափելին.— « Սկաուտ Սարգիս Մարկոսեանին տասնապետին չլսելու եւ կոպիտ խօսքերով պատասխանելու համար, երեք օրով զրկել սկաուտական տարազ կրելու իրաւունքից »: Ահաւո՛ր, սարսափելի՛, զարհուրելի բան...

Սկաուտապետ Վահան Ջերազի օգնականը Գէորգ Մարտիկեանն էր, որին սկաուտապետը Ջորջ էր կանչում: Ջորջ Մարտիկեանը սիրուն, բարձրահասակ, չիկաւուն մի երիտասարդ էր, եւ չնայած, որ սկաուտապետի հետ ապրում էր միեւնոյն սենեակում, սարսափելիօրէն քաշւում էր սկաուտապետից եւ պատկառանքով կատարում նրա հրամանները:

Որքան սկաուտապետը ժուժկալ եւ պարզ մարդ էր իր նիստ ու կացով, այնքան նրա օգնականը, Ջորջը հակադէտ էր ճոխ կեանքի: Այսպէս, մի անգամ, երբ ես գտնւում էի սկաուտապետի սենեակում եւ նոր գնուած գիրքերն էի դասաւորում, ներս մտաւ Ջորջը երկու ձեռքով բարձր բռնած սեւ, թիթեղէ սկուտեղը, որի վրայ էպիկական հանդիսաւորութեամբ հանգչում էր խորոված, վարդագոյն մի ոչ մեծ խոզի ճուտ: Ջորջը հանդիսաւոր կերպով սկուտեղն իջեցրեց ճաշասեղանի վրայ եւ դարձաւ ինձ.

— Ճաշակե՞նք պիտի...

Տեսնելով որ ինձանից պատասխան ստանալն անյոյս գործ է, նա շփեց ձեռքերն ափ ափի եւ ասաց.

— Ճաշակե՛նք պիտի...

Ներս մտաւ սկաուտապետի հսկայական, չագանակագոյն, բրդոտ շունը, Արին: Նա կանգնեց երկու թաթերին, ասես աւելի լաւ տեսնելու թէ ինչ է դրուած սեղանին, յետոյ դուրս եկաւ եւ քիչ յետոյ լսուեց նրա կարճ հաչոցը, — Հա՛ֆ: Այդ նշանակում է, որ սկաուտապետը հեռու չէ:

Ներս մտաւ սկաուտապետը, տարուայ չորս եղանակներին գլխաբաց, կարճ մըտրակը նետեց անկողնին, անկողին նետեց տաք ձեռնոցները եւ նոր միայն.

— Այս ի՞նչ բան է...

Ջորջը ժպտաց լայն ժպիտով.

— Արքայական խոզի ձագ, պարոն Վահան, ճաշակենք պիտի...

Սկաուտապետի կարճ ու նօսր բեխերի վրայ ժպիտի նման մի բան անցաւ, որ շատ հեռու էր բարի լինելուց: Նա անկողնու վրայից վերցրեց մտրակը: Ջորջը մի քայլ ետ քաշուեց, նրա աչքերը մեծացան, յետոյ փոքրացան... լարուած եւ խեղճացած, նա նայում էր պետին: Իմ մտքով անցաւ աննկատելի ծլկուել: Սկաուտապետից ամէն ինչ կարելի էր սպասել, իսկ ես չէի ուզում ներկայ լինել անախորժ տեսարանի, որտեղ տուժողն անկասկած Ջորջ Մարտիկեանն էր լինելու...

Սկաուտապետը մօտեցաւ սեղանին եւ մտրակի ծայրով չուտ ու մուտ տուեց խորոված գոճին:

— Ուրկէ՞ առիր...

— Ցիրմայից: Պարոն Վանդեանը...

— Որքա՞ն վճարեցիր...

— Զը... վճարեցի...

— Նուէ՞ր տուաւ, որպէսզի ինքը մէկի տեղ երկուքը խորովէ, այնպէս չէ՞... Եւ այս ամէնը որո՞ւն հաշւոյն... որբերու հաշւոյն, որբ սկաուտներու հաշւոյն...

Նա ձախ ձեռքի ցուցամատով եւ բթամատով բռնեց գոճու մի ոտից եւ փորձեց բարձրացնել:

— Հասկնալի է, քմծիծաղեց սկաուտապետը, փորը բրինձով եւ չամիչով լիցուցեր ես... Ծօ՛, Ճո՛րճ, դուն ի՞նչ գործ ունիս սկաուտներուն մէջ: Խօսիմ Մստըր Պրատնին, քեզի Ամերիկայինեբու տան խոհանոցը տանի, որպէս չէֆ խոհարար...

Նա մտրակը նետեց անկողնին եւ երկու ձեռքով բարձրացրեց սեւ, թիթեղէ սկուտեղը:

— Գուրգէ՛ն, սա պատուհանը բաց...

Ես բացի պատուհանը: Ձմեռնային ցրտաւուն մշուշը սողաց պատուհանից ներս: Սկաուտապետը գլուխը հանեց պատուհանից դուրս:

— Ա՛րի, Ա՛րի, կանչեց նա իր բրդոտ բարեկամին:

Կայծակի նման մշուշից դուրս նետուեց Արին եւ առաջին երկու ձիւնոտ թաթերը դրեց պատուհանի գոգին:

— Գնա՛ եւ ճաշակէ, — սկաուտապետը շան գլխի վրայով դուրս շպրտեց խոզի ճուտն ու սկուտեղը: Սկուտեղը թռաւ աւելի հեռու, իսկ խոզուկը թմփաց փափուկ ձեան վրայ, խրուեց ձիւնի մէջ, միայն գլուխը ծիծաղելիօրէն դուրս ցցելով:

Արին հասկացաւ բոլոր լրջութիւնն ու իր դերը, նա նետուեց խոզուկի վրայ, ատամներով աքցանեց խոզուկի գլուխը եւ անհետացաւ մշուշում:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ, ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔ ԵՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը միացուցած էր այս երեք պատմարժէք ազգային հպարտանքները կազմակերպելով յուշի երեկոյ մը, Կիրակի Նոյեմբեր 20ին, Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ:

Օրուան նախագահը՝ Կարապետ Փօլատեան, շեշտեց այս երրորդութեան խոր - հըրդանշական իմաստը մեր նորագոյն պատմութեան մէջ: Խրիմեան Հայրիկ ազգային վերածնունդի եւ զարթօնքի սերմեր ցանեց, որոնք դարձան գաղափարներ սերունդի մը համար, որ կերտեց Խանասոր: Իսկ Խանասորներ արձանագրող սերունդին տիպարը դարձաւ Անդրանիկ: Կ. Փօլատեան ընդգծեց Խանասորի արշաւանքի ընդմէջէն կուսակցութիւններու դերը ազգային կեանքի մէջ: Կուսակցութիւնները ինքնանպատակ չեն, այլ միջոցներ: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ցոյց տուաւ այս ըմբռնումը եւ ոգին Խանասորի արշաւանքով, արշաւանք կազմակերպուած՝ փոխ վրէժ լուծելու համար 800 հայ անզէն եւ անմեղ երիտասարդներու. երիտասարդներ, որոնք մեծամասնութեամբ կը պատկանէին Արմենական կուսակցութեան: Յարգելի նախագահը վեր առաւ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան ցոյց տուած հաւատարիմ եւ անշեղ գործունէութիւնը միշտ վառ պահելով մեր գաղութէն ներս ազգային մեր արժէքները:

Օրուան առաջին բանախօսն էր Եղիշէ աւագ Քհնյ. Փանոսեան, նիւթ ունենալով Խրիմեան Հայրիկ: Բանախօսը երկարաշունչ ճառով մը, բոլոր մանրամասնութեանց մէջ եւ ժամանակագրօրէն տուաւ Խրիմեան Հայրիկի կենսագրական գիծերը, եկեղեցական եւ ազգային առաքելութիւնները, գրական վաստակը ինչպէս նաեւ Հայոց Հայրիկին բարոյական եւ նկարագրային յատկանիշները:

Որպէս պարզ հոգեւորական, որպէս առաջնորդ Վանի եւ Մշոյ, որպէս Վարագայ վանահայր, պատրիարք Կ. Պոլսոյ եւ կաթողիկոս Ամենայն Հայոց տուաւ իր ժողովուրդին, հովուապետի իր ամբողջական սէրը, նուիրումը եւ գուրգուրանքը:

Որպէս ուսուցիչ, դաստիարակ, խմբագիր, բանաստեղծ, գրող Վանէն Պոլիս, Պոլիսէն Վան ի սպաս դրաւ իր մըտային կարողութիւնները հայ գանգուածներուն եւ հայ գրին համար:

Որպէս մեծ հայրենասէր, յեղափոխական, Պերլինի վեհաժողովէն մինչեւ եկեղեցւոյ բեմերը տարածեց ազգային վերածնունդի շունչը, բոցը:

Եղիշէ քահանայ պերճախօս օրինակներով ցոյց տուաւ որ Խրիմեան Հայրիկ իր դարը կանխող բացառիկ դէմքերէն է եւ իբրեւ եկեղեցական հոգեւոր կեանքի կենդանի պատկեր: Տէր հայրը վերջացուց իր խօսքը ըսելով «Հանգչի՛ր խաղաղութեամբ եւ լոյսերու մէջ, Հայոց Հայրիկ, քու ժողովուրդդ որուն համար պատարագեցիր կեանքդ, այսօր կ'աճի եւ կը զարգանայ, կ'ապրի իր ազգային գիտակցութեամբ Արարատէն աղդին եւ անդին»:

Կը պատկանէր երկրորդ բանախօսին՝ Կարօ Յովսէփեանին, խօսիլ Խանասորի արշաւանքի մասին: Դէպքը դնելէ յետոյ իր պատմա - քաղաքական եւ հոգեբանական տուեալներուն մէջ, իր դրդապատճառներով, իր էութեամբ, իր հետեւանքներով, որպէս լուսաւոր գագաթ մը մեր բոլոր հերոսամարտներու, խիզախումներու եւ խոյանքներու պատմութեան մէջ, Կարօ Յովսէփեան ըսաւ. « ոգեկոչել, վերյիշել Խանասորի արշաւանքը կը նշանակէ անսպառ ներշնչարանի մը վերածել հայկական հերոսապատումը ապրող եւ գալոց սերունդներուն համար »:

Յետոյ բանախօսը անդրադառնալով մեր

ԾՈՎԱՓՆԵԱՑ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԾԱՂԿԱՄԵՂՈՒՆԵՐԸ

Ծովափի բացօթեայ ճաշարանում դէմ դիմաց նստած ճաշում ենք ընկերս ու ես: Մի քանի տեսակ մրգաջրերի բաժակներ շարել եմ ճաշասեղանի վրայ, որովհետեւ այդ պահին ինչ որ սաստիկ կերպով տանջում է ինձ՝ ծարաւն է, սա՛ռը ջրի կարօտը:

Ճաշն սկսելուց առաջ մրգաջրի երեք բաժակ արդէն խմել եմ իրար ետեւից գոհութեան մի այնպիսի հեշտագին զգացմունքով, որ եթէ մի ծով լինէր, կը դատարկէի...: Մրգահատիկները թողել եմ բաժակների յատակում: Քաղցրաջրից հրապուրուած ծաղկամեղուները անընդհատ բզզում ու թռչկոտում են բաժակների շուրջ եւ երբեմն այնքան են բազմանում, որ պար կազմած դիզւում են իրար վրայ:

— Վնաս չունի, մաքուր միջատներ են — ապահովցնում է ինձ ընկերս:

Բայց խանգարում են ինձ: Ձեռքս թափահարելով քշում, վռնդում եմ նրանց, որոնք յամառօրէն չեն հեռանում եւ նորից վերադառնալով բզզում, թռչկոտում են բաժակների շուրջ եւ մեր գլխի վերեւ: Աւելի համարձակներ իջնում են մինչեւ ներքեւ՝ բաժակի յատակին մրգահատիկների վրայ: Հայեացքով լուռ հետեւում եմ նրանց թռիչքներին: Մի պահ զայրանում եմ նրանց անբրեսութեան վըրայ եւ այս անգամ ուզում եմ նրանց հարուածել դգալի պոչով:

— Զգո՛յշ, ասում է ընկերս, կը կծեն..

Այս գաղափարը չարացնում է ինձ:

— Ի՞նչ,՝ թէ մեր իրաւունքները յափըշտակեն եւ թէ մեզ սպառնա՞ն... բացականչում եմ:

Ուզում եմ հիմա պատժել նրանց: Նըրանցից մի քանիսը իջել են դատարկ բաժակների յատակը ու թառել մրգահատիկների վրայ: Անմիջապէս բաժակները դընում եմ մէկը միւսի մէջ ու դարսում իրար վրայ՝ փակելով դուրս ելնելու ճանապարհն ու անցքերը:

— Դէ, գնացէք հիմա ու վայելեցէք ձեր սիրելի մրգաջուրը, ասում եմ չարախնդութեամբ:

Բանտարկել եմ մեղուներին բաժակների մէջ ու հեգնախառն ժպիտով հիմա դիտում եմ նրանց չարժումները: Ներքեւի բաժակում գտնուող մեղուն մի պահ դադարում է կոցահարելուց ու յանկարծ մի թռիչք է գործում բաժակի դատարկ տարածութեան մէջ: Բայց ելքի ճանապարհ չգտնելով ընկնում է յատակին՝ մրգահատիկների վրայ: Մի սոսկում է պատում նրան: Մի նոր թափով նորից մի թռիչք է կատարում ու նորից ընկնում ներքեւ: Տարակոյս չկայ այլեւս, բանտարկուել է, եւ ազատութեան բոլոր ճանապարհները փակուած են նրա առջեւ: Խեղճ մեղուն մի ահաւոր տագնապի մատնուած՝ դողում է ամբողջ մարմնով: Իր թռիչքները մի քանի անգամ կրկնում է ընդունայն, բայց ոչ մի ելք եւ անցք չի գտնում: Նա լքում ու մոռանում է հիմա իր շուրջի բարիքները՝ ախորժելի մըրգահատիկներն ու քաղցրահամ ըմպելին, որ իր սնունդն ու կեանքն էին, իր «գոյութեան միջոցները», ինչպէս փիլիսոփայել էր ընկերս, հիմա այդ ամէնի հանդէպ անզգայ ու անտարբեր, ծաղկամեղուն սկսում է ապակու հարթ ու ողհուն մակերեսից վեր սողոսկել ու բարձրանալ, բարձրանալ դէպի վեր, դէպի իր կորած ազատութիւնը: Բայց ապակու ողորկ ու սայթաքուն մակերեսը ապահով կռուան չի տալիս եւ հազիւ մի քանի ոտ բարձրացած՝ ողբալի սայթաքումով ընկնում է մրգաջրի մէջ, որի կպչուն հիւթը փակչում, փարւում է նրա թեւերին ու ոտներին, կաշկանդում նրա շարժումները եւ դաւաճանօրէն ներքեւ ձգում նրան դէպի մահուան որոգայթը: Մի ճզմարիտ աւաղախրում կարծես, որից ինչքան ցանկանում է ազատուել, նոյնքան աւելի թաղւում է նրա ծոցի մէջ: Հիմա, խեղճ անասնիկը, չվստահելով այլեւս իր թեւերի ուժին, ամբողջ մարմնով բաժակին կպած՝ ճանկռում, ճանկռտում է ապակու երեսը, գերբնական ճիգեր թափում, ընդերքների բոլոր ուժերը օգնութեան կանչում, տոտիկներով ու թեւիկներով կառչում, կախւում է, մինչեւ որ թըրջուած մարմնի ծանրութեան տակ թուլացած ուժերը տեղի են տալիս, ու նա թաւալգլոր ընկնում է նորից մրգաջրի մէջ:

Բոլոր բաժակներում միեւնոյն տեսարանն է տիրում:

Ճակատագրի դէմ ծաղկամեղուների այս ըմբոստումը երկար չի տեւում: Քիչ յետոյ, բոլորն էլ խոնջած եւ ուժասպառ թաղւում են մրգահատիկների ջրախառն գիրկի մէջ:

Ոտի վրայ մի վերջին հայեացք եմ գցում բաժակներին, ուր որպէս վերջին կենդանութեան վերջին նշան՝ ծաղկամեղուները ջրամոյն ու կիսամեռ, իրենց գնչիկները երկարած՝ հանդարտօրէն քըսում ու քմսում են ապակուն:

— Կեա՞նք են տենչում, թէ ազատութիւն երազում... հարցնում եմ ընկերոջս:

— Այդ երկուսն էլ միեւնոյն բանն է... պատասխանում է նա:

ԳԷՈՐԳ ՀԱՏԻՏԵԱՆ

Երուսաղէմ

այսօրուան կեանքին վրայ եւ խօսելով հերոսութեան մասին, ըսաւ թէ հերոսութիւնը այսօր կրնայ շօշափելի արտայայտութիւն ստանալ մեր առօրեայ կեանքին մէջ, եթէ գիտակցինք մեզի սպառնացող վտանգներուն եւ մեր տոկալու եւ տեւելու կամքն ու դաւանանքը վերածենք ամէնօրեայ գործի եւ ապրումի:

Իր խօսքի աւարտին Կարօ Յովհէփեան ըսաւ. «Խանասորները կոչեր են ազգային արժանապատուութեամբ եւ գիտակցութեամբ ապրելու եւ գործելու համար մինչեւ որ հայ ժողովուրդը վերագտնէ իր ամբողջական հայրենիքը, ամբողջական հայութեամբ»:

Երրորդ բանախօսն էր Ժիրայր Միրճեան որ ըսաւ հետեւեալ խօսքերով՝ «Արծիւ Վասպուրականը խորհրդանիշ մըն է: Ժողովուրդի մը ազատատենչ եւ ազատախոհ տրամադրութիւնները արտայայտեց Խրիմեան Հայրիկի այս հանդէպը: Ասոր ոգին եղաւ ան եւ ակնառու է երեւոյթը: Խանասորը կը մարմնացնէ սաւառնաթռիչ արծուի ոգին, որ էր նաեւ բովանդակ Հայութիւնը: Անդրանիկ տիպարն էր, խորհրդանիշն էր իբրեւ մարմնաւորում այդ թռիչքին: Ազատութեան պայքարին»:

Յետոյ, Ժիրայր Միրճեան անդրադարձաւ Անդրանիկի ըմբոստ ոգիին, զինուորականի յատկանիշներուն, ղեկավարելու կարողութիւններուն եւ ընդհանրապէս իր հմայքին: Բանախօսը թուեց Անդրանիկի յեղափոխական կեանքը եւ սխրագործութիւնները ըսելով՝ «1890-ական թուականներու սկիզբէն իսկ յեղափոխական էր Անդրանիկ: Դաշնակցութեան դրօշին տակ, ուր թրծուեցաւ ան իբրեւ առաջնակարգ մարտիկ, Անդրանիկ Սալմաստէն Վան, Ախլաթ եւ Տարօն փէտայի մկրտութիւնը ձեռք ձգեց Սերոբ Աղբիւրի, Գուրգէնի խումբերուն մէջ»:

Ապա, Ժիրայր Միրճեան ծանրացաւ Դիլմանի ճակատամարտին վրայ, 1915 Ապրիլին, որուն յաղթանակի ոգին, մղիչ, կազմակերպիչ, հարուածող դէմքը եղաւ Անդրանիկ ցոյց տալով յանդգնութեան, խիզախութեան եւ ռազմավարութեան արտակարգ առաքինութիւններ եւ ընդունակութիւններ:

Յարգելի բանախօսը հաւատք յայտնեց որ նոր Անդրանիկներ պիտի գան ու սաւառնին Հայոց աշխարհին վրայ, մեր հոգիներուն մէջ, որպէսզի Հայը վերագտնէ իր ազգային օճախը, Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայրենիքի մէջ:

Իւրաքանչիւր բանախօսի ելոյթէն առաջ, Անդրանիկ Խըլոյեան կը լուսարձակէր իւրաքանչիւր նիւթի շուրջ պատմական դէմքեր, նկարներ, մեկնաբանելով զանոնք: Գեղարուեստական բաժինը կոկիկ էր: Արտասանեցին Տիկին Ի. Հրաչեան եւ Օր. Զաքարեան: Երգեց երիտասարդ Կարօ Տէրտէրեան՝ «Կարկուտ տեղայ» եւ «Իբրեւ արծիւ»:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍ գացած են Հայաստանի փոխ – վարչապետը՝ Ալեքսան Կիրակոսեան եւ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարը՝ Կարլէն Դալլաքեան եւ ներկայ եղած են Նոյեմբեր 22ին տեղի ունեցած խորհրդային ցուցահանդէսի Հայկական Օրուան հանդէսին: Միացեալ Նահանգներ իրենց կեցութեան շրջանին հայրենի քաղաքական դէմքերը ելոյթներ պիտի ունենան զանազան քաղաքներու մէջ:

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ (Պէյրութ) «Յ. Տէր-Մելքոնեան» սրահին մէջ, Նոյ. 13ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի վեթերան եղբ. Յովհաննէս Շահինեանի նուիրուած մեծարանքի հանդիսութիւն մը, հովանաւորութեամբ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի: Բացումը ըրած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. վարչութեան կողմէ Տոքթ. Միսաք Արզումանեան: Խօսք առած են Տոքթ. Յ. Գազանճեան եւ Վարդգէս Տէր-Կարապետեան, որոնք դրուատած են Յ. Շահինեանի տարած մարզական, կազմակերպչական եւ դաստիարակչական բազմակողմանի աշխատանքը Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընտանիքէն ներս: Իր խօսքի աւարտին, Վարդգէս Տէր-Կարապետեան բեմ հրաւիրելով օրուան մեծարեալը զայն պարգեւատրած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի շքանշանով: Ապա, Խորէն Ա. Կիլիկեան Իշխանի Մեծ Խաչի շքանշանով պարգեւատրած է Յ. Շահինեանը, որմէ ետք մեծարեալը շնորհակալութեան խօսք արտասանած է իրեն հանդէպ ցոյց տրուած գնահատանքին համար:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Մարաշի Տան» մէջ, Նոյ. 12ին տեղի ունեցած է ճաշ – խրախճանք մը «Շարժում» մշակութային ընկերակցութեան պատկանող համանուն շաբաթաթերթի հիմնադրութեան 40ամեակին առթիւ: Խօսք առած է շաբաթաթերթին խմբագիրը՝ Սամօ Սարգիսեան եւ ընդգծած հայ մամուլը շարժման դնող առաջադրանքներն ու անոր դիմագրաւած դժուարութիւնները: Հանդիսութեան ընթացքին յուշանուէրներ տրուած են թերթի խմբագրական թէ վարչական աշխատանքներու մէջ գործօն դեր ունեցած հին թէ նոր աշխատողներու:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Նոյ. 13ին, «Հայ Երաժշտութեան Բարեկամներ»ու Արաքս երգչախումբը համերգ մը տուած է տեղւոյն բոլոր հայկական վարժարաններու աշակերտութեան համար: Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ժան Ալմուխեանի, մեկնաբանած է 12 երգեր, որոնցմէ երկուքը՝ սպաներէն:

ՄԱՐՈՆԻ եկեղեցւոյ պետ Անթուան Պութրոս Խըրէյշ պատրիարք, Նոյ. 18ին, այցելութիւն մը տուած Անթիլիաս, ուր ընդունուած է Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսներու կողմէ: Պատրիարքին ընկերացած են պատրիարքական ընդհ. փոխանորդ Սֆէյր Արք. եւ Գերապայծառ Մարուն՝ Լիբանանի Կաթողիկէ Եկեղեցիներու պատրիարքներու ժողովին ընդհ. քարտուղարը: Խըրէյշ պատրիարք եւ զոյգ կաթողիկոսները խօսած են Լիբանանի կացութեան եւ մարոնի ու հայ եկեղեցիներուն եւ բարեկամութեան մասին:

ՇԻՔԱԿՈՅԻ համալսարանին մէջ, Նոյ. 4ին, Փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան դասախօսած է Հայկական Հարցի պատմական զարգացումին մասին, իսկ Նոյ. 5ին՝ հայ – թրքական յարաբերութիւններու չարափոխումներու մասին, որոնք տեղ գտած են վերջերս լոյս տեսած հրատարակութիւններու մէջ, յատկապէս քննարկելով Փրոֆ. Սթենֆորտ Շոյի եւ իր կնոջ՝ Էզէլ Քուրալ Շոյի հրատարակած երկու հատորները, մակագրուած՝ «Պատմութիւն օսմանեան կայսրութեան եւ արդի Թուրքիոյ»: Հայ դասախօսը դիտել տուած է, որ ամերիկեան համալսարաններու մէջ իւրաքանչիւր հայկական ամբիոնին դիմաց մօտ քսան Թրքագիտական կամ յարակից ամբիոններ գոյութիւն ունին: Փրոֆ. Սթենֆորտ Շօ տեսուչն է Քալիֆորնիոյ համալսարանի պատմագիտութեան բաժնի, ուր կը դասախօսէ Փրոֆ. Ռ. Յովհաննէսեան:

ՏԻՒՔ (Միացեալ Նահանգներ) համալսարանին մէջ, Նոյ. 11–12ին, տեղի ունեցած է համագումար մը Երուսաղէմի կրօնական կառոյցին ու հանգամանքին մասնաւորաբար անոր միջազգայնացման հարցին շուրջ: Համագումարին մասնակցած են քրիստոնեայ, իսլամ եւ հրեայ կրօնական եւ քաղաքական դէմքեր, շուրջ 200 հոգի, որոնց մէջ՝ Արամ Վրդ. Քէշիշեան, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միջ-եկեղեցական յարաբերութեանց վարիչը եւ Տոքթ. Հայկ Խաչատուրեան՝ Ուիսքանսըն համալսարանի մէջ փիլիսոփայութեան դասախօս: Համագումարին նպատակը եղած է Ժընեւի մէջ տեղի ունենալիք արաբա-իսրայէլեան հանդիպումէն առաջ յստակացնել Երուսաղէմի միջկրօնական նկարագիրը, պարզել հրէութեան, քրիստոնէութեան եւ իսլամութեան պատմական իրաւունքները եւ իրաւասութիւնները ու խորհրդակցիլ Երուսաղէմը միջազգայնացնելու կարելիութեանց մասին:

ՆԻՒ ԻՆԿԼԸՆՏԻ Հ. Բ. Ը. Մ.ի կեդրոնին մէջ, Նոյ. 18ին, Տոքթ. Մարգպետ Մարկոսեան դասախօսութիւն տուած է Զարենցի մասին: Բանաստեղծին կեանքի յատկանշական դրուագներու պատմումներով եւ գրական ասպարէզին մէջ անոր զարգացման հոլովոյթը բնութագրելով՝ դասախօսը ցոյց տուած է Զարենցի գրականութեան ազգային եւ համամարդկային բնոյթները:

ՊՈՍԹԸՆԻ «Համազգային»ի պարախումբը Նոյ. 18ին մասնակցած է Հայնզ Օտիթորիումի տօնավաճառի մշակութային հանդիսութիւններուն: Խումբին ղեկավարը Ֆլորա Գալստեան տեղեկութիւններ տուած է հայկական պարարուեստին շուրջ: Տօնավաճառին մէջ տաղաւար մը տրամադրուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ուր ցուցադրուած են Հայոց պատմութիւնը ներկայացնող նկարներ եւ հայրենի տեսարաններու լուսապատկերներ:

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Նոյ. 19ին, «Համազգային»ի Պոսթընի մասնաճիւղի գրական յանձնախումբի կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած է Յակոբ Կարապենցի դասախօսութիւնը՝ «Հայ գրականութիւնը կրնա՞յ յարատեւել Ամերիկայի մէջ» նիւթին շուրջ: Դասախօսը յայտարարելէ ետք որ իրեն համար յստակ է այն համոզումը՝ թէ հայ գրականութիւն կարելի չէ մշակել օտար լեզուով, վերլուծական մօտեցումով ուրուագծած է Ամերիկայի հայկ. կեանքի պատկերը եւ հաստատած՝ մթնոլորտի պակասը, որ անհրաժեշտ ենթահողը կը կազմէ գրական որեւէ շարժումի: Վերջին 1 դարու հայ գրականութեան մէջ, գիտակցական թէ ենթագիտակցական արտայայտութեամբ, միշտ ներկայ եղած է հայ ազգային իրաւունքներու եւ դատի հետապնդման ոգեկոչումը: Ոչ միայն գրականութեամբ, շեշտած է Յ. Կարապենց, այլեւ մեր հաւաքական ու նոյնիսկ անհատական գործունէութիւններու հիմնական ուղղութեամբ՝ մենք իրաւազուրկ ժողովուրդի մը պահանջը կը կերտենք ու կ'արտացոլացնենք: Յատուկ յանձնառութեամբ պէտք է զարկ տանք ակադեմական մարդոց պատրաստութեան՝ պատմագիտական, բանասիրական, ընկերային գիտութեանց եւ յարակից ճիւղերու մէջ՝ մեր ձայնը հասցնելու համար օտարներու ականջներուն: Եթէ չենք կրնար հայ գրականութիւն մշակել, գէթ պիտի լծուինք հայ ստեղծագործական գոհարները մատչելի դարձնելու օտար շրջանակներուն՝ թարգմանական լուրջ աշխատանքներով: Այս կէտը կարեւոր է նաեւ հայ նոր սերունդը հայ մշակութային գանձարանով հետաքրքրելու ուղղութեամբ: Հայերէնով գրողները ամերիկածին չեն, բացառութեամբ քանի մը երիտասարդներու: Ամերիկայի նոր սերունդը սկսած է տալ անգլիագիր մշակներու փաղանգ մը, որուն թիւը կ'աճի տարուէ տարի: Եթէ անոնք կարենան ամերիկեան գրականութիւն մշակել «հայկ. զգեստով», մեծ նպաստ մը բերած կ'ըլլան քարոզչական ճամբով, ըսած է դասախօսը, ու եզրակացուցած է իր խօսքը պայքարի ու յարատեւութեան յանձնառութեամբ՝ հայ գրականութեան մշակումին մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (469)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՆԷԾՔԸ

Քահանաներն ու ձայնաւորները ձեռքերնին մոմեր «Ի վերին Երուսաղէմ»ը սաղմոսերգելով հեռացան:

Եւ դուքսին շքախումբը ճամբայ ելաւ:

Այս միջոցին, Ֆուքարի եւ Ալթիէրի իրարու նայեցան:

Երկուքն ալ դեղ-դեղին կտրած էին եւ երկուքն ալ սա մտածումը ունեցան.

— Արդեօք սա չարաշուք դագաղը մեր երկուքէն ո՞րը անիծեց...:

ՌՈԼԱՆ ՔԱՆՏԻԱՆՕ

Յունուար երեսունէն երեսունմէկ լուսնալիք առտուն, Փիավէի կիրճերուն մէջ, Սեւ Քարայրին շրջակայքը անսովոր տեսարան մը կը պարզուէր:

Կիրճին նեղ ու մութ անցքերը եւ սեպ ապառաժները լուսաւորուած էին ջահերով, որոնց արձակած լոյսերը անդունդն ի վար խոյանալով գետին ջուրերուն մէջ կը լուացուէին:

Այս ջահերուն շուրջը, հինգ հարիւրի մօտ մարդիկ հաւաքուած էին, որոնց մէկ մասը լոյսերուն մօտ եւ միւս մասն ալ մութին մէջ, ոտքի կեցած էր: Այս բոլորն ալ զիրենք շրջապատող ապառաժներուն պէս կարծր ու կոպիտ դիմագիծեր ունէին:

Այս մարդիկը, կռթնած իրենց հրացաններուն, մէջքերնուն գօտիէն կախած ատրճանակներ եւ դաշոյններ, հրոսակներու այլանդակ բանակ մը կը կազմէին:

Անոնք քարայրին առջեւ դարատափին վրայ սեղմ շրջանակ մը կազմած էին: Անոնք որոնք այդ շրջանակէն դուրս մնացած էին, ժայռերուն վրայ մագլցելով եւ կամ ծառի մը ճիւղին փաթթուելով ինքզինքնուն տեղ մը ճարած էին:

Այս կարծրադէմ մարդոց կազմած շըրջանակին մէջտեղը մարդ մը ոտքի կեցած կը խօսէր:

Հապճեպով կառուցուած ամպիոնի մը վրայ ելած էր ան:

Խոր լռութիւն կը տիրէր: Միայն խօսող մարդուն ձայնը կը լսուէր:

Այս մարդը Ռոլան Քանտիանօն էր:

Այն միջոցին երբ մենք պիտի մօտենանք այդ խումբին, պիտի լսենք Ռոլանը որ սապէս կը շարունակէր իր խօսքը.

— Դուք այժմ ճշմարիտ մարդիկ եղաք, որովհետեւ այլեւս ըմբռնեցիք թէ ճշմարիտ մարդուն պարտականութիւնն է ոչ միայն պաշտպանել տկարները զօրաւորներուն դէմ, այլ նաեւ յարձակիլ զօրաւորներուն վրայ: Ըսէք ինծի, ի՞նչ կ'արժէ տկարները պաշտպանել եթէ վատօրէն թոյլ տաք որ զօրաւորները մնան ու կեղեքեն զանոնք...: Մինչեւ որ զօրաւորները չվերցուին աշխարհի երեսէն, կեղեքուածներու բանակը անպակաս պիտի ըլլայ մեր միջեւ եւ մենք միշտ պիտի ունենանք յեղափոխութիւն ու արիւնահեղութիւն: Կեղեքուածները պաշտպանելու ամէնէն ապահով եւ ամէնէն պարկեշտ միջոցը զօրաւորներուն վրայ յարձակելով զանոնք անոնց գերութենէն ազատելն է: Երբ ձեզի ըսեն թէ կան նաեւ զօրաւորներ որոնք բարի զգացումներու տէր են, մի հաւատաք: Մարդ մը երբ զօրաւոր է, ինքնին վտանգաւոր կը դառնայ...: Երբ կեղեքող չմնայ, կեղեքուող չի մնար...: Ահա այս բաները գիտնալնուդ համար է որ դուք արժանի եղաք մարդ կոչուելու: Եւ ահա ասոր համար, ես որ այդ գաղափարներով սնած եմ, ձեր ինծի վստահած իշխանութիւնը պիտի չընդունիմ: Եթէ յաղթական ելլենք, հանրային գործերը ղեկավարելու պաշտօնը միայն վեց ամիս պիտի ստանձնեմ, անուանական կերպով դուքս պիտի ըլլամ, բայց երբեք ի սրտէ պիտի չփարիմ այդ տիտղոսին: 6 ամիս, շարունակաբար պիտի դասախօսեմ Վենետիկի ժողովուրդին թէ ազատութիւնը ստացուածքներու ամէնէն թանկագինն է. ան այնպիսի ստացուածք մըն է որ բնաւ պէտք չունի տիրոջ կամ իշխանի, մինչեւ անգամ բարի իշխանի: Եւ գիտնալով զայս, մնաք բարով պիտի ըսեմ ձեր բոլորին...

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Փօլ Նազիկեան ցաւով կը ծանուցանեն

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՆԱՋԻԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Բամպուքճեան, Էրզրում, 1890, Մարտ 12)
մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 25ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Սաթենիկ Կ. Թիւթելեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քաջազուն Օհաննէսեան (Լիոն), այրի Տիկին Հ. Նաւարեան, Պ. Գրիգոր Թիւթելեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Դեկտ. 11 Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, աներ-հօր, փեսային, խնամիին, եղբօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԹԻՒԹԵԼԵԱՆԻ
մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սոնա Տօնէլեան եւ զաւակները՝ Ժիրայր, Սեդա, Գօրին, այրի Տիկին Նուարդ Տօնէլեան, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Տօնէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արիս Տօնէլեան եւ զաւակները, Օր. Նիքօլ Տօնէլեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏՕՆԷԼԵԱՆԻ
դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Պատրիկ Պետեանի մահուան առթիւ եւ անոր յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակի Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութեան միջոցաւ եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Ողբացեալին այրին՝ Սիրանոյշ Պետեան 200 ֆր. եկեղեցիին եւ 100ական ֆր. Անարատ Յղութեան քոյրերուն եւ Ժաֆին: Ողբացեալին զաւակները՝ Անդրանիկ 300, Լեւոն եւ Արմենուհի 100ական եկեղեցիին, ինչպէս նաեւ Տիկին Սիրանոյշ Սարտար (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Հաճի Քէչիչեան, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Համբարեան, Տէր եւ Տիկ. Վաղարշակ Ազարեան 100ական եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկ. Բագրամեան 150 եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկ. Վաղարշակ Մսըրեան 100ական եկեղեցիին եւ Ժաֆին, Տէր եւ Տիկ. Պօղոսեան եւ Տէր եւ Տիկ. Սէրքէեան 50ական եկեղեցիին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՊՈՐՏՕ.— Ընկ. Պետրոս Քէնտէրեան «կարդալով Յառաջի վերջին թիւը, Նոյ. 26–27, ինչպէս կը կարդայ ամէն օր հաճոյքով, բայց այս վերջին թիւը նուիրուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան 87րդ տարեդարձին իր ընդհանուր բովանդակութեամբ պատկերացնելով իր զգացումներուն եւ մանաւանդ համոզումներուն ամբողջական պատկերը, իր զգացած ուրախութեան փոխան 300 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման»:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պորտոյէն ընկ. Պետրոս Քէնտէրեան 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի ընկերներէն՝ Սարգիս Տօնէլեանի մահուան առթիւ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութեան վարչութիւնը կազմակերպած է հրապարակային դասախօսութիւն մը Դեկտ. 4, Կիրակի ժամը 16ին Հ. Բ. Ը. Մ.-ի սրահը, 118 Ռիւ տը Քուրսէլ, Փարիզ 17րդ: Կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր հայրենակիցները: Ժամը 16էն 17 կը խօսի հայրենակից ԱՐՏԱՇԷՍ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ, հին Կեսարիոյ եւ առաջնորդ Տրդատ Եպս. Պալեանի մասին:

Ժամը 17էն 18 կը խօսի հայրենակից՝ ՅԱԿՈԲ - ԳՐԻԳՈՐ, հայ Կեսարիոյ տաղանդաւոր զաւակներէն բժիշկ Սաեփան Դաւիթեանի 1887ին լոյս տեսած «Փոզիթիֆ տը լ'էթր» վարկածին, ուր կը գրէ միջազգային միակ լեզուի մը մասին՝ հիմ ընելով հայերէնը:

Ներկաները դաղարին կը հիւրասիրուին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Շաբաթ, Դեկտ. 10, ժամը 21ին, մասնակցութեամբ Մարսէյլի յունական գաղութին:

Soirée Grecque

Samedi 10 Décembre à 21 heures à la Maison de la Culture Arménienne de Marseille.

— Danses folkloriques grecques.

— Danses folkloriques arméniennes, avec le groupe de danses ANI.

— Repas — prix 70 F.

Musique, ambiance gréco-arménienne

Il est recommandé de retenir les tables en téléphonant à la M. C. A.

Tél : 50-15-09

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ԻՋԳԱԼԱՅԵԱՆԻ

Կիրակի, Դեկտ. 4, ժամը 17էն կէս գիշեր

Dans les Salnns de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V — PARIS (8e)

BEDIK ET SON ORCHESTRE

LES TZIGANES IVANOVITCH

Մուտք 35 ֆրանք, ուսանողներու 25 ֆր.

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու, ի նպաստ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Կիրակի, Դեկտ. 11 ժամը 16ին, Մշակ. Տան Վասպուրական սրահը:

Բացման խօսք՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Յայտագիր.— կենդանի պատկերներով արտասանութիւններ, Պարոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակատուն»էն Օրիորդներ՝ Վիքթորիա Յակոբեան, Էլիզա Յակոբեան, Շուշանիկ Մանոյեան եւ Արշակուհի Մանոյեան:

Կոմիտասի մեղեդիներ, մեկնաբանութեամբ երգչուհի՝

Ալիս Շահմիրեանի

(մեծօ-սոփրանօ)

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐ.

Réveillon

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻՆ
Մանչի պահերուն
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
օդափոխութեան կայանին մէջ
14, Սէնթ Օնորին-տէ-Փէրթ
Մեկնում Յունուար 6, Ուրբաթ
ժամը 17ին
Ժամադրավայր Սքուար Մոնթոլոն
Վերադարձ, Յունուար 8, Կիրակի,
ժամը 22-23

Excursions : La Suisse Normande
Les Roches du Ham
La Laiterie ELLE-et-VIRE

Կարմիր Խաչուհիներու ամանորեան սովորական հիւրասիրութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Արձանագրուիլ Կարմիր Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել 985-36-53 եւ 738-35-74

Ծախքերու մասնակցութիւն

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 17ին

Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, Տեսչութիւնը եւ Ծնողաց Միութիւնը սիրով կը հրաւիրեն բոլոր ազգայինները, դպրոցի տօնածառի հանդէսին:

Ժամը 16ին վարժարանի մատրան մէջ պատարագ աշակերտներու երգեցողութեամբ:

Ժամը 17ին, թատերասրահին մէջ, գարդարուն հանդիսական ուրախ մթնոլորտ, ճաշ, մանուկներու նուէրներու բաշխում:

GALERIE FRAMOND

3, Rue des St-Pères — 75006 PARIS

KAZANDJIAN

œuvres récentes

du 17 Nov. au 17 Décembre

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

LE BEAU FOULARD

"Alphabet Arménien"

CREATION CELIGNY — PARIS

est en vente au prix de Fr. 75
chez M. S. DER-BALIAN, Bottier Modéliste
221, rue Saint-Honré, PARIS 1er
LIBRAIRIE PALOUYAN
9. rue de Trévise — PARIS 9e
à MARSEILLE, Maison de la Culture Arménienne, 12-14 Rue St. Basile.

Pour envoi Contre-remboursement CELIGNY s.a.r.l. boîte postale No 9, 94130 NOGENT - sur - MARNE

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ARMENIE 77

du 23 Décembre au 6 Janvier 78

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS

POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES.
NOUS CONSULTER

ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
4
DIMANCHE
4 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ.	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը 1 Ֆ. 30

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.001 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNEE — No 14.001

ՖԻԼՄ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹ

Գրեց՝
ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Ամերիկեան մշակոյթն ու մտածելակերպը հասկնալու ամէնէն լաւ ձեւերէն մէկը՝ անոր շարժանկարային եւ հեռատեսիլային «արտադրութիւնները» ուսումնասիրելն է: Երբ ես «Յառաջ»ի համար կը գրեմ Լօուըլի կամ Մըրուինի նման ծանօթ բանաստեղծներու մասին, կը գիտակցիմ որ նիւթս ոչ-ժողովրդական կամ «բարձր» մշակոյթն է, ա՛յն՝ որուն ծանօթ է պզտիկ բայց փոքրաթիւ խմբաւորում մը միայն: Մինչդեռ, ֆիլմի (մէկ կողմ թողունք երկարաշունչ «շարժանկարը», ֆիլմն ու սինեման եւ համաշխարհային բառերը) եւ հեռատեսիլի ունկնդիր հասարակութիւնը ոչ միայն կ'ընդգրկէ բարձր, միջակ կամ ցած դասակարգի զանազան խմբաւորումներ, այլ նաեւ կը կազմէ այդ ստուար բազմութեան մտածելակերպը: Կրկնենք այդ կենսական հաստատումը, — ֆիլմը ո՛չ միայն կ'արտացոլէ, այլ նաեւ կը ձեւէ եւ կը կազմէ ամերիկացի ժողովուրդի մտածելակերպը, եթէ ոչ Եւրոպացիներունը:

Ըմբռնելու համար թէ ինչո՛ւ մասնաւորաբար ճիշդ է նման հաստատում մը Միացեալ Նահանգներուն մէջ, պէտք է քննենք պատմութիւնը:

Էր երբեմն, գիրքն ու թերթն էին ժողովուրդի մը արտայայտութեան եւ անոր մտածելակերպի արտացոլման գլխաւոր միջոցները: 1700էն 1918, բայց մանաւանդ 1800էն ետք, հարիւրաւոր թերթեր (աժան, մատչելի եւ ընթեռնլի՝ ժողովուրդի մը համար որ նոր գրել – կարդալ սորված էր), հազարաւոր վէպեր գրուեցան ու ծախուեցան, բանուորէն՝ տանտիկին ու բժիշկէն մինչեւ երեսփոխան, թերթ ու գիրք կը կարդային մարդիկ Ամերիկայի մէջ՝ ինչպէս ամէն տեղ:

1918էն 1948, ֆիլմն էր որ տիրապետեց մարդկային, բայց մանաւանդ ամերիկեան երեւակայութեան: Վալենթինօ, Չափլին, Մարքս եղբայրներ, Թարզան, Ուէսթըրններ (այսինքն՝ քաուպոյական կոչուած ֆիլմերը), կանկսթերային ֆիլմեր, — ասոնք տիրապետեցին աշխարհի պաստառներուն, եւ մեծ «աստղերը», այր կամ կին, Կէյպըլ կամ Կարպօ, տիրապետեցին սեռային, սիրային եւ դեռ ի՛նչ մտածելակերպերու եւ երազներու:

1948էն ետք, հեռատեսիլի առաջին պատկերափոխումէն ի վեր, նախ Ամերիկայի եւ յետոյ համայն աշխարհի մէջ ֆիլմի տիրապետութիւնը դադրեցաւ միահեծան ըլլալէ, սակայն մինչեւ այսօր կը շարունակէ մնալ շատ կարեւոր միջոց մը՝ մարդկային երեւակայութեան գրաւման համար:

Կանուխէն՝ ֆիլմարուեստի ամէնէն «գրական» կամ «արուեստագիտական» մասին տիրապետեցին Եւրոպացիք, բայց նո՛յնքան ուժական, «արհեստական» կոչուող արտադրութեան տիրապետեցին Հոլիվուտի հսկաները: Այս արհեստ – արուեստ բաժանմունքները տպաւորապաշտ կաթեկորիներ են, ի հիմանէ սխալ, եւ չեմ ուզեր (հիմա գոնէ) վիճիլ անոնց մասին: Հոս՝ կարեւոր է շեշտել այս կէտը, — ամերիկեան ֆիլմը, նոյնիսկ 1918էն առաջ բայց մանաւանդ 1918էն ետք՝ իսկական ժողովրդական արուեստ մըն է: Թէ՛ դրամագլուխ եւ շուկայի տաղանդ, թէ՛ արուեստագէտի աչք եւ ականջ պահանջող ժողովրդական այս արուեստը ոչ միայն ժողովուրդի մը տաղանդներուն արտայայտութիւնն է (նո՛յնքան՝ որքան բեմադիր անձին), այլ նաեւ այդ ժողովուրդի մտածելակերպի պատմութիւնը ստեղծող եւ պատմող միջոցն է:

Գուցէ քիչ մը անհասկնալի թուին վերջին մի քանի տողերը: Կ'ուզեմ, հետեւաբար, բացատրել զանոնք: Ասիկա ընելու համար, պէտք ունիմ բառամթերքի մը՝ որուն ճշգրիտ հոմանիշները չունի հայերէնը, որքան ես գիտեմ: Ուրեմն, գործածած տերմիններուս բացատրութիւնը տալով, ես զիս ընդմիջելով ստիպուած եմ խօսիլ:

Առնենք ուէսթըրնը: Այս ֆիլմատեսակին «քաուպոյական» կոչումը տալը ճիշդ չէ, քանի որ կովարած այդ հովիւները շատ փոքր դեր ունին ամերիկեան շատ մը ուէսթըրններու մէջ: Ո՛չ ալ ճիշդ կը թուի բառը թարգմանել իբր «արեւմըտեան», թէեւ այդ է անոր սկզբնական իմաստը: Նախընտրելի է որ գործածենք «ուէսթըրն» բառը եւ անով ըմբռնենք ֆիլմ մը, որուն դէպքերը տեղի կ'ունենան լեռնային, դաշտային եւ անապատային այն հսկայ կէս – ցամաքամասին մէջ (Միսիսիփիէն Գալիֆորնիա), զոր Ամերիկա գրաւեց 1840էն 1890 թուականներուն:

Շատեր կ'ենթադրեն՝ թէ ուէսթըրնը, միշտ, գլխաւոր կամ առնուազն կարեւոր մէկ մարզը եղած է Հոլիվուտի ֆիլմի սթիւտիոներու արտադրութեան: Սակայն կը սխալին: Զանազան պատճառներով (որոնց պիտի անդրադառնամ) ֆիլմի ժանրերը կամ սեռերը ծայրայեղ ելեւէջներու պատմութիւն մը ունին, — ուրեմն չկայ թուական մը (ըսենք օրինակ՝ 1935), որուն ընթացքին Հոլիվուտ քիչ թէ շատ հաւասար չափով արտադրած ըլլայ այս գլխաւոր ժանրերը, — ուէսթըրն, սիրային, կանկսթերային, գաղտնի ոստիկանական, գիտական – ֆանտաստիկական (մոլորակներէն եկողներ, եւայլն): Միշտ անհաւասար եւ սիքլերու ենթակայ եղած է ժանրերու արտադրութիւնը:

Ընդհանուր երեւոյթ է, որ ֆիլմային ժանրի մը ելեւէջներով հարուստ պատմութիւնը կը սկսի մեծ ստեղծագործութեամբ մը, — ֆիլմով մը՝ որ «արուեստ» համարուի կամ ոչ, հոգեկան ցնցում կը պատճառէ դիտող հանրութեան եւ կը ժողովրդականանայ արագօրէն: Կը ցրուի ամէն տեղ, ու զայն ընդօրինակողները մեծ թիւ կը կազմեն, — յիշենք որ ֆիլմի շինութիւնը «էնտիւսթրի» կամ ամբողջ ճարտարարուեստ մըն է Ամերիկայի մէջ եւ այդպէս ալ եղած է 1910էն ետք: Արդիւնքը ա՛յն՝ որ յաջող ստեղծագործութիւն մը չափազանց արագօրէն կ'ընդօրինակուի, կը կապկուի եւ իւրաքանչիւր մեծ յաջողութեան... բանակ մը կը հետեւի, դրամ, յաճախորդ, դիտող հանրութիւն եւ համբաւ փնտռելով:

Տարինե՛ր կ'անցնին, — երբեմն մէկ կամ երկու, երբեմն՝ տասնամեակ մը: Երբ առաջին ստեղծագործութիւնն ու օրինակները ալ շատ մեծ թիւ ունին, ֆիլմի ժանրը փորմիւլայի կը վերածուի, եւ առաջին ֆիլմի պատկերներն ու դէպքերը այլեւս սիմպոլ կամ խորհրդանիշ դարձած կ'ըլլան, դիտող հանրութեան մտքին ու երեւակայութեան մէջ: Հիմա, «արուեստագէտ» երկրորդ սերունդ մը, որ չունի առաջինին «անմեղ» ու անբիծ, կոյս երեւակայութիւնը՝ յաճախ կը ստեղծէ ժանրին վերջին եւ ամէնէն մեծ ֆիլմերը, լիօրէն օգտագործելով այդ խորհրդանշական պատկերները, խօսքերը, նոյնիսկ նման ֆիլմերու մէջ դեր առնող ծերացած դերասանները: Ան որ 1939ին տեսած է Ճոն Ֆորտի Սթէյճգոչ («Ձիաքարշ կառք» կը նշանակէ այս բառը) ֆիլմը, եւ 1973ին Ռուսթըր Գոկպըրնը (Աքլոր Գոկպըրն)՝ երկուքն ալ Ճոն Ուէյնով, արուեստի մը պատմութիւնն է տեսած, նոյնիսկ եթէ մանրամասնութիւններուն ծանօթ չէ:

Վերադառնանք, սակայն, ֆիլմային պատմութեան ելեւէջներու վերլուծումին:

Երբ քանի մը տարիներու ընթացքին շատ մեծ թիւով ֆիլմեր կը շինուին, նոյն ժանրէն՝ ժողովուրդը կը ձանձրանայ, եւ իր ձանձրոյթը կ'արտայայտէ, – «ոտքերով կը քուէարկէ», ինչպէս կ'ըսէ Ամերիկացին: Այսինքն՝ կը սկսի երթալ ուրիշ ժանրի ֆիլմերու միայն: Ասիկա պատահած է ուէսթըրնին՝ անցեալ 70 տարիներուն:

Առաջին ուէսթըրնները, 1905էն 1929 տիրապետող ժանրերէն էին՝ ամերիկեան «լուռ» պաստառին: 1929ին, ձայնով ֆիլմերու պատմութիւնը կը սկսի, երբ ձայն արձանագրող երիզներ կը կցուին ֆիլմի պատկերներուն ու բարձրախօսներու թէքնիքի բարելաւումներ տեղի կ'ունենան: Սակայն՝ մասամբ այն պատճառով որ բարձրախօս գործածելը դժուար էր ձիաւորներով լեցուն ֆիլմերու մէջ, եւ մասնաւորաբար պատմական ու մշակութային ուրիշ պատճառներով՝ դադրեցաւ ուէսթըրններու արտադրութիւնը 1929էն 1939: Ի՞նչ էին այդ միւս պատճառները:

Լրիւ չենք կրնար բացատրել: 1929էն 1939, անգործութիւնն ու աղքատութիւնը ամերիկացի լաւատես ժողովուրդին յոռետեսութիւն ներշնչեցին եւ կանկսթերային ֆիլմն ու անոր մեծ աստղերը (Էտուըրտ Ճ. Ռապինսըն եւ Ճիմի Գէկնի) իրենց կարծր բայց եւ այնպէս մարդկային դիմագիծով ու դերերով տիրապետեցին ամերիկեան պաստառներուն, սիրային ֆիլմերու եւ կատակերգութիւններու հետ, որոնք, լաւի — չարի բախումին տեղ, երանելի ուրի՛շ աշխարհներ ցոյց կուտային:

Օրինակ մը: Ճոն Ֆորտ բեմադիրը 1926էն 1939 ոչ իսկ մէկ ուէսթըրն պատրաստած էր: 1939ին միայն 3 ուէսթըրն պատրաստեց եւ իր Սթէյճգոչով սկսաւ ուէսթըրնի «վերածնունդ» մը եւ կանկսթերային ֆիլմի անկում մը, որ մինչեւ 1973 շարունակուեցաւ, երբ յանկարծ դադրեցաւ: Ներկայիս, արկածախնդրական ֆիլմերու ենթաժանրերը կը տեսնուին ամէն տեղ, — լրտեսային, ոստիկանական, կանկսթերային...: (Օրինակ՝ համբաւաւոր Կոտֆաթըր կամ Կընքահայրը, Մարլոն Պրանտոյի դերակատարութեամբ): Սակայն ո՛չ հեռատեսիլի ո՛չ ալ ֆիլմի պաստառներուն վրայ, նոր ուէսթըրն կը տեսնենք: Քննադատները նոյնիսկ կը թելադրեն որ Ամերիկացի – Վիէթնամցի, Ամերիկացի – Քորէացի, Ամերիկացի – Ճափոն բախումները, 1941էն մինչեւ 1973, սիմպոլիք կրկնումներն էին ամերիկացի եւ կարմրամորթներու բախումներուն, գոնէ ժողովուրդին ենթագիտակցութեան մէջ: Այսինքն՝ այդ հին բախումներու հասկացողութեան ձեւն է, որ կը տիրապետէ աւելի՝ նոր դէպքերու մեկնաբանումին:

Չեմ ուզեր հաստատել որ ֆիլմաշինութեան պատմութիւնը ինքնին կը բաւէ, ամերիկեան ֆիլմ մը հասկնալու համար. սակայն կ'ուզեմ պնդել՝ որ միայն վերջին 5 – 10 տարիներու ընթացքին Ամերիկայի մէջ զարգացող ֆիլմի, սիմպոլիզմի եւ միթոլոժիի միացեալ քննադատութիւնն է՝ որ հնարաւորութիւն կուտայ մեզի ըմբռնելու ֆիլմի եւ ժողովրդական մտածելակերպի կապերը: Ի դէպ, այս խառն կառոյց ունեցող մօտեցման վրայ մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ ֆրանսացի մարդաբանը՝ Գլօտ Լեւի-Սթրաուս, եւ քննադատը՝ Ռոլան Պարթ:

Այս մօտեցման հիմնաքարն է հաւատամքի սա կէտը, — ֆիլմը՝ որքան ալ որ մէկ արուեստագէտի ստեղծագործութիւնը ըլլայ, անձնական գործ չէ միայն, այլ՝ «արտադրութիւն» ժողովրդային մըշակոյթի, եւ ուրեմն՝ կապ ունի ժողովուրդին հետ, որ աւելի կը նմանի հէքեաթներու եւ մանաւանդ դիցաբանական պատմութիւններու ժողովրդական հոգե-

Շար.ը տես Գ. էջ

"ՆՈՐ ԱՆՈՒՆ" ՄԸ՝
ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՄԱՆՈՅԵԱՆ

Ամէն անգամ որ Հայրենիքի թէ Սփիւռքի գրական հանդէսներուն մէջ նոր անունի մը հանդիպիմ, մասնաւոր գուրգուրանքով կը կարդամ ստորագրուած յօդուածը կամ քերթուածը: Դժբախտաբար հիասթափ եմ եղած, յաճախ: Ատենին միայն, երբ Նարդունին ալ ողջ էր տակաւին, վազեցի խմբագրատուն եւ խանդավառութեամբ պատմեցի Ռազմիկ Դաւոյեանի մասին. — «Յառաջ» Սփիւռքի մէջ առաջինը եղաւ շնորհաւորելու այսօր վաւերացուած հայ բանաստեղծին նախաքայլերը:

Այս նոր անունը եւս կուգայ Հայրենիքէն, բայց իր քերթուածները կը ստորագրէ, առաջին անգամով, «Յառաջ»ի մէջ: Կը կոչուի Շուշանիկ Մանոյեան. տակաւին պատանուհի, մօտ տարի մը առաջ ծնողքին հետ հարկադրաբար արտագաղթած Մարսէյլ՝ ծննդավայր Երեւանի մէջ ձգելով հայ համալսարան, միջավայր, քսան տարիներու կեանք, ջերմութիւն ու սէր: Ազգային ցաւոտ հարց մըն է ինքնին արտագաղթը, բայց ի՞նչ ըսել այն սերունդին մասին որ ակամայ հետեւելով ծնողքին՝ կը ստիպուի լքել իր հայրենիքը:

Շուշանիկը ճանչցայ պատահաբար, Մարսէյլ, ուր Չարենցի նուիրուած երեկոյթի մը արտասանեց «Ծիածան»ը: Ամիսներ ետք, նոյնպէս պատահաբար իմացայ թէ Շուշանիկ կը գրէ եւս: Դժուարութեամբ ձեռք ձգեցի տետրակ մը: Կը գրէր իրեն համար՝ տալով թուղթին օրուան իր ապրումները՝ անմիջական, տաք, հաղորդական: Անհրաժեշտ եղաւ պնդել, որ ձեւաւորէ, արտագրէ քերթուածներու փունջ մը, որոնցմէ երեք հատ կը ներկայացնենք այսօր (տես Դ. էջ): Գրասէր ընթերցողն է անշուշտ լաւագոյն դատաւորը, թէեւ վստահ եմ որ Շուշանիկ լաւ խոստում մըն է, եթէ ոչ աւելի՛ն:

Բանաստեղծ Յ. Կոստանդեան կարդալէ ետք Շուշանիկի բանաստեղծութիւնները, կը յիշէր իր նախաքայլերը եւ ուրախութիւնը՝ երբ Արշակ Չօպանեան ամբողջ էջ մը նուիրած էր իրեն: Շնորհաւորելով Շուշանիկին եւս առաջին երգերը, յիշեցնենք իրեն, թէ շա՛տ «խոստումներու» էջեր յատկացուցած է Չօպանեան, բայց շատեր կոստանդեաններ չդարձան: Յաջողելու գաղտնիքը, բանաստեղծութեան մէջ, բնածին տաղանդն է անշուշտ, բայց բանաստեղծ դառնալու համար անհրաժեշտ է տքնիլ, ընդարձակուիլ, օրէ օր կատարելագործուիլ. մէկ խօսքով՝ շարունակել հաւատքո՛վ:

Զ. Գ.

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝

ՄԱՐՔ ՆՇԱՆԵԱՆ

Այսօր Ֆրանսայի մէջ սերունդ մը կայ, այո՛, որ մտային, երբեմն «տեղզգա-գործական» ճամբով իր տեղը կը փնտռէ, կը ճչէ, հեռու յաճախ՝ որեւէ հայ աւանդութենէ, բայց գրգռուած գրեթէ միշտ իր կացութեան «անկարելիութենէն»: Արտայայտութեան, ինքնորոշման ո՛ր միջոցին ալ դիմեն, նոյն այդ անկարելիութեան կը բախին այս սերունդին ներկայացուցիչները: Ո՞ւր է լեզուն, ո՞ւր է հաստատութիւնը որ դիմանար, որ հակազդէր մեր ձեռքին տակ, որպէսզի չմնայինք այդ, «զուտ ներքնութիւնը» որու մասին կը խօսի Հէկլ, որ կը կարծէ ըլլալ իր գործէն առաջ, իր գործէն անկախ, եւ որ անշուշտ չի կրնար անցնիլ որեւէ ատեն գործի: Եթէ անցնի, իր ներքնութեան զտութիւնը, իր ինքնութեան ի յառաջագունէ որոշադրումը պիտի փարատի, պիտի ցնդի, քանի որ պիտի ստիպուի դաշինք կնքել իրմէ բոլորովին անծանօթին հետ, իրեն համար, զուտ ներքնութիւն, բացարձակապէս օտարին հետ: Եթէ չանցնի, ոչինչ կ'երեւի իրմէ, կը մնայ անշարժացած իր ինքնութեան երկարաձիգ եւ անպտուղ հաստատումին մէջ: Ընդունի՞լ օտարը: Ուրիշ դժուարութիւն, որ կը կրկնապատկէ առաջինը: Պիտի նշանակէր ընդունիլ ինքզինք իբրեւ օտար, բայց ինչպէ՞ս կարելի է այդ, հոն ուր ոչինչ մնացեր է, ոչ մէկ վայր, «ընդունելու» համար, դառնալու համար միւսին, գիտակցելու համար լեզուի բնոյթին, կամ անոր անկարողութեան: Անձը այսպէս որ կ'ընդունի, կը հասկնայ զուտ ներքնութեան դիրքին անբաւարարութիւնը, եւ կը փորձէ զանցել զայն, որ կ'անցնի ուրեմն գործի, կամ աւելի ճիշդ որ կ'ուզէ անցնիլ, կը գտնուի երկրորդ անկարելիութեան մը առջեւ, առաջինէն աւելի անլուծելի: Անլուծելի այս անգամ որովհետեւ վստահ չէ երբեք որ իր գործը պիտի կարենայ կառուցանել վայրը ուր ըլլալ: Կ'անցնի լեզուին, ըսենք: «Մեծամասնութեան դիրքին մէջ գտնուողին համար, այդ «անցումը» արդէն, զուտ ներքնութեան անկիւնէն դիտուած, խնդրական է, քանի որ լեզուն օտարն է արդէն անձին համար, կ'օտարէ զայն իր զտութենէն, կը տարբերէ զայն իրմէ: Ցերիւրուած թեմա մը: Անոր համար հիմա որ, երբ կը կատարէ այդ անցումը, երբ կ'ազատագրէ ինքզինք իր ինքնորոշման զտութեան պատրանքէն, կը գտնուի լեզուական պարապի մը մէջ, շարժումը, շարժումի կարելիութիւնը կրկնապէս խնդրական է: Ուտումը դէպի գործադրում կ'ենթադրէ միջոց մը, կ'ուզեմ ըսել տարածութիւն մը, անջրպետ մը, կ'ենթադրէ ուրեմն գոնէ դիմադրութիւնը որու մասին կը խօսէի սկիզբը, այն դիմադրութիւնը զոր կ'ընծայէ լեզուն գրողին համար, եւ ընդհանրապէս՝ ընկերային հաստատութիւնը զուտ ներքնութեան դիրքին վրայ չմնացողին համար: Միջոցը սակայն երբ չկայ, երբ չկայ ընդունման տարածութիւնը, անցումը, լաւագոյն պարագային, կը մնայ կէս ճամբան: Որեւէ դիմադրութեան բացակայութիւն կը վերադարձնէ անձը իր ներքնութեան: Արգիլումը կատարեալ է:

Ինչո՞ւ սակայն կ'ըսեմ որ այս սերունդին համար, միջոցը չկայ: Ընդունելի՞ է այս տարազը, արուեստը, քաղաքական գործունէութիւնը միջոցներ չե՞ն, միջոցներ ուր ըլլալ, բայց նաեւ միջոցներ ըլլալու: Ձեմ ժխտեր, բայց անկարելիին լուծումը չեն առնէք, որովհետեւ ընդհանրապէս կը շեղին, խոյս կուտան դիմադրութեան բացակայութենէն, չեն փորձեր, չեն փնտռեր լեզուի դիմադրութիւնը: Եթէ փնտռէին իսկ, պիտի չգտնէին, քանի որ — այդ է որ կը յատկանշէ իրենց կացութիւնը: Այս սերունդը ուրեմն որու մասին կը խօսիմ կ'արտայայտուի ֆրանսերէն: Բայց այս ձեւով բան չի փոխուիր անշուշտ, որովհետեւ ընդունման շարժում մը չէ որ տեղի կ'ունենայ, աւելի ճիշդ, հարցը այդ է. ո՞ր չափով երկրորդ, կրկնապատիկ անկարելիութեան չրախողը կ'աշխատի իրապէս այն խնդրին մէջ, այն խնդրին դէմ, որ է օտարը ընդունելու անկարողութիւնը Այդ անկարողութիւնը անձնական չէ:

Ո՞ւր է կացութեան անկարելիութիւնը: Զուտ ներքնութեան դիրքին վրայ մնալու դատապարտութեան մէջ: Գրական կիրառումն է որ աւելի ցայտուն կը դարձնէ անկարելիութիւնը: Մ. Պլանշօ կը խօսի այն վստահութեան մասին որ է գրողին ներքին դրախտը, վստահութիւնը որ ինչ որ ներսն էր եւ տակաւին անդոյ «եկաւ դուրսի արձանային իրականութեան իբրեւ բան մը որ չի կրնար իրաւ չըլլալ, բան մը որ հաւատարիմ թարգմանութիւն մըն է, քանի որ իր թարգմանածը միայն իրմով եւ իր մէջ գոյութիւն ունի» (Գրականութիւնը եւ մահուան իրաւունքը, Կրակի Բաժինը, էջ 297): Կան անշուշտ առկէ յետոյ գրողին եւ գործին միջեւ յարաբերութեան տարբեր փուլերը ուր գործը կը դառնայ հանրային սեփականութիւն, ուր գրողը կը դադրի անոր հեղինակը ըլլալէ, ուր գործը կը վերադառնայ իրեն իբրեւ աշխարհային իմաստէ մը պարուրուած, ուր հեղինակը այն ատեն կը դառնայ ինքն իրեն համար ինչպէս միւսներուն համար այդ իմաստը արտադրողը, կը հպարտանայ գործին արդիւնքէն, կորսնելով այսպէս երկրորդ անգամ ըլլալով ինքզինք իբրեւ գրող, այսինքն՝ գրականութեան հարցը կրող: Հոս զիս հետաքրքրողը պիտի ըլլայ միայն ծնունդը ամբողջ այս հոլովոյթին, անցումի անմիջական ժամանակը, ուր ոչինչէն, «թարգմանութեան» գործողութիւնը կը կատարուի: Գրութիւնը գրական է շատ հաւանաբար երբ այդ բացարձակ թարգմանութեան արարքն է ան ուր ներքնութեան խաւարէն կ'անցնինք գործի բացուածքին: Գրականութիւնը լեզուին մէջ այն շարժումն է ուր անձը կ'ըլլայ ինքզինք իր արարքով, բացարձակապէս: Միւս բոլոր գրելու ձեւերուն մէջ, անձը իմաստը, հաստատութիւնը կան, ներյայտ ձեւով գոնէ, գրուելէ առաջ: Հարցումը ուրեմն զոր գրականութիւնը կը կրէ, և որ կ'ուղղուի լեզուին, կը վերաբերի անոր գոյացուցիչ դերին: Անձը եւ լեզուն հոս անցումին երկու երեսակներն են: Սփիւռքեան փորձառութիւնը կը սկսի իրապէս հոն ուր գրականութիւնը կը սկսի անկարելի դառնալ:

Անկարելի՝ ոչ թէ որովհետեւ լեզուն կը պակսի. կրնանք շատ լաւ գիտնալ լեզուն, գործածել զայն ճշգրտութեամբ, գրական ոճով, եւայլն, արգիլուած ենք գրականութենէն: Զկայ այս սերունդին համար արտաքնութեան մէջ դիմադրութիւնը որով, «իր» լեզուն պիտի տար անոր «ըլլալու» կարելիութիւնը, զուտ ներքնութենէն դէպի գործադրում այդ խուսափուկ անցումով:

Կը մնայ խօսիլ այս կամ այն լեզուով, այլեւս տարբերութիւն չըներ, անկարելիութեան մասին: Կամ խուսափիլ անկէ, ինչ որ ուրիշ լուծում մըն է, թերեւս ամէնէն գոհացուցիչը: Հետաքրքրական է այս տեսակէտով Տընի Տօնիքեանի դիրքը: Ֆրանսերէն լեզուով «արտայայտուող հայ» բանաստեղծ (կը ներէք չակերտներու բազմապատկումին համար, բայց ինչպէ՞ս ընել), Տօնիքեան հրատարակած է 1967ին իր առաջին հատորը, Լը Լիէօ Քօմէն (Հասարակաց Վայրը, բայց նաեւ Հասարակաց Տեղիքը): Կը վերադառնայ այսօր երկրորդ հատորով մը, լոյս տեսած, ըստ վերջին էջերու տեղեկութեան 1975ին հաստ հատոր մը որ կը պարունակէ 6 – 7 վերջին տարիներու քերթողական հունձքը: Վերնագիրը՝ Էթնոս (*): Իր առաջին հատորէն ետք, որ գրուած էր իբրեւ հասարակաց վայրի սպասման երգը, խօսքը, անոր ցանկութեան արտայայտութիւնը, Տօնիքեան տարիներ անցուցած է Ֆրանսայի եւ Հայաստանի միջեւ, երկրին մէջ փնտռելով ինքզինք, իր ժողովուրդը, իր անցեալը, նաեւ, «մարդը», բան մը որմէ ծնիլ երկրորդ անգամ, որով ըլլալ նաեւ, օրէ օր յառաջանալով միաժամանակ Երկրի եւ բանաստեղծական լեզուի կրկնակ փորձառութեան մէջ: Գրախօսականի մը պիտի չձեռնարկեմ հոս որովհետեւ գրախօսականը կը պահանջէ թարգմանական աշխատանք մը, զոր կատարծ եմ միայն մէկ երկու կտորներու վրայ (Տե՛ս Տեսանելին եւ Ընդյատակեայ): Տօնիքեանին ըրածը հաւանաբար գրականութիւն է, ինծի չէ զայն իբրեւ այդ ընդունիլը, կարդալը: Ինչ որ զիս կը հետաքրքրէ այն է որ Տօնիքեան իր ամբողջ ստեղծագործական ճիգով կը վկայէ թերեւս լաւագոյն ձեւով անկարելիութեան մասին որ է իր սերունդինը, սերունդ մը որ ստիպուած է փոխադրուիլ այլ տեղ գտնելու համար տարրական դիմադրութիւն մը իր շուրջ, դրոշմելու համար անոր վրայ իր կնիքը, կամ կարենալ հեռանալու համար վերջապէս անկէ, գտնելէ ետք ինքզինք, ուրեմն իրականութեան մէջ՝ պարզապէս օգտագործելէ ետք զայն:

Իբրեւ բանաստեղծ, հեղինակը ունի կոչում մը. «ոչ թէ գգաստութիւն մը աւետողը, ոչ ալ վարդապետութիւն մը տարածողը...» այլ՝ մեր ցաւին պահակը եւ Հողին Մեկնաբանիչը, ամբողջութեամբ անոր գիտակցութիւնը» (էջ 272): Վերադարձնել ժողովուրդին իր իսկ խօսքը, զոր պիտի չլսէր ան առանց անոր: Ունի նաեւ իր իսկ ճանապարհորդութեան մը տահողութիւնը, միւս ժողովուրդներուն մէջ, անոնց բերելով իր գիտակցութեան ուժը, զոր քաղած է այդ վայրերէն. «Տուիք ինծի հեռաւորութիւնս, գծեցիք հարցումներս: Կ'ուզեմ հիմա յառաջանալ կենսագրութեանս լուսամութին մէջ, ամբողջ ժամանակիս գոյներուն մէջ»: Մարդիկ չունին լեզուն որ իրենց կեանքը պիտի դարձնէր բնակելի, որ իրենց հողը պիտի կենդանացնէր, չունին պատումը, խօսքը, դիւցազներգութիւնը որ դնէր իրենց մահը իրենց կեանքին մէջ: Բանաստեղծը այդ անպատում մարդոց (էջ 351) վկան է, որուն համար Պատը, որ նայուածքները կը կեցնէ, Լեռն է նաեւ, Բուրգը, անմատչելին: Անդադար այդ էջերուն Պատը եւ Սահմանը կուգան փոխարինելու իրենց յատկանիշները. Սահմանը այն կէտն է ուրկէ անդին կը սկսի մահը, բայց նաեւ ուրկէ անդին կայ ժողովուրդին սկիզբը, վերսկսումը: Բայց աւելի յաճախ՝ Սահմանը՝ ներքին է, կը հեռացնէ մարդը ինքն իրմէ, անծանօթ եւ օտար կը դարձնէ ինքն իրեն, ճնշումի մը պատճառաւ, որ լեզուն ամբողջովին կ'օտարացնէ: Սահմանէն, ներքին սահմաններէն անդին, ըստ երեւոյթին, կը սպասէ ժողովուրդին առողջ մասը: Բայց գիտենք որ Սահմանէն անդին կը տիրէ մահը: Նոյնպէս՝ Պատը: Երկուքն ալ գրութեան որոշ խաւի մը մէջ, մտածուած են իբրեւ բաժանումներ ճնշումի եւ ճնշուածի միջեւ, բայց ուրիշ, աւելի խորունկ խաւ մը կ'ըսէ որ սահմանը երկդիմի է, որ ճնշողը շատ հաւանաբար ճնշուածն է, եւ փոխադարձաբար: Աւելի ճիշդ՝ Սահմանի եւ Պատի տեղաբանութիւնը արտաքինի եւ ներքինի տրամաբանութեան չի հնազանդիր: Ճնշումը կը բնակի ժողովուրդի լեզուն: Կը կարծեմ որ այս արդիւնքը հատորին ամէնէն շահագրգռական մասն է, եւ անշուշտ որեւէ տեղ չերեւիր իբրեւ այդ: Բանաստեղծը պատմած է ներքին ճնշումը նկարագրելով զայն իբրեւ արտաքին: Ներքին ճնշումը, ան որ ներսէն կը զրկէ ժողովուրդը իր ձայնէն, իր խօսքէն, պատմած է ինքզինք ուրիշ պատումի մը ընդմէջէն: Բայց այդ ճնշումը հոն չէ այնքան որ կը տիրէ, որքան հոս: Բանաստեղծին, «նիւթ»ը կ'ընդունիմ, այդ ժողովուրդն է, որ կը սպասէ մահուան լերան առջեւ, որու լեզուն ամբողջովին թափանցուած է օտարէն, սուտէն, կարգախօսքերէն: Բայց ինչո՞ւ ճնշումի փոխադրութիւնը ուրիշ վայրի մը մէջ: Տարագրութեան մէջ, Լեռ մը չկայ որ մահուան մէջ ներկայացնէր յոյսը տարագիրներուն: Բայց ահաւասիկ մեր կացութեան անկարելիութիւնը. այդ է իրաւ նիւթը այդ բանաստեղծութեան, իր ամբողջ ճիգովը հեռանալու անկէ. որպէսզի գրականութիւն մը կարելի ըլլայ, իրագործելի, շնչելի, անոր մասին: Հոս, չկայ գրականութեան կարելիութիւնը, բացարձակ թարգմանութեան կարելիութիւնը, չկայ տարրական տարածութիւնը, ուր սկսիլ օտարի ընդունման մասին մտածել: Թէ այդ չգոյութիւնը ինչո՞ւ վերագրելի է ներքին ճնշումի մը, ուրիշ առիթով: Ամէն պարագայի՝ անոր փոխադրումովը կարելի վայրի մը վրայ, Էթնոս կը վկայէ անկարելիութեան մասին, կը պատմէ ան իր ձեւով, իր «պարունակութեամբ» եւ իր «ձեւով» անկարելիութիւնը:

(*) ԷԹՆՈՍ Տ. ՏՕՆԻՔԵԱՆ, Սայկոն 1975

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

SAYAT-NOVA
Quelques Poèmes et Pensées

Editions Astrid, Paris 1977

Présentation, choix et traduction de M. Arsénian

Այս պզտիկ, հազիւ 64 էջնոց հատորը կը պարունակէ թարգմանիչ Արսէնեանի երկար ներածութիւնը Ս. Նովայի կեանքին ու գործին մասին, 16 լուսանկար — Հաղբատի, Սանահինի վանքերէն, Խաչքար, Աւետարանի էջեր եւ 2 լուսապատճէն աշուղի ձեռագրէն — եւ վերջապէս երկլեզու «քանի մը քերթուած ու մտածումներ» առնուած՝ ճշդենք, Ս. Նովայի երեք լեզուի արտադրութենէն:

Հրատարակութիւնը կ'ուղղուի ընթերցող միջին հասարակութեան մը որուն համար Ս. Նովան անուն մըն է: Թող «մասնագէտները» հեռու կենան: Փորձ մըն է, ըստ Արսէնեանի, ներկայացնելու աշուղի գործին այլազանութիւնը, անոր «ստեղծագործական կարողութիւններու ճայնաչարին լայնքը»:

Այս գեղեցիկ առաջադրանքով է որ հատորին մէջ խմբուած են 6 – 7 տաղ, մեծ մասամբ կիսատ: Իսկ «Մտածումները» հատուածներ են, տողեր՝ ծանօթ կտորներէ: Ամբողջութիւնը դասաւորուած է ըստ «նիւթի»․ քնարական, կրօնական, եւայլն:

Զօպանեանէն ի վեր թարգմանիչներ փորձած են անցընել Ս. Նովայի քերթուածները ֆրանսերէնի՝ առաւել կամ նուազ յաջողութեամբ:

Ամէն մարդ գիտէ, թէ որքա՛ն դժուար է այսօր յաղթահարել Հալաբարբի բարբառի նրբութիւններուն, որոնց վրայ կը բարդուին բանաստեղծի լեզուական հնարքները: Այս բոլորը կը բացատրե՞ն Արսէնեանի թարգմանութեան որակը: Ընթերցողին կը ձգեմ որոշելու տեխա եւ պատասխանելու հարցումին: Մինչ այդ՝ նմոյշ մը.

Ամէն մարդ չի կանա խմի՝ իմ ջուրն ուրիշ ջրեն է.
Ամէն մարդ չի կանա կարթա իմ գիրըն ուրիշ գրեն է:

N'importe quel homme ne peut la boire, mon eau est d'une autre nature,
N'importe quel homme ne peut me lire, mon verbe est d'une autre nature:

Պ. Գ.

ՏԵՍԱՆԵԼԻՆ ԵՒ ԸՆԴՅԱՏԱԿԵԱՆ

Գրեց՝ **ՏԸՆԻ ՏՕՆԻՔԵԱՆ**

Այս երկիրը, ինչպէս ուրիշ քանի երկիրներ, կը հասկցուի անմիջապէս իր երկդիմութեամբ: Որովհետեւ ամէն ինչ հոս տեսանելիին եւ ընդյատակեային կրկնակ դէմքն ունի: Դիմակին քարացած արտայայտութիւնները պէտք չէ որ մոռցնել տան մարդկային դէմքին բոլոր «խաղերը» եւ այդ խորութիւնները ուրկէ անոնք իրենց հրամանները կը ստանան: Այս երկիրը, որ երկիրներուն մէջ ամէնէն լման է, մարդկային իրականութեան երկու կողերը կը կրէ: Կենդանի քաղաքի այս աղմուկը կը խառնէ բուրգի լռութեան զոր լեռը իր վրայ կը բեռցնէ: Կը խառնէ ափասատանի այս շատ երկար ձգումը Փարին, յանկարծ նայուածքին մէջ կանգնած: Գրաւուած երկիրը, եւ միւս մասը՝ կորսուած:

Մարդն է իր սահմաններուն մէջ, մէկդի դրուած իր հետաքրքրութեան, իր որոնումներուն գայրոյթով: Մարդը իր կեանքին մէջ արգելափակուած: Թատրոնի կեանք ուր մութ քուլիսներ բոլոր տըռամներուն կը ղեկավարեն: Ուր ցուցադրական խանդը կը խառնուի խուլ խըռումներուն, բողոքներուն, եւ յեղափոխական ցուցամոլութիւնը, աւանդութիւն դարձած՝ անկարողութեան մատնուածներուն իրաւ բարկութեան: Հիւրին համար բացուած սեղանըճոխ պիտի ըլլար, բայց դժուարութիւնը զոր հիւրընկալը ունեցած է զայնլեցնելու համար այդպէս զայն, դժուարութիւն որ անտեսանելի է ինք, կը ծածկէ միայն պարապը: Բառերն իսկ, բոլոր հնազանդ բերաններէն պոռչուած, — ուսուցչական, սարկական, դրքունակ կամ ռատիօձայնային — իրենց սկզբնական իմաստը կը դաւեն իրենց պարտադրուած դիմակին ու գոյներուն պատճառաւ: Շաքարը աղ մըն է, ռամկավարութիւնը բերանները գոցելու միջոց մը, հանրապետութիւնը՝ կափարիչ մը: Հայրենիքը, այո՛, կը նմանի կովերու դաշտին, շրջապատուած սուրէ եւ կրակէ: Երջանկութեան կղզի, բազմապատկուող բորոտներու ովկեանոսի մը մէջ:

Այս կրկնակ դէմքը մարդոց եւ իրերուն մէջ նաեւ կարելի է գտնել: Իւրաքանչիւրը կը խօսի ու կը լռէ: Ոմանց համար, բազմամբոխ, կամաւոր լռութիւնը կը վկայէ իրենց ամբողջ անձին մասին, բայց բառերը որոնց դատապարտուած են Վերին Կանոնին հրամանով, կամ պարզապէս վախէն դրդուած, կը դաւեն կիրենք: Օրինակ՝ համալսարանի այս դասատուն, ակնյայտ ձեւով կրկնակ, իր տեսանելի դասերով եւ անոնց ենթադրած ընդծովեայ մտածողութեամբ՝ սառնալեռ մը: Կը խնդրուի ծառէն որ քաղաքը դարդարէ, որ քարին վրայ իր գոյները փակցընէ: Կը կտրեն զայն, ուղղութիւնը կը ճշդեն: Բայց չէ՞ որ ան իր կեանքովը արդէն ուրիշ բան կ'ըսէ: Զայն դիտող քաղաքացիին աչքին մէջ ուրիշ իմաստով մը չէ՞ ծանրանար: Նոյնպէս՝ չբանող հին եկեղեցիները, անկարեւոր քարերու, դաշտանկարի ձեւերու լռութիւնը... իրենց առաջարկած առեղծուածով այս երկրին ծանօթութեան կը սատարեն, շնորհիւ իրական խորութիւններու ընթերցումին:

Անցած դարերը կը մեռնին իրենց կրօնաջերմութենէն պարպուած շէնքերու լըռութեան մէջ: Բայց տոկմը կը մեռցնէ, նոր մը կը թագաւորեն: Եւ այդ փըլատակներու անխօսութիւնը քմծիծաղով լեցուն ժպիտ մը կը կրէ աստուածացած ներկային հանդէպ: Ժողովուրդը այսուհետեւ ամենակալ է: Հանրապետութիւնը՝ հռչակուած: Բայց ո՞վ է արդեօք այս թագաւոր – ժողովուրդը: Ո՞վ կը թագաւորէ: Ամբողջ ժողովուրդը: Թէ՞ ժողովուրդին մէկ մասը միայն: Այդ մասը ներկայացուցչակա՞ն է: Թերեւս կը խօսի իր չճանչցած ժողովուրդին անունով: Թերեւս: Ժողովուրդն ալ կրկնակ է: Մէկ կողմէ՝ Օրէնքը, եւ անոր ենթարկուածները, միւս կողմէ՝ ազատ մարդիկը, որոնք ոչ կը հրամայեն, ոչ ալ կը հնազանդին: Հոս լեռներու լռութիւնը ճընշուածներու ծանր համակերպութիւնը կը կրէ: Մնացեալը ամբողջ թմբկահարում է, յուշատօներով քնացնող, մահաղու յեղափոխութիւն: Ամբողջ թոհուբոհը քաղաքի մը, իր ազգային տարեդարձի տօնակատարութեան համար:

Բայց տարագրուած լեռները կը կրեն
ժողովուրդին իսկ տարագրութիւնը,
անոր ձիւնէ թագը,
անոր դալիք հրաբխումները:

ՉԻԹԵՆԻ

ԳՈՐԾ՝ ԲԱԲԳԷՆ ՊՕՏՈՍԵԱՆ

ՖԻԼՄ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹ

Շար. Ա. Էջէն

բանութեան եւ մտածելակերպին հետ ունեցած կապին, քան՝ գրականութեան եւ միւս արուեստներուն:

Ըստ այս տեսութեան, յառաջացած, ճարտարարուեստական երկիրներու ժողովրդային մշակոյթը կը գրաւէ այն դիրքը, որ նախնական ու աւանդական ժողովուրդներու մէջ կը գրաւուի սուրբերու պատմութիւններու, դիցաբանական առասպելներու եւ աւանդական պատմութիւններու կամ հէքեաթներու կողմէ: Այս «պատմութիւններու» եւ «դիցաբանական առասպելներու» անբաւարարութիւնը՝ իբր տերմին կամ բացատրութիւն, գիս կը մղէ գործածելու «միթոլոժի» բառը, որ ընթացիկ է արդի ֆիլմի քննադատութեան եւ տեսութեան մէջ:

Ուզեցի որոշ ծաւալումով պարզել բառը, որովհետեւ մենք ընդհանրապէս իբր «դիցաբանութիւն» կը թարգմանենք զայն, սակայն սահմանափակ է հայերէն բառին իմաստը, ներառեալ չեն անոր իմաստի պարունակին մէջ, օրինակ, ժողովրդական այն հէքեաթները՝ որոնց մէջ ոչ աստուածներ կան, ոչ ալ չաստուածներ: Ես «միթոլոժի» բառը կը գործածեմ, Լեւի – Սթրաուսի եւ Պարթի ազդեցութեան տակ անոր ստացած իմաստով, եւ զայն կ'առնեմ ամերիկեան անգլերէնէն:

Նոյն տեսութեան մէկ ուրիշ հիմնաքարերէն է սա կէտը, — պատմութիւն պատմելը (ըլլայ բառերով, ըլլա՛յ պատկերներով ու բառերով խառն՝ ինչպէս է ֆիլմային պատումը) մտածե՛լ է: Պատմելը մտածել է, ոչ այն վերլուծական (անալիթիք) ձեւով՝ որուն վարժուած ենք այժմ, այլ հոգեբանական – մարդաբանական հասկացողութեամբ: Պատմելով «կը լուծուին» խնդիրներ, որոնք անլուծելի կամ անբացատրելի կը թուին ժողովուրդին. աշխարհի ստեղծագործութեան անբացատրելին՝ նախնական ժողովուրդ մը կրնայ լուծել «Գիրք Ծննդոց»ի պատմութեամբ: Արդի Ամերիկացին, որ կ'ուզէ միանգամայն արդարացնել կարմրամորթին ջարդը եւ արտայայտել իր հիացումը՝ իր ջարդած ժողովուրդին հանդէպ, այդ հակասութիւնը չի կրնար վերլուծական մտածումով լուծել: Կըրնայ հակասութեան անելէն փախչիլ, պատմելով այն պատմութիւնները, որոնք կը գտնուին ուէսթըրններու մէջ, յաւիտենական կրկնութիւններով:

Այն պատմութիւնները, որոնք ժողովուրդի մը հիմնական միթոլոժիին մաս կը կազմեն, կը տարբերին պատմուածքներէ կամ նոր, մանուկներու համար ստեղծուած հէքեաթներէ՝ հետեւեալ ձեւով, — այս միթոլոժին պատմելը, լըսելը կամ տեսնելը՝ ժողովուրդի մը մըտածելակերպին կը տիրապետէ, անոր հասկացողութիւնը կը ձեւէ — կը կազմաւորէ սակայն միանգամայն կ'արտայայտէ այդ հասկացողութիւնն ու մտածելակերպը, հանդէպ այն մեծ խնդիրներուն՝ որոնք կը տիրապետեն ժողովուրդի մը պատմութեան:

Այս արտայայտիչ՝ մտածելակերպ կերտող պատումները ունին «սիմպոլ»ներու մթերք մը, մասնաւոր տեսակի բառամթերք մը, որ ֆիլմերու մէջ (ինչպէս, օրինակ, եւրոպական վերածնունդի նըկարչութեան մէջ) կրնայ պատկերային բնոյթ ստանալ: Աւանդութիւնը կը «սըրբացնէ» կամ կը նուիրականացնէ այդ սիմպոլները, որոնց ծագումը պատմական բնոյթ ունի ճարտարարուեստական մշակոյթներու մէջ:

Այս միթոլոժիի պատմութիւնները եւ անոր բառամթերքը, ըլլա՛յ բառային, ըլլա՛յ պատկերային, մխրճուած են ժողովուրդի մը ենթագիտակցութեան մէջ, ու երբ դէպքերը կը պահանջեն նոր լուծումներ, նոր մեկնաբանութիւններ, նոր պատմութիւններ՝ լուծելու համար դէպքերու ստեղծած նոր հակասութիւնները՝ այդ պահանջքները բաւականացնելու գործը կը ստանձնէ ժողովրդական մշակոյթը: Ծիշդ ա՛յդ պատճառաւ ալ՝ միթոլոժին նաե՛ւ ժողովուրդի մը գաղափարախօսութիւնն է:

Անշուշտ նոյնիսկ ժողովրդային այս մըշակոյթը չի տիրապետեր ամէն անձի մտքին, չի ձեւեր մտաւորական դասակարգը՝ սովորաբար: Ձեւով մը արդար է ըսել, որ մտաւորականը այդ տիտղոսին արժանի կ'ըլլայ՝ երբ գոնէ մասնակիօրէն կը ձերբազատէ ինքզինք եւ իր մտածելակերպը՝ ժողովրդական միթոլոժիէն: Այս միթոլոժին, միշտ պէտք է յիշել, իր սիմպոլները կը գինուորագրէ պատմելու համար եւ ո՛չ վերլուծական այլ մօտեցումներու նման: Եւ սակայն, այդ պատմելու ձեւը՝ մտածում է, առանց վերլուծում ըլլալու:

Ինչպէս ըսած է Պարթ՝ միթոլոժին «կը բնականացնէ» պատմութիւնը, այսինքն՝ պատմական դէպքի մը հետ կապ ունեցող դէպքեր եւ բարոյականներ կը կապէ սիմպոլներու, եւ, այս ձեւով, ժամանակի ու շրջապատի կաշկանդումէն կը փրկէ այդ վտանգաւոր բարոյականները: Երբ ամերիկացի զօրավարներու Վիէթնամի մասին տուած տեղեկագիրները կը վերլուծենք ու զանոնք կը բաղդատենք, օրինակ, Ֆրանսայի լրագրողներու գրածներուն հետ, կարելի կ'ըլլայ ցոյց տալ որ Ամերիկացին սուտ չի խօսիր, բայց եւ այնպէս չի տեսներ իր առջեւ պարզուող իրականութիւնը, որովհետեւ ամերիկացի զօրավարին մտածելակերպը՝ հանդէպ որեւէ բնիկ ժողովուրդի մը դէմ տարուած պայքարի, ամերիկացի – կարմրամորթ միթոլոժիի հակակշռին տակ է: (Չենք մոռնար, անշուշտ, որ Ամերիկացին իր ենթագիտակցութեան մէջ ունի բնիկ ժողովուրդը ցեղասպանութեան ենթարկելու պէտքը, ուրիշ բնիկներ ալ արմատախիլ ընելու եւ իբր ուժանիւթ օգտագործելու պէտքը: Կ'ակնարկեմ կարմրամորթ ու սեւ ժողովուրդներուն՝ որոնց հանդէպ գործադրուած անարդարութիւնները արդարացնել, ամերիկեան միթոլոժիի գլխաւոր պաշտօններէն մէկն է):

Անշուշտ, նոյնիսկ միթոլոժին (օրինակ՝ ամերիկեան ուէսթըրններու միթոլոժին) անոր սիմպոլներն ու պատումի կառոյցները, անփոփոխ չեն մնար: Ոչինչ կայ բոլորովին անփոփոխ: Սակայն պահպանողական են ու կը փոխուին միայն պատմութեան, մանաւանդ դէպքերու, տագնապներու եւ արուեստի մը ներքին պատմութեան ճնշման տակ: Պատմութեան փոփոխութիւնները երկու ճրանցքներէ կը մտնեն միթոլոժիի մէջ, – նիւթ կը հայթայթեն անոր, նոր նիւթ կամ նոր սիմպոլիք պատկերներ, եւ փոփոխութիւն կը պահանջեն, երբ հին միթոլոժին չի կրնար նոր տագնապները տանելի դարձնել:

Ներածական այս ակնարկը կը փակեմ՝ յիշելով բեմադիր Արթըր Փէնի «Լիթըլ Պիկ մէն» (Փոքր մեծ մարդ) ֆիլմը, դերակատարութեամբ Տասթին Հոֆմընի: Այդ ֆիլմը, որ ուէսթըրն մըն է, 1876ին տեղի ունեցած հնդիկ – ամերիկացի կըռիւներու մասին, նոյնքան վերլուծումն է Ամերիկա – Վիէթնամ ճակատագրական կռիւներու:

Թէ ի՛նչ են միթոլոժիի թաքուն նպատակներն ու գաղափարախօսական դերերը՝ առանձին յօդուածի կը կարօտի:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԿՈՉ

Հայ կնոջ սեւ, մելամաղձոտ աչքերը նայուած, դիտուած են: Նայիլ, նշմարել ու սեւեռել չեն գիտեր: Ցարգուած, սուրբ, անմատչելի աչքեր, վերջապէս՝ կրաւորական: Իգական աչքեր՝ բարկացէ՛ք, ըմբոստացէ՛ք, երջանկացէ՛ք ու ինքնավստահ՝ փայլեցէք կիրքո՛վ:

Հայ կնոջ զուսպ, ամրափակ բերանը, յաւիտենական լռութեան դատապարտուած: Կին, շրթունքներդ շարժէ եւ լեզուդ աներեւոյթ շղթաներէն ազատէ: Մայրենի լեզուն մէկ կողմ ձգէ, իգական լեզուին տէր եղիր: Մինչեւ այսօր գործածուած կամուրջ մըն էիր արու սերունդներու միջեւ. այսօր անձնական ծննդաբերութիւնդ կատարէ:

Եղիր նայուածք ու խօսք:

ՍԵԴԱ ԳԱԲՈՅԵԱՆ

ԱՅՆ ՄԻ ՀԱՏԻԿ ԲԱՌԸ

Ու տիեզերքը լուռ միշտ կրկնում է նոյն աղօթքը․
Ու ամէն ոք ամէն անգամ մի խորհուրդ է դնում այդ աղօթքի մէջ,
Ու միշտ այդ աղօթքը յայտնագործութիւն է թւում,
Երջանկացնող, հրեշտակի ժպիտը շուրթին,
Արբեցնող՝ կրաշք – հրաշք սիրոյ նման։

Ու ամէն անգամ որոնումը անպայման խարխափ կը ձգի ճշմարտի ափին,
Պատրանքը ցուլերի կը խամրի ճարպոտ ճշդութեան խոնաւ ննջում,
Մինչ նուաստ ժպիտը շուրթին որոնողը, թէկուզ թաքուն, կ'որոնի։
Լուսաբացին յաջորդում է մայրամուտը։
Ամէն լուսաբաց իր Բարի լոյսն ունի,
Ամէն մայրամուտ՝ իր Գիշեր բարին։

Իրար նման չեն նպատակները, որոնումները,
Ու գտածները, ու գտնողները․
Նրանցից ոմանք հեգնանքը աչքերում պամած՝
Շոյում են իրենց ունեցածը
Նախանձի կամ ինքնագոհութեան
Ժպիտը շուրթին վազում են առաջ՝ լռկ նահանջելով։

Եղածը քիչ է, կամ թէ ոչինչ է…
Մինչ ամէն ինչ է…
Քանզի, եթէ դու դառն ես համարում
Ա՛յն, որի համը միայն դու գիտես,
Ու գոհ ժպտում ես,
Շատ քաղցր է թւում քո դիմացինին։

Լռի՛ր, համբուացի՛ր ողջախոհութիւն։
Եթէ աչքերդ շատ լայնանան
Տիեզերքի աղօթքը քեզ չի օգնի․
Դու կը դադարես որոնելուց, քայլելուց, ընկնելուց…
Չես զգայ արցունքի ու արեան համը,
Պարտութեան դառնութիւնը, յաղթանակի բերկրանքը,
Չես վայելի սպասումի ու հանդիպման վայելքը,
Չես մոնչայ խելագար ու վիրաւոր վագրի նման,
Եթէ քեզ մնայ եղած – չքացած ճշմարտութիւնը
Որը նոյն դատարկութիւնն է՝ դիմացինի աչքով։
Մինչդեռ… արիւնդ եռում է ուժեղ,
Քանզի դու դառն ես համարում, փուչ բան
Հենց այն՝ ինչը խիստ անմատչելի է,
Որքա՜ն արգիլուած, ցանկալի՜ նոյնքան։

Սակայն ամէնքը այս աշխարհում ապրել են ուզում,
Ու փոխում են ճանապարհները
Նոր արահետներ գտնելու համար։
Ժամանակը թափահարում է թաշկինակը
Որը նման է ծակ քսակի․
Ու միշտ դատարկ այդ քսակը բրքջացել է
Արծաթէ դրամներ որոնողների վրայ։

Յոյսը գլխահակ իր ծխախոտն է վառում նորից։
Դու ամէն ինչ անում ես այս աշխարհից
Ինչ որ բան խլելու համար,
Մինչ ամէն ինչ ոչնչութիւնից գնում է դէպի ոչնչութիւն։
Թափանցիկ սուտ է․ իմաստ փնտռելն է որ իմաստ չունի…
Ու նպատակը, կամ թէ արժէքը այդ նպատակի
Ինքնախաբէութեան մերկ վիհն է որ կայ։

Տիեզերքը միայն մի աղօթք ունի,
Մինչ ամէն ոք իւրովի է ըմբռնում այդ աղօթքը․
Մէկին թւում է, թէ անգիր գիտի՝ դեռ չլսած,
Յաջորդը թօթափում է՝ չհասկացած,
Մինչ խորհուրդ ունի այդ աղօթքը,
Որը չընկալողները շտապում են
Դողալով սակայն, որ չվրիպեն,
Ու թքում են՝ բաց աչքերով բայց ոչինչ չտեսնող կոյրի նման,
Անցնելով այն հարստութեան կողքից
Որը երբեք ընդունակ չեն նկատելու․
Լռութիւնս հեծկլտում է նրանց հետքերին նայելիս։

Որքա՜ն անզօր են ու որքա՜ն զօրեղ
Հառաչանքներ ծնող ապրումները։
Մարդիկ Մա՛րդ են փնտռում։
Աշխարհը նման է մեռածի երբեք չփակուող աչքի,
Անկեանք, անարիւն, սառը ճշդութեան
Ու դաժան – դաժան յանդուգն փաստի՝
Թէ խելօք շունը աւելի պէտք է
Մի չգործած յանցանք յայտնաբերելու համար՝
Քան ազնիւ լռութիւնը։
Քանզի յանցանքը յանցանք չի կոչուի՝
Թէ յայտնաբերուի…
Ո՞վ կարող է պարզաբանել ու թափահարել
Ճշդութիւնը օդում, երբ առանց այն էլ
Շնչելու օդը այսքան պակաս է…

×

Ծաղիկները սիրուն այնպէս քաղցր են բուրում
Մեռնելուց առաջ, մինչդեռ անզգայ են։
Ես ուզում եմ համբուրել աշխարհի շուրթերը՝
Քաղցրութիւնը զգալու համար,
Ու եթէ յուսնաւորուեմ՝ կը ծիծաղեմ…
Ու անպայման աշխարհի ականջին կը շշնջամ
Այն մի հատիկ բառը։

Երեւան

ԱՇՈՒՆ

Մենակութիւնը մուրացկանի պէս
Հայցում է աշնան քնքշութիւնը,
Ու երազները ստուերների պէս
Լոյսեր են փնտռում։
Աշնան ծառի պէս, չեղած սիրոյ պէս,
Լափում են իրար բոլոր տենչերը,
Ու ցնորքները սիրահարի պէս
Ոտնահետքեր են ձգում ու ձգում։
Երջանկութիւնը ստուերն հացնում,
Հառաչն՝ առ երկինք․
Խնկարկուող արեւ փակերի դիմաց․
Արգելքներ, ստեր, չգործած մեղքեր
Ու դէպքեր… դէմքեր…
Ու քայլող երազ ու շնչառութեան փոխադդեցութիւն,
Ու մի բան, որ միշտ կախւում է օդում,
Ու դառնում է չի՛ք․
Մի պարզ խնկարկում հաւատալիքի։

Թող աշնան նման տխրութիւնները սիրուն մահանան,
Ու երազները, ստուերների պէս
Թող լցնեն միայն բաց գիշերները,
Ու յայտնութիւնը, այնքան ցանկալի,
Սպասման նման հուսկ վարձատրուի։
Ու աշնան նման ամէն ցանկալի վերակրկնուի,
Թէկուզ, որ ամէն անցած քնքշութիւն
Իր պատկերն ունի, աչքերը, լեզուն։
Գիշերը իր մերկ մարմինն է թաքցնում իմ երազներում։
Լուսաբացներին աստղերը կարծես ծերանում են։

Մարսէյլ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՄԱՆՈՅԵԱՆ

ՔԵ՛Զ

Ես ուզում եմ լուծուել մթնշաղներին․
Հորիզոնից այն կողմ երազներին ի զուր են․
Ես ուզում եմ ձուլուել աշնան գոյներին,
Հմայքները այնտեղ անմարմին են։

Արեւի հետքերը տխուր են․
Նրա մեղքն է երկինքը լքուած։
Հրաշքները զգոյշ մակարդւում են
Եւ աստուածային պատուաստն է ստեղծուած։

Սիրտդ բաց է, երկի՛նք,
Ու արիւնդ հոսող կաթ է շուրթերիս։
Ծուխդ լաց է, երկի՛ր,
Ու շիւղերիդ դողը իմ չտուած բերքն է։

Քե՛զ, առանց երդումի մի օր եթէ լքեմ,
Մեղքս՝ սիրուդ վարձն է․
Լռութիւններիդ հուրը անհուն,
Մեռնող լոյսերդ դու չվճարես։

Քանզի երկինքները…
Սանդղամատներ չեն որ ծայրը ելնես՝
Այլ… տենչանքներ են,
Օծուած երազներ։

Արեւներից այն կողմ լռութիւնները
Քայլող սէրեր են․
Հրաշքները՝ գտուած սպասում…
Հողը մայրացաւ գիշերի գրկում։

Մարսէյլ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
6
MARDI
6 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.002 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 14.002

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՏՐԻՊՈԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԸ

ՏԱՐԱԿԱՐԾԻՔ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ ՀԱՄԱԿԱՐԾԻՔ ԵՆ ՍԱՏԱԹԻ ԴԷՄ

Չորս օր, չորս գիշեր ժողովէ ետք, Տրիպոլիս հաւաքուած Արաբները (Սուրիա, Ալժերիա, Հարաւ-Եմէն, Իրաք, եւ անշուշտ՝ Լիբիա) յաջողեցան գրական ելք մը յանգեցնել Պաղեստինցիք: Արդարեւ կարելի է հաստատել թէ «Հակասատաթ ճակատի» այս փոքրիկ վեհաժողովին ձեռք ձգած գլխաւոր արդիւնքն այն է, որ պաղեստինեան զանազան հոսանքները անգամ մը համար համաձայնեցան եւ ծայրայեղները ստիպեցին Արաֆաթին որ ստորագրէ փաստաթուղթ մը, որ շատ կարծր է եւ կրկնութիւնը կը նկատուի 1967ի Խարթումի երեք «ոչ»երուն, այսինքն՝ ո՛չ բանակցութեան, ո՛չ Իսրայէլի ճանաչման, ո՛չ խաղաղութեան: Ասիկա կը նշանակէ նաեւ թէ Արաֆաթ «չափաւորը» այլեւս փոքրամասնութեան մէջ է: Յայտարարութիւնը վեց կէտերէ բաղկացած է, բայց գլխաւոր կէտերը կը նկատուին առաջինը եւ վեցերորդը: Մէկը կոչ մըն է ճակատ մը կազմելու համար ներկայ երկիրներով (ինչ որ ընդունուած է) եւ միւսն ալ կոչ մըն է քաղաքական պօյքոթի ենթարկելու Եգիպտոսը: Այս վերջինը չէ ընդունուած՝ չվնասելու համար եգիպտացի ժողովուրդին եւ հրատարակուած միացեալ զեկոյցին մէջ պօյքոթը փոխարինուած է պլոքաժով, ինչ որ կը նշանակէ նախ դիւանագիտական կապերու խզում եւ արդարեւ Սուրիա, Լիբիա, Հարաւ-Եմէն եւ Ալժերիա խզեցին իրենց յարաբերութիւնները Գահիրէի հետ, միայն Իրաք չէ միացած: Պաղտատի կառավարութիւնը շատ աւելի կարծր է եւ ուղղակի կ'ուզէ պատերազմը վերսկսիլ: Իրաք կ'ուզէ նաեւ արաբական աշխարհի պարագլուխը դառնալ եւ կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Իրաքցիք ըսած են. «Ամէն ինչ որ արաբ է Գահիրէ, Պաղտատ փոխադրուած է հիմա»: Ցարդ Արաբական Լիկայի 22 անդամներու կեդրոնատեղին Գահիրէ էր: Անկարելի չէ որ Իրաքի հրաւէրը, Պաղտատ հաւաքուելու, ընդունուի: Նպատակն է տեսակ մը «Մերժումի Ուխտ» երեւան հանել: Պաղտատի ժողովը պէտք է ուրեմն Տրիպոլիսի ժողովին եզրակացութիւնը ըլլայ: Դիւրին չէ եղած անշուշտ գոյացած համաձայնութիւնը Տրիպոլիսի մէջ եւ քանիցս վախ ալ եղած է որ պիտի վիժի բայց գիտակից, որ միասնական պատկեր մը պարզելը կարեւոր է եւ նոյնիսկ կենսական, մասնակիցները ելք մը գտած են, շեշտը դնելով միշտ պաղեստինեան դատին վրայ եւ Քատաֆի ալ պատշգամէն ներկայացուցած է ձեռքը ձեռքի մէջ դրած՝ Արաֆաթն ու Հապաշը, պաղեստինցի երկու «թշնամի եղբայրները»: Կազմուած է ճակատ մը եւ նպատակն է կղզիացնել Սատաթը: Սուրիա եւ Իրաք սկսած են իրարու հետ խօսիլ:

× Գալով Գահիրէի ժողովին, կրնայ գումարուիլ Դեկտ. 14ին: Սատաթ յայտարարած է.— «Մինչեւ ծայրը պիտի երթամ, նոյնիսկ եթէ միայն Իսրայէլն ըլլայ Գահիրէ եւ Ժընեւ գացող» գերմանական Տէր Շփիկըլ շաբաթաթերթին:

ԿԻՊՐՈՍ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՋՈՒՐ ԿԸ ԽԱՌՆԷ ԳԻՆԻԻՆ

Ամերիկեան աղբիւրներու համաձայն, Անգարա տրամադրութիւն յայտնած է գրական քայլեր առնելու Կիպրոսի հարցին շուրջ: Այս «բարի կամեցողութեան» վերաբերումը արտայայտած կ'ըլլայ Չաղլայանկիլ, Արտաքին նախարարը, Թրքական մամուլին, շեշտելով թէ Անգարա կ'ուզէ աւելի ճկուն քաղաքականութիւն մը գործադրել կիպրական բանակցութեանց ընթացքին եւ նոյնիսկ համաձայնիլ նոր Սահմանադրութեան մը կեդրոնին համայնական բաժանման շուրջ: Ասիկա շատ կարեւոր փոփոխութիւն մը կը նկատուի Թրքական դիրքորոշման մէջ: Առաջին անգամն է նաեւ 1974ի յարձակումէն ի վեր, որ Անգարա համաձայն է չորսերու բանակցութեան սկզբունքին:

Չաղլայանկիլ ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք առնելու կողմնակից է, մէջն ըլլալով զինուորական ուժերու նուազումի մը, Ֆամակուսթայի նաւահանգիստին վերաբացման միջազգային երթեւեկութեան: Այս ամբողջը անշուշտ կրնայ մեծապէս նպաստել ամերիկեան Քոնկրէսի բարեացակամութեան զինարգելի վերացման համար, տրուած ըլլալով որ Քարթըրի դիրքը գոհացած կ'ըլլայ Խորհրդարանին առջեւ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԱՆՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ — 100 ՎԻՐԱՒՈՐ

Դեկտ. 2ին, Ուրբաթ օր, ծանրակշիռ դէպքեր պատահած են Թուրքիոյ զանազան կողմերը: Ամէնէն ծանր դէպքը պատահած է Անգարայի Միջին - Արեւելք Թեքնիք համալսարանին մէջ, ու ՄՀՓի (Միլլիէթճի - Հարեքէթ Փարթիսի) զինեալ գունդեր եւ բանուորներ վերատեսչութեան շէնքը մտած են եւ կրակ բացած ուսանողութեան վրայ, ահաւոր խուճապ ստեղծելով: Հարիւր ուսանող վիրաւորուած է: Կրակ բացուած է նաեւ անասնաբուժական ճիւղի ուսանողութեան վրայ: Ասկէ զատ պետական երկրաչափական ակադեմիայի մէջ ալ զինեալ գունդեր ուշաթափ ընելու ստերճան ծեծած են Ներքին նախարար Էօզալփ զաւակը:

Բախումներ պատահած են նաեւ Պոլիս եւ հինգ հոգի վիրաւորուած է: Ֆիքիր - Թեփէի մէջ ալ սպաննուած է Հալէպեան երիտասարդ մը, որ իր կուսակցութեան մէկ հանրագրը կը կախէր: Ուրֆայի մէջ միջադէպեր պատահած են:

×

Երկու աջ կուսակցութիւններու Միլլիէթճի Հարէքէթի եւ Միլլի Սէլամէթի պարագլուխները՝ Թիւրքէշ եւ Էրպական

Գ. ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15ԻՆ ՊԻՏԻ ԴԱՏՈՒԻ

ԱՌ ԱՅԺՄ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ Է

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Դեկտ. 2 թուականով.—

« Գէորգ Ուրֆալեան, որ ինչպէս ծանօթ է դատարան յանձնուած էր արտասահմանի մէջ հակաթուրք քարոզութիւն ընելու, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ մէջ ալ հակաթուրք ահաբեկչական շարժում մը կազմակերպելու եւ արեւելեան նահանգներու մէջ Հայկական Պետութիւն մը հիմնել ուզելու յանցանքներով, Չորեքշաբթի օր դատուեցաւ 5րդ ծանր պատժական ատեանի առջեւ: Ուրֆալեանի համար դատախազութիւնը պահանջած էր մահապատիժ:

« Ուրֆալեան մերժեց իրեն վերագրուած յանցանքները եւ պնդեց թէ անմեղ է: Դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ Փետրուար 15 թուականին եւ դատարանը զինքը ազատ արձակեց երաշխաւորութեամբ:

« Նախընթաց օրուան դատավարութեան ներկայ գտնուեցան նաեւ Ուրֆալեանի մայրն ու հօրեղբայրը, որոնք Ամերիկա կը բնակին »:

սաստիկ դէմ են Արտաքին նախարար Չաղլայանկիլի (Գահիրէ այցելութեան պատճառով) եւ հրաժարումը կը պահանջեն: Կ'առարկեն որ այս ձեւով կը խանգարուի Թուրքիոյ բարեկամութիւնը Իրաքի եւ Լիբիոյ հետ: Տէմիրէլ անիմաստ կը գտնէ այս բոլոր քննադատութիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործադուլի շարժումները պիտի շարունակուին, մանաւանդ ելեկտրականութեան եւ երկաթուղիի ճիւղերուն մէջ: Այս վերջինը՝ Դեկտ. 8էն 12:

ՊՈՔԱՍԱ Ա. ինքզինք կայսր թագադրեց, Կեդրոն. Ափրիկէի մայրաքաղաքին Պանկիի մէջ, քանի չէր կրնար Հռոմ երթալ, ինչպէս աւանդութիւնը կ'ուզէր անցեալին, շատ լաւ աչքով նայած չըլլալով Պոքասայի դաւանափոխութիւնը իսլամի: Արտակարգ շքեղութեամբ հանդիսութիւններ եւ շռայլութիւն ու մսխում, հազարաւոր հիւրեր: Այս ամբողջը տեղի կ'ունենար Դեկտ. 4ին, երբ Ֆրանս. բանակի այս նախկին հարիւրապետը կ'ուզէր նոր Նափոլէոն մը դառնալ:

ՄԱԼԵԶԵԱՆ օդանաւային ընկերութեան Պօյինկ 737 մը օդին մէջ պայթեցաւ եւ ոչ մէկ վերապրող կայ ճամբորդներէն թէ անձնակազմէն (հարիւր հոգի): Օդանաւը իր ճամբէն շեղել տուած էր ճափոնական Կարմիր Բանակի ահաբեկչական խումբ մը եւ կը կարծուի թէ ձեռնառումբ մը պայթած է: Ամէն պարագայի ծանօթ չէր թէ ի՞նչ կ'ուզէին ահաբեկիչները եւ ի՞նչ պատահած է երբ ըստ ենթադրութեանց օդանաւը Սինկափուր պիտի իջնէր:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ, մասնաւոր « դարմանումի » կ'ենթարկուին դժգոհ բանուորները, այս վերջերս: Այս աշխատողները դժգոհած են աշխատանքի իրենց պայմաններէն: 45 տարեկան հանքագործ մըն ալ որ բողոքած է արտադրաչափերու զօրացումէն չորսուկէս տարի յիմարանոց մը դրուած է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ԿԱՆԱՆՑ ՊԱԼԱՏԸ

Կիրովականի մէջ բացուած է կանանց պալատը, նախաձեռնութեամբ կանանց Քաղաքային Խորհուրդի: Պալատին մէջ տեղի կ'ունենան հանդիպումներ եւ դասընթացքներ երիտասարդ տնտեսուհիներու եւ կանանց համար՝ երախայ խնամելու, խոհարարութիւն եւ կար ու ձեւ սորվելու գծով: Երաժշտական դպրոցներու կին ուսուցիչներու նախաձեռնութեամբ պալատին կողքին կը կազմուին ճաշի եւ երգի խումբեր, որոնց փորձերուն համար կայ մեծ սրահ մը, ուր կը կազմակերպուին նաեւ ցուցահանդէսներ:

×

«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի ՆՈՐ ԹԻՒԵՐԸ

Սովետական Հայաստան » ամսագրի խմբագրութեան որոշումով, այսուհետեւ հանդէսի իւրաքանչիւր թիւին հետ կը տրուի երաժշտական թերթիկ մը, որուն նպատակն է օգնել սփիւռքի ընթերցողներուն, յատկապէս՝ երաժշտասէրներուն, երաժշտական խումբերուն եւ անհատ մեկնաբաններուն, հետզհետէ հաւաքելու եւ կազմելու համար երաժշտական գրադարան մը:

×

« ԶԻՄԸՆՍ »Ի ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ բացուած է Արեւմտեան Գերմանիոյ «Զիմընզ» ձեռնարկութեան ցուցահանդէսը, Հայաստանի առեւտուրի եւ արդիւնաբերութեան պալատի օժանդակութեամբ: Ցուցահանդէսի բացման օրը Հայաստանի Առողջապահութեան նախարարը՝ Էմիլ Գաբրիէլեան, ըսած է. «Զիմընզ ձեռնարկութիւնը ծանօթ է եւ գնահատուած Խորհ. Միութեան մէջ: Անոր արտադրութիւնը օժտուած է բարձր յատկութիւններով եւ յաջողութեամբ կ'օգտագործուի մեր հիմնարկութիւններուն մէջ»: Եւրոպայի ամէնէն հին այս ձեռնարկութիւնը գոյութիւն ունի 1847էն ի վեր: Ներկայիս ան կ'արտադրէ հարիւրաւոր տեսակի ելեկտրական, էլեկտրոնիք եւ բժշկական սարքաւորումներ: «Զիմընզ»ի ամբողջ արտադրութեան մօտ տասը տոկոսը բաժին կ'իյնայ Խորհ. Միութեան:

×

ԱՂԻ ՀՈՂԵՐԸ ՑԱՆԵԼԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

Հոկտեմբեր գիւղի համագործակցական տնտեսութեան աշխատաւորներուն յանձնուած է նախապէս աղակալած հողերու մեծ տարածութիւնը, որ այսուհետեւ կը դառնայ խնձորենիի պարտէզ: Արարատեան դաշտին մէջ, որ Հայաստանի շտեմարանն է, արգաւանդ հողերու կողքին կան քանի մը տասնեակ հազար հեկտար աղի հողեր: Այդ հողային տարածութիւնները ցանելի վիճակի մէջ դնելով կարելի է կրկնապատկել գիւղատնտեսական մթերքներու արտադրութիւնը: Մասնագէտներու խումբեր ցանելի կը դարձնեն աղի հողերը: Աւելի քան երկու հազար հեկտար աղի հողեր արդէն վերածուած են պտղատու եւ խաղողի մեծ այգիներու:

ԶՐՈՅՑ՝

ԵՐԵՒԱՆ ԲՆԱԿՈՂ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ ԸՆԿԵՐՈՋՄԷ ՄԸ ՍՏԱՑԱԾ ՆԱՄԱԿԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

Սիրելի Խ.,

Գողտրիկ տողերով գրուած սիրագեղ գրութիւնդ, աւելորդ է ըսել, որ անհուն գոհունակութեամբ եւ մեծ հաճոյքով կարդացի:

Ուրախ եմ որ զիս չես մոռցած եւ զգայուն բառերով անցեալի յիշատակները քրքրելով զիս ալ քեզի հետ ապրեցուցած եղար պահ մը, այնքան գեղեցկօրէն նկարագրած ու հոգեկան յոյզերով պատկերացուցած նամակովդ:

Մանաւանդ կրկնակի եղաւ հրճուանքս, գիտնալով որ հայրենի սրբազան հողին եւ քաղաքամայրն Երեւանի մէջ կ'ապրիս, եւ ատոր համար ալ պէտք է ինքզինքդ երջանիկ համարես: Մինչդեռ, ես քեզ Յունաստան կը կարծէի:

Ուրախ եւ շնորհակալ եմ հայրենիքէն տուած աղուոր լուրերուդ համար: Մենք թէեւ հեռի, բայց մօտէն կը հետեւինք ու կը կարդանք արտասահմանեան մամուլի միջոցաւ հոն տեղի ունեցող հանապազօրեայ բոլոր իրականացումներու մասին, որոնք, ո՛չ միայն կ'երջանկացնեն մեզ, այլեւ ղարիպի մեր կուրծքերը կ'ուռեցնեն, տեսակ մըն ալ մխիթարութիւն պարգեւելով մեզի:

Շատ մը հարցումներ կ'ուղղես ինձ, որոնց մի առ մի նամակի մը սեղմ էջերուն մէջ պատասխանելը դժուար պիտի ըլլար այնքան որ պատասխան կայ տալիք: Մանաւանդ որ ընդհ. բնոյթ ունեցող հարցեր են ըրածներդ, որոնք շատ մը խորհրդածութեանց կը կարօտին: Ուստի, մտածեցի, փոխանակ նամակի, մամուլի միջոցաւ յօդուածով մը զրուցել հետդ, այսպէսով, հաղորդակից պահելու նաեւ անոնք, որոնք մեր պարագային մէջ գտնուելով, նոյնատեսակ յոյզերով եւ խոհերով կը վերապրեցնեն մեր անցեալը:

Այո, ինչպէս ամէն տեղ, սա վերջին քանի մը տասնամեակներու ընթացքին, Ֆրանսայի հայ գաղութը բազմացած, առուն — տեղ է եղած եւ շատո՜նց է մէկ կողմ ձգած պաղթականի երբեմնի ցուպը... ուր քանի մը սերունդներ իրարու յաջորդեցին եւ հետեւաբար՝ Ֆրանսան՝ մեր երկրորդ հայրենիքը կը նկատուի այլեւս:

Անշուշտ, հոս եւս ազգային կեանքը վառ ու աշխոյժ է եւ կը շարունակէ աշխոյժ մնալ շնորհիւ երիտասարդական, մշակութային, բարեսիրական շա՛տ մը կազմակերպութիւններու անխոնջ գործունէութեան: Բայց, ինչպէս առհասարակ մեծ քաղաքներու մէջ, Փարիզի առօրեայ կեանքն ալ հնոցի մը կը նմանի, մարդիկ կը վազեն, կուգան ու կ'երթան ու հեւ ի հեւ կ'ապրին, այսպէս, ենթարկուելով դարուս մեզի ընծայած քաղաքակրթական յեղաշրջումին եւ, այդ իրողութենէն ալ ստեղծուած ընկերային պայմաններուն:

Այո՛, Փարիզի անունը փայփայող ու առինքնող է, քաղաքակրթական բոլոր մարզերուն մէջ գրաւած իր առաջնակարգ դիրքով, լոյսի իրական փարոս մը ըլլալու իր համբաւով, որոնցմէ կը լուսաւորուին, արուեստի եւ մշակոյթի ծարաւ ունեցող բազմութիւններ: Անուրանալի են Փարիզ քաղաքին եւ անոր պատկանող ժողովուրդին բազմապիսի առաւելութիւններն ու արժէքները, որոնցմէ արար աշխարհ կ'օգտուի եւ թերեւս ալ ատոր համար՝ աշխարհի մայրաքաղաքն ըլլալու շնորհին է արժանացած:

Կը սիրենք Ֆրանսան առանց վերապահութեան, որու երկինքին տակ մեր մազերը ճերմկցան ու մեր կեանքին ամէնէն թանկագին տարիները այստեղ թաւալեցան, եւ ահա՛ մեր սերունդը հասած է արդէն կեանքի իր լրումին:

Այժմ, մեր զաւակներն ու թոռներն են որ կը մեծնան հոս, եւ կը բեղնաւորեն իրենց միտքն ու հոգին այն շատ մը իմացական կողմերով որ երկիրը կը մատուցանէ իրենց:

Պէտք է ըսել սակայն, որ հակառակ իրենց ընծայուած այս բոլոր շլացնող առաւելութիւններուն, նոր սերունդը մեր յուսացածէն աւելի նախանձախնդիր է եւ կը յարգէ ու կը գուրգուրայ, մեր հինաւուրց աւանդութիւններուն եւ ազգային դրոշմ ունեցող մնացեալ արժէքներուն վրայ, առանց կորսնցնելու նաեւ, գոնէ առայժմ, իր հայկականութիւնը:

Այսպէս, տարիներուն հետ սերունդներն ալ իրարու յաջորդեցին եւ ժամանակը շատո՜նց է արդէն որ իր կնիքը դրած է եւ մենք, հլու եւ հնազանդ, առանց կարենալ յետ քայլ ընելու կը շարունակենք քալել մեր առջեւ երկարող ճամբայէն դէպի...

Ի հարկէ, սիրելի Խ. ես ալ քեզի պէս շատ լաւ կը յիշեմ պատանեկութեան մեր լաւ ու գէշ յիշատակները, որոնցմով դեռ կ'ապրիմ ու կ'ոգեկոչեմ շատ անգամներ: Կարելի՞ է մոռնալ այդ անցեալը իր լաւ կողմերով քաղցրացած, եւ սակայն, ճակատագրի մահացու հարուածներուն տակ դառնացած...: Եւ չեմ մոռնար նաեւ, որ դպրոցի նոյն դրասեղաններուն վրայ միասին Ա. Բ. Գ. սորված ու նոյն մթնոլորտին մէջ ոսպ ու սիսեռ ենք կերած. կը յիշե՞ս, որքա՜ն ինքզինքնիս ուրախ ու երջանիկ կը զգայինք այն օրը՝ երբ անմահական լոբիայով կը պատուըուէինք:

Ինչպէս դու ինքդ կ'ըսես, այո, ամբողջ անմեղ ու խաղաղ ժողովուրդ մը հիմնայատակ քայքայուելով բորենիներու փոհմակին կեր եղաւ...: Ի՜նչ ճակատագիր որ եղաւ հայ մարդունը:

Մեր այս աւերութեան մէջ եթէ մեր վրէժը չէ իսկ սպիացած, գոնէ մխիթարութիւնն ունինք, որ մեր յաջորդները աւելի բախտաւոր ու ազատ շունչով երջանիկ կեանք մը կ'ապրին:

Մեր երկրորդ մխիթարութիւնը՝ բոլորիս բուռն մաղթանքն է, որ հայ ժողովուրդը իր կարգին, աւելի քան բախտաւոր ըլլայ հայրենիքի սահմաններէն ներս: Եւ, դառնութեան բաժակը ցմրուր քամած Հայութիւնը այլեւս ապրի խաղաղ ու անդորր կեանք մը, յաւերժական բեղնաւորումով: Եւ ինչո՞ւ չէ, մեր ժողովուրդը հրաշագործէ իր ձեռներէցութեամբ, աշխատունակ ոգիով ու ամէն մարզի մէջ ունեցած իր բացառիկ ընդունակութեամբ: Ապացո՞յց, ահա՛ այն բոլոր նուաճումները, որոնք տեղի կ'ունենան աչքիդ առջեւ, ամէնօրեայ իրենց վերելքով, բան մը աւելի ընելու իրենց եռանդով:

Ո՞ւր այդպէս չէ եղած որ՝ աստանդական Հայը՝ ուր ալ որ գացած է, գտնուած այդ երկրին մէջ առաջնակարգ դիրքերու է տիրացած, առեւտրական, գիտական եւ արուեստի ասպարէզներուն մէջ, ինչ որ, շատեր, հարիւրաւոր տարիներու ընթացքին չեն կրցած իրագործել: Ահա՛ կէս դարու ճիգով ու քրտինքով կառուցուող եւ ուռճացող Հայրենիքն է մեր առջեւ:

Այս իրողութիւններուն դիմաց, ինչո՞ւ չյուսալ որ նման արժէքաւոր ժողովուրդ մը մարդկային ընկերութեան շարքերուն մէջ իր արժանի տեղը չունենայ վաղը:

Որքան ատեն որ Հայաստան եւ իր ժողովուրդը պաշտպանուած են ու երկար շրջանի մը մէջ խաղաղօրէն կ'ապրին, պատճառ մը չկայ որ ապագայի վառ յոյսերով չտոգորուինք: Ժամանակը մեզի համար կ'աշխատի, որքան ատեն որ մեր ժողովուրդը պիտի չխանգարուի աշխատանքի իր «փեթակ»ին մէջ, շարունակելով միշտ շինարարի իր վերելքը, առանց նաեւ ենթարկուելու դուրսէն փչող հովերուն ու նենգամիտ դաւերուն:

Գոհացում տուած ըլլալու համար հարցումներէդ մէկուն, ըսեմ որ՝ բացի հայկական զանազան միութիւններու կողմէ կազմակերպուած հանդէսներէ, հաւաքոյթներէ, շատ անգամներ, մասնաւորապէս պատրաստուած յայտագրով մը՝ ֆրանսական հեռատեսիլէն տեղի կ'ունենան Հայութիւնը ներկայացնող շատ մը նիւթերու շուրջ պրոյցներ, ինչպէս, հայ մշակոյթի, հայ հին քաղաքակրթութեան ու անոր առընչութեամբ բազմապիսի ճիւղերու մասին օտար եւ հայ մասնագէտ մտաւորականներու կողմէ:

Ըսեմ նաեւ որ՝ անկէ առաջ, Վազգէն Ա. Հայրապետի քանիցս անգամներ արտասահման ուղեւորութեան առիթներով, որ իր խակութեան մէջ բացառիկ երեւոյթ էր — լաւագոյն պատեհութիւն մը եղաւ, որպէսզի տեղական հեռատեսիլի տնօրէնութիւնը Զինքը ներկայացնէ իբրեւ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ բարձրագոյն պետը: Ինչպէս եւ նոյնանման առիթներով, խօսած ու անդրադարձած են, Հայ Եկեղեցւոյ կատարած դերին եւ մեր նուիրապետական աթոռներու ազգային եւ միջազգային տարողութեամբ անոնց գրաւած դիրքի մասին եւ թէ՝ ի՞նչպէս կ'ընտրուին մեր կաթողիկոսները, եւ ի՞նչ է եղած անոնց դերը մեր ազգային անկախ եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ:

Այո, ինչպէս դու ինքդ կ'ընդգծես, ժամանակը արագընթաց կը թաւալի ու կ'անցնի, այսինքն՝ իրականին մէջ մենք է որ տարուէ տարի կ'առաջնորդուինք անհունութեան դուռը, եւ կը հաստատենք որ արագութեան եւ շարժումի տարբեր ժամանակաշրջանի մը մէջ կ'ապրինք, որու ընթացքին տեղի ունեցող յառաջդիմական վիթխարի նուաճումները մարդկութիւնը կ'առաջնորդեն 2000ի դարագլխին: Եւ այդ բոլոր իրականացումները քիչ մը ամէն գետնի վրայ որոնք մաս կը կազմեն մեր առօրեային հետ, ուրիշ բան չեն եթէ ոչ նախաքայլը ապրելակերպի այն նոր պայմաններուն, որոնց ենթակայ պիտի ըլլայ մարդկութիւնը այդ թուականէն անդին:

Եւ, գիտական, թեքնիքական այս յառաջդիմութեանց զուգընթաց՝ նկատելի է նաեւ մտքի եւ հոգիի, մտածելու եւ զգալու այն յեղաշրջումը՝ որ, եթէ պահ մը խորթ կը թուի մեզի, շատ բնական պիտի գտնեն յաջորդող սերունդները:

Զէ՞ որ այդպէս է եղած մի՛շտ ամէն անգամ որ մարդկութիւնը դար է փոխած եւ քաղաքակրթութիւններն ալ որոշ ժամանակի փոփոխութեան ենթարկուած են. այն տարբերութեամբ սակայն՝ ինչ որ իրականացած է անցեալին՝ դարեր են տեւած, բազմաթիւ սերունդներ իրարու են յաջորդած, մինչդեռ, սա վերջին կէս դարու ընթացքին մարդոց կատարած հսկայաքայլ յառաջդիմութիւնը զիրենք դէպի Լուսին առաջնորդեց:

Միթէ մարդս պէտք ունի՞ իր երջանկութեանը համար այսքան յառաջդիմելու, կը խորհրդածեմ ու հարց կուտամ երբեմն, ես ինծի...: Այս արագընթաց ոստումը աւելի բարօր օրերո՞ւ դուռ կը բանայ մարդկութեան, թէ անկումի ճամբան է որ կը բացուի: Ո՞վ կրնայ այս հարցումին դրական պատասխան մը տալ. ի հարկէ ո՛չ ոք, կամ առնուազն պէտք է սպասել... 2000 թուին ականատեսի աչքերով հաստատելու համար թէ՝ մե՞նք աւելի բախտաւոր էինք մեր ապրած դարուն թէ ոչ 2000ի սերունդը...

Անկէ անդին ինձ հանելուկ ըլլալով, չեմ ուզեր այլազան ենթադրութիւններով մեղանչել, սպասելով որ ժամանակը քակէ այդ հանգոյցը:

Եւ որովհետեւ անկարելի է յառաջդիմութեան ոստումը կասեցնել, մաղթենք ուրեմն, որ սխալած ըլլանք մեր թերահաւատութեանը մէջ, եւ այն անծանօթ հեռանկարը, որ կը պարզուի մեր առջեւ, լաւագոյն եւ լուսապայծառ հորիզոններու դուռ բանայ եւ մարդիկ ապրին ու վայելեն իրենց կատարած աշխատանքին արդար վաստակը:

Հայու մեր զգացումները եւ հայեցողութիւնը գոնէ այդպէս կը թելադրեն մեզի, որովհետեւ, աւելի քան ոեւէ մէկը, Հայը ապրելու, գոյատեւելու իրաւունքն ունի եւ հետեւաբար՝ պէտք է շարունակէ կերտելու, վերաշինելու իր հայրենիքը, յոյսով եւ բազուկով ու մանաւանդ իր անսասան հաւատքով:

Մաղթենք նոյնպէս, որ մեր այս օրերուն դարբնուած ընկերվարական գաղափարներու հունտերը առաւել եւս ծլարձակուելով, արգասաբեր դառնան եւ ժողովուրդները կարենան վերջապէս եղբայրաբար ապրիլ, երջանկաբեր աշխարհի մը մէջ:

Կը դժգոհիս որ ժամանակդ թոյլատու չըլլալուն, յաճախ չես կրնար գրել:

Անհոգ եղիր, սիրելի Խ., նամակիդ ուշացումը անտարբերութեան չեմ վերագրեր: Էր երբեմն՝ որ մարդիկ լայն սիրտ ու ժամանակ կրնային տրամադրել իրենց առօրեային համար: Ա՛յլ է այժմու մարդուն կեանքը եւ ի վիճակի չէ տրամադրելու իր ժամերը այնպէս՝ ինչպէս իրեն համար փափաքելի պիտի ըլլար: Ինչպէս ըսի, ստեղծուած ընկերային պայմանները թոյլատու չեն որ ժամանակը վատնուի: Մարդկային ընկերութեան յառաջդիմական ներկայ արշաւին մէջ «ժամանակը» ամէնէն թանկագին բանն է, նոյնիսկ ոսկիէն ալ թանկ, չէ՞: Ո՞ր գիտունը պիտի ուզէր քանի մը տասնեակ ոսկիի փոխարէն, իր կատարած գիտական հետազօտութեանց ընթացքին մէկ ժամ տրամադրելով յումպէտս վատնել իր այդ «ժամը», որ թերեւս՝ ճակատագրական դեր մը պիտի խաղար այդ մէկ ժամուան աշխատանքին արդիւնքը մարդկութեան օգտակար ըլլալու տեսակէտով: Այս պարագային ուրեմն՝ «սպուտնիք»ի այս դարու մէջ ժամանակէն աւելի սուղ բան չկայ եւ, նիւթական այլ արժէքներ միջոցներ պէտք է նկատել:

Այս է ներկայ Մարդուն խէլ ձգտումները եւ այդ ուղղութեամբ է որ՝ յառաջադէմ ազգեր, ժամանակն ու մտայնութիւնները կռանելով, կ'ուզեն վաղուան մարդկային ընկերութիւնը պատրաստել:

Ահա թէ ի՛նչ խորհրդածութեանց տուն տուաւ «ժամանակ» բառը:

Ի՜նչ փոյթ սակայն, երբ երկուստեք մէկ ձգտում ունինք. այսինքն՝ այս եւ նման նամակագրութիւններ իբրեւ միջոց ընելով, հոգեկան կամուրջ մը ստեղծել, հաղորդակից ըլլալու համար մէկզմէկու:

Զէ՞ որ՝ երկուքս ալ նոյն քաղաքի զաւակներն ըլլալով մեր երջանիկ մանկութիւնը անցուցած ենք սրտահատոր հարազատներու գուրգուրանքին ներքեւ, ապա, դժբախտ ու անիծեալ օր մը, ճակատագրի նոյն փշոտ ճամբաներէն քալած ու թափառած, դառնութեան բաժակը հաւասարապէս ըմպած, որոնց տպաւորութեան տակ կ'ապրինք տակաւին, 62 տարիներ ետքն ալ...:

Այս բոլորը ուստի՝ բաւական են, որ հոգեկան այդ վերապրումներուն զուգընթաց, նոյնատեսակ յոյզերով ալ մտախոհ ըլլանք: Այն տարբերութեամբ սակայն՝ որ դու ինքդ՝ բախտն ունիս հայրենի հողին վրայ ապրելու, անոր կենսատու օդովն ու ջուրովը սնանելու, եւ հայրենիքի բարգաւաճումին եւ անոր ամէն մարզի մէջ կատարած վերելքին ականատես ըլլալու երանութիւնը ունիս: Հոգեկան ի՜նչ սփոփանք:

Իսկ ես ու ինձ նմանները, օտարութեան մէջ կեանքերնիս քարշ տալով ուշ կամ կանուխ անհետանալու դատապարտուած ենք, ու մեզի հետ նաեւ մեր յաջորդները, որոնց իմացական եւ այլ արժէքներէն օտարներն են որ պիտի օգտուին, դժբախտաբար:

Ի՛նչ արժէք ուրեմն թէ՝ «լոյս» քաղքի մէջ կ'ապրինք, ուր՝ եթէ ամէն ինչ գեղեցիկ եւ հրապուրիչ է, մեզի չեն խօսիր, որովհետեւ մեզի չեն պատկանիր:

Իրաւունք ունի՞նք միթէ, հակառակ մեր հիացումին, ուրիշին սեփականութիւններով պարծենալու, որքան ալ շլացնող ու թանկարժէք ըլլան անոնք:

Ահա՛ տարբերութիւնը իմ եւ քու միջեւ:

Ահա՛, սիրելի Խ., ո՛չ միայն քեզի հետ հաղորդուելու առիթ մը եղաւ այս, այլ՝ քու շնորհիւ երեւակայութեամբ հայրենիք փոխադրուելու երանաւէտ առիթը ընծայեցիր ինձ: Այո՛, գիտեմ որ ակամայ գրութիւնս երկար եղաւ, բայց ուզեցի որ այս բարեւագիրս փոխանորդաբար թարգմանը հանդիսանայ իմ ալ զգացած հոգեկան խոհերուս եւ սրտագին խօսքերուս ընկերոջ մը հանդէպ՝ որու հետ աւելի քան կէս դարու կարօտ մը կայ բաբախուն:

Բայց եւ այնպէս, որքան ալ հաճելի եւ կազդուրիչ ըլլայ սիրելի ընկերոջ մը հետ հոգեպէս հաղորդուիլը, կը խորհիմ որ հնչած է արդէն հրաժեշտի մեր ժամը եւ ատեն է որ բաժնուինք ուրիշ օր մը նոր ժամադրութեան մը խոստումով:

Փոխադարձելու համար ըրած մաղթանքներդ, ես ալ իմ կարգիս կը ջամբեմ իմիններս նոյնքան անկեղծ ու սրտագին, քեզի ու հարազատներուդ առողջութեան եւ արեւշատութեան համար:

Կը մաղթեմ մանաւանդ, որ Ամենակալը երկար կեանք պարգեւէ քեզի, որպէսզի դեռ երկա՜ր տարիներ թոռնիկիդ ձեռքէն բռնած, Երեւանի գեղեցիկ ու ծառազարդ պողոտաներուն կամ ծաղկազարդ զարատաններուն մէջ պտոյտներ կատարէք, մինչեւ այն օրը՝ երբ ինքն է որ պիտի բռնէ իր պապիկին ձեռքէն, նոյն պտոյտները վերսկսելու համար, երբ դու ինքդ, սիրելի Խ., կեանքի անդառնալի օրէնքով, վերջալոյսին հասած թոռնիկիդ հետ կատարած երբեմնի պտոյտներուն անոյշ ու քաղցր յիշատակներովը պիտի վերապրիս:

Քոյդ սիրով՝

ՄԿՐՏԻՉ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐԸ

Յառաջի 4րդ էջի սիւնակներուն մէջ յաճախակի կ'երեւան ծանուցումներ դէպի Հայաստան կատարուելիք ճամբորդութիւններու: Հայրենիք այցելողներուն թիւը շատ է եւ օր աւուր կը բազմապատկուի: Երթ ու դարձի ճամբուն վրայ մեր հայրենակիցները գրեթէ միշտ, այսպէս կամ այնպէս, հարկադրուած են Մոսկուայէն անցնիլ եւ երբեմն մէկ, երբեմն քանի մը օրով Ռուսիոյ մայրաքաղաքը մնալ: Այստեղ է ահա, որ իրենց որոշ օգտակարութիւնը կրնայ ունենալ վերջերս լոյս տեսած «Տհը Մոսկօւ Գուրմէթ» գիրքը, 180 էջ, ուր ներկայացուած են Մոսկուայի գլխաւոր ճաշարանները: Մանաւանդ ճշդուած է, թէ ի՛նչ պէտք է ընել եւ ի՛նչ պէտք չէ ընել:

Հեղինակները՝ Լին եւ Ֆիշըր, երկու տարի ապրած են Մոսկուա եւ գիտեն իրենց ըսածն ու չըսածը: Արագ սպասարկութեան առաջին կանոնն է, կ'ըսեն անոնք, որ յաճախորդը, երբ առաջին պնակը ստանայ՝ իր ապսպրած երկրորդ պնակին յիշեցումը կատարէ անմիջապէս: Այսպէս, երբ անուշեղէնի պնակը ներկայացուի, պէտք է անմիջապէս յիշեցնել սպասեակին սուրճը, եւ երբ սուրճը բերէ, հաշուեցոյցը: Հակառակ պարագային սպասեակը պիտի մտածէ, թէ կ'ուզէք երեկոն հոն անցընել:

Եթէ, կ'ըսեն անոնք, ջղագրգռուած ըլլաք սպասելէ եւ փորձուիք գայթակղութիւն ստեղծել, երկու ընտրութիւն ունիք կատարելիք: Կրնաք կոշտ ու կոպիտ երեւալ, ճչալ կամ ոռնալ, սպասեակին հասցէին անվայել ածականներ շռայլել: Կամ՝ մօտենալ սպասեակին եւ խնդրել, որ շուտ սպասարկէ առարկելով, թէ ձեր մեծ մայրը մեռնելու վրայ է, յիշեցում մը, թէ դուք ալ մարդ էք ի վերջոյ: Առաջին պարագային կրնաք վստահ ըլլալ, թէ հակադարձութիւնը յար եւ նման պիտի ըլլայ, առանց սակայն վստահ ըլլալու, թէ ձեր ապուրը իր ժամանակին պիտի հասնի: Ուրեմն յանձնարարելի է երկրորդ ձեւը:

Հեղինակները կը յիշեցնեն, թէ հեռաձայնով ապահովուած սեղան մը, նոյնիսկ ռուսերէնով, գրեթէ անկարելի է: Նախ որովհետեւ մեծ մասը ճաշարաններուն չեն իսկ պատասխաներ: Մոսկուայի ճաշարանները սեղան կ'ապահովեն, երբ ենթական անձամբ ներկայանայ: Այլապէս պէտք է դիւանագիտական անձնակազմին մաս կազմէ: Սեղան ապահովելու լաւագոյն ձեւը առաւօտ ներկայանալն է, երբ ճաշարանը կը բացուի: Ի յառաջագունէ կուտաք կանխիկ գումար մը եւ կ'ապահովէք ձեր սեղանը: Եթէ անձնական յարաբերութիւնը սերտ է, զակուսկին կրնայ նոյնիսկ ձեր սեղանին վրայ զետեղուած ըլլալ, ձեր գալէն առաջ:

Եւ երբ սեղանի մը շուրջը հաստատուած էք, ըրէք այն ինչ որ ճարպիկ Մոսկուացիները կ'ընեն: Ամերիկեան ծխախոտի տուփ մը դրէք սեղանին մէկ անկիւնը: Ասիկա լռելեայն ըսել է, թէ եթէ սպասարկութիւնը գոհացուցիչ ըլլայ, ծխախոտին տուփը սպասեակին համար է:

Սկիզբէն ձեռաձիր պէտք չէ տալ: Թէեւ պաշտօնապէս ձեռաձիրը ընդունելի չէ, սակայն գրեթէ բոլորն ալ այդ սովորութեան կը հետեւին: Յանձնարարելի գումարն է 7 կամ 8 տոկոսը հաշուեցոյցին:

Այժմ քաղուածաբար թուենք լաւ ճաշելու վայրերը: Ադրիատիկա, 19-3 Ուլիցա Ռիլիեվա, այսինքն՝ Ռիլիեվի փողոց: Կը նկատուի Մոսկուայի լաւագոյն վայրերէն մէկը: Բացուած է 1970ին եւ զարդարուած է եուկոսլաւ արուեստագէտներու կողմէ: Ճաշերը սուղ են իրենց քանակին համեմատ: Ինչպէս կ'ըսէ սպասեակ մը՝ հոս ամէն ինչ փոքր է, բացի գինէն:

Փրակա, 2 Արբատ Հրապարակը: 1.500 հոգի կրնայ ընդունիլ: Հակառակ իր անունին, ճաշացուցակը չեխ չէ: Բորշը ճարպոտ չէ: Վատրուշկան՝ պանիրով խմորեղէնը, համեղ է: Կիեւի կոլիկները կարագոտ են եւ Տորտ Փրական այլեւս ծանօթ դարձած է Մոսկուացիներուն:

Նացիոնալ, երկրորդ յարկի ճաշարանը Կրեմլինի վրայ կը նայի. Նացիոնալ պանդոկը, Ուլիցա Գորկոգօ, Հայերուն շատ ծանօթ Գորկի փողոցը: Մոսկուայի միակ ճաշարանն է, ուր շամփանեւ եւ ճերմակ գինին միշտ սառի դոյլով սեղան կը բերուին: Հին օրերը յիշեցնող ճաշեր կրնաք ճաշակել. — կարմրախայտ, թառափ եւ տաւեխ վոտկայով ու Բեֆ-ստրոգանով, այսինքն մանրատուած միսով պատրաստուած կերակուր մը, ինչպէս նաեւ շաշլիկ:

Արագվի, 1 Ուլիցա Գորկոգօ, իր հըմայքէն շատ բան կորսնցուցած է ստալինեան օրերէն, երբ ճաշողները կը դիտէին Կոզակներու պարերը իրենց խանչալներով եւ ռուբլիներ կը տեղացնէին պարուհիներուն վրայ: Սակայն դեռ փնտռուած վայր մըն է այցելու Վրացիներուն համար, եւ հպարտ կը զգայ երիտասարդ մը, երբ Շաբաթ գիշեր տեղ մը կ'ապահովէ իր ընկերուհիին հետ:

Ներկայիս փնտռուած վայր մըն է Ռոսիյա պանդոկին 21րդ յարկի ճաշարանը, ուր միշտ կարելի է գտնել թարմ մոլոսոլ խաւեար: Մոլոսոլը քիչ աղած վարունգն է, որով իմաստը սա է — թարմ աղած վարունգ, հատիկաւոր ձկնկիթ:

ՔԱՂՀԱՆ

Histoire de mes ancêtres

[Պատմութիւն նախահայրերուս]

Մխիթարեան տպարանի, Ս. Ղազար — Վենետիկ, նոր եւ գեղեցիկ հրատարակութիւն մը, պատրաստուած յատկապէս փոքրիկներու համար, ֆրանսերէն լեզուով:

Հայոց պատմութիւն մը որ կառուցուած եւ ներկայացուած է մեր առասպելական դէմքերու, հռչակաւոր թագաւորներու, ճակատագրային դէպքերու, շըրջաններու, մեր ազգային հերոսներու, խոյանքներու, հպարտութիւններու, անկիւնադարձ թուականներու... ընդմէջէն:

Հորիզոնին վրայ կը տողանցեն Հայկ, Արա Գեղեցիկ, Սասունցի Դաւիթ իրենց ամբողջ հմայքով: Հայաստանի հողին վըրայ կը թագաւորեն՝ Արտաշէս Ա., Մեծն Տիգրան, Տրդատ Գ. իրենց խրոխտ, յաղթական եւ աշխարհակալ նայուածքով: Հայոց երկինքը կը պատեն իրենց հրաշագործութեամբ՝ Լուսաւորիչ, Մաշտոց: Ազգային հպարտութիւնը կը խորհրդանշեն Մամիկոնեան տոհմէն՝ Վարդան եւ Վահան: Կիլիկեան դաշտերու եւ ծովափներու վրայ կը ճառագայթեն Ռուբինեանց իշխաններն ու թագաւորները: Հայոց խաւարամած հորիզոնը կը ճեղքեն՝ Դաւիթ Բէկ, Ներսէս Աշտարակեցի, Մեծն Մխիթար...: Մշակութային եւ ազգային վերածնունդի զանգերը կը ղօղանջեն ու կ'արձագանգեն Զէյթունէն Սասուն, Վանէն Սարդարապատ, Մուսա Տաղէն Արարա: Ու մեր պատմութիւնը կը շարունակուի Մայր հայրենիքի մէջ եւ սփիւռքի տարածքին վրայ:

Այս ամբողջ համայնապատկերը, տողանցքը 80 էջերու մէջ, իւրաքանչիւր էջ ներկայացնելով դէմք մը կամ դրուագ մը:

Պատմութիւն Նախահայրերուս, այս հատորը, գրաւիչ է իր արտաքինով: Գունաւոր կողք, եւ գունաւոր նկարներ իւրաքանչիւր էջին վրայ, ընտիր թուղթով:

Պատմութիւն Նախահայրերուս, այս հատորը, հաճելի է իր ընթերցումով: Բնագիրներ, գրութիւններ կարճ նախադասութիւններով, պատմուածքի, հէքեաթի ձեւի տակ, դիւրահաղորդ փոքրիկներու, սկսնակներու համար:

Պատմութիւն Նախահայրերուս, այս հատորը, օգտակար է իր բովանդակութեամբ: Փոքրիկներուն կուտայ առիթը ե՛ւ սորվելու ե՛ւ սիրելու ե՛ւ հոգեկան կապ մը հաստատելու Հայոց պատմութիւնը բնորոշող հերոսներու եւ հերոսական արարքներու հետ:

Գիրք մը որ յղացուած եւ կիրարկուած է մանկավարժական արդիական ըմբռնումով եւ ոճով: Առինքնել փոքրիկը, դիւցազնի մը քաջագործութեամբ, սխրագործութեամբ կամ հրաշքի մը, հանճարի մը խորհուրդով, գրգռելով, արթնցնելով անոր մէջ այլազան հետաքրքրութիւններ:

Անկասկած, գիրք մը որ գրադարանի զարդ ըլլալէ աւելի, եղած է տեղ գտնելու համար մեր դպրոցներու եւ հայերէնի դասընթացքներու մէջ:

Այս նպատակով եղած է եւ կը մաղթենք որ այս նպատակին ալ ծառայէ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Լրատու – արուեստ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՌՈՄԱՆԻ ՖՐԱՆՍ. ՄԱՄՈՒԼԸ ՅԱԿՈԲ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Նոյեմբեր 18ին, Ռոմանի «Սեւան» Մշակութային Միութեան անունով, տեղւոյն Երաժշտանոցի երիտասարդ եւ աշխոյժ տնօրէն Ալեքսանդր Սիրանոսեան, «Ծանօթ եւ Անծանօթ Հայեր» գրքի հեղինակ Յակոբ – Գրիգորը հրաւիրած է, ֆրանսերէն լեզուով բանախօսութիւն մը տալու Ռոմանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Յակոբ – Գրիգորի ծանօթ գրքի մասին, հայ եւ ֆրանսացի ունկնդիրներու համար:

Այս առթիւ, Լիոնի «Լը Տօֆինէ Լիպէրէ» եւ «Լը Փրոկրէ», ինչպէս նաեւ Ռոմանի «Լ'Էնփարսիալ» թերթերը մանրամասնօրէն եւ մեծ համակրանքով խօսած են Հայերու մասին, շեշտելով Յակոբ – Գրիգորի հետաքրքրութեամբ ունկնդրուած բանախօսութիւնը, որմէ վերջ ներկաներէն շատեր հարցումներ ուղղած են բանախօսին՝ Հայերու միջազգային բոլոր մարզերու մէջ ունեցած մասնակցութեան վերաբերեալ:

Բանախօսը յիշած է նաեւ քսաներորդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը, որ մանրամասնութեամբ յիշատակուած է վերոյիշեալ թերթերուն մէջ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (470)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ՍԱՄՈՒՐՋԸ

ՌՈԼԱՆ ՔԱՆՏԻԱՆՕ

Ռոլան լռեց եւ ամպիոնէն վար իջաւ:

Հոս մենք Ռոլանի պարզած գաղափարները քննադատելու իրաւունք չունինք: Մենք մեր պատմիչի դերին մէջ պարփակուելով, ընթերցողին կը թողունք այդ խնամքը:

Երբ Ռոլան քարայր մտաւ, խմբապետները զինքը շրջապատեցին:

Ռոլան անոնցմէ իւրաքանչիւրին զատզատ որոշ հրահանգներ տուաւ Փետրուար մէկի օրուան համար:

Ութ օրէ ի վեր հազար հոգի մեկնած էին, որոնք այդ ժամուն արդէն Վենետիկ կը գտնուէին:

Ռոլանի մարդոց թիւը երկու հազարի կը հասնէր, որոնց բոլորն ալ կռուելու ընդունակ լաւ զինուած պատերազմիկներ էին:

Ասոնցմէ զատ, Վենետիկի ժողովրդեան մեծ մասը, գլխաւորաբար նաւազները, նաւավարները, նաւահանգիստին բեռնակիրները, գործաւորները եւ ոտքի վրայ ապրանք ծախող շրջուն վաճառորդներ Ռոլանի համակիրներն էին...:

Զինուորները Ալթիէրի կողմն էին, իսկ քաղաքական պաշտօնէութիւնը Ֆոսքարիի կողմը:

Սեւ Քարայրին մէջ գումարուած ժողովին փակուելէն յետոյ, հրոսախումբերը խմբապետներու կարգադրութեան տակ փոքր խումբերու բաժնուելով, լուռ ու մունջ վար իջան լեռնէն:

Ռոլան որոշած ըլլալով Վենետիկ դառնալ, աչքը չորս կողմը պտըտցնելով իր անբաժան ընկերը փնտռեց:

— Հոս եմ, տէր իմ, ըսաւ Սքալապրինօ:

— Ճամբայ պիտի ելլենք, ըսաւ Ռոլան:

— Նախ ձեզի ըսելիք մը ունէի, տէր իմ, պատասխանեց Սքալապրինօ:

Ռոլան հարցական նայուածքով մը անոր նայեցաւ:

— Երբ մեր բոլոր ընկերները մեկնին, ըսելիքս կ'ըսեմ, ըսաւ Սքալապրինօ:

ՍՔԱԼԱՊՐԻՆՕ

Հրոսախումբին վերջին խմբակները իրենց խմբապետներուն հրամանատարութեան տակ դուրս ելան քարայրէն:

Ուշագրաւ է որ այս մարդիկը հանդարտ եւ լուրջ քայլերով կը յառաջանային դէպի Վենետիկ, ոչ թէ պատերազմի գացող խանդավառ ու գինով զինուորներու պէս, այլ՝ հանրապետական գաղափարին համար իրենց կեանքը զոհելու պատրաստ քաղաքացիի մը պարտաճանաչութեամբ:

Քանի մը տարի առաջ այդ մարդոց շատերը աւազակ էին, բայց այնպիսի աւազակներ որոնց մէջ միգապատ լոյս մը կար որ յետոյ ամէնէն մութ խիղճերն իսկ լուսաւորեց. այդ լոյսը ազատութեան սէրն էր:

Երբ Ռոլան եւ Սքալապրինօ քարայրին առջեւի դարատափը ելան, Ռոլան ըսաւ.

— Հիմա կրնաս խօսիլ, Սքալապրինօ:

— Տէր իմ, մնաք բարով պիտի ըսեմ ձեզի, ըսաւ հսկան չափէն աւելի զգացուած:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, թոթովեց Ռոլան սարսռալով:

— Ամէնուն ալ մէյ մէկ դեր բաժնեցիք, բայց ինծի որեւէ դեր չտուիք...

— Դուն իմ քովս պիտի մնաս, ինէ բնաւ պիտի չբաժնուիս:

— Թոյլ տուէք որ խօսքս աւարտեմ, տէր իմ, շարունակեց Սքալապրինօ: Ես ինծի համար դեր մը գտած եմ, եւ կը խնդրեմ որ այդ մասին զիս բնաւ չհարցուփորձէք...: Եւ միտքս դրածս գործադրելու համար պէտք է որ հիմա անմիջապէս ձեզմէ բաժնուիմ:

— Սքալապրինօ՛...

— Հրամմեցէք, տէր իմ:

— Երդում ըրէ ինծի որ ինքզինքդ պիտի չսպաննես:

Այս անգամ սարսռալու կարգը Սքալապրինոյի եկաւ:

Ռոլան հսկային ձեռքը բռնելով ըսաւ.

— Ըսել է իրա՞ւ կեանքը անտանելի դարձաւ քեզի:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Պր. Պեհրան Արսլանեան, Պր. Աբրահամ Մալխասեան, Պր. Ժոզէֆ Մալխասեան, Նէլլի, Ալէն եւ Փաթրիք Մալխասեան, Տիկին Սրբուհի Մըրըը, Պր. Ռուբէն Ռաֆայէլեան, Ժպտունի, Հոտար - եան, Բարունակեան, Փափազեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Մալխասեան)

մահը որ պատահեցաւ Դեկտ. 2ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Դեկտեմբեր 7, Չորեքշաբթի ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Հայոց եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն:

Մարմինը պիտի ամփոփուի Փանթէնի գերեզմանատունը, իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գայմազեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց զոքանչին, մօր եւ մեծ-մօր

ՏԻԿԻՆ ԲԵԲՐՈՆ ԹԵՆԵՔԷՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Դեկտ. 11, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Սաթենիկ Կ. Թիւթելեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քաջազուն Օհաննէսեան (Լիոն), այրի Տիկին Հ. Նաւարեան, Պ Գրիգոր Թիւթելեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Դեկտ. 11 Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, փեսային, խնամիին, եղբօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԹԻՒԹԵԼԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ՝

Ցուցադրութիւն՝
« ԿԱՇԻէ ԿԱԶՄՈՒԱԾ ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ »
Գործ՝ Յակոբ Հացագործեանի
Կարելի է գնել տեղւոյն վրայ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պր. Սերոբ Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս եւ Աստղիկ Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Հայրապետեան, Պր. Գալուստ Հայրապետեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Հայրապետեան եւ Ամիրխանեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Մարսէյլի Տարօնի Հայր. Միութեան ,քաղաքի, Պօմոնի, Պուլ. Օտտոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նամակով, հեռագրով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց զաւկին, եղբօր, հօրեղբօր, աներձագին, տագրոջ եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

դառնակսկիծ կորուստին առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Շաբաթ, Դեկտ. 10, ժամը 21ին, մասնակցութեամբ Մարսէյլի յունական գաղութին:

Soirée Grecque

Samedi 10 Décembre à 21 heures à la Maison de la Culture Arménienne de Marseille.

— Danses folkloriques grecques.

— Danses folkloriques arméniennes, avec le groupe de danses ANI.

— Repas — prix 70 F.

Musique, ambiance gréco-arménienne

Il est recommandé de retenir les tables en téléphonant à la M. C. A.

Tél : 50-15-09

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կը փնտռուի կին մը, խնամք տանելու եւ ընկերութիւն ընելու համար տարեց կնոջ մը մասամբ վատառողջ: Բնակութիւն, ճաշ եւ աշխատավարձք:

Հեռաձայնել ժամը 12էն 14՝ 242-44-32

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս այցելութիւն մը կազմակերպած է մեր զոյգ հանգստեան տուները (Մոնմորանսի եւ Անտիյի) Դեկտ. 11, Կիրակի ժամը 13·30-ին: Այս առթիւ օթոքառ մը վարձուած ըլլալով, փափաքողներ կրնան օգտուիլ:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Տուօ Ցարթար (Վիգէն եւ Ցարութ): Երթուդարձ 20 ֆրանք:

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 13·30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն:

UNIQUE CONCERT A PARIS

QUATUOR KOMITAS

(Ensemble d'Etat de la R.S.S. d'Arménie)

Composé de : Yervant TATEOSSIAN (1er violon), Hagop MEKINIAN (2e violon), Hagop BABIAN (Alto), Félix SIMONIAN (Violoncelle)

Samedi 10 Décembre à 20 h. 45
organisé par
L'UNION CULTURELLE FRANÇAISE DES ARMENIENS DE FRANCE
avec la participation de
la J A F, la Chorale Sipan-Komitas, la Chorale Yanbékian,
la Chorale Bartévian
en L'EGLISE N.D.-DES-BLANCS-MANTEAUX
12, rue des Blancs Manteaux - 75004 PARIS
(Métro : Hôtel-de-Ville ou Rambuteau)
Billets : 50 F. - 30 F. - 15 F. (Collectivités, Etudiants, J.M.F.)

En vente :
— Centre Culturel U.C.F.A.F. - JAF, 6 Cité du Wauxhall, 75010 Paris
Tél. : 208-76-49 ou 208-31-22
— Librairie Palouyan, 9, rue de Trévise 75009 Paris, Tél. : 523-24-97
— F. N. A. C., 6, boulevard Sétastopol — 75004 Paris
— F. N. A. C., 136 rue de Rennes — 75006 Paris
— F. N. A. C., 26 Avenue Wagram — 75008 Paris
— Durand, 4 Place de la Madeleine — 75008 Paris — Tél. : 260-21-76

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու, ի նպաստ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Կիրակի, Դեկտ. 11 ժամը 16ին, Մշակ. Տան Վասպուրական սրահը:

Բացման խօսք՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Յայտագիր.— Կենդանի պատկերներով արտասանութիւններ, Պարոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակատուն»էն Օրիորդներ՝ Վիքթորիա Յակոբեան, Էլիզա Յակոբեան, Շուշանիկ Մանոյեան եւ Արշակուհի Մանոյեան:

Կոմիտասի մեղեդիներ, մեկնաբանութեամբ երգչուհի՝

Ալիս Շահմիրեանի

(մեծօ-սոփրանօ)

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐ.

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 17ին

Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, Տեսչութիւնը եւ Ծնողաց Միութիւնը սիրով կը հրաւիրեն բոլոր ազգայինները, դպրոցի տօնածառի հանդէսին:

Ժամը 16ին վարժարանի մատրան մէջ պատարագ աշակերտներու երգեցողութեամբ:

Ժամը 17ին, Թատերասրահին մէջ, գարդարուն հանդիսական ուրախ մթնոլորտ, ճաշ, մանուկներու նուէրներու բաշխում:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ, Դեկտ. 10, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան սրահը, 17 Ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր անդամները եւ համակիրները, հաւաքաբար բաժակներ բարձրացնել, ըստ աւանդական սովորութեան, Դեկտ. 11 ժամը 13ին

ԵԱՆ'Ց ԱԿՈՒՄԲԸ
5, Avenue Reille — 75014 PARIS
Métro : Glacière
Ճաշագին 50 ֆր.

Տեղերը ապահովել մինչեւ Դեկտ. 7, հեռաձայնելով 236·54·48 փոստ 15

Ցետ հանդիսութեանց սքեչ մը Միհրան Անտոնեանի եւ իր ընկերներուն կողմէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի հայ դպրոցի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Տէր եւ Տիկին Սիրուն Պարոնեանէ ողբացեալ Սարգիս Տօնէլեանի ցաւալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ճնտոյեանէ 100 ֆր. իր Թոռնիկին մկրտութեան առթիւ:

ՇԻՐԱԿ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ճաշարաններ

PIZZA OSKIAN ընդարձակ սրահով, յարմար խմբական խրախճանքներու եւ ընկերական հաւաքոյթներու:

139, rue St. Honoré Paris 1er tél. 260 23 80

ILE DE CRETE հայկական եւ յունական խոհանոց

10, rue Mouffetard Paris 5e tél. 326 31 37

ARCHE DE NOE

42, rue Descartes Paris 5e tél. 329 68 83

Խանութներ արեւելեան ուտեստեղէններու

ՇԻՐԱԿ Ա. 26, rue de Trévise Paris 9e
tél. 770 38 63

ՇԻՐԱԿ Բ. 18, rue de Chabrol Paris 10e
tél. 770 26 55/6

Ծանօթ. Շիրակ Բ. իր դռները բացաւ Նոյեմբեր 7ին Հաստատութիւնը՝ որ միակ ներածողն է կրետական գինիներու, իր յարգոյ յաճախորդներուն մէկ շիշ կրետական գինի կը նուիրէ առաջին գնումին:

AVEC LE CONCOURS DE
AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

au départ MARSEILLE

Départ Vendredi 30 Decembre — Retour Jeudi 12 Janvier 1978
JOUR DE L'AN ET NOEL A EREVAN

PRIX PAR PERSONNE 3150 F

Comprenant : Trajet aérien. Transferts. Séjour Erévan première classe. Pension complète. Visites d'Erévan. Excursions : Lac Sévan — Garni Kéghart — Sardarabad — Etchmiadzin.

IMPORTANT : *Inscription UN MOIS et DEMI avant le départ.*

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 50 89 12

Org. Lic. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
7
MERCREDI
7 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.003 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 14.003

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՏԱԹԻ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ Է

ՆԱԽ ԻՆՔ ԿԸ ԽԶԷ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԼԻԲԻՈՅ, ՍՈՒՐԻՈՅ, ԱԼԺԵՐԻՈՅ, ԵՄԷՆԻ ԵՒ ԻՐԱՔԻ ՀԵՏ

Եգիպտոսի Նախագահը աւելի արագաշարժ եղաւ քան Տրիպոլիսի հակասատած ճակատի մասնակիցները եւ ինք առաւ նախաձեռնութիւնը դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելու Լիբիոյ, Սուրիոյ, Իրաքի, Ալժերիոյ եւ Հարաւ. Եմէնի հետ: Մնաց որ Տրիպոլիսի այդ ժողովն ալ բոլորովին միասնական երեւոյթ մը չունէր ի վերջոյ, քանի Իրաքի պատուիրակութիւնը կը ձգէր կ'երթար երբ պիտի ստորագրուէր վերջնական զեկոյցը: Գալով Եգիպտոսի, մամուլն արդէն «լեռը մուկ մը ծնաւ» կ'որակէր Տրիպոլիսի ժողովը: Ամէն պարագայի մէջ, կասկած չկայ որ Սատաթի վարկն ու ապագան առաւելաբար կախում ունին Պեկինէն, այսինքն Իսրայէլէ: Արդարեւ Իսրայէլի բռնելիք 'իրքն ու ընելիք զիջումներն են, որոնք դեր կրնան խաղալ, որպէսզի Սատաթ, որ ամէն բանէ առաջ, քաջ մարդ մըն է, «դաւաճան» չնկատուի: Մոսկուան առաջինն էր անշուշտ որ «լա»ն տուաւ այդ ուղղութեամբ եւ աւելի օր ալ Թաս կ'ամբաստանէր Եգիպտոսի Նախագահը որ անձնատուր եղած է աշխարհակալութեան եւ Սիոնականութեան առջեւ, նաեւ «լքած է» Պաղեստինցիները: Այս վերջիններն ալ համաձայնեցան Տրիպոլիսի մէջ, բայց հոդ հանելու համար Արաֆաթ հրաժարեցաւ տարիներէ ի վեր տարած իր չափաւորական քաղաքականութենէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը Դեկտ. 9էն 15 շրջապտոյտ մը կը ձեռնարկէ Եգիպտոս, Իսրայէլ, Յորդանան, Լիբանան, Սաուտի Արաբիա, Սուրիա:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ելեկտրականութեան գործադուլը որ պիտի տեւէ ամբողջ շաբաթը, ամէն առտու որեւէ ժամու, որեւէ տեղ եւ որեւէ տեւողութեամբ բաւական դժգոհութեան տեղի կուտայ: Գործատիրութիւնը կ'առարկէ թէ մեծ վնաս մըն է ճարտարարուեստին եւ արտադրութեան ու կառավարութիւնը կ'ազդարարէ բանուորներուն, չեշտելով ստեղծուած վնասը տնտեսութեան: Ի պատասխան Սէ. Ժէ. Թէ. եւ Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ. կը յայտնեն թէ որեւէ բանի միջոց ծանր հետեւանք կ'ունենայ եւ կը սպառնան 24 ժամ ամբողջ Ֆրանսան ելեկտրականութենէ զրկել:

ԲՐՈՒՍԵԼԻ մէջ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը առաջարկած է իր ութ ընկերներուն որ դատական Եւրոպա մը ստեղծուի պայքարելու համար ահաբեկչութեան դէմ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ լիսէի երեք աշակերտ սպաննուած են հակամարտ կուսակցութեան ընթացքին: Բազմաթիւ վիրաւորներ ալ կան:

ԸՆԹԱՐԱԼԻՒ մրցանակը, որ վերապահուած է լրագրող–գրագէտի մը, տրուեցաւ Ժան–Մառի Ռուարի «Լէ Ֆեօ տիւ Փովուար» հատորին համար:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԱՅՍՐ ՄԸ ԾՆԱՒ... ԱՓՐԻԿԷ

Նախ պատկերացուցէք երկիր մը, որ Ֆրանսայէն աւելի մեծ է եւ կը տարածուի Ափրիկէի կեդրոնը: Բնակչութիւնը դեռ հեռու է երկու միլիոն հաշուելէ, իսկ տնտեսութիւնը, հակառակ ադամանդի հարուստ հանքերուն, շատ համեստ է: Բնակչութեան մեծամասնութիւնը գիւղատնտեսութեամբ կը զբաղի, աշխատանքի նախնական եղանակներով:

Ֆրանսայի ափրիկեան նախկին գաղթավայրերուն նման անկախութիւն ձեռք ձգեց 1960ին, եւ կոչուեցաւ Կեդրոն–Ափրիկէի Հանրապետութիւն: 1965ին, ֆրանսական բանակի նախկին ենթասպայ մը՝ Ժան Պոքասա, պետական հարուածով մը իշխանութեան գլուխն անցաւ: 18 տարեկանին մտած է ֆրանսական բանակի շարքերը եւ ծառայած է 23 տարի: Հնդկաչինի պատերազմին փոխ–տեղակալի աստիճան ապահոված է: 15 շքանշաններ ստանալէ ետք, ինչպէս նաեւ Պատուոյ Լեգէոնը, հեռանալով ֆրանսական բանակէն 1962ին, հաստատած է իր երկրին բանակը: Սպայակոյտի պետ նշանակուած է 1964ին: Իշխանութիւնը ձեռք ձգելէ ետք աստիճանական բարձրացումներ շնորհած է ինքզինքին... 1972 Մարտ 2ին Զօր. Պոքասա կը դառնայ երկրին ցկեանս նախագահը, քիչ ետք, 1974 Մայիս 19ին՝ մառեշալ:

Մենատէր եւ մեծամոլ՝ կ'երազէ առաւել բարձր դիրքեր: Թագաւո՞ր, ո՛չ անշուշտ, քանի կայ անկէ բարձրը: Ուրեմն կ'որոշէ ինքզինք կայսր հռչակել, կինը դարձնել կայսրուհի: Առաջին քայլը կ'առնէ 1976 Դեկտեմբեր 4ին, Հանրապետութիւնը վերածելով կայսրութեան:

Աշխարհ կայսրեր շատ ունեցած է՝ անուանի, նուազ անուանի, շատ անգամ նաեւ անուանական միայն: Ինք առաջին դասին կ'ուզէ պատկանիլ, կը հիանայ Նափոլէոնի վրայ եւ, ինչպէս դիտել կուտայ Անթէն 2ի վերջին յայտագիրներէն մէկուն մէջ, Նափոլէոն մեծ միտք մը եւ հեղինակութիւն մը եղած է: Այս յայտարարութիւնը ըրած ժամանակ, ապահովաբար մտածած է իր մասին:

Եւ ահա առաջին իսկ վայրկեանէն կը յղանայ ձեռնադրուիլ ա լա Նափոլէոն շքեղութեամբ, պերճանքով, փառքով:

Գահին, կայսերական պատմուճանին, ձեռնադրութեան հանդիսութեանց եւ արարողութեանց մանրամասնութիւնները կը սահմանուին ըստ այնմ:

Նախ գահը՝ կոթողական, արծուի կերպարով: Գահը ոսկեզօծ անագապղինձ է եւ բոսորագոյն թաւշեայ մետաքսէ: Աւելի քան երկու թոն կը կշռէ, լայնքը՝ 4.20, բարձրութիւնը՝ 3.10 մեթր:

Քաթըրին կասրուհիինը իր ամուսնոյն նման մեծ է, սակայն առաւել յատակագծուած, էՍ տաւին ձեւն ունի եւ բար–ձագարդ է: Արքայակառքը, որու վրայ բազմեցաւ կայսրը, ԺԸ. դարու ոճով պատրաստուած էր. ունէր կարմիր պաբէնասայլ մը զարդարուած թագերով, թուանշաններով, պսակներով եւ բաց անիւներով՝ կորատուած ոսկեայ ծաղիկներով:

Այս բոլորը դրոշմուած հայ արուեստագէտ–գոհարավաճառ Տիգրան Բէօսէեանի կողմէ, Փարիզէն:

Կար բնականաբար ձեռնադրութեան փառերգը եւ յօրինուած էր Կայսեր Վալսը, պալատական պարահանդէսը սկսելու համար:

Կայսեր եւ կայսրուհիին հանդերձանքը նոյնպէս նափոլէոնական էին, իբրեւ ոճ եւ պերճանք, ընդօրինակութիւններ բոլորն ալ: Ինչ կը վերաբերէր թագին, աւելի սալարկուած էր կամ ագուցուած էր հազարաւոր ադամանդներով, գլխաւորութեամբ սիրտի տեսք ունեցող 58 քարա ադամանդով: Կայսրուհիին ամէնէն մեծը 38 քարա էր, թէեւ այս վերջինը կրնար մխիթարուիլ, որ իրը առաւել անապակ էր, արժէքով ալ առաւել անգին:

Դեռ չենք խօսիր կայսեր զաւակներուն հանդերձանքին մասին, նոյնպէս շքեղ արտակարգօրէն:

Կայսեր ձեռնադրութեան հրաւիրեալները իրենց տրամադրութեան տակ ունէին 231 շքեղ առանձնատուներ: Տասը հազարական անօթներէ բաղկացած յատուկ սպասներ բիւրաքանչիւրը, ապսպրուած Փարիզէն, Քրիսթոֆըլ – Լիմոժի պնակներ, Պաքարա գաւաթներ, փորագրուած սպասներ: Մինչեւ իսկ շամփանի դոյլեր եւ հրահաններ, նոյնիսկ կայսերական դարաշրջանի ոճով թէյաման–ներ:

Ափրիկէի Նափոլէոնը կամ՝ ինքզինք այդպէս նկատողը, իր ձեռնադրութեան համար 140 միլիոն նոր ֆրանք ծախսեց, համաձայն հաշուեցոյցերուն:

Կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Ափրիկէի կեդրոնը կայսր մը ծնաւ... Նորին Վեհափառութիւն Պոքասա Ա.:

Չենք գիտեր, թերեւս այժմէն իսկ կը մտածէ՞ օրին մէկը ինքզինք նկատել Արքայից Արքա Պոքասա Ա., այս անգամ օրինակ առնելով Դարեհը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ. 1–2)

ՃԱՏՐԱԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Լենինգրադի մէջ սկսած են Խորհ. Միութեան ճատրակի 45րդ ախոյենութեան մրցումները, որոնց կը մասնակցին 16 վարպետներ: Արդէն խաղցուած է երեք շրջան: Առաջին շրջանին աշխարհի նախկին ախոյեան Տիգրան Պետրոսեան յաղթած է օղեսացի վարպետ Լեւ Ալպուրտի, Կարէն Գրիգորեան պարտութեան մատնած է աշխարհի նախկին ախոյեան Վասիլի Սմիսլովի, իսկ Գենադի Կուզմին՝ Ալեքսանդր Կոչիեւի: Հաւասարութեամբ վերջացուցած են իրենց խաղերը Տալ–Գելլէր, Դորֆման – Պոլուգայեւսկի, Բալիրով – Բալաշով եւ Սվեշնիկով – Ռոմանիշին: Երկրորդ շրջանին Տիգրան Պետրոսեանի մրցակիցը եղած է Օլեգ Ռոմանիշին, որ խաղի սկիզբէն իսկ յարձակողական ոճ մը ցուցաբերած է: Խաղը անաւարտ մնացած է: Կարէն Գրիգորեան պարտուած է Դորֆմանէն: Երրորդ շրջանին Տիգրան Պետրոսեան հանդիպում մը ունեցած է Եուրի Բալաշովի հետ: Թէեւ խաղը անաւարտ մնացած է, սակայն Տիգրան Պետրոսեան բոլոր առաւելութիւնները ունի յաղթանակի հասնելու համար: Կարէն Գրիգորեան յաղթած է Լեւ Պոլուգայեւսկիի: Հաւասար արդիւնքով վերջ գտած են Կուզմին – Դորֆման, Սվեշնիկով–Կոչիեւ, Տալ – Ալպուրտ խաղերը: Երրորդ շրջանէն ետք դասաւորման գլուխը կը գտնուին Գենադի Կուզմին, Եուսիֆ Դորֆման եւ Կարէն Գրիգորեան՝ երկուական միաւորով. Տիգրան Պետրոսեան մէկ միաւոր ունի, սակայն յետաձգուած երկու խաղերուն կրնայ շահիլ երկու միաւոր եւս:

ԵԱՇԱՐ ԳԷՄԱԼ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

« ... ՀԻՆ ՕՐԵՐՈՒՆ, ԱՅՍ ԹԱՂԱՄԱՍԻՆ ԿԷՍԷՆ ԱՒԵԼԻՆ ՀԱՅԵՐ ԷՆ ԵՂԵՐ, ՅԵՏՈՅ ԱՆՈՆՔ ԹՈՂԵՐ ԵՆ ԻՐԵՆՑ ՏՈՒՆԵՐՆ ՈՒ ՏԵՂԵՐԸ ԵՒ ԳԱՑԵՐ ԵՆ..»

ԽՄԲ. — Թուրք ծանօթ գրագէտ Եաշար Գէմալ *Միլլիյէթ* պրուեստի շաբաթաթերթին անցեալ շաբթուան թիւին մէջ իր յուշերը կը պատմէ եւ յօդուածին սկիզբը կ'անդրադառնայ նաեւ Հայերուն: Հեղինակը Չուքուրովայի մէջ պատահած հին դէպքի մը նկարագրութենէն առաջ, հետեւեալը կը գրէ. — (Կ'արտատպենք *Մարմարայի* Դեկտ 3ի թիւէն). —

« Հիմա շատ լաւ չեմ յիշեր թէ ո՛ր տարին էր: Կամ 1960 պիտի ըլլայ, եւ կամ 1961: Թերեւս գարնան էր, թերեւս ալ ամրան վերջաւորութեան: Նոյնութեամբ կը յիշեմ, այդ օրերուն միշտ կ'անձրեւէր: Ես ազգականի մը մօտ կը մնայի: Ան շատ գեղեցիկ ձիեր կը կապէր իր կառքին, զոյգ մըն ալ կարմիր շատ գեղեցիկ ձիեր ունէր որ ամբողջ քաղաքին մէջ նշանաւոր էին: Ես մօրեղբայրը կ'ըսէի անոր: Դեռ չէր ամուսնացած: Տան մէջ ո՞վ խնամք կը տանէր անոր եւ ինծի, ո՞վ կինը, այդ ալ մոռցեր եմ: Թերեւս ալ մայրս եկած էր հետս, մեր գիւղէն հոն՝ Գատիրլի: Ես շատ կ'ախորժէի Գատիրլիէ: Հոս մեր գիւղէն աւելի շատ մեղու կար: Մէկ մըն ալ շատ գեղեցիկ նռնենիներ կային Գատիրլիի մէջ, հին, տարիքոտ նռնենիներ, որոնք անգամ մը եթէ բանային իրենց ծաղիկները, կաս–կարմիր գոյներով կը զարդարուէին: Այս բոլորէն զատ պարտէզներուն մէջ թզենիներ, հին թութի ծառեր կային: Բոլորն ալ Հայերէ մնացած...: Մենք նոր շինուած հիւղի մը մէջ կը բնակէինք: Հիւղը, Գըրընթը Մահալլէսի կոչուած հին հայկական թաղին քովիկն էր: Հին օրերուն, այս թաղամասին կէսէն աւելին Հայեր են եղեր, յետոյ անոնք թողեր են իրենց տուներն ու տեղերը եւ գացեր են: Հին պարտէզներ, փառաւոր տուներ.. : Այս տուներէն մէկն ալ Գէնճիբեանին ապարանքն էր, քարաշէն տուն մը որուն մէջ մենք կը բնակէինք: Այդ օրերէն մնացած բոլոր տուներուն տանիքը մէկ–մէկ փոքրիկ սենեակ կը գտնուէր, աղաւնի բոյնի մը նման: Ասոնցմէ ալ գեղեցկագոյնը Մէմիշեկ աղային ապարանքն էր: Այս գիւղաքաղաքին մէջ երկար տարիներ ապրեցայ, երբեք չտեսայ որ անոնցմէ մէկը Հայոց մասին մէկ բառով իսկ ըլլայ բան մը ըսէ: Մինչդեռ անոնք երկար ու երկար տարիներ այս թաղերուն մէջ, այս շուկաներուն մէջ Հայերուն հետ մէջ մէջի, քով քովի ապրած էին: Անգամ մը միայն, այդ ալ անգամ մը, արգուհալքի ընկերս Հաճը Ալի Չավուշ խօսքը բացաւ Հայերուն, վերջն ալ լռեց: Որքան ալ գինքը խօսեցնել ուզեցի, չխօսեցաւ: Ես ոչինչ կը հասկնայի իրենց այս լռութենէն, այսօր ալ դեռ հասկցած չեմ: Միայն ժողովուրդէն քանի մը խոնարհ մարդիկ պարբերաբար կը խօսէին այն հայկական ադարակներուն մասին զոր հարուստներ ձեռք անցուցած են »:

Թ Ա Դ Է

Թադէ։

Այս տարի այս անունը քաշեր եւ անմոռանալի անունի մը վերածուած է 58 Ֆրանսահայերու եւ 60է աւելի Պարսկահայերու մտքին մէջ։

Երկու երկիրներէն իրարու քով եկած այս երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները, տարուան մը իրենց յոգնաբեկ մարմինը փոխանակ Քոթ տ'Ազիւրի կամ Կասպեան ծովեզերքի տաք աւազներու անոյշ ջերմութեան վրայ փռելու, Թադէի Հայոց վանքի բոցակիզուող դաշտերուն եւ բլուրներուն վրայ տարուելիք ծանր աշխատանքին լծեցին։

Եկան անոնք Փարիզէն ու Թեհրանէն, Մարսիլիայէն, Իսպահանէն, Քանէն, Թաւրիզէն ու Պորտոյէն, Ուրմիայէն, Թուլուզէն։

Եկան կարմիր, դեղին, սրճագոյն, նարնջագոյն կամ կապոյտ անկողնաձեւ պայուսակներով։

Եկան ճիճ տարատներով ու հինաւուրց վանքին տուին նոր տեսք եւ նոր կերպարանք։

Բայց հակառակ պարզուած այս կերպարանափոխութեան, սրբավայրին եկուորները շա՜տ հեռու եղան յիշեցնելէ Կառ տիւ Նորի կամ Նոթր–Տամի հրապարակին վրայ վխտացող անգլիացի, հոլանտացի կամ գերմանացի անկողինակալ թուրիսթները։

Լուսակիր եւ երկնանման տաճարէն ներս մտան Հայոց աղջիկները բա՛ց, անշղա՛րշ գլուխներով, ի յայտ բերելով միանգամայն, աւա՜ղ, հայկական թանկագին ու գեղեցիկ սովորութեան մը անհետացումը։ Բայց հայակերտ գմբէթին տակ անոնք մտան Հայու վայել երկիւղածութեամբ։ Տեսնելու տեսարա՜ն էր Թադէոսի առաքելոյն աստուածաբնակ շիրիմին վրայ հաստատուած գեղակառոյց եկեղեցւոյ կուրծքին տակ շնչող հայ աղջկանց ու հայ տղոց հոգեմիճակը այդ պահուն։ Մարդ չէր կարծես որ կը շնչէր։ Հայու անմեռ, հնամեայ ոգին էր որ կը շնչէր։

Ծիրանելոյս կիրակամուտ էր երբ «Ուրախ լեր»ը թնդաց դարաւոր տաճարին խորհրդաւոր գմբէթին տակ թռչուններու դայլայլին հետ։ Եկուորները կը հաւատայի՞ն Աստուծոյ, չէի՞ն հաւատար, մութ եւ անհասկնալի կէտ էր տակաւին։ Բայց յորդառատ արցունք կը վազէր վար բոլորին ալ աչքերէն։ Եւ արցունքը լաց չէր այդ աչքերուն տակ, արցունքը անձրեւ էր, ծնունդ առած հայրենակարօտ հին երազի մը լայնատարած խորութեան վրայ պատահած որոտաձայն կայծակումներէն։

Մինչեւ աղօթքին վերջանալը, անոնք յափշտակութեամբ կը նայէին փոշոտ սալայատակին վրայ փռուած լուսէ կտաւներուն որոնք կը բանուէին գմբէթին լուսամուտներէն իջնող լոյսին առէջներով, եւ այդ լուսահիւս կտաւներուն մէջ կը խանձարարուէր կարօտակէզ երազ մը անուանելի։

Արեւը կամաց – կամաց պիտի կորսուէր բարձրաբերձ լեռներուն ետեւ երբ անոնք դուրս ելան տաճարէն։ Ծիրանի լոյսը կը հալէր այլեւս։

— Տղա՛ք, շուտ ըրէք, մութը չիջած երթանք բոլոր մատուռները այցելելու։

Զայնողը Գեղամն էր, որ ասկէ առաջ այս կողմերը իր կատարած շրջապտոյտներուն շնորհիւ լաւ կը ճանչնար այս վայրերը։

Աղջիկ – տղայ, կը բարձրանան դէպի բլուր, կը հասնին առաջին մատուռին եւ կը կենան այնտեղ։ Դուռը նեղ անցք մըն է։ Աւելի պատուհանի մը տեսք ունի քան թէ դրան։ Անկէ ներս մտնողը անպայման քամակը կամ գլուխը կը զարնէ քարին։ Բոլորն ալ կը մտնեն։ Ներսը մութ – մութ, բան չի տեսնուիր։ Արեւելեան որմին վրայ բացուած վերի փոքրիկ ճեղքը կը ծառայէ իբրեւ լուսամուտ, բայց լոյսը հոնկէ արեւածագին ներս կը մտնէ։ Արեւամուտին հարկ է որ մոմ վառի մատուռին ներքնամասը տեսանելի դառնալու համար։ Քիչ վերջ երբ մոմերը կը վառին ու մատուռին ներքնամասը տեսանելի կը դառնայ, բոլորին ալ տրամադրութիւնները կը մարին։ Նկատած էին որ մատուռին կեդրոնական մասը, մարդկային մարմիններով տափակցած խոտեբու դէզ մը կը հանգչի։ Ասոր վրայ Եւա, օհ, պտուղ բառերը իրենց պատկերներով կ'անցնին պահ մը բոլորին ալ մտքով եւ յայնժամ սրբապղծութեան արարքը կը վերագրուի վանքին շուրջը բնակող ատրպէջանցի կամ քիւրտ հովիւներու։

Ցետոյ՝

Անոնք դուրս կ'ելլեն մատուռէն կոտրած տրամադրութեամբ եւ իրենց տարտամ ու երերուն քայլերով կ'ուղղուին դէպի վանքին շրջափակը։

Գիշեր։

Թադէի Հայոց ամայի վանքի շրջափակին մէջ, աստղազարդ երկնքի ու լարուած վրաններու տակ, վանական չէ որ կը քնանայ։ Հոն չէ՛ն այլեւս երկայնամօրուս վեղարաւորները որոնք նկուղներու խոնաւ պատերուն ներքեւ, ճմեռուան բուքին եւ գիշերուան մութին, կանթեղի կամ մոմի պլպլացող լոյսին տակ, ժամերով իրենց գլուխները հակած մագաղաթի ոտգոյն էջերուն վրայ, կը տըքնէին երկնելու համար տաղեր կամ եղանակելու համար աղօթքներ։ Անոնց տեղ այսօր հո՛ն են, անվեղար եւ անսքեմ, աշխարհական անապատականներ, լուսապայծառ վանականներու արեւավառ յիշատակով վառուած։ Հո՛ն են, տնկելու համար բարտիներ, վերականգնելու համար մատուռներ եւ վերաշինելու համար պարիսպներ։

x

Զե՛ն կրնար քնանալ անոնք ամբողջ գիշերը։ Լարուած վրաններու տակ, լարուած ջիղերով կը սպասեն արեւածագին։ Սանահարուկի աշխարհին սրբութիւնը խանգարած է իրենց քունը։ Արթո՛ւն է լուսաւոր յիշողութիւն մը իրենց մտքին մէջ։ Անլսելի ձայներով կը լսեն երբեմնի խանդն ու ծիծաղը այս աշխարհի հանդերուն։ Կ'երեւակայեն հայաշէն գիւղերն ու աւանները, անծայրածիր տափաստանները, հայորդիները, որոնք գոմէշներու ետեւ խոփն ի ձեռին կը դիմեն դէպի արօտավայրերը բանալու համար ակօսները Հայաստան աշխարհի անդաստաններուն։ Սանահարուկ արքայն Հայոց իր արքայական շքախումբով կ'անցնի պահ մը հայ ամրոխի ծափերու տեղատարափին տակ։ Երկնախօս առաքեալն Թադէոս կ'երեւի իր լուսափայլ դիմագիծով քրիստոնէական կեանքի պատգամը շրթներուն։ Սանդուխտ կոյս նետահար կ'իյնայ գետին կուրծքէն կարմիր արիւն հոսելով, եւ կը տեսնեն տակաւին իրենց երկիրն հայրենի, կեանքը ազատ, մամիկը անուշիկ որ թոնրին առջեւ լաւաշը կը թխէ, հարսնիքը գիւղական ուր հայ երգը կը թնդայ եւ ուր հայ պարը կը դղրդայ։ Կ'անցնի այս փառաւոր անցեալը իրենց ուղեղին մէջէն լուսեղէն յիշողութեամբ եւ անզուսպ ջիղերով կը սպասեն արեւագալին, առնեն մը գոնէ, խզելու համար մեռելային լռութիւնը Վասպուրական նահանգին։

x

Վաղ առաւօտեան մութը հետզհետէ իր գոյնը կը նետէ եւ երկինքը բաց կապոյտ երեսը կը բանայ երկրի վրայ։ Սանահարուկի գետինները երկինքին կապոյտը կը սկսին կանանչնալ։ Արեւելեան բլուրներուն կռնակէն կայտառ արեւ մը կը ձգտի դէպի երկնի կապոյտ խորութիւնը եւ կ'արեւէ հայրենակարօտ հոգիները վանքի նորահաս բնակիչներուն։ Անոնք, Արտազեան կիրակնօրեայ արեւակի առաջին արշալոյսով բռնկած, կ'երթան դէպի բլուր, դէպի մատուռներ, բահերով ու բրիչներով սրբելու համար սրբապղծութիւնը Հայոց հնօրեայ սրբագործուած մատուռներուն։

— Ո՛հ, նորօրեայ անապատականները, այդ ե՞րբ սորվեցաք եկեղեցւոյ ճամբան, ո՞ր ուժը պրկեց ձեզ որ այդքա՛ն գուրգուրաք ձեր սրբատաշ քարերուն վրայ, հոգի կուտին այդքա՛ն անվարժ, այդ ե՞րբ սորվեցաք բրիչ շարժել։ Գեղեցիկ օրը այդ ե՞րբ էր որ ձեր սրտերուն տակ որոտաց սրբազան տենչը Սանահարուկի դաշտերը գալու եւ ձեր քրտինքը թափելու այնտեղ բացուելիք ակօսներուն մէջ։ Ցեղին առահաւական ո՞ւժն էր արդեօք որ կայծակեց ձեր սրտերուն։ Այո, անիկա, անիկա է որ դղրդեցուց ձեր հոգին եւ ոտքի հանեց ձեզ եւ մղեց այս սրբազան աշխատանքին։

Կը կենան անոնք մատուռներէն «Նահատակաց»ին առջեւ ոլորապտոյտ արահետներով բարձրանալէ ետք։ Այս այն մատուռն է ուր երէկ երեկոյեան մոմեր վառեցան։

Սրբապիղծ զգացումի տէր մարդոց դէմ մարտի են ելեր կարծէք այս չքնաղ անապատականները։ Բահերը կը շարժին, մատուռի նեղ մուտքէն դուրս կը նետուի խոտերուն դէզը։ Կը խայտայ Հայու ազնիւ արիւնը անոնց երակներուն մէջ, մաքրամաքուր հայ սուրբերու ոգին կ'աղամանդանայ անոնց սրտին տակ ու երկաթացած կամքով ու մկանոտ բազուկներով հուրին կը նետեն սրբապղծութիւնը, ու Աստուծոյ տնակէն ներս սրբութիւնը կը վերահաստատեն։

Անսեղան խորանը հայկական երբեմնի ծիծաղաձայն կեանքի մեռելութիւնը կը դուժէ։ Բայց բրիչները անդուլ, երկրի մակերեսէն կը քակեն քարեր։ Առնական ձեռքեր պինդ կը գրկեն այդ քարերը եւ կը փոխադրեն մատուռ կազմելու համար խորանին սուրբ սեղանը։ Քարեր՝ սեւ, մոխրագոյն, վարդագոյն, իրարու վրայ գրուելով, սիւներ կը շինուին։ Վերջը դաշտերու մէջ լքուած կիսաքանդ խաչքար մը կը հանգչի կազմուած սիւներուն վրայ, եւ մատուռը ահա կ'ունենայ իր սեղանը։

— Քարե՛ր, քանի՞ տարիներ արդեօք ձեր սրբատաշ մակերեսին վրայ աղօթքը համբոյր չդրաւ։ Հրճուեցէ՛ք, որովհետեւ քիչ ետք հայկական պատարագի քաղցրահունչ աղօթքով պիտի համբուրուիք եւ ողջագուրուիք։ Հայաստանեայց ու՛ր եկեղեցի, ցնծա՛ այսօր, վանքի սուրբերուդ վսեմ երգը կիրակնօրեայ առաւօտով պիտի թնդայ կամարներուդ ներքեւ։ Տե՛ս, խորանդ որ զարդարուեցաւ դաշտերէն քրտինքով բերուած անձեւ քարերով, զաւակներուդ կուրծքին տակ յարութեան եւ վերակենդանութեան նոր շունչ կը դնէ։ Նոր շունչո՛վ կը տրոփեն անոնց սրտերը, գրոհ կայ անոնց սրտերուն տակ, սրբավայրերուն մեռելութիւնը պիտի մեռնի քրտնաջան աշխատանքով, կիսափուլ պարիսպները ետ հասակ պիտի առնեն, ջուրերդ պիտի ոռոգեն լերկ կողերդ ու հողիդ ընդերքէն կանանչ բարտիներ պիտի ծլին, ծիրանեվառ երկնքիդ տակ «Լոյս զուարթ»ը կրկին պիտի հնչէ, թող միայն, միայն եռկաթանայ Հայութեան կամքը։

ՆՈՐՎԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՈՍԿԷ ԴԱՐՊԱՍՆԵՐԸ

ԽՄԲ․— Սով․ Գրականութիւն ամսագիրէն (Սեպտեմբեր) առնելով կը ներկայացնենք Գէորգ Էմինի վերոյիշեալ խորագիրը կրող յօդուածը։ Շահեկան է, քանի կը պատկերացնէ հայ – ուկրէն ժողովուրդներու հինէն ծայր տուած կապերը՝ գրական, մշակութային, առեւտրական, զինուորական, եւայլն։

Հայ և ուկրաինացի ժողովուրդների բարեկամութիւնը, կամ, աւելի ճիշդ կը լինի ասել՝ հարազատութիւնը շատ հնից է գալիս, դարերի պատմութիւն ունի եւ լեցուն է այդ բարեկամութիւնն ապացուցող այնքան մեծաքանակ ու պերճախօս փաստերով, որ դրանց մասին կարելի է խօսել ամիսներով ու տարիներով․․․։

Սլաւոնական կամ «սկլաւ» ցեղերի մասին Հայոց ձեռագիր հին մատեաններում յիշատակութիւն կայ դեռեւս «Աշխարհացոյց» սկսած, որտեղ նկարագրւում է Դակիա (Թրակիա) մեծ աշխարհում բնակւող քսանհինգ սկլաւ ցեղերի, Գոթերի դէմ մղւած նրանց կռիւների եւ Դանայ (Դանուբ) գետն անցնելու մասին։

Յետագայում Սլաւոնների, այդ թւում նաեւ՝ Ռուսների եւ Ուկրաինացիների մասին յիշատակւում է եօթերորդ դարի հայ պատմիչ Մովսէս Կաղանկատուացու գըրքում կամ, աւելի ստոյգ, այդ գրքի տասներորդ դարում արւած յաւելուածում, որտեղ կարդում ենք․ «Ընդ նոյն ժամանակն բաշխի ի կողմանցն Հիւսիսոյ այլազգի օտարանշան ազգ իմն, զոր Ռուզիկ կոչեն․ որք աւելի, քան զերիս ժամանակս, իբրեւ զմրրիկս ընդ համատարած աշխարհածով ելեալ Կասբից յանկարծ հասանէին ի մայրաքաղաքն Աղուանից, ի Պարտավ․․․»։ Ենթադրւում է, որ սլաւոնական ցեղերի այդ երեք հազար հոգուց բաղկացած զօրամասը հրաւիրել էին Բիւզանդացիները կամ Հայերը Արաբների դէմ համատեղ կռուելու համար։

Ըստ արաբ պատմիչների, Սլաւոնները Աղուանքի կողմերն են եկել 943 – 944 թըւականներին, Կիեւեան Ռուսիայից։

Նրանք Կիեւից նաւակներով, Դնեպր գետով, իջնում էին Սեւ ծով, այնտեղից անցնում Ազովի ծովը, Դոն, կամ Թանաիս գետով բարձրանում մինչեւ Վոլգայի ափը, նաւակները ցամաքով տեղափոխում Դոնի ափից մինչեւ Վոլգայի ափը, Վոլգա գետով իջնում Կասպից ծով, իսկ ապա՝ Քուռ գետով գալիս մինչեւ Աղուանքի մայրաքաղաքը՝ Պարտավ։

Միաժամանակ յայտնի է, որ 1009 թըւականին հայկական զօրամասերը Կիեւեան Ռուսիայում կռուել են նրանց թշնամիների դէմ, իսկ Սլաւոններն, իրենց հերթին, Հայերի հետ մէկտեղ կռուել են Արաբների ու Սելջուկների դէմ։ Այնուհետեւ, բացի բազմաթիւ տարեգրութիւններից, Սլաւոնների մասին խօսում են նաեւ պատմիչներ Ասողիկը, Ստեփանոս Օրբելեանը, Կիրակոս Գանձակեցին եւ ուրիշներ։

Ռազմական այդ փոխադարձ օգնութիւնը, ինչպէս ասացինք, սկսուել էր վաղուց, սակայն յատկապէս ուժեղացաւ ա՛յն ժամանակներից, երբ Բիւզանդիայի Բարսեղ Երկրորդ հայազգի թագաւորի եւ Կիեւեան Ռուսիայի Վլադիմիր իշխանի միջեւ դաշինք կնքուեց, ըստ որի, Բարսեղ Երկրորդը իր քրոջը՝ Աննային ամուսնացրեց Վլադիմիրի հետ, իսկ վերջինիս ուղարկած վեց հազարանոց զօրամասը 1054 թւականին Մանազկերտի տակ կռուեց սելջուկ Տուղրիլ Բէկ Սուլթանի դէմ․․․

Սակայն Հայերը, — զինուորներ, շինարարներ, արհեստաւորներ, գպիրներ ու վաճառականներ, — Կիեւ էին գնացել դրանից շատ առաջ եւ Կիեւում այնքան շատ էին, որ, համաձայն Կիեւո – Պեչորեան Լավրայի «Հարանց վարքի» վկայութեան, այնտեղ յատուկ հայկական թաղամաս կար (այժմեան Պոդոլ թաղամասի տեղում), ուր այցելում էր «Սուրբ Հայր Թեոդոսին՝ հաւատի հարցերի մասին Հայերի հետ վիճելու համար․․․»։

Ուղղափառ եկեղեցու հայրերը ոչ միայն վիճում էին Հայերի հետ «հաւատի հարցերի մասին», այլեւ խստիւ արգելում էին Սլաւոններին եղբայրանալ կամ, Աստուա՛ծ մի արասցէ, ամուսնանալ Հայերի ու Լատինների հետ․․․

Սակայն, չնայած այդ խստիւ արգելքին, Սլաւոններն ու Հայերը հիւր էին գնում իրար, խմում Հայերի պատրաստած համեղ գինին եւ, հետեւելով Վլադիմիր իշխանի ու Աննայի օրինակին, նոյնիսկ․․․ ամուսնանում, խնամի ու կընքահայր դառնում, ինչպէս յետագայում վկայում է այդ տեղերով անցած գերմանացի մի ճանապարհորդ․․․

Կիեւի 1552 թւականի մի նկարագրութեան մէջ ասուած է, թէ Հայերը Կիեւում խաղողի այգիներ ունէին (այժմեան Վիշգորոդի տակ), Հայոց եկեղեցի, որը գտնւում էր Պոդոլ թաղամասում, հայ գինեգործ Լեւոն Միլանը գինի էր մատակարարում Կիեւի ամրոցին, եւ «Ուկրաինացիները Հայերի փեսան էին դառնում, իսկ Հայերը՝ Ուկրաինացիների․․․»։

(Շար․ – 1) ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

ՃԱՓՈՆՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱԳԱՂԹԸ

Թոմիոյշի Նաքաժիմա որոշած է մնայուն կերպով հեռանալ Ճափոնէ եւ հաստատուիլ օտար երկիր մը: Մօտ ատենէն 57 ուրիշ ազգակիցներու հետ օդանաւով իր ընտրած երկիրը պիտի երթայ:

Անշուշտ, Ճափոնի խճողուած կղզիները բնակչութեան նուազում պիտի չար – ձանագրեն այս արտագաղթողներուն պատճառով: Այսուհանդերձ, 1868էն ի վեր, երբ Ճափոն արտօնեց երկրէն մեկնումը, մէկ միլիոն Ճափոն արտասահման անցած է:

Այսօր, իրենց արտասահման ծնած սերունդներով, շուրջ 1.600.000 կը ներկայացնեն: Մեկնումին պատճառները գրեթէ նոյնն են՝ աշխատանքի նոր հորիզոնի կարելիութիւն, աստիճանի բարձրացում, կամ՝ տնտեսական անձուկ վիճակ. երբեմն ալ Արեւմուտքի հրապոյր:

Նկատելի կէտն այն է, որ կառավարութիւնը զօրավիգ կը կենայ այս ձգտումին այն ակնկալութեամբ, որ գաղթողները պիտի ամրապնդեն կապը արտասահման ապրող Ճափոններու հետ եւ այս ճամբով նաեւ Ճափոնի եւ, միւս կողմէ, առեւտրական զարգացման պիտի նպաստեն, ի նպաստ իրենց մայր երկրին:

Այսպէս է, որ Ճափոն այժմ միակ երկիրը դարձած է, որ լայն օժանդակութիւն ցոյց կուտայ մեկնողներուն: Դասընթացքներ կը հաստատէ մեկնողներուն համար, լեզուներ, մասնագիտութիւններ եւ կատարելագործում: Նոյնիսկ օդանաւի ճամբու ծախքը կը հայթայթէ: Գաղթողները, անգամ մը որ հաստատուին իրենց ընտրած երկիրը, կրնան դրամ փոխ առնել, նպաստաւոր պայմաններով հողեր գնել շնորհիւ ճափոն տեղական մարմիններուն:

Երբ մէկ կողմէ այսքան Թոյլատու վերաբերում ցոյց կուտայ արտագաղթին հանդէպ, միւս կողմէ, խստիւ կ'արգիլէ օտարներու մնայուն բնակութիւնը Ճափոն: Պաշտօնական շրջանակներու բացատրութեամբ՝ Ճափոն, որ հազիւ Քալիֆորնիոյ չափ տարածութիւն կը գրաւէ, ունի 113 միլիոն բնակիչ:

Ցամենայն դէպս, այսօրուան քաղաքականութիւնը անցեալէն կուգայ, երբ նոյնիսկ բնակչութեան Թիւը անհամեմատ աւելի փոքր էր:

Ճափոն առաջին գաղթականական հոսանքը ծայր տուաւ 1868ին, դէպի Հաւայի: Տարին մինչեւ 20.000ի հասնող գաղթականական հոսանքներ դէպի Պրազիլ ուղղուեցան: Համաշխարհային Բ. պատերազմը առժամեայ կերպով կեցուց գաղթը մինչեւ 1952: Այդ Թուականէն մինչեւ 60ական Թուականները միջին հաշուով տարին 10.000 գաղթող արձանագրուեցաւ: Տնտեսութեան արագ Թափը շրջան մը 4.000ի իջեցուց, յետագային 6.000ի բարձրացաւ:

Թոմիոյշի Նաքաժիմայի պարագային, Արտաքին Նախարարութեան գաղթի ճիւղը աշխատանք փնտռելու ծանուցում մը զետեղեց պրազիլիական Թերթի մը մէջ, պատասխանները փոխանցեց ենթակային, վեց ամսուան յաւելեալ որակաւորումի դասընթացք հաստատեց. առաւել՝ փորփուկելերէն սորվեցուց եւ օդանաւի գինին 80 առ հարիւրը տուաւ:

Թ. Ա. Թ.

Օլեմփիայի « Հայ արուեստագէտներու մեծ փառատօնը »

Երկուշաբթի իրիկուն, Նոյ. 28ին, ծայրէ ծայր լեցուն էր Փարիզի առաջին միւզիք-հոլը՝ Օլէմփիան: Ի՞նչ բան այսքան քաշողական բնոյթ ունեցած էր շարժման մէջ դնելու համար Փարիզի եւ արուարձաններու մեր գաղութը: Գուցէ յայտագրին խոստումը՝ «Հայ արուեստագէտներու մե՛ծ փառատօն», գուցէ քանի մը անուններ, գուցէ Օլէմփիայի անունը: Մենք կ'ուզենք հաւատալ Թէ այս ամբողջէն վեր՝ նպատակն էր, որ դեր խաղացած էր: Այլ խօսքով ձեռնարկ մը՝ ի նպաստ հայկ. վարժարանի մը, այս պարագային՝ Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին: Բայց մինչեւ 150 Ֆր. մէկ աԹոռ վճարողները, պիտի տայի՞ն նոյն առատաձեռնութեամբ այդ գումարը, եԹէ միայն նպատակին համար դիմում ըլլար: Իրատեսութիւնը կը պարտադրէ մեզի ո՛չ ըսել: Այլապէս, եԹէ այդքան գիտակցութեան տէր ըլլայինք, Օլէմփիան լեցնելու տեղ, ցարդ Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը լեցուցած կ'ըլլայինք:

Այս կարճ խորհրդածութիւններէն ետք, անդրադառնանք յայտագրին:

Վարագոյրը բացուեցաւ Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի երգչախումբին վրայ (զօրացած ղեկավարին Նայիրի խումբի անդամներով) զոր կը վարէր իր յատուկ խանդավառութեամբ՝ Գէորգ Եանպէկեան: Ոչ մէկ բան այնքան խրախուսիչ է որքան վարժարանի համազգեստով այս տղոց հայերէն երգելը եւ երբեք չենք զլացած մեր գնահատանքը Գէորգ Եանպէկեանի տարած աշխատանքին նկատմամբ:

Երգչախումբին յաջորդեց Նայիրի պարախումբը, որ իր ոգեւորիչ պարերով ջերմ մԹնոլորտ մը ստեղծեց: Բեմ հրաւիրուեցաւ նաեւ պարուսոյցը՝ Պ. ՊուրնուԹեան, արժանանալով ներկաներու ծափահարուԹեան:

Կարգը եկած էր Միշել Գրիգորեանի, վերջերս բաւական համբաւի տիրացած երիտասարդ երգիչ մը, որ ամխներէ ի վեր, մանաւանդ իր Լիպեռեռէով, մեծ յաջողութիւն գտած է ձայնասփիւռէն, հեռատեսիլէն Թէ սալերու hit-փարատէն: Իր հաճելի երգերով փակեց առաջին մասը:

Երկրորդ մասը կը բացուէր Նաւասարդ պարախումբով: Նոր ըսելիք մը չկայ այս տղոց եւ աղջիկներուն մասին, որոնք աշխատանք եւ որակ ցոյց կուտան, արդար գնահատանքի արժանանալով ազգային Թէ միջազգային բեմերէն: Այս պարերուն յաջորդեց հետաքրքրական երրեակ մը՝ Ռոպի Վարդ, Ժաքլին Կօթիէ եւ Կրեկուառ Ասլան: Անուանի եւ հաստատուն տաղանդներ, որոնք ըստ սկզբնական նախատեսութեան ժան – ժաք Վարուժանէն սքեչ մը պիտի ներկայացնէին: Չէ եղեր: Կրեկուառ Ասլան բացատրեց Թէ ժամանակ չէին ունեցած դերերը սորվելու, հարկ եղած բծախնդրութեամբ պատրաստելու Թատերախաղը եւ ներողութիւն խնդրեց հեղինակէն: Շատ լա՛ւ: Որոշուեր է, ուրեմն, որ երկու հայերէն երգ ներկայացնեն հանդիսականներու: Այդ ալ շատ լա՛ւ: Բայց հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ Թէ որո՞ւ խելապատակին կը պարտինք այդ երկու երգերուն ընտրութիւնը: Մէկը՝ «Այսպէս է կնիկը», միւսը՝ «Սուտ է, սուտ է» եւայլն, երկու գռեհիկ Թրքավարի երգեր, զորս հրամցնելու համար իբրեւ հայկ. երգ, առնուազն պէտք է գեղարուեստական ճաշակի մասին որեւէ գաղափար չունենալ: Եւ տեսնե՛լ Թէ ի՛նչ խանդավառութեամբ ալ ժողովուրդը կը ծափահարէր: Այդ ծափահարութիւնները ա՛լ աւելի կ'ընկճեն եւ կը յուսալքեն: Զափանիշն են արուեստի ըմբռնումի խաԹարման մը, որ սահման չունի: Այս մասին՝ աւելին, շատ աւելի պիտի ըլլար, ուրեմն՝ վերջակէտ:

Կարգը եկած էր ՄարԹէն Եօրկանցի: Այս երգիչին «Ֆան»երէն չենք: Ըսել չէ որ արդիականութենէ բան չենք հասկընար, ոչ ալ դէմ ենք արդիական երաժշտութեամբ հրամցուած հայկ. երգերու: Լաւ կ'ըլլար սակայն որ փոխանակ հին, ծանօԹ երգերու երաժշտական մասը « փոփականացնելու », ուղղակի նոր երգեր յօրինուէին, որպէսզի երգին բառերն ալ համապատասխանեն գերարդիական եղանակներուն: Ինչ կը վերաբերի ՄարԹէն Եօրկանցի, հաւանաբար նպաստէ իրեն եւ մանաւանդ իր ապագային այդքան ինքնագոհ չըլլալ եւ գիտակցիլ Թէ տակաւին « արհեստը » կը պակսի իրեն:

Անվերապահ կը շնորհաւորենք սակայն փակման վերջին պատկերը, երբ ՄարԹէն Եօրկանցի միացան Նաւասարդ եւ Նայիրի պարախումբերը եւ փառաւոր ամբողջութիւն մը կազմեցին, որ մասամբ գոնէ մխիԹարեց յայտագրի Թերիներէն:

Այս յայտագիրը կը ներկայացնէին Տիկին Էմէ Պէտէրեան եւ Ֆիլիփ Գազազեան (այս վերջինը՝ նախկին աշակերտ, զաւակը Միշէլ Առտանի): Յիշենք նաեւ որ Պերնար Տէտէճեան իր նուագախումբով, փաստը տուաւ կրկին իր արհեստին եւ արուեստին:

Վերջին խօսք մըն ալ այս ձեռնարկին բերած նպաստին մասին Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին: Մեծածախս ձեռնարկ մը, նոյնիսկ եԹէ ոմանք սիրայօժար բերած են իրենց մասնակցութիւնը: Կասկած չկայ որ եԹէ «բան մըն ալ մնայ», մեծ բան չի կրնար ըլլալ: Եւ հարց կը ծագի՝ կ'արժէ՞ այսքան իրարանցում եւ շռայլութիւն (միայն սրահը երեսուն հազար կ'արժէ...) համեմատաբար չնչին արդիւնքի մը համար: Հաւանաբար ո՛չ: Բայց որովհետեւ կը Թուի Թէ միայն այս ձեւով է, որ քսակները առատօրէն կը բացուին, դէմ չենք կրնար ըլլալ սկզբունքին: Կարելի է սակայն ակնկալել որ կազմակերպիչները քիչ մը աւելի խնամք, ճաշակ ու որակ դնեն յայտագրերու մէջ, չտարուելով այն յոռի մտայնութեամբ Թէ ինչ ալ հրամցուի, կը ծափահարուի: Պէտք չէ կարծել, որ ժողովուրդը միայն հասարակ բաներէ համ կ'առնէ, որպէսզի աշխատանք չտարուի լաւագոյնը ներկայացնելու: Հանրութեան գեղարուեստական ճաշակը զարգացնելն ալ աշխատանք մըն է, զոր պէտք չէ անտեսել:

Ա. Մ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ԹՈՒԼՈՒԶ («Յառաջ») — Նոյ. 27ին գաղութս հաճոյքն ունեցաւ դիտելու հայկական ժապաւէն մը, շնորհիւ Մոնփելիէի համալսարանի պատմութեան դասախօս Ժիրայր Տէտէեանի:

Ժապաւէնը ունէր « Մենք ենք մեր սարերը » տիտղոսը: Ժիրայր Տէտէեան այդ առԹիւ դասախօսութիւն մը տուաւ եւ անդրադարձաւ հայկական հարցին ու մեր պապենական հողերուն, Թելադրելով նոր սերունդին չմոռնալ մեր իրաւունքները եւ միշտ տէր կենալ անոնց

Նոյ. 27ի Կիրակին յիշատակելի պիտի մնայ գաղուԹիս հայկական կեանքին մէջ: Շարժանկարի ցուցադրութենէն եւ դասախօսութենէն ետք ճաշի սեղաններու շուրջ ստեղծուեցաւ ջերմ մԹնոլորտ մը. զգալի էր նոր սերունդին միութիւնը եւ իրենք զիրենք Հայ զգալու հպարտութիւնը: Մինչեւ ուշ ատեն հրճուեցան ներկաներու հոգիները եւ ակամայ բաժնուեցանք իրարմէ Ս. Ծնունդին դարձեալ հաւաքուելու խոստումով:

ՊԵՏՐՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (471)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՍՔԱԼԱՊՐԻՆՕ

— Տէր իմ, կրնա՞ք ըսել Թէ ձեզի համար տանելի է ձեր կեանքը, պատասխանեց Սքալապրինօ: Ես կեղտոտ ու անմաքուր տարրկայ մըն էի, առանց որեւէ սիրոյ, առանց գորովի դժոխք մըն էր իմ հոգիս...: Աղջիկ մը ունենալս երբ իմացայ, զայն պաշտել, զայն սիրել սկսայ, եւ այժմ որ զայն ես կորսնցուցած եմ, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ այլեւս այս կեանքը կարենամ տանիլ, տէր իմ: Հիմա ձենէ ուրիշ ոչ ոք մնացած է ինծի աշխարհի մէջ եւ միայն ձեզմով է որ կապուած եմ կեանքին...: Սա միայն կայ որ, ստանձնած դերս վտանգաւոր գործ մըն է... եւ Թերեւս այդ ճամբուն մէջ մեռնիմ... ահա ատոր համար է որ ձեզի մնաք բարով պիտի ըսեմ:

— Ի՞նչ է տեսնեմ այդ գործը:

— Տէր իմ, քիչ առաջ խնդրեցի ձենէ որ այդ մասին զիս չհարցուփորձէք:

— Բայց եԹէ ողջ մնաս, կ'երդնո՞ւս որ առանց անձնատպան ըլլալու պիտի գաս զիս գտնես:

— Կ'երդնում, տէր իմ, ըսաւ Սքալապրինօ: Եւ այժմ Թող տուէք որ մնաք բարով ըսելով գործիս վազեմ:

Եւ այս անգամ առաջին անգամն ըլլալով Սքալապրինօ ձեռքը երկարեց:

Ռոլան Թեւերը բացաւ:

Այդ երկու երկաԹէ մարդիկը, որոնց սիրտերը միեւնոյն անձնուիրութեամբ կը բաբախէին, անխառն հրճուանքով մը իրարու գիրկ նետուեցան:

Հեծկլտուք մը պատռեց Սքալապրինոյի կոկորդը:

Ցետոյ, զատուելով, փախաւ եւ անեբեւոյԹ եղաւ ապառաժներուն ետին:

Ռոլան մինակը լեռնէն վար իջաւ:

Լերան ստորոտը իր մարդոցմէն մին ձի մը բռնած իրեն կը սպասէր:

Ձի հեծնելով, տրտում տխուր, Մէսթրի ճամբան բռնեց:

Սքալապրինօ ապառաժները անցնելէ յետոյ կանգ առնելով Ռոլանի հեռանալը դիտեց, յետոյ քարայր դարձաւ:

Հոն մօտեցաւ երկու ժայռերու որոնց մէջտեղէն ծաղիկներ ու տունկեր բուսած էին:

Պիանքայի գերեզմանն էր ան, որուն վրայ ծաղկած Թուփերն ու ծաղիկները իր ձեռքովը ջրած էր Սքալապրինօ:

Հիմա երբ անդառնալիօրէն պիտի բաժնուէր ան իր աղջկան գերեզմանէն, ո՞վ պիտի ջրէր այդ ծաղիկները... անշուշտ երկինք:

Սքալապրինօ նախ ծաղիկները եւ տունկերը շտկեց, կարգի դրաւ, Թոռմած տերեւները փրցուց, եւ ապա յանկարծ գետնի վրայ ծունկի գալով սկսաւ հեծկլտալ:

Ապա մէկէն ի մէկ ոտքի ելլելով, առանց ետին նայելու, վար իջաւ լեռնէն եւ ոտքով Թրէվիզի ճամբան բռնեց:

Երբ Թրէվիզ հասաւ, այնքան յոգնած էր որ չկարենալով ոտքի կենալ, կառք մը բռնեց որ զինքը Մէսթր առաջնորդեց:

Եւ վերջապէս Յունուար 31ի իրիկունը Վենետիկ հասաւ:

Հոն հասնելուն պէս, ուղղակի Լիտոյի նաւահանգիստը գնաց, ուր պանդոկ մը մտնելով ճաշեց:

Երբ ճաշը լմնցուց, շիշ մը գինի ապսպրեց եւ արմուկները սեղանին կռթնցուցած ու աչքերը դրան ուղղած, սպասեց:

Երեկոյեան ժամը իննին մարդ մը մտաւ պանդոկէն ներս: Այս մարդը, որ նաւաստիի զգեստ հագած էր, Սքալապրինօն նշմարելով եկաւ անոր դէմը նստաւ եւ ըսաւ.

— Ահա ճիշդ ժամուն եկայ:

— Լաւ: Պատրա՞ստ ես, հարցուց Սքալապրինօ:

— Այո: Դուք ալ դրամը հետերնիդ բերա՞ծ էք, պատասխանեց նաւաստին:

Սքալապրինօ մատովը գօտին ցոյց տուաւ ուրկէ կախուած էր լեցունկեկ քսակ մը:

— Ուրեմն եկէք, ըսաւ նաւաստին խընդումերես:

Սքալապրինօ գինիին արժէքը վճարելէ յետոյ ընկերոջը հետ դուրս ելաւ:

— Ի՞նչպէս պիտի կարգադրես, տեսնենք, հարցուց:

— Երբոր դալու ըլլաք, կը տեսնէք, պատասխանեց նաւաղը:

Քարափին հին տուներուն երկայնքին երկուքն ալ անձայն յառաջացան:

Պետական նաւերն ու զրահաւորները ծովուն բացերը կեցած էին:

ՄԻՇԵԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Վահէ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Փաթրիք Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Արման Զահրէճեան եւ զաւակները, Օր. Այտա Զահրէճեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՕՐ. ԱՏՐԻՆԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 4ին, Օթէլ-Տիէօ:

Թաղումը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Դեկտ. 7 ժամը 16.30ին, Մոնմոռանսիի գերեզմանատունը (Ռիւ Կրոլէ), (մարմինը կը փոխադրուի ժամը 15.15ին Օթէլ-Տիէօյի հիւանդանոցէն):

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Վահէ Մանուկեանի եւ Զահրէճեան ընտանիքին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ. — Այրի Տիկին Սոնա Ա. Քէփէնէքեան, զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի Դեկտ. 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ՔԷՓԷՆԷՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Գայմագեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց զոքանչին, մօր եւ մեծ-մօր

ՏԻԿԻՆ ԲԵԲՐՈՆ ԹԵՆԵՔԷՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Դեկտ. 11, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Այրի Տիկին Սաթենիկ Կ. Թիւթելեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քաջազուն Օհաննէսեան (Լիոն), այրի Տիկին Հ. Նաւարեան, Պ. Գրիգոր Թիւթելեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Դեկտ. 11 Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, փեսային, խնամիին, եղբօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԹԻՒԹԵԼԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր անդամները եւ համակիրները, հաւաքաբար բաժակներ բարձրացնել, ըստ աւանդական սովորութեան, Դեկտ. 11 ժամը 13ին

ԵԱՆ'Ց ԱԿՈՒՄԲԸ

5, Avenue Reille — 75014 PARIS

Métro : Glacière

Ճաշագին 50 փր.

Տեղերը ապահովել մինչեւ Դեկտ. 7, հեռաձայնելով 236.54.48 փոսթ 15

Ցետ հանդիսութեանց սքեչ մը Միհրան Անտոնեանի եւ իր ընկերներուն կողմէ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Շաբաթ, Դեկտ. 10, ժամը 21ին, մասնակցութեամբ Մարսէյլի յունական գաղութին:

Soirée Grecque

Samedi 10 Décembre à 21 heures à la Maison de la Culture Arménienne de Marseille.

— Danses folkloriques grecques.

— Danses folkloriques arméniennes, avec le groupe de danses ANI.

— Repas — prix 70 F.

Musique, ambiance gréco-arménienne

Il est recommandé de retenir les tables en téléphonant à la M. C. A.

Tél : 50-15-09

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Դեկտ. 24, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

24 Décembre de 21 h. jusqu'au matin

SALLE PALMA

210, Fbg. St-Antoine — Paris)12e)

(Métro Faidherbe-Chaligny)

ARMAND

et SON ENSEMBLE ARAXE

COTILLONS SURPRISES

RESERVATIONS

Prière de réserver les tables d'avance tous les matins jusqu'à 10 heures

Tél. : 343-04-20

Prix de la soiré-dîner inclus

150 F.

Pour les jeunes, entrée à partir de 23 heures — 40 F.

(*consommation obligatoire ensus*)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Յունուար 15ին, Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան - Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը:

UNIQUE CONCERT A PARIS

QUATUOR KOMITAS

(Ensemble d'Etat de la R.S.S. d'Arménie)

Composé de : Yervant TATEOSSIAN (1er violon), Hagop MEKINIAN (2e violon), Hagop BABIAN (Alto), Félix SIMONIAN (Violoncelle)

Samedi 10 Décembre à 20 h. 45

organisé par

L'UNION CULTURELLE FRANÇAISE DES ARMENIENS DE FRANCE

avec la participation de

la J A F, la Chorale Sipan-Komitas, la Chorale Yanbékian,

la Chorale Bartévian

en L'EGLISE N.D.-DES-BLANCS-MANTEAUX

12, rue des Blancs Manteaux - 75004 PARIS

(Métro : Hôtel-de-Ville ou Rambuteau)

Billets : 50 F. - 30 F. - 15 F. (Collectivités, Etudiants, J.M.F.)

En vente :

— Centre Culturel U.C.F.A.F. · JAF, 6 Cité du Wauxhall, 75010 Paris

Tél. : 208-76-49 ou 208-31-22

— Librairie Palouyan, 9, rue de Trévise 75009 Paris, Tél. : 523-24-97

— F. N. A. C., 6, boulevard Sétastopol — 75004 Paris

— F. N. A. C., 136 rue de Rennes — 75006 Paris

— F. N. A. C., 26 Avenue Wagram — 75008 Paris

— Durand, 4 Place de la Madeleine — 75008 Paris — Tél. : 260-21-76

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու, ի նպաստ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Կիրակի, Դեկտ. 11 ժամը 16ին, Մշակ. Տան Վասպուրական սրահը:

Բացման խօսք՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Յայտագիր. — Կենդանի պատկերներով արտասանութիւններ, Պարոյր Սեւակի « Անլռելի զանգակատուն »էն Օրիորդներ՝ Վիքթորիա Յակոբեան, Էլիզա Յակոբեան, Շուշանիկ Մանոյեան եւ Արշալոյս Մանոյեան:

Կոմիտասի մեղեդիներ, մեկնաբանութեամբ երգչուհի՝

Ալիս Շամիրեանի

(մեծօ-սոփրանօ)

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐ.

Cause maladie

TRES BEAU BAIL

a céder

DÉTAIL

BONNETERIE — LINGERIE

CONFECTION

visible sur place

74, Ave. Jean-Jaurès — 75019 PARIS

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ, Դեկտ. 10, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան սրահը, 17 Ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս այցելութիւն մը կազմակերպած է մեր զոյգ հանգստեան տուները (Մոնմորանսի եւ Անտիյի) Դեկտ. 11, Կիրակի ժամը 13.30-ին: Այս առթիւ օթոքար մը վարձուած ըլլալով, փափաքողներ կրնան օգտուիլ:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Տուօ Յարթար (Վիգէն եւ Յարութ): Երթուդարձ 20 ֆրանք:

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13.30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Pour les fêtes de fin d'année, offrez à vos amis le captivant livre de

HAGOP - KRIKOR

LES ARMÉNIENS CONNUS ET INCONNUS

de Noé à nos jours

2ème édition — Prix 20 F. 50

La Pensée Universelle

Paris (4e)

visitez l'Arménie

calendrier des départs

Du 23 Décembre au 06 Janvier

PARIS/PARIS TOUT COMPRIS SANS AUCUN SUPPLEMENT 3350 F.

(*Transports aériens, transferts, hôtel 1ère classe en pension complète, toutes les excursions y compris Garni, Kéghart, Sardarabad, Sevan, toutes les taxes et frais de visa*)

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet

Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67 (licence A 946

A LYON

MAGUY KALOUSTIAN

OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot, 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24

Նոր Տարուան եւ Ծնունդի առիթով

նուիրեցէք ձեր սիրելիներուն Սիփան – Կոմիտասի երգչախմբի

MAGNIFIQUE ALBUM DE DEUX DISQUES

CHŒURS MIXTES ARMENIENS DE PARIS

Direction : G. APRIKIAN

Le Maître et son Disciple

stéréo 33 tours.

S. K. 3000 Komitas Messe

S. K. 5000 Ganatchian, œuvres

Prix 110 F.

EN VENTE : auprès des membres de la Chorale et 17, Rue Bleue à Paris (Tél. 824-63-89 de 20 h. à 22 h.)

Librairie Orientale H. SAMUELIAN, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e) Tél. : 326-88-65

Mme PALOYAN, 9 Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 523-24-97

ALFORTVILLE : Ets. MICHELE, 253 Rue P.-V. Couturier, 94140 Alfortville Tél. 899-09-66

ARNOUVILE : M. NIGOGOSSIAN 121 Rue Henri Barbusse, 95400 Arnouville-les-Gonesse Tél. 985-04-46

LYON : EGLISE ARMENIENNE, 295 Rue Boileau, 69003 Lyon. Tél. 60-47-18

M. Jules MARDIROSSIAN, 48 Rue du Repos, 69003 Lyon. Tél. 72-25-91

SEVAN VOYAGES, 50 Cours de la Liberté, 69003 Lyon. Tél. 60-13-66

MARSEILLE : MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE 12, Rue Saint-Basile, 13 Marseille. Tél. 50-15-09

VALENCE : TISSUS ANDRE SEMERDJIAN 53, Rue Mavier de Montjau, 26 Valence

BRUXELLES : Mlle AVAKIAN, 28 Rue Berckmans, 1060 Bruxelles Tél. 538-16-83 à Bruxelles

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
8
JEUDI
8 DECEMBRE
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.004
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNEE — N° 14.004

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԸՍՏ ՎԷՆՍԻ

ԺԸՆԵՒԻ ԵՐԹԱԼԸ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՉԷ

Ուաշինկթընէն հասած վերջին լուրերը այն տպաւորութիւնը կը թողուն, որ Ամերիկա զգալի փոփոխութիւններ կը մտցնէ Մերձաւոր – արեւելեան իր քաղաքականութեան մէջ, այն աստիճանի որ անկարելի իսկ չի նկատուիր լուծումի մը յանգիլ առանց Ժընեւի ժողովի: Այսպէս Արտաքին նախարարը՝ Սայրըս Վէնս յայտարարած է, Գահիրէ երթալէ առաջ, թէ «հարցը կրնայ կարգադրուիլ առանց կրկին հրաւիրելու Ժընեւի ժողովը»: Միացեալ Նահանգները զօրավիգ կը կենան Գահիրէի հանդիպումին, մաղթելով սակայն, որ ընդլայնուի եւ բանակցութիւնները «դէմ առ դէմ» չմնան: Վէնս յայտնած է նաեւ թէ Սուրիոյ նախագահը ի վերջոյ համաձայնած է գինքը ընդունելու Դեկտ. 12ին եւ բաւական խիստ եղած է Խորհ. Միութեան նկատմամբ շեշտելով. «Կրեմլինի վերջին որոշ յայտարարութիւնները օգտակար չեղան եւ քանի մը հարց կը դնեն ինչ կը վերաբերի Մերձաւոր Արեւելքի իր հեռանկարներուն»:

Գահիրէի մէջ, գլխաւորաբար ուշադրութիւն գրաւած է 290 դիւանագէտներու հայճեպ մեկնումը, երբեւ հետեւանք Սատաթի որոշումին՝ խզել Լիբիոյ, Սուրիոյ, Ալժերիոյ, Իրաքի եւ Հարաւ–Եմէնի հետ:

Ըստ Մոսկուայի Սատաթ աւելի քան երբեք առանձին մարդ մըն է եւ պէտք է ըսել թէ այդ ուղղութեամբ Իսրայէլ ալ սկսած է մտահոգուիլ: Ցարդ ինչ որ Սատաթ կ'ընէր, ոգեւորութեամբ ընդունուած էր, բայց Եգիպտոսի նախագահին առած վերջին քայլը (խզումը Տրիպոլիսի ժողովին մասնակցողներուն հետ) որոշ վերապահութեան բախած է եթէ նոյնիսկ Իսրայէլ գոհ է Սատաթի անկախութենէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր փարիզեան եւ Ֆրանսայի հիւսիսային շրջանն էր որ պիտի զրկուէր ելեկտրականութենէ, առաւօտուն: Պարզ է որ այս գործադուլը ժողովրդական չէ եւ կը թուի թէ Սեկի եւ Մէօ ալ բոլորովին համակարծիք չեն այս մասին: Ելեկտրականութեան աշխատաւորներու պահանջն է՝ բանակցիլ, ինչ որ Պառ կը մերժէ: Ուղեվարներու շարժումն ալ կը սկսի Ուրբաթ:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ պիտի ընդհանրանայ բոլոր ճիւղերուն եւ ընդգրկէ նոյնիսկ կղերը:

ՍԱՏԱԹ – ՊԵԿԻՆ գլուխ գլխի անհամբերութեամբ հանդիպումը սկսած է օրինակ դառնալ եւ Քասթրօն ալ յայտարարած է. «Կը խորհիմ թէ Քարթըր պէտք է ազատ ըլլայ ճշդելու համար ինծի հետ հանդիպումի մը թուականը»:

ՄԱՐԵՇԱԼ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՎԱՍԻԼԵՎՍԿԻ որ 1949էն 1953 Խորհ. Միութեան Պաշտպանութեան նախարար եղած էր, մեռած է 82 տարեկանին: Ուղեղներէն մէկը կը նկատուի խորհրդային յաղթանակին Գերմանիոյ եւ Ճափոնի դէմ:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնպրէս, Դեկտ. 1–2)

ՌԷՕՆՏԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ բացուած է ռէօնտկէնի մասնագէտներու 10րդ համամիութենական համագումարը, որուն կը մասնակցին Խորհ. Միութեան այլազան քաղաքներէ եկած 500 մասնագէտներ, ինչպէս նաեւ հիւրեր՝ արեւելեան երկիրներէ, Միացեալ Նահանգներէ, Արեւմտեան Գերմանիայէ, Ֆրանսայէ եւ Շուէտէ: Համագումարին մասնակցողները կը քննեն թոքի հիւանդութիւններու, ինչպէս նաեւ քաղցկեղի զանազան ձեւերու ռէօնտկէնով եւ ճառագայթով ախտորոշման հարցերը. մասնաւոր քննութեան առարկայ կը դառնայ ճառագայթով բուժելու հարցը, յատկապէս՝ թոքերու քաղցկեղի բուժումը: Համագումարի բացման առթիւ, ռէօնտկէնի եւ ճառագայթի մասնագէտներու Համամիութենական Ընկերութեան ղեկավար Ակադ. Գէորգի Զեդգինիձէ ըսած է, թէ բացի փորձառութիւններու փոխանակումէ, համագումարին մասնակցողները պիտի մշակեն մնասակար ուռեցքներու բուժման ատեն օգտագործուող ճառագայթումի նոր տեսակներու կիրառման միասնական եղանակ մը: Ակադեմականը ընդգծած է այն կարեւոր դերը, որ զանազան հիւանդութիւններու ախտորոշման ու բուժման մարզէն ներս կը յատկացուի ելեկտրոնիք հաշուիչ մեքենային: Քաղցկեղ ունեցող հիւանդներու մօտ 80 տոկոսը այժմ կ'ենթարկուի ճառագայթով բուժումի: Վերջին տարիներուն ճառագայթով բուժման կարելիութիւնները զգալիօրէն շատցած են, որոնց շնորհիւ կը բուժուին ուռեցքներու շատ մը տեսակներ, ատենին չբժշկուած քաղցկեղի զանազան ձեւեր:

×

ԱՍՏՂԱԳԷՏ ՅԱԿՈԲ ԹԵՐԶԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանքեւխորհրդային գիտական համագործակցութեան գծով Հայաստան գացած է Լիոնի աստղադիտարանի տնօրէնի գիտական տեղակալ Յակոբ Թերզան, Բիւրականի եւ Լիոնի աստղադիտարաններու սկսած աշխատանքը Բիւրականի աստղագէտներու հետ շարունակելու եւ նոր ծրագիրներ մշակելու նպատակով: Յակոբ Թերզան առաջին անգամ Բիւրական այցելած է 1971ին, յայտնաբերուած նոր ծիր կաթիններու ձեւաբանական առանձնայատկութիւնը ուսումնասիրելու համար: Ան, աստղագէտ Միքայէլ Ղազարեանի հետ, յայտնաբերած է նոր փոփոխական աստղ մը: 1973ին Յակոբ Թերզան երկրորդ անգամ գացած է Բիւրական, ուր Մ. Ղազարեանի հետ յայտնաբերած է որոշ առանձնայատկութիւններ ունեցող 19 աստղ: Հայ գիտնականներու ուսումնասիրութիւններու արդիւնքը հրատարակուած է խորհրդային « Աստղաֆիզիկա » թերթին մէջ: Այս անգամ Հայաստան իր այցելութեան առթիւ Յակոբ Թերզան հետեւեալը ըսած է «Արմէնփրէս»ի թղթակցին. «Իմ ներկայ այցելութիւնը կը վերաբերի Բիւրականի նոր, աւելի մեծ աստղադիտակի գետեղման: Եկած եմ Մ. Ղազարեանի յայտնաբերած նոր ծիր կաթիններու ձեւաբանական ուսումնասիրութիւնը ընելու եւ իրականացնելու անոնց գունաւոր լուսանկարահանումները: Նոր աստղադիտակի եւ մեր աստղադիտարանէն բերուած սարքաւորումներու շնորհիւ ձեռք ձգուած արդիւնքները գիտական հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն այդ ծիր կաթիններու ընդհանուր կառուցուածքի հետազօտման տեսակէտէն: Յակոբ Թերզան բարձրագոյն ուսումը ստացած է Պոլիս եւ Ֆրանսա: 1965ին, Լիոնի աստղադիտարանին մէջ աշխատելու շրջանին, Յակոբ Թերզան արժանացած է տոքթորայի տիտղոսին, ներկայացնելով «Մեր ծիր կաթինի կեդրոնական մասի ուսումնասիրութիւնը ենֆրակարմիր ճառագայթներու դիտման հիման վրայ» նիւթին շուրջ աւարտաճառը, որ հրատարակուած է Ֆրանսա եւ այլ երկիրներու մէջ: Հարիւրի հասնող գիտական աշխատութիւններու հեղինակ Յակոբ Թերզան յայտնաբերած է գիտութեան ծանօթ հարիւր աստղակոյտերէն 11 հատը, որոնք, ըստ թիւի, կը կրեն իր անունը՝ «Թերզան–1», «Թերզան–2» եւն.: Գիտական աշխարհի մէջ մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ բերած են իր յայտնաբերած աստղակոյտերու մասին գրած ուսումնասիրութիւնները, որոնք հրատարակուած են շատ մը երկիրներու մէջ: Հայ գիտնականը հետազօտութիւններ կատարած է Միացեալ Նահանգներու, Քանատայի եւ այլ երկիրներու աստղադիտարաններու մէջ: Յակոբ Թերզան նախագահն է Լիոնի Աստղագիտական Ընկերութեան: Աստղագիտութեան ընծայած ծառայութիւններուն համար ան արժանացած է Ֆրանսայի Աստղագիտական Ընկերութեան մրցանակին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ աշխարհի ամենէն մեծ գլուխներէն մին՝ Փրոֆ. Ժան Կոսէ, մեռաւ առջի օր, իր բնակարանին պատուհանէն իյնալով: Մեծ վիրաբոյժ, մասնագէտ էր «մեծ այրածներու» եւ ձեռքի վիրաբուժութեան: 70 տարեկան էր:

ՊԱՐՍԻՑ Շահի հրամանով 162 բանտարկեալ (21ը՝ դատապարտուած Պետութեան դէմ արարքի համար) ներումի արժանացան Մարդկային Իրաւանց յայտարարութեան տարեդարձին առթիւ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սոյն թուականի Նոյեմբերի 9ին ի Տէր հանգեաւ համայն Վրաստանի Պատրիարք-կաթողիկոս Տ. Տ. Դաւիթ Ե.ը:

Նոյեմբերի 14ին, Երկուշաբթի օրը, Հայոց Հայրապետը, ուղեկցութեամբ Արարատեան թեմի առաջնորդական փոխանորդ Տ. Կոմիտաս արքեպիսկոպոս Տէր-Ստեփանեանի, Վիրահայոց թեմակալ առաջնորդ Տ. Գէորգ եպիսկոպոս Սերայ-դարեանի եւ Մայր Աթոռի միաբան Տ. Անանիա վարդապետ Արաբաջեանի, մեկնեց Թբիլիսի՝ մասնակցելու թաղման արարողութեանը:

Նոյեմբերի 15ին, Երեքշաբթի օրը, Ս. Սիոնի մայր տաճարում կատարուեց նորոգ հանգուցեալ Տ. Դաւիթ Ե. Կաթողիկոսի թաղման արարողութիւնը: Այս տխուր առիթով Հայոց Հայրապետը խօսք առնելով, Հայաստանեայց Եկեղեցու եւ Մայր Աթոռի ցաւակցութիւնները յայտնեց Վրաց Օրթոտոքս Եկեղեցուն եւ հոգեւորականութեանը՝ նրանց կրած ծանր կորստի համար եւ աղօթեց հանգուցեալի հոգու խաղաղութեան համար:

Նոյեմբերի 16ին, Չորեքշաբթի օրը, Հայրապետը վերադարձաւ Մայր Աթոռ:

Նոյեմբերի 20ին, Կիրակի օրը, Ս. Էջմիածնի Մայր տաճարում, յաւարտ պատարագի, Հայոց Հայրապետի նախագահութեամբ եւ ի ներկայութեան հաւատացեալների խուռն բազմութեան, կատարուեց հոգեհանգստեան հանդիսաւոր արարողութիւն՝ նուիրուած հանգուցեալ Դաւիթ Ե. Կաթողիկոսի յիշատակին:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

22 Նոյ. 1977 թ.
Ս. Էջմիածին (կնիք)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1977-Ի ՊԵՏԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— « Սովետական Հայաստան » օրաթերթի Նոյ. 29ի թիւէն արտատպելով՝ կուտանք Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի եւ Նախարարաց խորհուրդի *Որոշումը*, գրականութեան, արուեստի, ճարտարապետութեան եւ քաղաքաշինութեան մարզերէ ներս Հայաստանի 1977ի պետական մրցանակները շնորհելու մասին:

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն եւ Նախարարաց Խորհուրդը, քննութեան ենթարկելով կառավարութեան առընթեր գրականութեան, արուեստի, ճարտարապետութեան եւ քաղաքաշինութեան պետական մրցանակներու յանձնաժողովի առաջարկութիւնները, որոշեցին 1977ի պետական մրցանակները շնորհել.

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Սերօ Նիկոլայի Խանզադեանի — «*Երեք տարի, 291 օր*» *ռազմաճակատի օրագրութեան համար*: Վահագն Արմենակի Դաւթեանի — «*Կոմունիստներ*» *բանաստեղծութեան եւ «Տաղարան» բանաստեղծութիւններու շարքին համար*:

ԿԵՐՊԱՐՈՒԵՍՏ

Յակոբ Տիգրանի Յակոբեանի — «*Իմ երկիրը*» *նկարներու շարքէն «Գարուն», «Անդորր», «Փողոց՝ Լենինականում», «Այգի» բնանկարներուն համար*:

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ալեքս Ռուբէնի Տէրտէրեանի — «*Երրորդ համանուագ*»*ի համար*:

ՀԱՄԵՐԳՆԵՐՈՒ ՄԱՐԶ

Ժան Երուանդի Տէր–Մերկերեանի — 1975–1976 *թուականներու համերգներու յայտագիրներուն համար*:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Արա Սուրէնի Վահունիի — «*Վարազոյրը չի իջնում*», «*Հեռաւոր շշակների արձագանգը*», «*Տոհմական ծառ*», «*Կանչ*» *փաստանկար ժապաւէններուն համար*:

ՔԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆ

Արծուին Հայկի Գրիգորեանի *եւ* Սեբեռժա Միհրանի Նազարեանի — *Երեւան քաղաքի շրջակայ միջավայրի պահպանման և հողամասի կազմակերպման քաղաքաշինական սկզբունքներու մշակման համար*:

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ԾՆՆԴԵԱՆ 300ԱՄԵԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»).— ... «Հաճոյքով կը նշմարենք որ Մեծ Սեբաստացիին հոգիէն բխող կայծ մը՝ խանդավառ կը պահէ միշտ Մարսիլիոյ մեր նախկին աշակերտներու սրտերը, Մուրատի եւ Ռափայէլի ազգաշունչ յիշատակով արծարծուն, հայրենի արժէքները վերապրեցնելու տենչով առլցուն, ու կը ճառագայթէ համայն Հայութեան վրայ, Միջերկրականի ծեր կապոյտ ափերուն, ապրելու համար որպէս հարազատ հայ քրիստոնեաներ, ու միաժամանակ որպէս պարկեշտ ու գործօն քաղաքացիներ՝ հիւրընկալ Ֆրանսայի:

Մեր Երջ. Հիմնադրին պայծառ օրինակը քաջալե՛ր թող ըլլայ ձեզի եւ սփիւռքի բոլոր մեր սիրելի ազգակիցներուն, հայրենիքէն հեռու՝ փոքրիկ հայրենիքի մը ստեղծելու, դիւցազնական ճիգերով, եւ զայն ամէն օր քիչ մը աւելի կանգուն ու կենսունակ դարձնելու, իր մշակոյթով, իր եկեղեցիով եւ իր մայրենի լեզուով: ... Ողջո՜յն Սուրբ Ղազարի Մեծ Հսկոյէն, լուսանորոգ Մխիթար Սեբաստացիի խնկելի աճիւններէն:

Վենետիկ, Նոյ. 25

ՀԱՅՐ ՊՕՂՈՍ ՎՐԴ. ԱՆԱՆԵԱՆ
Ընդհ. Աբբահայր Մխիթ. Միաբանութեան

Այո՛, Վենետիկի մայրավանքէն, Վիեննայէն, Փարիզէն, Պոլսէն եւ այլ հայաշատ կեդրոններէն յետոյ, հայկական Մարսէյլը եւս, Մուրատ Ռափայէլեան վարժարաններուն նախկին Աշակերտաց Միութեան նախաձեռնութեամբ, ոգեկոչեց Մխիթար Աբբահօր ծննդեան 300ամեակը, Շաբաթ, Նոյ. 26ին, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան մէջ:

Հանդիսաւոր, մեծաշուք, արժանաւոր ոգեկոչում մը որուն կը նախագահէր Արհիապատիւ Ռ. Էչէկառայ Արքեպիսկոպոս Մարսէյլի եւ նախագահ Ֆրանսայի եպիսկոպոսական ժողովին, ներկայութեամբ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու եւ յարգելի ազգայիններու հոծ բազմութեան մը:

Անձնաւորութիւններու կարգին յիշենք՝ Յակոբ Եպս. Վարդանեան, Գարուճ Եպս. առաջնորդ յունական գաղութի, Պատուելի Մաշճան՝ Մարսէյլի Աւետ. եկեղեցւոյ պետ, Հայր Սերովբէ Ագըլեան՝ տեսուչ Ս. Մուրատեան վարժարանի, Հ. Սարգիս Դուիթեան՝ Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ համայնքի հովուապետ, Շահան Տէյէեան, Եղիշէ Փանոսեան, Նշան Գույումճեան եւ Մակար Նաճարեան քահանայ հայրեր, Հ. Սամուէլ Արդալեան, Անարատ Յղութեան քոյրեր, Ս. Պալըլեան, Յակոբեան, Ժ. Լեւոնեան պատուելիներ, Ռ. Նազարեան՝ Քաղաքապետական Խորհուրդի անդամ, ներկայացուցիչներ՝ Սէն Ժեռոմի, Պոմոնի, Սէն-Լուի, Փրատոյի Հայոց եկեղեցիներու Թաղականութեանց, Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Կաթողիկէ եւ Աւետարանական Եկեղեցիներու Հոգաբարձութեանց, Վասպուրականի Հայր. Միութեան, Տարօնի Հայր. Միութեան, Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու, Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւի, Մշակոյթի Տան, Հայ Դատի յանձնախումբ, Մարսէյլի Նահատակաց յուշարձանի յանձնախումբի, Հ. Բ. Ը. Միութեան, «Արմենիա» ամսագրի, Լը Փրովանսի, Խարբերդի Հայր. Միութեան:

Ներողամտութեան գիր ղրկած էին՝ Մարսէյլի Հայ Բժիշկներու Միութիւնը, Խորհ. Միութեան Մարսէյլի ընդհ. հիւպատոսը՝ Ս. Շահվերտեան եւ Պուշ տիւ Ռոնի նահանգապետը: Այս շարքին կ'աւելցնենք անշուշտ օրուան մեր երկու մեծարգ եւ յոյժ թանկագին եւ սիրելի բանախօսներ՝ Հ. Ներսէս Վրդ. Տէր-Ներսէսեան եւ Մէթր Յովիկ Եղիազարեան:

Յանուն Մարսէյլի Մուրատ Ռափայէլեան նախկին Աշակերտաց Միութեան, բացման խօսքը արտասանեց Կարօ Յովսէփեան, որ նախ ֆրանսերէնով վերյիշեց սփիւռքի չորս ծագերուն յոբելենական տարւոյն մէջ տեղի ունեցած հանդիսութիւնները եւ ապա մասնաւորապէս շեշտը դրաւ օրուան յատուկ հանդիսութեան վրայ, վեր առնելով նախագահութիւնը Ռ. Էչէկառայ Արքեպիսկոպոսին: Կարօ Յովսէփեան, հայերէնով, ակնարկ մը նետելէ յետոյ Մարսէյլի Մուրատ Ռափայէլեան նախկին Աշակերտաց Միութեան վրայ, երէկ եւ այսօր, ներմուծեց օրուան նիւթը հետեւեալ խօսքերով՝ «1676 Փետր. 7, թուական մը արժանի գրոյ յիշատակի: 18րդ դարու մեր պատմութեան մէջ Մխիթար Սեբաստացին կը խորհրդանշէ լոյսի պաշտամունքն ու ազգային պայծառատեսութիւնը...: Մխիթար, Աստուծոյ հետ՝ ազգին սիրով ապրեցաւ, կրօնքին եւ եկեղեցիին հետ՝ գրին ու գրքին ծառայեց, ու դարձաւ վէմը մշակութային խորանի մը որուն առջեւ իր ուխտակիցները դարերէ ի վեր կը մաշին, Հայութեան ընծայելու համար մշակոյթի ասպետներ, սերունդներ գրչի, մտքի, դաստիարակչական սերմնացանութեան»:

Առաջին բանախօսն էր Հ. Ներսէս Վրդ. Տէր-Ներսէսեան, Վենետիկի Միաբանութեան ամէնէն փայլուն դէմքերէն, խմբագիր «Բազմավէպ»ի, մեր ամէնէն հմուտ հայագէտներէն մէկը: Հ. Ներսէս նախ ֆրանսերէնով Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. Աբբահօր եւ իր յարգանքի, ուրախութեան եւ գոհունակութեան խօսքերը ուղղեց Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսին, որուն լաւ ծանօթ էր արդէն, միասին ճամբորդած եւ այցելած ըլլալով Հայաստան, քանի մը տարիներ առաջ: Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեանի ճառը այնքան բովանդակալից, այնքան գեղեցկօրէն, պիտի ըսենք, բանաստեղծօրէն շարահիւսուած եւ նոյն ատեն այնքան դիւրահաղորդ եւ մատչելի էր ներկաներուն, Մխիթարի լեզուն հասցնելով կատարեալին, որ պիտի խուսափինք համառօտելէ կամ մեկնաբանելէ, մեր ընթերցողին եւս հրամցնելու համար նոյն լեզուական, գեղարուեստական, մտքի եւ հոգիի վայելքը: Ահաւասիկ քանի մը հատուածներ:

«Հողդարէն ծլարձակուած, Հացեկացէն ճառագայթներ հագած, Արագածէն ու Սեւանէն կենդանացած ջահ մըն է Մխիթարինը, իր բազմաչարչար զոհողութիւններու իւղովն արծարծուն, իր հրաշագործ հաւատքի բոցով միշտ առկայծ: Լոյս մըն է ստեղծագործ, որ այլանդակօրէն խառնակուած մեր լեզուին աւերներուն վրայ կանգնեց մեր Մեծասքանչի հզօր աշտարակը, որպէս փարոս լուսապայծառ, եւ օտարին ձեռքէն խլելով մեր պաշտելի լեզուն՝ ամուր հիմերը դրաւ մեր ոսկեղէն նոր դարուն: Լոյս մըն է հոգեսնունդ եւ խնկաբոյր, որ Սեւանէն ու Նարեկէն առնելով բուրվառներ արծաթեայ, օտարութեան մէջ հայ մենաստան մը կանգնեց, Ագրիականի հեռաւոր ու գեղածիծաղ ափերուն՝ փոքրիկ ու անկախ Հայաստան մը ստեղծեց, ոսկետառ մագաղաթներով հարուստ մատենադարանի մը հիմերը դրաւ, ու վերանորոգ միանձնութեան եւ վանականութեան զանգերն հնչեցուց՝ հայրենի արձագանգներով»:

...«Այո՛, հարկ էր Միաբանութիւն մը հիմնել, որով հաղորդութեան սուրբ նշխարին նման, Մխիթար պիտի բազմապատկուէր. օր մը պիտի դառնար Չամչեան, պիտի դառնար Աւգերեան, Բագրատունի, պիտի դառնար մանաւանդ Ալիշան. թուելու համար զնէ սիւները մեր վերածնունդին: Եւ այս բոլորը Մխիթարի լոյսին ճառագայթներէն պիտի առնէին կեանք եւ աւիւն»:

...«Հողդարի փոքրիկ լոյսն էր որ կ'աճէր, կը մեծնար, ինչպէս Հացեկացի Մեսրոպի լոյսը: Կը մեծնար այդ լոյսը ու կը դառնար «Աստուածաշունչ», կը դառնար «Հայկազեան բառգիրք», կը դառնար մէկ խօսքով՝ Ս. Ղազար Հայոց, նոր մայրաքաղաք ու համալսարան հայկական: Ու այս բոլորը Մխիթար կ'իրագործէր այն ժամանակ, երբ հայ ժողովուրդը չունէր պետականութիւն, չկար մշակութային հայ փայլուն կազմակերպութիւն, չկային այլ կաճառներ գիտական: Մեսրոպի գրչէն կայծեր առնելով աստղածորան Մխիթար քանդակեց մեր լեզուն, ոսկեդրուագ բառերով, աղճատուն ու լատինացած գրաբարին ընթացքը շեղեց դէպի ակերն հարազատ»:

...«Ծառայել հայ ժողովուրդին, անձնուիրաբար, սիրայօժար, ձրի, յարատեւօրէն. այս պիտի ըլլար ուղեգիծը Մխիթարի հետեւորդներուն. ծառայել ազգային մշակոյթի վերելքին, վերակենդանացնել անոր պատմութիւնը, պահպանել ու պաշտպանել անոր հարազատ ծէսը, սրբացնել անոր լեզուն, նուիրականացնել անոր խաչն ու խօսքը, դաստիարակել հայազարմ սերունդներ՝ կրօնաշունչ ու ազգասէր հոգիով, գիտութեան լոյսով, բաշխել հոգիներուն՝ աւետարանական պատգամը սրբութեան»:

...«Այո՛, պաշտենք մեր սուրբ լեզուն հազարագանձ, ի գին ամէն զոհողութեան, մեր ժողովուրդին բոլոր ուժերը, աշխարհական կամ եկեղեցական, թող լծուին այս սուրբ դատին ի պայծառութիւն, բերելով՝ իւրաքանչիւրն իր հնարաւորութեան ու մանաւանդ վեհանձնութեան մէջ՝ ամէն բարոյական ու նիւթական աջակցութիւն: Ու մշակոյթի այս տունը թող դառնայ մշտավառ բագինը սրբազան, ուր Մաշտոցեան հուրը բորբոքի անվերջ: Վստահ եմ թէ Մխիթարի լոյսը պիտի դառնայ մեր փրկարար աստղը՝ առաջնորդ դէպի անմահութիւն, դէպի յաւերժական աղբիւրը լոյսին»:

Օրուան երկրորդ բանախօսը, գաղութիս ծանօթ, սիրուած եւ գնահատուած դէմքերէն՝ Մէթր Յովիկ Եղիազարեան, որ խոր ներշնչումով արտասանեց ճարտասան, փայլուն եւ իմաստալից ճառ մը: Պատշաճ խօսքերով եւ զգացումներով դիմաւորելէ յետոյ օրուան նախագահը Արհ. Ռ. Էչէկառայ Արք., ինչպէս նաեւ ներկայ բարձրաստիճան անձնաւորութիւնները, վերյիշելէ յետոյ հայկական եւ ոչ-հայկական աշխարհի հռչակաւոր դէմքերու հիացման արտայայտութիւնները Մխիթարի կեանքին եւ առաքելութեան հանդէպ, Մէթր Եղիազարեան շեշտեց Պօղոս Զ. Պապին խօսքերը ուղղուած յատուկ պատգամով մը յոբելենական տարւոյն փակման հանդիսութեան. «Մխիթար եղաւ փարոս մը եւ առաջնորդ մը հաւատքի, մշակոյթի եւ գործողութեան»: *Մխիթարի դարը պատկերացնելով, յարգելի բանախօսը ըսաւ թէ, երբ 17, 18րդ դարուն հայրենիքը կը հեծէր բռնակալներու եւ բռնատէրերու լուծին տակ, որոնք կը կրծէին Հայուն ինքնութիւնը, երբ լուսաւորութեան ամէն ձեռնարկ դատապարտուած էր ամլութեան եւ անյաջո-*

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՈՍԿԷ ԴԱՐՊԱՍՆԵՐԸ

Ըստ Կիեւօ – Պեչորեան Լավրայի «Հարանց վարքի» «Վարք սրբոյ հօրն Ագապիտի» գլխի վկայութեան (որտեղ նկարագրւում են 1077 – 1125 թ.թ. դէպքերը), «Ապրում էր Կիեւ քաղաքում մի ոմն բժիշկ, ազգով ու հաւատով հայ (արմենին), այնքան հմուտ բժշկութեան մէջ, որ երբ Չերնիգովում հիւանդացաւ Վսեվոլոդի որդի իշխան Վլադիմիր Մոնոմախը, ապա նրան մեծ ջանասիրութեամբ բուժեց այդ հայ բժիշկը... »:

Որ Հայերը Կիեւեան Ռուսիա են գնացել դեռեւս Կիեւի հիմնադրումից առաջ, վկայում է նաեւ այն զարմանալի նմանութիւնը, որ կայ ութերորդ դարի հայ պատմիչ Յովհան Մամիկոնեանի «Տարօնի պատմութեան» մէջ նկարագրուած Կուարէ քաղաք – աւանի հիմնադրման պատմութեան եւ 11–12րդ դարերի ռուս պատմիչ Նեստորի «Անց անցած – գնացած ժամանակների» մէջ եղած Կիեւի հիմնադրման պատմութեան միջեւ:

Ըստ Նեստորի Կիեւը Պոլեանեայ գաւառում հիմնել են երեք եղբայրներ՝ Կին, Շչեկն ու Խորիվը, իսկ Կուարէն, ըստ հայ պատմիչի, հիմնել են Կուար, Մելտի եւ Խորէն եղբայրները Պալու գաւառում:

Քանի որ այս պատմութեան հայկական տարբերակը ստեղծուել է Նեստորի տարբերակից երեք – չորս դար առաջ, ապա բացառուած չէ, որ այն իրենց հետ Կիեւեան Ռուսիա են տարել ու տարածել Հայերը: Դա աւելի հաւանական է թւում ա՛յն պատճառով, որ հայ քրիստոնէական հաւատը, գրքերն ու սրբերը, որպէս աշխարհի հնագոյն քրիստոնէութեան «նշխարներ ու մասունքներ», այն ժամանակ մեծ համբաւ էին վայելում Ռուսաստանում եւ, առհասարակ, Սլաւոնների մէջ:

Պատահական չէ, եւ Կիեւի, Կազանի, Նովգորոդի ու Մոսկուայի շատ եկեղեցիներում ու վանքերում յատուկ մասունքներ, խորաններ ու զաւիթներ են եղել նուիրուած Սուրբ Հռիփսիմէին ու Գրիգոր Լուսաւորչին, ինչպէս, օրինակ, Մոսկուայի Վասիլ Երանելու տաճարի՝ Գրիգոր Լուսաւորչին նուիրուած կողմնասեղանը, որը գոյութիւն ունի մինչեւ այսօր...:

Մինչեւ այժմ էլ Կիեւի Սուրբ Սոֆիա տաճարում գտնուող Եարոսլաւ Իմաստունի դամբարանի կափարիչի վրայ (որը հաւանօրէն պատրաստել են հայ վարպետներ) կարելի է կարդալ հայերէն Ա.Մ.Թ.Կ.Բ. առեղծուածային տառերը, որոնք, ինչպէս էլ որ վերծանուեն մասնագէտների կողմից, հայ եւ ուկրաինական ժողովուրդների դարաւոր բարեկամութեան վկայութիւններից մէկն են...:

Հանրայայտ է Հայերի օգնութիւնը սլաւոնական ցեղերին 1309 թուականին Ղփչաղների (Պոլովցիների) դէմ մղուած մարտում, Գրիւնվալդի՝ Տեւտոնների դէմ մղուած ճակատամարտում, Վառնայի 1404 թուականի մարտում, Կաֆան «Ոսկէ Հորդայից» ազատագրելու ժամանակ, Խոտինի ճակատամարտում (1621), Լվովի ազատագրման համար մղուած մարտերում (1672) եւայլն:

Ուկրաինացիների թշնամիների դէմ մղուող մարտերին Հայերը հնուց ի վեր մասնակցել են ոչ միայն զուտ հայկական ազգային զօրամասերով եւ յետագայում կազմակերպուած «կարիճների խմբերով», այլեւ 17 – 18րդ դարերում ծառայել են ուկրաինական կոզակների զօրամասերում եւ «Զապորոժեան Սեչում», տալով այնպիսի նշանաւոր զօրավարներ ու ատամաններ, ինչպէս գնդապետ «Իվան Ֆէօդորով Արմենինը»:

Հայ միջնադարեան գործիչները մեծ հիացմունքով են խօսել ուկրաինական կոզակների խիզախութեան մասին. «Կոզակների գործն աչքի ընկաւ այնպիսի խիզախ սխրանքներով, որ սարսափը տիրեց ոչ միայն բոլոր անհաւատներին, այլ եւ՝ սուլթանին ու նրա աստիճանաւորներին...»:

Զափազանց հին են նաեւ հայ – սլաւոնական մշակութային յարաբերութիւնները: Հայ պատմիչների ու կանոնական գրքերի շատ հատուածներ, յատկապէս Գրիգոր Լուսաւորչի եւ Սուրբ Հռիփսիմէի « վարքերը » թարգմանուել են դեռեւս Կիեւեան Ռուսիայում, իսկ սլաւոնական գրականութեան հնագոյն նմոյշներից մէկը՝ « Բորիսի եւ Գլեբի պատմութիւնը », հայերէն է թարգմանուել դեռեւս 13րդ դարում Կիլիկեան Հայաստանում եւ մտել մեր « Յայսմաւուրք »ի մէջ: Ահա մի քանի նմուշ այն տեղեկութիւններից, որոնք աւելի ուշ ժամանակներում՝ 18–19րդ դարերու, երեւացել են սլաւոնական ժողովուրդների գրքերում ու մամուլում Հայաստանի ու Հայերի մասին.

«Երկիրն այս զուարթ է. օդը մեղմ է, առողջարար ու հաճելի. Եփրատ գետը ոռոգում է արտերը: Այստեղ շատ մրգեր կան, խաղող, չերամ, բայց հացը սակաւ է...»:

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

(Շար. – 2)

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԱՅՑ ԽԱՐԹՈՒՄԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Ամառնային արձակուրդային շրջանին, օգտուելով Ֆրանսայի ընձեռած ընկերային առաւելութիւններէն, առիթ մը կը տրուի՝ հեռանալու ամէնօրեայ միօրինակութենէն, — գործի, կենցաղի եւ, նոյնիսկ, մեզ շրջապատող առարկաներու, — վերագտնելու համար զանոնք այլ վիճակներու մէջ, ուր ամէն բան այլապէս կը ներկայանայ, այսինքն՝ նորութիւններ կը դառնան՝ տարբերուելով արդէն մեզի ծանօթ երեւոյթներէն ու ձեւերէն: Այս « փախուստը » դէպի փոփոխութիւնը, այսօր, քաղաքակիրթ երկիրներու բնակիչներուն համար կենսական անհրաժեշտութիւն մըն է դարձած. նաեւ՝ պահանջ մըն է յառաջացէմ մարդուն համար ճամբորդելը այլ երկիրներու տարբեր քաղաքակրթութեանց՝ պատմական յուշարձաններու ճանապարհներով, լաւապէս ճանչնալու համար անցեալն ու ներկան՝ աշխարհի զանազան, կորսուած թէ կենդանի ազգերու:

Ճամբորդութիւնն աւելի հետաքրքրական եւ արգասաւոր կը դառնայ, երբ այս կարեւոր անհրաժեշտութեան կուգայ միանալու նպատակը, որ կ՚արժէքաւորէ զայն: Նպատակն այստեղ կը սահմանագծուի ազգային – եկեղեցական բնոյթին մէջ:

Օգոստոս 28, Կիրակի յաւարտ պատարագի, Եդուարդ Ճէրճեան, մեծայարգ նախագահը Խարթումի հայ գաղութի Ազգային Վարչութեան, ընկերակցութեամբ իր համեստափայլ կնոջ, կը հիւրասիրուին, հովուատան մէջ, Տարօն վարդապետի կողմէ: Այս առթիւ՝ Պր. Ճէրճեան կը հրաւիրէ Տարօն վարդապետը՝ այցելելու Խարթումի հայ համայնքը: Վերջինս սիրով կ՚ընդունի հրաւէրը:

Սեպտեմբեր 24ին, Շաբաթ առաւօտեան, Պէյրութէն — ուր ծնողացս այցի եկած էի — Թռիչք կը կատարէ օդանաւը դէպի Խարթում: Զոյգ եւ անակնկալ բախտաւորութիւն. կը ստիպուիմ տասը ժամ Գահիրէ մնալ, — օդանաւս ստիպուած էր փոխել: Գեղեցիկ այս առիթէն օգտուելով՝ կ՚այցելեմ Գահիրէն: Թաքսի մը զիս կ՚առաջնորդէ՝ Գահիրէի Հայոց առաջնորդանիստ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Փառաւոր ու հայկական ոճով տաճար մը՝ եգիպտական մայրաքաղաքի կեդրոնը: Անոււս չարժավարն ալ քաջ գիտէր անոր հասցէն: Դժբախտաբար, առաջնորդ Սրբազանը՝ Գերաշնորհ Զաւէն Եպս. Չինչինեան կը բացակայէր. մեկնած էր Աղեքսանդրիա՝ յաջորդ օրը այնտեղ պատարագ մատուցանելու համար: Առաջնորդարանի մեծայարգ քարտուղարը՝ Պ. Արամ Ամիրեան, մեծապէս կրթուած եւ քաղաքավար անձ մը, յարգալից ընդունելութիւն մը կը ցուցաբերէ:

Շաբաթ ժամը 13ն էր. Առաջնորդարանի գրասենեակը պէտք է գոցուէր: Արդէն, իմ ներկայութիւնը հաղորդուած էր Պ. Փօլ Քիլիճեանի, արժանաւոր նախագահին Գահիրէի Հայոց Երեսփոխանական Ժողովին:

Անհրաժեշտ է, որ սպասեմ պահ մը: Արաբ դռնապանը աթոռ մը կը բերէ, ժպտերես, Առաջնորդարանի մայր մուտքին, ուր, համբերութեամբ կը սպասեմ Պ. Քիլիճեանին: Վերջինս, որ բազմազբաղ անձ մըն է, քիչ վերջ պիտի տրամադրէր իր թանկ ժամերը՝ յարգելու համար համեստ վարդապետ մը: Շուրջ հինգ ժամուան ընթացքին, Պ. Քիլիճեան, իր անձնական ինքնաշարժով շրջապտոյտի կը հանէ զիս՝ այցելելու համար մայրաքաղաքի մերձակայ բոլոր պատմական յուշարձանները: Կը հիւրասիրուիմ արաբական համադամ ճաշերով... ապա նշանաւոր պաղպաղակով՝ Նեղոսի ափին: Կ՚այցելեմ Փօլ Քիլիճեանի աշխատանոցը: Ի՜նչ մեծ համբերութեամբ եւ քաղցրութեամբ կը վերաբերի ան իր գործաւորներուն եւ յաճախորդներուն հետ, տալով անոնց անհրաժեշտ ուղղութիւնը: Իր հայ պաշտօնեաներէն մին զիս կը վերադարձնէ օդակայան՝ շարունակելու համար թռիչքս դէպի իր նպատակակէտին՝ Խարթում, Սուտանի մայրաքաղաքը:

Կիրակի առաւօտեան առաջին ժամերուն հետ կը հասնիմ Խարթում: Դիմաւորելու եկած էին Օշական քահանայ Աշըգեան, Եդուարդ Ճէրճեան եւ ազգայիններ: Կ՚առաջնորդուիմ ուղղակի Հիլթոն պանդոկը... սակայն երկար պիտի չըլլար հանգիստի շրջանը:

Տէր Օշական մի քանի ժամ յետոյ կը վերադառնայ՝ զիս եկեղեցի առաջնորդելու համար: Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, կառուցուած 1957ին, լի էր արդէն հաւատացեալներով:«Հայր Մեր»..կը սկսի առաւօտեան ժամերգութիւնը՝ կոչնակի ղօղանջներու ներքեւ: Մինչ պատարագը կը սկսի, պատանիներ, շապիկ հագած, կը ծառայեն խորանի վրայ՝ ընկերանալով սարկաւագին: Ի՜նչ յուզիչ է պահը, — մանաւանդ մեզի համար՝ Եւրոպա բնակողներուս, — տեսնել երիտասարդ Հայեր՝ Աստուծոյ ծառայութեան մէջ: Դպրաց դասը քառաձայն կը հնչեցնէ « Խորհուրդ խորին »: Ամառնային տօթը անհեթեթօրէն կը ճնշէր... հեղձուցիչ ըլլալու չափ, սակայն հրճուանքը, մեր էութենէն բխած ջերմութիւնը՝ կուգան յաղթահարելու արտաքին նեղութիւնները: Պահը հաղուագիւտ առաւել էր քան ինքը՝ երջանկութիւնը:

Ափրիկէի խորքը գտնուող, դեռեւս նոր բարգաւաճող, փոշոտ՝ այս ասպնջական քաղաքին մէջ, հայ գաղութը, շուրջ 260 Հայեր — 67 տուն — այնքան միաբան, օրինակելի սիրով, ներդաշնակ կ՚ապրին ու կը գործեն, ունենալով միայն մէկ մտահոգութիւն՝ երիտասարդ սերունդի հայեցի դաստիարակութիւնը, որուն համար ոչ մէկ միջոց եւ ջանք կը խնայեն:

Միակ ազգային կազմակերպութիւնը, բացի եկեղեցիէն, Խարթումի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնն է՝ հայկ. ակումբին շուրջ: Երիտասարդներէ բաղկացած՝ գործօն մարմին մըն է, որուն յարգարժան նախագահն է Վարուժան Զինքինեան: Հայերն ունին ամէնէն ընդարձակ ակումբը, որ իր մէջ կը բովանդակէ՝ ֆութպոլի դաշտ մը, թենիսի երկու դաշտ, լողաւազան մը, մի քանի սենեակներ՝ սեղանային խաղերու համար, ընդարձակ բացօթեայ հողամաս մը՝ որպէս ճաշարան, իր խոհանոցով, ուր ամէն գիշեր, համայնքը կը հաւաքուի: Այստեղ կը գտնուի նաեւ լայն բեմ մը, ուր տեղի կ՚ունենան յաճախակի ելոյթներ:

Առիթն ունեցայ, նաեւ, այցելելու, եկեղեցւոյ կից, ամէնօրեայ ծխական հայ դպրոցը, ուր կ՚ուսանին, վեց դասարաններու մէջ բաժնուած, շուրջ 35 աշակերտներ: Տնօրէնն է Տ. Օշական, որ ունի երկու օժանդակ ուսուցչուհիներ: Երգեցին ու արտասանեցին... իսկ ես՝ մեծապէս յուզուած՝ քաջալերեցի իմ խօսքերով:

Առիթը տրուեցաւ դասախօսելու. նիւթ ունէի «Հայ լեզուի ճանապարհով», — պատմական անցեալը՝ Ոսկեդարը, Թարգմանիչները՝ իրենց կատարած թարգմանութեանց ներկայացուցած արժէքն այսօր, հայ լեզուի լեզուական առաւելութիւնները, ի՞նչ չափ կ՚ապահովէ այսօր թէ ինկապէ՞ս անհրաժեշտ է անիկա՝ օտարախօս երկիրներու մէջ բնակող Հայու զաւակներուն... արդեօ՞ք անիկա, այլեւս, աւելորդ է արտասահմանի իրականութեան մէջ: Շուրջ մէկուկէս ժամ տեւող այս դասախօսութեան ընթացքին, աշխատեցայ՝ անձնական փորձառական օրինակներով,օտար հայասէր եւ հայախօս անձնաւորութեանց գրական կարծիքներով՝ փնտել ներկայ երիտասարդները, որպէսզի վաղը եթէ, նման այլոց, երթան այլ « կորստեան » երկիրներ, քաջ գիտնան, որ իրենց միակ ընկերը պիտի ըլլայ Հայոց լեզուն... միակ ներշնչարանը պիտի դառնայ Հայոց լեզուն... ազգային անեղծ դիմագիծը պահպանողը պիտի մնայ, կրկին, Հայոց լեզուն հիասքանչ: Ուստի, սիրեցէք եւ ձեր աչքերու բիբերուն պէս գիտցէք պահել Հայոց Եկեղեցին, բազմադամ մարտիրոս, որ օթեւանն է «Հայոց լեզուին հազարադանձ»:

Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Ճէրճեանի բընակարանին մէջ,ճաշի ընթացքին, ի ներկայութեան Ազգային Մարմնի Վարչութեան, Տարօն վարդապետ Ճէրէճեան գեղեցիկ գրիչ մը նուիրեց տեղւոյն հոգեւոր հովիւին, առ ի գնահատանք անոր, հոգեւոր եւ ազգային, վեց տարիներու ընթացքին մատուցած ծառայութեան:

Խարթումի հայ համայնքը ունի, նաեւ, իր ազգային գերեզմանատունը: Այնտեղ, անգամ մը եւս, աղօթեցինք՝ հայ գաղութին օգտակար հանդիսացած բոլոր հանգուցելոց հոգւոց, խնդրելով Աստուծմէ, որ անոնց հոգիները, եկեղեցաշէն եւ Աստուածահաճոյ աշխատանքով եւ կեանքով վերաշահուած, ընդունի իր երանութեան մէջ: Անոնք, որոնք իր փառքին համար կառուցանեցին իր եկեղեցին՝ անապատին մէջ:

Այս «փոքրիկ» հայ համայնքը, իր բոլոր հայախօս զաւակներով, պիտի մնայ միշտ իմ բազում ճանապարհորդութեանց յուշերուն մէջ՝ այնքան վառ ու անմոռանալի:

«Յետինք եղիցին առաջինք»... Աւետարանի այս խօսքն ալ՝ այստեղ տեսայ իրականացած: Կորսուած կարծուած այդ համայնքն աւելի կենդանի է եւ կազմակերպուած, քան շատեր որոնք կը ձեւացնեն, թէ առաջիններէն են:

«Մի վախենար հօտ փոքրիկ, զի հաճեցաւ Հայր Ձեր՝ տալ ձեզ զարքայութիւն»:

ՏԱՐՕՆ ՎՐԴ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Նիս

...ութեան, երբ հայ զանգուածը կը սկսէր գաղթել հոս–հոն, նախախնամութիւնը պիտի փրկէր հայ ժողովուրդը, Հայոց աշխարհ ղրկելով նոր օրերու Գրիգոր Լուսաւորիչ մը, նոր օրերու Մաշտոց մը, Մխիթար Սեբաստացին որ պիտի դառնար փրկութեան լաստը եւ յոյսը բոլորին: Ահա թէ ինչու 1676 թուականը ոսկետառերով քանդակուած է մեր պատմութեան էջերուն մէջ:

Յետոյ Մէթր Յովիկ Եղիազարեան գծեց Մխիթարի ճանապարհը հայրենի հողերէն Պոլիս, Պոլսէն Յունաստան, Մեթոն բերդաքաղաքը եւ Յունաստանէն դէպի Վենետիկ, Արեւմուտքի խաղաղ եւ զարգացեալ ափերուն վրայ, Սուրբ Ղազար կղզին որ պիտի դառնար Հայոց Կղզին, օրրան Հայոց վերածնունդի, համալսարան հոգիի եւ մտքի, վկայ հայ ժողովուրդի յաւերժութեան, հոգեկան Հայրենիք, լոյսի, յոյսի եւ խաղաղութեան մէջ: Բանախօսը ընդգծեց Մխիթարի անձին առաքինութիւնները, աստուածային շնորհները եւ պողպատեայ նկարագիրը եւ ծանրացաւ անոր վաստակին վրայ որպէս գրագէտ, իմաստասէր, աստուածաբան, լեզուաբան, պատմագէտ, բանաստեղծ, դաստիարակ եւ երաժիշտ: Մխիթար դըրաւ իր անսահման հմտութիւնը ի սպաս իր ազգին եւ հաւատքին, դառնալով մեծագոյն հրատարակիչը՝ իր 55 հատորներով: Ծանրանալէ յետոյ Մխիթարի ուխտակիցներու առաքելութեան վրայ, որոնք 270 տարիներէ ի վեր կը սպասարկեն հայ ժողովուրդի մշակոյթին, ազգային եւ դաստիարակչական խորանին վրայ, Մէթր Յովիկ Եղիազարեան վերջացուց հետեւեալ խօսքերով՝ « Այսօր, Ս. Ղազարի աստուածահաճոյ տաճարէն, հիանալի այդ մատուռէն, ուր կը հանգչի եւ ուր իր կենդանութեան այնքան աղօթած էր իր ազգին եւ Աստուծոյ, զանգերու ղօղանջին հետ կը բարձրանայ որպէս գերագոյն ձօն իր յիշատակին հոգեհանգստեան յուզիչ երաժշտութիւնը, եւ որպէս երախտագիտութիւն իր կատարած անսահման բարերարութիւններուն, այդ նոյն զանգերէն կը բարձրանայ առ երկինք գովաբանական երգը սրտագին եւ եռանդուն»:

Այս երկու բացառիկ բանախօսութիւններէն յետոյ, խօսքը կը պատկանէր՝ Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսին՝ Ռ. Էջէկառայի, որ յայտնեց թէ հակառակ Մարսէյլ ժամանած ,զգացած է իր և հայ ժողովուրդին միջեւ կայծ մը, որովհետեւ հայ ժողովուրդին մէջ գտած է գաղտնի կապեր, յարակցութիւններ չըսելու համար տեսակ մը մեղսակցութիւն փոքր պասկ ժողովուրդին հետ: Ապա, Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսը պիտի ըսէր թէ հայ ժողովուրդը իր մէջ կ՚արթնցնէ յիշատակը երկու միլիոն նահատակներու, յիշատակը ժողովուրդի մը որ ունի իր մէջ հանճար, յիշատակը անմոռանալի ճամբորդութեան մը դէպի Հայաստան, Ս. Էջմիածին ուր տեսած է գոհարներ մշակոյթի, քաղաքակրթութեան ուրկէ անկասկած ծնունդ կ՚առնէ երակը Մխիթարի: Ռ. Էջէկառայ Արք. յիշեց իր ուղեւորութիւնը Ս. Ղազար, Ս. Ղազար, զոր որակեց Կղզի Լոյսի, ընդգծելով իր վանականներու հոգեղէն եւ մտային ճառագայթումը: Իր խօսքի աւարտին մեծ եկեղեցականը ըսաւ. «Շատ բան կը պարտինք Մխիթարին: Կը մեկնինք այս սրահէն ոչ միայն զօտեպնդուած մեր հաւատքին մէջ, այլ եւ նամանաւանդ զօրացած մեր յոյսին մէջ, որովհետեւ եթէ գիտնանք միշտ հետեւիլ Աստուծոյ այս մեծ ծառայի օրինակին, վստահաբար հայ ժողովուրդը պիտի մնայ միշտ քաջ, հըպարտ եւ հանճարեղ ժողովուրդ»:

Հ. Ներսէս Տէր–Ներսէսեան յանուն Միաբանութեան ընդհանուր Աբբահայր Հ. Պօղոս Վրդ. Անանեանի նուիրեց Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսին, որպէս յիշատակ այս յոբելենական հանդիսութեան, մասնաւոր մետալներ ձուլուած Մխիթար Աբբահօր ծննդեան 300ամեակի առթիւ: Նոյնպէս մետալ – յիշատակ մը Յակոբ Եպս. Վարդանեանի եւ Նուպար Փափազեանի՝ նախագահ Մարսէյլի Մուրատ Ռափայէլեան նախկին Աշակերտաց Միութեան:

Գեղարուեստական դասական բաժին մը կ՚ամբողջացնէր այս յայտագիրը: Դաշնակի վրայ Ե. Էքսէրժան եւ Ֆ. Քոռ հըրամցուցին ներկաներուն կատարեալ գեղարուեստական վայելք մը: Վահրամ Ճառայեան ապրումով, ներշնչումով եւ յաջող առոգանութեամբ արտասանեց Հ. Ղեւոնդ Ալիշանէն «Վերջնաբան առ Հայկակ»ը:

Որպէս փակման խօսք այս բարձր որակի փառաշուք հանդիսութեան, Կ. Յովսէփեան կարդաց Հ. Սահակ Տէր–Մովսէսեանէն հետեւեալ տողերը՝ «ձեր աչքերը միշտ սեւեռած թող մնան Մխիթարի ծածանող դրօշին վրայ՝ որուն նշանաբանն է կրօնք, ազգ, գիտութիւն եւ կրթութիւն: Առանց ամուր կառչելով է որ հայ ժողովուրդը կրցած է դարերով ապրիլ, հակառակ աւերիչ փոթորիկներուն, ջարդարար սուրին, լափող կրակին, եւ պիտի ապրի միշտ, յաւերժացնելով իր գոյութիւնը: Եւ դուք ամուր բռնեցէք այդ դրօշը ձեր ձեռքերուն մէջ, մինչեւ որ գայ օրը՝ ուր Մասիսի վրայ պիտի փայլի արդարութեան յաղթանակը»:

×

Հանդիսութեան այս պաշտօնական բաժինէն յետոյ, Մշակոյթի Տան ճաշասրահին մէջ, տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը մեծայարգ հիւրերուն, շրջապատուած նախկին աշակերտներու եւ բարեկամներու բազմութեամբ մը:

Արամ Շէխիկեան իր անսպառ եւ խանդավառ շունչով վարեց սեղանապետի պաշտօնը: Երէցկին Ե. Տէտէեան եւ Է. Շալճեան քաղցրացուցին սեղանը իրենց ջերմ ձայնով, մեկնաբանելով հայրենասիրական երգեր: Խօսք առաւ, այս առթիւ, Հ. Սերովբէ Ագըլեան՝ տեսուչ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի: Մեր սիրելի վարդապետը յայտնեց իր գոհունակութիւնը, գնահատեց կատարուած աշխատանքը եւ յորդորեց մնալ միշտ հաւատարիմ Մխիթարի ոգիին եւ տեսլականին, ըլլալով կատարեալ Հայեր: Գրագէտ Կարօ Փօլատեան, կարճ եւ ազդու խօսքերով ընդգծեց Մխիթարի էքիւմենիք հոգին տալով խօսուն օրինակներ:

Շահան Քհնյ. Տէտէեան յայտնեց իր հիացումը Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնադրին ու անոր ուխտակիցներուն կատարած անգնահատելի աշխատանքը շուրջ երեք դարերէ ի վեր մեր մշակոյթային, կրթական, ազգային եւ դաստիարակչական մարզերէն ներս: Իսկ վերջին խօսքը արտասանեց Յակոբ Եպս. Վարդանեան: Սրբազան հայրը մեացուց Մխիթարը, Գր. Լուսաւորչի, Ոսկեդարի հանճարներուն, Վարդանանցի դիւցազներուն, Կիլիկեան թագաւորներուն, Իսրայէլ Օրիի, Դաւիթ Բէկի եւ այլ ազգային հերոսներուն որոնք կանխած են իրենց դարը: Յակոբ Եպս. Վարդանեան գնահատական ջերմ խօսքեր արտայայտեց Մխիթարեան հայրերու տարած անձնուէր եւ ազգանուէր առաքելութեան համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ե. Անդրէասեան, այրի Տիկին Ազնիւ Պլօճեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց ամուսնոյն եւ եղբօր՝

ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ ինչպէս եւ Անդրէասեան եւ Շիրինեան ընտանիքներու ննջեցեալներու յիշատակին, Կիրակի, Դեկտ. 11, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Պետեան եւ զաւակներն ու ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՊԱՏՐԻԿ ՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ իրենց ներկայութեամբ, նամակով, հեռագրով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընկերուհիները իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Սրբուհի Գասպարեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց հօրաքրոջ եւ քրոջ՝

ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԳՈՋՈՒՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, իր յիշատակին, 200 ֆրանքի նուէրը:

×

Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Մարկրիթ Մարգարեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝ Գրիգոր Մարգարեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալ նուէրները.— Ողբ. Ղազարոս Սարգիսեանի թաղման առթիւ Պ. Փօլ Զագրեան եւ Թոմասեան ընտանիք 50ական ֆր., Ողբ. Գրիգոր Գասպարեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տի. Պօղոս Պօղոսեան եւ Շահպազեան ընտանիք 50ական, Տէր եւ Տիկ. Վահան Սարգիսեան 20: Ողբ. Տիրան Վահանեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ֆիլիփ Ջէօրտիւքեան, Տէր եւ Տիկ. Միսաք Ջէօրտիւքեան, Վարդանեան ընտանիք, Ժիրայր Գասպարեան, Սարգիս Սարգիսեան, Անդրանիկ Փամպուքճեան եւ Մըսըրլեան ընտանիք 50ական, Պ. Սըվազլեան 100, Պօղոս Պէրպէրեան 40, Յարութիւն Աւետիքեան, Ժան Քէրիմեան 30ական, Վահրամ Եազըճեան, Աւագ Զաղըրճեան, Առաքել Տուտուեան, Մկրտիչ Կոտոշեան, Տօնիա Ֆրանքօ 20ական, Եղիա Գէորգեան 10, ող. Նշխարքէթ Գարիճանեանի թաղման առթիւ Աւանպէկցի Թաղեցիներ 85, ողբ. Կիւլիզար Սէրիկեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ֆիլիփ Ջէօրտիւքեան 20 ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ Միութեան միօրեայ հայերէնի դասընթացքներուն.— Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Գորգիկեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Ամիրաեան 100ական ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Սարգիս Տօնէլեանի մահուան առթիւ, եւ իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Նուարդ Տօնէլեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Ս. Գասպարեանէ 200 ֆր.ի նուիրատուութիւնը, իր հօրաքրոջ՝ Մանուշակ Գոչունեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՔՈՄՕ.— Պ. Օննիկ Մանուկեան 400 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի յիշատակ թերթին յաւէտ ողբացեալ աշխատակիցներուն:

ՆԻՍ.— Տիկին Վառնաճեան 100 ֆր. կը նուիրէ Փաթրիք Լուսարարեանի Քաղաքական Գիտութեանց եւ ԷՆԱի յաջողութեանց առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ, Դեկտ. 10, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան սրահը, 17 Ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:

VIENT DE PARAITRE

CHOUCHANE

LES CONTES DE CHOUCHANE

Ed. LA PENSEE UNIVERSELLE,

Diffusion 7, Rue des Carmes,
75005 PARIS
Prix 23 F. 60

Réveillon

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻՆ
Մաճշի ափերուն
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
օդափոխութեան կայանին մէջ
14, Սէնթ Օնորին-տէ-Փէրթ
Մեկնում Յունուար 6, Ուրբաթ
ժամը 17ին
Ժամադրավայր Սքուար Մոնթոլոն
Վերադարձ, Յունուար 8, Կիրակի,
ժամը 22-23
Excursions : La Suisse Normande
Les Roches du Ham
La Laiterie ELLE-et-VIRE
Կարմիր Խաչուհիներու ամանորեան սովորական հիւրասիրութիւն եւ հաճելի անակնկալներ
Արձանագրուիլ Կարմիր Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել 985·36·53 եւ 738-35-74
Ծախքերու մասնակցութիւն

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս այցելութիւն մը կազմակերպած է մեր զոյգ հանգստեան տուները (Մոնմորանսի եւ Անտիյի) Դեկտ. 11, Կիրակի ժամը 13·30ին: Այս առթիւ օթոքար մը վարձուած ըլլալով, փափաքողներ կրնան օգտուիլ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տուօ Ցարթար (Վիգէն եւ Ցարութ): Երթուդարձ 20 ֆրանք:

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13·30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսիի Մշակոյթի Տան նախաձեռնութեամբ՝ ճաշ Յունուար 7ին, Սոֆիթէլ Թատերական ներկայացում Փետր. 11ին:

×

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան, Յունուար 15ին, Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան - Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՓԱՐԻԶ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿ-Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

որ տեղի պիտի ունենար այս Շաբաթ, Դեկտ. 10
կամքէ անկախ պատճառներով յետաձգուած է գնոր տնօրինութիւն:
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր անդամները եւ համակիրները, հաւաքաբար բաժակներ բարձրացնել, ըստ աւանդական սովորութեան, Դեկտ. 11 ժամը 13ին

ԵԱՆ'Ց ԱԿՈՒՄԲԸ
5, Avenue Reille — 75014 PARIS
Métro : Glacière
Ճաշագին 50 ֆր.

Տեղերը ապահովել մինչեւ Դեկտեմբեր 9, հեռաձայնելով 236·54·48 փոստ 15 Պ. Ճէզվէճեանի:

Ցետ հանդիսութեանց սքեչ մը Միհրան Անտոնեանի եւ իր ընկերներուն կողմէ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Շաբաթ, Դեկտ. 10, ժամը 21ին, մասնակցութեամբ Մարսէյլի յունական գաղութին:

Soirée Grecque

Samedi 10 Décembre à 21 heures à la Maison de la Culture Arménienne de Marseille.

— Danses folkloriques grecques.

— Danses folkloriques arméniennes, avec le groupe de danses ANI.

— Repas — prix 70 F.

Musique, ambiance gréco-arménienne

Il est recommandé de retenir les tables en téléphonant à la M. C. A.

Tél : 50-15-09

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարի - Նուպար ուսանողական տան Բարեկամներու Միութիւնը փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է ի յիշատակ Տոքթ. Ա. Պօյաճեանի զանազան նուէրներ, որոնք պիտի յատկացուին իրենց թոշակաւորներէն անոր՝ որ բժշկական ուսման կը հետեւի, ի յիշատակ իրենց ողբացեալ անդամուհիին: Տէր եւ Տիկին Պալիօզեան 200, Տիկին Վ. Տապաղեան 200, Տէր եւ Տիկին Միսիրեան 100, Տիկին Մուրատեան 100 ֆր., Լապորաթուար Նաթիվել 1500, Միութեան վարչութեան անդամներ՝ 650 ֆր.:

×

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Պ. Փօլ Աւետիսեանէ եւ 50 ֆր. Մշակոյթի Տան իր ողբացեալ բարեկամին Թովմաս Մարտիրոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

MODERN' TRANSPORT
IMPORT - EXPORT
DEMENAGEMENTS
PARIS - PROVINCE
Ձեր տեղափոխութեանց
ՀԱՄԱՐ
ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԳԱՒԱՌ
72, Rue des Moines, 75017 Paris
Tél. : 627-68-54
R. C. 75 A 12346

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դեկտ. 18, Կիրակի ժամը 15·30էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի եւ Առաջնորդ Փարիզի

Աշակերտութեան կողմէ երգ եւ արտասանութիւն

ՎԱՃԱՌՔ
— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու, ի նպաստ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Կիրակի, Դեկտ. 11 ժամը 16ին, Մշակ. Տան Վասպուրական սրահը:

Բացման խօսք՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ցայտագիր.— Կենդանի պատկերներով արտասանութիւններ, Պարոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակատուն»էն Օրիորդներ՝ Վիքթորիա Յակոբեան, Էլիզա Յակոբեան, Շուշանիկ Մանոյեան եւ Արշակուհի Մանոյեան:

Կոմիտասի մեղեդիներ, մեկնաբանութեամբ երգչուհի՝

Ալիս Շամիրեանի

(մեծօ-սոփրանօ)

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐ.

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 17ին

Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, Տեսչութիւնը եւ Ծնողաց Միութիւնը սիրով կը հրաւիրեն բոլոր ազգայինները, դպրոցի տօնածառի հանդէսին:

Ժամը 16ին վարժարանի մատրան մէջ պատարագ աշակերտներու երգեցողութեամբ:

Ժամը 17ին, թատերասրահին մէջ, զարդարուն հանդիսական ուրախ մթնոլորտ, ճաշ, մանուկներու նուէրներու բաշխում:

ECOLE DE DANSE ARMENIENNE
patronnée par la CROIX BLEUE
section BAGNEUX - CACHAN
pour ENFANTS et ADULTES
Direction JIRAIR MADILIAN
Professeur diplomé de la Fédération Française de Danse « caractère arménien »
Les Jeudis à partir de 17 heures
Adresse : Maison des Jeunes de Cachan
Avenue Louis Georgeon à Cachan
Renseignements :
Tél. : 253-49-78 et 253-53-72 (après 19 h.)
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐՈՒ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒՄ
Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղին
Երախաներու եւ երիտասարդներու համար
Ուսուցիչ ԺԻՐԱՅՐ ՄԱՏԻԼԵԱՆ
professeur diplomé de danse
(caractère arménien)
Դասերը տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի օրերը ժամը 17էն սկսեալ, վերոյիշեալ հասցէին:

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
9
VENDREDI
9 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ.	Վեցամսեայ	110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.005 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 53e ANNÉE — N° 14.005

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՏԱԹ ՈՂՋ ՄԷԿ ՏԿԱՐՈՒԹԻՒՆ ՑՈՅՑ ԿՈՒՏԱՅ

ՓԱԿԵՑ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՒ ԱՐԲԱՆԵԱԿ ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆՆԵՐԸ

—o—

Հաւանաբար Սատաթ իբրեւ նշանաբան ընտրած է «Նպատակս տկարութիւն չի ճանչնար» քանի ամէն օր նոր ելոյթով մը կը զարմացնէ աշխարհը: Կանխելով Տրիպոլիսի ժողովին մասնակցողները, նախաձեռնարկ եղաւ խզելու դիւանագիտական յարաբերութիւնները Սուրիոյ, Լիբիայ, Իրաքի, Եմէնի եւ Ալժերիոյ հետ: Ապա, ի պատասխան խորհրդային քննադատութիւններուն, փակեց Գահիրէի մշակութային կեդրոնները՝ Խորհ. Միութեան, Արեւելեան Գերմանիոյ, Հունգարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ նաեւ Աղեքսանդրիոյ մէջ՝ խորհրդային, չեխ, արեւելեան գերման եւ լեհ հիւպատոսարանները և Փորթ Սայիտ ալ խորհ. և լեհ հիւպատոսարանները Ասուանի ալ խորհ. հիւպատոսարանը: Այս որոշումները ոգեւորութեամբ եւ «Ալլահ աքպար»ներով (Աստուած մեծ է) ընդունուած են Խորհրդարանը: Ինչպէս կը տեսնուի այս միջոցներուն ենթակայ չեն Եուկոսլաւիա եւ Ռումանիա (Չաուչեսկու «յատուկ կարեւորութիւն ունեցող արարք» որակած էր Սատաթի Երուսաղէմ երթալը):

Սատաթ որոշած է նաեւ Իսրայէլի վերադարձնել 1973ին Սինայի սպաննուած խրայէլացի զինուորներու մարմինները:

Գալով Պեկինի, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին կրկնած է իր մերժումը ազատ պաղեստինեան Պետութեան մը ստեղծման Այսրյորդանան, ինչպէս նաեւ որեւէ բանակցութիւն ՊԱԿի հետ: Վերջապէս վերյիշած է երկու օրինակ՝ Չեխոսլովաքիան 1938ին եւ Թիրանի նեղուցը 1956ին եւ շեշտած. «Ոչ մէկ երաշխաւորութիւն կրնայ երաշխաւորել միջազգային երաշխաւորութիւն մը»:

Միւս կողմէ կը թուի թէ Հիւսէյն որ Դամասկոս գացած էր չէ յաջողած համոզել Ասատը որ զօրավիգ կենայ Սատաթի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ կառավարութիւնը ինկաւ, , տրուած ըլլալով որ Սոարէս ձեռք չձգեց հարկ եղած մեծամասնութիւնը վստահութեան քուէին: Նախքան քուէարկութիւնը վախ կար որ համայնավարները զօրավիգ կենան եւ այդ ձեւով նեղ կացութիւն մը ստեղծուի:

ՇԻՐԱՔ ընդունուեցաւ ժիսքարի կողմէ եւ տեսակցութենէն ետք յայտարարեց. — «Ձիս հասկցան կարծեմ եւ ատիկա ինծի հաճոյք պատճառեց»:

ՈՒՂԵՒՈՐՆԵՐՈՒ գործադուլը սկսաւ Հինգշաբթի երիկուն եւ պիտի տեւէ մինչեւ Երկուշաբթի առտու ժամը վեց: Ժորժ Մառշէ դժգոհ է ԱՍԹԷԵ 2ի գործադուլէն, զոր իրեն դէմ չարժում մը կը նկատէ (Ֆրանսացիները «Ջրողը ջրուած»ի համով պատմութիւն մը ունին), քանի կը պատահի յայտագրի մը, որուն պիտի մասնակցէր (Երեքշաբթի՝ Տօսիէ տը լ'էֆ-րաՑ):

ԻՎ ՍԷՆ-ՄԱՐԹԷՆ աշխարհահռչակ ժոֆէն բանտարկուեցաւ Փոնթուազ իբրեւ հետեւանք այն մահացու արկածին, զոր պատճառած էր քանի մը օր առաջ եւ գինով վիճակի մէջ կառք վարելուն համար: Ժոֆէն 1 կրամ 40 (թոյլատու 0,80) ալքոլ ունէր արեան մէջ երբ դէպի ձախ շեղելով եւ ճերմակ գիծէն անցնելով գիծէն անցնելով ջարդուփշուր ըրած է դիմացէն եկող Ֆիաթ մը, ուրկէ երկու դիակ եւ մէկ ծանր վիրաւոր ելած է: Ինք եւ կինը թեթեւօրէն վիրաւորուած են (ճիշդ է որ իրենց կառքը... Քատիյաք էր): Կը կարծուի որ բանտարկութիւնը կը միտի ապացուցանել թէ ծանօթ դէմքերը զերծ չեն նման բաներէ թէև նման պարագաներու մէջ շատ մը անծանօթներ զերծ մնացած են...:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ հաստատեց Ա. կայանին գլուխը նշանակեց ժանԼուի Կիյօ եւ Բ.ին՝ Մորիս Ուլրիխ: Ասոնք կը փոխարինեն Քազընէօվը եւ ժիւլիանը: Քոնթամին (Էֆ. Էռ. 3) եւ ժաքլին Պոտրիէ (Ռատիօ-Ֆրանս) կը մնան:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ Եւրոպայի Իւ. Էֆ. Ա.ի ութերորդ աւարտականներուն Պասթիա յաջողեցաւ 2ի դէմ 3ով յաղթել Թորինոյի այս վերջինի դաշտին վրայ եւ որակուիլ 4րդ աւարտականներուն համար: Օրուան միւս արդիւնքներն են.— Ֆրանքֆորթ յաղթեց Պայերնի 2-1 եւ կը մնայ, հոլանտական Այնտհովըն՝ Պրէօնզվիքի 2-1 եւ կը մնայ, Իէնա՝ Լիէժի 2-1 բայց Լիէժ կը մնայ, Պիլպաօ եւ Պիրկինկէմ 1-1, Անգլիացիները կը մնան, Ցիւրիխ յաղթեց Թիֆլիզի Դինամոյին 4-0 եւ կը մնայ, Լանս յաղթեց Մակտըպուրկի 2-0 բայց Գերմանները կը մնան, Պարչելոնա յաղթեց Իփսուիչի 3-0 եւ կը մնայ:

ԵՄԷՆ, ԽԱՒԱՐԱԿՈՒՌ ԵՐԿԻՐԸ

Աւանդութեան համաձայն Եմէն կը ծնի արաբերէն եամին բառէն, այսինքն՝ աջ, աւելի ճշգրիտ իմաստով Ալլահին աջ բազուկը:

Իսկապէս, արաբական թերակղզիին այս հարաւ – արեւմտեան լեռնային շրջանը ատենին առասպելական քաղաքակրթութեան մը միջնաբերդը եղած է, հաստատուած Մարիպի մայր թումբին մօտ, հին աշխարհի մեծ շինութիւններէն մէկը: Շէպայի թագուհին հոս գահակալած է:

Ապա շարժ մը քանդած է մայր թումբը եւ Եմէն խաւարի մէջ ինկած է, օր մըն ալ դառնալով օսմանեան կայսրութեան ծայրագոյն մէկ շրջանը:

Օսմանեան տիպի վերջին միահեծան բռնապետը՝ Իմամ Ահմէտ, մեռած է 1962ին: Երկիրը խիստ հսկողութեան տակ պահած էր: Նոյնիսկ ամէնէն փոքր ձեւակերպութիւնները, ինչպէս օրինակ, Եմէնցիներու երկրէն դուրս գալու վիզային արտօնութիւնը, պէտք է, որ իր անձնական կնիքը կրէր:

Նոր դարագլուխ մը բացուեցաւ, երբ Ահմէտ մեռաւ: Իրեն յաջորդեց իր զաւակը Մոհամէտ էլ-Պատր, նկարագիրով հեզ մէկը, ժամանակակից գաղափարներու ընդունակ: Ասպարէզ քշեց իրեն պէս մտածող երիտասարդ սպաներ, որպէսզի բանակին գլուխն անցնին: Ասոնք փութով ըմբոստացան՝ գահընկէց ընելով թագաւորը:

Պատր յաջողեցաւ փախուստ տալ եւ ապաստանիլ երկրին հիւսիսը: Բազմաթիւ ապաստարաններէն, որոնցմէ մէկը զորագաղարդ քարանձաւ մըն էր, շրջանի ցեղերը կռուի մղեց:

Եգիպտոս, Կամալ Ապտէլ Նասերի կարգադրութեամբ հրասայլեր եւ օդանաւեր ղրկեց, պաշտպանելու համար նոր կառավարութեան ուժերը: Ասոնք սակայն ի վիճակի չեղան զսպելու լեռնաբնակ ցեղերը: Փոխարէնը, թագաւորականները սկսան գլխատուած եգիպտացի զօրքերու նկարները ղրկել Եգիպտոս: Նասեր ըմբռնեց, թէ ճակատագրական մեծ սխալ մը գործած է:

Քաղաքացիական պատերազմը վերջ գտաւ: Պատր ապաստանեցաւ Սաուտական Արաբիա, եւ թագաւորականներէն ոմանք միացան հանրապետական կառավարութեան:

Ճամբան հարթուա՞ծ էր Ի. դարու մուտքին: Ի՞նչ պատահեցաւ:

Ռուսերը նոր նաւահանգիստ մը շինեցին Ալ Հիւտէյտայի մէջ, կամ՝ Հոտէյտա, ինչպէս նաեւ նոր օդակայան մը Սանաա: Չինացիք եւ Ամերիկացիք ճամբաներու շինութեան ձեռնարկեցին: Աւելի ճիշդ մրցակցութեան ելան: Մինչ Ամերիկացիք ասֆալտեայ ուղի մը հաստատեցին Սանայէն Թայիզ, նախկին մայրաքաղաքը, Չինացիք աւելի ճարպիկ, կառուղի մը շինեցին Սանայէն Հոտէյտա եւ ուրիշ մըն ալ Սանայէն Սատա: Եմէնցիք գոհ մնացին եւ սաստեցին Ամերիկացիները, որ երկրորդական ուղի մը յանձնած են իրենց: Ասպարէզ նետուեցան Արեւմտեան Գերմանացիները եւ ընդարձակեցին Ամերիկացիներուն շինած ուղին: Ցայտնի եղաւ, որ Եմէնցիները ոստում մը կատարած են դէպի նոր ժամանակները: Շատ քիչ անց հաստատեցին դըպրոցներ, նոյնիսկ հիմնեցին համալսարան մը:

Սակայն յառաջդիմութեան ուղղութեամբ կատարուած մեծ ոստումը վերածուեցաւ նոյնպէս դէպի դուրս ցատքի: Այլեւս Իմամին անձնական վաւերացման ենթակայ չեղող Եմէնցիները սկսան աշխատանք փնտռել երկրէն դուրս: Փոքր, տոկուն ժողովուրդ, պարագայ մը, որ կը գնահատուի մեղկ կեանքի վարժ Արաբներուն մօտ, Եմէնցիները փնտռուած աշխատաւորներ դարձան:

Այսօր, մէկ միլիոն եւ նոյնիսկ աւելի Եմէնցիներ, հազիւ հինգ միլիոնի հասնող բնակչութեան վրայ, օտար երկիրներ կ՚աշխատին, գլխաւորաբար Սաուտական Արաբիա եւ Պարսից ծոցի իշխանապետութիւնները: Կը նշանակէ, ուրեմն, թէ ձեռքը – ոտքը բռնող երկու Եմէնցիէն մէկը երկրէն դուրս կը գտնուի: Շնորհիւ ասոնց ծաղկում մը յառաջ եկած է երկրին մէջ: Մօտաւոր հաշուով օրական երկու միլիոն տոլար կը ղրկեն իրենց ընտանիքներուն:

Սանաա այժմ հեռաձայն ունի, թէեւ այն հազուադէպ երկիրներէն պէտք է ըլլայ, ուր կապը հաստատելու սահմանուած թիւերը չորս հատ են: Հաւանաբար նաեւ այն հազուագիւտ երկիրներէն է, ուր աւանակներով ջրհորներէ ջուր հանող եբեւոյթը կը տեսնուի մայրաքաղաք:

Աստիճանաբար ճափոնական կառքեր կը փոխարինեն աւանակները Եմէնի գլխաւոր ճամբաները, որոնք միշտ փոշեծածկ են: Խանութները լեցուն են թրանզիսթորներով եւ փարիզեան գեղեցկացնող հիւթերով, մինչ կիները, բացի տունէն, դուրսը քօղով կը ծածկուին:

Կառավարութիւնն ալ կ՚օգտուի: Արտաքին փոխանակութեան պահեստի գումարը այս տարի պիտի հասնի 600 միլիոն տոլարի: Կը թուի թէ հրաշքը իրագործուած է: Սակայն Եմէնցիք դեռ չեն յաջողած քաղաքական դրութիւն մը հաստատել ինքնակալութեան տեղը: Արդարեւ, յեղափոխութենէն ասդին Եմէն կը տատանի զինուորական եւ քաղաքային իշխանութեանց միջեւ:

Չորս ականաւոր քաղաքագէտներ ըսպաննուեցան 1974էն ցայսօր: Ասոնց վրայ աւելցաւ, Հոկտեմբեր 11ին, սպանութիւնը երկրին նախագահին, Իպրահիմ ալ-Համտիի եւ անոր եղբօրը:

Միւս կողմէ նոր ժամանակները դեռ չեն արմատացած: Օրինակ մը, որ կըրնայ թէ՛ խնդուք, թէ՛ մտահոգութիւն առթել: Հրասայլեր եւ զինուորներ ըղըկուեցան փութով ձայնասփիւռի կայանը, երբ նախագահը սպաննուեցաւ, որպէսզի առաջքն առնուի կայանին ձեռք ձգման եւ նոր յեղափոխութեան մը հաղորդման: Երիտասարդ պահակը իր տրամադրութեան տակ ունէր հեռաձայնի գործիք մը՝ հաղորդակցութեան կապ հաստատելու համար կեդրոնատեղիին հետ: Բայց խեղճը չէր գիտեր ինչպէս հաստատել կապը՝ անհրաժեշտ թիւերը շարելով:

Ասիկա գլխաւոր ցաւն է, կամ՝ բացը երկրին բնակչութեան եւ արդի թեքնոլոժիին միջեւ: Եմէն դեռ գեղջկական երկիր մըն է, ուր երկրին բնակչութեան 95 առ հարիւրը գիւղական շրջանները կ՚ապրի, յաճախ հազիւ ապրելու նախնական վիճակին մէջ գտնուելով: Եմէն դեռ կը նկատուի աշխարհի տասը ամէնէն աղքատ երկիրներէն մէկը:

Երկիրը այժմ անփորձ ղեկավարի մը ձեռքը կը գտնուի: Ահմէտ Հիւսէյն ալ-Ղաշմի: Լաւ յարաբերութիւններու մէջ է հիւսիսի ցեղերուն հետ, որոնք կրնան օգնել իրեն: Սակայն քաղաքական կամ զինուորական փորձառութիւն չունի: Եւ ոչ ոք գիտէ, թէ երկրին ապագան դէպի ո՛ւր կ՚երթայ:

ԳԱՌԶՈՒ

ընտրուած

Գեղարուեստից Կաճառը (Académie des Beaux-Arts)

Գառզու ընտրուած է Գեղարուեստից Ակադեմիան Ժան Պուշոյի աթոռին:

Այս առթիւ, տեղական մամուլը կը յիշէ անոր կենսագրականը, համիրճ կերպով: Ծնած Հալէպ 1907ին, Գառզու ամբողջ կեանքը նուիրած է նկարչութեան: Անհատական իր առաջին ցուցահանդէսը տուած է Բ. աշխարհամարտի նախօրեակին: 1953ին «Իրենց ժամանակին Վկայ Նկարիչ»ներու ցուցահանդէսին կազմակերպած հանրաքուէին, հասարակութիւնը զինքը կը հռչակէ բոլոր ցուցադրողներուն լաւագոյնը «Միրահարներու Պտոյտը» գործին համար:

Թատրոնն ալ նպաստաւորուած է իր արուեստէն, քանի Գառզու ստեղծած է բազմաթիւ բեմադարդարումներ, ինչպէս Էնտ Կալանթ, Ժիզէլ (Օփերա), Ժանն Է սէ Ժիւժ եւ Լա Փերիքոլ: Գառզու նկարազարդած է նաեւ մեծագոյն գրագէտներու գործերը, ինչպէս՝ Հէմինկուէյ, Քամիւ, Անտրէ Մորուա, Ֆ. Մօրիաք: Երախտագիտութեամբ կ՚ուզենք յիշել նաեւ թէ հեղինակն է «Յառաջ 50» հատորի կողքին:

Գառզու պատուոյ Լեգէոնի սպայ է եւ գրականութեան եւ արուեստի Կարգի սպայ:

ՀՈՄԵՐՈՍԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՆԾԱՆՕԹ ՄԷԿ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայ հոմերագիտութեան պատմութենէն ծանօթ է, որ Վենետիկի մէջ երեք անգամ հայերէնի թարգմանուած են Հոմերոսի պոէմները յունարէն բնագրէն: Առաջին անգամ Հ. Եղիա Թովմաճեանն է, որ չափածոյ թարգմանած է «Իլիական»ը (գրաբար) եւ լոյս ընծայած է Վենետիկի մէջ 1843ին, իսկ «Ոդիսական»ը թարգմանած եւ հրատարակած է 1848ին դարձեալ Վենետիկ:

Երեւանի Մատենադարանի թիւ 913 ձեռագրէն կ'իմանանք, որ յունարէնէ հայերէն «Իլիական»ի առաջին թարգմանութիւնը կատարուած է 1783ին Գէորգ Պալատացիի կողմէ: Գէորգ Պալատացի կամ Կոստանդնուպոլսեցի (1737 – 1812) ծանօթ է իբրեւ բառարանագիր, պատմաբան, բանասէր, ձեռագրագէտ, թարգմանիչ, յունարէնի, լատիներէնի, եբրայերէնի, պարսկերէնի, արաբերէնի, թուրքերէնի եւ այլ լեզուներու գիտակ: Պալատացի հաւասարապէս տիրապետած է հին ու նոր յունարէնի: Յունարէնէ կատարած անոր թարգմանութիւններու շարքին կը պատկանի նաեւ Հոմերոսի «Իլիական»ը:

Մատենադարանի յիշեալ ձեռագիրը, որ կը բովանդակէ «Իլիական»ի հայերէն ամբողջական առաջին թարգմանութիւնը, թարգմանիչի օրինակէն արտագրած է Գէորգի որդի Յովհաննէսը, Եւդոկիա քաղաքին մէջ 1825ին: Իսկ թէ ե՞րբ, ո՞ր կողմէ եւ ո՞ւր կատարուած է թարգմանութիւնը, կը պարզուի նախադափար յիշատակարանէն (թերթ 2ա): Ըստ վերջինիս, հին ժամանակներուն անանուն մէկը հին յունարէնէ նոր յունարէնի վերածած է Հոմերոսի «Իլիական»ը արձակ շարադրանքով, զոր նոյնութեամբ հայերէնի թարգմանած է Գէորգ Պալատացի Կ. Պոլսոյ մէջ, 1783ին:

Ծանօթ է, որ տակաւին հին դարերուն Զենոդոտոս Եփեսացի, յունական այբուբենի վրայ հիմնուելով, «Իլիական»ը բաժնած է 24 գլուխի, որոնք կոչուած են ռափսոտիներ: Պալատացի հայերէնի թարգմանութեան ընթացքին նոյն գլուխներու բաժանումը պահած է: Յառաջաբանի մէջ թարգմանիչը նախ կը բացատրէ, թէ ինչու Հոմերոս իր վիպերգութիւնը «Իլիական» կոչած է եւ ապա կը յայտնէ, որ ան երկու պոէմներուն («Իլիական» եւ «Ոդիսական») սկիզբը կը դիմէ մուսաներու աստուածուհիին (թերթ 2 բ): 24 ռափսոտիներու կամ երգերու թարգմանութիւնը (թերթ 3 ա– 84 բ) յաջորդականութեամբ տալէ առաջ թարգմանիչը նախ խիստ համառօտ կը ներկայացնէ իւրաքանչիւր նիւթը եւ ապա կը շարադրէ թարգմանութիւնը:

Թարգմանիչ – բանասէր Գէորգ Պալատացիի հոմերագիտական խօսքը խորագրուած է «Յաղագս Օմիրոսի» (թերթ 86 ա –87 ա): Հոս արծարծուած են Հոմերոսի ու անոր պոէմներուն վերաբերող բանասիրական ու գրականագիտական կարգ մը հարցեր: Պալատացիի գնահատումով Հոմերոս բոլոր բանաստեղծներէն բարձր է («Առաւել հռչակաւորն, քան զամենայն բանաստեղծս»): Չի հասկցուիր, թէ ի՛նչ հիման վրայ ան Հոմերոսի ծննդավայրը Զմիւռնիան կը համարի. («Իսկ ի յեօթեանց քաղաքացն Էլլատայի, որք վիճաբանեն ի մէջ իւրեանց վասն պատւոյն իւր թէ զնա (Հոմերոսին – Կ. Ս.) ծնան, Զմիւռնիան է այն, որ երեւի առաւել եւս արդար՝ ունել զփառաւոր նախապատուութիւնս զայս, քանզի hայրենի Օմիրօսի եղեւ քաղաքն Զմիւռնիա, որոյ եւ անդէն գտանի անդրին...»):

Հայ բանասէրը լաւատեղեակ է ԺԸ. դարու համաշխարհային հոմերագիտութեան նուաճումներուն՝ Հոմերոսի պոէմներն արժեւորելու առեն: Իր կարծիքով, Հոմերոսի պոէմները կը պատկանին բանաստեղծութեան այն տեսակին, որ հին Յոյները կոչած են էպոս, քանզի անոր մէջ բանաստեղծը համապատասխան տաղաչափութեամբ կը պատմէ դիւցազուններու քաջագործութիւններու մասին: Գէորգ Պալատացի կ'ընդգծէ նաեւ Հոմերոսի պոէմներու քաղաքակրթիչ – դաստիարակիչ դերը: Ան Աքիլլէսը կը համարի դիւցազնականութեան, քաջութեան տիպար, իսկ Ոդիսեւսը՝ խոհեմութեան:

Գէորգ Պալատացի՝ հիացած Հոմերոսի հանճարով, կը կրկնէ Աղեքսանդր Մակեդոնացին, այդ պոէմները համարելով «Յոյժ պատուական գործ մարդկային տրամախոհութեան»:

Այսպէսով, Մաշտոց Մատենադարանի յիշեալ ձեռագրի շնորհիւ կը պարզուի, որ Հոմերոս հայերէնի թարգմանուած է առաջին անգամ ոչ թէ 1843ին, այլ անկէ 60 տարի առաջ՝ 1783ին, եւ առաջին հայ հոմերագէտի պատիւը կը պատկանի Գէորգ Պալատացիի:

ԿԱՐՕ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍՊԱՆԻՈՅ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾԸ

Սպանիոյ նոր Սահմանադրութեան նախագիծը, որ պիտի հրատարակուի այս ամիս, կը ձգտի ապահովել ժողովրդավարական սկզբունքներու կիրարկումը:

Նախագիծը մշակուեցաւ ինը անդամներէ կազմուած խորհրդարանական կոմիտէի մը կողմէ, ուր իրենց ներկայացուցիչները ունէին գլխաւոր բոլոր կուսակցութիւնները՝ աջակողմեան Ժողովրդական Դաշնակցութենէն մինչեւ Համայնավարները:

Երկրորդ ընթերցումէ մը ետք, նախագիծը պիտի յանձնուի Քորթէսի (Խորհրդարան), ուր քննութեան առնուելէ եւ, հաւանաբար, կարգ մը բարեփոխումներու ենթարկուելէ յետոյ, հանրաքուէի պիտի դրուի:

Նոր Սահմանադրութեան նախագիծը կը սահմանափակէ թագաւորին իշխանութիւնը, որ առաւելաբար ներկայացուցչական բնոյթ պիտի ունենայ՝ համապատասխան պաշտօններով եւ պարտականութիւններով, ենթակայ խորհրդարանական հսկողութեան: Պետութիւնը կը դառնայ «Սահմանադրական միապետութիւն» եւ գերիշխանութիւնը կը յանձնուի ժողովուրդին:

Իբրեւ գերագոյն արժէքներ կը սահմանուին ազատութիւնը, հաւասարութիւնը եւ քաղաքական բազմազանութեանց յարգումը: Կ'երաշխաւորուի երկրին բոլոր շրջաններուն ինքնավարութիւնը: Առանց սահմանափակումի կ'ապահովուին մարդկային բոլոր իրաւունքները: Գրաքննութիւնը բոլորովին կը ջնջուի:

Քանի մը այլ կէտեր: Ընտրական տարիքը 18 կը դառնայ, փոխանակ 21ի: Վարչապետը կ'ընտրուի Երեսփոխանական ժողովին կողմէ եւ ոչ թէ կը նշանակուի թագաւորէն: Խորհրդարանին վստահութեան քուէի մերժումով վարչապետը կը հրաժարի: Պայման է սակայն, որ վարչապետին հրաժարումը պահանջող կուսակցութիւնը կամ կուսակցութիւնները նախօրօք նոր վարչապետին թեկնածութիւնը ներկայացնեն, որպէսզի երկիրը առանց կառավարութեան չմնայ:

Պետական Խորհուրդը, թագաւորին խորհրդատու ազդեցիկ մարմինը, կը ջնջուի: Թագաւորը կը կորսնցնէ 40 ծերակուտական նշանակելու իր իրաւունքը:

Երեսփոխանական ժողովը, որուն անդամներու թիւը 350է 600ի կը բարձրանայ, առաջնագոյն դիրք կը գրաւէ, բաղդատմամբ Ծերակոյտին: Այս վերջնոյն իրաւասութեանց գլխաւոր դաշտը կը դառնայ յարաբերութեան հաստատումն ու պահպանումը Պետութեան եւ անոր ինքնավար շրջաններուն միջեւ:

Քաղաքային ամուսնութիւններու կարեւորութեամբ ամուսնալուծումը հնարաւոր կը դառնայ:

Թ. Ա. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ

ՄԱՐԹԻԿԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»).— Մարթիկի հայկ. գաղութի մասին քիչ գրուած է հայկ. մամուլին մէջ. ասոր պատճառը բնականաբար հին սերունդն է, որ անփոյթ գտնուած է իր ներկայութիւնը զգացնելու տեսակէտէն:

Նախ տանք հակիրճ տեղեկութիւններ քաղաքի մասին:

Մարթիկ քաղաքը կը գտնուի Մարսէյլէն 40 քիլոմեթր հեռու, մայրուղիով կապուած՝ է Ֆօսի, Էթան տը Պէռի, Մարինեանի շրջաններով, ուր եզերուած է ընդարձակ տարածութեան մը վրայ քարիւղի հսկայական զտարաններով: Մարթիկ, որ կը հաշուէ 40 հազար բնակչութիւն, իրաւամբ կոչուած է Փրովանսի Վենետիկը, նաւարկելի իր ջրանցքներուն համար:

Ահա այսպիսի շրջանի մը մէջ է որ կ'ապրին քանի մը տասնեակ հայ ընտանիքներ, որոնք հետզհետէ կը համախմբուին եւ այլազան ձեռնարկներով իրենց ներկայութիւնը զգալի կը դարձնեն քաղաքին մէջ իբրեւ ազգային հաւաքականութիւն:

Նոյ. 19ին տեղի ունեցաւ պարահանդէս մը, կազմակերպութեամբ «Մարթիկի եւ Պէր լ'Էթանի շրջանի հայածին Ֆրանսացիներու Միութեան» վարչութեան:

Անկէ երեք շաբաթ առաջ ալ Հայերը իրենց մասնակցութիւնը բերին կազմակերպուած ցուցահանդէսի մը, ուր ներկայացուեցան հայկ. գունաւոր շարժանկար մը, թռուցիկներ եւ հայանպաստ հրատարակութիւններ, որոնց կարգին Տոքթ. Իվ Թերնոնի ծանօթ գիրքը:

Ներկայ գտնուեցայ յիշեալ պարահանդէսին եւ այդ առթիւ հանդիպում մը ունեցայ վարչութեան անդամներու, մասնաւորաբար նախագահ Իվ Արթինեանի հետ, որ հետեւեալ շահեկան տեղեկութիւնները տուաւ տեղւոյն հայկ. գաղութի մասին. «Հին սերունդը քիչ մը անտարբեր գտնուեցաւ իր ներկայութիւնը զգացնելու տեսակէտէն. հետզհետէ կ'աճէր Հայութիւնը շրջանին մէջ. այսպէս կարելի չէր մնալ: Քանի մը սրտցաւ ընկերներով որոշեցինք եւ դունէ դուռ այցելեցինք հայ ընտանիքներու, որոնք սիրով ընդունեցան իրենց մասնակցութիւնը բերել կազմակերպուելու աշխատանքներուն: Չբաւականացանք միայն Մարթիկով. շրջեցանք Էթան տը

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՈՍԿԷ ԴԱՐՊԱՍՆԵՐԸ

«Հայաստանի հողը համարւում է առաջինը, որտեղ բնակութիւն են հաստատել Ջրհեղեղից փրկուածները: Սակայն այստեղ բնակիչներ են եղել նաեւ դրանից շատ առաջ, եթէ հաւատանք, որ, ինչպէս շատերն են գրում, հէնց այստեղ է եղել Երկրային Դրախտը...»:

«Հայաստանը բարեբեր եւ ընդհանրապէս հաճելի երկիր է, — առաջներում շատ հարուստ, իսկ այժմ՝ խիստ թալանուած ու ամայացած, — յամենայն դէպս, նրա այն մասը, որը մարդկային ցեղի օրրանն է համարւում...»:

Իսկ 1816 թուականին ֆրանսերէնից թարգմանուած «Հետաքրքիր քաղուածքներ Ասիայի հնագոյն պատմութիւնից» գրքում կարդում ենք. «Հայաստանը հազար տարուց աւելի եղել է Ասիայի գիտութեան փառաւորագոյն ակադեմիան, այսինքն՝ Քրիստոսի ծննդեան 440 թուականից մինչեւ Կոստանդնուպոլսի անկումը՝ 1455 թուականին: Եղել են դարեր, ինչպէս 9րդից մինչեւ 13րդ դարերը, որոնց ընթացքում Հայաստանը կարող էր դասեր տալ աշխարհի ժողովուրդների մեծ մասին, քանի որ ունէր ամէն տեսակի հմուտ աստուածաբաններ, ճարտասաններ, քերթողներ, փիլիսոփաներ, պատարագիչներ, պատմիչներ, աստղագէտներ, թարգմանիչներ եւ յոյն, ասորի, արաբ, պարսիկ ու լատին լեզուների քաջ գիտակներ...»:

Հայերը հոծ զանգուածներով նախ Ղրիմ, իսկ ապա Ուկրաինա են գաղթել (իսկ այնտեղից էլ՝ Մոլդավիա, Լեհաստան, Հունգարիա, Ռումինիա եւայլն) յատկապէս Անիի անկումից յետոյ:

Ահա թէ ինչպէս է նկարագրում Հայերի գաղթը Ղրիմի Կաֆա (Թէոդոսիա) եւ Ազախ կամ Ազով քաղաքները Տէրտէր Երեւանցին 1341 թուականին.

Այս մոլորեալս եւ յանցպիտան
Երկրէն եկի ի Հայաստան,
Ի քաղաքէն այն պատուական,
Որ իր անունն է Երեւան.
Ի ծովս անցայ այս սահման,
Ի քաղաքն եկայ՝ ի Ֆռանկ Կաֆան
ՅԱզախ եկի այս անձման...

Հայ գաղթականներն իրենց հետ Ուկրաինա են տարել ոչ միայն իրենց հմուտ արհեստներն ու արուեստները, այլեւ իրենց մշակոյթի գանձերը՝ մեծապէս օգնելով այդ երկրների ու ժողովուրդների արհեստներին ու արուեստներին, ճարտարապետութեանն ու գիտութեանը, գրականութեանն ու դիւանագիտութեանը: «Հայ կրօնաւոր Նիկողայոսը Անիից իր հետ բերել էր հազարից աւելի ձեռագիր մատեաններ...», — գրում է ուկրաինացի ժամանակագիրներից մէկը: Նոյնն է հաստատում նաեւ Մարտիրոս Ղրիմեցին, վկայելով, թէ Հայերը Ղրիմում բազում եկեղեցիներ կառուցեցին, իրենց Անիում թողած եկեղեցիների փոխարէն.

Իսկ ա՛յնք, որ Կաֆայ կացին սեփական
Եւ ի Ղրիմ քաղաք՝ Սուրխաթ կոչական,
Եկեղեցօք լցին զվայրս ամենայն,
Փոխան եկեղեցեացն որք ի Շիրակեան...

Ղրիմ եւ Ուկրաինա գաղթած Հայերը մեծ մասամբ որմնադիրներ էին, շինարարներ, ոսկերիչներ, զինագործներ: Նրանք զբաղւում էին խաղողագործութեամբ ու ջերմապահութեամբ, մեղուապահութեամբ ու մետաքսագործութեամբ, թարգմանիչներ էին, դիւանագէտներ ու վաճառականներ: Հայերն ապաստան էին գտել Ուկրաինայի համարեա բոլոր մեծ բնակավայրերում. իսկ Ղրիմում այնքան շատ էին (14րդ դարում՝ հարիւր հազար տուն, այսինքն կէս միլիոն), որ ժամանակին Ղրիմի թերակղզու արեւելեան մասն այդպէս էլ կոչուել է՝ «Արմենիա մարիթիմա» («Ծովային Հայաստան»):

Հայերը մեծ աջակցութիւն էին ցոյց տալիս Ուկրաինայի բարգաւաճմանը, իսկ պատերազմների ու արշաւանքների ժամանակ քաջաբար մարտնչում էին Ուկրաինայի թշնամիների դէմ, որոնք նաեւ հայ ժողովրդի թշնամիներն էին...

«Ռուսաստանին եւ Հայաստանին միակցուած միանուագ արհաւիրքները նրանց գալիք մերձեցման նախադռնակներն էին», — գրել է ռուս պատմաբան Ս. Գլինկան, եւ այս ճշմարտութիւնը ամբողջովին վերաբերում է նաեւ հայ եւ ուկրաինացի ժողովուրդներին, որոնց ընդհանուր թշնամիները նո՛յնն էին՝ Թուրքերը, իսկ դաւանաբանական հարցերում՝ կաթոլիկները:

Հետաքրքիր է, որ Հայերն ինչքա՞ն էին տառապել Թուրքերի ձեռքից, որ ամէն մի պատմական իրադարձութիւն, անձ ու երեւոյթ չափում էին միայն մի չափանիշով՝ օգնո՞ւմ է այն Թուրք պատիչներին, թէ վնասում...

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

(Շար. – 3)

Պէր, ուր հանդիպեցանք նոյն ջերմ ընդունելութեան: Ցայժմ յիսուն հայ ընտանիք անդամակցած է մեր Միութեան: Դիմեցինք քաղաքապետին եւ ունեցանք բոլոր յարմարութիւններով սրահ մը, ուր տեղի կ'ունենան հայերէն լեզուի ու հայկ. պարի դասընթացքներ: Առայժմ ունինք քսան աշակերտ՝ զանազան տարիքի: Փոքրերուն կը դասաւանդէ Տիկին Տէյիրմէնճեան՝ Պուք Պէլ Խոճէն, իսկ մեծերուն՝ Սարգիս Ժամագործեան, վարչութեան քարտուղարը: Հայկ. պարերը կը սորվեցնէ Մարսէյլէն ծանօթ պարուսոյց Խոսրով Պօլիկեան (մեծերուն), իսկ փոքրերուն՝ Տիկին Մ. Պօլիկեան: Ունինք նաեւ հայկ. կերակուրներու դասընթացք՝ ամիսը անգամ մը, որուն կը հետեւին չափահասներ, ղեկավարութեամբ Տիկին Մկրտիչեանի՝ Նիմ քաղաքէն:

Վերադառնանք յիշեալ Միութեան վարչութեան կազմակերպած պարահանդէսին, որ տեղի ունեցաւ Սալ տը Կրէսի սրահին մէջ, որ լեցուած էր ծայրէ ծայր: Օրուան առթիւ երկու խօսք արտասանեց իմ Արթինեան (ֆրանսերէն) շնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր ներկաներուն իրենց ցոյց տուած համակրանքին համար եւ Մարթիկի քաղաքապետին: Ապա խօսք առաւ Սարգիս Ժամագործեան (հայերէն):

Այնուհետեւ ծայր տուաւ եւրոպական պարը, որուն յաջորդեց Մարսէյլի Նոր Սերունդի «Քաչարի» նուագախումբը հայկական իր չքնաղ երգերով: Մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց Կարօ Տէրտէրեան, բոլոր ներկաները հայկ. շուրջպարի հանելով: Խոսրով Պօլիկեան, որ իրեն հետ բերած էր Մարսէյլի իր դպրոցի պարուհիները (բոլորը Ֆրանսուհիներ), հայկական պարեր հրամցուց ներկաներուն արժանանալով ջերմ գնահատանքի. երկար ծափեր խլեցին երկու փոքրիկներու՝ Փաթրիս եւ Ալիս, հովիւի պարը եւ Տիկ. Մ. Պօլիկեանի մենապարը:

Բեմ հրաւիրուեցաւ քաղաքապետ Լոմպար ու ըսաւ. «Մեծ հաճոյք է ինծի համար ձեր մէջ գտնուիլ. տեսնել հոծ բազմութիւն մը՝ ուրախալի եւ քաջալերական կը գտնեմ ձեր Միութեան յաջողութեան համար»:

Ի սրտէ կը շնորհաւորենք վարչութեան ու օժանդակ տիկիններու գործունէութիւնը եւ կը սպասենք նոր ձեռնարկներու:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊՕԼԻԿԵԱՆ

×

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգային Միութեան վարչութեան կազմակերպութեամբ ճաշ մը տրուեցաւ Շարվիէօյի Հայոց Ս. Գրիգոր եկեղեցւոյ սրահին մէջ, ուր ներկայ էին 80 հայ ծերեր: Ներկայ էր նաեւ Լիոնէն ժամանած Դաւիթ Եպս. Սահակեան, որու օրհնութեամբ սկսաւ ճաշը:

Վարչութեան նախագահը Արիս Խաչատուրեան բաժակաճառով մը բացատրեց օրուան հաւաքոյթին նպատակը, այն է՝ տարին գէթ անգամ մը համախմբել հայ ծերերը սեղաններու շուրջ եւ միասին ուրախանալ: Սպասարկութիւնը խնամուած էր եւ անթերի: Տեղի ունեցան բաժակաճառեր, երգեր, արտասանութիւններ, որոնց ստեղծած խանդավառ մթնոլորտին մէջ կատարուեցան սրտաբուխ նուէրներ, որոնցմէ գոյացաւ 4000 ֆրանք:

Ժամը 17ին սրահը բաց էր հանրութեան համար: Սայաթ Նովա նուագախումբը մեկնաբանեց հայկական եւ եւրոպական պարի եղանակներ, տաք մթնոլորտ մը ստեղծելով սրահէն ներս հաւաքուած երիտասարդներու և տարեցներու մէջ: Ներկաները ուշ ատեն մեկնեցան սրահէն ուրախ տրամադրութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԻԶՄԻՐԻ ԵՂԵՌՆԻ

55ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Իզմիրի եւ շրջակայքի Հայրենակցական Միութիւնը, ինչպէս նախկին տարիները, այս տարի եւս հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել տուաւ Կիրակի, Նոյ. 20, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, որուն յաջորդեց հոգեճաշ մը Ոսկեան ճաշարանի առաջին յարկը, որ ժամը 13ին լեցուած էր Միութեան անդամներով եւ համակիրներով:

Միութեան Նախագահ Պ. Հրանդ Սարեան խնդրեց ներկաներէն մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութեամբ յարգել յիշատակը նահատակներու եւ ապա համառօտ կերպով անդրադարձաւ օրուան հաւաքոյթին եւ յուշեր պատմեց անցեալէն ու իր խօսքը վերջացուց տալով հայրենիքի ուրախալի պատկերը:

Գեղարուեստական բաժինը սկսաւ Տիկ. Մարի Ֆերմանեանի արտասանութեամբ Միութեան հիմնադիրներէն ողբացեալ Հրանդ Գույումճեանի մէկ բանաստեղծութեամբ, նուիրուած՝ Իզմիրի. ապա Տիկին Թորոսեան ուղերձ մը կարդաց օրուան առթիւ: Յաջորդաբար արտասանեցին Դանիէլ Ճիզմէճեան, Ն. Պչտիկեան, Ա. Պետրոսեան եւ Պ. Ադամեան: Գեղարուեստական բաժնին յատուկ փայլ տուին Նորայր Ազըլեան և Վարուժան Աղնաւուրեան, որոնք կիթառի ընկերակցութեամբ հնչեցուցին հայկական ժողովրդական եւ արդիական երգեր, ստեղծելով տաք մթնոլորտ մը:

Փակման խօսքը արտասանեց Միութեան պատուոյ Նախագահ եւ Իզմիրցիներու նահապետը՝ Զատիկ Խանզատեան:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՓԱՍՏԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ – ԿԱՃԱՌԻՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Նոյ. 25ին Պրիւսէլի մէջ, տեղի ունեցած է հանդիսաւոր վերամուտը փաստաբանական երիտասարդ – կաճառին: Աւանդական արարողութիւններէն ետք, օրուան ընտրուած բանախօսը Մէթր Փօլ-Անտրէ Մուշ, որ իբրև նիւթ ընտրած էր՝ Մուսթաֆա Քէմալ Աթաթիւրք, արդի Թուրքիոյ հիմնադիրը, բեմ բարձրացաւ:

Լը Սուառ օրաթերթը որ արձագանգ կը հանդիսանայ հանդիսութեան, կը գրէ թէ մինչ կը սպասուէր որ բանախօսը նիւթին տայ բանավէճի եւ զուարթ բնոյթ մը, բոլորովին տարբեր ձեւով է որ արտայայտուեցաւ: Մէթր Մուշի համար Աթաթիւրք ակնածանքի եւ պատմական ուսումնասիրութեան առիթ տուած է եւ թերթին աշխատակիցը կը շեշտէ թէ «ամօթխածութեամբ է, որ բանախօսը սահած է Հայերու ցեղասպանութեան վրայէն (1916-17), ոգեկոչելով պատերազմ մը այնքան անողոք որ մեր պաշտօնակիցներէն մէկը, լացաւ այս նոյն ամպիոնէն»: (ԽՄԲ. «Յառաջ»ի՝ կ'ակնարկէ նոյն պայմաններուն մէջ, Մէթր Խտուար Ժախեանի բանախօսութեան՝ Ինչո՞ւ Կայէն, արտասանուած 1968, Նոյ. 8ին եւ զոր հրատարակեցինք ամբողջութեամբ, ֆրանսերէն):

Ըստ սովորութեան, Մէթր Մուշի պատասխանած են եւ Մէթր Լըքլէր վարպետութեամբ վերյիշած է նախ առաջին վերամուտի բացման ճառը, 1852 Նոյ. 20ին, ապա շեշտած.— «Տը Կօլ ըսած է.— Ոչ մէկ մեծ բան կ'ըլլայ առանց մեծ մարդոց եւ անոնք մեծ եղած են որովհետեւ ուզած են» բայց հարց տուած է նաեւ թէ մեծ բաները չե՞ն պահանջեր բռնի ուժին դիմել, որ միայն մեծ յառաջդիմութեանց ծնունդ չի տար այլեւ երբեմն մեծ ոճիրներու, ինչպէս Հայերու, Յոյներու եւ Քիւրտերու բնաջնջումը:

Իբրեւ դամբանագիր, Մէթր Լըքլէր առաջարկեց Աթաթիւրքի համար.— «Շատ գէշութիւն ըրած է, լաւ խօսելու համար իր մասին եւ շատ լաւութիւն, գէշ խօսելու համար»:

Լրատու

Ֆրանսայի Արդարութեան նախարարին հրամանագրով Սեպտ. 8ին, Սերժ Պորտաքեան (լիսանսիէ իրաւաբանութեան եւ վկայուած Փարիզ Նոտարի վարժարանէն) նոտար նշանակուած է Հիւքըլիէ (Փա-տը-Քալէ) փոխարինելով Մէթր Ժաք Քլուէն, հրաժարեալ իրեն ի նպաստ: Երդման արարողութիւնը կատարուած է Պուլոնեը-սիւռ-Մէռի մեծ-դատարանի ատեանին առջեւ, Սեպտ. 30ին:

[illegible]

L'Art Arménien

par Sirarpie Der-Nercessian

«Թուրքիոյ ամէնէն լքուած շրջաններուն մէջ, հռչակաւոր հետքերը ճարտարապետութեան մը, որ անխասկած ծնունդ տուաւ ռոման արուեստին: Գրեթէ անգիտացած արուեստ մը, որուն ճանաչումը սակայն կենսական է հասկնալու համար քրիստոնէական ճարտարապետութեան պատմութիւնը»:

(Դեկտ. 5) Նուվէլ Օպսերվաթէօր

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, Նոյ. 25ին, մեծարանքի հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է ի պատիւ ջութակի ուսուցիչ Իվան Կալամեանի, իր ծննդեան 75ամեակին առթիւ: Ներկայ եղած են մեծարեալին աշակերտները՝ Մարթին Գանին, Անի Գավաֆեան, Եանկ Ուք Քիմ, Գարոլ Կլէն, Արնոլտ Սթայնհարթ, Լուք Քեփըլը, Տէյվիտ Հայֆէց եւ ուրիշներ, որոնք միջազգային բեմերու ծանօթ ջութակահարներ են այսօր: Կալամեան նախապէս եղած է ջութակահար, ապա նուիրուած է ուսուցչութեան: Երաժշտական պատմութեան մէջ ան իր տեղը գրաւած է ջութակի ծանօթ ուսուցիչներու կարգին՝ Ըրնըրթ, Ֆլէշ, Քրոյցըր, Րոտ, Կաւինիէ եւ Աուր: Մոսկուան ձգելէ ետք, 1922ին, ուսանելու եկած է Փարիզ: 20ական թուականներուն շրջած է Ֆրանսա եւ Գերմանիա՝ իբրեւ ջութակահար: Միացեալ Նահանգներ հաստատուած է 1930ին եւ 1946էն ի վեր մաս կը կազմէ Ճիւլեըրտ երաժշտական դպրոցի դասախօսական կազմին:

ՖԼԸՐԻԳԻՒՂԻ (Պոլիս) մէջ, Նոյ. 27ին, տեղի ունեցած է Ուսուցչաց Հիմնարկի բարերարներու յիշատակի ոգեկոչումը: Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Շահան Եպս.: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Հիմնարկի բարերարներու յիշատակին: Եկեղեցական արարողութենէն ետք՝ եկեղեցւոյ կից Այաճաճեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը, որու ընթացքին Տոքթ. Շահնուր Շահէն խօսած է Ուսուցչաց Հիմնարկի անցեալին, նպատակին, իրագործումներուն եւ գոյատեւման խնդիրներուն մասին: Հիմնարկը տէր է 15 կալուածներու եւ մօտիկ ապագային կը մտածուի կառուցանել մտաւորականներու յատուկ հանգստեան տուն մը: Ճաշ-հաւաքոյթը վերջ գտած է Շահան Եպս.ի փակման խօսքով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (472)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՍՔԱԼԱՊՐԻՆՕ

Նաւաստին տուն մը մտաւ, ուր առաջին յարկը ելաւ, դուռ մը բանալով սենեակէ մը ներս մտաւ եւ ճրագ մը վառեց:

Հոն եռոտանի աթոռի մը վրայ կտաւի կտորի մը մէջ փաթթուած ծրար մը կար:

Նաւաստին այդ ծրարը Սքալապրինոյի ցոյց տալով ըսաւ.

— Առիկա երէկ բերի:

Սքալապրինօ ծրարը բացաւ: Իր հաւակին յարմար նաւաստիի ձեռք մը զգեստ ելաւ մէջէն:

Սքալապրինօ անմիջապէս հանուելով սկսաւ այդ զգեստները հագնիլ:

Երբ գօտին քակեց, քսակը քաշելով նաւաստիին նետեց եւ ըսաւ.

— Նայէ ճիշդ ուզածիդ չա՞փ է:

Նաւաստին քսակը բանալով սկսաւ ագահօրէն համրել ոսկիները:

— Շնորհակալ եմ, հազար ղուրուշ ալ աւելի կայ, մոլտաց ականներուն տակէն:

Սքալապրինօ պետական նաւազներու զգեստը հագնելով հանրապետական նաւազ մը եղած էր:

Զինուորները ո՞ր ժամուն նաւ պիտի մտնեն, հարցուց Սքալապրինօ:

— Լուսնալուն պէս, պատասխանեց մարդը:

— Աղէկ: Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք:

– Այդ կողմէն դուք բնաւ հոգ մի ընէք: Միայն թէ, նաւէն ներս մտած ատեննիս եթէ մէկը ձեզի բան մը հարցնելու ըլլայ, ես ինչ որ ըսեմ, դուք ալ ան ըսէք կամ եթէ բնաւ բերաննիդ բանալու չըլլաք, աւելի լաւ կ'ըլլայ...: Ուրեմն ճամբայ ելլենք, ժամանակ կորսնցնելու չենք, որովհետեւ տասնըմէկէն ետքը հասնինք, գործերնիս կը դժուարանայ:

Նաւաստին անկիւն մը քաշուելով, Սքալապրինոյի տուած քսակը գետնի քարերուն տակ պահեց, յետոյ դուռը կղպելով դուրս ելաւ:

Դուրս ելլելուն պէս, երկուքը մէկէն քարափին կողմը ուղղուեցան:

Նաւաստին նաւակի մը առջեւ կանգ առնելով ներս ցատքեց, Սքալապրինօ եւս իր կարգին նաւակ մտաւ:

Նաւակը անմիջապէս ճամբայ ելաւ դէպի պետական զրահաւորը:

Տասը վայրկեան յետոյ, Սքալապրինոյի ընկերը ծովուն մէջ խոշոր զանգուած մը ցոյց տալով ըսաւ.

— Ահա ծովակալին զրահաւորը: Հոն պիտի մտնենք:

Ասոր վրայ, Սքալապրինօ ձեռքը ընկերոջը ուսին դնելով ըսաւ.

— Բարեկամս, կ'ուզե՞ս որ քեզի լաւ խորհուրդ մը տամ:

— Լաւ խորհուրդը ո՞վ մտիկ չըներ, պատասխանեց նաւավարը զարմանահար:

— Ուրեմն մտիկ ըրէ: Զիս ծովակալին նաւը մտցնելէ յետոյ եթէ կծիկը դնելով մէյ մըն ալ զրահաւոր դառնալու չըլլաս, գէշ չես ըներ...:

— Շատ շնորհակալ եմ, պատասխանեց մարդը առանց շշուկի խնդալով: Ես ատիկա շատոնց մտածեցի... չկարծէք որ աչքերս զոց գործ մըն է տեսածս... քիչ թէ շատ քիթերնիս հոտ կ'առնէ...:

Նաւակը շատ չանցած ծովակալին զրահաւորին մօտեցաւ:

Սքալապրինոյի առաջնորդը թեթեւ մը սուլեց, որուն պատասխանեց նման սուլոց մը, որ նաւաստիներու իրար ճանչնալու նշանն էր:

Նաւաստին, ասոր վրայ, իր նաւակը զրահաւորին կուշտին կցելով, պետական նաւուն պարաններէն մին բռնեց եւ խօսքը Սքալապրինոյի ուղղելով, մտահոգութեամբ հարցուց.

— Այս չուանէն պիտի կրնա՞ք վեր շուլլուիլ: Վտանգաւոր գործ է եւ կրնայ ըլլալ որ մեզ տեսնեն:

— Հոգ մի ըներ, ըսաւ Սքալապրինօ:

Նաւազը չուանը բռնելով կապիկի մը պէս վեր մագլցեցաւ: Սքալապրինօ անոր ետեւէն ինքն ալ վեր մագլցեցաւ:

Երբ երկուքը մէկէն զրահաւորին կամրջակը ելան, հոն մարդ մարդասանք չկար:

Տեղ – տեղ, չուաններ, քանի մը լապտերներ կախուած էին որոնք աղօտ կերպով կը լուսաւորէին կամրջակը:

Միայն վեց հերթապահ պահակներ կը նշմարուէին մութին մէջ, որոնցմէ երեքը նաւուն ցռուկը գրաւած էին, իսկ միւս երեքն ալ՝ խելքը:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Պաթիսթ Խաչիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Թիլերեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան եւ զաւակը, Օր. Իւէն Փափազեան, այրի Տիկին Պօղոսեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ժան Պօղոսեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Արամայիս Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Արարատ Մարգարեան եւ աղջիկը, Անահիտ Մարգարեան, այրի Տիկին Քէպէլեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Պօղոս Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Վարնիէ, Է. սայեան եւ Սեւոյեան ընտանիք - ները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, քրոջ զաւկին, զարմիկին, սա - նին, կնքահօր եւ ազգականին՝

ՄԻՇԷԼ - ԿԱՐԱՊԵՏ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

արկածալի մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 4ին, 28 տարեկանին, Ալֆորվիլ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Դեկտ. 9, ժամը 14ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, Կոմիտաս փողոց, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Վ. Ս. կը նուիրեն 500 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Տիկին Մատըլէն Աշնեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ, Դեկտ. 10, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան սրահը, 17 Ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:

Réveillon

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻՆ

Մանչի ափերուն

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

օդափոխութեան կայանին մէջ

14, Սէնթ Օնորին-տէ-Փէրթ

Մեկնում Յունուար 6, Ուրբաթ ժամը 17ին

Ժամադրավայր Սքուար Մոնթոլոն

Վերադարձ, Յունուար 8, Կիրակի, ժամը 22-23

Excursions : La Suisse Normande

Les Roches du Ham

La Laiterie ELLE-et-VIRE

Կարմիր Խաչուհիներու ամանորեան սովորական հիւրասիրութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Արձանագրուիլ Կարմիր Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել 985.36.53 եւ 738-35-74

Ծախսերու մասնակցութիւն

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Դեկտ. 24, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

24 Décembre de 21 h. jusqu'au matin

SALLE PALMA

210, Fbg. St-Antoine — Paris)12e)

(Métro Faidherbe-Chaligny)

ARMAND

et SON ENSEMBLE ARAXE

COTILLONS SURPRISES

RESERVATIONS

Prière de réserver les tables d'avance tous les matins jusqu'à 10 heures

Tél. : 343-04-20

Prix de la soiré-dîner inclus 150 F.

Pour les jeunes, entrée à partir de 23 heures — 40 F.

(*consommation obligatoire ensus*)

ՓԱՐԻԶ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿ-Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

որ տեղի պիտի ունենար այս Շաբաթ, Դեկտ. 10

կամքէ անկախ պատճառներով յետաձգուած է ցնոր տնօրինութիւն:

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միու - թեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր անդամները եւ համակիրները, հաւաքարար բաժակներ բարձրացնել, ըստ աւանդա - կան սովորութեան, Դեկտ. 11 ժամը 13ին

ԵԱՆ'Ց ԱԿՈՒՄԲԸ

5, Avenue Reille — 75014 PARIS

Métro : Glacière

Ճաշագին 50 ֆր.

Տեղերը ապահովել մինչեւ Դեկտեմ - բեր 9, հեռաձայնելով 236.54.48 փաստ 15 Պ. Ճէզվէճեանի:

Ճաշէն վերջ Հանդիսութեանց սպասարկու կ՚ըլլայ Միհրան Անտոնեանի եւ իր ընկերներուն կողմէ:

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու, ի նպաստ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Կիրակի, Դեկտ. 11 ժամը 16ին, Մշակ. Տան Վասպուրական սրահը:

Բացման խօսք՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Յայտագիր.— Կենդանի պատկերներով արտասանութիւններ, Պարոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակատուն»էն Օրիորդներ՝ Վիքթորիա Յակոբեան, Էլիզա Յակոբեան, Շուշանիկ Մանոյեան եւ Արշակուհի Մանոյեան:

Կոմիտասի մեղեդիներ, մեկնաբանութեամբ երգչուհի՝

Ալիս Շահմիրեանի

(մեծօ-սոփրանօ)

ՄՈՒՏՔ 20 ֆր.

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

sevan

Յակոբեան հաստատութիւն

4, Rue Lazare - Carnot — Clamart — Tél. : 642-16-07

Տարի մըն է արդէն որ Սեւանի մօտ կը գտնէք արեւելեան եւ հայկական ամէն տեսակ ապրանք

Տօնական օրերը կը մօտենան, անպայման այցելեցէք

ՍԵՒԱՆԻՆ

Կարելի է ապսպրանք ընել

LIVRAISONS

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս այցե - լութիւն մը կազմակերպած է մեր զոյգ հանգստեան տուները (Մոնմորանսի եւ Անտիյի) Դեկտ. 11, Կիրակի ժամը 13.30-ին: Այս առթիւ օթօքառ մը վարձուած ըլլալով, փափաքողներ կրնան օգտուիլ:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Տուօ Յարթար (Վիգէն եւ Յարութ): Երթուդարձ 20 ֆրանք:

Օթօքառը կը մեկնի ժամը 13.30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն:

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Pour les fêtes de Noël et du Nouvel An offrez à vos amis des cadeaux arméniens

Participation aux frais :

Livres de recettes arméniennes 30 F

Puzzle « St. Etchmiadzine » 45 F 200 pièces)

Jeu de cubes «Alphabet Arménien» (40 cubes en bois) 60 F

S'adresser à :

PARIS : UGAB : 118, rue de Courcelles, 75017 Paris Tél. : 924-86-71

MARSEILLE : UGAB : 33, Cours Pierre Puget, 13006 Marseille Tél. : 37-75-97

LYON : Mme Déyirmendjian : 19, rue Robert, 69006 Lyon Tél. : 24-65-24

VALENCE : UGAB : 6, rue Faventine, 26000 Valence Tél. : 44-12-75

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալու - թեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.— Տիկ. Ժ. Գրիգորեան 500, Տիկ. Օ. Գազարեան 500, ոմն 500ական եկեղեցիին եւ Ազք.ին: Այրի Տիկ. Պօղոսեան 500 եկեղեցիին եւ 250ական դպրոցին եւ Ազ - քատախնամին: Այրի Տիկ. Յ. Եաղուպեան 100, եւ 50 Ազք.ին:

Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար Պ. Պ. Ա. եւ Ժ. Դաւիթեան 220, Տիկին Մինասեան 200, Տիկին Գարթէրեան, Պր. Մնացեան, Պր. Վ. Իւպրիւշիմ, Տիկին Միքայէլեան, Պր. Կ. Քէլէկեան 100ական: Տիկիններ Գ. Ոսկերիչեան, Շահինեան, Գարաօղլանեան, Բազումեան, Լ. Գա - րայեան 50ական: Պ. Պ. Հայրապետեան, Տէյիրմէնճեան, Մալումեան, Հացագործեան, Միւճէրէթեան, Տէմիրճեան 50ա - կան: Այրի Տիկ. Յ. Եաղուպեան 150 եւ 100 Ազք.ին: Այրի Տիկ. Մանուկեան 100: Կոընոպլէն Տէր եւ Տիկ. Ահարոնեան, Պր. Տ. Գայըճը 100ական:

Աւետիս Գէրէնէքեանի մահուան առ - թիւ, փ. ծ.ի խումբ մը բարեկամներ 220 եւ Թոնկուրեան ընտանիք 200: Այրի Տիկ. Վ. Բազումեանի մահուան առթիւ, Տիկ. Պահատուրեան 100 Ազք.ին, Պ. Ա. Էժ - տահարեան 50, Կօնան եւ Լանկրազ 20ական: Տիկ. Պահամեան 150 դպրոցին: Սէն Շամոնէն Պր. Զ. Հէլվաճեան, իր զաւկին մկրտութեան առթիւ 50: Տիկիններ Բէդրազեան, Ա. Խաչատուրեան եւ Թաւշանճեան 20ական: Պր. Պէրպէրեան 10, Տիկիններ Զալըգեան եւ Մարկոսեան 10ական:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան, Յունուար 8ին, Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան - Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը:

Votre repas de mariage entre la Nation et la Bastille

PALMA

Spécialiste de : réception, banquet, cocktail, lunch de 20 à 250 couverts

- 15 menus personnalisés de 69 à 150 F par personne boisson et service compris
- Location et décoration de salle gratuites
- Orchestre ou sonorisation sur demande
- Ambiance franco-arménienne animée par Hasmig
- Parking facile
- Ouvert tous les jours

Tél. : 344-10-40 de 10 h. à 15 h.

210 Fg-Saint-Antoine 75012 Paris

RENVOYER CE BON

Nom .... Adresse .... tél. ....

ՇԻՐԱԿ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ճաշարաններ

PIZZA OSKIAN ընդարձակ սրահով, յարմար խմբական խրախճանքներու եւ ընկերական հաւա - քոյթներու:

139, rue St. Honoré Paris 1er tél. 260 23 80

ILE DE CRETE հայկական եւ յունական խոհանոց

10, rue Mouffetard Paris 5e tél. 326 31 37

ARCHE DE NOE

42, rue Descartes Paris 5e tél. 329 68 83

Խանութներ

արեւելեան ուտեստեղէններու

ՇԻՐԱԿ Ա. 26, rue de Trévise Paris 9e tél. 770 38 63

ՇԻՐԱԿ Բ. 18, rue de Chabrol Paris 10e tél. 770 26 55/6

Ծանօթ. Շիրակ Բ. իր դռները բացաւ Նոյեմբեր 7ին Հաստատութիւնը՝ որ միակ ներածողն է կրետական գինիներու, իր յարգոյ յաճախորդ - ներուն մէկ շիշ կրետական գինի կը նուիրէ առաջին գնումին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
10-11
SAMEDI-DIMANCHE
10-11 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.006
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.006

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈԱՐԷՍԻ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ՄՏԱՀՈԳԻՉ Է

ԲԱՅՑ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ՅՈՒՍԵՏԵՍ ՉԸԼԼԱԼ

Սոարէս չդիմացաւ եւ հաւանաբար միակ յանցաւորը իր կուսակցութիւնը չէ։ Նոր ծնած ժողովրդավարութեան, Փորթուգալ չգտաւ Եւրոպայի մօտ այն օժանդակութիւնը, որ թոյլ կրնար տալ տասնեակ տարիներու մենատիրութենէ մը ետք լոյս աշխարհ եկած երկրի մը, ժողովրդավար վարչակարգի մը «աշկերտութիւնը» ընել։ Ի՞նչ պատահեցաւ, որ պարտուի ընկերվարական Սոարէսը։ Առաջին պատասխանատուն անշուշտ, երկրին տնտեսական վիճակն է եւ կարենալ տոկալու համար, Փորթուգալ պէտք է դրամ փոխ առնէր Միջազգային Դրամական Հիմնարկէն։ Այս վերջինը 750 միլիոն տոլարի վարկ մը բանալու համար պայման կը դնէր որ կառավարութիւնը վերականգնումի շատ խիստ միջոցներ ձեռք առնէ։ Արդարեւ, դրամահոսութիւնը 30 առ հարիւրի հասած է, անգործութեան համեմատութիւնը 16 առ հարիւրի եւ բացը կ'անցնի մէկ միլիառ 200 միլիոն տոլարը։ Ուրեմն Սոարէս պարտաւոր էր վստահութեան քուէ պահանջել Հանրապետութեան Ժողովէն կարենալ գործադրելու համար խնայողութեան իր ծրագիրը։ Ժողովը մերժեց իրեն վստահութիւն ընել, այսինքն համայնավարները չուզեցին միանալ Սոարէսի ընկերվարականներուն 102 ձայներուն փրկելու համար կացութիւնը։ Փորթուգալեան Ժողովը ունի 263 երեսփոխան, ուր 102 ընկերվարականներէն զատ, կան 73 Ընկերային – Դեմոկրատ, 41 Ժողովրդավար եւ Ընկերային Կեդրոն, 40 Համայնավար եւ մնացեալն ալ զանազան հոսանքներ։ Ինչ որ կը պատահի այսօր ուրեմն դրական է իբրեւ փաստը ժողովրդավար սկզբունքներու տառացի կիրարկման բայց նաեւ ծանրակշիռ եւ գուցէ նոյն պատճառներով։

Սոարէս կրնար ապահովել համայնավար ձայները եթէ տեղի տուած ըլլար համայնավար պահանջներուն՝ երաշխաւորութիւն դիւղատնտեսական բարեփոխման, ազգայնացումներու եւ ինքնամատակարարման։ Սոարէս չուզեց։ 1976 Օգոստ.էն ի վեր երբ գլուխն անցաւ կառավարութեան, կը ջանայ միջին ճամբայ մը գտնել, կռթնելով միայն իր կուսակցութեան վրայ։ Ձախողեցաւ, մէկ գիշեր – ուան համար աջն ու ձախը միացան զինքը տապալելու համար։ Ժողովրդավարութիւնը յաղթեց Փորթուգալի մէջ, ուր նախարարապետ մը միջոցներ առաջարկեց, մինչ չորս տարի առաջ՝ այդ միջոցները պարտադրած կ'ըլլար։ Բայց քաղաքական պարտութիւն չէ զոր կրեց Սոարէս եւ կասկած չկայ որ եթէ վերականգնած ըլլար երկրին տնտեսութիւնը (եւ ատոր համար Արեւմուտքը պէտք չէ վերապահ ըլլար իրեն նկատմամբ) տարբեր կ'ըլլար այսօր իր կացութիւնը։

Հիմա նոր Նախարարապետ մը կը փընտռուի եւ անկարելի չէ որ ինք յաջորդէ իրեն եւ գուցէ փորձէ ապաքաղաքական դահլիճ մը կազմել։

Յիշենք որ Սոարէս, ծնած 1924ին, իր 53րդ տարեդարձը կը տօնէր այն գիշերը երբ երեսփոխանները մերժեցին իրենց վստահութիւնը։

Գրականութեան եւ իրաւագիտութեան լիսանսի տէր, փաստաբան Լիզպոնի դատարանը, կը պատկանի ընկերվարական եւ հանրապետական աւանդական ընտանիքի մը։ 12 անգամ ձերբակալուած է 23 տարուան ընթացքին Հակա–Սալազար իր գիրքին համար եւ ի վերջոյ երկրէն արտաքսուած 1970ին։ Ապաստանած էր Ֆրանսա եւ դասախօս էր Սորպոնի։ Փորթուգալ վերադարձած է 1974 Ապրիլ 25ին, յեղափոխութենէն ետք։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆ ԻՐ ԱՌՕՐԵԱՅՈՎ

Խորհրդային զինուորական կառք մը բանուկ փողոցի մը մէջ կեցաւ, Արեւմըտեան Պերլին։ Սպայ մը կառքէն դուրս ելաւ եւ Աէրոֆլոթի գրասենեակը մտաւ։ Շուրջ մէկ ժամ սպասեց, մինչ կառքը արգելք կը հանդիսանար երթեւեկութեան։ Խորհրդային այլ կառքեր ալ բանուկ կեդրոնները կը կենան, առանց նկատի առնելու խճողումը։ Որքան ալ տարօրինակ թուի ասիկա, այսուհանդերձ, այս կը նկատուի լաւ երեւոյթ մը Արեւմտեան Պերլինի համար, որ շրջապատուած է Արեւելեան Գերմանիայով եւ այպանելի պատ մը՝ ամօթի պատը, իր սիրտին մէջ խրած է 1961էն ցայսօր։

«Կը նշանակէ, կ'ըսէ դաշնակից բանակներու սպայ մը, որ Պերլին մէկ ամբողջական քաղաք մըն է, համաձայն մեր տեսակէտին»։ Ուրիշներ դիտել կու տան, թէ նոր քաղաքապետին ընտրութենէն ի վեր մթնոլորտը փոխուած է, առնուազն փոխուելու վրայ է։

Հազիւ 39 տարեկան, բարձրահասակ եւ ճաղատ, Տ. Շթոպ, անցեալ Մայիսին քաղաքապետ ընտրուեցաւ։ Նախորդը՝ Քլաուս Շուձ, որ տասը տարիներ քաղաքապետի պաշտօնը վարած էր, ելեւմտական գայթակղութիւններու մէջ մխրճեցաւ։ Իր անձին դէմ ամբաստանութիւն չկայ, կը մեղադրուի, որ թոյլատու, ներողամիտ աչքով դիտած է իր ստորադասներուն գործերը, չէ հետաքրքրուած քաղաքին առօրեայ կեանքով եւ շատ ուշադրութիւն դարձուցած է Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութիւններուն վրայ։ Նախկին քաղաքապետին պարտութեամբ վերջ գտած է Ընկերվարական – Դեմոկրատներու կուսակցութեան տիրապետութիւնը Արեւմտեան Պերլին։ Այժմ Ընկերվարականներն են որ կը կառավարեն, գործակից ունենալով Ազատ Դեմոկրատները։

Իրական գետնի վրայ Պերլինի, երկու մասերը միասին առնուած, յանձնառումը կամ իշխանութիւնը կը պատկանի Մ. Նահանգներու, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Խորհ. Միութեան զինուորական հրամանատարութեանց։ Արդարեւ, Պերլինի գրաւումէն 32 տարիներ ետք եւս այս ուժերն են, որ գրաւման տակ կը պահեն Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքը։ Գործնականին մէջ, դաշնակից երեք ուժերը, արեւմտեան, օրէ օր իրենց իշխանութիւնը փոխանցած են Արեւմտեան Պերլինի ընտրեալ Ծերակոյտին։ Արեւելեան հատուածը կը կառավարուի Արեւելեան Գերմանիոյ Ընկերվարական Միութիւն կուսակցութեամբ։ Արեւելեան Գերմանիա Պերլինի արեւելեան հատուածը կ'որակէ՝ «Պերլին, Գերման Դեմոկրատիք Հանրապետութեան մայրաքաղաք»։

Արեւելք – Արեւմուտք քաղաքական ջերմաչափը ելեւէջներ կ'արձանագրէ նայած երկուստեք կատարուած ամբաստանութիւններուն։ Մէկն ու միւսը կ'ամբաստանեն ըսելով, թէ տուեալ գօտին մաս կազմած է Արեւմուտք կամ Արեւելք տարածուող Գերմանիաներուն։

Իրենց ներկայութիւնը եւ, անկասկած, իշխանութիւնը տեսանելի դարձնելու միտօք Արեւմուտքի դաշնակից երեք ուժերը իրենց պահակազօրքերը կը ղրկեն Արեւելեան Պերլին ամէն օր։ Ռուսերն ալ նոյն մտադրութեամբ իրենց պահակազօրքերը կը ղրկեն։ Ամերիկեան բանակը թոյլ կու տայ իր զինուորներուն, որ համազգեստով շրջագային Արեւելեան Պերլին, մասամբ ցոյց տալու համար Արեւելեան Գերմանացիներուն, թէ ներկայ են։ Թէեւ Ռուսերը Արեւելեան Գերմանիա 22 զօրագունդ ունին, սակայն թոյլ չեն տար իրենց զինուորներուն, բացի պարտականութեան պարագային, անցնիլ Արեւմուտք։

Թէ ինչո՞ւ Ռուսերը երթեւեկութեան կանոնները կը բռնաբարեն։ Պատասխանը պարզ է։ Կ'ուզեն, որ գերման ոստիկաններ միջամտեն։ Այս պարագային գրաւման կանոնը ոտնահարուած կ'ըլլայ։ Արդ, Արեւմտեան գերման ոստիկանները չեն միջամտեր, այլ կը հաղորդեն դաշնակից ուժերուն, որպէսզի իրենք հարկ եղածը տնօրինեն։

Օրինակ, այս ամսուան սկիզբները, երբ Էմիլիօ Քոլոմպօ, Իտալացի Նախագահը Եւրոպական Խորհրդարանին, վերաշինուած Ռայխստակի շէնքը կ'ուղղուէր, խորհրդային բանակի վոլկա մը առջեւէն դանդաղ կը յառաջանայ, արգելք հանդիսանալով արագ երթեւեկին։ Յաջորդ օրը երբ խորհրդային կառք մը նոյնը կը փորձէ ընել, անգլիական ոստիկանակառք մը կը ստիպէ, որ ինքնաշարժը կառքի կայք մը քաշուի։ Քանի մը ժամով ալ վար կը դնեն ներսը գտնուողները։

Իրաց այս կացութեան մէջ տեղացիները առանձնացած մարդու հոգեբանութիւնով կ'ապրին։ Երբ հոս կը բնակիս, կղզիացած մարդու հոգեբանութիւնը կ'իւրացնես, կ'ըսէ Գերմանացի մը։ Կարծես թէ Հոնկ–Քոնկ կը գտնուիս։

Արեւմտեան Պերլինցիները կ'ընդունին սակայն, թէ 1971էն ի վեր մթնոլորտը բաւական փոխուած է։ Այդ թուականին գրաւող չորս ուժերը համաձայնած են լայն ազատութիւններ շնորհել Արեւմըտեան Պերլինցիներուն։ Ցատկապէս Արեւմըտեան Գերմանիա երթ ու դարձի մարզին մէջ։

Նոր քաղաքապետը կ'աշխատի յոյսեր ներշնչել քաղաքացիներուն։ Առաջին քայլը եղաւ այցելել Նախագահ Քարթըրի եւ ապահովութիւն ստանալ, թէ Ուաշինկթըն պիտի շարունակէ տնտեսապէս օգնել Պերլինի։ Մ. Նահանգներու Ելեւմտական Նախարարը՝ Մ. Պլումէնթալ, որ Պերլին ծնած է, Նոյեմբերին սկիզբը Պերլին այցելեց եւ խոստացաւ ամերիկեան վարկերու յատկացման շարունակութիւնը։

Նոր քաղաքապետը նոյնպէս այցելեց Լոնտոն։ Մայիսին կրկին պիտի երթայ Լոնտոն այս անգամ տեսնուելու համար Թագուհիին հետ։ Պոնի կառավարութիւնը յատուկ շահագրգռութիւն ցոյց կու տայ նոր վարկերու յատկացման ուղղութեամբ։

Պերլին թէեւ միշտ մեծ քաղաք կը մնայ, սակայն բնակչութեան թիւը երկու միլիոնէն վար իջած է։ Այս ալ իրական պատկերը չի պարզեր, քանի մեծ է թիւը տարեցներու եւ օտար աշխատաւորներու։

Քաղաքին դիրքը նպաստաւոր չէ ծանր ճարտարարուեստին կանոնաւոր բանեցման համար։ Արտածումը դէպի Արեւմուտք մեծ ծախքի կը կարօտի եւ կախում ունի Արեւելեան Գերմանիայէն, մնաց որ Արեւմտեան Պերլին իր ուտեստեղէնին եւ ելեկտրուժին կարեւոր մասը այս վերջինէն կը ստանայ։

Բայց Արեւմտեան Պերլին օտար տարադրամի կարեւոր աղբիւր է Արեւելեան Գերմանիոյ համար։ Քաղաքին բացը ամսական 35 միլիոն տոլար էԱրեւելեան Գերմանիոյ հետ, երբ այս վերջինին բացը տարադրամի մէջ օտար երկիրներու հետ օր աւուր կ'աւելնայ։

Բայց Արեւմտեան Պերլին մեծագումար նպաստներ կը ստանայ Արեւմտեան Գերմանիայէ, որպէսզի ճարտարարուեստի ճիւղեր ստեղծէ եւ նոր բնակիչներ հաստատուին հոն։ Քաղաքն ալ մեծ ծախքերու տակ մտած է իր երբեմնի փայլը աւելցնելու համար։

Արկածով մը յետպատերազմեան բաժանումը այնպէս եղած է, որ Պերլինի լաւագոյն թաղերը Արեւմուտք մնացած են։ Համայնավարներուն ձեռքը անցած են պաշտօնատեղիներու եւ ճարտարարուեստի թաղերը։ Երկու գօտիներն ալ սքանչելի օփերաներ եւ նուագախումբեր ունին, սակայն անցեալ տարի Արեւելեան Պերլինի բազմաթիւ տաղանդաւոր արուեստագէտներ փախուստ տուած ըլլալով, ներկայիս Արեւելեան Պերլինի արուեստի մակարդակը իջած է։

Նոր քաղաքապետին ձգտումն է Պերլինը դարձնել Արեւելք – Արեւմուտք հանդիպման կեդրոն։ Արեւմուտքցիք խանդավառ են, մինչ Արեւելքցիք վերապահ։ Արեւելեան գերման իշխանութիւնները կը վախնան ազատ շփումներէ, մարդկային իրաւանց հարցերու արծարծման մէջ։

Թ. Ա. Թ.

×

Կակա՞չ՝ թէ արիւն
Թէ աչք, թէ հոգի…
Կա՞յ արդեօք անուն
Որ չկրկնուի…

Արի՞ւն թէ եռուն
Հուր ու ամանակ.
Յաւիտենութիւն՝
Եւ ոչ ժամանակ.

Ոչ թէ յիշատակ
Անցած սէրերու,
Այլ անյիշատակ
Այլ մօտ ու հեռու

Արձագա՞նգ… գուցէ,
Եւ կանչ. ինչո՛ւ չէ.
Մէկ հատիկ երգում
Մէկ անգամ խոստում

Թէ ասկէ յետոյ…
Յետոյ ի՞նչ. ոչի՛նչ.
Թէ ասկէ յետոյ
Ահա ամէն ինչ

Կակաչ է, արի՛ւն
Եւ ա՛չք եւ հոգի՛.
Օ՛, չկայ անուն
Որ չկրկնուի։

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՎ

ՊԱՏԿԱՌԵԼԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ՝

ԸՆԾԱՅՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ

Հանրային փոխադրութեանց կարեւորագոյն սպասարկութիւնը կը կազմէ անկասկած, Փարիզի վիթխարի փապուղին, ընդհանրապէս ստորերկրեայ ու տեղ-տեղ միայն օդային, առանց որուն մայրաքաղաքին գործնական կեանքը մեծագոյն մասով պիտի յանգէր անդամալուծման: Իր գնացքներուն անշեղ ճշդապահութեամբ եւ կանոնաւորութեամբ, աշխատանքի ժամերուն թանկագին ծառայութիւն կ'ընծայէ ան, երկու միլիոնէ աւելի Փարիզցիներուն եւ արուարձականներուն, իրենց ամէնօրեայ հարկադրական տեղափոխութեանց ի խնդիր: Անակնկալ ու հազուագիւտ պարագաներու մէջ է միայն, որ պատահական կրնան դառնալ յապաղումներ, բացարձակապէս աննշան, հարիւրաւոր կառախումբերով շրջող իր բազմաթիւ ուղղութիւններուն մէջ:

Երեւոյթը բոլորովին կը տարբերի, մակերեսի երկայնքներուն երթեւեկող հանրակառքերուն համար, որոնք յաճախակի ու զգալի ուշացումներ կ'արձանագրեն, մանաւանդ խճողումի պահերուն եւ նոյնիսկ այն գիծերը, որոնց յատկացուած են երկար նրբանցքներ, դարձեալ ստիպուած են կանգ առնել տեղ, ոչ միայն յաջորդական կարմիր լոյսերու պարտադրանքով, այլեւ նոյն նրբանցքներուն վրայ, դէպի տարբեր վայրեր ուղղեալ ուրիշ հանրակառքերու կամ սակաւաշարժ կառքերու ներկայութեան պատճառաւ:

Արդիւնք շարունակական յառաջդիմութեան, հսկայ աշխատանքի մը աւարտումը, յաղթական տօնի մը հանդիսութիւնը պարզեց Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 9ին, երբ բացումը կատարուեցաւ անմիջական արուարձաններու շրջաններէն դէպի Փարիզ սուրացող երկու գիծերու երկարաձգման եւ միացումին: Այսօրուընէ սկսեալ, հնարաւոր պիտի դառնայ, մէկ շունչով արեւմտեան սահմանէն ուղղակի երթալ արեւելեան կողմը. այսպէս, այն փապուղին որ քանի մը տարիներէ ի վեր Սէն Ժերմէն ան Լէյէն կը հասնէր քաղաքիս կեդրոնական մէկ կէտին՝ Օպէռա կայարանը, պիտի շարունակէ իր գնացքը մինչեւ Մառնի հովիտը, վերջնական հանգրուան ունենալով Նուազի լը Կռան: Շրջանային ճեպընթացը որ ցարդ կը մեկնէր Նասիոն կայարանէն մինչեւ Պուասի Սէն Լեժէ, պիտի յառաջանայ աւելի հեռու, անցնելով չորս նոր կեդրոններէ: Իր անցքին ամէնէն կարեւոր կանգնատեղին պիտի ներկայանայ Լիոն կայարանը:

Գալով հինաւուրց «Սօ գիծ»ին, որ մինչեւ այսօր, մեկնելով Շէվրէօզի հովիտէն կամ Ռոպենսոնէն — որ մեր մէջ կ'անթրնցնէ հին յիշատակներ, իր վիպային պուրակներուն մէջ երբեմնի հայկ. դաշտահանդէսներով, ի՜նչ երանելի օրեր, հոն էր որ առաջին անգամ կը տեսնէի անմոռանալի Նարդունին — իր գնացքը կը լրացնէր Լիւքսէմպուրի կայարանը, նոյն օրէն սկսեալ, այդ գիծը եւս պիտի երկարի մինչեւ Շաթըլէ, անցնելով Սէնի տակէն, մեծ դիւրութիւններ ընծայելով ճամբորդներուն, սուղ վայրկեաններու կորուստի զգալի նուազումներով, Օրինակ— մը. մէկը որ պիտի գար Անթոնիէն կամ Պուռ լա Ռէնէն, երթալու համար դէպի Կառ տիւ Նոռ, այլեւս ստիպուած պիտի չըլլայ փոխելու Տանֆէռ Ռօշրօ, առնելու համար Փորթ տը Քլինեանքուրի գիծը, այլ՝ երթալով մէկ շունչով մինչեւ Շաթըլէ, հոն պիտի փոխէ, այդ նոյն կայարանէն անցնող վերոյիշեալ ճամբուն ուղղութիւնը, շահելով այսպէս ինը կայարաններու կորսուած ժամանակը, այսինքն Տանֆէռ Ռօշըրօյէն նախ մինչեւ Շաթըլէ:

«Հայկականօրէն» խօսելու համար, եթէ կը բնակիս, օրինակ, Ժանթիյի եւ կ'ուզես Ժան Կուժոնի Հայոց եկեղեցին երթալ, կարճ ժամանակով պիտի հասնիս հոն, դարձեալ ուղղակի փոխելով Շաթըլէէն, առնելու համար Փոն տը Նէօյի գիծը եւ այսպէս շարունակաբար:

Աւելի կամ նուազ մօտաւոր ապագային, ուրիշ հսկայական աշխատանքներու եւս պիտի ձեռնարկուին, փապուղին ցանցը շատ աւելի հեռուները երկարաձգելու համար, նոյն ատեն հաղորդակից դարձնելով զայն երկաթուղիի բազմաթիւ գիծերուն:

Արդիականութեան բոլոր կատարելութիւնները կը ճոխացնեն այդ ձեռնարկները, բազմաթիւ մեքենական սանդուխներ, ինքնաբարձ վերելակներ, շարժուն մայթեր, ընդարձակածաւալ սպասման քարափներ, ելեկտրական շողշողուն լոյսերով ողողուած, հանգստաւէտութիւն նաեւ նստատեղիներու, եւայլն:

Գալով արագութեան, կրկնապատիկն է ան բուն Փարիզի փապուղիին. աւելի կարճ ժամանակաւ եւ տրուած ըլլալով մէկ կայարանէն միւսին նուազագոյն չորս անգամ աւելի հեռաւորութիւնը քան բուն քաղաքինը:

Փա՜ռք այն աշխատաւորներուն, որոնք տարիներու քրտնաթոր աշխատանքով գլուխ հանեցին այդ վիթխարի գործը բազմամիլիոն ժողովուրդի բարօրութեան ի գին, ծափահարելի՝ նաեւ այն ճարտարապետները, որոնք ի սպաս դրին իրենց հմտութիւնը, յատակագիծերու մանրակրկիտ ցուցմունքներով:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ–ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎ ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՎԵՆԵՏԻԿ (Նոյ. 25, «Յառաջ»).— Աշնանային անձրեւները այսօր սկսան Վենետիկի վրայ, արեւոտ, գաղջ, հաճելի օրերէ վերջ:

Ս. Մարկոսի Հրապարակի կամարակապերուն տակ, մերձակայ սրճարաններուն եւ Թօքաճեան եղբայրներու լուսանկարչական կեդրոնատեղիին մէջ, որ երկար տարիներու աւանդութեամբ, տեսակ մը «հայկական դեսպանատուն» դարձած է, հայերէն լեզուն ի պատուի է, իրեն իտալական, ֆրանսական, իրանական, լիբանական եւ պոլսական առոգանութիւններով: Հարիւրի հասնող երիտասարդներ, երկսեռ, եւ իտալաբնակ մի քանի ընտանիքներ, Մխիթարեան աշակերտներ, Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանէն, երիտասարդ վարդապետներ, համալսարանական մեր երիտասարդութիւնը, Փատովայէն, Միլանէն, Փարմայէն, Հռոմէն, Մարսէյլէն, Փարիզէն, հոն են, ամէնքն ալ նոյն յուզումով վարակուած, որովհետեւ այսօր, Վենետիկի ընդդիմադիրներու երկամեակի կազմակերպիչները ամբողջութեամբ նուիրած են խորհրդահայ մեծ բեմադիր Սերկէյ Պարաճանովի, այսինքն Սարգիս Պարաճանեանի:

Պարաճանեան ծնած է Թիֆլիս 1924ին: 1951ին կը վկայուի Մոսկուայի շարժանկարի հաստատութենէն:

1954ին արդէն կը սկսի ղեկավարել երկարամեթր ֆիլմեր: Նոյն տարին, Պարաճանով հեղինակ է արդէն ուկրաներէն հինգ ֆիլմերու, նկարահանուած Կիեւի Տովժենքօ սթիւտիօներուն մէջ:

1964ին հրապարակ կը հանէ «Հրեղէն ձիերը» այլապէս կոչուած նաեւ «Մոռցուած նախահայրերու ստուերը», ֆիլմ մը, որուն նման ոչ-ուղղափառ, ա՛յնքան գունաւոր եւ ա՛յնքան զգայարանային ֆիլմ՝ լոյս չէր տեսած երբեք Խորհրդային Միութեան պատմութեան մէջ: Քննադատութիւնները չեն ուշանար, եւ կառավարութիւնը անմիջապէս վերցնել կուտայ հրապարակէն, բայց եւ այնպէս կ'ուղարկուի Մար-տէ-Փլաթայի շարժանկարային միջազգային փառատօնին, ուր Պարաճանով կը ստանայ առաջին մրցանակը: Այնուհետեւ այս միեւնոյն ժապաւէնը կը շահի բազմաթիւ միջազգային մրցանակներ Խորհ. Միութեան համար, բայց հեղինակը, հակառակ բազմաթիւ հրաւէրներու, երբեք արտօնութիւն չունենար ընկերելու իր ժապաւէնին, արտասահմանի մէջ:

«Հրեղէն ձիերը» թէեւ երկար կեանք չունենար Խորհ. Միութեան մէջ, բայց արդէն քանի մը խորհրդային քննադատներ չեն վարանիր Պարաճանովը կոչելու որպէս հիմնադիրը կամ գլուխը խորհրդային շարժանկարի «նոր դպրոց»ին:

1965ին, Պարաճանով, ուկրէն կարգ մը մտաւորականներու ձերբակալութեան, գաղտնի դատավարութեան եւ բանտարկութեան դէմ բողոքագիր մը կը ստորագրէ, եւ հակառակ ստացած միջազգային արժանիքներուն, խորհ. կառավարութիւնը վճռականօրէն կը մերժէ իրեն ներկայացուցած բոլոր ծրագիրները:

Սայաթ-Նովայի յոբելեանի օրերը կը մօտենային. խորհ. կառավարութիւնը նոյնիսկ նամակադրոշմ էր պատրաստած ի պատիւ հայ մեծ աշուղին. 1969ին Պարաճանեան վերջապէս արտօնութիւն կը ստանայ դարձնելու նոր ֆիլմ մը՝ Սայաթ-Նովա, կամ Նռան գոյնը. Հազիւ աւարտած՝ այս ժապաւէնը կը գրաւուի իշխանութիւններէն:

Երեք տարի յետոյ, առանց հեղինակին հաւանութեան, Սայաթ-Նովան կ'ունենայ նոր հրատարակութիւն, կտրատուած, ձեւափոխուած, ժամանակագրական կարգի վերածուած, վերջապէս այն ձեւին մէջ, որ ներկայիս ունինք արտասահմանի մէջ. բայց այն օտար քննադատները (եւ ստորագրեալս) որոնք բախտը ունեցան Պարաճանեան բնագիրը տեսնելու, զայն կը նկատեն որպէս գլուխ գործոց մը, մինչ ռուս քննադատներ անոր հեղինակը կ'որակեն որպէս ծայրայեղօրէն շեղած արուեստագէտ մը, «ռուսական իրապաշտութենէն» եւ հետեւաբար ժապաւէնն ալ ոչ յանձնարարելի, որովհետեւ դժուարըմբռնելի...: Նոյն տարին Պարաճանով Բրեժնեւի բողոքի նամակ մը կ'ուղարկէ գանգատելով ուկրէն մտաւորականներու ձերբակալութեան դէմ:

1971ին նոր ֆիլմ մը կը սկսի, Կիեւի եկեղեցիներու որմնանկարներուն փճացումը մատնանշող. նիւթը հակախորհրդային նկատուելով, կ'արգիլուի:

1973ին Պարաճանովի բոլոր ֆիլմերը կ'արգիլուին եւ հրապարակէն կը քաշուին, սկսած 1964ի Հրեղէն ձիերէն մինչեւ Սայաթ-Նովան:

1974ի Յունուարին Սերգէյ Պարաճանով կը ձերբակալուի: Յանցա՞նք՝ արուեստի գործերու սեւ շուկայ եւ միասեռականութիւն: Դռնփակ դատավարութենէն ոչինչ դուրս կ'ելլէ. ի վերջոյ նոյն տարուայն Մայիսին հինգ տարի բռնաշխատութեան կը դատապարտուի որպէս... միասեռական...:

Այսօր, Երեւանէն մինչեւ Փարիզ եւ

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՈՍԿԷ ԴԱՐՊԱՍՆԵՐԸ

«Հայերն ակտիվ մասնակցութիւն են ունեցել Կիեւեան Ռուսիայի բնակիչների՝ գերմանական ֆէոդալների եւ թուրք-թաթարական զաւթիչների դէմ մղած պայքարին», — գրում է պատմաբան Միչկոն:

«Լվովն իր փայլով մեծ մասամբ պարտական է հայ գաղթականներին: Կամենեց-Պոդոլսկը՝ մեր հին ամրոցների թագուհին, իր ամբողջ համբաւն առացել է այնտեղ հաստատուած Հայերից: Բուկովինայի ու ամբողջ Գալիցիայի մէջ հայ տարրը խոշոր դեր է կատարել սոցիալական ու քաղաքական կեանքի, ճարտարարուեստի եւ մտաւոր շարժման մէջ, — գրում է Ադոլֆ Նովաչինսկին:

«Հարաւային Ռուսաստանի քաղաքների միջին դարերի պատմութեան մէջ Հայերին շատ նշանաւոր տեղ է պատկանում: Առանց որեւէ չափազանցութեան կարելի է ասել, որ Հարաւային Ռուսաստանի ամէնից հռչակուած առեւտրական կենտրոններ Լվովը, Լուցկը եւ Կամենեց-Պոդոլսկը իրենց հարստութեամբ, փարթամութեամբ ու նշանակութեամբ մեծ մասամբ պարտական են Հայերին», — գրում է պրոֆեսոր Լիննիչենկոն:

Ըստ նրա՝ «Հայերը մեծ օգնութիւն էին ցոյց տալիս Ուկրաինացիներին նրանց թշնամիների դէմ մղուող մարտերում», որովհետեւ «Նրանք քաջ ծանօթ են Արեւելքի կեանքի պայմաններին, հաղորդակցութեան միջոցներին, օժտուած են անձնական քաջութեամբ եւ վարժ են զէնք շարժելու ու վտանգաւոր ճամբայ գնալու մէջ»:

Այո, Հայերը ոչ միայն ունէին իրենց ուրոյն աւանդներն ու սովորոյթները, իրենց ուրոյն հոգեւոր մշակոյթին, այլեւ, ուժերի ներածին չափով, օգնում էին այդ երկրների արուեստներին ու արհեստներին, կառուցում այնտեղ ճարտարապետական նոր կոթողներ, ստեղծում նոր ձեռագիր մատեաններ ու գրքեր, նկարչութիւն ու երաժշտութիւն, դպրոց ու թատրոն...

Պատահական չէ, որ Հայոց թատրոնի նոր շրջանի մեզ յայտնի առաջին ներկայացումը տեղի է ունեցել 1668 թուականին Լվովի հայկական դպրոցում: Ղրիմի եւ Ուկրաինայի հայ գաղութները մեր գրականութեանն ու արուեստին տուել են բազմաթիւ նշանաւոր գործիչներ (չհաշուած նրանց, ովքեր յետագայում կորցրին իրենց մայրենի լեզուն եւ դարձան Ուկրաինայի ու Լեհաստանի մշակոյթի գործիչներ): Արժէ նշել նրանցից թէկուզ մի քանիսին՝ Յակոբ եւ Մարտիրոս Ղրիմեցիներին, Տէրտէր Երեւանցուն, Խաչատուր Կաֆայեցուն, նոյն Կաֆայի ծնունդ Գրիգոր, Թումա, Յովհաննէս, Սիմոն ու Վարդան տաղերգուներին, Սիմոն Լեհացուն, Յովհաննէս Կամենեցկուն եւ ուրիշներին:

Հաւանաբար, ուկրաինացի պատմաբանների ու մտաւորականների համար հետաքրքիր կը լինի իմանալ, որ Յակոբ Ղրիմեցին գրել է Ղրիմի 1583–1658 թ.թ. տարեգրութիւնը, Մարտիրոս Ղրիմեցին չափածոյ շարադրել է «Պատմութիւն Ղրիմայ երկրի», Սիմոն Լեհացին իր նշանաւոր «Ուղեգրութիւն»ում եւ Մինաս Բժշկեանցն իր «Ճամբորդութիւն...»ում կարեւոր տեղեկութիւններ են հաղորդում Ուկրաինայի ու Լեհաստանի մասին, իսկ նշանաւոր հայագէտ ու պատմաբան Ղեւոնդ Ալիշանը յատուկ գիրք է գրել Կամենեց-Պոդոլսկի մասին:

Ասացինք, որ Հայերը թարգմանել են ուկրաինական գրականութեան նմոյշները դեռեւս 13րդ դարից սկսած: Այդ հետանոյի աւանդը, շատ աւելի կազմակերպուած եւ անհամեմատ աւելի մեծ չափերով, շարունակւում է նաեւ այսօր, այսինքն «Բորիսի ու Գլեբի պատմութեան» Բորիսից մինչեւ իմ երիտասարդ ուկրաինացի գրչակից Բորիս Օլէյնիկը... Ընդ որում, չնչին բացառութիւններով, չկայ համարեա մի ուկրաինացի նշանաւոր գրող, որը թարգմանուած չլինի հայերէն, կամ նրա մասին Հայերը գրած չլինեն ոչ թէ յետագայում, ոչ թէ այս կամ այն տօնի կամ տասնօրեակի առիթով, այլ հէնց նրա կենդանութեան օրօք:

Հայերը, որպէս օրէնք, ուկրաինական դասականների մասին գրել են ոչ թէ գիտական ու բանասիրական «ոլիմպիական» սառնութեամբ, սոսկ որպէս գրական ու մշակութային փաստի մասին, այլ հոգատարութեամբ, կրքով, երբեմն՝ ցաւով: Գրել են ոչ միայն տուեալ գրողի, այլեւ Ուկրաինայի եւ ուկրաինական ժողովրդի պատմութեան ու նրա ճակատագրի մասին:

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

(Շար. – 4)

փարիզէն մինչեւ Վենետիկ ոչ ոք լուր ունի Սայաթ – Նովայի հեղինակի մասին, մինչեւ իսկ ըսուեցաւ թէ անձնապաշտ կրնայ եղած ըլլալ...:

×

Փարաճանովի «Հրեղէն ձիեր»ը եւ «Սայաթ – Նովա» ֆիլմերով եւ իր գործերու մասին բացուած կլոր սեղանով մը, բացումը կատարուեցաւ Վենետիկի ընդդիմադիրներու Երկամեայ փառատօնին չարժանկարի բաժինին:

Գաւլօ Ռիփա տի Մէանա, կազմակերպիչ – նախագահը փառատօնին, ներկայացուց Հայ Փարաճանովը, արդարացիօրէն նկատելով զայն որպէս ժամանակակից խորհրդային չարժանկարի մեծագոյն դէմքը: Շեշտելով Հայը, քրիստոնեան եւ միսթիքը Փարաճանովի մէջ, Տի Մէանա փորձեց բացատրել անոր անըմբռնելի զատապարտութեան պատճառները. «Սայաթ – Նովա»ն, ըսաւ, թէեւ դժուարըմբռնելի մեզի համար, բոլորովին համաձայն է հայ ժողովուրդին կրօնական եւ մշակութային դարաւոր աւանդութեան հետ. Փարաճանով գրեթէ կը նոյնանայ Սայաթ – Նովայի հետ. ժամանակագրական պատմութիւնը զինք չի հետաքրքրեր, բայց աշխարհագրութիւնը՝ անտարակոյս: Տասնութերորդ դարը չոգիացած է, բայց ոչ Հայաստանը. այս ժամանակէն վեր Արմենիան ներկայ է հոն իր աւանդութիւններով, մշակոյթով, տաճարներով, եկեղեցիներով, հոգեւոր կեանքով եւ իր լեզուով:

Փարաճանովի գեղագիտական այս միսթիք հայեացքը, հայ – քրիստոնեայի, արդիւնք՝ դարաւոր մշակոյթի մը, որ ոչինչ ունի բաղդատուելիք ռուս մշակոյթին, անոր օրթոտոքս կրօնքին եւ մանաւանդ պատմական նիւթապաշտութեան եւ խորհրդային մարքսիզմին հետ զինք դարձուցած են անբաղձալի, վտանգաւոր՝ որովհետեւ ինչ որ դժուարըմբռնելի է, հեղինակ կամ խայթոց մըն է խորհրդային վարիչներուն համար...:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Մխիթարեան երիտասարդ վարդապետներէն Հ. Յ. Պ., որ անձամբ ճանչցած էր Փարաճանովը, ներկայացնելու համար աշուղ Սայաթ – Նովան, բանաստեղծը, վանականը եւ Փարաճանովի մեկնութիւնը անոր տաղերուն:

Մարսէյլէն ժամանած, ընկերներով, Վարուժան Արզումանեան ներկայացուց Փարաճանովի ազատագրութեան կոմիտէն եւ հանգամանօրէն բացատրեց այդ ուղղութեամբ տարուած աշխատանքները:

Իտալացի միասեռականներու «Ֆուօրի» խումբն ալ զգացուց իր ներկայութիւնը, շեշտելով գլխաւորաբար թէ Սայաթ – Նովայի հեղինակը դատապարտուած է միասեռական ըլլալուն համար: Ասոնց նրբօրէն պատասխանեց Հերպէրթ Մառչալ որ օրուան նախագահն էր եւ արեւմուտքցի վերջին անձը Փարաճանովը տեսած բանտարկութենէն առաջ, թէ ինչպէս Խորհ. Միութեան մէջ միասեռականութեան ամբաստանութեամբ կը հարուածեն «վտանգաւոր տարրերը»:

ԹՂԹԱԿԻՑ

(Յաջորդով՝ իտալական մամուլի կարծիքները)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ). — Մէկ – երկու ամիսներէ ի վեր «Յառաջ»ի չորրորդ էջին վրայ լոյս տեսած յաջորդական կոչերով, տեղեկացած էինք երգչախումբի մը կազմութեան ծրագիրներուն մասին:

Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 2ին, ներկայ եղանք, այս առթիւ տրուած գինեձօնին, Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ նորակառոյց սրահին մէջ:

Յաջորդաբար, Յակոբ Եպս. Վարդանեան, Աստուր Հոլոբիկեան եւ Արշամ Պապայեան բացատրեցին ձեռնարկին կարեւորութիւնը որպէս արուեստ, որպէս հայկական մշակոյթի, քաղաքակրթութեան արտայայտութիւն, որպէս ազդակ հայապահպանման, եւ ներկայացուցին երգչախումբին ղեկավարը՝ Խաչիկ Ըլմազեան:

Խաչիկ Ըլմազեան ծնած է Եոզկաթ, բայց կանուխէն փոխադրուած է Պոլիս: Իր ուսումներուն հետ մշակած է երաժշտութիւնը յաճախելով մասնաւորապէս Պոլսոյ Երաժշտանոցը: Կազմած է իր առաջին երգչախումբը Պոլիս, Խաչատուրեան երգչախումբ անունին տակ: Ապա կատարելագործելու համար իր երաժշտական ուսումը մեկնած է Գերմանիա՝ Տորթմունտ քաղաքը, յաճախելու տեղւոյն երաժշտանոցը: Խաչիկ Ըլմազեան այժմ երգչախումբի եւ նուագախումբի ղեկավար է, ինչպէս նաեւ դաշնակի ուսուցիչ:

Իր խօսքին մէջ, Խաչիկ Ըլմազեան վեր առաւ հայկական երաժշտութեան արժէքը, յայտնեց իր պատրաստակամութիւնը եւ վճռակամութիւնը ձեռնարկի յաջողութեան համար, եւ կոչ ըրաւ բոլոր երաժշտասէր կամ երաժշտաշնորհ հասարակութեան գալ հարստացնել շարքերը երգչախումբին:

Տրուած տեղեկութիւններուն համաձայն, դպրաց դաս պիտի կազմուի 10էն 15 տարեկան երկսեռ պատանիներով, երիտասարդներով, իսկ երգչախումբին մաս պիտի կրնան կազմել 16էն վեր եղողները: Երգչախումբը պիտի երգէ հոգեւոր երաժշտութիւն, տոհմիկ երգեր, ինչպէս նաեւ օտար լեզուներով երգեր: Առաջին փորձը պիտի սկսի Դեկտեմբերի կէսին:

Երգչախումբի ծրագրի պատրաստութեան մէջ, ինչպէս նաեւ անոր գործնական յաջողութեան համար, կազմուած տնօրէն խորհուրդի կողքին, պէտք է վեր առնել Գարեգին Վրդ. Պէքճեանի նախաձեռնութեան եւ ձեռներէցութեան ոգին:

Մեր տեսածին եւ լսածին համաձայն, կը կարծենք որ ատաղձը պատրաստ է գեղեցիկ ձեռնարկ մը իրականացնելու համար: Սակայն դեռ ճամբան երկար է, չըսելու համար դժուար, բաժակէն շրթունքները:

Անցեալին, Մարսէյլ, ունէր իր երգչախումբը, Արմենիա երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վարդան Սարգսեանի, վերջիններէն կամ գուցէ վերջին աշակերտը Կոմիտասի: Այսօր էջը դարձուած է: Նոր ճանապարհ մըն է որ կը բացուի: Կը սպասենք արդիւնքներուն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԽՍԻՐ

«ՓԱՐԱՃԱՆՈՎ ԿՈՄԻՏԷԻ» ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Դեկտեմբեր մէկ թուական շրջաբերական – նամակով մը, Իսի լէ Մուլինոյի «Փարաճանով Կոմիտէ»ն (Հերոլտ Ալեքսանեան, 47 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի) յիշելէ ետք թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ բանտարկուած է Փարաճանով, արձագանգ կը հանդիսանայ նաեւ վերջերս հասած հաղուագիւտ այլ մտահոգիչ լուրերուն ինչ կը վերաբերի իր ֆիզիքական եւ մտային կարողութեանց վատթարացման, կը հաղորդէ որ ձեռնարկած է զօրակոչի ենթարկել Ֆրանսական հանրային կարծիքը եւ այդ առընչութեամբ հանրաժողով մը կազմակերպած է Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 16ին ժամը 20.30ին Միւթիւալիթէ (Ռիւ Սէն–Վիքթոր, Փարիզ):

Նորերու յաջողութիւն

Փաթրիք Լուսարարեան, շրջանաւարտ Քաղաքական Գիտութիւններէ, մասնակցելով Վարչական Ազգ. Վարժարանի (ԷՆԱ) մրցումին, յաջողած է եւ կը մտնէ պետական պաշտօնատարութեան մէջ:

ԹԵՐԹԵՐՈՒ ԷՋԵՐԷՆ

Հայոց անձնանուններու ցանկ

Լեռնաձորցի (Ղափան) ուսուցիչ Ռ. Էջանանց, «Սով. Դպրոց» շաբաթաթերթին մէջ անդրադարձած է «Ցուցակ նորածին տղաների եւ աղջիկների հայկական անունների» գրքոյկին, ուր զետեղուած են Հայոց արական եւ իգական անունները: Գրքոյկը 1965էն ցայսօր կը գործածուի նորածիններու անունները արձանագրող գրասենեակներու մէջ (Զագս եւայլն):

Յօդուածագրին դժգոհութիւնն այն է, որ կարգ մը վայրերու մէջ տառացի կերպով կը հետեւին ցանկին, ուր տեղ գտած չեն բազմաթիւ հայկական անուններ, մինչդեռ իբրեւ ազգային գործածական յանձնարարելի անուններու մէջ յիշատակուած են բոլորովին օտար անուններ. — Կոստանդին, Թաղիանոս, Էմանուէլ, Դմիտրի, Ֆրիդրիխ, Ստելլա, Վերոնիկա, Իզաբելլա, Էլլա, եւայլն: «Տեղերում երբեմն դրանք ընդունում են իբրեւ հայկական անձնանուններ եւ տարածում են գտնում»:

Յօդուածագիրը անմիջապէս ճշդած է, թէ ի հարկէ ինք դէմ չէ օտար անուններու գործածութեան, քանի «Հոկտեմբերեան սոցիալիստական մեծ յեղափոխութիւնից յետոյ մեզանում հարազատացել են ռուսերէնից փոխառուած անուններ, որոնք լաւ է, որ տեղ են գտել յանձնարարելի ցանկում»: Այս ըսելէն ետք սակայն, անմիջապէս աւելցուցած է, թէ յիշեալ գրքոյկը կազմուած է հապճեպ եւ անփոյթ եւ կազմողները լրջօրէն նկատի չեն առած Հր. Աճառեանի «Հայոց անձնանունների բառարանը»:

Յիշած է օրինակ մը. Ծնողքներէն մէկը փափաքած է իր նորածին աղջկան անունը դնել Սիւնէ, որ Ս. Ումառեանի «Բազաբերդ» պատմավէպին հերոսուհին է: Այդ անունը մաս չկազմելով անուանացանկին, Զագսի պաշտօնեան խնդրած է, որ հրաժարի իր մտադրութենէն եւ առաջարկած է գրքոյկին անուններէն մէկը. — Ագնեսա, Անիւտա, Ֆլորա, Ելիզավետա, Բեատրիչէ, Եւդոկիա, Լորենտա, Բեատրիս, եւայլն:

Մատնանշած է նաեւ սխալ տառերով գրուած անուններ. — Գեւորգ, Սեվադա, Տաթեվիկ, փոխանակ, Գէորգ, Սեւադա, Տաթեւիկ, եւայլնի:

Ներկայացուցած է հայկական չյիշատակուած անուններ, ինչպէս Քաջբիկ, Վարդերես, Օրի, Վանատուր, Նարեկ, Ջօհրապ, Նար, Մուշիկ եւ ուրիշներ:

Եզրակացութիւնն է եղած՝ «Հայկական անձնանունների յանձնարարելի ցանկը լուրջ վերամշակումից յետոյ հրատարակելը խիստ անհրաժեշտ է»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (473)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՍՔԱԼԱՊՐԻՆՕ

Ահա Սքալապրինօ այս երեք պահակներէն մէկուն առջեւն էր որ նաւէն ներս ցատքած էր եւ ինքզինքը իբրեւ նաւուն ընտանի նաւաղ մը ձեւացնելով, կեդրոնի կայմին կողմը ուղղուած էր:

Նոյն պահուն, սակայն, միւս կողմէն Սքալապրինոյի առաջնորդը բացատրութիւն տալ սկսաւ պահակին:

— Դո՞ւն ես, Ճուզէբէ, ըսաւ ան խօսքը պահակին ուղղելով:

— Այո, պատասխանեց պահակը ճանչնալով իր ընկերը: Ինչո՞ւ այսչափ ուշ մնացիր: Քովինդ ո՞վ է:

— Ինծի նայէ, Ճուզէբէ, երկու հարիւր զուրուշ շահիլ կ՚ուզե՞ս, մէջ բերաւ Սքալապրինոյի առաջնորդը առանց պատասխանելու պահակին ըրած հարցումին:

— Երկու հարիւր զուրո՞ւշ, երկո՞ւ հարիւր, մրմնջեց պահակը զարմանահար: Ծօ ո՞վ կը մերժէ: Տասնըհինգ օրէ ի վեր մեծ պահքը մտած եմ, բերանս կաթիլ մը կարմիր–ջուր չէ տեսած:

— Աղէկ, աղէկ: Ահա հիմակուհիմա սա հարիւր զուրուշը...: Բայց աստնկ խղճոտ պատառները երկինքէն չեն իջներ...: Ուշադրութիւն մարդու պիտի չըսես... հասկցա՞ր:

— Աղէկ, աղէկ, ուզածդ ատ ըլլայ... Հապա մէկալ հարի՞ւրը...:

— Մտիկ ըրէ: Հիմա երթամ նենջարանապետին ինքզինքս ցոյց տամ, հոս ըլլալս յայտնեմ յետոյ, կամաց մը կծիկը պիտի դնեմ...: Եղելութիւնը հասկցա՞ր: Աղուորիկ ալրանք մը գտայ, ճերմակիկ աղուոր մը, անուշիկ աչքերով գեղձանիկ մը... Հո՞ս ես...:

— Ըհը... հասկցայ... կնամոլ, հասկըցայ...: Բայց վաղը առտու ծակը մըտնողը ո՞վ պիտի ըլլայ քու տեղդ...: Ես, անանկ չէ՞...:

— Ապուշութիւն չուզեր, ծօ...: Ես քեզի կը ձգե՞մ որ ծակ մտնես...: Զլուցած հոս եմ...:

— Սիրունիկիդ գլխուն վրայ երդում կ՚ընե՞ս, որ ժամը առտուան չորսին հոս պիտի ըլլաս:

— Քու գլխուդ վրայ ալ երդում կ՚ընեմ, ընկեր ջան...: Էհ, համաձայնեցա՞նք: Կծիկը դնե՞մ...:

— Կայնէ նայինք, մէկալ հարիւր զուրուշը ե՞րբ պիտի առնենք:

— Առտուն ետ դարձած ատենս...:

— Գրպանդ գիշերը պարպելով եռքը չմնաց չըսես, խերդ կ՚անիծեմ հա՛...:

— Հոգ մի ըներ... Թուշնիկս ունեւորի կնիկ է:

— Սըւոր չըսե՞ս որ մէկէն ի մէկ հարստացար հէ՞, անզգամ...:

— Երիտասարդութիւն է, բարեկամս, երիտասարդութիւն...:

Այս ըսելով, Սքալապրինոյի առաջնորդը պահակէն բաժնուեցաւ եւ Սքալապրինոյի քով դառնալով փսփսաց.

— Ամէնէն դժուար գործը կարգի դըրինք:

— Մնացեալը ինծի ձգէ:

— Պահակը բան մը պիտի չըսէ իր պետին:

— Լաւ: Հիմա այլեւս կրնաս զիս առանձին ձգել:

— Առանձի՞ն ձգեմ: Ձե՞զ: Ի՞նչպէս: Դուք նաւու ծակն ու ծուկը կը ճանչնա՞ք որ առանձին ձգեմ:

— Այո, կը ճանչնամ:

— Հասկցայ, հասկցայ: Անկասկած մեր նաւապետներէն մէկուն դէմ ոխ կապած էք եւ դաշոյնի հարուածով մը...

— Աղէկ գտար, մօլտաց Սքալապրինօ: Ես տասը տարի առաջ այս նաւուն մէջ աշխատած եմ...: Սպայ մը անարդարօրէն զիս բանտարկել եւ մտրակել տուաւ... Իմացայ որ այդ սպան հիմա հոս է եղեր եւ...

— Մարգարէ ըլլալիք մարդ եմ եղեր... մրմնջեց նաւաստին: Տեսա՞ք ինչպէս գուշակեցի...:

Ապա երեսները կախելով աւելցուց.

— Բայց երբոր խնդիրը մէջտեղ ելլէ, զիս պիտի կախեն...:

— Քանի որ այլեւս հարստացած ես, Վենետիկէն կծիկը կը դնես, զիտել տուաւ Սքալապրինօ: Տասը հազար զուրուշով մարդս մինչեւ մեռնիլը զուզքի պէս կըրնայ ապրիլ...:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սփիւռ – Կոմիտաս երգչախումբը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու – տայ, Կիրակի Դեկտ. 18ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ողբացեալ ղեկավար՝

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

մահուան 30րդ տարելիցին առթիւ:

Անցեալ տարիներու Ալէմշահի օրով երգչախումբին մաս կազմող անդամ–անդամուհիները եւ ներկայիս անդամ–անդամուհիները կը հրաւիրուին իրենց ներկայութեամբ յարգելու ամէնուն սիրելի՝ ղեկավարին յիշատակը:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վար – չութիւնը խորապէս ազդուած, իր վըշ – տակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Մուրատեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց զաւկին՝ տաբաբախտ Կարապետ Մուրատեանի արկածալի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առիթով Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա – ցած է՝ Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դաշնակցու – թենէն 1120 ֆր. (ծաղկեպսակի հասոյթէն մնացեալ գումարը): Այրի Տիկ. Վերգինէ Յովնանեան 100 ֆր. փոխան ծաղկե – պսակի, Պ. Պետրոս եւ Օր. Գայեանէ Ականեան 100, Պ. Ալէն 20 ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Սէն Ժեռմի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տէր եւ Տիկ. Վահրամ Մանուկեանէ իրենց եղբօր՝ ողբ. Գէորգ Գալֆայեանի մահուան քառասունքին առթիւ 100 ֆր., նոյն առթիւ իրենց մօրեղբօր մահուան քառա – սունքին առթիւ այրի Տիկին Ալիս Տէր–Մինասեան 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալպէր Մանուկեան 100 ֆ.: Աւտոյեան Զապէլի մահուան առթիւ կը նուիրեն Աւ – տոյեան եւ Սալըրեան ընտանիքները 100, Տէր եւ Տիկ. Մկրտիչ Պիւլկերեան 20, Անդրանիկ Հելոյեան 30, Սարաֆեան ընտանիք 50 ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, իր տարեկան ճաշին առթիւ, ի նպաստ հայերէնի միօրեայ դասընթացքներուն, հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Վանեան ընտանիք 1000 ֆր., Բագումեան ընտանիք 200, Պաղտիկեան ընտանիք, ոմն, Տիկ. Քէհէեան, Տիկին Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Տէր–Անդրէասեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Սուրէն Փափազեան 300, ոմն 75 ֆր.:

GALERIE FRAMOND

3. Rue des St-Pères — 75006 PARIS

KAZANDJIAN

œuvres récentes

du 17 Nov. au 17 Décembre

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեան իրենց ամուսնութեան 50րդ տարեդարձի ուրախ առիթով հետեւեալ նուէրները կատարած են.— Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանին, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Սէն Ժեռոմի Կապ. Խաչին, Սէն Ժեռոմի դպրոցին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հայաստան խումբին եւ «Յառաջ»ին 100ական ֆր.:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղին, ամէն Չորեքշաբթի կ. վ. ժամը 16ին, Կար – տանի ֆրանսական դպրոցի սրահին մէջ՝ Ավընիւ Թուլոն (սիրայօժար տրամադրըւած քաղաքապետին) կողմէ:

Ուսուցչուհի՝ Օր. Սեդա Սիմոնեան:

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Կարտանի մասնաճիւղի վարչութիւնը կոչ կ'ընէ Կարտանի ու շըրջանի հայ ընտանիքներուն որ օգտուին իրենց զաւակներուն մայրենի լեզուն սորվիլ տալու այս բացառիկ պատեհութենէն:

Disques Vogue

La plus riche Collection de disques Arméniens
par LA CHORALE ARMENIENNE DE PARIS
sous la direction d'ARA BARTEVIAN

CLVLX 451 (Messe Komitas) — CLVLX. 454 et LVLX. 547
Trésors de la liturgie Arménienne

Cantique de Noël et de Paques
Volumes I et II

MUSIQUE POPULAIRE, CHANTS ET DANSES POUR CHŒUR et ORCHESTRE

CLVLX. 526 (Chants du Caucase et d'Arménie) — CLVLX. 527 Arméniene) CLVLX. 199 (Arménie) — SLVLX. 517 (Soirée Arménienne) — SLVLX. 409 (Le Thar) — LDM. 30152 (Chants romantiques) — LDM. 30211 (Danses) CLD. 714 (œuvres symphoniques (Classiques) — SLD. 790 (Deux trios, pour piano, flûte, clarinette)

30 Cm Microsillon en Stéréo

(Prix 35,00 Frs) + port
Envoi contre remboursement
Disques Vogue : 14, Rue Petit Paris 75019, Tél. : 208-99-22

pour les fêtes de fin d'année
offrez donc

LE BEAU FOULARD

"Alphabet Arménien"

CREATION CELIGNY — PARIS

est en vente au prix de Fr. 75
chez M. S. DER-BALIAN, Bottier Modéliste
221, rue Saint-Honré, PARIS 1er
LIBRAIRIE PALOUYAN
9. rue de Trévise — PARIS 9e
à MARSEILLE, Maison de la Culture Arménienne, 12-14 Rue St. Basile.

Pour envoi Contre-remboursement CELIGNY s.a.r.l. boite postale No 9,
94130 NOGENT - sur - MARNE

Cause maladie

TRES BEAU BAIL
a céder

DÉTAIL
BONNETERIE — LINGERIE
CONFECTION

visible sur place
74, Ave. Jean-Jaurès -- 75019 PARIS

ԱԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 17ին

Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, Տեսչութիւնը եւ Ծնողաց Միութիւնը սիրով կը հրաւիրեն բոլոր ազգայինները, դպրոցի տօնածառի հանդէսին:

Ժամը 16ին վարժարանի մատրան մէջ պատարագ աշակերտներու երգեցողութեամբ:

Ժամը 17ին, թատերասրահին մէջ, զարդարուն հանդիսական ուրախ մթնոլորտ, ճաշ, մանուկներու նուէրներու բաշխում:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Դեկտ. 24, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

24 Décembre de 21 h. jusqu'au matin
SALLE PALMA
210, Fbg. St-Antoine — Paris)12e)
(Métro Faidherbe-Chaligny)
ARMAND
et SON ENSEMBLE ARAXE
COTILLONS SURPRISES
RESERVATIONS
Prière de réserver les tables d'avance tous les matins jusqu'à 10 heures
Tél. : 343-04-20
Prix de la soiré-dîner inclus
150 F.
Pour les jeunes, entrée à partir de 23 heures — 40 F.
(*consommation obligatoire ensus*)

Le Comité des Jeunes de l'U.G.A.B. recherche pour l'organisation d'un spectacle théâtral : *Jeunes hommes, jeunes femmes*, intéressés par le théâtre (acteurs, mise en scène, éclairage, etc.)

Ecrire le plus rapidement possible au Comité des Jeunes ou se présenter tous les Samedis de 14 h. 30 à 18 heures, au Centre Culturel Alex Manoogian, 118, Rue de Courcelles Paris (17e).

ECOLE DE DANSE ARMENIENNE
patronnée par la CROIX BLEUE
section BAGNEUX - CACHAN
pour ENFANTS et ADULTES
Direction JIRAIR MADILIAN
Professeur diplomé de la Fédération Française de Danse « caractère arménien »
Les Jeudis à partir de 17 heures
Adresse : Maison des Jeunes de Cachan
Avenue Louis Georgeon à Cachan
Renseignements :
Tél. : 253-49-78 et 253-53-72 (après 19 h.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐՈՒ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒՄ
Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին
Երախաներու *եւ* երիտասարդներու *համար*
Ուսուցիչ ԺԻՐԱՅՐ ՄԱՏԻԼԵԱՆ
professeur diplomé de danse
(caractère arménien)
Դասերը տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի օրերը ժամը 17էն սկսեալ, վերոյիշեալ հասցէին:

UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

Pour les fêtes de Noël et du Nouvel An
offrez à vos amis des cadeaux arméniens
Participation aux frais :
Livres de recettes arméniennes 30 F
Puzzle « St. Etchmiadzine » 45 F
200 pièces)
Jeu de cubes «Alphabet Arménien» (40 cubes en bois) 60 F
S'adresser à :
PARIS : UGAB : 118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Tél. : 924-86-71
MARSEILLE : UGAB : 33, Cours Pierre Puget, 13006 Marseille
Tél. : 37-75-97
LYON : Mme Déyirmendjian : 19, rue Robert, 69006 Lyon
Tél. : 24-65-24
VALENCE : UGAB : 6, rue Faventine, 26000 Valence
Tél. : 44-12-75

ARMENIE *77*

du 23 Décembre au 6 Janvier 78

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS

POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES.
NOUS CONSULTER

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
13
MARDI
13 DECEMBRE
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.007
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.007

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽՆԵՐՈՒՆ ԵԼՈՅԹՆԵՐԸ

Ինչպէս ամէն կիրակի, մանաւանդ երբ կը մօտենան ընտրութիւնները, քաղաքական զանազան հոսանքներու պարագլուխները խօսք կ՚առնեն հոս ու հոն, պարզելով իրենց տեսակէտները։ Պէտք է խոստովանիլ թէ ո՛չ Ձախին, ոչ ալ մեծամասնութեան պարզած պատկերը քաջալերական կամ յուսադրիչ է ժողովուրդի մը համար, որ նոր յոյս մը կը փնտռէ եւ որու համար Ձախը այդ յոյսը տալէ ետք, իր կարգին ցոյց տուաւ ներքին պառակտում մը, որ, թերեւս, անխուսափելի էր։

Կիրակի օր նախ Միթերան զանազան յայտարարութիւններ ըրաւ, Ընկերվարական կուսակցութեան Գործադիր Բիւրոյի նիստին յաջորդող մամուլի ասուլիսին ընթացքին։ Ինչպէս միշտ, Միթերան դիւրուկ նախատեսութիւններով, տպաւորեց եւ բառերն ալ չծամեց, կրկին ճաղկելով Համայնավար կուսակցութիւնը։ «Ընկերվարական կուսակցութիւնը յաղթանակի բանալին ունի, Համայնավար կուսակցութիւնը՝ պարտութեան բանալին, կամ «իր յանձնառութիւնները յարգող, մերժելով որեւէ գործակցութիւն ներկայ մեծամասնութեան հետ, Ընկերվարական կուսակցութիւնը կ՚ուզէ խորտակել մեծ դրամագլուխին տրամաբանութիւնը եւ տագնապին տրամաբանութիւնը, մերժելով հանդերձ համայնավար ամբոխավարութիւնը»։ Միթերան դեռ կ՚ըսէ. «Համայնավար կուսակցութիւնը այնքան եւ այնքան բան կ՚ուզէ ձեռք ձգել որ բան մըն ալ ձեռք չի ձգուիր, ամէն փայտով կրակ կը վառէ, մէջն ըլլալով գէշ փայտը, այն փայտը որով դագաղ կը շինուի»։

Հազիւ քանի մը ժամ ետք էր, որ Ժորժ Մառշէ կը պատասխանէր, Եւրոպա Մէկ ձայնասփիւռի կայանէն, որու «Մամուլի Ակումբ»ին հիւրն էր, Կիրակի իրիկուն։ Համայնավար պարագլուխին համար, Միթերան շատ յարձակողական ոգի ցոյց տուած է, պաշարիչ չունի եւ «յաճախ այդպէս է, մանաւանդ երբ վճռական պայմանաժամերը կը մօտենան»։

Մառշէ կ՚ուզէ համոզել որ «Համայնավար ընկերութիւն չենք ուզեր, այլ՝ Հասարակաց Ծրագիր։ Միթերանը խնք երկու լեզու ունի։ Մամուլի ասուլիսին մէջ, բանուորներուն ի նպաստ է, գործնականին մէջ՝ կ՚ապահովէ Ընկերվարական Միջազգայինի եւ աջի իր բարեկամները»։ Մառշէի համար, Համայնավար կուսակցութիւնը չէ փոխուած (ինք էր սակայն, որ առաջ դէմ էր հիւլէական ուժին, այսօր՝ թեր է, թեր է նաեւ եւրոպական Խորհրդարանի ընտրութեան հանրաքուէով) եւ միշտ ըստ իրեն ուրիշներն են որ երկդիմի են կամ յետին մտքեր ունին եւ ա՛յս պարագային Միթերան, որ «քաղքենիութեան ճնշումին տակ» զօրավիգ կը կենայ դրամատիրական ընկերութեան։

Ձախի երրորդ հոսանքն ալ չէր լռած այս շաբաթավերջին, քանի Լա Ռոշէլի մէջ, երեք օր, տեղի ունեցաւ ձախ-Արմատականներու համագումարը։ Ռոպէր Ֆապր միաձայնութեամբ նախագահ վերընտրուեցաւ։ Ընդհանուր ձեւով համագումարը նորութիւն չբերաւ, կոչ մը եղաւ ձախի ընկերներուն՝ համաձայնելու եւ խօսելու։ Երեւութապէս գոնէ, պատգամաւորները միասնականութիւն ցոյց տուին եթէ նոյնիսկ բոլորը համակարծիք չէին։

Մեծամասնութիւնն ալ ձեռքերը ծալած չէր եւ Ժաք Շիրաք մամուլի ասուլիս մը տուաւ, Կեդրոնական Կոմիտէի նստաշրջանէն ետք։ Կ՚ուզէ ընդունիլ Պառի կողմէ, որու պիտի ներկայացնէ իր կուսակցութեան տնտեսական ծրագիրը։ Ժիսքարի հետ տեսակցութեան մասին խօսելով, Հ. Հ. Հ.ի նախագահը ըսաւ.— «Սիրտս բացի Հանրապետութեան Նախագահին։ Այն տպաւորութիւնն ունեցայ որ զիս լսեց եւ մտիկ ըրաւ»։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ

Երկուշաբթի առտու երկաթուղին սկըսաւ կանոնաւորապէս բանիլ երեք օրուան գործադուլէ ետք, բայց ելեկտրականութեան հարցը չէր լուծուած։ Հանրապետութեան Նախագահը ստիպողաբար, (Մարոքէն) ետ կանչած էր Ճարտարարուեստի նախարարը եւ նաեւ ելեկտրականութեան տնօրէնը։ Սէ. Ժէ. Թէ. եւ Սէ. էֆ. Տէ. Թէ. ինչպէս նաեւ Ժորժ Մառշէ կ՚ըսեն թէ Ժիսքար եւ կառավարութիւնը կ՚ուզեն խնդրոյ առարկայ ընել գործադուլի իրաւունքը (ծանօթ է որ եթէ «ընկերվարական» Խորհ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու մէջ գործադուլի իրաւունք չկայ, պատճառն այն է որ... դժգոհ բանուոր չկայ)։ Կառավարութիւնը չի կրնար ջնջել ի հարկէ ժողովրդավար ամէնէն նուիրական օրէնքներէն մէկը, որն է գործադուլը, բայց կը կարծուի թէ կ՚ուզէ վճռականութիւն ցոյց տալ եւ կարգ մը միջոցներ ձեռք առնել, ապահովելու համար նուազագոյն սպասարկութիւն մը։ Այլ խօսքով, անկարելի չէ որ Չորեքշաբթի օրուան Նախարարաց Խորհուրդի նիստը որոշում տայ այդ ուղղութեամբ։ Նման սպասարկութիւն մը կայ արդէն Ձայն-Հեռատեսիլի, Երկաթուղիի եւ Էռ-Ֆրանսի մօտ։

Եթէ որեւէ ելք չգտնուի, ելեկտրականութեան դադարներ պիտի ըլլան Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ առտու։ Յիշենք որ վերոյիշեալ երկու սենտիքաները 200 ֆրանքի պահանջ մը կը դնեն մինչ ընկերվարականներու «Բանուորական Ուժը» եւ Սէ. էֆ. Թէ. Սէ.ն ստորագրած են պայմանագրութիւն մը տնօրէնութեան հետ, զոր միւսները անբաւարար կը նկատեն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ անձամբ կատարեց բացումը փարիզեան շըրջանի փապուկիի ընդլայնման։ Շրջանային էքսփրէս ցանցին (էռ Ը. էռ) այս նոր մասը թոյլ կուտայ որ 20 վայրկեանէն Օպէռ (Օփերա) կայարանէն Նուազիլը-Կռան հասնիլ ճամբորդը։ Ապա, Ժիսքար, Շիրաք եւ կարգ մը այլ պաշտօնական անձնաւորութիւններ վերադարձի կառախումբով կը հասնէին Շաթըլէ-Լէ Հալ, որ ոչ միայն Փարիզի կեդրոնական կայարանն է այլեւ մեծագոյնը աշխարհի իբրեւ փապուղիի կայան։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ, Կիրակի տեղի ունեցած են քաղաքական եւ նահանգային ընտրութիւնները։ Շատ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են այս առթիւ եւ տասը մեռեալ կայ ու բազմաթիւ վիրաւորներ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Սայրըս Վէնս Գահիրէէն եւ Երուսաղէմէն ետք, կ՚անցնի Ամման եւ Դամասկոս, մէկական նամակով Պեկինէն Հիւսէյնի եւ Ասատի։ Նախագահ Սատաթ Եւրոպա 1 ձայնասփիւռի կայանին կազմակերպած բացառիկ «Մամուլի Ակումբ»ին ընթացքին յայտարարեց ի մէջ այլոց.— Կասկած չկայ որ Իսրայէլի դիրքը բացասական է ինչ կը վերաբերի պաղեստինեան Պետութեան մը ստեղծման։ Երուսաղէմ պէտք է բաց ըլլայ երեք կրօնքներուն։ Անջատ հաշտութիւն չկայ (իմա՛ Եգիպտոս-Իսրայէլ) ատիկա խորհրդային «ապրանք» մըն է։ Ֆրանսա կրկնակ դեր դեր մը ունի խաղալիք։

ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ պատիժը անսպասելի համեմատութիւններով ծանրացաւ երբ իրբեւ հետեւանք փառէէի բացած վերաքննութեան դատին, առաջին վճիռէն ետք, ստեանը մէկ տարի յետաձգումով բանտարկութենէն զատ (որ չէր փոխուած) մէկ միլիառ հին ֆրանքի բարձրացուց տուգանքը։ Ազնաւուր ներկայիս Քանատա է եւ չէ ուզած շատ արտայայտուիլ այս մասին բայց եւ այնպէս չափազանց դառնացած է Ֆրանսայի հանդէպ եւ հաւանաբար «աքսորն» ընտրէ նման Վիք-թոր Հիւկոյի ինչպէս ըսած է։ Պատիժը եռապատկելու համար, դատարանը մերժած է ընդունիլ որ Ազնաւուր 1972էն ետք զուիցերաբնակ էր։ Ազնաւուր սկզբունքով Օլէմփիա պիտի անցնի Յունուարին, կըրնայ ջնջել բայց նաեւ կրնայ տէրը մնալ Ֆոքսաթրիքսին տուած իր խոստումին։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, 5–8 Դեկտ.)

ՃԱՏՐԱԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Լենինգրադի մէջ տեղի ունեցող Խորհ. Միութեան ճատրակի 45րդ ախոյենութեան մրցումներուն՝ երկու անաւարտ խաղերը վերջ գտած են Տիգրան Պետրոսեանի յաղթանակով։ Ինչպէս ծանօթ է, աշխարհի նախկին ախոյեան Տիգրան Պետրոսեան ունէր յետաձգուած երկու խաղեր Օլէգ Ռոմանիշինի եւ Եուրի Բալաշովի հետ։ Այդ խաղերու ընթացքին երկու մրցակիցներն ալ անձնատուր եղած են եւ հայ ախոյեանը կրցած է մրցաշարքի առաջին երեք շրջանին երեք միաւորներով գլխաւորել դասաւորումը։ Նըման փայլուն սկիզբ մը Խորհ. Միութեան ախոյենութեան մէջ բացառիկ երեւոյթ մըն է։ Ի դէպ, ըսենք որ մասնագէտներու կարծիքով ոսկէ մետալի պիտի արժանանայ ան որ 15 հանդիպումներուն տասը միաւոր շահի. ուրեմն Տիգրան Պետրոսեանի կը մնայ մնացեալ 12 խաղերէն 7 միաւոր շահիլ։ Յիշենք որ Տիգրան Պետրոսեան տասը միաւորով 1975ին՝ Երեւանի մէջ, չորրորդ անգամ ըլլալով արժանացած էր Խորհ. Միութեան ախոյեանի ոսկէ մետալին։ Չորրորդ շրջանին Տիգրան Պետրոսեան հանդիպում ունեցած է Ալեքսանդր Կոչիեւի հետ, իսկ հինգերորդ շըրջանին՝ Վասիլի Սմիսլովի։ Խաղերը վերջ գտած են հաւասար արդիւնքներով։

Միխայիլ Տալ հաւասար մնացած է Ռոմանիշինի հետ եւ պարտուած՝ Բալաշովէ. Կարէն Գրիգորեանի խաղը Գենադի Կուզմինի հետ վերջ գտած է հաւասարութեամբ, իսկ Վլադիմիր Բաղիրովի հետ ունեցած հանդիպումը յետաձգուած է։

Մրցաշարքի հինգ շրջանէն ետք դասաւորման գլուխը կը գտնուի Տիգրան Պետրոսեան չորս միաւորով, ապա կուգան Դորֆման և Կուզմին՝ երեքական միաւորով, Կարէն Գրիգորեան եւ Գուլկօ՝ երկուքուկէսական միաւոր եւ մէկական յետաձգուած խաղ, Ռոմանիշին, Գելլէր, Սվեշնիկով՝ երկուքուկէսական միաւոր, Տալ, Բաղիրով, Սմիսլով, Պոլուգայեւսկի, Կոչիեւ՝ երկուքական միաւոր. Բաղիրով ունի անաւարտ խաղ մը։

×

ՄԱՌԵՇԱԼ ՅՈՎՀ. ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ԼԵՆԻՆ ՇՔԱՆՇԱՆՈՎ

Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան հրամանագրով մառեշալ Յովհաննէս Քրիստափորի Բաղրամեան պարգեւատրուած է Լենին շքանշանով եւ «Ոսկէ աստղ» երկրորդ մետալով, իր ծննդեան 80ամեակին առթիւ եւ ի գնահատութիւն իր ընծայած ծառայութիւններու խորհրդային բանակին մէջ։ Մառեշալի պրոնզէ կիսանդրին պիտի բարձրացուի իր ծննդավայրին մէջ՝ Կիրովական։

×

ԳԻՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐԻՍՏՈՏԷԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է գիտական ժողով մը, նուիրուած՝ Արիստոտէլի մահուան 2300ամեակին։ Ժողովը կազմակերպած են Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի փիլիսոփայութեան եւ բանասիրութեան բաժինները, Խորհ. Միութեան Փիլիսոփայական Ընկերութեան հայկական մասնաճիւղը եւ Հայաստանի փիլիսոփայութեան հիմնարկութիւնը։ Բացումը ըրած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից անդամ Գէորգ Բրուտեան։ Կարդացուած են աւելի քան տասը դասախօսութիւններ, որոնք վերլուծած են յոյն մեծ գիտնականի փիլիսոփայական հայեացքները, բնագիտութեան, քաղաքա-տնտեսութեան, մեթոտաբանութեան հարցերու վերաբերեալ Արիստոտէլի ըմբռնումները, անոր աշխատութիւններու մեկնաբանութիւնները միջնադարեան հայ գիտնականներու կողմէ, եւայլն։ Այս առթիւ Տոքթ. Սէն Արեւշատեան յայտնած է թէ Արիստոտէլի գործերը մեծ դեր խաղացած են հայ միջնադարեան փիլիսոփայութեան զարգացման գործին մէջ։ Տակաւին Ե. դարէն սկսեալ, երբ Հայաստանի մէջ սկսած էր փիլիսոփայութեան ձեւաւորումը, Արիստոտէլի երկերը թարգմանուած են հայերէնի եւ մեկնաբանուած են հայ փիլիսոփաներու կողմէ։

×

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԾԱՂԿԱՔԱՂ ԴԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Դանիոյ մէջ լոյս տեսած է հայ բանաստեղծութեան ծաղկաքաղը, որուն մէջ տեղ գտած են Հայաստանի բանաստեղծներու քնարական քերթուածները։ Հատորին մէջ լայն տեղ տրամադրուած է Սայաթ Նովայի։ Հատորը հրատարակուած է «Դանիա – Խորհ. Միութիւն» ընկերութեան կողմէ։

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ժ. – ԺԲ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ

ԱՆԱՆՈՒՆ ՊԱՏՄԱԳԻՐ

Ա. ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԾԵՐ

Ինչպէս տեսանք, Թովմա Արծրունիի «Պատմութիւն»ը ամբողջութեամբ չէ հասած մեզի, վերջին մասէն թերի է: Թերի է եւ այս պատմիչի երկը, որ նոյնպէս Արծրունեաց տոհմին պատմութիւնն է: Այս երկու աշխատութիւնները գրուած են եղած մէկ գրքի մէջ, որու մէջտեղէն թերթեր կորսուած են: Այս պատճառով՝ առաջին գրքի վերջին մասը կը պակսի, եւ երկրորդ գրքի՝ սկիզբը: Բացի այդ, կան շատ բաներ, որ երկուքի մէջ ալ պատմուած են: Մինչեւ վերջերս ալ՝ այս երկու գործերը կը համարուէին միեւնոյն գործի շարունակութիւնը, թէպետեւ շատ պարզ է, որ անոնք երկու տարբեր գործեր են:

Երկրորդ հեղինակի անունը յայտնի չէ, այս պատճառով ալ՝ զայն պատմականօրէն կը կոչեն Անանուն Պատմագիր:

Անանուն Պատմագրի գրած «Պատմութենէն» կ'երեւայ, որ ան եղած է բաւական հմուտ անձ մը, շատ կարդացած եւ շատ ալ ճանապարհորդած: Ինչպէս Թովմա Արծրունին, ան եւս եղած է իր պատմած դէպքերուն ժամանակակից, շատ բաներու ականատես, հաւանաբար հոգեւորական, թերեւս՝ Արծրունի: Թէ ո՞վ է իրմէ խնդրած գրել այդ «Պատմութիւնը» յայտնի չէ: Ամենայն հաւանականութեամբ, Գագիկ Արծրունի թագաւորը չբաւականանալով Թովմա Արծրունիի երկով, երկրորդ պատմիչի մըն ալ գրել տուած է իր ժամանակի պատմութիւնը, որու մէջ ուզած է, որ փառաբանուած ըլլայ ինքը՝ իր հօր եւ եղբայրներու հետ:

«Պատմութեան» երկրորդ մասի սկիզբը, որու վրայ կայ «Չորրորդ դպրութիւն» վերնագիրը, հաւանաբար յետագային, հրատարակչի կողմէ, աւելցուած ըլլայ՝ երբ Թովմա Արծրունիի «Պատմութեան» չորրորդ մասը, որ կը վերաբերի Գագիկ Թագաւորին: Ամենայն հաւանականութեամբ, հեղինակը անոր կը դիմէ՝ երբ կը գրէ. «Զոր եւ քեզ, սիրելի քաջ, որ եւ զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբր ու այլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ տառայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես եւ ականջալուր եւ խմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս՝ գեղելոյս զարմանս»: Եւ այնպէս, Անանուն Պատմիչն իր ամբողջ «Պատմութեան» մէջ շարունակ, մեծամեծ գովեստներ կուտայ Գագիկին, մինչդեռ Դրասխանակերտցին կը զլանար՝ Գագիկին «Թագաւոր» տիտղոսն ստանալուն համար, որովհետեւ այդ պատճառով կը թուլնար Հայկական Իշխանութիւնը եւ կը պատրաստէր կործանումը Սմբատ Թագաւորի մեծ ջանքերով ընդարձակուած՝ անկախ դարձած տէրութեան: Անանուն Պատմիչը, ընդհակառակն, մեղքը կը ձգէ Սմբատ Թագաւորի վրայ, եւ հիացած կը նկարագրէ, թէ ինչպէս Եուսուֆ ոստիկանը Գագիկը թագաւորեցնելով՝ կը զարդարէ անոր անձը մեծարժէք ընծաներով. «Եւ եդեալ թագ ի գլուխ նորա՝ զուտ ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ հիւսեալ մարգարտօք»:

Անանուն Պատմիչն ուրիշ կերպ չէր կրնար վարուիլ, որովհետեւ ան այնպիսի մարդ մըն էր, որ տոհմային փառասիրութեամբ էր լեցուած, կը շողոքորթէր Արծրունեաց իշխանը եւ անոր համար ալ կ'աշխատէր: Ան ամէն ձեւով կը փառաբանէ Գագիկի անձը: Անոր համար այս թագաւորը միշտ «մեծ արքայ Գագիկ» է, «մեծն թագաւորն Հայոց Գագիկ» է: Ըստ պատմիչի ան քաջ է, աշխարհաշէն, խաղաղասէր եւ իբրեւ հայր՝ կը խնամէ Հայոց աշխարհը: Բարեգութ է, աշխարհները զարմանող եւայլն: Անոր պատերազմական յաջողութիւնները ընդդէմ արաբական ցեղերու, եւ մանաւանդ, անոր կատարած շինարարութիւնները՝ մեծ սիրով ան կը պատմէ: Այս Անանուն Պատմիչը ամբողջ էջեր կը տրամադրէ՝ գովերգելու համար իր թագաւորին. իր արքայի կերպարանքը եւ ներքին հոգեկան պատկերը: Անիկա ամբողջ ճառ մըն է՝ ճառային կրկնութիւններով յօրինուած:

Այսքան գովեստներու մէջ, սակայն, Անանուն Պատմիչը կը մոռնայ որեւէ թուական յիշատակելու:

Բ. ԳԱԳԻԿ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
(ըստ Անանուն Պատմիչի)

Եթէ Գագիկի թագաւոր կոչուելու փառասիրութիւնը մէկ կողմ դնենք, ան, իսկապէս, արժէքաւոր իշխան մըն է եղած, թէ՛ իր ռազմական եւ թէ շինարարական գործունէութեամբ, եւ բոլորովին ալ անհիմն չեն այն գովեստները, որ Անանուն Պատմիչը անոր կուտայ: Անոր թագաւորութեան երկրորդ կէսի ընթացքին, յատկապէս, կը սկսի Հայաստանի, Ժ. դարու, մեծ շինարարութիւնը, որու մէջ իր կարեւոր դերը կը կատարէ Վասպուրականը: Գագիկի շինարարական գործերու մասին բաւական բան կը գրէ, արդէն, Թովմա Արծրունին: Նոյնը կը պատմէ, նաեւ, Անանուն Պատմիչ Արծրունին, եւ աւելի շնորհքով ու ճաշակով, մինչեւ անգամ կարելի է ըսել՝ աւելի գեղեցիկ:

Մեր հին գրականութեան լաւագոյն օրինակներէն են անոր գործերէն՝ Ոստան Աւանի, Ախթամար քաղաքի, անոր շէնքերու եւ եկեղեցիներու մասին: Այս վերջինը, — Աղթամար կղզիի վրայ գտնուող Ս. Խաչ եկեղեցին, — իր արտաքին պատի զարդաքանդակներով մեծ հիացում կը պատճառէ եւ դեռ կը մնայ՝ անշուշտ այդպիսին, — բարեբախտաբար քանդուած չէ տակաւին: Այսպիսի հատուածներու մէջ՝ Անանուն Պատմիչը, պէտք է խոստովանիլ, կը հանդիսանայ իբրեւ իսկական գրող: Թովմա Արծրունիի երկը կարդալէ յետոյ, մարդ նոյնքան եւ աւելի մեծ հաճոյքով կը կարդայ այս հեղինակի գրուածքը, չնայելով՝ Գագիկի անձի նկատմամբ չափազանցուած, անոր կողմէ, գովեստներուն եւ փառաբանութեան:

Անանուն Պատմիչն ալ կը նմանի իր նախորդներուն՝ որպէս գրող, այն տարբերութեամբ, որ ան աչքի կ'իյնայ իր պարզ ու անթերի ոճով ու միշտ հարթ է, բնական ու կանոնաւոր: Ան գիտէ իր խօսքը համեմել յարմար եւ իմաստալից ասացուածքներով եւ դատողութիւններով. ինչպէս օրինակ՝ հետեւեալը, երբ Գագիկ կը պաշարէ Շապուհի բերդը, վերջինս «... իմացեալ եւ զիւրն եւ զիւրոց գործակցած նեղութիւն՝ յանկարծօրէն իբրեւ զպտուղ մի ինքնահաս՝ ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս անմերձենալի ծայրից ամրոցին, որ իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ»:

Անանուն պատմագրի գործին մէջ կայ, նաեւ, հետեւեալ գեղեցիկ համեմատութիւնը. երբ Աշոտի եղբայր Գագիկը — իր եղբօր մահէն յետոյ, իշխանական աթոռ կը բարձրանայ — հեղինակը Գագիկի իշխանական աթոռ բարձրանալը կը համեմատէ՝ 2 իրարու մօտ գտնուող վճիտ ցայտաղբիւրներու հետ, որոնցմէ մէկի ջուրը եթէ ցամքի, միւսն աւելի առատ կը բխի. եւ կամ կը նմանցնէ երկու կորիւններու, որոնցմէ մէկին կորուստի մատնուելէ յետոյ, միւսն աւելի կը խրոխտանայ:

Գեղեցիկ եւ հետաքրքրական է այն նկարագրութիւնը՝ այն մեծ ողբի, որ Դերենիկի սպանութենէն յետոյ՝ կը սգան ամէնքը, մանաւանդ Դերենիկի այրին՝ Սոֆին: Այս նկարագրութիւնը շատ նման է ժողովրդական բանասիրութիւն (էփոփէ) Սասունցի Դաւիթ ՍԱՍՆԱՅ ԾՌԵՐԻ մէջ նկարագրուած սուգերուն:

ՏԱՐՕՆԱՎԱՐԴ

Յաջորդիւ՝
Ստեփանոս Տարօնեցի՝ Ասողիկ:

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎ ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Բ.

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Վենետիկի ընդդիմադիրներու Երկամեայ (Պիէննալէ) փառատօնին ներկայ էր միջազգային մամուլը իր թղթակիցներով եւ Արեւելեան Եւրոպայի մասնագէտ լրագրողներով:

Նոյեմբեր 25ը «Պարաճանովի Օր» յայտարարուած ըլլալով, տեղի ունեցան ելոյթներ, կլոր սեղաններ եւ գաղափարներու փոխանակութիւններ, Ճուստինեան դահլիճին, Նափոլէոնեան սրահին եւ Օլիմփիա շարժասրահին մէջ, մասնակցութեամբ քաղաքական, գրական, գեղարուեստական մասնագէտներու եւ նոյնիսկ խորհրդային ընդդիմադիրներու, որոնք զանազան երկիրներէ փութացած էին Վենետիկ եւ որոնցմէ շատեր անձամբ ճանչցած էին Պարաճանովը, ձերբակալութենէն առաջ, աւելի որպէս պաշտպան ուկրէն հալածուած մտաւորականներու, քան խեղճ ու կրակ միասեռական մը...

Անկարելի նկատելով այս բոլորին արձագանգը տալ մեր թերթի էջերուն մէջ, յարմար դատեցինք քաղուածաբար թարգմանել իտալական քանի մը թերթերու յօդուածներէն հատուածներ, յատկապէս Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Ունիթա»ի թղթակիցին՝ Սաուրօ Պօռելլիի գրութիւնը, վերնագրուած «Պարաճանովի պարագան».—

ՎԵՆԵՏԻԿ Նոյ. 26 — գրեց Ս. Պօռելլի — (Ունիթա)

«Վենետիկի փառատօնին (ընդդիմադիրներու) մտքերու փոխանակութիւն կայ Պարաճանովի պարագայի մասին: Հայ վարպետին երկու ամէնէն ծանօթ ֆիլմերը Կրակէ ձիերը եւ Սայաթ – Նովան հիմը կազմեցին սեմինարի մը որ տեղի ունեցաւ երէկ Ճուստինեան դահլիճին մէջ:

«Հեղինակը եւ իր զոյգ գործերը, անտարակոյս, արժանի են մեր ուշադրութիւնը գրաւելու... բայց կ'ուզենք յիշեցնել մեր ընթերցողներուն որ 1971ին

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՈՍԿԷ ԴԱՐՊԱՍՆԵՐԸ

Ահա թէ Շեւչենկոյի մահից անմիջապէս յետոյ ինչ է գրել նրա եւ Ուկրաինայի մասին հայ յեղափոխական – դեմոկրատ, բանաստեղծ Միքայէլ Նալբանդեանը, գրաքննական նկատառումներով չտալով Շեւչենկոյի անունը. «Փոքր Ռուսիան... խնդրում է իր անկախութիւնը, բայց Ռուսիոյ կառավարութիւնը շղթաներով կապում է նորան, եւ նորա ազատութեան մարգարէներին պատասխանում է բանտով, կնուտով եւ աքսորով...»:

Շեւչենկոն ծանօթ էր իր ժամանակի նշանաւոր հայ գործիչների հետ, գիտէր Ուկրաինա գաղթած Հայերի վիճակը, ըստ որոշ հայ բանասէրների, 1859 թուականին Պետերբուրգում հանդիպել է Միքայէլ Նալբանդեանի հետ, իսկ Հ. Սոլովեանի վկայութեամբ աքսորի տարիներին Մանգիշլակում «շրջապատուած է եղել Հայերի հոգատարութեամբ ու սիրով...»:

Հաւանական է, որ Շեւչենկոյի գործերը նոյնպէս թարգմանուած լինէին հայերէն նրա կենդանութեան օրօք: Դրանք, սակայն, առաջին անգամ տպագրուել են 1879 թուականին «Բազմավէպ» ամսագրում, Հ. Քերովբէ Քուշներեանի թարգմանութեամբ: Ըստ մի այլ վկայութեան, 1870–1884 թ.թ. Երեւանում Հայերի նոյնպիսի սիրով ու հոգատարութեամբ է շրջապատուած եղել Շեւչենկոյի այնտեղ աքսորուած ընկեր ու հետեւորդ բանաստեղծ Ալեքսանդր Նովրոցկին: Այդ թուականից սկսած հայկական պարբերական մամուլում կարելի է հանդիպել ուկրաինական պոէզիայի ու արձակի թարգմանութիւնների ու փոխադրութիւնների (այդ թւում նաեւ՝ Իվան Ֆրանկոյի, Կոցիւբինսկու, Լեսեայ Ուկրաինկայի եւ այլոց), ինչպէս նաեւ Ուկրաինային նուիրուած յօդուածների ու այլ նիւթերի:

Հետաքրքիր է, որ Շեւչենկոյի եւ ուկրաինական միւս դասականների գործերը հայերէն են թարգմանել կամ նրանց մասին գրել համարեա բոլոր հայ նշանաւոր գրողները, թարգմանիչներն ու հասարակական գործիչները՝ Քուշներեանից ու Սոլովեանից սկսած, մինչեւ Սուրէն Սպանդարեան, Յովհաննէս Թումանեան, Աւետիք Իսահակեան ու Եղիշէ Չարենց:

«Շեւչենկոն լոկ ժողովրդական երգիչ չէ, այլ մի ամբողջ ազգի քերթողահայրը», — գրել է Հ. Քերովբէ Քուշներեանը, համեմատելով նրան Հոմերոսի հետ եւ աւելացնելով, թէ «Նրա գրիչը աննման գեղեցկութիւն մը կ'առնու եւ կը տիրէ ընթերցողաց սրտին»:

«Ո՞վ է Շեւչենկոն եւ ինչո՞ւ է ոստիկանութեան քունը խանգարում նրա անունը լսելիս...», — 1914 թուականին գրել է Ե. Գարագաշը եւ ինքն էլ պատասխանել իր հարցին, նշելով, թէ «Շեւչենկոյի պոէզիան ճնշուած, մարդկային իրաւունքներից ու արժանապատուութիւնից զրկուած մալոռոս ժողովրդի բողոքի խօսքն է»:

«Մեզ բոլորիս համար յաւերժ սիրելի է Շեւչենկոն, որովհետեւ նա սովորեցրեց մեզ սիրել ժողովրդին, արիւն չխնայել հայրենիքի բարձրացման ու հզօրացման համար... Եւ վերջապէս սովորեցնում է մեզ ազգային ձեւերի մէջ ձուլել համամարդկային զգացումներ ու գաղափարներ...», — գրել է Աւ. Իսահակեանը:

Շեւչենկոյի հատորները Յովհաննէս Թումանեանի գրասեղանի զարդն էին եւ նա ոչ միայն քաջ գիտէր նրա գործերն, այլ եւ ուկրաիներէն երգում էր Շեւչենկոյի «Ռեւէ տա ստոգնէ Դնիպր շիրոկիյ» եւ այլ ուկրաինական ժողովրդական երգեր, ասելով, թէ շատ ընդհանուր ու հարազատ բան կայ մեր եւ ուկրաինական ժողովրդական երգերի միջեւ:

Ես ասացի, որ մեր եւ ուկրաինացի ժողովուրդների միջեւ եղածը բարեկամութիւն չէ միայն, այլ հարազատութիւն, կամ, աւելի ճիշդ, հոգեհարազատութիւն:

Այլապէս հնարաւո՞ր է, արդեօք, որ մի ազգի ու երկրի ժողովրդական երգ, որն, ինչպէս յայտնի է, բոյն է հիւսում ու ծուարում միայն իր հայրենի հողում, չչուէր եւ բոյն չդնէր մի ուրիշ երկրում, ինչպէս այդ պատահել է ուկրաինական ժողովրդական երգի հետ, որը տասնամեակներ շարունակ երգւում է Հայաստանում հայերէն «Եթէ թեւեր ունենայի» երգի տեսքով:

Իր հերթին, խիստ հետաքրքրական է այն փաստը, որ հայազգի ուկրաինական դրամատուրգ ու երաժիշտ Մարկօ Կրոպիվնիցկին (որի գործերն, ի դէպ, շատ ընդհանրութիւններ ունեն Սունդուկեանի գործերի հետ) Ակկերման քաղաքում երգչախումբ է ունեցել, որը կատարել է հայ ժողովրդական երգեր, իսկ 1873 թուականին, նոյն Ակկերմանում, հրատարակել է Հայոց «Պատարագը», եւրոպական ձայնանիշերով:

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

(Շար. – 5)

արդէն, ուրեմն այս փառատօնէն վեց տարիներ առաջ, մեր թերթը երկարօրէն խօսեցաւ թէ՛ Փարաճանովի եւ թէ իր գործի մասին, ընկ. Գափրակիի փոյթ յօդուածներով — «Ոսկէ երկինք մը եւ Կրակէ ձիեր (Մայիս 19, 71 Կանի փառատօնին առթիւ) եւ երկրորդը «Փարաճանովի յայտնութիւնը» (Օգոստ. 2ին Մոսկուայի փառատօնին)։

Անշուշտ, մինչ այդ, ցաւալի դէպքեր տեղի ունեցան. Սերգէյ Փարաճանով 73ին ձերբակալուեցաւ Կիեւի մէջ անըմբռնելի ամբաստանութիւններով (դրամի սեւ շուկայ եւ միասեռականութիւն), 74ին դատապարտուեցաւ հինգ տարուան տաժանակիր աշխատանքի, զորս մեծ վարպետը անցընելու վրայ է տակաւին, առողջապահական շատ դէշ պայմաններու մէջ...

«Փարաճանովի գործերը, Խորհ. Միութեան մէջ, միշտ ալ անտանելի կեանք մը ունեցան, ոչ միայն եւ ոչ այնքան որովհետեւ դժուար ֆիլմեր ըլլալով անմատչելի էին մեծ հասարակութեան, այլ նաեւ, եւ գլխաւորապէս, ամէն անգամ Փարաճանով պահանջեց երկրին քաղաքական իշխանութիւններէն, արտայայտութեան ազատութիւն, գաղափարի համար հալածուած ուկրէն մտաւորականներու համար, եւ աւելի իրական աշխատանքի հնարաւորութիւններ «արուարձանային» կոչուած շարժանկարներու հեղինակներուն՝ Հայերու, Վրացիներու եւ Ուկրանացիներու։

«Փարաճանովի անձնական պատմութիւնը անխուսափելիօրէն հիւսուած է իր արուեստին հետ։

«Ծնած 1924ին Թիֆլիսի մէջ, հայ ընտանիքէ որ կը կոչուէր Փարաճանեան, յետ պատերազմին, Սերգէյ արդէն տաղանդաւոր աշակերտ մըն էր Սաւչենկոյի եւ Տօնսկոյի նման մեծ վարպետներու։

«Յետ երկար մասնագիտութեան մը Կիեւի Տովչենկօ սթուտիօներու մէջ կարեւոր կարճ եւ երկարամետր ֆիլմերով, 1964ին կը հնչէ իր ժամը Կրակէ ձիերով, հասուն ստեղծագործութիւն մը։

«Դժբախտաբար սակայն, այս ֆիլմին գտած մեծ յաջողութիւնը եւ շահած բազմաթիւ մրցանակները, նոյնիսկ արտասահմանի մէջ, չէն կասեցներ պաշտօնական իշխանութիւններու ցուցաբերած հակառակութիւնը հեղինակին հանդէպ։ Փարաճանով սրտնեղած ու ղառնացած շարունակական մերժումներէն, հետեւելու իր ժապաւէնին միջազգային փառատօներու, եւ նորանոր գործերու ձեռնարկելու մշտական արգելքներուն, կը խստացնէ իր պահանջները նոր գործեր սկսելու իրաւունք ստանալու համար։

«Կը հասնինք 1969 թուականին, երբ Հայաստանի Խորհ. Հանրապետութեան հաշուին կարելիութիւնը կ'ունենայ վերջապէս դարձնելու Երեւանի մէջ Սայաթ-Նովան, վերակոչում մը հայ բանաստեղծաշուղին, 17րդ դարու մեծ քնարերգակին, կեանքի խորունկ եւ արկածային

ՏՈՂԷ ՏՈՂ

ԹԱՖՑ համալսարանի (Միացեալ Նահանգներ) Գոհէն արուեստից կեդրոնին մէջ, Նոյեմբեր 20ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան համերգ տուած է «Կոմիտաս» երգչախումբը՝ Ռուբէն Գրիգորեանի ղեկավարութեամբ, հոգեւոր ու աշխարհիկ գործերու նուիրուած յայտագրով մը։

* * *

տպրումները. աշուղ մը որ ցարդ հռչակաւոր է իր ներշնչուած վառ տաղերով՝ նուիրուած սիրոյ եւ քաղաքական պիւցագներգութեան, գրուած հայերէն, վրացերէն եւ ատրբէջաներէն լեզուներով։

«Բայց այս գործն ալ, հակառակ շատ յաջող բայց վաղանցուկ կեանքի մը Խորհ. Հայաստանի մէջ, հանդիպեցաւ անհնարին դժուարութիւններու, այնքան որ Մոսկուայի մէջ միայն քանի մը առանձնաշնորհեալներու բախտը տրուեցաւ տեսնելու զայն։ Ուստի Վենետիկի ցուցադրութիւնը, Փարիզի վաղանցուկ յայտնութենէն վերջ, կարելի է բացարձակ առաջին մը նկատել Արեւմուտքի մէջ։

«Այս զոյգ հակաճառուած ժապաւէններ՝ Կրակէ ձիերը եւ Սայաթ-Նովան, մեր կարծիքով, լայնօրէն կ'արդարացնեն հեղինակին տաղանդը։

«Առջինին մէջ, պատմութիւնը շատ պարզ է։ Դժբախտ սիրոյ մը պատմութիւնն է, տեսակ մը Ժիւլիէթ եւ Ռոմէօ տեղաւորուած լեռնային ժողովուրդի մը «Կուկուլ»ներու մօտ, որ կէս դար առաջ Միխայիլ Քոցուպինսքի գրողը ազգագրական վէպի մը վերածած էր։

«Նիւթը, ինչպէս ատենին գրեց Ուկօ Գազարիկին, շարժառիթ մըն է միայն արտայայտելու սիրոյ եւ մահուան պոէմ մը։

«Գալով Սայաթ-Նովային, Փարաճանով ոչ թէ կենսագրութիւն մը կամ պատմուածք մը կը ներկայացնէ, այլ համադրութիւնը պատկերային եւ ֆանտաստիկ, հայ բանաստեղծ-աշուղին։ Այս մանրա-ֆիլմին ներքին շարժումը, կ'ըսէ դարձեալ Գազարիքին, կազմուած է գրեթէ անշարժ պատկերներու մոնթաժով մը, ուր ամէն մանրամասնութիւն քանդակուած է ծայրայեղութեան տանող բծախնդրութեամբ, բայց ամբողջութիւնը նկարուած եւ վիպերգուած է նմանը չունեցող աքանչելիութեամբ»։

ԹՂԹԱԿԻՑ

(Շար. – 2)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ
Ն Ի Ս

ՆԻՍ (Յառաջ) — Նիսի ոչ բազմամարդ գաղութին մէջ գործող հայկական հինգ միութիւններ գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էին, գլխաւորութեամբ շրջանի հոգեւոր հովիւ Տարօն վարդապետի, տօնավաճառ-հանդիսութեան մը ճամբով Կիրակի, Դեկտ. 4ին ի մի համախմբելու գաղութին անդամները։ Տեսակ մը հայկական օր, զուարթ, ընտանեկան միջավայրի մէջ։

Առաջադրութիւնը իրականացաւ, քանի Փարք պանդոկի մեծ սրահը առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ եռուզեռի վայր դարձաւ, հարիւրաւոր հայրենակիցներու ներկայութեամբ։

Մուտքի սրահին ճաշակով դասաւորուած վաճառքի դրուած էին հայկական գիրքեր, ասեղնագործութիւններ, յուշանուէրներ եւ այլ բնոյթի իրեր, սիրայօժար տրամադրուած գաղութի անդամներու կողմէ։ Երեկոյեան արդէն բոլորն ալ գրեթէ սպառած էին։

Կէսօրէ ետք աղանդերներով ճոխ սեղաններու շուրջ խռնուած բազմութիւնը նուագախումբի մը հնչեցուցած երգերով եւ եղանակներով, ինչպէս նաեւ հայ երիտասարդներու խմբերգներով հաճելի ժամեր անցուց։

Հանդիսութեան բացումը կատարեց Տարօն Վրդ. Ճէրէճեան, որ բարի գալուստի խօսքէն անմիջապէս ետք շնորհաւորեց կազմակերպիչները իրենց աքնաջան աշխատանքին համար։ Գնահատեց նման հանդիպումները, զանոնք նկատելով գաղութին ազգային դիմագիծին պահպանման սատարող երեւոյթներ։

Յաջորդաբար խօսք առին երեսփոխան Մէթր Տիմա-Ռէյոլ եւ երեսփոխան ու փոխ-քաղաքապետ Շառլ Էրման։ Առաջինը, իբրեւ ներկայացուցիչը Հողամասին Կարգաւորման եւ Սարքաւորման նախարար Ֆ. Իքարի, ընդգծեց թէ Նիսի փոքրամասնութիւններուն մէջ Հայերը առաւել կազմակերպուած պատկեր կը ներկայացնեն եւ անոնց հաւաքական գործունէութիւնը մարզական, մշակութային եւ կրօնական մարզերէ ներս խիստ գնահատելի է։

Փոխ-քաղաքապետը, իր կարգին դրուատեց հայ ժողովուրդին ձեռներէցութիւնը, աշխատանքը, այլ մանաւանդ ազգային բարքերը պահպանելու նախանձախնդրութիւնը։

Հանդիսութեան ներկայ եղաւ նաեւ Տիկին Տընիզ Փիշեատտ, ներկայացուցիչը քաղաքապետ-նախարար Ժաք Մէտըսէնի։

Յաջող ձեռնարկ մը արդարեւ, բարոյական եւ նիւթական զոյգ երեսներով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԾԽԵԼԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ ԿՐԹԱԿԱՆ ՅԱՐԿԵՐԷ ՆԵՐՍ

Ստուգումները ցոյց տուած են, թէ նախակրթարան յաճախողներէն շատեր, մանկավարժական ուսումնարաններու ուսանողներ կը ծխեն կրթարաններէ ներս։ Մանկավարժները, դաստիարակները եւս դպրոցականներու ներկայութեան կը ծխեն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ։ Կրթական հիմնարկութիւններու մէջ ծխելը կանխելու եւ այդ մոլութեան դէմ պայքարելու համար յատուկ որոշում մը հրապարակ դրած է Խ. Միութեան Լուսաւորութեան նախարարութիւնը։ Որոշուած է նիքոթինի վնասները մատնանշող կէտերը նիւթ դարձնել դպրոցներու մէջ, նոյնիսկ դասագիրքերով։

Հրամանով այսուհետեւ արգիլուած է ծխել նախակրթարաններու, գիշերօթիկ դպրոցներու, նախադպրոցական եւ արտադպրոցական եւ մանկավարժական ուսումնարաններու մէջ։ Արգիլուած է ուսուցիչներուն ծխել նոյնիսկ դպրոցական վրաղումներէ դուրս այն տեղերը, ուր երախաներ եւ դերահասներ կը հաւաքուին։

* * *

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԿԵՂԾՈՒԱԾ, ԲԱՅՑ ՇԱՀԱԲԵՐ...

Խորհրդային արհեստակցական միութիւններու պաշտօնաթերթը՝ Տրուդ արձագանգ հանդիսացած է ծաղկուն տնտեսութեան մը.— Կովկասի մէջ գաղտնի ապարաններ վարորդի կեղծ արտօնագիր կը տպեն եւ շահադէտներ զանոնք կը ծախեն։ Շատեր ասոնցմէ ձերբակալուած են։

Քննութիւնը կը շարունակուի օրինազանցներու շրջագիծին մէջ։ Մարդիկ, որ կեղծ փաստաթուղթեր կը տպէին։ Ցանցը կ'երկարէր մինչեւ Կեդրոնական Ասիա։ Երկու շահադէտներ, կեղծ փաստաթուղթեր ծախողներ, մէկը Հիւսիսային Օսեթիէ, միւսը Հայաստանէ, արդէն դատապարտուած են ազատազրկման (խմա՝ բանտարկութիւն) երկար ժամանակով։

Մէկը, Վ. Գալոյեւ, որ չէր աշխատեր եւ ոչ ալ մնայուն հասցէ ունէր, կը սիրէր շրջագայիլ միլիցիայի սպայի համազգեստով։ Խուզարկութեան ընթացքին ոստիկանները գտան բարձրագոյն եւ երկրորդական ուսման 23 վկայականներ եւ վարորդի միջազգային 18 արտօնագրեր, բոլորն ալ կեղծ։ Իւրաքանչիւրը կը ծախէր 100էն 250 ռուբլիի միջեւ։

(Պատկառելի գումարներ միջին աշխատավարձքին բաղդատմամբ, որ 150 ռուբլի է։ Ռուբլին գրօսաշրջիկութեան սակով կ'արժէ 6,50 ֆրանք, մօտաւորապէս)։

* * *

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (474)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՍՔԱԼԱՊՐԻՆՕ

— Ատ ալ իրաւ...։ Էհ, բարի յաջողութիւն...։ Ես ալ բանտարկուած եւ մորթուած եմ...։ Իմ վրէժս ալ առէք։ Բարի յաջողութիւն, ընկեր ջան... Աստուած թեւերնուդ ուժ տայ...։

— Շնորհակալ եմ։

Նաւաստին պահակին քով դառնալով նաւէն վար իջնելու պատրաստուեցաւ։

— Անցիր, ըսաւ պահակը։ Բայց առտուան ժամը չորսէն առաջ հոս ըլլալու ես, ապա թէ ոչ, երբ ննջարանապետը հարցնելու ըլլայ, կ'ըսեմ թէ գիշերը դուրսը անցուցած ես...։ Հարիւր դուրուշն ալ հետդ բերելու չմոռնաս... մեծ էշը ատոր չմոռնանք... հէ՞...

— Հոգ մի ըներ, հոգ մի ըներ, մրմնջեց պահակը։

Եւ ոտքը վեր վերցնելով, չուանէն վար կախուեցաւ։

Պահ մը յետոյ իր նաւը դէպի ցամաք ճամբայ կ'ելլէր, բայց հազիւ թէ ճամբուն կէսը հասած, մեծ նաւակ մը նշմարելով զարմացաւ։

Այս նաւակը արագօրէն ծովակալին զրահաւորին կողմը կը սահէր...

. . . .

Երբ Սքալապրինօ առանձին մնաց, նաւուն կեդրոնի մեծ բացուածքին մօտենալով վար ծռեցաւ եւ պահ մը այդպէս ականջները սրած մտիկ ըրաւ։

Նաւուն մէջ ձայն ձուն չկար եւ խորլռութիւն կը տիրէր։

Սքալապրինօ աչքերը երկինք բարձրացուց, պահ մը երկինքին վրայ փայլփլող աստղերը դիտեց, յետոյ դանդաղօրէն, նաւուն խորը մտնելով աներեւոյթ եղաւ։

. . . .

Այն մեծ նաւակը զոր պահ մը առաջ Սքալապրինոյի առաջնորդը ճամբուն վրայ նշմարելով զարմացած էր, արագօրէն մօտեցաւ ծովակալին զրահաւորին։

Նաւակէն մէկը երկու ափերը բերնին մօտեցնելով ձայն տուաւ զրահաւորին պահակներուն։

Զրահաւորին կամուրջին վրայ երթեւեկ մը տեղի ունեցաւ։

Սպայ մը վերէն հարցումներ ուղղեց նաւակին մէջ գտնուողներուն եւ տրուած պատասխաններուն վրայ, վերէն վար սանդուխ մը ձգուեցաւ։

Նաւավարը եւ թիավարը վարը նաւակին մէջ մնացին, իսկ երրորդ անձնաւորութիւն մը զրահաւորէն կախուած չուանէ սանդուխը բռնելով սկսաւ արագօրէն վեր մագլցիլ։

Երբ տեսքով զօրաւոր եւ ուժով մարդը ոտքը կամրջակէն ներս դրաւ, խօսքը ուղղելով հոն իրեն սպասող սպայի մը ըսաւ.

— Զիս ծովակալին քով առաջնորդեցէք։

Սպան անշուշտ կռահած ըլլալով որ եկողը իրեն հրամայելու իրաւունք ունեցող բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մըն էր, առանց որեւէ դիտողութեան առաջ անցնելով նորեկը զրահաւորին ետեւի դղեակը առաջնորդեց, ուր դուռը զարնելով հեռացաւ գնաց։

Դրան բացուիլն ու գոցուիլը մէկ եղաւ։

Ակնթարթի մը մէջ նորեկը արդէն դղոնէն ներս սպրդած էր։ Այդ միջոցին սակայն, հեռացող սպան դրան կողմը նայուածք մը նետելով, ներսէն եկող լոյսին տակ ճանչցած էր գիշերային խորհրդաւոր այցելուն եւ անլսելի ձայնով մը ակռաներուն տակէն այժմ կը մռլտար.

— Ընդհանուր հրամանատարն է։ Խե՛ րն անխծածս, ժամերը մօտեցան։

Իրաւ ալ, եկողը Ալթիէրին էր։

Ալթիէրի ծովակալին սենեակին մէջ քսան վայրկեան հազիւ մնաց, յետոյ ծովակալին հետ դուրս ելաւ։

Երբ Ալթիէրի զինքը բերող նաւակը իջնելու համար ոտքը սանդուխին վրայ կը դնէր, ծովակալը անոր ականջին ի վար ըսաւ.

— Մէկ-երկու վայրկեանէն ճամբայ կ'ելլենք։

Ալթիէրիի աներեւութանալէն անմիջապէս յետոյ, ծովակալը զրահաւորին բոլոր սպաները իր սենեակը կանչելով հրամայեց որ առանց որեւէ շշուկի անմիջապէս ճամբայ հանեն զրահաւորը։

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Տիկին Մարի Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Տը Քիւփփէր, Օր. Ժանին Պօյաճեան, Տիկին Արուսեակ Խրլաքեան (Դամասկոս), Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Խրլաքեան (Դամասկոս), Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Խրլաքեան (Պրազիլ), Պօյաճեան ընտանիքները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Օգսէն Խարբուժլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Խարբուժլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արսէն Գույումճեան եւ զաւակները (Մոնթէվիտէօ), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Էրկիւվէն եւ զաւակները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Նիկողոսեան եւ զաւակները (Երեւան) ինչպէս նաեւ Պահատուրեան, Տը Քիւփփէր, Ուվրար, Մասսարաճեան, Խարբուժլեան, Դատաւորեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 11ին, Լիվրի – Կարկանի իր բնակարանը, 75 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Դեկտ. 15, ժամը 14ին Կարկանի Սէն – Միշէլ եկեղեցին, Ռիւ Ֆիրմէն Տիտօ Լիվրի – Կարկան եւ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Խարբուժլեան եւ Դատաւորեան ընտանիքներուն:

Վիկտոր, Կլատիս, Ուիլեըմ Բարայեանցներ, Տիկին Հայկուհի Մակարեան խոր վշտով կը ծանուցանեն իրենց շատ սիրելի՝

ԵՈԼԱՆՏ ԲԱՐԱՅԵԱՆՑԻ
(ծնեալ Մակարեան)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 9ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Դեկտ. 13, ժամը առաւօտեան 9ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ – Լաշէզի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աղաւնի Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Արթաքին Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Պէրպէրեան Սարգիս, Տէր եւ Տիկ. Ամայէն Ռոպէր, Օր. Զարդար Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Մէնէշեան Յովնան եւ ընտանեկան պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Դեկտ. 18ին Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, եղբօրորդւոյն եւ ազգականին

ՄՈՒՇԵՂ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան 2րդ տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ

Կիրակի Դեկտ. 18, Պուլ. Օտտոյի Հայոց եկեղեցիի պաշտպան Ս. Յակոբ Մըծբնացիի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ պատարագի մատաղի օրհնութիւն կը կատարուի: Կը պատարագէ եւ քարոզէ Թաղին հովիւ՝

ՆՇԱՆ ՔՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Դեկտ. 18ին Ս. Յակոբայ տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ մէջ ծառայող հանգուցեալ հոգեւորականներու, հոգաբարձուներու, կրթական մշակներու եւ դպիրներու:

Օրուան տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարուի «Կոմիտաս երգչախումբ»ի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պր. Մ. Օֆլազի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ, Կիրակի Դեկտ. 18ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ողբացեալ ղեկավար՝

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

մահուան 30րդ տարելիցին առթիւ:

Անցեալ տարիներու Ալէմշահի օրով երգչախումբին մաս կազմող անդամ–անդամուհիները եւ ներկայիս անդամ–անդամուհիները կը հրաւիրուին իրենց ներկայութեամբ յարգելու ամէնուն սիրելի՝ ղեկավարին յիշատակը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Դեկտ. 18, Ս. Յակոբայ տօնին առիթով տեղի կ'ունենայ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ, զոր կը մատուցանէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յետ պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն Պալագեան Սրբազանի, բարերարներ Վահագն Խորասանճեանի, Օննիկ Հայկազեանի, Տոքթ. Յակոբ Սիվրիհիսարլեանի, Արամ Թէքէեանի, Տիրան Թէքէեանի, Յակոբ Մալաքեանի, Թախթաճեանի, Վ. Սահաթճեանի, Ե. Արմէնի, Յ. Վարդանեանի հոգիներուն համար:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 20րդ տարեդարձը կը տօնուի Դեկտ. 18ին, Կիրակի, առաւօտեան հանդիսաւոր պատարագ: Կը նախագահէ եւ կը պատարագէ Արեւմտ. Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ բարերարնե՝ր Արմենակ Համբարձումեանի, Սարգիս Պալապանեանի, Սարգիս Մատաթի, ողբացեալ ծնողաց ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ եւ դպրոցի հանգուցեալ հիմնադիր բոլոր անդամներու անմոռաց յիշատակին:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դեկտ. 18, Կիրակի ժամը 15.30էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի եւ Առաջնորդ Փարիզի

Աշակերտութեան կողմէ երգ եւ արտասանութիւն

ՎԱՃԱՌՔ

— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԱՄՈՒԷԼ–ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 17ին

Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, Տեսչութիւնը եւ Ծնողաց Միութիւնը սիրով կը հրաւիրեն բոլոր ազգայինները, դպրոցի տօնածառի հանդէսին:

Ժամը 16ին վարժարանի մատրան մէջ պատարագ աշակերտներու երգեցողութեամբ:

Ժամը 17ին, թատերասրահին մէջ, զարդարուն հանդիսական ուրախ մթնոլորտ, ճաշ, մանուկներու նուէրներու բաշխում:

PALMA

210, Rue du Fbg. St-Antoine — Métro Faidherbe Chaligny (12e)

MENU du REVEILLON du Nouvel An

250 F Champagne et S. C.

L'Orchestre ARAX animera jusqu'à l'aube

Ambiance Franco-Arménienne — Cotillon — Loups

Ecrire pour réservation ou tél. . 344-1040 de 10 h. à 15 h.
après 18 h. 680-09-18

ՇԻՐԱԿ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ճաշարաններ

PIZZA OSKIAN ընդարձակ սրահով, յարմար խմբական խրախճանքներու եւ ընկերական հաւաքոյթներու:

139, rue St. Honoré Paris 1er tél. 260 23 80

ILE DE CRETE հայկական եւ յունական խոհանոց

10, rue Mouffetard Paris 5e tél. 326 31 37

ARCHE DE NOE

42, rue Descartes Paris 5e tél. 329 68 83

Խանութներ արեւելեան ուտեստեղէններու

ՇԻՐԱԿ Ա. 26, rue de Trévise Paris 9e
tél. 770 38 63

ՇԻՐԱԿ Բ. 18, rue de Chabrol Paris 10e
tél. 770 26 55/6

Ծանօթ. Շիրակ Բ. իր դռները բացաւ Նոյեմբեր 7ին Հաստատութիւնը՝ որ միակ ներածողն է կրետական գինիներու, իր յարգոյ յաճախորդներուն մէկ շիշ կրետական գինի կը նուիրէ առաջին գնումին:

Նոր Տարուան եւ Ծնունդի առիթով
նուիրեցէք ձեր սիրելիներուն Սիփան – Կոմիտասի երգապնակը

MAGNIFIQUE ALBUM DE DEUX DISQUES

CHŒURS MIXTES ARMENIENS DE PARIS

Direction : G. APRIKIAN

Le Maître et son Disciple

stéréo 33 tours.
S. K. 3000 Komitas Messe
S. K. 5000 Ganatchian, œuvres

Prix 110 F.

EN VENTE : auprès des membres de la Chorale et 17, Rue Bleue à Paris (Tél. 824-63-89 de 20 h. à 22 h.)

Librairie Orientale H. SAMUELIAN, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e) Tél. : 326-88-65

Mme PALOYAN, 9 Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 523-24-97

ALFORTVILLE : Ets. MICHELE, 253 Rue P.-V. Couturier, 94140 Alfortville Tél. 899-09-66

ARNOUVILE : M. NIGOGOSSIAN 121 Rue Henri Barbusse, 95400 Arnouville-les-Gonesse Tél. 985-04-46

LYON : EGLISE ARMENIENNE, 295 Rue Boileau, 69003 Lyon. Tél. 60-47-18
M. Jules MARDIROSSIAN, 48 Rue du Repos, 69003 Lyon. Tél. 72-25-91

SEVAN VOYAGES, 50 Cours de la Liberté, 69003 Lyon. Tél. 60-13-66

MARSEILLE : MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
12, Rue Saint-Basile, 13 Marseille. Tél. 50-15-09

VALENCE : TISSUS ANDRE SEMERDJIAN
53, Rue Mavier de Montjau, 26 Valence

BRUXELLES : Mlle AVAKIAN, 28 Rue Berckmans, 1060 Bruxelles Tél. 538-16-83 à Bruxelles

Imprimé sur les Presses du Journal «HAR ATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
14
MERCREDI
14 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.008 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 14.008

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՊԷՍԶԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԱՊՐԻԼ ԲՈԼՈՐ ԱԼԷՄՇԱՀՆԵՐԸ

Անցան տարիները: Գրեթէ անհաւատալի արագութեամբ: Ու դժուար է, բոլոր անոնց համար, մանաւա՛նդ, որոնք ճանչցան ու սիրեցին Գուրգէն Ալէմշահը, ընդունիլ որ՝ այսօր, 1977 Դեկտ. 14, երեսնամեակն է իր մահուան:

Դեկտեմբերեան նման առաւօտ մըն էր, որ կը հասնէր գոյժը, հեռաւոր Տիթրոյթէն՝ Գուրգէն Ալէմշահի յանկարծամահ:

Նախ հարկ էր հաւատալ: Ապա՝ համակերպիլ, ապաւինելով իմաստուն խօսքերու՝ մահը իր ճամբով, կեանքը իր ճամբով: Բայց ի՞նչպէս: Քառասուն տարեկան էր Ալէմշահ, համակ կեանք ու եռանդ, ծրագիրներով բեռնաւորուած: Իր սիրուն մեներգները կ'արձագանգէին բոլորին ականջներուն մէջ, սրտերուն մէջ անկիւն մը գրաւած էին: Մեր աչքին առջեւն էր խանդավառ խմբավարը Սփիւռքի, բծախնդիր, խիստ, երբ հարկ էր ու այնքան ընկերական ու ջերմ, երբ աշխատանքը վերջ գտած էր:

Ու յանկարծ, դեկտեմբերեան նման առաւօտ մը, կ'ըսուէր թէ այլեւս երբե՛ք, երբե՛ք պիտի չտեսնէինք Ալէմշահը, ժպիտը դէմքին, ճպոտը ձեռքին: Յիշատակներ պիտի մնային միայն: Բեմերէն պիտի շարունակէինք լսել՝ «Գանձեր ունիմ, անտա՛կ, անծէ՛ր ես հարուստ եմ, ջան, ես հարուստ», «Ես սիրեցի, բայց ոչ ոք սիրածներէս, գիտցաւ թէ ես որքան սիրեցի», «Մուխէ ծըխէ ո՛վ բուխուրիկ հայրենի, կարօտանքիս այրումով, ես հեռու եմ, բայց ծուխդ հոգւոյս կը հասնի» եւ դեռ «Աղուորներուն համար, Տէր իմ, ապրիլ կ'ուզեմ, ինչպէս մեռնիմ», «Ծաղիկ էի, նորաբողբոջ, սարի լանջում, երկնի տակ», «Նոր է բացուել, բարի լոյս, մէկտեղ կ'երթանք դար ի դուս», «Իմ հեռաւոր հայրենիք, իմ փառաւոր հայրենիք...»:

Նման անաւարտ համանուագի մը, Ալէմշահի Երգը մնաց անաւարտ, բայց տուածը բաւարար էր, բարեբախտաբար, որպէսզի ան դասուի Սփիւռքի լաւագոյն երաժիշտներու կարգին: Հայրենիքը չէր տեսած բայց Կոմիտասը բաւած էր, որպէսզի անոր մօտ գտնէ հայ երգին երակը:

Ու մինչ իր երգը կը շարունակէր թըրթռալ քաղաքէ քաղաք մինչեւ Երեւան, ինք կը հանգչէր Ս. Ղազարի փոքրիկ գերեզմանատան մէջ, այնքան հեռու բեմերէն ու այնքան մօտ Հայութեան:

Տխրութիւն մը կայ այսօ՛ր, քիչ մը աւելի քան միւս օրերը, մեր հոգիին մէջ: Ինք ուրախ խառնուածք ունէր ու պիտի չուզէր, որ տխրինք: Պիտի նախընտրէր, անկասկած, որ փոխանակ հոգեհանգիստով իր յիշատակը ոգեկոչելու, իր երգն ու երաժշտութիւնը թնդացնէինք բեմի մը վրայ: Ձեղաւ: Ձկրցանք, նոյնիսկ այս տարի, որ ոչ միայն իր մահուան երեսնամեակն է այլեւ իր ծննդեան եօթանասունամեակը, յիշել զինքը, ա՛յդ ձեւով: Արուեստագէտը կ'ապրի իր գործով եւ մեր աղօթքն է այսօր, ոչ թէ իր հոգւոյն համար խաղաղութիւն հայցել Աստուծմէ, այլ մաղթել, որ իր գործը շարունակէ ապրիլ ու ի՛ր երգը շարունակէ տարածուիլ քաղաքէ քաղաք մինչեւ Երեւան: Արտասահմանի մեր բոլոր փոսերը մշտական կոչեր պէտք է ըլլա՛ն մեզ ինքնագիտակցութեան հրաւիրող, որպէսզի Սփիւռքի մեր Երգն ալ չդառնայ անաւարտ համանուագ մը:

Որպէսզի շարունակեն ապրիլ բոլոր Ալէմշահները:

«ՅԱՌԱՋ»

1907 – 1947

Եթէ արուեստը Հայրենիք չունի, նոյնը չէ արուեստագէտին համար, եւ հայ արուեստագէտին համար, Արարատի շուքէն անդին Հայրենիք չկայ. հայ երաժիշտին համար՝ հայրենի երգէն դուրս ներշնչում չկայ:

×

Հայ երաժշտութիւնը, իր ոգիով, գեղեցկութեամբ, գոյնով եւ պարզ արուեստովը կը գտնենք առաւելապէս գեղջուկ երաժշտութեան մէջ:

Այս տեսակէտէն, Կոմիտաս վարդապետի գործը անհուն է, անփոխարինելի, աննախընթաց եւ գուցէ անյաջորդ:

Վարդապետը տարիներ շրջելով, հաւաքած է բազմաթիւ ժողովրդական երգեր, զանազան փոփոխակներով, ըստ իրենց կրած ազդեցութեան՝ արեւելեան, պարսկական, թրքական, քրտական եւայլն, եւ այս բոլորին մէջէն գտած, բիւրեղացուցած է հայկականը:

Կոմիտասի մեծագոյն արժէքը իր դաշնաւորման մէջ է. գտած է հայ երաժըշտութեան երակը եւ հարազատ գեղեցկութեամբ տուած է զայն գեղջուկ երգերուն մէջ: Եւ տուած է հայ Երգը իր պարզ գեղեցկութեամբ: Հակառակ երաժշտական իր մեծ զարգացումին ու գիտութեան, անիկա չխճողեց եւ՝ ինչպէս ուրիշներ ըրած են ու կ'ընեն, եւրոպական խուշոր զգեստներ չհագցուց հայ երգին:

Ոմանք, չարամիտներ կամ տգէտներ, փորձեցին նուազեցնել Կոմիտասի արժէքը, ըսելով թէ այդքան պարզութեամբ տուած է ան հայ երգը, որովհետեւ աւելին չէր կրնար հասնիլ: Իրականութիւնը ճիշդ հակառակն է. մեծ արուեստագէտները միայն կրնան հասնիլ այդքան պարզ գեղեցկութեան, եւ Կոմիտաս վարդապետը հասած է:

×

Ես ալ իմ երաժշտութեանս հայեցի մասը Վարդապետին կը պարտիմ, անոր գործերուն ընթերցումով է որ հայ երաժըշտութեան յայտնութիւնն ունեցայ:

Այդպէսով է որ՝ Մեծ Վարպետին անուղղակի միջամտութեամբ, ուղիս գըծուեցաւ եւ ես դարձայ հայ երաժշտագէտ. կ'ըսեմ հայ եւ ոչ թէ հայազգի երաժըշտագէտ, որովհետեւ մեծ է տարբերութիւնը այս երկուքին մէջ:

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԷՃԷՎԻՏ Կ'ՈՒԶԷ ՈՐ ՏԷՄԻՐԷԼ ՀՐԱԺԱՐԻ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԱՏԱԼԷԹԸ ՆԱՀԱՆՋԵՑ

Գրած էինք որ Կիրակի օր, ծանր միջադէպեր ալ պատահած են Թուրքիա, ուր տեղի կ'ունենային շրջանային եւ թաղապետական ընտրութիւնները: Ցարդ վերջնական արդիւնքները չկան, բայց գլխաւոր երեւոյթն այն է որ մեծ եղած է ձեռնպահներու թիւը: Հազիւ 50 առ հարիւր էր մասնակցութիւնը 21 միլիոն ընտրողի վրայ: Հարկ էր ընտրել 1710 քաղաքապետ 44.092 մուխթար (գիւղապետ կամ թաղապետ) եւ 67 նահանգներու նահանգային Խորհուրդներու անդամները:

Հալքը նախատեսուածէն տասը աթոռ աւելի շահած է, այլ խօսքով 67 գլխաւոր նահանգապետարաններու 43ը, մինչ Ադալէթը (Տէմիրէլ) 22էն իջած է 13ի, միշտ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ: Զգալի յաղթանակ մը տարած է նաեւ ծայրայեղ աջ ՄՀՓն (Թիւրքէշի Միլլիէթճի Հարեքէթ Փարթիսի) որ իր եօթն սկըսած է թողուլ միւս աջ կուսակցութիւնը՝ Էրպաքանի Միլլի Սէլամէթը, առաջինը 39 քաղաքապետարան կը գրաւէ մինչ երկրորդը՝ 30 (միշտ առժամեայ արդիւնքներ են): Այս պայմաններուն մէջ է, որ Հալքի պարագլուխը պահանջած է Տէմիրէլի եւ իր կառավարութեան հրաժարումը, չեշտելով թէ արդիւնքները ցոյց կուտան յստակ կերպով թէ ժողովուրդը փոփոխութիւն կ'ուզէ եւ թէ ինք կրնայ քանի մը օրէն դահլիճ մը կազմել: Զորս ատալէթական երեսփոխաններ հրաժարած են իրենց կուսակցութենէն: Ճիշդ է որ ժողովուրդը դժգոհ է Տէմիրէլէն, որ չկրցաւ վերականգնել երկրին տնտեսութիւնը, բայց կ'ըսուի նաեւ թէ արդիւնքները հետեւանք են ձեռնպահներու մեծ համեմատութեան: Ամէն պարագայի մէջ Տէմիրէլ ըսած է թէ պատճառ մը չի տեսներ հրաժարելու ոչ ալ վստահութեան քուէ ուզելու:

× 15 մեռեալ կայ, որոնցմէ երեքը կին եւ 50 վիրաւոր, այս ընտրութեանց առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԸՐՉԻԼԻ այրին մեռաւ 92 տարեկանին: –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մթնոլորտը կրկին լարուած է եւ քրիստոնեաները ընդհանուր գործադուլի ձեռնարկած են բողոքելու համար գրաքննութեան իշխանութեանց դէմ, որոնք երեք օր դադրեցուցած են Լը Ռէվէյլը, ձեմայէլի օրաթերթը:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ գործադուլը ջնջուած է Ջորեքշաբթիի համար, բայց ոչ Ուրբաթ: Սենտիքաները երեք թելադրութիւններ ներկայացուցած են տնօրէնութեան եւ Ջորեքշաբթի իրիկուն, իրենց տրուելիք պատասխանէն կախում ունի ամէն բան:

ԳՈՒՐԳԷՆ ԱԼԵՄՇԱՀ ՄԵՐ ՍՐՏԻՆ ՈՒ ՄՏԱԾՈՒՄԻՆ ՄԷՋ

(Հատուած)

Չունիմ յիշատակներ, անոնք որ մեր մեռելները կը դարձնեն կենդանի տաքուկին մեզի, կը մխիթարեն մեզ, կամ կը նետեն զգլխումներու մէջ: Չունիմ նաեւ հաւատքին մոգական լապտերը, դիտնալով հանդերձ թէ անոր լուսարձակէն եկածը ամէնէն գեղեցիկ մխիթարութիւնն է այս խաւարին մէջ, ուր անթափանցելի կը մնան մեզի մահուան խորհուրդները: Բաւական է լսել այդ հաւատքին քանի մը բառերը, դուրս գալու համար մեր աշխարհի հոգերէն ու սուգէն, քանի որ անոնք կը խոստանան մեզի վերագտնել մեր սիրելիները յաւիտենականութեան մէջ, միասին ըլլալու համար անոնց հետ յաւիտենականօրէն, կեանքի այս նեղ ու կարճ ու շատ անգամ յիմար նըրբանցքէն վերջ: Այդ հաւատքը գտած են բառերը, որ կը ցամքեցնեն սրտերէն քակուող արցունքը մեծ կորուստի մը առջեւ, բառերը նաեւ որ գերեզմաններէն դուրս կը բերեն մեռելները, կը դարձնեն զանոնք ներկայ մեր չուրջ, ամէն ժամ մեր վրայ հոգացող հրեշտակութեամբ մը: Չունիմ այդ յուշերը եւ չունիմ հաւատքին այդ մոգական լոյսը: Կը մնայ միայն իր արուեստը, որպէս մխիթարութիւն, այն որ բխած է իր հոգիէն, նոյնքան ազնուական որքան ինք, նոյնքան ադամանդային որքան լուսնին լոյսը մթին ծովուն վրայ: Կայ իր արուեստը:

Բայց սեւ տարածութեան մը վրայ է միայն որ կը լսեմ դարձեալ այդ երաժըշտութիւնը, ձայնապնակի մը սեւ մոմին մէջէն, որ կը դառնայ տաղանդին խորհուրդներուն գիշերին մէջ թաւալող ծովու մը նման, լուսնի ճառագայթի պէս թրթռուն ասեղի մը տակ:

Ինչ ծով, սենեակի մը չորս պատերուն մէջ: Կար նաեւ Փանթէոնին վրայէն եկող վերջալոյսի արեւը բաց պատուհանին մթին ապակիին խորը, ծնծղայի մը պէս: Լռութիւնը վառած էր իր մոմերը, երբ կը խօսէր վաղամեռ երաժիշտին հոգին Ջրանոյշի մը յուզիչ երգին, ջութակի մը, սրինգի մը ու նոյնիսկ թմբուկի մը մէջէն որ կեանքին տրուած բռունցքի հարուած մըն էր մերթ ընդ մերթ, եւ մերթ պայթող սիրտ մը: Իր հոգին որ ցեղին ալ հոգին էր նոյն ատեն, այն որ կը խռովէ մեզ ելեկտրականութեան մը նման, հակառակ անոր որ սենեակին պատուհանը կը բացուէր տանիքներու տարբեր ծովու մը վրայ, մեծ բայց օտար մեզի, դաժան նոյնիսկ, երբ կը յիշենք անոր մէջ կորսուած մեր ցեղին զաւակները:

Մեծ բան չենք ուզեր երգէն կամ նուագէն: Բայց մեր ուզած այդ քիչը, կը լացնէ մեզ, երբ կը տրուի ան մեզի: Եւ ան կը դառնայ այն ատեն բոլոր գեղեցկութիւններէն վեր բան մը, այդ Հայութիւնը: Կը լսէի այդ երաժշտութիւնը, այնպէս ինչպէս ականջ կուտանք խորհուրդի մը, ծառի մը խարշափինդ ծովու մը խռովքին որոնց մէջ կը լսենք մեր ներքին ձայները: Ձայները նաեւ որ կուգան ձորերու խորէն: Այդ պահուն, մենք՝ դուրս եկած մեր անձէն, կ'իյնանք գիսաւորի մը լոյսին մէջ, որուն մագնիսական ուժը կը տանի մեզ անսահման տարածութեան մը մէջէն ուր ներկայ են մեր անցեալ սերունդները իրենց կարօտներուն լոյսով: Ու ինչպէս մեր կեանքը, այնպէս տխուր է նաեւ մեր երգեցողութիւնը, չարականներէն սկսեալ: Տխուր նոյնիսկ սէրը՝ միսերուն հրկիզումէն աւելի: Ու երբ կ'ըմբռնենք ժողովուրդի մը սերունդէ սերունդ երկարող այս դըժբախտութիւնը, կ'ըմբռնենք նաեւ զազաններէն աւելի զազան մարդկութիւնը, քանի որ այդ զազաններն իսկ սրբացած են պահ մը Որփէոսին քնարէն յորդող յուզումներուն առջեւ, մինչ մարդկութիւնը մնաց, կը մնայ ու պիտի մնայ անզգայ՝ հին ու բարութեամբ ապրիլ ուզող ցեղի մը այս վիշտին առջեւ:

Ալէմշահ յաջողած էր իջնել այդ դժոխքէն վար վեր բերելու համար գեղեցկութիւնը: Անմոռանալի պահ: Յայտնութեան վայրկեան: Դարձող սեւ սկաւառակին հետ, կը դառնար ու կը քակուէր նաեւ սիրտս, հասնելու համար իր էական ճշմարտութեան, Հայութեան:

1948 Ապրիլ 4 — Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ [1907 - 1947]

ՀԱՄԱՌՕՏ ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ

Ծնած է Նիկոմիդիա 1907 Մայիս 22ին: Հայրը Միքայէլ եւ մայրը Սիրանոյշ բնիկ Պարտիզակցի էին:

Նախնական ուսումը առած է Կ. Պոլիս, Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերու վարժարանը եւ դեռ մանուկ, հազիւ ութ տարեկան, ցոյց կուտայ երաժշտական մասնաւոր ընդունակութիւն եւ կը սկսի դաշնակ սորվիլ: 1919ին կը մեկնի Վենետիկ, հոն Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանին մէջ շարունակելու համար իր ազգային եւ եւրոպական դաստիարակութիւնը: Գրական եւ գիտական ուսմանը հետ կը շարունակէ մշակել դաշնակը եւ կը մերձենայ երաժշտութեան նախնական գիտելիքներուն: 1923ին յաջողութեամբ կ'աւարտէ լիկէոնական շրջանը եւ մուտքի փայլուն քննութիւններ անցընելով կ'արձանագրուի Միլանոյի Ճուճեբբէ Վերտի պետական երաժշտանոցը:

Եւ այս թուականէն սկսեալ ան կը նըւիրուի այլեւս երաժշտական բազմակողմանի ուսման աշակերտելով օրուան համբաւաւոր վարպետներէն Իլտէպրանտօ Բիցցեթթիյի, Ճուլիօ Չեզարէ Բարիպենէի, Րենցօ Պոսսիյի:

Իր եօթը տարուան ուսանողութեան ընթացքին Ալէմշահ իր բնածին տաղանդովն ու բացառիկ ընդունակութիւնովը

կը դառնայ երաժշտանոցի ընտրելագոյն աշակերտներէն մին, իր համեստութեամբն ու անզուգական ջանասիրութեամբը ոչ միայն անձը այլեւ իր հայ ազգը, հայ մշակոյթը եւ մասնաւորապէս հայ երաժշտութիւնը կը պարտադրէ իր վարպետներուն եւ ընկերներուն ուշադրութեանն ու համակրանքին:

1930ի Նոյեմբեր ամսուն Ալէմշահ կ'աւարտէ երաժշտանոցի դասընթացքը իր շատ փայլուն քննութիւններու արդիւնքով կը ստանայ երգահանի եւ վարպետի զոյգ բարձրագոյն տիտղոսները:

Այնուհետեւ, եւ հակառակ իր երաժըշտական կրթութեան զուտ արեւմտեան ընոյթին, Ալէմշահ տարուած իր մտքի եւ սրտի հիմնականօրէն ու հարազատօրէն հայ խառնուածքէն, իր կեանքն ու գործը ի սպաս կը դնէ հայ երաժշտութեան: Մատչելի եւ գնահատելի կը դարձնէ հայ երաժշտութիւնը ազգային եւ օտար շըրջանակներու: 1931ի սկիզբը վերնջականապէս կը հաստատուի Ֆրանսայի հայաշատ մայրաքաղաքը Փարիզ հոն կեդրոնացնելով իր մեծ երազներուն եւ ծրագիրներուն իրականացման գործառեղին:

Ալէմշահի դեղարուեստական բազմակողմանի աշխատութեան դրական արդիւնքը կը սկսի Փարիզէն: Երաժշտութեան եւ երգի ուսուցիչ Սեւր — Փարիզի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին ան կ'աշխատի հասնող հայ սերունդին տալու երաժշտական անհրաժեշտ կրթութիւն զգալի, գնահատելի եւ սիրելի դարձնելու համար հայ երգը որպէս հիմնական տարրերէն մէկը ազգային դաստիարակութեան: Հոս դարձեալ կը հիմնէ, կը մարզէ Կիլիկիա երկսեռ երգչախումբը նախ եւ աւելի ուշ կը զարգացնէ եւ իր ղեկավարութեամբ նոր կեանք կուտայ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբին: Մասնաւոր հոգատարութեամբ եւ խանդով կը մարզէ, կը պատրաստէ հայ մեներգողներ: Անթիւ զոհողութիւններով երեւան կը բերէ օտար արուեստագէտներէ կազմուած արդիական եւ ամբողջական նուագախումբ մը եւ երբ հասած կը դատէ այս ուժերը, անխոնջ վստահութեամբ կը ձեռնարկէ իր հրապարակային գործունէութեան: Փարիզի Նոթր Տամ եկեղեցիէն հայածէս պատարագի բազմաձայն երգեցողութիւնով, Սալ Կավոյի եւ ուրիշ փարիզեան սրահներէ իր զուտ հայ երգին նուիրուած երաժշտական հանդէսներով, բազմաթիւ ռատիօ – կայաններէ հայկական երաժշտութեան նուիրուած յայտագրերով, Ալէմշահ կը սկսի հայ անունին եւ հայ երաժշտութեան շուրջ արծարծել որոշ հետաքրքրութիւն, գնահատանք եւ համակրութիւն մասնա –

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՈՍԿԷ ԴԱՐՊԱՍՆԵՐԸ

Հանրայայտ է ուկրաինական ժողովրդական երգերի մշակումների առատութիւնը Ալեքսանդր Սպենդիարեանի գործերում, որը, Ղրիմում ապրելով, չէր կարող չներծծել իր մէջ եւ չհարստացնել իր ստեղծագործութիւնը այդ սրտառուչ, մեր ժողովրդին հարազատ մեղեդիներով:

Հայ բանաստեղծների գործերն առաջին անգամ ուկրաիներէն է թարգմանել ուկրաինացի բանաստեղծ Պաւել Գրաբովսկին 1897 թուականին, եւ եթէ չեմ սըխալւում, այդ հիանալի աւանդոյթն անընդմէջ շարունակուել է մինչեւ այն օրերը, երբ մեր ժողովուրդները մտան սովետական ժողովուրդների մեծ ընտանիքի մէջ: Ի դէպ, հաւատարիմ մեր ժողովուրդների բարեկամութեան դարաւոր աւանդներին, ո՛ւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան, ե՛ւ քաղաքացիական կռիւների տարիներին (իսկ այնուհետեւ նաեւ՝ Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին) բազմաթիւ Հայեր կռուել են Ուկրաինայի հողում, իսկ Ուկրաինացիներն, իրենց հերթին, Հայաստանի լեռներում:

Յեղափոխութեան օրերին Ուկրաինայում քաջաբար մարտնչել են հայ նշանաւոր զօրավարներ Ալեքսանդր Միասնիկեանը, Հայկ Բժշկեանցը (Գայ), Ռոկանովը եւ շատ ուրիշներ, իսկ Հայաստանում՝ Նեստերովսկին, Լիտվինենկօն եւ Կուրիչկօն:

Հայրենական պատերազմի տարիներին Ուկրաինայի ազատագրման համար մարտնչել են Սովետական Միութեան մարշալ Յովհաննէս Բաղրամեանը, գեներալներ Սարգիս եւ Հայկ Մարտիրոսեանները, Միկոյեանի անուան պարտիզանական ջոկատը եւ հազարաւոր հայ հրամանատարներ ու շարքայիններ:

Հին են, այո՛, հայ եւ ուկրաինական մշակութային կապերը: Սակայն անցեալ դարերն այնքան նիւթ չեն տալիս այդ կապերի վերաբերեալ, ինչքան մեր ժողովուրդների վերածնութեան 50–60 տարիները:

Եթէ անցեալում այդ օրինակները շատ էին, սակայն մեծ մասամբ պատահական բնոյթ էին կրում, ապա այդ տարիներին նրանք դարձան մեր առօրեայ կեանքը, այն օդը, որով շնչում են մեր ժողովուրդները...:

Առանց չափազանցութեան կարելի է ասել, որ այսօր չկայ քիչ թէ շատ մի նշանաւոր ուկրաինացի գրող, որի գործերը թարգմանուած չլինեն հայերէն եւ տպագրուած չլինեն եթէ ոչ առանձին գրքով, ապա գոնէ Հայաստանի ու սփիւռքի մամուլում: Համարեա ամէն տարի Հայաստանում լոյս են տեսնում ուկրաինացի գրողների գրքերը, համերգային սրահներում կատարւում ուկրաինացի կոմպոզիտորների գործերը, պիեսները բեմադրւում եւ բացւում ուկրաինական արուեստի ցուցահանդէսներ: Ընդորում, եթէ առաջ հայ եւ ուկրաինացի գրողները թարգմանում էին իրար մեծ մասամբ «հեռակայ» ձեւով, ապա այժմ նրանք անձնական բարեկամներ են, ընկերներ, որոնք յաճախ հանդիպում են իրար եւ քաջ գիտեն իրար գրականութիւնն ու արուեստը, պատմութիւնն ու ճակատագիրը, անցեալն ու ներկան: Նրանք ոչ միայն թարգմանում են իրար, այլ եւ ճամբորդական նօթեր, բանաստեղծութիւններ ու գրքեր գրում մեր երկրների ու ժողովուրդների մասին: Նրանցից շատերը գիտեն փոխադարձ մայրենի լեզուն եւ ոչ միայն թարգմանում են բնագրից, այլ եւ կարդում, խօսում ու... երգում իրար լեզուներով: Այդ իմաստով շատ պերճախօս է ուկրաինացի մեծ գրող Պաւլօ Տիչինայի օրինակը:

20ական թուականներին այցելելով Հա–

տագայում նաեւ միւս նշանաւոր հայ գրողների հետ, նա ջանասիրաբար ուսումնասիրեց Հայոց լեզուն եւ ոչ միայն թարգմանում էր հայ պոէզիան ու արձակը բնագրից, ոչ միայն գրում Հայաստանին ու հայ գրողներին նուիրուած բանաստեղծութիւններ, այլեւ արտասանում հայ բանաստեղծների գործերը եւ երգում հայ ժողովրդական երգեր: Յայտնի են Տիչինայի հիանալի բանաստեղծութիւնները՝ նուիրուած Յովհաննէս Յովհաննիսեանին, Յովհաննէս Թումանեանին, Սասունցի Դաւթին եւայլն: Ի դէպ, Պավլօ Տիչինան ժողովուրդների բարեկամութեան առաջին կրքոտ ջատագովներից մէկն էր, եւ նրան է պատկանում, այժմ թեւաւոր խօսք դարձած, «միասնական ընտանիքի զգացում» արտայայտութիւնը:

Մեր պոէզիայի լաւագոյն բարեկամներից մէկն էր Մաքսիմ Ռիլսկին: Նա բազմաթիւ առիթներով բանաստեղծութիւններ, ուսումնասիրութիւններ ու յօդուածներ է գրել Հայաստանի ու հայ գրականութեան մասին:

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

(Շար. – 6)

ւորապէս երաժշտասէր օտար շրջանակներու մէջ:

Դաստիարակի եւ ղեկավարի բազմաբեղուն գործունէութիւնը բոլորովին արգելք չըլլար իր երգահանի թափին: Նոյն շրջանին իսկ լոյս կ՚ընծայէ կարեւոր թիւով հեղինակութիւններ, որոնց շարքին մեծ գնահատութեամբ ընդունուած մեներգներ, խմբերգներ, բեմական եւ սենֆոնիք գործեր:

Երգահան – ղեկավարի ճարտար ճպոտն ի ձեռին, Ալէմշահ կը շրջի նոյն ատեն Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի հայաշատ կեդրոնները եւ գեղարուեստականօրէն անթերի նուագահանդէսներով կը ծանօթացնէ հայ վարպետներու եւ իր հեղինակութիւնները:

Տարուած միշտ իր հայ երգին տարածման երազէն, 1947ի Օգոստոսին Ալէմշահ կ՚այցելէ Հիւսիսային Ամերիկա: Հոկտեմբեր 3ի օրը, Նիւ Եորքի Թաուն Հոլի մէջ կը վարէ ամերիկեան իր անդրանիկ բայց աւա՜ղ վերջին նուագահանդէսը: Իր այս առաջին ձեռնարկով իսկ իր տաղանդին եւ անձին շուրջ կը հաւաքէ Ամերիկայի հայ գաղութին անվերապահ համակրութիւնը եւ գնահատանքը: Հրաւէր կը ստանայ իր նուագահանդէսը կրկնելու Տիթրոյթի մէջ, բայց ամերիկեան մամուլը միաբերան դեռ չէր գադրած իր գովքը հիւսելու երբ ստիպուեցաւ ծանուցանելու համայն Հայութեան, որ յանկարծ եւ բոլորովին անսպասելի մահուամբ, 1947 Դեկտեմբեր 14ի օրը, Գուրգէն Ալէմշահի ազնիւ եւ տաղանդաւոր հոգին ցմիշտ բաժնուած էր իր գործէն:

Իր յանկարծական եւ վաղահաս մահը արդար յուզումով ցնցեց աշխարհիս բոլոր հայ գաղութները:

Մարդն էր սիրուն եւ կորովի· սրտով վեհանձն եւ նկարագրով ազնուական· ընկերական ու միշտ լաւատես· կեանքի հիմնական արժէք կը դաւանէր բարին ու գեղեցիկը:

Արուեստագէտն էր կատարելագործուած, տէրն իր արուեստին, խորապէս ուսեալ եւ լայնօրէն օժտուած: Խորապէս համոզուած հայ երգի անժխտելի գոյութեանն ու անփոխարինելի գեղեցկութեանը, իր հեղինակութիւնները մնայուն կոթողներ են իր դաւանանքին եւ արտայայտութեան նուրբ, զգայուն եւ պայծառ ներշնչումին:

Գուրգէն Մ. Ալէմշահ չի մեռնիր: Իր գործը կապուած կը մնայ հայ մշակոյթին եւ հայ երգին եւ ան պիտի ապրի այնքան որքան մնայ եւ ապրի հայ ցեղը իր մշակոյթով եւ երգով:

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ (*)

ՄԵՆԵՐԳՆԵՐ

Իմ երգը — Խօսք Յ. Թումանեան
Ես սիրեցի — Խօսք Վ. Թէքէեան
Իմ եարը — Խօսք Ա. Զարըգ
Աղուորներուն Խօսք Ն. Պէշիկթաշլեան
Ծաղիկ էի — Խօսք Ա. Իսահակեան
Սիրելիս — Խօսք Ա. Իսահակեան
Անգիր, անյայտ, անյիշատակ Իսահակեան
Աշուղին երգը — Ա. Իսահակեան
Բուխուրիկ խօսք Հ. Վ. Յովհաննէսեան
Իղձ — Խօսք Ա. Զօպանեան
Կցկտուր խօսքեր Խօսք Ռ. Որբերեան
Մայիսին Խօսք Տիկ. Մ. Վալիտէյեան
Դու քո ճամբէն Խօսք Յ. Թումանեան
Նազեր — Ժողովրդական
Առ ոգին Հայաստանեայց
Հայկական ցեղ
Օու Պրճինկօ — Խօսք Տ. Զիթունի
Անոյշ մէրիկ — Խօսք Ա. Իսահակեան
Տէրընդասը եկեր է
Ութ երգ Արա Գեղեցիկ Թատերախաղին համար — Նայիրի Զարեան

ԽՄԲԵՐԳՆԵՐ

Հայաստան — Հ. Վ. Յովհաննէսեան
Անուշիկ եար ջան Տիկին Էլէն Բիւզանդ
Մեր պարտիզում Տիկին Էլէն Բիւզանդ
Հունձք — Դ. Վարուժան
Հոյ Նար — Ժողովրդական
Պլպուլն Աւարայրի — Հ. Ղ. Ալիշան

ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԱՅԻՆ ԵՐԿԵՐ

Աւարայրի պատերազմը
Տեսիլք
Հայկական ռափսոտի
Երկու պատմուածք Հազար ու մէկ գիշերներէն
Հէքեաթ
Հայ ժողովրդական պարեր
Արեւելեան գիշերներ
Վարդավառ (երաժշտական պատկեր)
Ծովինար (երաժշտական պատկեր)
Հայ գեղջկական հարսանիք (ժապաւէն)

ՋՈՒԹԱԿ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿ

Ողբ
Հայկական պար

(*) ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ».—

Այս մասին հարկ կը համարինք յայտնել թէ Գուրգէն Ալէմշահի ամբողջական արխիւները Հայաստան փոխադրուեցան 1977 Յունիսին: Արձանագրուած են «Հայաստանի գրականութեան եւ արուեստի Զաբէնց թանգարանի» Մայր Մատեանի 2398 թիւին տակ, համաձայն ողբացեալին եղբօր աղջկան՝ Միքայէլա Ալէմշահի տըրուած Շնորհակալագիրին, 1977, Յունիս 15ի թուակնով:

Անհրաժեշտ նկատեցինք հաղորդել այս կարեւոր տեղեկութիւնը, տրուած ըլլալով մանաւանդ, որ մեզի անծանօթ պատճառներով, ցայսօր ոչ «Արմէնիբրէսը» ոչ ալ «Հայրենիքի Ձայն»ը մէկ տող գրեցին այս մասին, մինչ շատ աւելի շռայլ եւ փութկոտ են, ընդհանրապէս, նոյնիսկ երբ Արտասահմանէն ամէնէն անարժէք թուղթին կտորը կը նուիրուի Հայաստանի թանգարանին:

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Ստորեւ քանի մը հատուածներ տարաքախտ Գուրգէն Ալէմշահի մասին, իր մահուան կամ տարելիցներու առթիւ:

... Գունագեղ ածականները չեն, որ պիտի բացատրեն ուեէ արուեստագէտի արժէքը:

Ողջ ըլլան թէ մեռած, մտքի եւ արուեստի մշակները բազմութեանց սրտին կը խօսին իրենց ստեղծագործութիւններով: Իրենց երկունքով ու վաստակով:

Կարճ տեւեց Գ. Ալէմշահի կեանքը: Բայց, ինչ որ կրցաւ արտադրել արդէն ապահոված է իր տեղը՝ մեր երաժշտական պատմութեան մէջ:

Վաւերական տաղանդին եւ արժէքին հետ, հարկ է հանդիսաւորապէս արձանագրել նաեւ իր նուիրումը:

... Գուրգէններու յիշատակը անթառամ կը մնայ, երբ նոյն եռանդով շարունակուի աշխատանքը, հայկ. Երգը թնդացնելու համար ի լուր աշխարհի:

19.2.50 — Շ.

... Մեր սերունդին հարստութեան ամէնէն բեղուն ժառանգաւորներէն մին՝ Ալէմշահ, որոնումներու մէջ, նոյնիսկ արդէն իր շաւիղը գտած եւ ընտրած, կըրնար մեզ անակնկալներու առջեւ դնել եթէ մահը չդաւաճանէր: Ականջը մեր ժողովրդական երգին տուած, կ՚աշխատէր անոր մէջ գտնել կոմիտասեան զարկերակը: Երբեմն քիչ մը աւելի մօտեցած կովկասեան երանգին, որուն բաղադրութիւնը թէ շատ քիչ տարրեր կը պարունակէ հայկական՝ դժուար չէ հաստատել հակառակ Սայաթ Նովայի երգերուն ոչ-վաւերական եղանակաւորումին ստեղծած նոսթալժիք ճաշակին, երբեմն քիչ մը աւելի մօտեցած Միջերկրականեան երանգին, (Փոքր-ասիական ալ կոչուած՝ ըստ ոմանց), որուն բաղադրութիւնը եթէ ոչ իր ֆոլորիով, բայց անպայման իր վերջով՝ կը մատնէ ծագմանական (օրիժինէլ) տարրեր եւ ցեղային ինքնատիպութեան հէնքին գաղտնիքը:

7.1.1948 — Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Միեւնոյն սրտաբեկութեան տակ գըրուած այս հակիրճ տողերուն մէջ դժուար է ինծ պարզել արժէքը իր երաժշտական գործին որ իր որակով թէ քանակով ուշագրաւ է արդէն, համեմատած իր երիտասարդ տարիքին: Իտալացի վարպետներու մօտ իր երաժշտական ուսումը լրացնելէ ետք, օգտուած է նաեւ ֆրանսական արդիական դպրոցի արուեստէն ու թեքնիքէն: Հաւատարիմ մնացած է իր արեւելքցիի խառնուածքին, պահելով յաճախ հայեցի շունչ մը իր ստեղծագործութեանց մէջ: Իր ներշնչման աղբիւրները մեծ մասամբ տոհմիկ են, ինչպէս «Աւարայրի պատերազմ»ը, «Վարդավառ»ը, «Գեղջ. հարսնիք»ը, «Արեւելեան գիշերներ»ը, «Հէքեաթ»ը, եւայլն, գըրուած նուագախումբի համար: Նոյնպէս եւ իր մեղեդիներն ու խմբերգները որոնց մէկ նոր տպագրութիւնը լոյս տեսաւ քանի մը ամիս առաջ: Հայ երաժշտութեան խորունկ հաւատացող մըն էր եւ հիացող մը Կոմիտաս վարդապետի գործերուն ու հանճարին:

ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

23.12.1947

... Համակ եռանդ, աւիւն եւ կեանքը մարմնացնող Գուրգէն Ալէմշահին համար անագորոյն մահը որպիսի հեղինանք ու ծաղր բախտի... Անոր շնորհներուն եւ տաղանդի ծաղկման վերելքին, երբ հայ ժողովուրդը եւ Հայութիւնը դեռ շատ սպասելիքներ ունէր Գ. Ալէմշահէն, ու նա՝ իր մուրազն ու իղձերը իր սրտին մէջ ընկաւ անժամանակ, կէս ճամբուն վրայ...

Նիւ Եորքի մէջ տրուած նրա համերգը մի մեծ յաղթանակ էր ողբացեալ Ալէմշահին համար: Նա իր տաղանդի արդիւնքները ցուցադրեց Նիւ Եորքի ամէնէն յայտնի սրահներէն մէկուն մէջ, որ կը պարփակէր աւելի քան չորս հազար մարդ, եւ դահլիճը ոչ միայն օտար եւ հայ ընտիր հասարակութեամբ լի էր այդ օրն, այլ շատ շատերը տոմսակ չգտնելով յետ էին դարձած: Թէ հայ եւ թէ օտար ունկընդիրները հեռացած էին շատ գոհ եւ գեղարուեստական մեծ հաճոյք ստացած: Հայ հասարակութիւնն իրեն հպարտ էր զգացած այդպիսի բարձր երաժշտական ոգով, ոճով եւ լրջօրէն պատրաստած համերգին ներկայ գտնուելով: Ամերիկեան ամէնէն յայտնի թերթերը բոլորն ալ լաւագոյն տողեր նուիրեցին ողբացեալին եւ հիացան անոր շնորհներուն վրայ...

Դժբախտաբար Նիւ Եորքի այդ նշանաւոր նուագահանդէսը եղաւ Գ. Ալէմշահի Կարապի երգը... Վերջին անգամն էր, որ անոր տաղանդը ցուցադրեց ստեղծագործութիւնները Հայութեան եւ օտարներուն առջեւ, ու յաւիտեան լռեց...:

ԱՐՍԷՆ ԱՒ. ՔՀՆՅ. ՍԻՄԷՈՆԵԱՆՑ

1948, Յունուար

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (475)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՍՔԱԼԱՊՐԻՆՕ

Վայրկեանի մը մէջ գրահաւորին բոլոր նաւաստիները արթնցուեցան. կամրջակին վրայ այլանդակ շարժում մըն էր սկըսաւ. մութին մէջ լռելեայն, բոպիկ ոտքով նաւաստիներ իրենց պետերուն ցած ձայնով տուած հրամանները գործադրել սկսան... Նաւակներ իջեցուեցան ծով որոնք ցամաքին կողմը ուղղուեցան... այս նաւակները երկար ու հաստ պարան մը փոխադրեցին ցամաք... ապա գրահաւորին խարիսխները վեր քաշուեցան... եւ շատ չանցած, հսկայ գրահաւորը դէպի ցամաք քաշուիլ սկսաւ...:

Ծովակալին գրահաւորը, առանց պատերազմական միւս նաւերէն նշմարուելու, առտուան ժամը չորսին քարափին կապուած էր:

Ալթիէրիի երկու գունդ զինուորները, այսինքն Վենետիկի նիզակակիրներն ու հրացանակակիրները, քարափին վրայ կարգի կեցած էին:

Երբ ծովակալին նաւը քարափին կապուեցաւ, զինուորները առանց աղմուկի գրահաւորէն ներս մտան:

Առտուան ժամը հինգին ամէն բան լմնցած էր:

Ցամաքին վրայ զինուորական որեւէ ուժ չէր մնացած, բացի դքսութեան պալատին քանի մը դեղարդակիրներէն:

ՆԱԽԿԻՆ ԴՈՒՔՍԸ

Մենք տեսանք թէ ինչպէս Տանտոլոյի յուղարկաւորութեան թափօրը Ֆոսքարիի շքախումբին դէմը ելած էր:

Այս հանդիպումը դիպուածաւ էր որ տեղի ունեցած էր, եւ ոչ թէ մասնաւոր կարգադրութեամբ մը:

Ջուրերու ոստանին մէջ բազմամարդ թափօրներու անցքին համար բաւականաչափ փողոցներ չկային ցամաքին վրայ:

Այդ երկու թափօրներուն իրարու հանդիպիլը ճակատագրական էր:

Լէոնոր թէպէտ դուքսին շքախումբը նշմարեց, բայց ուշադրութիւն չըրաւ անոր: Յետոյ, սակայն, քանի յառաջացաւ, իր մէջ հետաքրքրութիւնը աւելցաւ, որովհետեւ սկսաւ շուրջը խումբ – խումբ մարդիկ տեսնել, որոնք սպառնական եւ կասկածելի լռութեամբ մը իրարու կը նայէին եւ կ՚երթեւեկէին:

Բոլոր տուներն ու խանութները գոց էին:

Երկու թափօրներուն իրարու հանդիպելէն մօտաւորապէս ժամ մը յետոյ, հեռուէն, Լիտոյի կողմէն, վայնասուն մըն էր փրթաւ:

Այն լռակեաց խումբերը որոնց հանդիպած էր Լէոնոր, այժմ պոռչտալ, աղաղակել սկսած էին:

— Ալթիէրի՛, Ալթիէրի՛...:

— Ալթիէրի յաղթեց, մտածեց Լէոնոր այս աղաղակները լսելով:

Բայց իրեն համար ի՛նչ կարեւորութիւն ունէր Ալթիէրիի յաղթած ըլլալը: Իրեն համար միեւնոյն բանն էր... յաղթողը կ՚ուզէր դուքսը ըլլար, կ՚ուզէր իր ամուսինը, զինքը չէր հետաքրքրեր...:

Մրմունջներն ու աղաղակները հետզհետէ կ՚աւելնային ու կը թանձրանային: Հրացանաձգութեան շառաչիւն մը լսուեցաւ, որուն յաջորդեց պայթում մը որ օդը թնդացուց:

Պահ մը լռութիւն տիրեց...: Յետոյ վայնասուններ փրթան...: Բոլոր զանգակատուները սկսան ահազանգը հնչեցնել:

Լէոնոր հօրը դագաղին կը հետեւէր... բայց անդին քաղաքը յեղափոխութեան աննկարագրելի շփոթի մը մատնուած էր:

— Ալթիէրին յաղթեց, մտածեց Լէոնոր:

Եւ մտադրեց ժամ առաջ վերջ տալ իր կեանքին:

Երբ յուղարկաւորութեան թափօրը Օլիվոլօ կղզին մտաւ, Լէոնոր ինքզինքը խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ զգալով գըլուխը վեր բարձրացուց եւ չորս կողմը նայեցաւ:

Գերեզմանատան մօտեցած ըլլալը տեսնելով ժպտեցաւ:

Տանտոլոներու շիրիմը Սուրբ Մարիամ եկեղեցիին կռնակը կ՚իյնար:

Քահանաներն ու դպիրները վանդակորմով շրջապատուած փոքրիկ գերեզմանատան առջեւ կանգ առին:

Դագաղակիրները իրենց բեռան հետ շիրիմէն ներս մտան:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Տիկին Մարի Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Տը Բիւիփէր, Օր. Ժանին Պօյաճեան, Տիկին Արուսեակ Խրլաքեան (Դամասկոս), Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Խրլաքեան (Դամասկոս), Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Խրլաքեան (Պրազիլ), Պօյաճեան ընտանիքները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Օգսէն Խարբուժլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Խարբուժլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արսէն Գույումճեան եւ զաւակները (Մոնթէվիտէօ), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Էրկիւվէն եւ զաւակները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Նիկողոսեան եւ զաւակները (Երեւան) ինչպէս նաեւ Պահատուրեան, Տը Բիւիփէր, Ուվրար, Մասսարաճեան, Խարբուժլեան, Դատաւորեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 11ին, Լեվրի - Կարկանի իր բնակարանը, 75 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Դեկտ. 15, ժամը 14ին Կարկանի Սէն - Միշէլ եկեղեցին, Ռիւ Ֆիրմէն Տիտօ Լեվրի - Կարկան եւ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ Կիրակի, Դեկտ. 18, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու յիշատակին:

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յարգողներուն:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ

Կիրակի Դեկտ. 18, Պուլ. Օտտոյի Հայոց եկեղեցիի պաշտպան Ս. Յակոբ Մծբնացիի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ պատարագի մատաղի օրհնութիւն կը կատարուի: Կը պատարագէ եւ քարոզէ Թաղին հովիւ՝

ՆՇԱՆ ՔՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Դեկտ. 18ին Ս. Յակոբայ տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ մէջ ծառայող հանգուցեալ հոգեւորականներու, հոգաբարձուներու, կրթական մշակներու եւ դպիրներու:

Օրուան տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարուի «Կոմիտաս երգչախումբ»ի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պր. Մ. Օֆլազի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գիզիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Միլոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, մեծ-մօր, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ԳԻԶԻՐԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին եւ

ՔԵՐՈՎԲԷ ԳԻԶԻՐԵԱՆԻ

յիշատակին:

Այս Կիրակի, Դեկտ. 18, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Սերժ Գոչունեան, Առլէթ Գոչունեան եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Դեկտ. 18, Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի՝ 26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր, մատրան մէջ իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԳՈՉՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Այրի Տիկին Ալիս Սէֆէրեան, Օրիորդ Ան-Մարի Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Սէֆէրեան եւ իրենց զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան, այս Կիրակի, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԱԼՊԷՌ ՍԷՖԷՐԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգել փափաքողներուն:

×

Այրի Տիկին Աղաւնի Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Արթաքին Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Պէրպէրեան Սարգիս, Տէր եւ Տիկ. Ամայէն Ռոպէր, Օր. Զարդար Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Մէնէշեան Յովնան եւ ընտանեկան պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան Կիրակի, Դեկտ. 18ին Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօրորդւոյն եւ ազգականին

ՄՈՒՇԵՂ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան 2րդ տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

VIENT DE PARAITRE

CHOUCHANE

LES CONTES DE CHOUCHANE

Ed. LA PENSEE UNIVERSELLE,

Diffusion 7, Rue des Carmes,
75005 PARIS
Prix 23 F. 60

Meeting - Débat

POUR LA LIBERATION DE

PARADJANOV

Le Vendredi 16 Décembre 20 h. 30
à la Mutualité (Rue St-Victor — Métro : Maubert - Mutualité)
Avec la participation de plusieurs organisations et personnalités
COMITE PARADJANOV

Réveillon

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻՆ
Մանշի ափերուն
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
օդափոխութեան կայանին մէջ
14, Սէնթ Օնորին-տէ-Փէրթ
Մեկնում Յունուար 6, Ուրբաթ
ժամը 17ին
Ժամադրավայր Սքուար Մոնթոլոն
Վերադարձ, Յունուար 8, Կիրակի,
ժամը 22-23
Excursions : La Suisse Normande
Les Roches du Ham
La Laiterie ELLE-et-VIRE
Կարմիր Խաչուհիներու ամանորեան սովորական հիւրասիրութիւն եւ հաճելի անակնկալներ
Արձանագրուիլ Կարմիր Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել 985-36-53
եւ 738-35-74
Ծախքերու մասնակցութիւն

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Դեկտ. 18, Ս. Յակոբայ տօնին առիթով տեղի կ'ունենայ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ, զոր կը մատուցանէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յետ պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն Պալագեան Սրբազանի, բարերարներ Նահագն Խորասանճեանի, Օննիկ Հայկազեանի, Տոքթ. Յակոբ Սիվրիհիսարլեանի, Արամ Թէքէեանի, Տիրան Թէքէեանի, Յակոբ Մալաքեանի, Թահթաճեանի, Վ. Սահաթճեանի, Ե. Արմէնի, Յ. Վայդանեանի հոգիներուն համար:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 17ին

Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, Տեսչութիւնը եւ Ծնողաց Միութիւնը սիրով կը հրաւիրեն բոլոր ազգայինները, դպրոցի տօնածառի հանդէսին:

Ժամը 16ին վարժարանի մատրան մէջ պատարագ աշակերտներու երգեցողութեամբ:

Ժամը 17ին, Թատերասրահին մէջ, զարդարուն հանդիսական ուրախ մթնոլորտ, ճաշ, մանուկներու նուէրներու բաշխում:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դեկտ. 18, Կիրակի ժամը 15.30էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի եւ Առաջնորդ Փարիզի

Աշակերտութեան կողմէ երգ եւ արտասանութիւն

ՎԱՃԱՌՔ

— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇԱՎԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 20րդ տարեդարձը կը տօնուի Դեկտ. 18ին, Կիրակի, առաւօտեան հանդիսաւոր պատարագ: Կը նախագահէ եւ կը պատարագէ Արեւմտ. Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ բարերարնե՝ր Արմենակ Համբարձումեանի, Սարգիս Պալապանեանի, Սարգիս Մստաքի, ողբացեալ ծնողաց ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ եւ դպրոցի հանգուցեալ հիմնադիր բոլոր անդամներու անմոռաց յիշատակին:

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ կարսի տէօնէր

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ,

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Disques Vogue

La plus riche Collection de disques Arméniens
par LA CHORALE ARMENIENNE DE PARIS
sous la direction d'ARA BARTEVIAN

CLVLX 451 (Messe Komitas) — CLVLX. 454 et LVLX. 547
Trésors de la liturgie Arménienne

Cantique de Noël et de Paques
Volumes I et II

MUSIQUE POPULAIRE, CHANTS ET DANSES POUR CHŒUR et ORCHESTRE

CLVLX. 526 (Chants du Caucase et d'Arménie) — CLVLX. 527 Arméniene)
CLVLX. 199 (Arménie) — SLVLX. 517 (Soirée Arménienne) — SLVLX. 409 (Le Thar) — LDM. 30152 (Chants romantiques) — LDM. 30211 (Danses)
CLD. 714 (œuvres symphoniques (Classiques) — SLD. 790 (Deux trios, pour piano, flûte, clarinette)

30 Cm Microsillon en Stéréo

(Prix 35,00 Frs) + port

Envoi contre remboursement

Disques Vogue : 14, Rue Petit Paris 75019, Tél. : 208-99-22

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
15
JEUDI
15 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.009
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.009

ՌՈՄԵԼԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՆԳԱՐԱՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԱՆԱՊԱՏԸ

Հիւս. Ափրիկէի զինուորական գործողութեանց պարտեալն է եւ ոչ թէ յաղթականը, որ յատուկ թանգարանի մը կ'արժանանայ: Մառեշալ Էրվին Ռոմել, ընդհ. հրամանատարը անուանի դարձած Աֆրիքա Քորփին, այսինքն՝ գերման Ափրիկեան Զօրագունդին, որակուեցաւ «Անապատի Աղուէս», իր ճարպիկ ռազմավարութեան հետեւանքով: Թանգարանը, որ Դեկտեմբերին բացուեցաւ, կը գտնուի Մարսա — Մաթրուհ, Եգիպտոսի ծովափին տարածուող քաղաք մը, Աղեքսանդրիայէն արեւմուտք, Լիբիոյ սահմանէն ոչ շատ հեռու:

Բացումին ներկայ գտնուեցան մառեշալին զաւակը՝ Մանֆրէտ Ռոմել, ինչպէս նաեւ 33 երկիրներու դեսպանները: Երկիրներ, որոնք համաշխարհային Բ. պատերազմին մասնակցած են կա՛մ Դաշնակիցներու, կա՛մ Առանցքի շրջագիծին մէջ:

Թանգարանը շինուած է քարանձաւի մը մէջ, ժայռոտ կղզեակի մը վրայ, Մարսա — Մաթրուհ: Կը բովանդակէ երբեմնի Աֆրիկա Քորփին անապատի աւազներուն վրայ մնացած ամէն կարգի զէնքեր՝ հրասայլերէ, ռազմակառքերէ մինչեւ պարզ հրացաններ, ռումբեր եւայլն: Ռոմելին զաւակը թանգարանին նուիրած է նաեւ իր հօր անձնական իրերը՝ ռազմաճակատի քարտէզ, մառեշալի գաւազանը եւայլն:

Ռոմելի նուիրուած թանգարան մը հաստատելու միտքը յղացած է Մարսա—Մաթրուհի նախկին քաղաքապետը՝ Զօր. Մամուն, որ հրամանատարն է եղած եգիպտական Երկրորդ Բանակին, 1973 Հոկտեմբերի արաբ — իսրայէլեան պատերազմին: Եգիպտացի գրեթէ բոլոր սպաներուն նման, զօրավարը սքանչացած է գերման բանակին կարգապահութեան վըրայ, մեծ պատերազմին:

Նախագահ Անուար էլ Սատաթ, այդ օրերուն երիտասարդ սպայ, հրապարակաւ Գերմաններուն գովեստը կատարած է: Բանտ առաջնորդուած է, երբ Անգլիացիք կասկածած են, թէ կը լրտեսէ: Սատաթ բանտին մէջ գերմաներէն սորված է:

Էլ–Ալամէյնի ճակատամարտին 35րդ տարեդարձին առթիւ Հոկտեմբեր 29ին պաշտօնական արարողութիւն մը կատարուած է ռազմադաշտին վրայ, ուր Զօր. Մոնթկոմըրի արիւնալի կռիւներէ ետք յաջողած է կեցնել Ռոմելի ուժերուն արագավազ յառաջխաղացումը: Պաշտօնական հանդիսութեան ներկայ գտնուած են Գահիրէի գրեթէ բոլոր օտար դեսպանները:

Միջերկրականին նայող անգլիական, հասարակապետութեան, գերման եւ իտալական գերեզմանատուներ կան կողք — կողքի: Հազարաւոր ճերմակ փոքր խաչեր կը յիշեցնեն մեծ ճակատամարտը, ինչպէս նաեւ զոհաբերութիւնը հազարաւորներու, իրենց հաւատացած գաղափարներուն ի խնդիր:

Վերջացնելու համար աւելցնենք, որ Եգիպտացիք Ռոմելի թանգարանին մէջ ցուցադրութեան դրած են Սինայի Պար Լեվի ռազմաճակատի պատկերը պարզող կրկնօրինակ յատակագիծը, իրենց յաջող անցքը Սուէզի վրայով, ինչպէս նաեւ Իսրայէլացիներէն գրաւուած զէնքեր:

Իշխանութիւնները կը յուսան, որ թանգարանը զբօսաշրջիկութեան վայր կը դառնայ, մանաւանդ, որ կը գտնուի գեղեցիկ ու լայնատարած ծովափի մը եզրին:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍԿԱՐ երկու օր Լոնտոն էր: Ընդունուեցաւ թագուհիին կողմէ եւ խօսակցութիւններ ունեցաւ Քալահանի հետ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ օրականը կը սղէ 13,70 առ հարիւր: Այսպէս օրականը կը հասնի 548 ֆրանքի, բժշկական սպասարկութեան մէջ, 718՝ վիրաբուժական եւ առաւելագոյն կրնայ 1680ի հասնիլ բարձր մասնագիտական ճիւղի մը մէջ:

ՖՐԱՆՍՈՒՀԻ երկու մայրապետ առեւանգուած են Պուէնոս Այրէս:

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14ԻՆ Գահիրէի մէջ բացուեցաւ Սատաթի հրաւիրած ժողովը, որու կը մասնակցին միայն Իսրայէլ, Միացեալ Նահանգները եւ Միացեալ Ազգերը: Եգիպտոս կոչ մը ըրաւ Սուրիոյ, Խորհ. Միութեան, Յորդանանի, Լիբիոյ եւ ՊԱԿի որ վերաքննեն իրենց բացասական դիրքը: Պօղոս Զ. իր միջամտութիւնը կ'առաջարկէ, բանբեր մը մեկնեցաւ վոր Գահիրէ ղրկած է: Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօն ալ երկու էջ նուիրած է Սատաթի քաջ նախաձեռնութեան: Մնացեալը ժամանակը միայն կրնայ ցոյց տալ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Աշխատանքի նախարարութեան վիճակագրութեան համաձայն, անգործութիւնը պակսած է Նոյեմբերին եւ վերջին երեք ամիսներուն ուրեմն գործ փնտռողներու թիւը 14 առ հարիւր նուազած է:

ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ հասած լուրերը կը հաստատեն թէ Կիրակի օրուան ընտրութիւններու գլխաւոր յաղթականը Ճէճվիտի Հալքն է, որ 42 քաղաքապետարան ապահոված է նահանգային գլխաւոր 67երուն վրայ, ինչպէս գրած էինք երէկ, մինչ Ատալէթը 22էն իջած է 15ի: Վերջնական արդիւնքները դեռ քանի մը օրէն միայն ծանօթ կ'ըլլան բայց Տէմիրէլ կառչած կը մնայ իր խախուտ աթոռին:

ՏՈԼԱՐԸ կրկին ինկաւ առջի օր եւրոպական գլխաւոր շուկաներուն վրայ: Ֆրանքֆորթի սակարանը հասած է իր՝ « պատմական » նուազագոյնին (2 մարք 1550): Տոլարը Փարիզ ալ 4,81ի իջած է:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ բացուեցաւ Գերագոյն Խորհուրդի նստաշրջանը. գլխաւոր մըտահոգութիւնն է գիւղատնտեսութիւնը, որ ոչ մէկ բարելաւում արձանագրած է վերջին տարիներուն:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ « Իգական բնութիւն » անուն շարժում մը խոստովանած է թէ ինք է որ մոլոթով քոքթէյ նետած է Վենետիկի մէկ սինեմայէն ներս, ուր կը ներկայացուէր «Մերկ ընկերուհիներ» ֆիլմը: Կազմակերպութիւնը, այս առթիւ շեշտած է «Մենք, կիներս, սեռային առարկաներ չենք այլ՝ յեղափոխական հպատակներ»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆԻ «ՔԱՋԱՐԱՆ» ՎԷՊԸ ՈՒԿՐԱՆԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Կիեւի «Դնիպրօ» հրատարակչութիւնը 50 հազար տպաքանակով լոյս ընծայած է Սերօ Խանզադեանի «Քաջարան» վէպը, զոր ուկրաներէնի թարգմանած են Արամ Մանուկեան եւ Կատերինա Անտոնենկօ: Հրատարակութեան ծանօթագրութեան մէջ բարձր գնահատուած է գրագէտին երկը, որուն մէջ նկարագրուած է լեռնային հանքագործներու կեանքը, տրուած է ժամանակակից մարդոց բարդ հոգեբանութիւնը եւ այն պայքարը, զոր մարդիկ կը մղեն խորթ ու մերժուած երեւոյթներու դէմ: Ի դէպ, բացի ուկրաներէնէ, « Քաջարան » վէպը լոյս տեսած է նաեւ ռուսերէն եւ պուլկարերէն: Սերօ Խանզադեանի այս վէպը 1973ին արժանացած է Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան մրցանակին: Այս տարի, բացի «Քաջարան» վէպէն, ուկրաներէն լոյս տեսան Եղիշէ Չարենցի բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն, հայկական ժամանակակից բանաստեղծութեան հատոր մը եւ հայկ. ժողովրդական հէքեաթներու հաւաքածոյ մը:

×

ՀԱՅԿ. ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՔՈՓԵՆՀԱԿԻ ՄԷՋ

Քոփենհակի մէջ բացուած է Հայաստանի արուեստի գործերու ցուցահանդէսը, զոր կազմակերպած է «Դանիա — Խորհ. Միութիւն» ընկերակցութիւնը: Ցուցադրութեան դրուած են մանկական նկարներ, գորգեր, արծաթէ իրեր, ինչպէս նաեւ կիրառական արուեստի բազմաթիւ գործեր: Դանիացիներ այցելելով ցուցահանդէս ծանօթացած են ժամանակակից հայկ. արուեստին:

×

ՆՈՐ ՀԱՄԱԴՐՈՅԹԻ ՄԸ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Ծիծեռնակաբերդի զբօսայգիին մէջ սկսած է մարզանքի ու համերգի համադրոյթի մը կառուցումը, որ իր տեսակին մէջ մեծագոյնը կը հանդիսանայ Հայաստանի մէջ: 600 տեղնոց այդ ինքնատիպ շինութիւնը կ'ունենայ երկու դահլիճ՝ մարզական եւ համերգի: Համադրոյթը կը ծառայէ տարբեր մարզանքներու, համերգներու, գիտական ժողովներու եւ այլազան հաւաքոյթներու եւ հանդիպումներու:

×

ՅՈՒՐԻ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ԵՐԳԱՇԱՐԸ

Երեւանի մէջ առաջին անգամ ըլլալով հնչած է Յուրի Ղազարեանի «Սիրոյ խոստովանութիւնը» երգաշարը, երգիչ Ալբեր Կարապետեանի մեկնաբանութեամբ եւ Հայաստանի հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի ճազի սենֆոնիք նուագախումբի ընկերակցութեամբ (ղեկավար՝ Կոնստանտին Պետրոսեան):

×

ԴՄԻՏՐԻ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՀԵԼՍԻՆՔԻԻ ՄԷՋ

Հելսինքիի մէջ բացուած է նկարիչ Դըմիտրի Նալբանդեանի գործերուն ցուցահանդէսը, կազմակերպութեամբ Ֆինլանտայի Նկարիչներու Միութեան, Խորհ. Միութեան Գեղարուեստից Միութեան եւ «Ֆինլանտա — Խորհ. Միութիւն» Ընկերակցութեան: Ցուցահանդէսը հովանաւորած է Ֆինլանտայի Հանրապետութեան նախագահը, որ կատարած է նաեւ բացումը: Ցուցադրութեան դրուած 160է աւելի գործերը հետաքրքրութեամբ դիտուած են այցելուներու կողմէ:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԸ ԲԵԼՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Բելոռուսիոյ մէջ բեմադրուած է «Գնա մեռի, արի սիրեմ» կատակերգութիւնը, զոր բելոռուսերէնի թարգմանած է Նիկոլա Գիլ: Բեմադրիչը՝ Է. Կալիմիրով, օգտագործած է Հայաստանի երաժիշտներու գործերը եւ հայկ. ժողովրդական մեղեդիները ներկայացման ատեն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԱՆՆԱ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ

Երեւանի մէջ մեռած է թարգմանչուհի Աննա Յովհաննիսեան, աղջիկը բանաստեղծ Յովհաննէս Յովհաննիսեանի: Ծնած է 1898ին՝ Վաղարշապատ (Էջմիածին): 1916ին աւարտած է Բաքուի աղջկանց գիմնազիան, որմէ ետք մտած է Լենինգրադի Արուեստի պատմութեան հիմնարկութիւնը զոր աւարտելով 1929ին քանի մը տարի ռուսերէն դասաւանդած է Լենինգրադի միջնակարգ դպրոցներուն մէջ: Այնուհետեւ Աննա Յովհաննիսեան նուիրուած է թարգմանչական աշխատանքներու: Իր թարգմանութեամբ ռուսերէն լոյս տեսած են Մուրացանի « Գէորգ Մարզպետունի »ն, « Պատմուածքները », Ստեփան Զօրեանի « Պապ թագաւոր »ը, Ծերենցի, Շիրվանզադէի եւ այլոց գործերը: Ան հայերէնի թարգմանած է Մարշակի եւ Աւդէեւի երկերը:

ՏԽՐՈՒՆԻ.- ՏԻԿ. ԶԱՐՈՒՀԻ ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Անթիլիասի հանգստեան տան մէջ, ուր կ'ապրէր քանի մը տարիէ, Դեկտ. 13ին իր մահկանացուն կնքած է մեր ողբացեալ ընկ. Սահակ Տէր-Թովմասեանի այրին:

Զարուհի Տէր-Թովմասեան իր քրոջ՝ Ֆլորա Շէօհլէեանի հետ երկար տարիներ նուիրումով աշխատած է Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին մէջ: Քանի մը անգամ նաեւ իր մասնակցութիւնը բերած է Մայիս 28ի թէ Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութեանց գեղարուեստական բաժիններուն իբրեւ երգչուհի:

1960էն ետք երբ կը կորսնցնէր կեանքի իր ընկերը, կը սկսէր քայքայուիլ նաեւ իր առողջութիւնը եւ երբ Ֆլորայի մահէն ալ ետք, բոլորովին առանձին կը մնար, կը փոխադրուէր Անթիլիասի ծերանոցական տունը: Բայց վերջերս, հասան արդէն խոր ծերութեան, անկում մըն ալ կ'ունենար եւ քիչ ետք վերջնապէս կը փակէր իր աչքերը:

Թաղման մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
Ժ. – ԺԲ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՏԱՐՕՆԵՑԻ
ԱՍՈՂԻԿ

Ա.— ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆ

Աշոտ Բ.ի եղբայր Աբաս Թագաւոր (929–953) ըստ Ս. Տարօնեցիի, իր քաղցր վարքով եւ զօրութեամբ յաղթական կը հանդիսանայ Հայոց աշխարհի մէջ եւ պատճառ կը դառնայ երկրի շինութեան եւ խաղաղութեան։ Խաղաղութիւնը կը տեւէ աւելի քան հարիւրամեակ մը, որու ընթացքին, բացառապէս, շինարարութիւնը կը զարգանայ Հայաստանի մէջ։ Ասիկա, փէոտալական յարաբերութիւններու մէջ ապրող մեր ժողովուրդի ամէնէն բախտաւոր շրջանն է։ Սակայն, խաղաղութիւն բառը պէտք չէ, այստեղ, հասկնալ բացարձակ իր իմաստին մէջ։ Երբեմն եղած են կարճատեւ կռիւներ՝ դրացի երկիրներէն խուժողներու դէմ, մեծ մասամբ թալանի համար, բայց անոնք առանձին նշանակութիւն չեն ունեցած եւ հնարաւոր է եղած իսկոյն ետ մղել։

Հայաստան այդ շրջանին բաժնուած էր շարք մը ինքնավար հայկական իշխանութիւններու միջեւ, որոցմէ մի քանին թագաւորութեան անունը կը կրէին՝ Բագրատունեաց, Արծրունեաց, Սիւնեաց թագաւորութիւններ։ Բագրատունիները, իրենց կարգին, ունէին շարք մը թագաւորներ՝ Անիի, Կարսի, Տաշիրքի թագաւորներ։ Կային, նաեւ, երբեակ Արծրունի թագաւորներ։ Այս մանր իշխանութիւնները, երբեմն, կը կռուէին իրարու հետ, երբեմն ալ, զէնքի կը դիմէին. սակայն, ընդհանրապէս, հաշտ կը մնային։ Այս առանձին հայ իշխանութիւնները կը մրցակցէին իրարու հետ՝ երկրի շինարարութեան եւ մշակոյթի զարգացման համար։ Այս շրջանին, երկրի մէջ, կրօնական հալածանք չկար՝ մահմետականներու կողմէ, բայց, Արեւմուտքի մէջ, Յոյներու կողմէ ստիպումներ տեղի կ'ունենային, որ Հայերը Քաղկեդոնականութիւնն ընդունին։ Ասոր որպէս հետեւանք, շատ ու շատ հայ վանականներ արեւմուտքէն կը տեղափոխուէին հայկական իշխանութիւնները եւ կը հիմնեն նոր վանքեր Շիրակի, Սիւնիքի մէջ եւ այլուր։ Հակառակ, որ այս հարիւրամեակի ընթացքին սելճուքեան Թուրքերը յարձակումներ կը գործեն հարաւէն, այնուամենայնիւ, խաղաղութիւնը, ընդհանրապէս, չի վրդովուիր Հայաստանի կեդրոնական եւ արեւելեան կողմերը, եւ մեր երկիրը կը զարգանայ ու կը բարգաւաճի թէ՛ մշակութային գետնի վրայ եւ թէ տնտեսապէս։

Բ.— ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԾԵՐ…
ԵՒ ԱՆՈՐ ԳՐԱԾ «ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»

Ստեփանոս Տարօնեցին, Ժ. դարու, խաղաղ շինարարութեան 75 տարիներու պատմիչն է։ Ան կոչուած է Ասողիկ, երբեմն նաեւ՝ Ասողնիկ։ Հաւանաբար, ան այս մականունը ստացած է՝ լաւ երաժիշտ, երգիչ կամ տաղասաց ըլլալուն համար, եւ կամ՝ ասմունքի յայտնի վարպետ եղած ըլլալուն համար։ Ան ապրած է Ժ. դարու երկրորդ կէսին եւ ԺԱ. դարու առաջին կէսին։ Անոր յայտնի երկը կը կոչուի «Տիեզերական պատմութիւն», զոր ան գրած է Սարգիս կաթողիկոսի (992–1019) հրամանով։ Այդ նոյն կաթողիկոսի կարգադրութեամբ՝ ան զբաղած է եղած՝ եկեղեցւոյ հոգերով, եւ այդ կապակցութեամբ՝ շրջագայած է բազմաթիւ վանքեր։ –Ան իր գրքի վերջաւորութեան, իր խօսքն ուղղելով կաթողիկոսին, հետեւեալը կը գրէ. «Եկեղեցւոյ ամէնօրեայ հոգերը եւ այն անվերջանալի շրջագայութիւնները, որ ես կը կատարէի համաձայն ձեր հրամանի, թոյլ չէին տար ինծի՝ իմ մտքերն ու խօսքերը պատշաճ կերպով յօրինելու։ Ծանրասիրտ եւ խլրտապարանոց մեր ազգէն, լրջախոհ եւ անլուրջ մարդոցմէ յաճախ առարկայ եմ զերծ փառքի եւ անարգանքի, զովասանքի եւ պարսաւանքի»։ –

Ան իր «Պատմութիւնը» գրած – վերջացուցած է 1004 թուին։ Այդ թուականին ակնարկելով՝ կ'ըսէ, որ այդ՝ Սարգիս կաթողիկոսի հայրապետութեան 13րդ տարին է եղած, որու հրամանն ընդունելով՝ իր «աղքատիմաց» խօսքերով՝ գրած է իր «Պատմութիւնը», չնայած անոր, ինչպէս ինքը կ'ըսէ, բարձր է եղած՝ իր կարողութենէն։ Ըստ Գրիգոր Մագիստրոսի հաղորդածին, ան մահացած է խոր ծերութեան մէջ։

Ասողիկ եղած է իր ժամանակի բանիմաց եւ յայտնի վարդապետներէն մէկը։ Ան լաւատեղեակ է Սուրբ Գիրքին, հմուտ է աստուածաբանական խնդիրներուն, որոնցմով՝ ան սիրած է զբաղիլ։ Հակառակորդ է եղած Քաղկեդոնականներուն, որոնք իր ժամանակ, արեւմուտքի մէջ, կը հալածէին առաքելական Հայերը։ Ան սիրած է վանական կեանքը եւ, նոյնիսկ, ճգնաւորութիւնը։ Ինչպէս վերը յիշած մեր հատուածէն կ'երեւայ, Ասողիկն ունեցած է զինքը գովող բարեկամներ, ինչպէս նաեւ՝ անարգողներ եւ պարսաւողներ։ Վերջիններէն շատ դժգոհ է եղած, սակայն չի յայտներ, թէ ի՛նչ բանի արդիւնք են այդ անարգանքն պարսաւանքը։

Ասողիկի «Տիեզերական պատմութիւնը» կը բաժնուի երեք մասերու կամ իր գործածած բառով՝ «երեք հանդէսքի»։ Առաջին հանդէսի նիւթը՝ համառօտ պատմութիւնն է Իսրայելացիներու, Պարսիկներու, Հռոմէացիներու, Ասորեստանցիներու, Մարերու, Պարթեւներու եւ Հայոց թագաւորներու. աւելի ճիշդ՝ ժամանակագրական ցանկ մըն է։ Երկրորդ հանդէսը կը պարունակէ Հայոց պատմութիւնը՝ Տրդատ թագաւորէն մինչեւ Աշոտ Ա. շատ համառօտ կերպով. միաժամանակ՝ ան կը գրէ Հայոց կաթողիկոսներու մասին՝ սկիզբէն մինչեւ Գուրգէն կաթողիկոսը։ Բացի այդ, ան, այս մասին մէջ, համառօտակի կը խօսի սասանեան թագաւորներու, արաբական ամիրապետերու եւ յունական կայսրերու մասին, տալով անոնց անուանացանկը։

Այս երկու «հանդէս»ներու նիւթը՝ Ասողիկ կը քաղէ, — յաճախ նոյնիսկ բառացի, առանց քննութեան, առանց մեկնաբանութեան, — նախորդ պատմագիրներէն, եւ հայ եւ օտար, որոնց անունները կը յիշատակէ իր երկի սկիզբը։

«Երրորդ հանդէսը», զոր հեղինակը կոչած է «Պատմութիւն ժամանակաց ինքնախօսութեան», կը պարունակէ 117 տարիներու պատմութիւնը, Աշոտ Ա.էն մինչեւ Գագիկ Ա. Թագաւորի ժամանակները։ Այս երրորդ մասի առաջին գլուխներու պատմութիւնը եւս, որ կը վերաբերի Բագրատունի Թագաւորներուն, նոյնպէս քաղուած է նախորդ պատմագիրներէն։ Ասողիկի իսկական «Ինքնախօսութիւն»ը կը սկսի Աբաս Թագաւորի ժամանակէն (929 Թ.) եւ կը հասնի մինչեւ 1004 թուականը։ Այստեղ ան, իսկապէս, տարեգրութիւն մը կը յօրինէ։ Յաճախ, միեւնոյն գլխուն մէջ, խառնաշփոթ, առանց որեւէ ներքին կապակցութեան, կը մէջբերէ ամէն տեսակի դէպքեր՝ հայ Թագաւորներու, կաթողիկոսներու, Արաբներու եւ, մանաւանդ, բիւզանդական իշխողներու վերաբերեալ։ Երբեմն բաւական մանրամասն եւ ընդարձակ կը պատմէ՝ իրեն համար կարեւոր երեւցող դէպքեր։

Ասողիկի «Պատմութեան» այդ «երրորդ հանդէս»ը հետաքրքրական է, մանաւանդ անով, որ ընդհանուր պատկերացում կուտայ Հայաստանի մէջ կատարուած շինարարութեանց վերաբերեալ։ Ան բաւականին հարուստ տեղեկութիւններ կուտայ վանքերու, անոնց վանահայրերու եւ ժամանակի նշանաւոր վարդապետներու մասին. կը նկարագրէ վանական կեանքն ու կարգը, կանոնը. կը յիշատակէ, թէ այդ շրջանին ո՛ր վանքերն են հիմնուած, եւ յատկապէս՝ որոնց մէջ ծաղկած է ուսումը։

Ասողիկ իր պատմածներուն վերաբերող շատ բաներու ականատես է եղած եւ շատերուն անձամբ է տեսած։ Անոր այս հաղորդածները, որոնք վանական կեանքին շատ մօտ կեցած պատմիչի վկայութիւններ են, մեզի համար շատ կարեւոր են՝ պարզելու համար այդ դարու մշակութային վիճակն ու ոգին, Հայաստանի մէջ։

Ինչ կը վերաբերի անոր երկի յօրինուածքին ու արուեստին, պէտք է ըսել, որ ան, ընդհանրապէս, հետեւող է պարզ ոճին. ան չի սիրեր խրթնութիւնն ու զարդարուն ձեւերը. ան չի խճողեր իր գրուածքը բազմաբառութեամբ եւ ճոռոմաբանութեամբ։ Ստեփանոս Տարօնեցին շատ ճիշդ բնորոշած է ինքն իրեն, ըսելով, որ իր երկը յօրինած է «աղքատիմաստ բանիւք»։

Արդարեւ, Ասողիկի ոճի եւ լեզուի մէջ տիրապետող տարր է պարզութիւնն ու անսեթեւեթութիւնը։ Ձեւի պարզութեան եւ դէպքերն ու դէմքերը հանդարտ ու զուսպ նկարագրելու տեսակէտէն ուշագրաւ է, յատկապէս, «Երրորդ հանդէս»ի Ը. գլուխը, ուր խիտ ու վառ գոյներով կը պատմէ Աշոտ Գ.ի թագաւորելը՝ խաղաղութեամբ եւ ողորմածութեամբ, կարօտեալներու նկատմամբ ցոյց տուած անոր հոգածութիւնը, առատաձեռնութիւնը։

Յօրինուածքի տեսակէտէն յաջող է, ինչպէս կրկին «Երրորդ հանդէս»ի ԻԸ. գլխուն մէջ, ուր Սմբատ Թագաւորի չար գործերու եւ անոր մահուան նկարագրութիւնը կը տրուի՝ սեղմ, բայց ազդու տողերով։

ՏԱՐՕՆԱՎԱՐԴ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԺԱՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ (*)

—o—

Արուեստագէտ մը, արժէք մը՝ որ մեր հետաքրքրութիւնը կը սրէ մէկէ աւելի ուղղութիւններով։ Կը փորձուինք մակդիր մը փակցնել անպայման։ Գերիրապաշտ, ֆանտաստիկ, վերածննդական։ Ասոնցմէ առանձնապէս որեւէ մէկը, այլ տարրեր՝ երեքէն ալ որոնք կը կազմեն, կ'ամբողջացնեն Ժան Գազանճեանի դէմքը։

Ունի երազայինը, անծանօթը խուզարկող, կապանքներ չճանչցող կողմ մը, որ գերիրապաշտութենէն կուգայ։ Կայ խռովիչ երկդիմութիւն մը, կամ բազմադիմի մեկնաբանութիւն մը որ տարօրինակն է, ցնորածինը։ Ունի Տալիական կողմ մը, սակայն Գազանճեանի պատկերները (առարկայ, անձ) չեն ձեւազեղծուիր անոր նման։ Կը պահեն արտաքին ամբողջական նմանութիւնը (առանց լուսանկարչական ըլլալու), բնական տեսքը։ Արտասովորը կը ծնի մտայղացքէն, իրերու տրուած դերէն, իմաստէն։ Կը ստեղծուի ֆանթասիքը։

Ու վերջապէս Վերածնունդի շրջանէն եկած արուեստի ընկալում մը։ Պաթոսը, որ ժամանակին դերակշիռ կողմը կը կազմէր իր արուեստին, այժմ հասած է իր նուազագոյնին։ Կը տեսնուին հետքեր վերոյիշեալ ոճէն մանաւանդ երբ ճարտարապետուած շէնքեր կը յայտնեն միջոցին մէջ։

×

Նրբակերտ գիծեր, որոնք կրնան հասնիլ մինչեւ ծայրագոյն, ասեղնագործուած բանուածքի։ Մաքրամաքուր աշխատութիւն մը, որ կ'ենթադրէ բծախնդիր, համբերատար աշխատանք մը։ Արուեստագէտը տէր է բարձրորակ կրաֆիքի մը որ ճշգրտութեամբ կը ձեւաւորէ իրերը։ Ասիկա կուգայ մասամբ արուեստագէտին կազմաւորումէն, որ ներքին ճարտարապետութիւնը ուսած է Փարիզի մէջ։ Հաւասարակշռեալ ճարտարապետութիւններ են իր յօրինումները եթէ նոյնիսկ աշխարհ

(*) Կալըրի Ֆրամոն, մինչև Դեկտ. 17։

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՈՍԿԷ ԴԱՐՊԱՍՆԵՐԸ

Այդպիսին էր նաեւ ուկրաինացի նշանաւոր բանաստեղծ Լէոնիդ Պերվոմայսկին, որի «Վայրի մեղրը» վէպում հիանալի էջեր կան Հայերի մասին։ Նա ոչ միայն թարգմանել է հայ գրողների գործերը, ոչ միայն հիանալի բանաստեղծութիւններ նուիրել մեր ժողովրդին, այլ եւ երազում էր թարգմանել ու հրատարակել հայ պոէզիայի իր սեփական «Հատընտիրը»։

Հայաստանի մասին գրել եւ հայ բանաստեղծների գործերը թարգմանել են նաեւ ուկրաինացի բանաստեղծներ Վորոնկօն ու Բիրան, Դմիտերկօն ու Նագնիբեդան, Լուչուկն ու Կոլոմիեցը, Վիչեսլավկին ու Պավլիչկօն, Իվան Դրաչն ու Օլեյնիկը եւ շատ ուրիշներ։ Էլ չեմ խօսում Վիկտոր Կոչեւսկու մասին, որը, հետեւելով իր ուսուցչի՝ Պավլօ Տիչինայի օրինակին, ոչ միայն բնագրից թարգմանում, այլ եւ խօսում ու գրում է հայերէն, հանդիսանալով մեր մշակոյթի դեսպանն Ուկրաինայում։

Այս նոյն ձեւով Ուկրաինան ու նրա գրականութիւնը սիրել, հայերէն թարգմանել եւ Ուկրաինայի ու նրա գրականութեան մասին բազմիցս յօդուածներ ու գրքեր են գրել սովետահայ համարեա բոլոր գրողները՝ սկսած Աւետիք Իսահակեանից ու Եղիշէ Չարենցից մինչեւ ուկրաինական պոէզիայի հայ դեսպան Գեղամ Սարեանը, գրականագէտներ Արտաշէս Կարինեանը, Աշոտ Յովհաննիսեանը, Տիգրան Հախումեանը, Սալոմէ Արէշեանը, Յակոբ Սալախեանը, Գուրգէն Յովնանը, Գ. Թաթոսեանը, Ս. Ամիրեանը, գրողներ Նայիրի Զարեանը, Արագին, Նորենցը, Տարօնցին, Քոչարը եւ իմ սերնդի ու մեզանից երիտասարդ գրողներից շատերը, որոնց սոսկ անունների եւ թարգմանած գործերի թուարկումը կարող է տասնեակ էջեր զբաղեցնել…։ Յատկապէս իմ սերնդի համար, որը մեր երկրի հասակակիցն է, ժողովուրդների բարեկամութիւնը մեր շնչած օդն է եղել, մեր 6րդ զգայութիւնը։ Պատահական չէ, որ իմ առաջին բանաստեղծութիւններից մէկը նուիրուած է եղել «Ուկրաինացի երիտասարդ բանաստեղծին»։

Ես հպարտ եմ, որ ընկերն ու բարեկամն եմ եղել ուկրաինացի տաղանդաւոր գրողների, սկսած Պավլօ Տիչինայից, Ռիլսկուց, Բաժանից ու Պերվոմայսկուց մինչեւ Վորոնկօ, Պավլիչկօ, Օլեյնիկ ու Իվան Դրաչ, եւ ոչ միայն թարգմանել եմ (այդ թւում եւ՝ առանձին գրքերով) Տիչինայի, Ռիլսկու, Պերվոմայսկու, Պավլիչկոյի եւ այլոց բանաստեղծութիւնները, այլեւ շատ առիթներով ճամբորդական նոթեր ու յօդուածներ եմ գրել Ուկրաինայի ու նրա գրականութեան մասին։

Ուկրաինական գրականութեան օրերը Հայաստանում մի նոր հիանալի վկայութիւն են մեր ժողովուրդների փոխադարձ սիրոյ, նուիրուածութեան ու հոգեհարազատութեան։ Եւ եթէ ուկրաինական գրականության տասնօրյակը ընդամենը… տասը օր է, — անցնո՛ղ գնացող տասը օր, — ապա այդ հարազատութիւնն ու բարեկամութիւնը ո՛չ աւել – ո՛չ պակաս՝ տասը դարերի պատմություն ունի։ Այն ամենայն իրաւամբ պիտի կոչուէր ո՛չ թէ ուկրաինական գրականության տասնօրյակ, այլ… տասդարյակ։ Տասդարյակ, որն անընդմէջ շարունակուել ու շարունակւում է Կիեւեան Ռուսիայի «Ոսկէ դարպասներից» մինչեւ այսօր, մինչեւ բարեկամութեան ու դաշինքի այն, յիրաւի, ոսկէ դարպասները, որոնք այսօր ծիածանի նման կամար են կապել մեր մեծ հայրենիքի բոլոր ժողովուրդների գլխավերեւում…։

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

(7 եւ վերջ)

մը իրեղէններ խուժեն անոնցմէ ներս: Իր գոյները կը գործածէ նոյն խնամքով, մաքրութեամբ, յաճախ մեղմութեամբ: Անոնք չեն պոռթկար այլ բարակ խաւերով կը ստեղծեն թափանցկութիւն մը ուրկէ դուրս կը ցցուին առարկաներ, ինչասոր էակներ որոնք կրնան ըլլալ մարդեր կամ դիցաբանական չուներ. (չունը, ձիուն հետ մաս կը կազմէ դասական ֆանթասթիք արուեստին: Անոնք կը ծառայէին հոգիները փոխադրելու անդենական: Գազանճեանի մօտ այժմ չունը փոխարինած են իր ձիերը):

Այս ցուցահանդէսը կազմող քառասնեակ մը գործերը — փորագրութիւն, գծագրութիւն, կուաշ — կը ներկայացնեն նաեւ արուեստագէտին ստեղծանական ուղեւորումը մինչեւ մեր օրերը, իր ոճային յատկութեամբ ինչպէս իր նիւթերու ընտրութեամբ: Զգալիօրէն ան կը յառաջանայ դէպի խորքի մաքրագտում, ընտրութիւն, էականին ներկայացում: Էական մը՝ որ երբեք չի կրնար ըլլալ չեմաթիք իր պարագային. մաքրագտում մը որ կը պահէ մթնոլորտային իր բոլոր պայմանները: Ջեղչուած կը տեսնուին այն անթիւ առարկաները, որոնք կը մղէին կատարելու նորանոր յայտնութիւններ ձեւերու: Կարեւորութիւնը այժմ տրուած է մթնոլորտին եւ զայն ստեղծելու կոչուած անհրաժեշտ կերպարանքներուն: Յատկանշական են այս առընչութեամբ իր մերկ(ութիւնն)երը:

Պէտք է ընդգծել նաեւ դէպի բնութիւն իր առաւել մերձեցումը: Զգայութիւններէ, գոյներէ, ձեւերէ անդին՝ մարդկային մօտեցումի մը չեշտը զգալի կը դառնայ, հակառակ չարագուշակ պողպատաշէն թռչուններու (« աւթոմէֆ ») որոնք մեր օրերը կը խորհրդանշեն:

Ժան Գազանճեան կը մնայ իր սերունդի հայ նկարիչներուն ներկայացուցիչը՝ գերխրապաշտ թեւին: Նուրբ զգայնութիւն մը միացած՝ տիրական արուեստագիտութեան լաւագոյն ու վստահելի լծակներն են հաւատարիմ թարգմանը հանդիսանալու իր տեսիլքին: Ու տաղանդը չէ որ կը պակսի իր մօտ որ այդ տեսիլքը, ինքնադրոշմ արտայայտութեամբ, ունենայ ամբողջականութիւն մը իր գործերուն մէջ:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎ ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

ՎԵՆԵՏԻԿ, Նոյ. 26, «Յառաջ».—

Իլ Կածծէթինօ, գրեց՝ Ֆ. Ց.

Սերգէյ Պարաճանով, 53 տարեկան, 1973էն ի վեր կ'ապրի կուլակի մը մէջ: Պատճա՞ռը: Հինգ տարուան դատապարտութիւն, միասեռականութեան եւ արուեստի առարկաներու սեւ շուկայի ամբաստանութեամբ:

Ֆրանսական մամուլը զինք կը ներկայացնէ որպէս ռուսական սինեմայի կենդանի մեծագոյն անձնաւորութիւններէն մին եւ որպէս միջազգային արուեստի բացարձակ մեծերէն մին:

Մարսիլիոյ մէջ ծնունդ առած է « Պարաճանով Կոմիտէ » մը, ուր հայ տարրը գերիշխող է, որովհետեւ ի վերջոյ յայտնի է որ «ազգային» արմատն ալ, կրնայ յանցանք մը նկատուիլ...

Պարաճանով ունի զոյգ ֆիլմեր, երկուքն ալ ցուցադրուած այս ընդդիմադիրներու Երկամեայ փառատօնին: Իրենը շատ ուժեղ յառաջդիմական արուեստ մըն է, դժուարըմբռնելի, բազմաձեւ, դրդուիչ եւ ճանկող: Արուեստագէտը, հակառակ զինքը կանխող շատ մը յառաջդիմականներու, կը մերժէ պատմութիւնը որպէս ժամանակագրական դէպքերու յաջորդականութիւն մը:

Այսպէս իր « Հրեղէն ձիերը » 1964ին, եւ « Սայաթ – Նովա »ն 1970ին, յատկանշական դժբախտութիւններու հաղիպեցան:

Առաջինը՝ որ յաղթանակեց Մար – տէ – Փլաթայի փառատօնին, շատ համառօտ կեանք մը ունեցաւ. իսկ « Սայաթ – Նովա »ն, ներկայիս միայն Սերգէյ Ժութկէվիչի կտրատուած հրատարակութեամբ գոյութիւն ունի, եւ կ'ապրի չարժանկարի իսկական «սամիզտաթ»ի կեանքով:

« Հրեղէն ձիերը » ամբողջութեամբ քնարական ցնցում մըն է, զուարթ եւ յաճախ անսանձ կերպական զեղում մըն է մասնաւորապէս շնորհիւ շատ զօրեղ նըկարչական տեսլականի մը:

Գրեթէ վայրենի ֆիլմ մը, զեղուն հովուական կեանքէ առնուած նիւթերով, ուր մունջ խօսակցութիւնները յաճախ կ'ընդելուզուին առարկաներուն եւ անձերուն հետ: Պատմուածքին օղասուն ընթացքը կը խառնուի հազիւ ակնարկուած էռոթիզմի մը, այս պատճառով իսկ նուրբ եւ երկրաւոր, ուստի երբեք անտաւոր եւ չարամիտ:

Պարաճանովինը զգայարանային արտայայտութիւն մըն է որ երբեք չի հանդուրժեր սահմանափակում:

Զարութիւն մը, երբեմն հանդիսաւոր եւ յաճախ սիրերգակ երբեմն բուռն եւ երբեմն համոզիչ որ մարդիկն ու անոնց յարաբերութիւնները կը պարփակէ, Իվանքօ հովիւին սէրը Մարիութքայի հանդէպ, որուն հետ չի կրնար ամուսնանալ, որովհետեւ աղջիկը անկէ առաջ կը մեռնի: Ուստի մոռնալու համար զինքը, կը միանայ Պալանքայի, ապա կ'անտեսէ զայն, եւ վերջինս կը տարուի գիւղի կախարդէն: Իվանքօ կը սպաննուի հակառակորդին կացինով եւ անդենականին մէջ կը միանայ Մարիութքայի:

Տեսողական լուծումները զարմանալի եւ յաջողական են, գործողութիւնը յաճախ երեք քառորդով կանգ կ'առնէ, հանդիսատեսը խորհրդածութեան եւ յուզումի մղելու համար:

Ժապաւէնին մէջ տիեզերական շունչ մը կայ, գրեթէ համաստուածային, ազատօրէն ձերբազատող ուժ մը, իմաստ տալու գոյացութեան: Կառոյց մըն է որ հակառակ անդերազանցօրէն բանաստեղծական ըլլալուն, վերջին ծայր տիրապետուած է մեծ հեղինակէն:

Աւելորդ հռետորութիւն մը կամ բառ ու պատկեր մը չկան հոն:

Ընդհակառակն «Սայաթ-Նովա»ն յղացուած, որպէս ժողովրդական կառոյց մը, ուր խորհրդապաշտութիւն, քրիստոնէութիւն եւ ժողովրդական արուեստ, թելադրանքներ եւ պաշտամունքներ կը միանան ձուլարանի մը մէջ, ամբողջութեամբ հաստատուն շրջանակուած նկարներ են, կանանչի եւ նարնջագոյնի հակումներով:

Ութ պատկերներ նուիրուած 17րդ դարու հայ աշուղի մը կեանքին, Թարգմանը իր ժողովուրդին, ճամբորդ մը կեանքի յաւիտենականութեան եւ մահուան ճիրաններուն, խղճի զարկերուն եւ անմեղութեան միջեւ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԱՆԳՏԱՆԵԼԻ ՓԱՌԵՐԳԸ

Նախագահ Սատաթի այցելութիւնը Իսրայէլ կարգ մը փշոտ հարցեր եւ այլանդակ կացութիւններ ստեղծած է, համաձայն ամերիկեան Նիւզուիք շաբաթաթերթին: Ասոնցմէ մէկը եգիպտական փառերգը եղած է:

« Համաձայն շաբաթաթերթին, իսրայէլեան բանակի նուագախումբին խմբավարը յանկարծ նշմարած է, որ երկրին մէջ գոյութիւն չունի եգիպտական փառերգին արձանագրութիւնը, որ կը սկսի «Ժամանակն է զէնք վերցնելու» խօսքերով: Իսրայէլեան փրոթոքոլի սպասարկութիւնը անմիջապէս Էս. Օ. Էս մը ղրկած է ամերիկեան դեսպանատունը, ինչպէս նաեւ ՄԱԿի իսրայէլեան առաքելութեան մօտ, Նիւ Եորք: Բազմաթիւ երթալ-գալէ ետք օրինակ մը գտնուած է ամերիկեան Արտաքին նախարարութեան դիւաններուն մէջ, արձանագրուած մարինզներու նուագախումբին կողմէ: Անմիջապէս ղրկուած է Երուսաղէմ»:

ՍԱԿԱՒԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ

Հիւս. Վիէթնամցիներու ձեռքը գերի ինկած ամերիկացի օդանաւորդները ընդհանրապէս առաւել լաւ առողջական վիճակի մէջ կը գտնուին, բաղդատմամբ գերի չինկած իրենց ընկերակիցներուն, համաձայն Հոնկ-Քոնկի Ֆար Իսթըրն Էքոնոմիք Ռըվիւին:

Ամերիկեան ծովուժի պատերազմի գերիներու ուսումնասիրութեան կեդրոնին տնօրէնը՝ Ճոն Փլէկ, հաստատած է, թէ գերիները ներկայիս իրենց գերութեան շրջանի արդիւնքները կը վայելեն, քանի միջին հաշուով 5 տարի սակաւապետ կեանք մը վարած են, առանց ալքոլի, քիչ ծխելով եւ առողջապահական խիստ պայմաններով:

Միւս կողմէ, իրենց ընկերները, անոնք, որոնք գերի չեն եղած, ծխած եւ շատ յաճախ կենդանական ճարպով հարուստ ճաշեր կերած են: Երբ երկիր վերադարձած են, ասոնցմէ շատեր գրասենեկային աշխատանքներու կոչուած են, ջղայնացուցիչ, մարմնի մկանները շարժելու շատ քիչ կարելիութեամբ... 78 նախկին գերիներու եւ նոյնքան մը ոչ գերիներու վրայ կատարուած քննութիւնները ցոյց տուած են՝ որ առաջինները առաւել լաւ առողջական պայմաններու մէջ կը գտնուին մասնաւորապէս լողական, յօդական, միզական, սրտի եւ գեղձի մարզերէն ներս: Այսուհանդերձ, ոմանք դեռ կը տառապին մակաբոյծներէ գոյացած հիւանդութիւններով, ինչպէս նաեւ ակռաներու հիւանդութեամբ, քանի անհրաժեշտ խնամքը պակսած է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (476)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՆԱԽԿԻՆ ԴՈՒՔՍԸ

Քահանաներն ու դպիրները դուրսը կենալով, հապճեպով աղօթք մը մրթմրթալ սկսան:

Վերջապէս շիրիմին փանդակապատ դուռը գոցուեցաւ:

Լէոնորի հեռաւոր ազգականներէն մէկ քանին, որոնք էբբ յուղարկաւոր եկած էին, մանկամարդ կնոջ մօտենալով առաջարկեցին մինչեւ Տանտոլոյի պալատը իրեն հետեւիլ:

Լէոնոր ըսելով որ քանի մը օր Տանտոլոյի տան մէջ մնալ կը փափաքէր, մերժեց այդ առաջարկը:

Եւ աւելցուց.

— Զարմիկներս, եթէ առնը յարմար ըլլար, ձեզ իմ տունս տանելով կերամուտքի ճաշը կը կերցնէի, բայց աչքովնիդ տեսաք անշուշտ թէ ինչ կացութեան մէջ է Վենետիկը ներկայիս... եւ թերեւս ալ տունս մինչեւ հիմա տակնուվրայ եղած է....:

Ազգականները հաւանեցան եւ հասկնալու համար թէ քաղաքին մէջ ինչ կ'անցնէր կը դառնար, Վենետիկի կողմը ուղղուեցան:

Երբ Լեոնոր առանձին մնաց, իր սպասաւորներէն երկուքը հետը առնելով Տանտոլոներու նախկին տան կողմը ուղղուեցաւ:

Երբ դրան առջեւ հասաւ, ճամբեց սպասաւորները, որոնք Վենետիկ վերադարձան:

Լէոնոր տունէն ներս մտնելով սեմին վրայ հանդիպեցաւ ծերունի Ֆիլիփի, որ անձկութեամբ մտիկ կ'ընէր հեռուն տեղի ունեցող պատերազմին աղմուկները:

— Դո՞ւք, տիկին, դո՞ւք, գոչեց հաւատարիմ սպասաւորը Լէոնորը տեսածին պէս ձեռքերը իրար միացնելով:

— Այո, ես եմ, Ֆիլիփ, պատասխանեց Լէոնոր: Աղջիկութեանս սենեակին բանալին ինծի կրնա՞ս տալ, Ֆիլիփ:

— Կրնա՞մ տալ, ըսիք, տիկին, կրնա՞մ տալ...:

— Անշուշտ, ուրիշ ի՞նչ կրնայի ըսել: Քանի որ տունը այլեւս մերը չէ ..:

— Ոհ, տիկին, ազնիւ տիկինս... եկէք, եկէք... այս տունը ձերն է... այս տունը քանի որ անօրն է, ձերն ալ է...:

Լէոնոր սարսռաց, պատասխանելու համար բերանը բացաւ, բայց որեւէ բառ չկրցաւ արտասանել:

Միայն գլխու նշան մը ընելով ներս մտաւ:

— Ահաւասիկ ձեր սենեակին բանալին, տիկին, ըսաւ ծերունի Ֆիլիփ: Սենեակին մէջ ամէն բան իր տեղն է, բանի մը ձեռք չզարկինք:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ Լէոնոր:

Վայրկեան մը շուրջը ակնարկ մը նետեց, աչքերը լեցուեցան: Ժամանակին որքա՛ն երջանիկ էր այդ տան մէջ...:

Ծերունին կռահած ըլլալով որ իր տիրուհիին հոգիին մէջ արտակարգ ու հանդիսաւոր բան մը տեղի կ'ունենար, առանց բերանը բանալու, մտահոգութեամբ անոր նայեցաւ:

Տեսաւ որ ան դանդաղ քայլերով փայտէ սանդուխէն վեր ելլելով ուրուականի մը պէս շուքին մէջ կ'աներեւութանար:

Ծերունի Ֆիլիփի ճակատը խորշոմեցաւ, սկսաւ մտածել: Ի՞նչպէս կրնար Լէոնորի դէմքին վրայ նշմարած յուսահատութիւնը փարատել:

Յանկարծ բացադանչութիւն մը արձակեց. կ'երեւի թէ ճար մը ինկած էր միտքը:

— Ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ, փսփսաց: Միայն ան կրնայ...

Եւ պարտէզ նետուելով, սկսաւ ունեցած ուժովը եզերքին կողմը վազել:

Տասը վայրկեան յետոյ, հետն ունենալով ծերունի Քանտիանօ դուքսը, տուն վերադարձաւ եւ զայն սեղանատան մէջ աթոռի մը վրայ տեղաւորելէ յետոյ ըսաւ.

— Տէր իմ, հոս վայրկեան մը ինծի սպասեցէք:

Աչագուրկ ծերունին անտարբերութեամբ թող տուաւ որ հաւատարիմ սպասաւորը ուզածը ընէ:

Ծերունի Ֆիլիփ արագ – արագ վեր ելաւ սանդուխէն եւ Լէոնորի սենեակին դուռը զարնելով պոռաց.

— Ես եմ, տիկին, Ֆիլիփը:

— Ի՞նչ կ'ուզես, հարցուց Լէոնոր սենեակին դուռը բանալէ յետոյ:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Յակոբ Առաքելեան եւ Հայ Սպայից Միութիւնը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ Միութեան քարտուղար՝

ՅԱԿՈԲ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Դեկտ. 18, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

×

Այրի Տիկին Սրբուհի Մըսըրլը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Դեկտ. 18, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ԳԵՂԱՄ ՄԸՍԸՐԼԸԻ

եւ քրոջ՝

ՄԱՐԻԱՄ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ

յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գիզիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Միլոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, մեծ–մօր, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ԳԻԶԻՐԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին եւ

ՔԵՐՈՎԲԷ ԳԻԶԻՐԵԱՆԻ

յիշատակին։

Այս Կիրակի, Դեկտ. 18, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Տէր եւ Տիկին Սերժ Գօչունեան, Ալէթ Գօչունեան եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Դեկտ. 18, Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի՝ 26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր, մատրան մէջ իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԳՈՉՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

×

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Դեկտ. 18, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, յուշելու բաժնուած ընկերուհիներու յիշատակին։

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԻՍԻ.— Պ. Զատիկ Խաչիկեան Կարապետ Մուրատեանի կնկծալի մահուան առթիւ իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Սարգիս եւ Սրբուհի Մուրատեանի եւ Գրիգոր ու Իռէն Փափազեանի եւ այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 40 Ֆր. Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին եւ 40 Ֆր., Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան, 20 Ֆր. Որբերու Օգն. Մարմնին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ի։

ՆՈՒԷՐ

Պ. Շաւարշ Հազարապետեան (Ժանթիյիէն) 25ական Ֆր. կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն (ստանալ Յառաջէն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Պ. Փօլ Տէրտէրեանէ եւ 50 Ֆր. Մշակոյթի Տան իր ողբացեալ բարեկամին Թովմաս Մարտիրոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սփիւռ – Կոմիտաս երգչախումբը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, Կիրակի Դեկտ. 18ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ողբացեալ ղեկավար՝

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

մահուան 30րդ տարելիցին առթիւ։

Անցեալ տարիներու Ալէմշահի օրով երգչախումբին մաս կազմող անդամ-անդամուհիները եւ ներկայիս անդամ–անդամուհիները կը հրաւիրուին իրենց ներկայութեամբ յարգելու ամէնուն սիրելի՝ ղեկավարին յիշատակը։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ

Կիրակի Դեկտ. 18, Պուլ. Օտոյի Հայոց եկեղեցիի պաշտպան Ս. Յակոբ Մըծբնացիի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ պատարագի մատաղի օրհնութիւն կը կատարուի։ Կը պատարագէ եւ քարոզէ թաղին հովիւ՝

ՆՇԱՆ ՔՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դեկտ. 18, Կիրակի ժամը 15.30էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի եւ Առաջնորդ Փարիզի

Աշակերտութեան կողմէ երգ եւ արտասանութիւն

ՎԱՃԱՌՔ

— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇԱՎԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 20րդ տարեդարձը կը տօնուի Դեկտ. 18ին, Կիրակի, առաւօտեան հանդիսաւոր պատարագ։ Կը նախագահէ եւ կը պատարագէ Արեւմտ. Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ բարերարներ՝ Արմենակ Համբարձումեանի, Սարգիս Պալապանեանի, Սարգիս Մատաքի, ողբացեալ ծնողաց ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ եւ դպրոցի հանգուցեալ հիմնադիր բոլոր անդամներու անմոռաց յիշատակին։

Cercle d'Echecs du Yan's

(4ème saison)

Tous les Mardis de 20 h. 30 à 23 h. 30

Initiation - Perfectionnement

Rencontre avec d'autre cercles

5, Ave. Reille, 75014 Paris

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Սէն Մօրիսի մասնաճիւղը մանուկներու օրը կը տօնէ այս Կիրակի, Դեկտ. 18, ժամը 15ին, եկեղեցւոյ սրահը։

Ուրախ մթնոլորտ։ Գեղարուեստական բաժին։ Նուէրներու բաշխում։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳԱՏՕՆ

31 Դեկտեմբեր ժամը 22էն սկսեալ

Réveillon du Jour de l'An

à la Maison de la Culture Arméniene de Marseille, 31 Décembre à partir de 22 h. jusqu'à l'aube

Menu de Réveillon — Orchestre — Cotillons — Ambiance — Danses Arméniennes

PRIX 150 F.

Réservez vos tables dès à présent en téléphonant à la M.C.A. 50-15-09

(tous les jours)

Meeting - Débat

POUR LA LIBERATION DE

PARADJANOV

Le Vendredi 16 Décembre 20 h. 30 à la Mutualité (Rue St-Victor — Métro : Maubert - Mutualité)

Avec la participation de plusieurs organisations et personnalités

COMITE PARADJANOV

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Դեկտ. 24, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

24 Décembre de 21 h. jusqu'au matin

SALLE PALMA

210, Fbg. St-Antoine — Paris)12e)

(Métro Faidherbe-Chaligny)

ARMAND

et SON ENSEMBLE ARAXE

COTILLONS SURPRISES

RESERVATIONS

Prière de réserver les tables d'avance tous les matins jusqu'à 10 heures

Tél. : 343-04-20

Prix de la soiré-dîner inclus 150 F.

Pour les jeunes, entrée à partir de 23 heures — 40 F.

(*consommation obligatoire ensus*)

CONVOCATION A L'ASSEMBLEE GENERALE ORDINAIRE DU 22 DECEMBRE

En raison de l'irrégularité dans la distribution du courrier les *Amis de la Fondation MARIE NOUBAR* informent leurs membres par voie de presse que se tiendra le 22 Décembre à 20 h. 30 l'assemblée générale ordinaire annuelle à la Fondation Marie Noubar, Maison des Etudiants arméniens, 57 Boulevard Jourdan, 75014 PARIS.

Ordre du jour : Rapport moral — Bilan financier — Modifications éventuelles des statuts — Questions divers.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28

Հ.Բ.Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան ճաշ–պարահանդէսը Յունուար 28, Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Քոնքորտ Փլաժի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

×

Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

կը տօնէ Փետր. 11ին Պանեէօ–Բաշանի Շառլ–Միշէլ սրահը։

Գեղարուեստական բաժին եւ պարահանդէս։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 17ին

Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, Տեսչութիւնը եւ Ծնողաց Միութիւնը սիրով կը հրաւիրեն բոլոր ազգայինները, դպրոցի տօնածառի հանդէսին։

Ժամը 16ին վարժարանի մատրան մէջ պատարագ աշակերտներու երգեցողութեամբ։

Ժամը 17ին, Թատերասրահին մէջ, դարդարուն հանդիսական ուրախ մթնոլորտ, ճաշ, մանուկներու նուէրներու բաշխում։

Գեղարուեստական բաժին.—

Վարժարանի երգչախումբը, վարժարանի նորակազմ նուագախումբը, վարժարանի նորակազմ պարախումբը։

ՆՈՐԱՑՐ իր համակրելի ձայնով եւ կիթառով։

ՍԵԴՐԱԿ ԳՈՒԼԱԳՍԸԶԵԱՆ իր ջութակով (Ռատիօ – Ֆրանսի առաջին ալթօ)։

ՌՈՒԲԷՆ եւ ՅԱՐՈՒԹ իրենց խանդավառ զուգերգներով։

ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր նուագախումբով։

Խաղեր — արտասանութիւններ։

Մանուկներու համար՝ Կաղանդի նուէրներ։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Դեկտ. 18ին Ս. Յակոբայ տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։ Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ մէջ ծառայող հանգուցեալ հոգեւորականներու, հոգաբարձուներու, կրթական մշակներու եւ դպիրներու։

Օրուան տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարուի «Կոմիտաս երգչախումբ»ի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պր. Մ. Օֆլազի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Դեկտ. 18, Ս. Յակոբայ տօնին առիթով տեղի կ'ունենայ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ, զոր կը մատուցանէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յետ պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն Պալագեան Սրբազանի, բարերարներ Վահագն Խորասանճեանի, Օննիկ Հայկազեանի, Տոքթ. Յակոբ Սիվրիհիսարլեանի, Արամ Թէքէեանի, Տիրան Թէքէեանի, Յակոբ Մալաքեանի, Թահթաճեանի, Վ. Սահաթճեանի, Ե. Արմէնի, Յ. Վարդանեանի հոգիներուն համար։

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
16
VENDREDI
16 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.010
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.010

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Միշտ ներկա՛յ, իր գրականութեամբ

«Եկեր եմ ծով՝ կարօտով եւ կապոյտ ծովն է անհուն… Ափ է օտար, անծանօթ, ծանօթ սակայն, ծանօթ ծով, Միջերկրական արեւելք՝ արեւմուտքի մէջ, երկիր…»:

Ն. Ս.

Հինգ տարի առաջ, կը ձիւնէր, Թիէի հսկայ գերեզմանատան մէջ, ուր առժամապէս կը թաղուէր Սփիւռքի մեր գրականութեան մեծերէն՝ Նիկողոս Սարաֆեան:

Այսօր ձիւն չկայ, Բաննի այն գերեզմանատան մէջ, ուր վերջնապէս կը հանգչի Սփիւռքի մեր գրականութեան մեծերէն՝ Նիկողոս Սարաֆեան իր սիրած Միջերկրականին դիմաց, յաւիտենապէս թաղուած իր լռութեան մէջ:

Գուցէ այլեւս այցելու իսկ չունի իր շիրիմը: Կարեւոր չէ: Շիրիմները եղած են ունայն մխիթարութիւն մը տալու համար ողջերուն: Բան չեն բերեր մեռնողին: Թող, այսօր, իր մահէն հինգ Դեկտեմբերներ ետք, ծաղիկ ալ չդնենք իր շիրիմին: Կարեւոր չէ: Մենք կարեւորագոյն կը նկատենք, որ սփիւռքեան մեր գրականութեան մշակները, շիրիմներէն անդին, ապրին իրենց ստեղծագործ միտքով:

Հինգ տարի ետք, դեռ Հայաստան ոչ մէկ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ հանդէպ անոր՝ որ գրականութիւնը դասեց ամէն բանէ վեր: Արհեստով պարզապէս գրաշար եւ լա՛ւ որ այդպէս էր, կրցաւ գրել միայն այն ատեն, երբ բան մը ունէր ըսելիք եւ ոչ թէ ապրուստ ճարելու համար: Արուեստը՝ արուեստի համար, դժուարահաճ, ծայրայեղօրէն բծախնդիր, քիչ գրեց ու յաճախ պատռեց: Ուզեց միշտ կատարեալին հասնիլ:

Մահէն հինգ տարի ետք իսկ, իր գրականութիւնը չէ «ներգաղթած»: Ինչո՞ւ:

Ու ինչպէս դառնութեամբ չզարմանալ երբ հայրենի գրագէտներ, առանց վարանումի, կարծիք ալ կը յայտնեն Սփիւռքի գրականութեան մասին, որուն ծանօթ ալ չեն: Գուցէ յանցաւոր չեն, բայց մենք ալ իրաւունք ունինք ըսելու, որ չի բաւեր կարդալ ու հրատարակել Հայաստանեան վիզայի արժանացած սակաւաթիւ վաւերական գրիչներ ու բանակ մը անարժէք գրչակներ, խօսելու համար արմատախիլ Հայութեան մը գրականութեան մասին: Մենք կը պատկանինք այն սերունդին, որ պարտադրաբար ըմբռնեց թէ կարելի պէտք է դարձնել ապրիլ Հայութիւնը, առանց հողի:

Դպրոցի նստարաններուն վրայ գիտակցեցանք թէ սերտելով հանդերձ Հիւկօ եւ Ռասին, պէտք չէ մոռնանք Վարուժանն ու Տէրեանը: Ու հայ գրագէտը, Նիկողոս Սարաֆեան, օրուան մէջ Ֆրանս-Սուառ շարեց բայց երեկոները վերադարձաւ մայրենիքին ու գրեց՝

«Տէ՛ր, աշխատանքս է քերթուած,
Եւ ընդունէ՛ զայն՝ որպէս աղօթք,
հաւատք լուսեղէն,
Տէ՛ր, որ անվերջ կը շինես ու կը շինուիս
նոյն ատեն»:

Հինգ տարի առաջ, Թիէի գերեզմանատունը, թաղուած ձիւներու տակ, Ծնունդի հէքեաթի մը անիրական տեսքն ունէր ու մենք հայ բանաստեղծը կը յանձնէինք հողին: Քիչ ետք, ընտանիքը զինքը պիտի տանէր Միջերկրականի ափին ուր է այսօր՝ Նիկողոս Սարաֆեան, յաւիտենապէս բացակայ, բայց միշտ ներկա՛յ, իր գրականութեամբ:

«ՅԱՌԱՋ»

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ
1905 - 1972

Ի յիշատակ Սփիւռքի այն վաւերական գրագէտին, որ եղաւ մեր տարաբախտ աշխատակիցը, լաւագոյն նկատեցինք էջերս տալ իրմէ (էջ 2-3) որպէսզի իր մահէն ետք՝ ան ապրի իր Գործով

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍԸ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ ՅԱՅՏՆԵՑ ԹԷ ՓՈԼԻՍԱՐԻՈՅԻ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՈՒԹ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐԸ ԱԶԱՏ Կ՚ԱՐՁԱԿՈՒԻՆ ԾՆՈՒՆԴԷՆ ԱՌԱՋ

Նախագահ Ժիսքար տ՚Էսթէն հեռատեսիլի Ա. կայանէն, պատասխանելով չորս լրագրողներու (Տըլառիւ՝ Լը Մոնտ, Ժան Տանիէլ՝ Նուվէլ Օպսերվաթէօր, Ռոլան Ֆօռ՝ Օռոռ, Մաքս Քլօ՝ Ֆիկառօ) պարզեց Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը եւ գլխաւորաբար շօշափեց հետեւեալ կէտերը՝

Եւրոպա, քաղաքական ապաստանի իրաւունքը, Միջին Արեւելք, Փոլիսարիօ, ֆրանքօ-ալժերական յարաբերութիւնները:

Ժիսքարի համար պէտք չէ շատ քննադատել Եւրոպան եւ տեսնել թէ ան լաւ տոկաց ներկայ տագնապին: Ինչ կը վերաբերի քաղաքական ապաստանի, Նախագահը կը յիշեցնէ որ աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ, ամէնէն շատ քաղաքական ապաստանեալ ունեցողը Ֆրանսան է բայց ասոր կողքին կայ ոճիրի վերաբերող տէրութեան յանձնելու օրէնքը: Միջին Արեւելքի նպատակակէտը խաղաղութիւնն է: Չընդունիր թէ վարանոտ եղած է Ֆրանսա Սատաթի Իսրայէլ այցելութեան առթիւ այլ կ՚ըսէ թէ դէմ չէ արտայայտուած: Կը կրկնէ պաղեստինեան ժողովուրդին հայրենիքի մը իրաւունքը (չըսեր՝ Պետութիւն): Տրամադիր է բարելաւելու յարաբերութիւնները Իսրայէլի հետ եւ կ՚ուզէ որ Պեկին Փարիզ գայ:

Վերջապէս կայ Փոլիսարիօն: Պէտք է ըսել թէ Ժորժ Մառշէ ծանր ապտակ մը տուած էր Նախագահին քանի մը ժամ առաջ: Արդարեւ, Ալժէէն օդանաւ նստած ատեն, համայնավար պարագլուխը կը յայտարարէր՝ «Ութ Ֆրանսացիները որոնք այժմ Փոլիսարիոյի ձեռքն են իրենց ընտանիքին մօտ կ՚ըլլան Ծնունդին»:

Պարզ է որ երբ Ֆրանսական կառավարութիւնը բանագնաց մը ղրկեց Ալժէ, երբ Վալտհայմ դիմում կատարեց, երբ Միթերան միջամտեց եւ ի վերջոյ Մառշէն է որ կուտայ աւետիսը, բոլորին համար դժուար մարսելի է, նոյնիսկ Ընկերվարական կուսակցութեան, որ «հապը լեղի» գտնելով հանդերձ (Միթերան ալ երկու ժամ առաջ Թոքիօ մեկնած էր) Մառշէի յայտարարութենէն քանի մը ժամ ետք, զեկոյց մը հրապարակեց, ուր կ՚ըսէր թէ Փոլիսարիոյի ձեռքը գտնուած պատանդներու ազատագրումը մերձաւոր է: Ապա, զեկոյցները իրարու կը յաջորդէին եւ Փոլիսարիօն ալ զեկոյցով մը կը հաստատէր թէ «բծախնդիր պահպանելու բարեկամութեան եւ համախոհութեան կապերը Ֆրանսացի ժողովուրդին հետ, որոշած է ութ գերիները ազատ արձակել»: Դեռ Քուրթ Վալտհայմն ալ աւելի ուշ կը յայտարարէր թէ Փոլիսարիօն «դրական կերպով» պատասխանած է իր դիմումներուն:

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ ոք կ՚անտեսէ Մառշէի յաջողութեան «ընտրական» նկարագիրը եւ Հինգշաբթի առտու մամուլը շատ բարեացակամ չէր այդ ուղղութեամբ, նոյնիսկ եթէ ամէն մարդ ուրախ է այս ելքէն, մարդկային գետնի վրայ: Շատ խիստ է մանաւանդ Ֆիլիփ Թեսոն, որ Քոթիտիէն տը Փարիի մէջ «Ապտակ մը Ժիսքարին» խորագրին տակ կը վերլուծէ պատահածը, եզրակացնելու համար թէ այս ողբալի հարցը մէկ նոր երեսն է քաղաքական ազգային թէ միջազգային բարքերու վատթարացման:

Նախագահը յայտնեց թէ ուրախ է որ ի մօտոյ ազատ կ՚արձակուին, չեշտելով թէ կը փաստուի որ պատանդներ էին եւ մարդ քաղաքականութիւն չըներ պատանդներով:

ՏԻԿ. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այրի Տիկին Սահակ Տէր-Թովմասեանի յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Դեկտ. 16 առաւօտեան ժամը 9.15ին Անթիյիի եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնմորանսիի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար դամբարանը, ուր 1960էն ի վեր կը հանգչի Սահակ Տէր-Թովմասեան:

Դագաղը Անթիյիի (1 Ռիւ ժան Ֆիլօ) Հանգստեան Տունէն կը փոխադրուի ժամը ճիշդ 9ին:

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ ժողովը (ոմանց կողմէ որակուած՝ յոյսի ժողովը) կը շարունակուի մինչ անսպասելի կերպով Իսրայէլի վարչապետը՝ Ուաշինկթըն գնաց եւ Քարթըրի հետ տեսակցութեան առթիւ, կ՚ըսուի թէ Իսրայէլ կրնայ յանդուգն զիջումներ ընել:

ԹՈՒՐՔԻԱ 700 զինուոր պիտի քաշէ Կիպրոսէն, ըստ Արտաքին նախարար Չաղլայանկիլի յայտարարութեան եւ յետագային ալ պիտի շարունակէ պակսեցնել գրաւման իր զօրքը:

ՏԷՄԻՐԷԼԻ վիճակը օրէ օր աւելի կը տկարանայ, ատալէթական երկու երեսփոխան եւս հրաժարած են կուսակցութենէն, որուն հետեւանքով Տէմիրէլ այլեւս բացարձակ մեծամասնութիւն չունի ժողովին մէջ: Կիրակիէն ի վեր հրաժարողներուն թիւը հինգի հասած է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ Ս. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Քանդակագործ Սարգիս Բաղդասարեան պարգեւատրուած է «Շոփրոնի գեղարուեստական նկարագրի զարգացման մարզէն ներս ընծայած մեծ ծառայութեան համար» ոսկէ մետալով, ինչպէս նաեւ յիշեալ քաղաքի 700ամեակին առթիւ պատրաստուած մեծ մետալով: Հայ արուեստագէտը յիշեալ պարգեւատրման արժանացած է «Յաւերժական բարեկամութիւն» անուանումը կրող այն յուշարձան-քանդակին համար, զոր ստեղծած է ան իբրեւ խորհրդանիշ վերջին հինգ տարիներուն Հունգարիոյ եւ Հայաստանի միջեւ հաստատուած կապերու: Յուշարձանը, որ դրուած է Շոփրոն քաղաքի այն շրջանը որ կոչուած է Երեւան, կը ներկայացնէ ազգային տարազներով Հայուհի մը:

ԷՋԵՐ ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆԷ

ԱՆՀԱՏԸ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Երիտասարդ մտաւորականը կը փակէ աչքերը ու լոյս մը կ'ողողէ իր հոգին: Անծանօթ, անյայտ լոյս մը՝ որ սակայն կ'ոգեւորէ զինքը: Կեանքը իր ինքնութիւնը գտնելու ճիգ մըն էր եղած իրեն համար: Եւ տարիներէ ի վեր, իր բոլոր որոնումներուն մէջ, եկած կանգ էր առած իր մտածումը արգելքի մը առջեւ: Իր ցեղին անորոշ վիճակը կ'ազդէր իր սեփական լինելութեան վրայ: Իր մէջ խճողուած այլազան հարցերը կը մնային անլուծելի: Եւ ան իր բոլոր ստեղծագործութիւններուն մէջ չէր գտներ իր սեփական ձայնը: Օտարութեան մէջ, ոչ միայն մարմնապէս այլ եւ հոգեպէս կ'ապրէր հետզհետէ քայքայող կեանք մը: Ծարփխէն հեռու, արմատէն փրթած ու զանազան հոսանքներու մէջ ծփացող բոյս մը: Իր ստեղծագործութեան ճակատագիրն իսկ կը մնար իրեն համար կասկածելի, քանի որ կը գործածէր լեզու մը անըմբռնելի արդէն վերջին սերունդին համար:

Որքան ալ մեծ ըլլար իր զարգացումը ու արգասաւոր՝ մեր ապրած մթնոլորտին պերճութիւնն ու ազատութիւնը, իրեն կը պակսէին իր հայրենի հողէն ճառագայթող հոսանքները, որոնք պիտի լուսաւորէին իր ստեղծագործութիւնն ու իր ամբողջ էութիւնը: Եւ հիմա, բացուեր էին իր առջեւ իր ազգին ամէնէն արիւնոտ եւ ամէնէն արեւոտ էջերը: Եւ ահա, իր ձեռքերը կը դպէին յոյսի մը մագաղաթին: Մեր սերունդի ամէն մէկ տղայ կը կրէ իր մէջ մեր ազգային վէպին ամէնէն գլխաւոր գլուխները — Յեղափոխութիւն, Սփիւռք, յուսախաբութիւն: Եւ ան թերեւս իր ամբողջ ժողովուրդին պատմութեան եզրակացութիւնն է եւ նախարանը նոյն ատեն: Ան՝ որ իր կաշիին վրայ զգաց խանդավառութեան եւ քայքայումի տենդերը: Եթէ մեր Հայրենիքը խաւարին մէջ մնաց պարապ՝ արիւնոտ բեմի մը պէս, իր դերակատարները անցան աշխարհի բոլոր երկիրներու հասարակութեան մէջ, չարունակելու համար կիսատ մնացած ողբերգութիւն մը: Եւ ահա, ամբողջ աշխարհը վերածուեր էր յանկարծ հսկայական բեմի մը, ուր մեր սերունդը կը ներկայանար իր կիսատ-ւարտ տրամովը, հպարտօրէն խորհելով թէ իր գոյութիւնը դեռ արժէք մը կը ներկայացնէր: Ու իր մատները կը դպէին հին, շատ հին մագաղաթի մը: Կը խորհի:

— Բայց պէտք է թօթափել ոչ միայն մեր ուղեղին վրայ ծանրացող օտարութեան թալիշէ մամուռը, այլ եւ մեր քայքայումէն իսկ ծնած նեխութիւնը, որ մանաւանդ քանի մը պիտաւոր գրողներու շնորհիւ մտաւ մեր գրականութենէն ալ ներս: Զինադադարէն մինչեւ 1939 ապրեցանք յօշոտումի այլանդակ շրջան մը, ուր ծաղրուեցաւ մեր մեծ ողբերգութիւնը, հեգնուեցան մեր աստուածային հերոսները, մեր եկեղեցին: Ախտագին, չար, տգէտ, սարկացնող յօշոտում մը: Թունոտ ու մաղձոտ ակռաները մխրճուեցան մինչեւ մեր անմեղ նահատակներուն սիրտին ու մեր ամէնէն պայծառ իմացականութեամբ օժտուած ուղեղներուն մէջ իսկ: Եւ ամէնէն տխուրը՝ ժողովուրդը կը ծափահարէր: Եւ ուրացումը ընդհանրական էր գրեթէ: Գաղթահայ ոգին կը նմանէր անոր որ կացինի հարուածներով կը կտրէր իր ոտքի տակի միակ ճիւղը, ինքզինքը կ'ուրանար, յիմարաբար ձգելու համար պարապութեան մէջ:

Բնադատութիւնները անհրաժեշտ են անշուշտ: Կարելի չէ միօրինակ կարծիք մը պատրաստել ամբողջ ժողովուրդի մը: Երկու քարերու բախումէն կը ծնի լոյսը: Կամ դառնութեան սրբազան կայծը: Բայց ո՞ւր էր այդ լոյսը, այդ կայծը...: Ոչ միայն այդ, այլ եւ ժողովուրդները իրենց պատմութեան մէջ ունին վայրկեաններ ուր անհրաժեշտ կը դառնայ միակտուր, ամբողջական նկարագիրը:

Անոնք կը ստեղծեն նոյնիսկ անգոյ առասպելներ: Ո՞վ խորհած է փորել եւ պեղել անոնց դիցավէպերը, անոնց ազգային պատմութիւնները: Ճշմարտութիւններն անգամ ներկայացուած են քառապատկուած գեղեցկութեամբ: Մինչդեռ մե՞ր մէջ: Մենք կ'աշխատէինք սպաննել մեր իրական ու բացառիկ աւանդավէպը: Եւ ատիկա այնպիսի շրջանի մը, ուր նոր սերունդը գաղութներու մէջ պէտք ունէր ամէնէն աւելի հաւատքի եւ երազի:

Իրողութիւնը այն է որ մեր աչքերէն հեռու եղած է մեր հողը, այն որ մեր հոգեկան ներդաշնակութիւնը պիտի ըստեղծէր, պիտի կաղապարէր մեր չեչտուած անհատականութիւնը իր յեռներուն եւ իր դաշտերուն համաձայն: Մինչ այդ, մեր երկու ծայրայեղութեանց մէջ (գաղափարապաշտ եւ նիւթապաշտ), մենք կ'ապրինք զուտ անհատական կեանք մը, վատնելով մեր արժէքները: Եւ ո՜րքան ողբերգական է մեր հայրենիքի սէրը՝ որ ներկայ է բոլորին սրտին մէջ ալ, ամէն գոյնի տակ, ուրացուած, հալածուած, բայց միշտ ներկայ՝ իբրեւ մեր երկրորդ բնոյթը, մեր խառնուածքին կենսական աւիշը: Ջուլ՝ գայն, հայրենիքի գաղափարը՝ մեծ ու պզտիկ բառերէն որոնք շատ անգամ գործածուեցան անզիտակցաբար, ինչպէս պատանի մը կը գործածէ իր նոր սորված խոշոր բառերը որոնց իմաստէն աւելի կը տարուի անոնց հնչականութենէն: Նետել այդ բառերը՝ որ կարկտանի պէս ինկան մեր ասպետներուն վրայ, եւ անկարող անոնց զօհողութեան մեծութիւնը եւ սրբազան կրակը տալու, դարձուցին զանոնք թշուառ, տափակ էակներ:

Ճի՛շդ է, կայ զտումի մեծ աշխատանք մը: Բայց անվրէպ է յոյսը: Անիկա, թաղուած այս բոլոր խորթ ու վտասերող տարրերուն տակ ներկայ է միշտ, շաղկապուած հայրենիքի բառին հետ, ներկայ՝ դարերէ ի վեր, չցամքող ակի մը պէս, լինելութեան առաջին սանդուխին վրայ սպասող ուժի մը պէս, որ կը փընտռէ իր յայտնութեան օրն ու ժամանակը, որ կ'արհամարհէ բոլոր վտասողջ տարրերը: Ճիշդ է, արդար դառնութիւններ կամ հզօր երկիրներու դէմ, հոսելու դէմ որ փոխանակ ունենալու մեր ցեղին առաջասոր, պառեցին զայն: Եւ ցեղը մնաց բաց ու ամայի ծովերուն վրայ իր բոլոր յոյսերուն պատրանքին վրայ խոկալով: Անհատները դարձան ծփուն ու այլամերժ: Բայց այդ բոլոր յուսախաբութիւնները կը պատկանին մեր խելքին եւ ոչ թէ մեր սրտին: Այլ խօսքով՝ մեր սխալած, ընկճուած մտածումին խորը, մեր սիրտը կ'ապրի, մեր արիւնը կը շարունակէ իր լոյսի կայլակներով հիւսել ինչ որ մտածումը կը քակէ: Այդպէս, անյայտ, մեր սիրտը պայքարած է բոլոր արշաւանքներէն վերջ, որ եկած անցած են մեր երկրին վրայէն, բոլոր դժբախտութիւններէն վերջ, որոնք փոխանակ կասեցնելու իր թափը, աւելի եւ աւելի կենդանացուցած են զինքը: Որովհետեւ, ինչպէս որ արիւնը իր ամբողջ ուժովը կը դիմէ դէպի մարմնի մը վիրաւոր մասը, բուժելու համար վէրքը, այնպէս եւ ժողովուրդի մը ոգին, առաւելապէս մերինը, դիմած է ու կը դիմէ դէպի իր զանգուածին ամէնէն տկար մասը: Ու կարեւորը այդ իսկ է ցեղի մը համար: Իր անհատներու զանգուածային սպանդէն վերջ, ձուլումի եւ քայքայումի զառիթափին վրայ այդ տիեզերական ուժին յամառ եւ կենսարար ներկայութիւնը: Անոր թաքուն ծաւալումը՝ իրեն խորթ վարդապետութեան մը տակ, որ պարտադրուեցաւ իրեն, քսան տարիներէ ի վեր, իր կարեւոր մէկ մասին վրայ: Այդ թաքուն ծաւալումը հոս, գաղութներուն մէջ իսկ ուր Մարկոս մը, Արգար մը, Տիգրան մը՝ ժխտելով անցեալը, կը կառչէին նոր գաղափարաբանութեան մը, որ օտար էր իրենց, մեր բոլոր ընդգրկած գաղափարաբանութիւններուն պէս: Զարմանալի զուգադիպութիւն մը, հայրենիքի թաքուն սէր մը՝ հայրենիք, եկեղեցի եւ ամէն սրբութիւն եւ ամէն աւանդութիւն ուրացող վարդապետութեան մը տակ: Ու ասիկա հաստատուած ճշմարտութիւն մը եղաւ մեր մայր հողին վրայ ու անկէ դուրս: Պիտի գայ ժամանակը երբ բոլոր աչքերը աւելի յստակօրէն պիտի տեսնեն զայն: Իր փշոտ կեղեւէն դուրս եկող պտուղի մը պէս, մեր ցեղին ոգին իր թաքուն աշխատանքներուն արդիւնքը պիտի բանայ մեր աչքերուն առջեւ: Ցեղին անծանօթ ոգին...:

Այսպէս կը մտածէ երիտասարդ մտաւորականը ու կը դարձնէ եզրակացութեան էջը, ուրկէ անդին կը խորհի իր մատներովն իսկ սկսիլ նախաբան մը: Վասնզի, պարտաւոր է ան իր խօսքն ու իր աւիշը դնել իր ազգային այդ աւանդական մատեանին վրայ, վասնզի, անգամ մը որ կը գիտակցի իր ցեղին անսպառ յոյսին եւ հայրենիքի սիրոյն, բնութիւնն ու իրերը ու դէպքերը իր շուրջ կը դառնան խոստում մը: Որովհետեւ ան կը գտնուի նոր դարաշրջանի մը սեմին վրայ ուր ծովերէ ծով տեղի կ'ունենայ հսկայ յեղաշրջում մը: Որովհետեւ, իր ցեղին մագաղաթները որքան ալ արդար ըլլան, իր հպարտութիւնը չի կրնար ներկայանալ միայն զոհերու արեան պատմուածովը: Անհրաժեշտ ու կարեւոր է նաեւ իր նախաբանը:

Եւ մտաւորականին դէմքին վրայ, ուր ծերացած երիտասարդութիւն մը կը բերէր իր խանդավառութիւնն ու իմաստութիւնը, յայտնուեցաւ տարիներէ ի վեր առաջին ժպիտը՝ իբրեւ մեր յոյսին եւ հայրենիքին վերակենդանացման առաջին ցոլքը, որ ցոլքն է նոյն ատեն իր ինքնութեան, իր անձնական վերադարձումին եւ հաստատութեան, իբրեւ առաջին տառը իր նախաբանին:

«Հայկաշէն», 1942

ԱՆԿՈՂԻՆԸ

❋

Շատ կարեւոր տեղ մը ունի անկողինը մեր կեանքին մէջ: Օրօրոց, հանգստարան՝ ինկողին՝ եւ վերջին հանգրուան: Բացառիկ նշանակութիւն մը կ'առնէ ծնընդաբերութեան կամ ամուսնութեան օրերուն: Զգուշութեամբ, վախով եւ սրտի բաբախումով կը մօտենանք անոր՝ երբ սիրելի հիւանդ մըն է իր մէջ պառկողը:

Արդար է ան երբեմն եւ մերթ լպիրշ: Անկեղծ է եւ կարեկից: Բայց չար՝ նաեւ երբեմն՝ հակառակ իր չուշանային ճերմակութեան, խէժի պէս մածուցիկ ու ծանր՝ երբ չես կրնար քնանալ: Սարդոստայն մը՝ ուր կը կեդրոնանան աշխարհի բոլոր թելերը՝ բոլոր արձագանգներով՝ կը կաշկանդեն քեզ: Ու սարդ մը՝ որ կը սահի ուղեղէդ դուրս, ծնունդ մտածումիդ ու խղճմտանքիդ՝ կը սկսի ծծել քեզ այն ատեն՝ ծծրակէդ կամ ճակտէդ՝ խաւարին մէջ՝ վրադ սեւեռուած բարեկամ կամ թշնամի աչքերուն տակ:

Կան մաքուր, ձիւնի պէս ճերմակ անկողիններ, կան պանդոկի աղտոտ անկողիններ՝ ուր մլուկներն ու անիծներն են որ կը հալածեն քեզ: Երբ կ'ելլես, կը վառես լոյսը, կը տեսնես ամբողջ ողբերգութիւնդ սաւանին եւ բարձին վրայ: Արեան գիծեր՝ կայծերու պէս սլացող բիծեր եւ սատղեր: Կը նայիս քնատ աչքերով, քերելով գլուխդ ու կուրծքդ, կռնակդ ու թեւերդ: Կը պառկիս վերջապէս կրկին, թշնամիներուդ դիակներուն վրայ, սպասելով նոր հալածանքի մը՝ որ ահաւոր տառապանք մըն է, այնքան յոգնած եւ ուժասպառ ես արդէն՝ անքնութենէն եւ մարմնիդ բոլոր կողմերէն մինչեւ սիրտդ հասնող ասեղներուն ցաւէն:

Անկողիններ կան որ երբեք խնամք չեն տեսներ: Ուրիշներ տակնուվրայ կ'ըլլան ամէն օր, մանրակրկիտ մաքրութեան մը կ'ենթարկուին: Այնպէս որ, երբ անկողին մը տեսնես, կ'ըմբռնես գրեթէ տիրոջ նկարագիրը եւ նիւթական պայմանները: Կան պերճ, շքեղ բայց թափթփած անկողիններ:

Կան աղքատ, համեստ այլ մաքուր եւ անմեղ անկողիններ: Կան տափական անկողիններ: Ուրիշներ՝ որ իշխանական դարդեր եւ զինանշաններ կը կրեն: Կան բանուորի, վանականի, պանդուխտի եւ աքսորեալի անկողիններ:

Անկողին ըսելով կը հասկնամ նաեւ մահիճը: Եւ կան շնորհալի եւ անշնորհ մահիճներ: Տխուր են սերունդէ սերունդ անցած կաղնեփայտէ մահիճները գիւղերուն որոնց մէջ պառկողը սնտուկի մը խորը ինկածի չափ կ'ըլլայ:

Տ խ ո ւ ր՝ երկաթէ մահիճները երբեմն՝ որ կը ճռնչան եզան կառքի մը պէս: Կը թրթռան իրենց զսպանակները, կը խրին միսերուդ՝ երբ աջէն ձախ կը դառնաս: Կան նաեւ կարապի կամ նժոյգի նման մահիճներ, պզտիկ ու մեծ: Ազնուական տիվաններ...:

Այլազան են անկողին եւ մահիճ: Բայց մեր տրամադրութենէն կախում ունի յաճախ անոնց արժէքն ու հմայքը: Պատահած է որ, երկար ճամբորդութենէ մը վերջ, հրաշալի գտնենք անծանօթ սենեակի մը թշուառ անկողինը: Քարն իսկ քաղցր կուգայ մեզի երբ խոնջ ու քնատ ենք: Անկողինի մը արժէքը կախում ունի նաեւ մեր մարմնին սովորութիւններէն:

Ձեմ մոռցած: Տարիներ առաջ, ամիսներով կայարաններու քարերուն վրայ պառկելէ վերջ, տառապեցայ առաջին գիշերը երբ, հայրենական տունս վերադառնալով, արժանացայ կակուղ ու մաքուր անկողինի մը: Օրեր վերջ նոյնիսկ, մարմինս կը փնտռէր յեղափոխութեան այդ երկրին քարերն ու սրճարաններուն աթոռները:

Ձեմ կրնար մոռնալ նոյնպէս հիւանդանոցի գիշերներս: Անկողինը խորխորատ մըն էր այդ օրերուն, կրակ մը: Կ'այրէի անոր մէջ ու կ'իյնայի հետզհետէ աւելի վար՝ ուժասպառ եւ քուրջի մը չափ թոյլ: Այդ օրերէն խորշանք մը եւ վախ մը դեռ՝ ամէն անգամ որ անկողինին կը մօտենամ: Ահաւոր է օրերով եւ գիշերներով պառկիլը...:

Կը սիրեմ զայն եւ կը վախնամ անկէ...

Ուրախութեամբ կը մօտենամ անոր ամէն գիշեր: Մոգական գործ մըն է որ պիտի առնէ եւ տանի զիս անձէս ու մարգերէն անդին: Բայց ո՞վ գիտէ թէ ինչե՛ր կրնան պատահիլ մինչեւ լոյս: Եւ երազնե՞րը որ մղձաւանջի կը վերածուին:

(Շար. – 1)

×

Աշուն էր: Կը պղնձէր այդ գիրքերը: Ոսկեայ ու պաղ էր խանութը, դամբա– նային: Նաւ մըն էր ժամանակին անծա– նի վրայ: Դուրսը՝ ջուր կը թափէր մայթաստղ ծառերուն: Աշնան փողակները կարմրեցին բլրակը գէթ եղող հանգր– ւանքներուն երկայն ձողերը: Կը լուսէին ծովային թռչունները ծիծերը: Մարդիկ կ՚անցնէին սառուերնեաւ պէս: Վառեր կը մնային: Կ՚երեւային տասա– նող կայմերու ծրարները:

Հովեն ելած վրայ կախուած զանգակը: Տէրը, որ պառկած էր խանութին ետեւի մասին մէջ, գլուխը երկարեց պատուհանէն դուրս, նայեցաւ եւ պատին եւս զարմացաւ: Ընդունեցայ եկողը: Ե– րեսնամեայ կին մըն էր, ծանօթ: Կը հա– ճախէր խանութս: Փղոսկրեայ կին մըն էր՝ խոշոր ու վառ աչքերով, երկար մա– զերով որ սեւ ձիւթի մը նման էին: Ան համալսարանական էր, աշխարհի բոլոր գի– րքերը կարդացած էր: Ունէր վեհութիւն մը, կախարդական խորհուրդ մը, անբացատրելի նայուածքներ, վերելք եւ հաւատք, մաքրութեամբ, վսեմութեամբ եւ սարսուռ բոլորով: Իր հմայքը կ՚ըսէր թէ անհուն, կրակոտ, ամբողջական նուիրումով կը խանդավառէր: Բացի այս, ըսած, երեւակայեց հայերէն կը կարդար: Կը խօսէր արուեստներ ներս՝ սուրբ նման, եւ արբեցում ու հեշ– տանք կուտային: Եղերական բայց վսեմ՝ գիտաւորի պէս:

Ապրելով, սիրելով, տառապելով է որ կը բարձրանանք, կը ծփանք օր մը՝ ճեր– մակ դրօշակի նման՝ յիմարական աշխար– հին վրայ, սիրելու համար օր մը կինե– րը՝ իրենց մխերքն անդին: Ամէն ինչ գէպի մաքրութիւն կը տանի: Կը նայէր:

Բա՛յց անյայտ ուժը այդ մաքրութիւնը կը պահանջէր կեանքէն առաջ:

Ցնմարական կը գտնէր սէրը, երբ կը նայէր կնոջ: Մարդը ազատ է, կ՚ըսէր, ըլլալու համար այն ինչ որ կ՚ուզէ ըլլալ: Բայց ցե՞ղը, կը խորհէր, պատահարնե՞– րը, բնազդական ժառանգութիւնները... Դժբախտ մը էր որ կը կարծէր երջանիկ ըլլալ: Գերի մըն էր ազատութեան պատ– րանքին մէջ: Զուրկ էր ներքին դեղեց– կութենէ, հոգիէ... Սէրը բացակայ էր իր աչքերուն մէջ: Անփութութիւնը կ՚առնէր իմաստութեան տեղ: Զոհն էր նիւթա– պաշտ քաղաքակրթութեան, տղէտ՝ իր զարգացումին մէջ...:

Ծառագայթներ կ՚արձակէին իր խաղա– ցող կոնքերը, ուսերուն վրայ թափած մազերը, աղեղուած մէջքը, կուրծքը, աչքերը: Ծովահէնի աչքեր կուտային նա– յուլին: Բայց ինկած հրեշտակ մըն էր ան ամայի եւ լուռ այդ խանութին մէջ, մինչ ելեկտրական ձողերը լուսեղէն ծաղիկներ կը բանային դուրսը, մշուշին մէջ՝ առա– գաստի պէս ուռած:

«Անծանօթին պատգամը», 1954

(հատուած)

×

Ազգային ոգին:

Այսպէս կուգայ վայրկեան մը՝ երբ նկրտակի կը վերածուին բոլոր հակասա– կան զգացները: Կը մարիս: Կը մոռնաս անձնականդ: Մենութիւն, աղքատութիւն եւ գեղեցկութիւն կը տեսնես: Կը զգա– նաս բաբախող սիրտը ամբողջ ցե– ղին: Անոր մէջ ես եւ քու մէջդ է ան, ժողովուրդը, իր մեծնենրով եւ ողբերով, դարաւոր ցաւերով եւ յոյ– սերով: Լուսեղէն հոսանք մըն է, կախ– ւած բոլոր հոգիներէն բնութ յոյսերով, լուսաւոր ապագայութիւններով, կը տանի քեզ, կը բարձրացնէ: Կը զգես ու կը ապրացնես դէմքերը, անոնց որ կու– գան յոգնութեամբ կամ դառնութեամբ: Մրցակցութեան մէջ կը տեսնես դէմքերը, անոնց որ կը խօսին քեզ՝ ի– րենց խնդութեան եւ տառապանքին մասին: Լոյս մըն է որ քենէ կը բխի եւ որ սա– կայն կուգայ դարերու խորքէն: Կ՚ըսես անոր մեծութիւնը: Պատրաստ ես զոհուե– լու անոր: Կը լսես.

— Քենէ աւելի կ՚արժէ:

Կուգայ, կը մերժենք քեզ: Բայց պէտք ունիս այդ մերժումին ըլլալու համար իրապէս ուրախ: Լոյսերուն լոյսն է այդ յուղումը, երբ կը հասնիս անոր, աւելի վառ եւ չքեղ՝ քան ամէնքն ճոխ ծառը կաղանդին: Վասն զի ես արցունքով կ՚եր– գես հայրենական լուսաբեր երգը: Հա– րուստ ես, ոսկիներու տէր, եւ աղքատ կը զգաս քեզ՝ մոգերուն պէս՝ անոր, ա– ռաջնորդ այդ գիսաւորին ներքեւ:

Կուգայ երբ սեղան, ծառ ու հաց չունիս: Կ՚ուրախացնէ քեզ: Բոլոր ճոխութիւն– ներէն վեր է ան եւ շատ աւելի չքեղ եւ հարազատ է մէջդ՝ երբ տառապանք, ցաւ եւ հալածանք տեսար միայն: Պէտք ունիս այդ ուրախութեան՝ որպէսզի տխրու– թիւնդ պայթի լուսավառ լոյսերով:

Կուգայ, կը դարձնէ քեզ քենէ աւելի բան մը: Կը բանաս դռներդ՝ իրենցմէ ա– ւելի բան մը տեսնելով եկողներուն մէջ: Պարտական ես՝ անոր, վաճառական, բանուոր: Պարտական ես՝ գրող: Անոր կը պարտիս ինչ որ կը բխի մէջէդ եւ արժէք չունիս առանց անոր: Գոհունակութիւն չունիս:

Անշուշտ, վաճառական, բանուոր, մը– տաւորական, կը խորհիս մերթ թէ հայ– րենիքդ հոն է ուր հացդ կը գտնես, կըր– նաս ապրիլ առանց այդ ոգիին: Բայց ի՞նչ ես առանց անոր՝ փառքին ու ոսկի– ներու կատարին վրայ իսկ, օտար եւ ան– ծանօթ բազմութիւններու մէջ: Կէսիդ կէսը... երբ այդպէս կը մտածես եւ կ՚ու– րանաս քեզ:

— Քենէ աւելի կ՚արժէ...

Կրկնէ, որպէսզի աւելի բարձր հնչէ այդ ձայնը, որովհետեւ անկէ կախում ու– նիս ըլլալու համար քենէ վեր, քենէ ա– ւելի:

«Քենէ աւելի կ՚արժէ», 1950

(հատուած)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ երեք թեմերու հրաւէ– րով՝ Նոյ. 21ին Թեհրան գացած է Խորէն Ա. Կաթողիկոս ներկայ գտնուելու համար տեղի ունենալիք յոբելենական հանդիսու– թիւններու, նուիրուած իր քահանայական ձեռնադրութեան քառասնամեակին: Նոյ. 24ին Թեհրանի «Արարատ» մարզաւանի գոց սրահին մէջ տեղի ունեցած է Թեհ– րանի Թեմական Խորհուրդի նախաձեռ– նութեամբ յոբելենական հանդէսը, որուն ներկայ եղած են երկու հազար հոգի: Բացումը ըրած է յոբելենական յանձնա– խումբի նախագահ Ալպէր Պեռնարտի: Առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան ան– դրադարձած է Խորէն Ա.ի քառասնամեայ գործունէութեան հանգրուաններուն, իսկ օրուան բանախօսը՝ Նորայր Պահլաւունի ներկայացուցած է յոբելեարին կեանքն ու գործը: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք Թեմական Խոր– հուրդի կողմէ յուշանուէր մը տրուած է Խորէն Ա. Կաթողիկոսի, որու փակման խօսքով վերջ գտած է հանդէսը:

ՖՐԵԶՆՈՅԻ մէջ, Հոկտ. 26ին, կատար– ւած է ողբացեալ Ճորճ Մարտիկեանի ազգային յուղարկաւորութիւնը: Ս. Եր– րորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ ներկայ եղած են Միացեալ Նահանգներու արեւմտեան թեմի առաջնորդ Եփրեմ Վրդ. Թապագ– եան, Հայ Առաքելական եւ Կաթողիկէ հո– գեւորականներ: Եղիշէ Վրդ. Մանճիկ– եան անգլերէնով ներկայացուցած է ող– բացեալին կենսագրական գիծերը, հայ եւ ամերիկեան կեանքէն ներս անոր մա– տուցած ծառայութիւնները: Առաջնորդ Եփրեմ Վրդ. անդրադարձած է Ճորճ Մարտիկեանի հանրային գործունէութեան եւ մասնաւորաբար ազգային մարզէն ներս անոր նուիրաբերումին՝ հայ դպրոցին եւ մշակոյթին մատուցած իր ծառայու– թեանց: Թաղումէն ետք տեղի ունեցած է հոգեճաշ մը, որու ընթացքին խօսք առած են Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի, Հ. Օ. Մ.ի Սան Ֆրանսիսքոյի մասնա– ճիւղի, Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ Հո– գաբարձութեան ներկայացուցիչները եւ բարեկամներ: Ամերիկեան մամուլը եւ հեռատեսիլը անդրադարձծ են Ճորճ Մար– տիկեանի կեանքին:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ս. Նշան մայր եկեղեցւոյ մէջ, Դեկտ. 4ին, պատարագած եւ քա– րոզած է Գարեգին Բ. Աթոռակից – Կաթո– ղիկոս, որ իր խօսքին մէջ շեշտած է որ մնանք Ազգին կտորները եւ ոչ թէ Ազգը վերածենք կտորներու: Աշխարհին ներ– կայանանք միութեամբ, իբրեւ մէկ հայ ժողովուրդ, մէկ ազգ: «Հեռու մնացէք ճղճիմ հաշիւներէ, Ազգին շահը գերա– դասենք ամէն բանէ. եթէ վերածուինք միութեան, աշխարհ կը յարգէ մեզ», ը– սած է Գարեգին Բ. եւ պատուիրած է չմոռնալ «Հայը Հայով աւելի Հայ մնա– լու» նշանաբանը: Արարողութիւններէ ետք, Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը, որուն ներկայ եղած են պետական հայ երեսփոխաններ, Ազգ. իշխանութեանց եւ մշակութային, կրթական, բարեսիրական կազմակերպու– թեանց եւ մամլոյ ներկայացուցիչներ: Խօսք առած են Մէթր Խաչիկ Պապիկեան եւ Ոսկեբերան Արզումանեան:

ԱՅՆՃԱՐԻ Հ. Յ. Դ. «Յառաջ» պատա– նեկան Միութիւնը «Յեղափոխաշունչ ցու– ցահանդէս» որակումով բնորոշած է իր հիմնադրութեան 30ամեակին առթիւ կազ– մակերպած ձեռային աշխատանքներու ցուցադրութիւնը, որ տեղի ունեցած է Նոյ. 19–20ին: Ներկայացուած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան մօտ 90ամեայ հերոսա– կան ու սխրալի պատմութիւնը շնչաւորող դէմքերու, դէպքերու, խորհրդանշաննե– րու եւ կարգախօսքերու վերարտադրու– թիւններ:

×

— Ո՛չ, խաղ մը չէ կեանքը: Ո՛չ խաղ մը չէ գրականութիւնը մեր մէջ: Ան ծառայեց ու կը ծառայէ ամբողջ ժողո– վուրդի մը փրկութեան: Ծանր է ու լուրջ եւ յուզիչ, որքան ալ թեթեւութիւններ ըլլան: Խաղ մը չէ բանաստեղծութիւնը մեր մէջ, այլ ողբերգութեան մը արտա– յայտութիւնը՝ առաքելութիւն մը, տը– ւայտանք մը... Նահատակներ եւ նահա– տակներ կը տեսնենք՝ երբ կը նայինք մեր գրականութեան... Ժողովուրդի մը մա– քառումը, տառապանքը կը լսենք երբ կը կարդանք մեր գիրքերը:

Ո՛չ, կարելի չէ երջանկութեան մասին մտածել: Շատ մը մարդիկ երջանիկ են իրենց անփութութեամբ: Ուրիշներ՝ ի– րենց ուրացումով: Ուրիշներ՝ իրենց չա– րութեամբ: Ուրիշներ՝ իրենց անմտու– թեամբ: Ու շատեր դժբախտ են կառչած մնալով երջանկութեան: Ժողովուրդներ կը փլին երջանկութիւն փնտռելով միայն: Երջանկութեան կը ձգտինք բոլորս ալ անկասկած: Բայց լաւագոյն երջանկու– թիւնը այն է որ կրակներու մէջէն կը քա– ղենք: Երջանկութիւնը թշուառ է հոն ուր կերտում ու մեծութիւն չկայ: Հոն ուր ճիգ չկայ, հոն՝ ուր խեղճ անձնասիրու– թիւն է լոկ: Ոչ, կարելի չէ երջանկու– թեան մասին մտածել երբ կը յիշենք հե– րոսները որ ինկան, անձնուէր ու վսեմ հո– գիները՝ որ ինկան:

Կարելի չէր երջանկութեան մասին մտածել այլ քալելու միայն: Քալել: Քա– լել նոյնիսկ երբ չարեր ու վատեր կը կտրեն ճամբան: Քալել:

«Կանաչ նժոյգը»

(հատուած)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (477)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՆԱԽԿԻՆ ԴՈՒՔՍԸ

Եւ ձեռքի փոքրիկ սրուակը հապճեպով սեղմիրանին մէջ նետեց:

Ֆիլիփ զայն նշմարելով սկսաւ զօղալ:

— Հը, հիմա միտքը հասկցայ, մտա– ծեց հաւատարիմ ծառան: Արդէն միտ – քէս անցաւ:

— Ի՞նչ կ՚ուզես, կրկնեց Լէոնոր:

— Տիկին, տիկին, ինչո՞ւ ձեր աղջկու– թեան զգեստները հագեր էք, գոչեց ծե– րունին երկու ձեռքերը իրար միացնելով:

— Քմահաճոյք մըն է... ատոր համար ինչո՞ւ այդքան իրար կ՚անցնիս Ֆիլիփ, պատասխանեց Լէոնոր:

— Տիկին, տիկին, ինչո՞ւ Թոյնին չիշը կուրծքերնիդ խօթեցիք:

Լէոնոր գլուխը անդին դարձնելով եր– րորդ անգամ հարցուց.

— Ի՞նչ կ՚ուզես:

— Տիկին, մարդ մը եկեր է ձեզ տես– նել կ՚ուզէ: Վարը, սեղանատունն է...

— Մա՞րդ մը...:

— Ձեր ծանօթներէն մին... պատկա – ռելի ծերունի մը զոր ժամանակին հօր մը պէս կը սիրէիք:

— Հօր մը պէ՞ս, թոթովեց Լէոնոր խուլ ձայնով մը:

— Տիկին, եթէ Տանտըլոններու տան մէջ յիսուն տարուան ծառայութիւնս վար– ձատրութեան արժանի կը տեսնէք, եթէ ձեր մանկութեան օրերը կը յիշէք եւ եթէ չէք մոռցած ձեր ձեռքէն բռնելով սա պարտէզին մէջ ձեզ պտըտցնելս, եկէք տեսէք ձեզի սպասող մարդը, մրմնջեց ծերունին:

Եւ ձեռքերը իրար միացուց:

Իր խորշոմած այտերուն վրայ երկու կաթիլ արցունք նշմարուեցաւ:

— Շատ լաւ, ըսաւ Լէոնոր: Իջնենք:

Ի՞նչ կը յուսար արդեօք ծերունի Ֆի – լիփ որ Լէոնորը Ռոլանի հօր քով կ՚ա– ռաջնորդէր:

Արդեօք խելագարած ծերուկը կամաց – կամաց իր ուշը գտնե՞լ սկսած էր:

Արդեօք այնպէս կը մտածէր թէ ման– կամարդ կինը մէկէն ի մէկ նախորդ դուք– սին դէմը ելլելով միտքը պիտի փոխէ՞ր:

Լէոնոր սանդուխին վրայ Ֆիլիփի հար– ցուց.

— Ո՞վ է այդ մարդը:

— Հիմա պիտի տեսնէք, պատասխա – նեց Ֆիլիփ:

Եւ սեղանատան կողմը վազեց:

Երբ Լէոնոր սեղանատուն մտաւ, հոն տեսաւ մարդ մը որ դէմքը լոյսին դար– ձուցած, թիկնաթոռի մը մէջ նստած էր:

Ֆիլիփ աներեւոյթ եղած էր:

Լէոնոր առաջ անցնելով անմիջապէս ճանչցաւ նախկին դուքսը:

— Ռոլանի հայրը, փսփսաց:

Եւ երկիւղած քայլերով ետ քաշուեցաւ:

— Ոհ, ոչ, ոչ, չեմ ուզեր որ զիս տես– նէ, կմկմաց խեղճ կինը:

Բայց յիշելով որ հաւատաքննիչները ա– նոր աչքերը կուրցուցած էին, առաջ անցաւ եւ սկսաւ դիտել ծերունին:

— Ոհ, տարիներն ու դժբախտութիւնը գրեթէ բնաւ չեն փոխեր զինքը, մտածեց Լէոնոր: Կարծես թէ նոյն մարդն է. նը– շանաւորքիս գիշերը հոս այս տունը եկաւ ժպտադէմ եւ թեւս մտնելով զիս իր պա– լատը առաջնորդեց: «Քենէ գեղեցիկ եւ քենէ խելացի հարս չեմ կրնար գտնել», ըսաւ այն օրը ժպտելով: Որքան երջանիկ էի: Ցեռոյ աւելցուց թէ զաւակը գիշեր– ցերեկ միայն իմ վրաս կը խօսէր... եւ իմ վրաս ոտանաւորներ կը գրէր: Խըն – դալով ու կատակելով ըսաւ թէ մեզ պի– տի ամուսնացնէր որպէսզի զաւկին խելքը գլուխը գար, որովհետեւ խելքը միտքը իմ վրաս ըլլալուն՝ բնաւ պետական գոր– ծերու նայած չունէր:

Լէոնոր զայս յիշելով սկսաւ ժպտիլ:

Իր վառ երեւակայութեամբը վերակեն– դանացուց այն օրուան տեսարանը աչքե– րուն առջեւ:

Սիրտը արագօրէն տրոփել սկսաւ:

— Ի՛նչ բարի ծերունի մըն էր, մրմըն– ջեց: Երբ դքսութեան պալատը երթալով ընտանեկան սեղանին մասնակցէինք, չէր ուզեր որ մեծարական ձեւակերպութիւն– ներ ընէինք: Ինքը զիս Ռոլանի քովը կը նստեցնէր, եւ «վսեմաշուք Տէր» կը կոչէի զինքը, ժպտադէմ կը բարկանար եւ կ՚ը– սէր թէ «հայր» տիտղոսը աւելի կը վայ– լէր բերնիս: Այո, շատ բարի մարդ էր... Որքան երջանիկ էի այն ատեն...:

Եւ այս անգամ այլեւս չկարենալով ինքզինքը զսպել, սկսաւ հեծկլտալով փսփսալ.

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գիզիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Միլոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, մեծ-մօր, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ԳԻԶԻՐԵԱՆԻ
մահուան Ա. տարելիցին եւ
ՔԵՐՈՎԲԷ ԳԻԶԻՐԵԱՆԻ
յիշատակին:

Այս Կիրակի, Դեկտ. 18, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Դեկտ. 18, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու յիշատակին:

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սիրանոյշ Պետեան (Վելիզի),
Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պետեան (Մարսէյլ)
Արմենուհի Պետեան (Շաւիլ)
Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Պետեան (Վելիզի)
Օրիորդ Փիէրոթթի
Տէր եւ Տիկին Սերտար (Պոլիս)
Տէր եւ Տիկին Գեղամ Պետեան (Ամերիկա)
Տէր եւ Տիկին Հայազատ Մսըրեան (Մարսիլիա)
Տէր եւ Տիկին Համբարեան (Վիրոֆլէ)
Տէր եւ Տիկին Գոթանեան (Քրէթէյ)
Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Պետեան (Պոլիս)
Տէր եւ Տիկին Մարտոյեան (Կարտան)
Տէր եւ Տիկին Մարթա Պարդամեան եւ զաւակները (Շաւիլ)
Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան եւ զաւակները (Մարսիլիա)
Տէր եւ Տիկին Թոփեան եւ զաւակները (Ամերիկա)
Տէր եւ Տիկին Պալեան ընտանիք (Ամերիկա եւ Հայաստան),

Շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՊԱՏՐԻԿ ՊԵՏԵԱՆԻ
կսկծալի մահուան առթիւ:

Ամանորի առթիւ «ՅԱՌԱՋ» կը նուիրեն

Սահակ Ալթունեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ-մայրիկին՝ Տիկին Գարիկեանի (Մարսէյլ) Ամանորի առթիւ:

ՔՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿԻ ԵԼՈՅԹՆԵՐՈՒ ՅԵՏԱՁԳՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կոմիտաս քառեակի ելոյթը կազմակերպող յանձնախումբը իր ցաւը կը յայտնէ հանրութեան, որ արուեստագէտներէն երկուքի անակնկալ հիւանդութեան պատճառաւ ստիպուեցաւ յետաձգել երեկոյթի կազմակերպութիւնը:

Հետեւաբար բոլոր անոնք, որոնք տոմսակ ապահոված էին նոյն ելոյթի համար եւ կը փափաքին ստանալ փոխարժէքը իրենց տոմսին, կը հրաւիրուին դիմել այն անձերուն, որոնցմէ առած են իրենց տոմսը, մինչեւ ամսոյս 17 Շաբաթ օր:

Կրնան նոյնպէս դիմել Մշակութային կեդրոնը, 6, Սիթէ Վօֆuhoլ, Փարիզ 10րդ, (հեռ. 208.31.22) Երկուշաբթի, Երեքշաբթի, Հինգշաբթի օրերը ժամը 19.30էն 21.30 եւ Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պր. Երուանդ Շահպալեան կը նուիրէ 50 Փր.:

×

Պ. Վահէ Մանուկեան իր քրոջ յիշատակին 30 Փր. կը նուիրէ սիրելի «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբ. Յարութիւն Քիւրքճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն. Այրի Տիկ. Թագուհի Պօյաճեան եւ զաւակները 50 Փր., այրի Տիկ. Վերժին Պօյաճեան եւ աղջիկը 100, այրի Տիկ. Արշալոյս Պօյաճեան եւ զաւակները 200, Տէր եւ Տիկ. Եղիա Պօյաճեան 100, այրի Տիկ. Անժէլ Մանտալեան 50 Փր.:

(Այս գումարէն 200 Փր. հանգստեան տան, 200 Փր. Կապ. Խաչի կայանին):

Ստանալ «Յառաջ»էն եւ 100 «Յառաջ»ին:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 20րդ տարեդարձը կը տօնուի Դեկտ. 18ին, Կիրակի, առաւօտեան հանդիսաւոր պատարագ: Կը նախագահէ եւ կը պատարագէ Արեւմտ. Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ բարերարներ՝ Արմենակ Համբարձումեանի, Սարգիս Պալապանեանի, Սարգիս Մատաքի, ողբացեալ ծնողաց ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ եւ դպրոցի հանգուցեալ հիմնադիր բոլոր անդամներու անմոռաց յիշատակին:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՏՕՆԱԾԱՌ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դեկտ. 18, կիրակի ժամը 15.30էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի եւ Առաջնորդ Փարիզի

Աշակերտութեան կողմէ երգ եւ արտասանութիւն

ՎԱՃԱՌՔ

— ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, իր ճաշ - խնջոյքին Շաբաթ, Դեկտ. 24, Ծնունդի առթիւ, իրիկունը ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Վալանսի Փալէ տըլա Ֆուառի մեծ սրահին մէջ, Ժաք ՔՈԺԱՔԵԱՆԻ նուագախումբին մասնակցութեամբ: Մուտքը 80 Փր.:

PALMA

210, Rue du Fbg. St-Antoine —
Métro Faidherbe Chaligny (12e)

MENU du REVEILLON du Nouvel An
250 F Champagne et S. C.

L'Orchestre ARAX animera jusqu'à l'aube
Ambiance Franco-Arménienne — Cotillon — Loups
Ecrire pour réservation ou tél. : 344-1040 de 10 h. à 15 h.
après 18 h. 680-09-18

ՏՕՆԱԾԱՌ
ԷՍԱՅԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Դեկտ. 24, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

24 Décembre de 21 h. jusqu'au matin
SALLE PALMA
210, Fbg. St-Antoine — Paris)12e)
(Métro Faidherbe-Chaligny)
ARMAND
et SON ENSEMBLE ARAXE
COTILLONS SURPRISES
RESERVATIONS
Prière de réserver les tables d'avance tous les matins jusqu'à 10 heures
Tél. : 343-04-20
Prix de la soiré-dîner inclus
150 F.
Pour les jeunes, entrée à partir de 23 heures — 40 F.
(*consommation obligatoire ensus*)

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 17ին

Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, Տեսչութիւնը եւ Ծնողաց Միութիւնը սիրով կը հրաւիրեն բոլոր ազգայինները, դպրոցի տօնածառի հանդէսին:

Ժամը 16ին վարժարանի մատրան մէջ պատարագ աշակերտներու երգեցողութեամբ:

Ժամը 17ին, Թատերասրահին մէջ, զարդարուն հանդիսական ուրախ մթնոլորտ, ճաշ, մանուկներու նուէրներու բաշխում:

Գեղարուեստական բաժին.—

Վարժարանի երգչախումբը, վարժարանի նորակազմ նուագախումբը, վարժարանի նորակազմ պարախումբը:

ՆՈՐԱՅՐ իր համակրելի ձայնով եւ կիթառով:

ՍԵԴՐԱԿ ԳՈՒԼԱԳՍԸԶԵԱՆ իր ջութակով (Ռատիօ - Ֆրանսի առաջին ալթօ):

ՌՈՒԲԷՆ եւ ՑԱՐՈՒԹ իրենց խանդավառ զուգերգներով:

ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր նուագախումբով:

Խաղեր — արտասանութիւններ:

Մանուկներու համար՝ կաղանդի նուէրներ:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Դեկտ. 18ին Ս. Յակոբայ տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ մէջ ծառայող հանգուցեալ հոգեւորականներու, հոգաբարձուներու, կրթական մշակներու եւ դպիրներու:

Օրուան տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարուի «Կոմիտաս երգչախումբ»ի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պր. Մ. Օֆլազի:

Disques Vogue

La plus riche Collection de disques Arméniens
par LA CHORALE ARMENIENNE DE PARIS
sous la direction d'ARA BARTEVIAN

CLVLX 451 (Messe Komitas) — CLVLX. 454 et LVLX. 547
Trésors de la liturgie Arménienne

Cantique de Noël et de Paques
Volumes I et II

MUSIQUE POPULAIRE, CHANTS ET DANSES
POUR CHŒUR et ORCHESTRE

CLVLX. 526 (Chants du Caucase et d'Arménie) — CLVLX. 527 Arméniene)
CLVLX. 199 (Arménie) — SLVLX. 517 (Soirée Arménienne) — SLVLX. 409 (Le Thar) — LDM. 30152 (Chants romantiques) — LDM. 30211 (Danses)
CLD. 714 (œuvres symphoniques (Classiques) — SLD. 790 (Deux trios, pour piano, flûte, clarinette)

30 Cm Microsillon en Stéréo

(Prix 35,00 Frs) + port
Envoi contre remboursement
Disques Vogue : 14, Rue Petit Paris 75019, Tél. : 208-99-22

A L'OCCASION DE SON 10ème ANNIVERSAIRE
l'ensemble folklorique arménien

NAVASART

AU PALAIS DES CONGRES
soirée unique SAMEDI 18 MARS

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
17-18

SAMEDI-DIMANCHE
17-18 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.011

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

53e ANNÉE — N° 14.011

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

Բովանդակ մարդկութիւնը քանի մը շաբաթէն հաշուեփակը պիտի կատարէ վերջացող տարուան: Սեւն ու ճերմակը, դրականն ու բացասականը, նժարի վրայ պիտի դնէ: Մտքի նուաճումները, անկասկած, պատկառելի տեղ պիտի գրաւեն: Իրենց ապշեցուցիչ յղացքով, շլացուցիչ արդիւնքներով եւ, նաեւ յաճախ, իրենց լայնածիր տարածքով: Մտքին հետ մարդկային հոգին եւս, բնականաբար, իր դիմագիծին նոր բեւեռները ցոյց պիտի տայ: Անպարփակ ու չքեղ: Բրովհետեւ 1977ին եւս արուեստի բոլոր մարզերուն դարպասները բաց մնացին՝ նոր, թարմ օդ ներարկելու համար ատոնց:

Այլ սակայն... Կը բաւէ արագ ակնարկ մը նետել Էմնըսթի Ինթըրնէշընըլի՝ ներկայ տարուան տեղեկագիրին վրայ, հաստատելու համար, թէ մարդոց մտածումներուն եւ ներաշխարհներուն կաշկանդումը, շղթայումը, սանձարձակ բռնութեամբ, տագնապալի երեւոյթ կը մնայ ծայրամասերէ ծայրամաս, բոլոր ցամաքամասերուն վրայ:

Հաշուեցոյցը մէջտեղն է: ՄԱԿի անդամ երկիրներուն աւելի քան երկու երրորդին մէջ արձակ – համարձակ կը բռնաբարուին մարդկային իրաւունքները: Տարրական բոլորն ալ: Հակառակ շռայլուած խոստումներուն, հրապարակուած օրէնքներուն, տրուած ու սահմանուած իրաւունքներուն:

Սահմռկեցուցիչ է պատկերը: Ռուսիոյ մէջ կարելի չէ հաշուել քաղաքական բանտարկեալներու թիւը... որովհետեւ շատով կ'անյայտանան: Հարաւ Ափրիկէի Հանրապետութիւն թէ Ռոտեզիա՝ ձերբակալութիւններն ու խոշտանգումները մեծ համեմատութիւններու կը հասնին, անշուշտ, գլխաւորաբար թիրախ ունենալով սեւամորթները, ազատականները: Հասարակածային Կինէ՝ չարչարանքն ու անհետացումը ընթացիկ, հասարակ երեւոյթներ են: Եթովպիա, Սուտան, Կեդրոն. Ափրիկէի Կայսրութիւն եւ դեռ այլ սեւ երկիրներ: Լատին Ամերիկայի մէջ շարքը կարելի է երկարել եւ տարածել գրեթէ բոլոր երկիրներուն վրայ: Նիքարակուա, Հայիթի, Քուպա, Արժանթին, Ուրուկուէյ, Չիլի, Պրազիլ, Պոլիվիա եւ դեռ այլուր: Հնագոյն քաղաքակրթութիւններուն օրրանը՝ Ասիա, իր կարգին, մրցանիշներ կը հաստատէ վայրէ վայր: Ինտոնեզիա, ուր 13 տարիէ ի վեր աւելի քան 31.000 «կասկածելի համայնավարներ» բանտերը կը գտնուին: Վիէթնամ, ուր յիսունէն մինչեւ երկու հարիւր հազար կը նախատեսուի «վերադաստիարակման» ենթարկուողներու թիւը, բնականաբար, արգելափակեալները: Քամպոճ, Հարաւ. Քորէա, Մալեզիա, Սինկափուր եւայլն: Թղթածրար մը կազմուելու վրայ է Չինաստանի վերաբերեալ: Միջին Արեւելք՝ Օման, Սուրիա, Լիբիա. անդին Պարսկաստան, ուր հարիւր հազարի կը հասնի Սաւաքի ձերբակալեալներու թիւը: Եւ դեռ կայ Արեւելեան Եւրոպա: Կայ Խորհ. Միութիւնը:

Վրդովեցուցիչ են ի գործ դրուած միջոցները: Նախնադարեան տանջանքներէ մինչեւ միջնադարեան հաւատաքննական եղանակներ եւ հոգեբուժական ժամանակակից միջոցներ:

Ժողովրդավար մարդկութիւնը չի կըրնար անտարբեր մնալ իրաց այս վիճակին հանդէպ:

Պայքարը բռնակալական վարչաձեւերու դէմ կը մնայ հիմնական պարտականութիւն: Աւելին՝ առաքելութիւն: Դատապարտել մենատիրութիւններն ու անոնց ի գործ դրած անմարդկային միջոցները բռնութեան, կը մնայ միշտ օրուան գլխաւոր առաջադրութիւնը: Ամէն տեղ, ամէն ժամանակ:

Եւ պէտք չէ մոռնալ, թէ հանրային կարծիքը անարժէք ուժ է: Էմնըսթիին իսկ վկայութեամբ, յատուկ իր ուշադրութեան յանձնուած 16.000 քաղաքական բանտարկեալներէն 10.600ը ազատ արձակուած են: Իբրեւ արդիւնք իր տարած պայքարին:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ պայքարը անիմաստ չէ: Հետեւաբար, որքան ազդու ըլլայ ան, այնքան նշանակալից կը դառնայ արդիւնքը: Դրական:

Աշխարհ չի կրնար ընդունիլ բռնատիրութիւնները, ի՛նչ գոյն ալ պարզեն անոնք:

Մենատէրի մը անկում, մենատիրութեան մը կործանում, կը նշանակէ թարմ արիւն ներարկել հին, բայց միշտ նորոգ այս աշխարհին: Բոլոր ժողովուրդներուն:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ընդհ. քարտուղարը՝ Քուրթ Վալտհայմ Դեկտ. 23ին անձամբ Փարիզ պիտի բերէ Պոլիսարիոյի ութ ֆրանսացի պատանդները: Այս մասին վէճերը կը շարունակուին եւ կը դատապարտուի նոյնիսկ Վալտհայմը, որ բանակցելով Պոլիսարիոյի հետ, այդ պատանդներուն տուած է «պատերազմական գերիի» նկարագիր մը: Շատ յարձակում ալ կայ Մառշէի վրայ, որ օտար հողէ մը, ճակեց իր երկրին կառավարութիւնը եւ ընտրական նպատակներ կը հետապնդէ այս պատանդներով: Մառշէ խիստ կերպով կը հակադդէ:

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահին տղան՝ Աքիլլէս Կիպրիանու, 21 տարեկան, առեւանդուեցաւ առջի օր եւ իր ազատագրման փոխարէն առեւանդողները ընդհ. ներում կը պահանջեն քաղաքական բանտարկեալներու: Շուրջ 15 հոգի են, մէջն ըլլալով Սամսոն, որոնք բանտարկուած եւ դատապարտուած են պետական հարուածին իբրեւ հեղինակ կամ մասնակից:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ համար որեւէ բանակցութիւն եղած չըլլալով, Ուրբաթ առաւօտ 9էն 11 կրկին դադարներ եղան ամբողջ երկրին մէջ: Գործադուլը կրնայ վերսկսիլ Յունուարին, տօներէն յետոյ:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ մեռած է խորհրդային այլախոհ բանաստեղծը՝ Ալեքսանտր Կալիչ: 1974էն Ֆրանսա ապաստանած էր, 59 տարեկան էր: Երկու շաբաթ առաջ մասնակցած էր Վենետիկի Պիէննալէին:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ եւ Պոլսոյ մէջ ծանր միջադէպերն ու արիւնալի բախումները կը շարունակուին: Մայրաքաղաքին մէջ 30 հոգի վիրաւորուած է ղեկոնափորձի մը ատեն սրճարանի մը մէջ, Պոլիս ալ դըլպրոցական մը սպաննուած է եւ երկու ուրիշներ ալ վիրաւորուած եւ Հալքի տեղական մարմնի մը նախագահն ալ յարձակման մը ենթարկուած է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ. 9–14)

ՃԱՏՐԱԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ճատրակի խորհրդային 45րդ ախոյենութեան խաղերու վեցերորդ շրջանին Սմիսլով յաղթած է Տուկմակովի. հաւասար արդիւնքով վերջ գտած են Դորֆման – Պետրոսեան. Գրիգորեան – Սվեշնիկով, Պոլուգայեւսկի – Ալբուրտ, Բալաշով – Գելլէր, Կոչիեւ – Տալ, Կուզմին – Բագիրով հանդիպումները, իսկ Ռոմանիշին – Գուլկօ խաղը անաւարտ մնացած է: Տիգրան Պետրոսեան արդէն իսկ պարգեւատրուած է լաւագոյն արդիւնքի մրցանակով մը՝ առաջին հինգ շրջանին չորս միաւոր շահելուն համար:

Եօթներորդ շրջանին Սմիսլով յաղթած է Տալի, Պոլուգայեւսկի՝ Բագիրովի, Պետրոսեան՝ Գրիգորեանի: Հաւասարութեամբ վերջ գտած են Գելլէր – Կոչիեւ, Տուկմակով – Դորֆման, Սվեշնիկով – Կուզմին եւ Ալբուրտ – Ռոմանիշին հանդիպումները, իսկ Գուլկօ – Բալաշով խաղը մնացած է անաւարտ:

Ութերորդ շրջանին Բալաշով յաղթած է Ալբուրտի, Պոլուգայեւսկի – Ռոմանիշին, Գրիգորեան – Տուկմանով, Կուզմին – Պետրոսեան, Բագիրով – Սվեշնիկով խաղերը անաւարտ մնացած են: Դորֆման – Տալ հանդիպումը տեղի չէ ունեցած աշխարհի նախկին ախոյեանի հիւանդութեան պատճառով, իսկ Սմիսլով – Գելլէր եւ Կոչիեւ – Գուլկօ խաղերը հաւասար արդիւնքով վերջ գտած են: Ցայժմ տասը շրջան խաղացուած է եւ դասաւորման գլուխը կը գտնուի Գուլկօ 7 միաւորով, Տիգրան Պետրոսեան 6,5 միաւորով կը գրաւէ երկրորդ տեղը, Գելլէր՝ 5,5 միաւոր, Պոլուգայեւսկի, Դորֆման, Սմիսլով, Սվեշնիկով, Բագիրով, Կուզմին 5ական միաւոր ունին:

×

ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՈՎ

Երեւանի մէջ հրատարակութեան պատրաստուած է «Արեւելեան Հայաստանի միացումը Ռուսաստանին եւ ռուս – հայկական համագործակցութիւնը» հատորը, պետական դիւանատան գիտական աշխատողներու կողմէ: Այս առթիւ, դիւանային վարչութեան պետ Աշոտ Ցարութիւնեան հետեւեալ բացատրութիւնները տըւած է. «Հատորը կ'ընդգրկէ շուրջ երկու հարիւր հազուագիւտ փաստաթուղթեր, որոնք նոր լոյս կը սփռեն հայ – ռուսական բազմակողմանի յարաբերութիւններու վրայ: Հիմնական նպատակն է ի մի բերել ԺԹ. դարու առաջին երեք տասնամեակներու հայ – ռուսական համագործակցութեան վերաբերող փաստաթուղթերը, ցոյց տալ հայ ժողովուրդի մասնակցութիւնը ռուս – պարսկական պատերազմին: Վկայութիւններէն մէկուն մէջ կ'ըսուի, որ հայ բնակչութիւնը ռուսական զօրքերու կողմը կ'անցնէր տակաւին այն ժամանակ, երբ Պարսից զօրավարի ձեռքին տակ կը գտնուէին Երեւանի եւ Սարդարապատի ամրոցները եւ կը նպաստէր Ռուսաց ջոկատներու յառաջխաղացման: Փաստաթուղթերու ստուար մէկ մասը կը վերաբերի հայ հետախոյզներու եւ հայկ. փարթիզանական ջոկատներու գործունէութիւններուն: Ռուս – պարսկական պատերազմի ընթացքին հետախուզութեան պժուարին եւ պատասխանատու գործը ստանձնած էին հայ կամաւորները, որոնք ռուս հրամանատարութեան կը յայտնէին թըշնամի զօրքերու դիրքերու, քանակի, զէնքի տեսակներու մասին շատ կարեւոր տուեալներ: Անոնք կը հայթայթէին նաեւ դիւանագիտական եւ այլ բնոյթի տեղեկութիւններ, որոնք ռուս հրամանատարութեան կողմէ նկատի կ'առնուէին յետագայ գործողութիւններու ծրագիրները մշակելու ատեն: Հատորը մանրամասնութիւններ կու տայ նաեւ հայկական փարթիզանական խումբերու մասին:: Աշխատութիւնը հրատարակութեան պատրաստող հեղինակները պրպտած են Երեւանի, Մոսկուայի, Լենինգրադի, Թիֆլիսի պետական դիւանները:

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎ ԵՒ ԻՒՄԱՆԻԹԷ

ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ...

Ուրբաթ օրուան (Դեկտ. 16) «Իւմանիթէ»ի մէջ (էջ 13) հետեւեալ տողերը նուիրուած են Պարաճանովի.— «Պարաճանով միշտ բանտը» խորագրին տակ.—

«Մեր ընկերը՝ Լուի Տաքէն յայտարարեց մեզի.— «Պարաճանով խորհրդային տաղանդաւոր բեմադիր մըն է ինչպէս մեզի փաստը տուին այն երկու միակ ֆիլմերը, որոնց ծանօթ ենք Ֆրանսայի մէջ՝ Հրեղէն Ձիերը եւ Սայաթ – Նովա: Պարաճանով միշտ բանտն է: Բանիցս, արհեստակցական կազմակերպութիւնները եւ ի մասնաւորի «Ֆիլմ Իրագործողներու Ընկերութիւնը» միջամտեցին խորհրդային իշխանութեանց մօտ բացատրութիւններ ուզելու համար այս արգելափակման պատճառներուն մասին, առանց երբեք պատասխան առնելու: Ձենք կրնար Պարաճանովի եւ իրենց այլախոհութեան, իրենց քննադատութեանց համար, նոյնիսկ եթէ ասոնք վիճելի են, հալածուած խորհրդային մտաւորականներու պարագան չնոյնացնել: Եւ մեր մտահոգութիւնը այնքան աւելի մեծ է, որ ականատես կ'ըլլանք ծանր հարուածի մը մարդկային անձնաւորութեան, արտայայտութեան իրաւունքը, մեզի համար, ամէնէն վըճռականներէն է ազգի մը մշակութային ու ընկերային յեղաշրջումին համար, ինչ որ ալ ըլլայ իր քաղաքական վարչակարգը»:

×

Ուրախալի է որ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը անանց վարանումի դիրք կը ճշդէ, մինչ ցարդ նոյն հոսանքին մեր հայ «ուղեկիցները», չգոհացան իսկ փառաւո՛ր լռութիւն մը պահելով այլ թռուցիկներ ալ հրապարակ հանեցին «Թաքուն» նպատակներ վերագրելով անոնց որոնք Պարաճանովի ազատագրումը կը պահանջեն ու Պարաճանովի դէմ ալ հանրաքուէ ժողվեցին: Բայց չարժեր շատ գրաղիլ Պալէն աւելի պապական մեր այս «հեռոսներով» որոնք միշտ նկատի ունին «հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերը» (որոնց ծանօթութեան ալ մենաշնորհը իրենց տրուած է անշուշտ): Եւ յանուն այդ «շահերուն» է որ այս նոյն մարդիկը, ապատ Ֆրանսայի մէջ կամ լռեցին կամ բողոքողներուն հայհոյեցին 1937ին, երբ Ջարենց կը սպաննուէր բայց այսօր ուխտատեղի մը կը տօնեն, ինչպէս 1984ին ալ Պարաճանովի վաթսունամեակը կրնան տօնել...:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետական համալսարանի դոցենտ Է. Գրին եւ մանկավարժական գիտութիւններու գիտահետազօտական հիմնարկութեան աշխատակից Ի. Գէօղակեան յօդուածով մը, լոյս տեսած « Սով. Հայաստան » օրաթերթի Նոյեմբեր 27ի թիւին մէջ, անհրաժեշտ նկատած են բարձրացնել հոգեբանական բնոյթի հետազօտութիւններուն արդիւնաւէտութիւնը:

Հայաստանի մէջ, նկատել տուած են յօդուածագիրները, լոյս կը տեսնեն հոգեբանութեան վերաբերեալ աշխատութիւններու հաւաքածոներ եւ առանձին գիրքեր: Սակայն հոգեբաններու մատնանշած բազմաթիւ կէտեր, թելադրութիւններ, առաջարկներ գործնական գետնի վրայ կը մնան մեռեալ տառ, այլ խօսքով չեն գործադրուիր: Իրենց խօսքով իբրեւ արտառոց փաստ հետեւեալ օրինակը բերած են.— « Եթէ չհաշուենք այն դէպքերը, երբ հոգեբաններն անձամբ մասնակցել են միջնակարգ դպրոցների դասագրքերի կամ ծրագրերի ստեղծմանը, Հանրապետութեան հոգեբանների յանձնարարականները, որպէս կանոն, հաշուի չեն առնւում մանկավարժ գիտնականների, մեթոդիստների եւ դպրոցների ուսուցիչների կողմից: Դա խօսում է, նախ եւ առաջ այն մասին, որ այդ յանձնարարականները ոչ միշտ են բաւարար մշակում ունենում եւ ապա, որ մեզ մօտ բացակայում է պատշաճ հետաքրքրութիւնը մշակուած յանձնարարականների նկատմամբ »:

Այս երեւոյթը նկատելի է նաեւ այլ երեսներու մէջ: Ամէն տարի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու եւ գիտահետազօտական հիմնարկութիւններու մէջ որոշ թիւով թեմաներ կը մշակուին: Գործնական գետնի վրայ ի՞նչ արդիւնք կուտան ասոնք: Պարզ է, որ այդ նիւթերը պէտք է մշակուին նկատի առնելով Հայաստանի իւրայատուկ պահանջները: Իրողութիւնն այն է սակայն, որ գոյութիւն չունի որեւէ մարմին, որ անհրաժեշտ հսկողութիւնը կատարէ հոգեբանութեան բնագաւառի գիտական մշակումներուն եւ անոնց մատնանշած կէտերուն գործադրութեան վրայ: Ասկէ զատ, հոգեբանական բնոյթի հարցեր չեն ներկայացուիր հոգեբաններուն: Յօդուածագիրներուն հաստատումով՝ «որակեալ հոգեբանական ծառայութեան կարիք ունեն ժողովրդական տնտեսութեան տարբեր բնագաւառներ՝ մանկական ու բուժական հաստատութիւնները, քննչական մարմինները եւայլն »:

Առաջին թաթիւ անհրաժեշտ է փոխել մարդոց մտայնութիւնը ցոյց տալով, թէ հոգեբանութիւնը երթալով առաւել մեծ կարեւորութիւն ձեռք կը ձգէ գործնական գետնի վրայ: Արդէն փաստը այն է, որ միայն վերջին մէկ տարուան ընթացքին քանի մը ամպիոններ հաստատուած են հոգեբանութեան համար, օրինակ պետական համալսարանը, մանկավարժական հիմնարկութիւնները եւայլն: Միւս կողմէ, հոգեբաններու համամիութենական Ե. համագումարին կարեւոր տեղ յատկացուած է հայ հոգեբաններու զեկուցումներուն, մշակած թեմաներուն: « Դա վկայում է, որ հայ մասնագէտները որոշակի աւելիք ունեն »:

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, Հայաստանի մէջ քիչ աշխատանք կը կատարուի հայ մասնագէտներու աշխատութիւնները հրապարակ հանելու ուղղութեամբ: Չկայ առանձին ամսագիր, ուր լայն գիծերով լուսաբանուէին հոգեբաններու հետազօտութեանց արդիւնքները եւայլն: « Սրանք հարցեր են, որոնց լուծման ուղղութեամբ լուրջ պարտականութիւններ ունի կատարելու հայ հոգեբանների ընկերութիւնը, որն իր շարքերում միաւորում է հոգեբանութեան տարբեր ճիւղերի շուրջ 70 մասնագէտ »:

Այլ յօդուածով մը, լոյս տեսած նոյնպէս « Սով. Հայաստան » օրաթերթին մէջ, այս անգամ Ապրիլ 22ին, երկու յօդուածագիրները դիտել տուած էին, իբրեւ հոգեբանութեան զարգացումը կաշկանդող երեւոյթ, գոյութիւնը բազմաթիւ փոքր կեդրոններու, որոնք առանց ընդհանուր ծրագրի իրենց ուզած, նախասիրած հարցերը կը քննեն: « Հոգեբանական մանր օջախների քանակը դեռեւս գերազանցում է հոգեբանական խոշոր պրոբլեմների թուին: Դա խոչընդոտում է պլանների իրականացմանը եւ ուշադրութիւնը հետազօտութիւնների գլխաւոր ուղղութիւնների վրայ սեւեռելուն: Անհրաժեշտ է նաեւ կատարելագործել պլանաւորման սիստեմը »:

ՔԱՂՀԱՆ

ՌՈԺԷ ՊԱԼԵԱՆ

ՀԱՅ ՄԸ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԿԱՃԱՌԻՆ ԹՂԹԱԿԻՑ ԱՆԴԱՄ

Քանի մը տարիներ առաջ, Բազմարուեստեան վարժարանի (Էքոլ Փոլի–թեքնիք) ուսման շրջանի աւարտումին մէջ Ռոժէ Պալեանի առաջին հանդիսացած ըլլալուն լուրը հաղորդելով, Յառաջ կ'աւելցնէր.— «Այս անունը միտք պահեցէք»:

Այս սիւնակներուն մէջ, տարիներու ընթացքին, պարբերաբար բայց նաեւ պատահաբար, առանց ամբողջական ըլլալու, երբեմն անդրադարձած ենք անոր ունեցած յաջողութիւններուն եւ շահած մրցանակներուն ու համբաւին: Ահա՛ վերջինը:

Փարիզեան մամուլը եւ ի մասնաւորի Լը Մոնտ իր գիտական բաժնին մէջ կը հաղորդէր թէ Ռոժէ Պալեան «թղթակից անդամ» ընտրուած է Ֆրանսայի Գիտութեանց Կաճառին (Ագատէմի տէ Սիանս): Լիոնի Լը Փռոկրէն ալ տուած էր լուրը, հպարտանքով ընդգծելով անոր Լիոնցիի հանգամանքը:

Լը Մոնտ կը բացատրէր որ թղթակից անդամներու թիւը (որոնք կարելի է ազատ անդամներ կոչել) ցարդ 120ի սահմանուած էր, բայց 1976 Նոյեմբեր 15ի հրամանագիրը կը նախատեսէ 160ի բարձրացնել այդ թիւը: Նաեւ թղթակից անդամի մը ընտրութեան համար անհրաժեշտ չէ Հանրապետութեան Նախագահին հաւանութիւնն ու վաւերացումը, ինչպէս կը պահանջէ Կաճառին իսկական անդամի մը ընտրութիւնը:

Յիշենք որ երկրորդական ուսումը Լիոնի լիսէին սկսելէ վերջ, Պալեան ընտանիքին Նիս փոխադրուելուն հետեւանքով, Ռոժէ ուսումը շարունակած է Նիսի Ֆելիքս Ֆօռ լիսէին եւ հոն ստացած է պաքալօրէայի վկայականը, քննութեանց մէջ իր դասարանին առաջինը հանդիսանալով:

Բարձրագոյն ուսումը Փարիզի մէջ սկըսելու համար, քանի մը օրուան մէջ մասնակցած է երեք մուտքի քոնքուրներու, երեք բարձրագոյն վարժարաններու համար. Էքոլ Փոլիթեքնիք, Էքոլ տէ Մին եւ Էքոլ Նորմալ Սիւփերիօռ:

Երեք քոնքուրներն ալ յաջողած է եւ մուտքի իրաւունք ստացած՝ երեք վարժարաններուն համար ալ:

Նախընտրած է Էքոլ Փոլիթեքնիքը, բայց միաժամանակ հետեւած է նաեւ Հանքային վարժարանի (Էքոլ տէ Մին) դասընթացքներուն, առաւելապէս Էքոլ Փոլիթեքնիքի մէջ սորվելով գիրքերու եւ հրատարակութիւններու վրայէն Էքոլ տէ Մինի դասաւանդութիւնները քան թէ այդ վարժարանը յաճախելով, ժամերու անյարմարութեան եւ սղութեան պատճառաւ, ինչ որ արտակարգ կարողութիւն եւ տրամադրութիւն կը պահանջէ:

Էքոլ Փոլիթեքնիքէն առաջին (իր ուսումնական շրջանի մաժոռը) ելլելէ եւ վկայուելէ վերջ, նոյն ատեն յաջողած է նաեւ Էքոլ տէ Մինի աւարտական քննութիւնները եւ ստացած է հանքերու ճարտարապետի (էնժէնիէօռ տէ մին) վկայականն ու տիտղոսը, որ ցարդ չէ գործածած եւ հաւանաբար երբեք չընէ ալ, նուիրուած ըլլալով գիտութեանց դասական ասպարէզին:

Բազմաթիւ են տարիներու ընթացքին Ռոժէ Պալեանին տրուած գիտական մըրցանակները՝ որոնք երկար ցանկ մը կը կազմեն Լանժըվէն մրցանակէն մինչեւ Գիտութեանց Կաճառին մեծ մրցանակը: Եւ ահա՛ վերջինը:

Դարձեալ Լը Մոնտ կը հաղորդէր որ ֆրանսական բնագիտութեան (ֆիզիք) ընկերութիւնը 1977ի իր մեծ պարգեւը, Ժան – Ռիքառ մրցանակը (կապ չունի նոյնանուն ըմպելիի ընկերութեան հետ, այլ անունն է հիմնադրամը կտակող գիտնականին), մօտաւորապէս հինգ միլիոն հին ֆրանքի գումար մը, տուած է Ռոժէ Պալեանի իր տարած գիտական աշխատանքներուն ամբողջութեան համար:

Լը Մոնտ կը մանրամասնէ ըսելով.— « Ռոժէ Պալեան, նախկին աշակերտ Էքոլ Փոլիթեքնիքի, մաժոռ 1954ի վկայեալներուն, դասական մասնագէտ (թէորիսիէն) բազմաթիւ մասնիկներու բաղադրեալ սիստեմներուն, իր գիտական աշխատանքները տարած է զանազան ուղղութեամբ, հիւլէական ֆիզիքէն մինչեւ խըտացած նիւթի ֆիզիքը: Իր հետազօտութիւնները խորացուցած է հելիում 3 կազին եւ եթերահոսական ալիքներու կազմաւորումի ընթացքին ուսումնասիրութեան մէջ »:

Ռոժէ Պալեան պաշտօնատար է « հիւլէական ուժի քոմիսարիային », կ'աշխատի Սաքլէի հիւլէական կեդրոնը՝ ուր կցորդն է դասական բնագիտութեան (ֆիզիք թէորիք) ճիւղի տնօրէնին: Կը դասախօսէ նաեւ իր նախկին վարժարանին Փոլիթեքնիքի մէջ: Հիմնադրութենէն ի վեր տնօրէնն է հիւլէական ուժի կոմիսարիային է գ'Օւշ (Հօթ Սավուա) հիմնած դասական բնագիտութեան ամառնային վարժարանին՝ ուր արձակուրդի շրջանին Եւրոպայէն, Ամերիկայէն, Ասիայէն, ամէն ազգի, ամերիկացի, անգլիացի, նորվեկիացի, իտալացի, ճափոնցի, չինացի եւայլն ուսանողներ կուգան խորացնելու իրենց գիտական ծանօթութիւնները եւ կատարելագործելու իրենց մասնագիտութիւնը:

Ռ. Պալեանի անունը շատ ծանօթ է Ֆրանսայէն դուրս ալ, մանաւանդ յառաջադէմ գիտութիւն ունեցող երկիրներու գիտական շրջանակներուն մօտ: Իր աշխատութիւններուն ակնարկութիւններ եւ յիշատակութիւններ կ'ըլլան գիտական օտար հրատարակութիւններու մէջ: Նախագահն է հիւլէական միջազգային պարբերաթերթի խմբագրական կազմին՝ որուն անդամները զանազան ազգերու մասնագէտներ են:

Ֆրանսական պատուիրակութեան անդամ, յաճախ կը մասնակցի գիտական համաժողովներու զանազան երկիրներու մէջ: Կը հրաւիրուի նաեւ դասախօսելու օտար երկիրներու մէջ, ինչպէս Անգլիա, Նորվեկիա, Իտալիա եւայլն, ուր սովորաբար անգլերէն լեզուով կը դասախօսէ:

Քանի մը տարիներ առաջ կառավարութենէն ղրկուեցաւ Ամերիկա, Գալիֆորնիայի հիւլէական կեդրոնը, ուր մնաց երկու տարի: Ապա ղրկուեցաւ Խորհ. Միութիւն, մասնագիտական խօսակցութիւններու համար համապատասխան գիտական շրջանակներու հետ:

Վերադարձի ճամբուն վրայ, Հայաստանի կառավարութեան հրաւէրով անցաւ Հայաստանէն՝ ուր պատմական եւ տեսարժան վայրերէն եւ հաստատութիւններէն զատ որ Հայ մը կ'այցելէ, այցելեց նաեւ գիտական հաստատութիւններ եւ հիմնարկութիւններ:

Ռոժէ Պալեան ծնած է Լիոն 1933 Յունուար 18ին: Միակ զաւակն է Պոլսեցի Պր. Նուպար Պալեանի եւ դժբախտաբար արդէն մահացած Տիկին Նուարդ ծնեալ Աւետիսեանի: Սահուն կերպով կը խօսի հայերէնը՝ որ իր մանկութեան լեզուն է: Ամուսնացած է Հայուհիի մը՝ Օր. Լորիս Սեմէրճեանի հետ եւ հայր է աղջկան մը եւ երկու մանչ զաւակներու:

Ամբողջացնենք պատկերը ըսելով, որ Ռոժէ Պալեան պահեստի սպայ է քափիթէնի աստիճանով եւ մասնագէտ ռատառներու, Փոլիթեքնիքէն վերջ զինուորական շրջանին հետեւած եւ վկայուած ըլլալով Նիմի ռատառներու զինուորական վարժարանէն: Յաւելեալ վկայական մը եւս:

Անցեալ տարի կառավարութիւնը եւս պաշտօնապէս մեծարեց զինքը իրեն շնոր–

ԱՆԿՈՂԻՆԸ

Շատ բարդ է պատմութիւնը անկողինին: Հաճելի եւ տհաճելի է ան նոյն ատեն իր հաճելի եւ տհաճելի յիշատակներով: Ան կը մարմնացնէ կեանքդ ի վեր տեսած բոլոր անկողիններդ եւ կեանքիդ գլխաւոր պարագաները, սկսեալ մանկութենէդ: Հոն է որ խորապէս կը զգաս սիրելի բացակայի մը ներկայութիւնը, իրականէն աւելի ներկայ: Հոն է որ կատարելապէս կոնակ կը դարձնես երբեմն իրականութեան: Հոն է որ կը կշռուին, կը դատուին մեր առօրեայ եւ անցեալ արարքները, ծրագիրներ կը մշակուին վաղուան համար: Հոն է որ կը դառնաս գերզգայուն էակ մը՝ նախազգալով ապագադ: Այցելութեան կուգան քեզի աշխարհի բոլոր ծանօթներդ եւ անծանօթներ, ճակատագիրդ կը պարզեն քեզի՝ երազներուն լեզուով: Հոն է որ կը պատահի սա տարօրինակ բանը: Կը տեսնես քեզ երազիդ մէջ եւ երազդ՝ անոր մէջ: Հոն է վերջապէս որ կը կորսնցնես մարմինդ, կամ կը զգաս անոր հրէշային ծաւալումը՝ երբ յոգնած ես կամ քառասուն աստիճան տաքութեան մէջ:

Ոմանք կը սիրեն կարդալ անկողինին մէջ շուտով քնանալու կամ անքնութեան դէմ պայքարելու համար: Ու կը պատահի որ ընթերցումին անուշութիւնը փախցնէ քունը: Կամ հակառակը: Աշխարհի գլուխ գործոցն իսկ կը ձգես ձեռքէդ երբ քունին անուշութիւնը կը սահի մարմինէդ ներս: Կը նայիս եւ բան չես տեսներ այլեւս: Կը փակուին աչքերդ:

Անկողինը ծայրագոյն սահմանն է կեանքին ուրկէ անդին կը սկսի երազին աշխարհը: Աշխարհ մը՝ մահուան եւ իրականութեան միջեւ: Անթիւ են այս վայրին խորհուրդները: Եւ անթիւ ու խորհրդաւոր են պառկած կիներուն իւղաներկ նկարներն ու անոնց վրայ գրուած քերթուածները: Տարբեր յուզում մըն է քնացող երախայի մը նայիլը: Անկողինին մէջ է որ մարդիկ կ'առնեն իրենց դէմքին ամէնէն անկեղծ արտայայտութիւնը:

Կը սիրեմ զայն ու կը վախնամ անկէ:

Ժամ մը կայ մեր մարմինը չի կրնար այլեւս կենալ իր երկու ոտքերուն վրայ: Կ'ուզէ երկարիլ, տարածուիլ: Ի՞նչ բան աւելի քաղցր է քան անկողինը՝ նման պահու մը, երբ զինով ես քունէն:

Հաճելի է ան երբ դուրսը ձիւն է ու ցուրտ: Ծփուն տապան մը՝ երբ կ'անձրեւէ: Խորան մը՝ երբ, ամառը, կ'արթըննաս լուսաբացէն առաջ եւ ականջ կուտաս թռչուններուն երգին՝ որոնց լեզուով կը խօսին քեզի այն բոլորը զորս կը սպասես կեանքէն: Կը բարձրանայ հեռագնաց խաւարէն վեր եւ կը մօտեցնէ քեզ անձիդ, արեւին եւ մարդոց: Կը բարձրացնէ քեզ: Կը զգաս թեթեւութիւն մը մարմնոյդ եւ հոգւոյդ մէջ: Խորան մը՝ ուր կը մաքրուիս բոլոր հոգերէդ, կը վերանորոգուիս, կը դառնաս յուսառատ եւ հաւատաւոր: Հանգչած են մկաններդ: Բարի, ուրախ եւ խանդավառ կը գտնես քեզ:

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

(Շար. – 2)

ԱԼԷՄՇԱՀ՝ ԵՒ ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

(Ի յիշատակ իր մահուան 30ամեակին)

Պատերազմն էր, 35 տարի առաջ: Գերմանական գրաւման խիստ օրէնքներուն հպատակած՝ յուսահատ օրեր կ'ապրէր խաւարած Փարիզը:

Եւ սակայն, հայ գաղութը կը շարունակէր իր ազգային կեանքը՝ այս կամ այն մշակութային ու գեղարուեստական գործունէութեամբ, ընկերութիւններով:

Անոնցմէ մին էր Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը:

Ցուրտ ձմեռուան գիշերներով Սեւրի սեւ, մութ, անշշուք փողոցներէն կը վազէինք դէպի Մխիթարեան վարժարանը:

Հոն՝ խկոյն մթնոլորտը կը փոխուի: Ընդարձակ հիւրանոց, հաճելի կրակ — Ալէմշահ դաշնակը նստած է. մեզ շուրջը կը հաւաքէ եւ կ'երգենք:

Այո, վարժարանը հեռու էր. դուրսը ցուրտ ու անձրեւը կը սառեցնէին, ճամբաները անվստահելի կը դառնային լուսարգելի ժամանակ. սակայն, հակառակ այս դժուար պայմաններուն, շաբաթէ շաբաթ Սիփան - Կոմիտասի երիտասարդները կը հետեւէին Ալէմշահի երգի դասերուն:

Եւ եկաւ գարուն, եւ խումբը մեծցաւ: Այլեւս Փարիզ կը հաւաքուինք, Սթիւտիօ Քոմարթէնի սրահները կը կատարուին մեր փորձերը:

Համերգներ կուտանք:

Հետզհետէ Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը կը կանգնի հաստատ հիմերու վրայ՝ հայ երգին ծառայելով՝ մինչեւ Ալէմշահի յանկածակի մահը՝ 1947ին:

Ապշած ու շուարած մնացինք:

Երկար ժամանակ լռեց երգչախումբը:

Եւ ահա դարձեալ կեանք կ'առնէ՝ նոր թափով, նոր ուժերով:

Յաջողութեան ապացոյցները բազմաթիւ են: Յիշենք, զոր օրինակ, Կոմիտասի ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ տրուած համերգները Սալ Կաւօ եւ զանազան եկեղեցիներու մէջ, Փարիզ, Անկուլէմ, Պերն, Ժընեւ, Պալ: Յետոյ բուն խկ Սիփան - Կոմիտասի յոբելեանը Օփերա - Քոմիքի մէջ: Բոլորը Կարպիս Ափրիկեանի ճպոտին տակ:

Այս առթիւ պէտք է շեշտել որ եթէ Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը հասած է բարձր ու լաւագոյն մակարդակի մը, շնորհիւ Կ. Ափրիկեանի վերջին 25 տարիներու բծախնդիր աշխատանքին ու անվիճելի տաղանդին՝ այս արդիւնքով պիտի չկարենայինք հպարտանալ եթէ իրմէ առաջ, ունեցած չըլլայինք Գուրգէն Ալէմշահը:

Արդարեւ, իր դրօշմով կնքուած էինք բոլորս, անգիտակցաբար: Մեծ ընտանիք մը կազմած էինք իրմով, ջերմ կապերով սեղմուած:

Անհրաժեշտ էին մեզի համար երգի փորձերը՝ ուր անոյշ ժպիտով մը բաց թեւերը մեր ուսերուն դնելով՝ մեր «մայըսթրօ»ն իր շուրջը կը հաւաքէր մեծ ու պզտիկ:

Անհամբեր կը խմբուէինք Ռիւ Քօմարթէն, շաբաթական ժամադրավայրնիս, ուրկէ՝ փորձէն յետոյ, դուրսը փողոցէ փողոց երգելով՝ կ'ուշացնէինք իրարմէ բաժնուելու պահը:

Անոյշ, Արաքսի, Նուպար, Ցոլիկ, Ալիս, Սիլվա, Պատրիկ, Մարի, Վահագն, Գեղանոյշ, Մինաս, Տիգրան եւ բոլորդ պիտի վերյիշէք Օփերայի հրապարակը ամառուան գիշեր մըն էր: Մեթրոյին աստիճաններուն առջեւ կ'երգէինք: Անցորդներ կեցան հետաքրքիր, յետոյ ուշադիր. շրջանակ կազմեցին. եղանակ առ եղանակ, անակնկալ փոքր համերգ մը հրամցուցինք ժողովուրդին, որ խանդավառ ծափահարեց:

Անցեալ օրեր... երիտասարդութեան երանելի օրեր, յանուն որոնց բոլոր ջանքովնիս ուզեցինք ամէն գինով պահպանել մեր երգչախումբը եւ իր ոգին՝ մինչեւ այսօր:

Մեծ գոհունակութեամբ կը նկատենք որ իրապէս «Վարդ կօչիկ»էն մինչեւ «Նանոր»ը Սիփան - Կոմիտասի անուան տակ Ալէմշահի աշակերտներու յաջորդող սերունդներն ալ կ'երգեն, Կ. Ափրիկեանի հետ:

13-12-77 ԱՑՏԱ

հելով «Ազգային արժանիքի» ասպետի շքանշանը (Շըվալիէ տիւ մեռիթ Նասիոնալ):

Գիտութեանց կաճառի ընտրութեան լուրը հաղորդելու առիթը օգտագործեցինք արձանագրելու համար հայ գիտունի մը բացառիկ յաջողութիւնները տարիներու ընթացքին՝ որոնց մեծ մասը չէր յիշատակուած պատահած օրերուն եւ աննկատ անցած, թերեւս մասամբ ալ ենթակային շատ համեստ բնաւորութեան եւ պատիւներէ խուսափելու ցանկութեան պատճառաւ: Այդ յաջողութիւնները սակայն պատուաբեր են ընդհանրապէս հայ անունին եւ ի մասնաւորի մեզի՝ Ֆրանսահայերուս:

Որքան իրաւունք ունէր Յառաջ քսանեակ մը տարիներ առաջ ըսելու. «Ռոժէ Գալեան, այս անունը միտք պահեցէք»:

ԳԱՂԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Նշան Փալանճեան ճեմարանը այցելած է Գարեգին Բ. Աթոռակից - Կաթողիկոս, Դեկտ. 8ին: Ճեմարանի մուտքին Կաթողիկոսը դիմաւորուած է հաստատութեան տնօրէնին, ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան կողմէ: Տնօրէնը խօսք առնելով բարի գալուստ մաղթած է Գարեգին Բ.ի եւ ուրախութիւն յայտնած իր այցելութեան համար: Աթոռակից - Կաթողիկոսը իր խօսքին մէջ նշած է որ ճեմարանի հիմնադիրները՝ Լեւոն Շանթ եւ Նիկոլ Աղբալեան, ու անոնց յաջորդած մեծանուն տնօրէնը՝ Սիմոն Վրացեան կը մնան ժողովուրդի սրտին մէջ, որովհետեւ ապրեցան ու գործեցին Հայութեան համար, ամբողջական նուիրումով:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հ. Ե. Դաշնակցութեան Լեւոն Շանթ Ուխտի վարչութիւնը, Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ ոգեկոչած է Լեւոն Շանթի մահուան 26րդ տարեդարձը: Բանախօսած է Բիւզանդ Կռանեան:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Համազգայինի Թատերախումբը, ղեկավարութեամբ Հրանտ Մարգարեանի, Նոյ. 26ին, Ան-Մարի վարժարանի սրահին մէջ ներկայացուցած է Հրանտ Մարգարեանի «Բեւեռները» թատերախաղը:

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ Իսթ Ճինըր Հայ Սքուլի թատերասրահին մէջ, Դեկտ. 4ին, տեղի ունեցած է լուսապատկերներու ցուցադրութիւն մը, որու ընդմէջէն ներկայացուած է Արեւմտահայաստանը: Լուսապատկերները առած է Միչիկըն նահանգի Մագոմպ Տէյլի վարիչ խմբագիր Միշըլ Խթէեան՝ 1969ին դէպի Արեւմտահայաստան կատարած իր ուղեւորութեան ընթացքին:

ԹԵՀՐԱՆԻ « Ռուտաքի » սրահին եւ « Արարատ » մարզաւանին մէջ տեղի ունեցած է Անահիտ Ճանպազեանի պարի դպրոցի աշակերտութեան հանդէսը: Յայտագրի ընթացքին մեկնաբանուած են հայկական եւ պարսկական պարեր, որոնք արժանացած են ներկաներու գնահատանքին: «Ճանպազեան պարի դպրոց»ը հիմնուած է 1932ին՝ Սարգիս Ճանպազեանի կողմէ: Ներկայիս իր աղջիկն է՝ Անահիտ, որ կը շարունակէ հօրը գործը: Անահիտ Ճանպազեան 1968ին Երեւանի մէջ հետեւած է պարարուեստի վարժարանի դասընթացքին:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ համայնքի անդամներէն խումբ մը առաջին անգամ ըլլալով Սպիտակ Տան մէջ հանդիպում մը ունեցած է Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ճիմի Քարթըրի հետ, որ ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնը. «Կը խորհիմ թէ Հայերը որպէս հաւաքականութիւն մեր երկրին լաւագոյն տարրը կը ներկայացնեն. դուք գիտակից էք ձեր ցեղային արմատներուն: Ասիկա շատ առողջ գիտակցութիւն է, որովհետեւ լաւ Ամերիկացիներ Հայեր ըլլալ»: Այս Հայերը մաս կը կազմէին Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ամերիկայի Փրէզիտէնթ Քլապի:

ՏԻԹՐՕՅԹԻ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Նոյ. 13ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմակերպած ճաշ - պարահանդէսը: Իր վերակազմութենէն ի վեր (1976, Օգոստոս) Տիթրոյթի Հ. Մ. Ը. Մ.ը յաջողութիւններ արձանագրած է եւ ներկայութիւն մը դարձած գաղութին մէջ ֆութպոլի եւ պասքէթի իր խումբերով: Բացման խօսքը արտասանած է Գէորգ Պետիկեան շեշտելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի դերը գաղութին մէջ: Օրուան բանախօսը՝ Պետրոս Կարապետեան, ներկայացուցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ անոր նպատակը:

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հ. Օ. Միութեան Սիտնէի մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ, Սեպտեմբեր 24ին, Լէյն Քովի քաղաքապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է դիմակահանդէս մը, որուն ներկայ եղած են մեծ թիւով Հայեր:

×

Հայ Մշակութային Միութեան պարախումբը Հոկտեմբերին երկու անգամ բեմ բարձրացած է: Հոկտ. 4ին, պարախումբը մասնակցած է Սիտնիի օփերային մէջ տեղի ունեցած էթնիք մշակոյթներու նուիրուած փառատօնին՝ քսան տարբեր ազգութիւններու կարգին, ներկայացնելով հայկական տոհմիկ պարեր: Հոկտ. 7ին Ուիլըպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է զուտ հայկական յայտագրով երեկոյթ մը, որու ընթացքին ցուցադրուած է «Հայկական Հարցը» շարժանկարը: Ապա պարախումբը ներկայացուցած է հայկ. պարեր, որոնց յաջորդած են զանազան մեներգներ:

×

Հոկտ. 9ին, Հայ Մշակութային Միութեան Թարգմանչաց միօրեայ վարժարանի Հոգաբարձութեան կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած է Հայ Մշակոյթի Օրը: Ներկայ եղած են 800 հոգի: Վարժարանի աշակերտները գործադրած են խնամուած յայտագիր մը՝ երգերով եւ արտասանութիւններով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (478)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՆԱԽԿԻՆ ԴՈՒՔՍԸ

— Հիմա ամէն բան լմնցաւ... ալ պիտի մեռնիմ, յուսահատ պիտի մեռնիմ, մինակս, առանց որեւէ զօրավիգ նայուածք մը ունենալու շուրջս:

— Ո՞վ է ան, հարցուց ծերունի դուքսը: Եւ լսելով որ մէկը կը հեծկլտար իր մօտը, ձեռքերը այն կողմը երկարեց:

Լէոնոր անշարժացաւ մնաց:

— Ո՞վ է ան, կրկնեց ծերունին: Դո՞ւն ես, Ֆիլիփ:

Լէոնոր չափէն աւելի յուզուած էր. տարականոն կեանք մը կ'ապրէր ան, կեանք մը ուր հոգին խլեակի մը պէս կապուած՝ կը կորսնցնէ իր հաւասարակշռութիւնը, ուր մարդս իր սրտին պայթիլը կը զգայ...:

Անձնասպան պիտի ըլլար ան, վայրկեան մը եւս եւ ահա այլեւս անդառնալիօրէն պիտի մեկնէր, արդէն մահուան դառնութիւնը իր մէջ մտած էր:

Իր վիշտն ու ցաւը ուրիշին եւս հաղորդելու մարդկային խորունկ ու բացարձակ պահանջը պաշարեց զինքը:

Ծերունի Քանտիանոյի քովը ծունկի եկաւ, անոր ձեռքը բռնեց եւ հեծեծագին, սկսաւ իր սիրտը բանալ անոր:

— Վսեմաշուք դուքս, ես խեղճ աղջիկ մըն եմ, դուք զիս չէք տեսներ այժմ բայց առտնին տեսած էք եւ կը ճանչնաք, խօսք առաւ ան հեծեծագին: Լէոնոր Տանտոլօն չէ՞ք յիշեր: Չէ՞ք յիշեր թէ ձեր աչքերը որքան կը փայլէին եւ ձեր սիրտը որքան կը խայտար երբ Լէոնոր ձեր շրթունքներուն կը մօտեցնէր իր ճակատը: Կը յիշէ՞ք, օր մը սա խօսքը ըսիք՝ «այս աղջիկը երջանիկ ըլլալու համար ծներ է»: Ահա այդ դժբախտ Լէոնոր Տանտոլօն է հիմա ձեր ոտքերուն առջեւ արտասուող, վսեմաշուք տէր:

— Ո՞վ է զիս դուքս կոչողը, փսփսաց Քանտիանօ: Ես դո՞ւքս եմ: Ի՛նչ անհամ կատակ:

Լէոնոր այս խօսքը չլսելով, իր ողբը շարունակեց հեծեծագին ձայնով մը.

— Ով հայրիկս, չէ՛ք գիտեր գլխուս եկած դժբախտութիւնները: Ձեր աչքերը կուրցուցին: Իմ սիրտս ճզմեցին եւ սէրը արգիլեցին ինծի: Ո՜հ, չէ՞ք գիտեր թէ ինչ ըսել է սիրել եւ չկարենալ սիրելը ... Չէ՞ք կրնար գիտնալ թէ ինչ ըսել է իր բոլոր հոգիովը սիրելը եւ ատոր փոխարէն արհամարհուիլը...: Ի՞նչպէս պիտի կարենամ հաստատել թէ իր սէրին արժանի եմ դեռ: Հայրս մահէն ազատել ուզելս եղաւ իմ միակ յանցանքս: Ո՜հ, վսեմաշուք տէր, անարդարութիւն է այս, անարդարութիւն: Պիտի մեռնիմ, պիտի մեռնիմ, բայց մեռնելէ առաջ կ'ուզեմ բարձրաղաղակ յայտարարել իմ անմեղութիւնս եւ ձեր դատաստանին ապաւինիլ:

Ծերունին տժգունեցաւ: Ձեռքերը դողալ սկսան:

— Ո՞վ է ան որ կուլայ այսպէս, փսփսաց ան: Ո՞վ է այդքան տառապող անձը որուն ձայնին ազդու շեշտերը այսպէս մարդկային լռութեան թմբուկները կը պայթեցնեն ու սիրտերը կը բզքտեն:

— Լէոնորը, վսեմաշուք դուքս, ձեր Լէոնորը, պատասխանեց Լէոնոր: Այն աղջիկը զոր «իմ փոքրիկ Լէոնորս» կը կոչէիք: Լէոնոր Տանտոլօն չէ՞ք յիշեր:

Հոս պէտք է յիշեցնենք մեր ընթերցողներուն թէ Լէոնոր չէր գիտեր ծերունի Քանտիանոյի խելագարած ըլլալը:

— Լէոնո՞ր, Լէոնոր Տանտոլօ՞ն, փսփսաց խելագարը իր կուրցած աչքերուն ու մթնցած ուղեղին յօրինած խաւարին մէջ խարխափել սկսելով:

— Չէ՞ք յիշեր, շարունակեց Լէոնոր: Ո՜հ, այս կսկի՞՞ծն ալ պիտի աւելնար իմ բոլոր վիշտերուս վրայ: Մեռնելու համար ձեր օրհնութիւններուն պիտի ապաւինէի, անոնցմէ՞ ալ պիտի զրկուիմ:

— Լէոնո՞ր, Լէոնո՞ր, շարունակեց դուքսը: Ինծի կուգայ որ ատանկ աղջիկ մը ճանչցած եմ... այո... գեղեցիկ ու խելօք աղջիկ մը, խելացի մանկամարդուհի մը:

— Ո՜հ, յիշեցի՞ք: Այդ գեղեցիկ ու խելօք աղջիկը շատ տառապեցաւ սակայն, վսեմաշուք տէր:

— Ի՞նչ ըսիք, ի՞նչ, շա՞տ տառապեցաւ, Լէոնո՞ր Տանտոլօ՞ն էր տառապողը:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու – տայ, Կիրակի Դեկտ. 18ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ողբացեալ ղեկավար՝

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ
մահուան 30րդ տարելիցին առթիւ:

Անցեալ տարիներու Ալէմշահի օրով երգչախումբին մաս կազմող անդամ–անդամուհիները եւ ներկայիս անդամ–անդամուհիները կը հրաւիրուին իրենց ներկայութեամբ յարգելու ամէնուն սիրելի՝ ղեկավարին յիշատակը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կարապետ Պօյաճեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատուորեան 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

×

Սելթէկեան եւ Գավաֆեան ընտանիք – ները իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեանի եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ զաւկին՝ տարաբախտ Կարապետ Մուրատեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի նուիրած են 50 Ֆր. Ալֆորվիլի Կապ. Խաչին, 50 Ֆր. Պանեօ-Բաշանի Կապ. Խաչին, 50 Ֆր. Յառաջին:

ՃՇԴՈՒՄ

Դեկտ. 16ի «Յառաջ»ի ազդերուն մէջ (4րդ էջ, Ա. սիւնակ. փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ընողներու մէջ պէտք է կարդալ Տիկին Արեւալոյս Պօյաճեան (եւ ոչ՝ Արշալոյս.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղին վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի, Դեկտ. 21, ժամը 15ին Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

CONVOCATION A L'ASSEMBLEE GENERALE ORDINAIRE DU 22 DECEMBRE

En raison de l'irrégularité dans la distribution du courrier les *Amis de la Fondation MARIE NOUBAR* informent leurs membres par voie de presse que se tiendra le 22 Décembre à 20 h. 30 l'assemblée générale ordinaire annuelle à la Fondation Marie Noubar, Maison des Etudiants arméniens, 57 Boulevard Jourdan, 75014 PARIS.

Ordre du jour : Rapport moral — Bilan financier — Modifications éventuelles des statuts — Questions divers.

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկ. Զարուհի Տէր–Թովմասեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 50–ական Ֆր. կը նուիրեն Ազքատախնամին՝ ընկերներ Ներսէս Տակառեան, Պետրոս եւ Յովիկ Եղիազարեան, Տէր եւ Տիկին Առլէն Փափազեան, Նուպար Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան, 150–ական կը նուիրեն ընկերներ Վարդգէս Տակառեան եւ Խաչիկ Գալուստեան:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Յարութիւն Քիրէմիթճեան իր ապաքինման առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ. 50 Ֆ. Իսիի Մշակոյթի Տան, 50 Իսիի Նոր Սերունդին, 50 Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին, 50 Ֆր. Ազքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին:

Réveillon

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻՆ

Մանշի ափերուն
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
օդափոխութեան կայանին մէջ
14, Սէնթ Օնորին–տէ–Փէրթ

Մեկնում Յունուար 6, Ուրբաթ
ժամը 17ին
Ժամադրավայր Սքուար Մոնթոլոն
վերադարձ, Յունուար 8, Կիրակի,
ժամը 22–23

Excursions : La Suisse Normande
Les Roches du Ham
La Laiterie ELLE-et-VIRE

Կարմիր Խաչուհիներու ամանորեան սովորական հիւրասիրութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Արձանագրուիլ Կարմիր Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել 985·36·53 եւ 738–35–74

Ծախքերու մասնակցութիւն

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
Դեկտեմբեր 17ին

Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, Տեսչութիւնը եւ Ծնողաց Միութիւնը սիրով կը հրաւիրեն բոլոր ազգայինները, դպրոցի տօնածառի հանդէսին:

Ժամը 16ին վարժարանի մառան մէջ պատարագ աշակերտներու երգեցողութեամբ:

Ժամը 17ին, Թատերասրահին մէջ, զարդարուն հանդիսական ուրախ մթնոլորտ, ճաշ, մանուկներու նուէրներու բաշխում:

Գեղարուեստական բաժին.—

Վարժարանի երգչախումբը, վարժարանի նորակազմ նուագախումբը, վարժարանի նորակազմ պարախում - բը:

ՆՈՐԱՅՐ իր համակրելի ձայնով եւ կիթառով:

ՍԵԴՐԱԿ ԳՈՒԼԱԳՍԸՋԵԱՆ իր ջութակով (Ռատիօ – Ֆրանսի առաջին ալթօ):

ՅԱՐԴԱՐ՝
ՎԻԳԷՆ եւ ՅԱՐՈՒԹ իրենց խանդավառ զուգերգներով:

Խաղեր — արտասանութիւններ:
Մանուկներու համար՝ կաղանդի նուէրներ:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, իր ճաշ – խնջոյքին Շաբաթ, Դեկտ. 24, Ծնունդի առթիւ, իրիկունը ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Վալանսի Փալէ տը լա Ֆուառի մեծ սրահին մէջ, Ժաք ՔՈ - ԺԱՔԵԱՆԻ նուագախումբին մասնակցութեամբ: Մուտքը 80 Ֆր.:

ՏԻՐԱԿ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ճաշարաններ

PIZZA OSKIAN ընդարձակ սրահով, յարմար խմբական խրախճանքներու եւ ընկերական հաւաքոյթներու:
139, rue St. Honoré Paris 1er tél. 260 23 80

ILE DE CRETE հայկական եւ յունական խոհանոց
10, rue Mouffetard Paris 5e tél. 326 31 37

ARCHE DE NOE
42, rue Descartes Paris 5e tél. 329 68 83

Խանութներ
արեւելեան ուտեստեղէններու

ՏԻՐԱԿ Ա. 26, rue de Trévise Paris 9e
tél. 770 38 63

ՏԻՐԱԿ Բ. 18, rue de Chabrol Paris 10e
tél. 770 26 55/6

Ծանօթ. Տիրակ Բ. իր դռները բացաւ Նոյեմբեր 7ին Հաստատութիւնը՝ որ միակ ներածողն է կրետական գինիներու, իր յարգոյ յաճախորդներուն մէկ շիշ կրետական գինի կը նուիրէ առաջին գնումին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳԱՏՕՆ

31 Դեկտեմբեր ժամը 22էն սկսեալ

Réveillon du Jour de l'An

à la Maison de la Culture Arméniene de Marseille, 31 Décembre à partir de 22 h. jusqu'à l'aube

Menu de Réveillon — Orchestre — Cotillons — Ambiance — Danses Arméniennes

PRIX 150 F.

Réservez vos tables dès à présent en téléphonant à la M.C.A. 50-15-09

(tous les jours)

pour les fêtes de fin d'année
offrez donc

LE BEAU FOULARD

"Alphabet Arménien"

CREATION CELIGNY — PARIS

est en vente au prix de Fr. 75

chez M. S. DER-BALIAN, Bottier Modéliste
221, rue Saint-Honré, PARIS 1er
LIBRAIRIE PALOUYAN
9. rue de Trévise — PARIS 9e

à MARSEILLE, Maison de la Culture Arménienne, 12-14 Rue St. Basile.

Pour envoi Contre-remboursement CELIGNY s.a.r.l. boite postale No 9,
94130 NOGENT - sur - MARNE

OFFRE D'EMPLOI

Importante Maison d'accessoires classiques et fantaisies pour Prêt à Porter, installé au Sentier, désire engager représentant actif, sérieux pour visiter clientèle existante, carte unique ou multicarte.

TEL. : 260-31-93

ԿԸՈՒԶՈՒԻ

Պատրաստ հագուստի դասական եւ ֆանթէզի յարակից տարկաներու կարեւոր հաստատութիւն մը, Սանթիէ գտնուող, կ'ուզէ լուրջ եւ գործունեայ ներկայացուցիչ մը, այցելելու համար գոյութիւն ունեցող յաճախորդներու, միակ քարտ կամ բազմաքարտ:

ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ՝ 260·31·93

L'UNION DES ETUDIANTS
ARMENIENS D'EUROPE

Organise

son CAMP D'HIVER à BELLEFONTAINE

Du 25 Décembre au 3 Janvier

Tarif journalier	30
Inscription	60
Voyage collectif	150
Forfait Jour de l'An	150

Pour collectif s'inscrire avant le 20 Décembre

Renseignement et insciption
Haïk TOUFANIAN
Tél. : 664-00-07
après 20 h., sauf Samedi de 9 à 14 h.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
20
MARDI
20 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 200 Ֆ· Վեցամսեայ 110 Ֆ·
Արտասահման Տար· 230 Ֆ· Հատը 1 Ֆ· 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14·012
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.012

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻ՞ՒՆ

ՊԵԿԻՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ ԸՐԱՒ

ՔԱՐԹԸՐ ԵՒ ՍԱՏԱԹ ԳՈՀ ԵՆ

Երուսաղէմի հանդիպումէն ետք, Գահիրէէն աւելի Ուաշինկթընի մէջ է, որ ծեծուեցաւ Մերձաւոր Արեւելքի հարցը: Պեկին տեսնուելէ ետք Քարթըրի հետ, որոշ առաջարկներ ըրաւ,, որոշ զիջումներ նոյնիսկ, զորս ՊԱԿը անմիջապէս մերժեց:

Ի՞նչ կ'ըսէ Պեկին: Գլխաւոր կէտը կը վերաբերի Պաղեստինցիներուն: Պեկին կ'ըսէ թէ Այսրյորդանանը ինքնավարութեան կրնայ հասնիլ, քանի այդ շրջանի Պաղեստինցիներուն կը շնորհէ ինքնորոշման իրաւունքը: Հանրաքուէով ընտրութիւններ կրնան տեղի ունենալ այդ շրջանը: Բայց Իսրայէլ անզիջող է Երուսաղէմի համար, որ որեւէ բաժանումի չի կրնար ենթարկուիլ, արդէն կրօնական իշխանութիւնները ինքնակառավարութիւն մը ունին սուրբ վայրերը: Կը թուի թէ այս բոլոր առաջարկները ուղղակի պատրաստուած են Արտաքին նախարարին, Մոշէ Տայեանի կողմէ: Նախատեսուած է նաեւ Սինայի գրաւուած շրջանի գրեթէ ամբողջական վերադարձը:

Այսքանը, ընդունուած Քարթըրի կողմէ, մասամբ կը գոհացնէ նաեւ Սատաթը, որ պաղեստինեան Պետութեան մը ճանաչման սկիզբը կը տեսնէ: Աւելի մանրամասն պիտի կարենան խօսիլ Սատաթ եւ Պեկին երբ այս վերջինը, երկու օրէն Եգիպտոս երթայ:

Եթէ Արաֆաթի ՊԱԿը եւ աւելի կարծր Մերժումի Ճակատը համաձայն չեն, Եգիպտոսի նախագահին համար պատճառը նախ Խորհ. Միութեան ճնշումն է, ապա, նաեւ՝ Սուրիոյ:

Ամէն ինչ դեռ անորոշ է անշուշտ եւ գլխաւոր մտահոգութիւնն այն է որ Եգիպտոս կրնայ անջատ հաշտութիւն ստորագրել Իսրայէլի հետ: Այս վախն ունի նաեւ Հիւսէյն, որ չունէր Ռիատ առած է, սաուտցի ղեկավարներու օժանդակութիւնը ապահովելու համար, նախապէս փորձած էր հաշտեցնել Եգիպտոսն ու Սուրիան բայց ձախողած էր:

Կը մնայ քիչ մըն ալ սպասել, տեսնելու համար թէ ի՞նչ ելքի պիտի յանգի՛, ամիս մը առաջ Սատաթի սկսած պատմական առաջքելութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահին տղան, որ առեւանգուած էր առջի օր, ազատ արձակուեցաւ. Կիպրիանու ոչ մէկ զիջում ըրաւ, միայն ընդունած էր տեսնուիլ առեւանգողներուն հետ եւ թողուլ որ ապաօրէն հեռանան կղզիէն:

ՓԱՐԻԶԻ ընտիր ուտեստեղէնի մեծագոյն հաստատութիւններէն մէկը՝ Ֆօշօն, հսկայ վնասներ կրեց Կիրակի գիշեր, երկու պայթուցիկ դրուած ըլլալով ներսը: Հինգ յարկեր քանդուած են եւ ապրանք ու պահեստ փճացած:

ՀԱՐԱՒ - ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ կռիւները վերսկսած են մէկուկէս ամիս հանդարտութենէ ետք: Բախումներ կան յառաջդիմական մահմետականներուն եւ ֆալանժիստներուն միջեւ:

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻ վելթեր ծանրութեան Եւրոպայի ախոյեան գարձաւ ֆրանսացի Ալէն Մարիոն, որ յաղթեց տիտղոսակիրին՝ գերման Եօրկ Եափէլի, մահացու Քա·–Օ·ով մը, 14րդ ռաունտին: Գերման նախկին ախոյեանը, որ ուղեղային արիւնահոսութենէն զատ, սրտի դարպար ալ ունեցած էր եւ հրշէջ մըն է որ փրկած էր մարձումով, խոր մահաքունի մէջ հիւանդանոց տարուած է, ուր Երկուշաբթի օր նոյն ծանր վիճակին մէջ էր: Շատ հարցեր կը ծագին անշուշտ պատասխանատուներ փնտռելու բայց երբ ամէն ինչ ցած առեւտուրի վերածուած է, ամէն մարդ կը փորձէ «ապա-ողբերգացնել» ինչպէս նորոյթ է ըսել ու հաստատել միայն, որ «արկածներ են, կը պատահին»: Կարեւորը Երկուշաբթի, երիտասարդի մը հաւանական մահը չէր այլ ուրիշ մը ախոյեան ըլլալը···:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ սահմանափակ սակը (փլաֆոն) անգամ մը եւս պիտի բարձրանայ, ինչպէս ամէն Յունուարի: Հաւանական կը նկատուի որ յաւելումը 11 առ հարիւր ըլլայ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ· 9–14)

ՎԱԶԳԷՆ Ա· ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄՈՍԿՈՒԱ ԳԱՑԱԾ Է

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա· Մոսկուա գացած է մասնակցելու համար եկեղեցականներու համաժողովին համագումարին, որու ընթացքին պիտի արծարծուին հիւլէական եւ ջրածին զէնքի նոր տեսակի՝ նէօթրոն ռումբի դէմ պայքարելու հարցերը:

×

ՇԻՆՈՒՀԱՅՐ ԳԻՒՂԻ ՄԱՍԻՆ

Գորիսի շրջանի ամէնէն մեծ գիւղերէն մէկուն՝ Շինուհայրի մասին ժ· դարուն յիշատակած է Սիւնեաց աշխարհի պատմիչ Ստեփանոս Օրբելեան, նշելով որ Հաբանդ գաւառի բնակավայրերու մէջ Շնհէրը ամէնէն մեծը եղած է, որովհետեւ անոր հարկին չափը կը հասնէր 24ի, մինչդեռ նոյն գաւառի միւս բնակավայրերունը քանը չէ անցած: Մեծութիւնը հաստատող փաստ մըն է նաեւ այն որ ժ· դարուն Հաբանդ գաւառի մէկ մասը կը կրէր Շնհէր անունը, որ կը կոչուէր նաեւ Շինուհայր, Շինհայր, Հայրաշէն եւ կը պատկանէր Տաթեւի վանքին: Դարեր շարունակ հին Շինուհայրը եղած է Որոտանի կիրճին մէջ կծկուած, իր փոքրիկ տուներով ժայռի լանջին կառչած գիւղ մը, որ զերծ չէ մնացած բռնակալներու կամայականութիւններէ: 15 տարի առաջ է որ սկսած են Հայեր հետզհետէ բնակութիւն հաստատել այդ գիւղը, ուր ներկայիս 305 տուն Հայ կայ: Հարուստ է Շինուհայրի պետական տնտեսութիւնը: Անցեալ տարի զուտ եկամուտը կազմուած է աւելի քան 550 հազար ռուբլի: Գիւղական Խորհուրդի Գործադիր Կոմիտէի նախագահը՝ Գառնիկ Ցարութիւնեան, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ գիւղին մասին. «Շինուհայրի մէջ 1800 բնակիչ կայ: 505 աշակերտի համար կառուցուած է միջնակարգ դպրոցի շէնք մը, 400 տեղնոց մշակոյթի պալատ մը, ակումբ-գրադարան, երկու հանրախանութ, մը - սուր - մանկապարտէզ, հիւանդանոց ևն·: Երկու տարի առաջ Շինուհայրի մէջ կառուցուեցաւ ռետինէ կօշիկի գործատունը, որ տարեկան հազարաւոր զոյգ մարզական կօշիկներ կ'արտադրէ: Պետական տնտեսութեան տնօրէնը՝ Կոլյա Գրիգորեան, ըսած է որ անցեալ հինգ տարիներուն գիւղի մէջ 400 հեկտար այգիներու, հացահատիկի, բանջարանոցներու ցանքի տարածութիւնները աւելցած են: Շինուհայրի մէջ է որ կառուցուած է Անդր-կովկասի ուժի ենթակայանը, որ իրարու կը միացնէ ու կը կարգաւորէ երեք Հանրապետութիւններու ուժի դրութիւնը: Հոսկէ է որ լոյս ու ջերմութիւն կը հաղորդուի Հայաստանի, Ազրպէջանի ու Վրաստանի արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններուն: Շինուհայրը տուած է տնտեսի շատ մը դէմքեր: Հոն ծնած են պատմագէտ փրոֆեսօրներ Հրաչեայ Սիմոնեան, Միկայէլ Բարսեղեան, Լենդրուշ Խուրշիդեան, Գրիգոր Շիրինեան եւայլն:

ՄԱՀԱԶԴ ՕՐԱԹԵՐԹԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

«Ժ'ԷՆՖՈՐՄ» ԴԱԴՐԵՑԱՒ 77ՐԴ ԹԻՒԻՆ

Հազիւ երեք ամիս առաջ, մեծ աղմուկով եւ ազդերով ամէն կողմ, լոյս աշխարհ կուգար փարիզեան նոր օրաթերթ մը՝ Ժ'էնֆորմ, որու հայրն էր՝ նախկին նախարար Ժոզէֆ Ֆոնթանէ: Ծրեւոյթը ուրախալի էր քանի ամէն անգամ, որ նոր թերթ մը լոյս կը տեսնէ, փաստը կը բերէ արտայայտութեան ազատութեան եւ բազմազանութեան: Պէտք է ըսել որ այս նոր օրաթերթին նպատակը համեստ ալ չէր, ճամբայ կ'ելլէր իբրեւ երեկոյեան օրաթերթ, «Մոնտ»ին չթողելու համար ասպարէզին մենաշնորհը: Ուրեմն կը խոստանար բացառիկ որակ մը, բայց սկիզբէն սխալ հաշիւ մը կար՝ համոզումը որ յաջողելու համար դրամը կը բաւէ: Ապահովութիւն ալ կը տրուէր որ առնուազն երկու տարի տոկալու համար, նիւթականը կայ: Ու յանկարծ, Շաբաթ իրիկուն լոյս կը տեսնէր 77րդ եւ վերջին թիւը: Գուցէ, լոյս տեսած զանազան մեկնաբանութեանց մէջ այս մասին, լաւագոյն վերլուծումը կը պատկանի անոր՝ որու դէմ էր ձեռնարկը: Արդարեւ Լը Մոնտ «Լը կաշի» խորագրին տակ, կը գրէ ի մէջ այլոց.—

«Թերթ մը, որ կ'անհետանայ, միշտ լեղի համ մը կը թողու, այնքան ճիշդ է արդարեւ, որ մամուլը ուրիշ ճարտարարուեստներէ տարբեր է: Լրատուութեան միջոցները իրենց ամբողջութեան եւ բազմութեան մէջ, մասնիկներն են երկրի մը ընկերային, քաղաքական եւ մտաւորական կեանքին, անհատական եւ հաւաքական երաշխիքներն են ժողովրդավարութեան: Մոնտին համար որոշ կեղծաւորութիւն պիտի ըլլար շատ սեւ քարով մը նշելու Ժ'էնֆորմի մահուան օրը, թերթ մը — ամէն ոք գիտէր — սահմանուած մեր թերթին վնասելու: Երբ Ֆոնթանէ ուսում-նասիրեց օրաթերթի մը ձեւաւորումը, ամէն ինչ զինքը բերաւ այն եզրակացութեան որ առաւօտեան օրաթերթ մը պէտք էր հրատարակել: Քսան տարի ետք Փարիզի Թանին պատմութիւնն է, որ կը կրկնուի: Նոյն սխալը, ուրեմն, երկու անգամ եւ նոյն պատճառներով: Կարեւորը այնքան յաջողութիւնը չէր, որքան վնասել մեր թերթին, որու անկախութիւնը, անշուշտ, կը խանգարէ: Նոյն սխալը երկու անգամ՝ գերագնահատում դրամի ուժին, կարծել թէ օրաթերթ մը միայն միլիոններով կ'ըլլայ, արհամարհելով գաղափարները, մոռնալով, որ ընթերցողը, այնքան դժուար նուաճելու եւ պահելու, կը հրապուրուի միայն երբ իրեն հրամցուի ուրիշ բան քան ինչ որ ունի արդէն···:

×

Ցիշենք որ Ժ'էնֆորմի 200 պաշտօնեաները (լրագրող, խմբագիր, գրաշար, տըպող եւայլն) գրաւած են խմբագրատունը երբ Ուրբաթ օր, թերթը սնանկութեան հաշուեկշիռը ներկայացուցած էր եւ միայն կէս ժամ առաջ լուրը տուած անձնակազմին:

ԿԸ ՄՆԱՅ ... ԹՐՔԱՆԱԼ

Պոլսոյ թերթերը Դեկտ· 14 թուականով հետեւեալ լուրը կուտան·—

ՕՏԱՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԸ ՎԵՐՑԱՆ

«Հիւրրիյէթ կը գրէ·— Կրթական նախարարութեան հրահանգով, օտար վարժարաններու Ծնունդի եւ Զատկական տօներու, ինչպէս նաեւ իրենց յատուկ կրօնական տօներու արձակուրդները վերցան, ինչ որ հակազդեցութիւն առաջ բերաւ չահագրգռուող շրջանակներու մէջ: Նոր որոշման համաձայն, օտար վարժարաններբ բաց պիտի մնան Ծնունդի եւ Զատիկի տօներուն, եւ արձակուրդ պիտի ընեն միայն այն օրերուն, որոնք պաշտօնապէս որոշուած են Կրթական նախարարութեան կողմէ:

«Ցնոր սնօրինութիւն, այս եւ յառաջիկայ տարի ջնջուած են Ծնունդի եւ Զատկական արձակուրդները»:

×

Ինչպէս կը տեսնուի Աթաթիւրքի Թուրքիան կը շարունակէ յետադիմել եւ երբ համայն աշխարհ կը փորձէ քայլ մը աւելի յառաջ երթալ դէպի ազատախոհութիւն, «արդիական» Թուրքիան թոյլ չի տար այլեւս որ իր հողին վրայ քրիստոնեան քրիստոնեայ մնայ: Բան մը կա՞յ ըսելիք, կը մնայ միայն որ Ծնունդի նախօրեակին, Ցիսուսն ալ թրքանայ···:

Հ· ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ի յիշատակ իր մահուան քառասունքին, «Յառաջ»ի վաղուան թիւը, ամբողջութեամբ նուիրուած է Մխիթարեան վաստակաւոր միակ՝ Հայր Վահան Յովհաննէսեանի:

Նոյն թիւով կը սկսինք հրատարակել իր մէկ անտիպ գրութիւնը՝

« ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՆ »

զոր Հայր Վահան «Յառաջ»ի խմբագրութեան յանձնած էր, հազիւ քանի մը ամիս առաջ:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

(ՄԱՔԼԷՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ)

———o———

Մեկնելցի այս նախօրեակին, հաւաքուած ենք Պանոսլ Դաւիթեան ընտանիքի բնակարանը: Գիշերը կը մօտենայ երբ յանկարծ տանտիկինը կ'ընդունի Տիկին Շասըրօն, որ պտոյտէ մը կը վերադառնայ: Ներկայացումներէ ետք, Տիկին Դաւիթեան կը հրաւիրէ, որ շարունակենք խօսակցութիւնները: Ինչի՞ մասին կը խօսինք, անշուշտ՝ Հայութեան:

— Շատ ուրախ եմ, կ'ըսէ Տիկին Շասըրօ, հոս, շատ առիթ չունիմ հին յիշատակներ վերակոչելու, ու կը շարունակէ. «Հաւատացէ՛ք, լաւ ճանչցած եմ ձեր հայրենակիցները: Երիտասարդութեանս օրերուն, այն ատենուան Հայ ընտրանիի անդամները հօրս բարեկամներն էին: Կը յիշեմ Պօղոս Նուպար Փաշան, Կոմիտասը, Ավաճեան, Գափամաճեան ընտանիքները, Բաբայեան քոյրերը»:

Հոս, անշուշտ, անհրաժեշտ կը դառնայ յայտնել մեր ընթերցողներուն որ Տիկին Շասըրօ, աղջիկն է Ֆրետերիք Մաքլէրի, որ երկար տարիներ հայերէն կը դասաւանդէր արեւելեան կենդանի լեզուներու Ազգ. Վարժարանը: Իրեն կը պարտինք, այդ մեծ համալսարանականին, ոչ միայն գրութիւններ հայկ. գրականութեան մասին այլեւ անքակտելի սէր մը մեր պատմութեան հանդէպ եւ կատարեալ ծանօթութիւն մը հայկ. քաղաքակրթութեան: Հարցումի իսկ հարկ չկայ, անսպառ աղբիւր կը դառնայ երբ կը յիշէ հայրը, որուն ամբողջ կեանքը նուիրուեցաւ Հայաստանի ճակատագրին:

— Բայց ուրկէ՞ կուգայ այդ սէրը մեր երկրին հանդէպ:

= Գիտէք, կը շարունակէ Տիկին Շասըրօ, հայրս, երիտասարդ պատուելի, շուրջ երկու տարի էջմիածին մնաց եւ իր վերադարձին է որ որոշեց թողուլ կրօնական կարգը եւ ամբողջութեամբ նուիրուիլ հայերէնի, Հայոց կրօնքին ու մշակոյթին: Ցաճախ ներկայ էի ձեր եկեղեցիին (Ժան Կուժոն փողոցը) արարողութեանց եւ կը տեսնեմ տակաւին բարձր կերպարանքը քահանայի մը որ կը կոչուէր Վռամշապուհ Քիպարեան, Ս. պատերազմէն քիչ ետքն էր եւ հայ գաղութը Փարիզի մէջ դեռ մեծ թիւ չէր կազմեր... Երգչախումբը կը վարէր Պ. Իսրայէլեանը եւ քահանային տղան ալ հոն կ'երգէր հայ ուսանողներու հետ»:

Զարմանքս կը յայտնեմ Տիկին Շասըրօյի, զինքը այնքան հաւատարիմ տեսնելով իր հօր հայասէր զգացումներուն:

Անակնկալի եկած հարցումէս, խօսակիցս կը պատասխանէ.— «Բայց, ի՞նչպէս մոռնալ ողբերգութիւնը, մեծ ողբերգութիւնը այդ գաղթականներուն, որոնց Ֆրանսա ապաստանիլը տեսանք: Ծանօ՞թ էք այն տառապանքներուն զորս այս ժողովուրդը կրեց Թուրքերէն»:

Հասկցայ որ չէի կրնար ընդհատել զինքը իր բացատրութիւններուն մէջ:

— «Զեզի կրնամ նկարագրել Իզմիրի Հայերուն աքսորը 1921ին, ի՛նչպէս այդ մայրերը իրենց երախաներուն ձեռքը սեղմած ծով նետուեցան»: Եւ ինծի յայտնաբերելու մօտ դէպք մը, զոր քիչեր գիտեն, Տիկին Շասըրօ կ'աւելցնէ.— «Գիտէ՞ք որ Թուրքերը ձեր հայրենակիցները մինչեւ վիզը կը թաղէին եւ գանկերը կը ջախջախէին անապատի կիզիչ արեւուն տակ...»:

Ու Տիկին Շասըրօ կ'եզրակացնէ.— «Տեսէք, Պարոն, դեռ կը հաւատամ որ հո՛ն ուրկէ Թուրքերը անցած են միայն աւեր ու սուգ կը մնայ»: Տիկինը կը յիշէ նաեւ Հայերու օտար բարեկամները Բրաֆթ-Պոնար, Անթուան Մէյէ, Ռընէ Տիւսօ, եւայլն, եւայլն:

Մեկնելէ առաջ, Տիկին Շասըրօ կամաց մը կ'ըսէ ինծի.— «Երբ հայրս քիչ մը հանգստանալ ուզէր, կը քաշուէր իր ծննդավայրը՝ Փիէրֆոնթէն լէ Պլամոն, Մոնպելիառի մօտ եւ շուրջը հաւաքելով ագարակպանները, ի մեծ զարմանս անոնց, դասախօսութիւն մը կ'ընէր Հայաստանի մասին»:

Ու Տիկինը ուրախ է որ այսօր կը խօսուի Հայերու եւ իրենց դատին մասին ու կ'աւելցնէ. «Կը ցաւիմ որ, դեռ այսօր, ձեր պատմութիւնը անծանօթ կը մնայ: Մե՛ղք որ հայրս մեռած է: 1938ին էր: Ու փոքրիկ վարանումով մը կը հարցնէ. «Կը խորհի՞ք որ այսօր Հայերը հօրս կը յիշեն»:

Այո՛, Տիկին Մարկրիթ Շասըրօ, բոլոր ժամանակներու Հայերը երբեք պիտի չմոռնան Ֆրետերիք Մաքլէրը: Որովհետեւ նաեւ՝ զինքը մեզմէ մէկը կը նկատենք:

Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ԼՈՆՏՈՆ՝ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԵԾ ՇՈՒԿԱՆ

Երբ խօսք կ'ըլլայ արուեստի շուկայի մասին, Եւրոպա, մեր միտքը անմիջապէս կը սեւեռի Լոնտոնի վրայ, այնքան ո գերադաս դիրք կը գրաւէ Անգլիոյ մայրաքաղաքը այս մարզին մէջ: Այս գերադաս դիրքը Լոնտոն ամէնէն առաջ կը պարտի աճուրդի երկու մեծ տուներու՝ Սոթհպի եւ Քրիսթիս: Երկուքը միասնաբար 1976 – 1977ի եղանակին մէկ միլիառ 600 միլիոն Փրանքի գործառնութիւն կատարած են: Այսուհանդերձ պէտք չէ մոռնալ, որ այս գումարը կը բովանդակէ նաեւ արտասահման, այսինքն Լոնտոնէ դուրս կատարուած աճուրդներն ալ: Օրինակ Սոթհպիի ապահոված 122 միլիոն սթերլինին 44,8 միլիոնը Միացեալ Նահանգներու աճուրդներէն գոյացած է: Մնացեալ 77,7 միլիոնին մէկ հինգերորդը աւելին ալ Եւրոպայէ: Արդարեւ, գոհարեղէնի մեծ վաճառքները Ժընեւ կը կատարուին, քանի Զուիցերիա առեւտրական փոխանակութեան գետնի վրայ առաւել ազատախոհ օրէնքներ ունի եւ, հետեւաբար, տուրքերը առաւել նպաստաւոր են: Այս է պատճառը, օրինակ, որ Քրիսթիս Նոյեմբեր 10ին աւելի քան 24 միլիոն զուիցերական Փրանքի գոհարեղէն ծախեց Ժընեւի մէջ, յաջորդական չորս աճուրդներու ընթացքին:

Ցամենայն դէպս Լոնտոն միշտ թիւ 1 շուկան կը ներկայացնէ արուեստի գործերու առուծախին մէջ, Եւրոպա: Սակայն միշտ այդպէս չէ եղած: Վերջին պատերազմէն ետք է, որ Լոնտոն երկրորդ կարգի վրայ ձգած է Փարիզը: Դեռ երկու տարի առաջ Փարիզ կը յուսար իր նախկին դիրքը գրաւել: Ցոյցը այն պատճառով, որ 1975ին, Սոթհպի եւ Քրիսթիս տուրք մը նշանակեցին գնորդին համար եւս: Մինչեւ այդ թուականը միայն ապրանքին տէրն էր որ ծախուած գումարին 10 առ հարիւրը կը յանձնէր իբրեւ տուրք ծախողներուն:

Ինչպէս նկատել տուաւ իր ատենին Սուրէն Մելիքեան, Հերըլտ Թրիպիւնի շատ ծանօթ արուեստի քննադատը եւ մասնագէտը արուեստի գործերու առուծախին, փարիզեան յոյսերը շուտով չքացան, որովհետեւ գնորդին սահմանուած տուրքէն հանդերձ, Լոնտոնի տոկոսները կը շարունակէին համեստ մնալ:

Փարիզ այնուամենայնիւ յաջողեցաւ ամրապնդել երկրորդ կարգի իր դիրքը: Վերջին եղանակին, Օթէլ Տրուօ 501 միլիոն Փրանքէ աւելի գործառնութիւն արձանագրեց, այլ խօսքով գրեթէ համահաւասար Քրիսթիսի, որ երկրորդ տեղը կը գրաւէ Լոնտոնի շուկային մէջ: Փարիզ գերակշիռ տեղ կը գրաւէ Ժէ. եւ ԺԸ. դարու կահ-կարասիներու մէջ:

Ի տարբերութիւն Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, ուր արուեստի կեանքը կեդրոնացած է մայրաքաղաքները (անցեալին այդպէս էր նաեւ Գերմանիա իր Պերլինով) Դաշնակցային Գերմանիա արուեստի ապակեդրոնացած շուկայ մը ունի, նոյնիսկ եթէ Միւնիխ առաջին տեղը կը գրաւէ: Գրեթէ բոլոր մեծ քաղաքները աճուրդի տուներ ունին միջազգային չափանիշով: Կարելի է առնուազն 20 հատ թուել: Մինչ Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ աճուրդի հանուած իրերը այլազան են, գերմանականներունը մասնագիտացած են: Օրինակ, Քոլոնեի Լեմպերձ աճուրդի տունը մասնագիտացած է Միջին Դարու արուեստով: Հոս է, որ ամէնէն բարձր գինը վճարուեցաւ վերջին ժամանակաշրջանի պատկանող մատոնայի մը. — 330.000 գերման. մարք: Հին գիրքերու եւ գծագրական արուեստի համար պէտք է յիշել Հաուզվետէլի եւ Նոլտի աճուրդի կեդրոնները Համպուրկ: Միւնիխի Նոյմայսթըրի մէջ կարելի է գտնել յատկապէս ԺԹ. դարու պաստառներ: Շթարկարտ միջազգային համբաւ ձեռք ձգած է ինքնագրութիւններու մէջ: Միւնիխ ծանօթ է կահ-կարասիներով, գորգերով:

Գործառնութեանց գումարը Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ տարեկան 500 միլիոն գերման. մարքի կը հասնի. այս ձեւով Արեւմտեան Գերմանիա երրորդ տեղը կը գրաւէ Անգլիայէ եւ Ֆրանսայէ ետք: Ի դէպ բոլոր պարագաներուն ալ պէտք է ի մտի ունենալ, թէ ներկայացուած կամ յայտարարուած գումարները իրականութենէն նուազ են, քանի շատ գործառնութիւններ ձեռքի տակէ կը կատարուին:

Այս պատճառով է ահա, որ դժուար է գնահատել Իտալիոյ շուկան, թէեւ կեդրոնացած է Միլան: Իտալական շուկան վնաս կրեց 35 առ հարիւր թէ. Վէ. Ա.ի կիրարկումով: Ուրյս տալու համար ասկէ կը մնայ իրեն դիմել սեւ շուկային կամ օտար շուկային:

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԴԻՒԱՌԷՆ

Հայ գիրերու գիւտին

ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ («Ցառաջ»).— Հայ մշակոյթի օրը յիշատակուեցաւ Նոյ. 27ին: Կիրակի առտու հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Վիէնի հայկ. գաղութի հին թէ նոր մահացած բոլոր Հայերու յիշատակին: Պատարագեց եւ քարոզեց Դաւիթ Եպս. Սահակեան, պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէր Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Օհանեանի:

Նոյն օրը ժամը 15.30ին տեղի ունեցաւ հրապարակային հանդէս Թէաթրը Միւնիխիալի մէջ, նախաձեռնութեամբ եւ կազմակերպութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան: Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը: Բացման խօսքը արտասանեց Մ. Ալթունեան եւ անդրադառնալէ ետք օրուան իմաստին հրաւիրեց Դաւիթ եպիսկոպոսը դասախօսելու:

Դաւիթ Եպս. նախ գծեց պատկերը հայկական գիրերու գիւտին նախորդող ժամանակաշրջանին, ապա աւելցուց. «Հայութեան ըլլալու եւ չըլլալու հարցը նժարի վրայ էր. ներկան անորոշ, ապագան մութ: Այսպիսի կացութեան առջեւ հայ ընտրանին իր քունը փախցուցած էր տեսնելով օրէ օր մաշող ժողովուրդին վիճակը: Սահակ կաթողիկոս, Վռամշապուհ թագաւոր եւ Մեսրոպ Մաշտոց մտածեցին ստեղծել հայկական գիրեր ժողովուրդը փրկելու համար ուծացումէ: Այդ առաքելութիւնը յանձնուեցաւ Մաշտոցի, որ յամառ ու աքնաջան աշխատանքներէ ետք յաջողեցաւ գտնել Հայոց այբուբենը: Զէնք մը՝ աւելի զօրաւոր քան հիւլէական զէնքերը, երբ զայն գործածենք»:

Ապա, հիւրաբար քաղաքս գտնուող Սարգիս Զուլէմ (Պաղտատէն) խօսք առնելով իր ուրախութիւնը յայտնեց ի լուր եղած արտասանութիւններու եւ երգերու, թելադրելով գուրգուրալ մայրենի լեզուին վրայ եւ սորվեցնել զայն զաւակներուն:

Դահլիճէն ետք բեմ բարձրացաւ օրուան երկրորդ բանախօսը՝ Փրոֆ. Մարտիրոս Մինասեան (Ժընեւէն), որ պատմական ակնարկ մը նետելէ ետք հայ ժողովուրդի ծագման եւ Հայաստանի մասին ներկայացուց Ե. դարու ժամանակաշրջանի պատկերը: «Մինչեւ Մեսրոպ Մաշտոցի հանճարեղ գիւտը (406ին), ըսաւ բանախօսը, Հայերը չունէին գիր ու մայրենի գրաւոր գրականութիւն՝ բերանացի պատմուող վէպերու հետ միասին: Հեթանոս Հայաստանի պետական գրականութիւնը կը վարուէր ասորերէն, պարսկերէն եւ յունարէն լեզուներով, թէեւ ժողովուրդը եւ արքունիքը հայերէն կը խօսէին: 301ին

ԱՆԿՈՂԻՆԸ

Կայ հրաշքի պահ մը, երբ չեմ բացած դեռ աչքերս: Կ'երկարին, կը ծաւալին կարծես անդամներս: Ներկայ եմ աշխարհի բոլոր ծագերուն վրայ: Տէրն եմ ամբողջ աշխարհին, մինչեւ որ մշուշներով եւ հեշտագին լոյսերով ներկայացող կեանքը հնչէ յանկարծ ականջներուս մէջ՝ փոթորկոտ ծովու մը պէս: Աշխատանք, տան վարձք, Փրեֆէքթիւր, դատ եւ զանազան անակնկալներ տակաւին՝ որոնց պիտի հանդուրժես քիչ մը երջանկութեան փոխարէն, որ իր կարգին, կեանքին հետ եւ անոր պէս, կը սահի ափէդ դուրս աւազի մը նենգութեամբ:

Հրաշալի անկողիններ են նաեւ ծովն ու աւազը: Անոյշ քուներ քաշած եմ ծովափին վրայ, արեւին տակ: Բացառիկ գիշերներ անցուցած եմ նաւու մը կամրջակին վրայ փռուած անկողինի մը մէջ ուրկէ կը տեսնէի աստղերը, կը լսէի ծովը, կը դիտէի աճպարարի մը գլխարկէն դուրս եկող նապաստակներն ու աղաւնիները ծխնելոյզին ծուխին:

Կը խորշիմ հօգեկառքերուն եւ նաւերու զազրագակերպ մահիճներէն: Կը վախնամ բուժարաններու մահիճներէն որոնց ամէն մէկը կը պահէ մեռելի մը յիշատակը: Մենէ առաջ անցած ուրիշ մարմիններու յիշատակը կայ պանդոկի մը մահիճին մէջ: Կը խրտչիմ կակուղ փետուրներէն: Կը սիրեմ մեր անկողիններուն բուրդը, որ կը լուացուի տարին անգամ մը գոնէ: Կը սիրեմ մաքուր սաւանը: Քիթիս ու շրթներուս կը տանիմ յաճախ վերմակին ճերմակ կտաւը՝ ուրկէ կ'առնեմ մօրս լուացած սաւաններուն հոտը, կը յիշեմ մանկութիւնս: Մետաքսէն աւելի արժէք ունի այդ կտաւը ինծի համար: Ո՞վ պիտի պարզէ այս խորհուրդը: Զուրհա՞կ մը նախնիքներուս մէջ: Պատմութեան սէր մը որ կը տանի զիս մինչեւ Եգիպտացիները, մինչեւ հոն ուր կտաւը քաղաքակրթութիւն կը նշանակէր: Գաղտնի՞քը ապագայ պատանքին...:

Շատ բարդ է պատմութիւնը անկողինին:

Աղբիւրն է ծուլութեան, նժարը ուր կը չափուին ունայնութիւնն ու պարտականութիւնը: Ի վերջոյ աւելի ծանր կը կշռէ այս վերջինը: Կ'ելլեմ իսկոյն ոտքի: Կարճ է արդէն կեանքը, չի բաւեր մեզի տրուած ժամանակը մեր ցանկութիւնները իրականացնելու համար: Կ'ելլեմ երբեմն շատ կանուխ, կրկին կը պառկիմ: Գերին եմ անոր:

Կը սիրեմ զայն ու կը վախնամ անկէ: Ան կը խօսի երբեմն ջրանոյշի մը քաղցրութեամբ: Մեղր մըն է մարմնիս շուրջ: Ան անհունին եւ բացարձակին տանող կախարդանքներէն մէկն է: Սէրն ու քունը երկու հրաշքներն են կեանքին: Բայց արգիլուած է մեզի մնալ երկար ատեն այդ հրաշքներուն մէջ: Պէտք է ելնել, միանալ բազմութեան, մարդկութեան, որուն բնութիւնը յանձնած է անյայտ նպատակ մը իրագործելու ճակատագիրը, անոր տալով աշխարհի ամէնէն վատ եւ նոյն ատեն ամէնէն հոյակապ բանը՝ մտածելու կարողութիւնը, որ նոյնպէս կը ձգտի անհունին եւ բացարձակին:

Այսպէս է որ լուսաբացէն առաջ՝ ոտքի եմ ամէն առաւօտ, լքելով անկողինը զոր կը սիրեմ եւ որմէ կը վախնամ անվերջ... Միակ երազս է չտեսնել զայն այն պահուն՝ երբ պիտի փրթի թելը եւ ոտքի վրայ, նաւապետի մը պէս սուզուի... վերջին պահուն:

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

քրիստոնէութեան պաշտօնական ընդունումէն ետք, Հայոց եկեղեցին ասորերէն լեզուով կ'աղօթէր Հայաստանի պարսկական մասին մէջ, իսկ բիւզանդական մասը՝ յունարէն: Հայ գիրերու հանճարեղ գիւտարարը՝ Մեսրոպ Մաշտոց, Սահակ Պարթեւ կաթողիկոսի եւ իր ուշիմ աշակերտներուն հետ եղաւ միաժամանակ հայ մատենագրութեան հիմնադիրը: Մեսրոպ եւ Սահակ կանխագուշակած էին որ գիրն ու սեփական գրականութիւնը, որոնք մաքառումի զէնք պիտի դառնային հայ ժողովուրդի եւ հայ եկեղեցւոյ ձեռքը, կրնային յաւիտենական կորուստէ փրկել հայ ազգը: Անոնք չսխալեցան: Այսօր կանք ու պիտի մնանք մեր մայրենի լեզուով: Մաշտոց հնարեց նաեւ Աղուանից եւ Վրաց գիրերը: Սահակ կաթողիկոս եւ իր ու Մաշտոցի կրթած աշակերտները լծուեցան թարգմանական աշխատանքի: Այնուհետեւ Հայերը անցան ինքնուրոյն գրականութեան շրջադարձ: Յիշենք միայն Փաւստոսի եւ Ագաթանգեղոսի «Հայոց պատմութիւն»ները եւ Եղնիկ Կողբացիի «Եղծ աղանդոց» խորագրով ծանօթ փիլիսոփայական երկը Ե. դարու առաջին կէսին: Մեսրոպի եւ Սահակի առաջին աշակերտներուն յաջորդեցին ուրիշներ եւ այսպէս շարունակաբար, դարեր անընդհատ, մինչեւ մեր օրերը»: Յարգելի բանախօսը վերջացուց իր խօսքերը շեշտելով որ այսօր այբուբենի ջահը մեզի յանձնուած է, հետեւաբար մեր սրբազան պարտականութիւնն է զայն վառ պահել եւ փոխանցել մեր զաւակներուն: Մեսրոպ չէ մեռած, ան «ադամանդեայ ապառաժ» մըն է ու կը վերածնի ամէն մէկ հայ մանուկին հետ, որ կը հեգէ Ա. Բ. Գ....

Այնուհետեւ խօսք առնելով Վիէնի քաղաքապետ – երեսփոխան Լուի Մերմազ՝ ըսաւ. «Ուրախ եմ մասնակցելու այս տօնակատարութեան որ նուիրուած է հայ մշակոյթին: Հայ մշակոյթը հարուստ է իր բովանդակութեամբ: Ուրախ եմ որ սփիւռքի հայ երիտասարդութիւնը կը շարունակէ հետեւիլ ազգային աւանդութիւններուն եւ չի մոռնար իր լեզուն»:

Օրուան առթիւ պատրաստուած էր գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը, բաղկացած՝ արտասանութիւններէ, երգերէ եւ նուագէ: Մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին Վալանսի երգչախումբը, Վիէնի ու Վալանսի երիտասարդ տղաքն ու աղջիկները հայերէն բանաստեղծութիւններու եւ երգերու մեկնաբանութիւններով եւ դաշնակի ու ձեռնադաշնակի նուագածութեամբ: Յայտագրին մասնակցեցաւ նաեւ Սէն – Ռոման դպրոցը յաճախող ուսանող – ուսանողուհիներու պարախումբը՝ ազգային տարազներով, ներկայացնելով քանի մը գողտրիկ պարեր:

Հայ մշակոյթի օրուան հանդէսը մեծ տպաւորութիւն թողուց ներկայ խուռն բազմութեան վրայ, որ ակամայ հեռացաւ սրահէն ժամը 19ին:

ԲԵՆՈՆ ՃԻՀԱՆՇԱՀԵԱՆ

ՎԱԶԷՆ ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ՝ ԾԱՅՐ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Երուսաղէմի Պատրիարք, Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի յատուկ վկայագրով, լոյս տեսած «Յառաջ»ի 1977 Հոկտեմբեր 5ի թիւին մէջ, հաճոյքով տեղեկացանք որ Երուսաղէմի միաբան Վաչէ վարդապետ Իգնատիոսեան, Սեպտ. 23ին, Սրբոց Յակոբեանց Մայր տաճարին մէջ ստացած է, ձեռամբ Պատրիարք հօր, Ծայրագոյն Վարդապետի իշխանութիւն:

Կը պատկանէր Սէնթ Անթուանի Հայոց Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ վարչութեան յատուկ հանդիսութեամբ մը պատուել իր հոգեւոր հովիւին աստիճանին բարձրացումը:

Այսպէս ալ, Կիրակի, Նոյ. 27ին, եղաւ հանդիսաւոր օր մը Սէնթ Անթուանի Հայութեան համար, ինչպէս նաեւ յիշատակելի թուական մը Վաչէ Ծայրագոյն Վարդապետին համար:

Առաւօտեան պատարագին, նախագահութեամբ Յակոբ Եպս. Վարդանեանի, յաջորդեց կէսօրէ ետք գինեձօն Սէնթ Անթուանի Սանթր Սոսիալի սրահին մէջ:

Ընդունելութեան ընթացքին խօսք առին կարգ մը անձնաւորութիւններ եւ առաջին հերթին Սէնթ Անթուանի Թաղական Խորհուրդի անդամ՝ Արթաքին Յակոբեան, որ նաեւ այս առիթով կնքահայրութիւնը կը ստանձնէր: Արթաքին Յակոբեան ջերմ բառերով արտայայտեց իր ուրախութիւնը եւ գոհունակութիւնը, շնորհաւորեց Հայր Սուրբը, վեր առնելով իր արժանիքները եւ նուիրումը, ութ տարիներէ ի վեր, իր ծուխին: Փափաք յայտնեց միշտ պայծառ եւ անխոցելի տեսնել Հայ Եկեղեցին, տեսնել մանաւանդ միակամ, քանի ան մեր ժողովուրդին յաւերժացման լաւագոյն ազդակներէն մէկն է:

Եղիշէ աւագ Քհնյ. Փանոսեան, իր կարգին, մանրամասն կերպով տուաւ ծայրագոյն վարդապետին կենսագրականն ու վաստակը:

Ծնած է Պէյրութ եւ նախնական ուսումը ստացած է Ազգ. Արգարեան վարժարանը: Անթիլիասի դպրեվանքին մէջ յաճախած է ընծայարանի բաժինը եւ ապա Երուսաղէմ: Սարկաւագ, աբեղայ, եւ ապա վարդապետ ձեռնադրութեամբ Ամեն. Տ. Եղիշէ Պատրիարքին, եղած է Գեթսեմանիի Աստուածամօր տաճարին տեսուչ: Ուսուցչական պաշտօն վարած է Ժառանգաւորացի եւ Թարգմանչաց վարժարաններու մէջ: Նոյն ատեն ալ դասադանակիրն եղած է Պատրիարքին: Վաչէ Վրդ. երկու, երեք տարի Փարիզ մնալէ յետոյ որպէս Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ քարոզիչ – հովիւ, 1969էն ի վեր կը պաշտօնավարէ Մարսէյլի Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ: Ծայրագոյն վարդապետի աստիճանը ստանալու համար, իբրեւ թէզ պատրաստած է «Հայկական մանրանկարչութիւնը եւ Թորոս Ռոսլին»: Այս տարի, Հայր Սուրբը լոյս ընծայեց երախայրիք ուսումնասիրութիւն մը՝ «Աստուածամայրը» խորագրով: Եղիշէ Քհնյ. ընդգծեց ծայրագոյն վարդապետին գիտակից նուիրումը իր եկեղեցիին եւ իր ազգին:

Այլ ճառերէ յետոյ, որոնք շնորհաւորութեան, արժանիքներու եւ մաղթանքներու խօսքեր էին, վերջին խօսքը առաւ Վաչէ Ծայր. Վրդ. Իգնատիոսեան, յայտնելով նախ իր շնորհակալութիւնները իր ծուխի հաւատացեալներուն որոնք առաջին մէկ օրէն իսկ հարազատի նման հիւրընկալեցին զինքը, եւ բոլոր անոնց որոնք մօտէն կամ հեռուէն մասնակցեցան խօսքով, նամակներով, հեռագիրներով այս սիրոյ սեղանին: Օրուան փայլը կ'երթայ ոչ թէ անձի մը, այլ դարաւոր հայ եկեղեցւոյ, որուն մէկ օղակը, մէկ համեստ ծառան է, շեշտեց Հայր Սուրբը, աւելցնելով որ եկեղեցական պաշտօնը կոչում մըն է գահեր եւ թագեր ըլլալէ առաջ եւ այս գիտակցութեամբ ալ, կը շարունակէ իր առաքելութիւնը միշտ Աստուծոյ օրհնութեամբ եւ ժողովուրդին աջակցութեամբ:

Այս թղթակցութիւնը մեզի առիթ կու տայ ըսելու թէ, հայ ժողովուրդը միւս բոլոր ժողովուրդներէն աւելի կը պատուէ իր եկեղեցականները, գիտէ դնել զանոնք իրենց արժանաւոր պատուանդանին վրայ, բայց փոխարէն նաեւ կը սպասէ, կը պահանջէ որ հայ եկեղեցականը իր լաւագոյնը տայ իր ժողովուրդին անսակարկ նուիրումով եւ գիտակից ծառայութեամբ:

Այս պիտի ըլլայ մեր վերջին խօսքը, սոյն հանդիսութեան առիթով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան կազմակերպած դասախօսութեան հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի սրահը, Ռիւ տը Քուրսէյ, Դեկտեմբեր 4, Կիրակի օր ժամը 16ին:

Սրահը լեցուն էր: Բացման խօսքը ըրաւ Յակոբ Վէզիրեան եւ ի մէջ այլոց ըսաւ որ օրուան դասախօս՝ Պ. Ա. Բամպուքճեան հիւանդութեան ու եղբօր մահուան տխուր առթիւ պիտի չկրնայ ներկայ գտնուիլ, բայց կը ղրկէ 300 ֆրանքնոց չէք մը Նոր Կեսարիոյ ֆոնտին, ի յիշատակ իրենց ընտանիքի ննջեցեալներուն: Առայժ՝ իրենց կորուստին վիշտը բաժնելով, վարչութեան կողմէ շնորհակալութիւն կը յայտնէ: Յետոյ կը յիշէ որ Կեսարիոյ 1895ի կոտորածի զոհերուն եւ Կեսարիոյ առաջնորդ՝ Տրդատ Եպս. Պալեանին համար հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցիին մէջ: Ապա, փոխարինելով հայրենակից Ա. Բամպուքճեանին, Մաժակ, Կեսարիոյ պատմականը վերլուծող քանի մը տարեթիւերով, հին Կեսարիոյ, Կապադովկիոյ մայրաքաղաքին նշանակութիւնը կը նշէ: Կը հրաւիրէ հայրենակից Մխաք Կիւլպէնկեանը, որ իր կարգին ընդարձակ զեկուցումով մը կ'անդրադառնայ Տրդատ եպիսկոպոսի 23 տարուան բեղուն գործունէութեան, Ս. Կարապետ վանքին մէջ երկրորդական դպրոց մը հիմնելուն եւ ամբողջ Կեսարիոյ շրջանի դպրոցներուն մակարդակը բարձրացնող եռանդուն աշխատանքներուն, ինչպէս նաեւ իբր բանասէր՝ չորս հազար հայերէն եւ թրքերէն առակներուն հաւաքիչը: Ի վերջոյ կ'ըսէ հայ ժողովուրդի մնացորդացին պէս տարագիր, 1922ին կը մահանայ Աթէնք եւ իր աճիւնը կը փոխադրուի Երուսաղէմ:

Քառորդ ժամ դադարին ներկաները կը հիւրասիրուին եւ կը ստեղծուի տաքուկ մթնոլորտ մը, ուր կ'ըլլան անդամագրութիւններ ու նուիրատուութիւններ, որմէ կը գոյանայ շուրջ կէս միլիոն հին ֆր.:

Վերջին խօսողը կ'ըլլայ ծանօթ գրող՝ Յակոբ – Գրիգոր, որ նիւթ ունենալով նշանաւոր բժիշկ՝ Ստեփան Դաւիթեանի 1887ին լոյս տեսած Փոզիթիֆ տը Լէքբը գիրքը, ուր կը գրէ միջազգային միակ լեզուի մը մասին՝ հիմ բռնելով հայերէնը: Իր նիւթին հմուտ հայրենակից՝ Յակոբ–Գրիգոր, շուրջ 20 վայրկեան տեւող գրաւոր ելոյթով վեր հանեց կեսարացի գիտնական բժիշկին իմաստալից եւ միջազգային առումով կարեւոր տեղ գրաւող գրքին բովանդակութիւնը:

Յետոյ այցելութիւնը վայելեցինք հայրենի հիւր Մարտիրոս Սարեան թանգարանի տնօրէն նկարիչ Շահէն Խաչատրեանի, որ իր ողջոյններով եւ երեւանեան քաղցրիկ լեզուով մեզի քիչ մը աւելի հայացուց եւ ըսաւ.— Հայաստան – Սփիւռք միեւնոյն մտահոգութիւնները ունին հայապահպանումին համար:

Երուսաղէմցի եւ սակայն Երեւանի Օպերայի տեսարան երգիչ Նորայր Ապըլեան իր կիթառով ու հայրենաշունչ երգերով, խանդավառութիւնը գագաթնակէտին հասցուց: Իսկ Տիկին Ֆերմանեան «Մենք քիչ ենք բայց Հայ ենք» բանաստեղծութիւնը հիանալի առոգանութեամբ արտասանեց իր հօրեղբօր Տրդատ Սրբազանի յիշատակը վառ պահելու բարի նպատակով:

Հին Կեսարիան անցեալով, Նոր Կեսարիան վերելքով՝ փառաբանեցինք եւ գոհունակութեամբ ցրուեցանք այս հայրենակցական հաւաքոյթէն:

ՍԱԱՏՃԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (479)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՆԱԽԿԻՆ ԴՈՒՔՍԸ

— Այո, վսեմաշուք տէր, եւ այժմ ձեր ոտքերուն առջեւ ծունկի եկած կը հեծկլտայ, գոչեց խեղճ կինը յուսահատական աղաղակով մը: Երկինքը եւ երկիրը չարչարանքի եւ անգթութեան անդունդներ եղան... անմեղները տառապանքի ու չարչարանքի դատապարտուեցան: Ես որ գեղեցիկ ու երիտասարդ էի, ես որ կեանքի հիւթով լեցուած էի, ուրիշներու ոճիրներէն տարուած մահուան դատապարտուեցայ:

— Լէոնոր Տանտէլօ՞ն, փսփսաց Ծերունին այլանդակ ձայնով մը: Կեցէք, կեցէք...: Ասկէ երկար տարիներ առաջ, շատ տարիներ առաջ գեղեցիկ պալատ մը եկող գեղեցիկ աղջիկը դո՞ւք էիք:

— Ձեր պալատն էր, վսեմաշուք տէր, ձեր պալատը: Բայց ինչ տեսնեմ, Աստուած իմ, արդեօք դո՞ւք ալ ինծի չափ տառապեցաք որ այսպէս յիշողութիւնիդ կորսնցուցեր էք: Ոհ, անիծեալ ըլլայ այս դժբախտութիւններն ու չարիքները ցանող ոճրագործը:

— Այդ անէծքը ուշ մնաց, ուշ, մռնչեց ձայն մը Լէոնորի ետեւէն:

Մանկամարդ կինը սոսումով մը ոտքի ցատքելով ետին դարձաւ:

Ալթիէրի դէմը ելած էր:

Բայց փոշիներու մէջ թաթխուած էր այս անգամ ան, զգեստները պատառ – պատառ եղած էին, դէմքը արիւնած էր, աչքերէն արիւն կը ժայթքէր եւ մազերը ատկնուվրայ եղած էին:

— Մեռնի՞լ կ'ուզես, մռնչեց ան: Եկուր միասին մեռնինք: Բայց մեռնելէ առաջ քեզ անգամ մը պիտի համբուրեմ... ինծի անձնատուր պիտի ըլլաս... իմս պիտի ըլլաս:

Լէոնոր ետ քաշուեցաւ:

Նախկին դուքսը այս խօսքերը լսելուն պէս ոտքի ցատքեց, եւ Լէոնոր ետ քաշուած ատենը անոր բազուկներուն մէջ ինկաւ:

— Ոհ, հայր իմ, պիտի մեռնիմ, բայց չեմ ուզեր սրբոր գիրկը մեռնելու անպատուութիւնը կրել, գոչեց Լէոնոր: Պաշտպանեցէք զիս, պաշտպանեցէք զիս: Օգնութիւն, վսեմաշուք տէր, օգնութիւն:

ՖՈՍՔԱՐԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Ֆոսքարիի շքախումբը որ Տանտոլոյի յուղարկաւորութեան թափօրին անցած միջոցին պահ մը կանգ առած էր, թափօրին անցնելէն յետոյ դէպի Լիտոյի քարափը ճամբայ ելաւ:

Քանի շքախումբը կը յառաջանար, Ֆոսքարիի մտահոգութիւնը այնքան կ'աւելնար:

Դքսութեան պալատին մօտերը, Սուրբ Մարկոս հրապարակին վրայ, ամէն կողմ «կեցցէ Ֆոսքարի» պոռացած էին վարձկաններու խմբակները: Կ'երեւի թէ Կիտօ Ճենարոյի մարդիկը մեծ մասամբ հոն խմբուած էին:

Բայց երբ շքախումբը պալատէն ու հրապարակէն հեռանալով Լիտոյի ուղղութիւնը բռնեց, հակառակ պանդակներու աճեղ մռնչիւնին եւ դրանիկներու նուագախումբին խրոխտ ու զոռ քայլերգներուն, ժողովուրդը խնդակցութեան կամ ուրախութեան որեւէ նշան ցոյց չտուաւ:

Յուղարկաւորութեան հեռանալէն յետոյ տեղ – տեղ, նոր աղաղակներ լսուեցան:

— Կեցցէ զօրավարը, կեցցէ Հանրապետութեան փրկիչը, կը պոռային ամէն կողմէ:

Քովընտի փողոցներու մէջ, Ալթիէրիի եւ Ֆոսքարիի կուսակիցները մասնակի բախումներու սկսած էին: Արիւնը հոսիլ սկսած էր...:

Ինչպէս այսօր, նմանապէս նաեւ այն ատենը, ժողովուրդը կը սիրէր տէր մը ընտրելու համար իրարու մէջ կռուիլը:

Ալթիէրի Ֆոսքարիի քովէն կը քալէր, իսկ այս վերջինը աչքը բնաւ անոր վրայէն չէր հեռացներ:

Ճամբայ ելած ատեննին, ընդհանուր հրամանատարը ի յարգանս դուքսին առաջարկեց երեք քայլ հեռուէն հետեւիլ իրեն, բայց դուքսը պատուելու համար իր ընդհանուր հրամանատարը, զայն ճիշդ իր քովէն քալեցնել տուաւ:

«Կեցցէ Ալթիէրի» աղաղակները հազարապատկուիլ սկսան:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Խորէն Համբարձումեան, Սիմոն Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Սոլաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Սոլաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եաղճեան, այրի Տիկին Անժէլ Լուսարարեան, այրի Տիկին Ու-զուրլեան և զաւակը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Դեկտ. 25 Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, իրենց սիրեցեալ կնոջ, հարսին, զոնքանչ մօր, խնամիին, քեռկինին՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

յիշատակին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մուրատեանին եւ իր բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրենց զաւկին՝ Կարապետ Մուրատեանի ցաւալի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Շաւարշ Խաչատուրեանէ 50 ֆր. Պր. Քէփէնէկ-եանի մահուան քառասունքին առթիւ։

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, իր ճաշ - խնջոյքին Շաբաթ, Դեկտ. 24, Ծնունդի առթիւ, իրիկունը ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Վալանսի Փալէ տը լա Ֆուառի մեծ սրահին մէջ, Ժաք ՔՈ-ԺԱՔԵԱՆԻ նուագախումբին մասնակցութեամբ։ Մուտքը 80 ֆր.։

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Pour les fêtes de Noël et du Nouvel An offrez à vos amis des cadeaux arméniens

Participation aux frais :

Livres de recettes arméniennes 30 F

Puzzle « St. Etchmiadzine » 45 F 200 pièces)

Jeu de cubes «Alphabet Arménien» (40 cubes en bois) 60 F

S'adresser à :

PARIS : UGAB : 118, rue de Courcelles, 75017 Paris Tél. : 924-86-71

MARSEILLE : UGAB : 33, Cours Pierre Puget, 13006 Marseille Tél. : 37-75-97

LYON : Mme Déyirmendjian : 19, rue Robert, 69006 Lyon Tél. : 24-65-24

VALENCE : UGAB : 6, rue Faventine, 26000 Valence Tél. : 44-12-75

Réveillon

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻՆ

Մանշի ափերուն
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
օդափոխութեան կայանին մէջ
14, Սէնթ Օնորին-տէ-Փէրթ

Մեկնում Յունուար 6, Ուրբաթ ժամը 17ին
Ժամադրավայր Սքուար Մոնթոլոն
Վերադարձ, Յունուար 8, Կիրակի, ժամը 22-23

Excursions : La Suisse Normande
Les Roches du Ham
La Laiterie ELLE-et-VIRE

Կարմիր Խաչուհիներու ամանորեան սովորական հիւրասիրութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Արձանագրուիլ Կարմիր Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել 985-36-53 եւ 738-35-74

Ծախքերու մասնակցութիւն

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԼՍԱՒԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Դեկտ. 24, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

24 Décembre de 21 h. jusqu'au matin
SALLE PALMA
210, Fbg. St-Antoine — Paris)12e)
(Métro Faidherbe-Chaligny)
ARMAND
et SON ENSEMBLE ARAXE
COTILLONS SURPRISES
RESERVATIONS

Prière de réserver les tables d'avance tous les matins jusqu'à 10 heures
Tél. : 343-04-20

Prix de la soiré-dîner inclus 150 F.

Pour les jeunes, entrée à partir de 23 heures — 40 F.
(consommation obligatoire ensus)

PALMA

210, Rue du Fbg. St-Antoine — Métro Faidherbe Chaligny (12e)

MENU du REVEILLON du Nouvel An

250 F Champagne et S. C.

L'Orchestre ARAX animera jusqu'à l'aube
Ambiance Franco-Arménienne — Cotillon — Loups
Ecrire pour réservation ou tél. . 344-1040 de 10 h. à 15 h.
après 18 h. 680-09-18

Նոր Տարուան եւ Ծնունդի առիթով
Նուիրեցէ՛ք ձեր սիրելիներուն Սիփան - Կոմիտասի երգապնակը

MAGNIFIQUE ALBUM DE DEUX DISQUES

CHŒURS MIXTES ARMENIENS DE PARIS

Direction : G. APRIKIAN

Le Maître et son Disciple

stéréo 33 tours.
S. K. 3000 Komitas Messe
S. K. 5000 Ganatchian, œuvres

Prix 110 F.

EN VENTE : auprès des membres de la Chorale et 17, Rue Bleue à Paris (Tél. 824-63-89 de 20 h. à 22 h.)

Librairie Orientale H. SAMUELIAN, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e) Tél. : 326-88-65

Mme PALOYAN, 9 Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 523-24-97

ALFORTVILLE : Ets. MICHELE. 253 Rue P.-V. Couturier, 94140 Alfortville Tél. 899-09-66

ARNOUVILE : M. NIGOGOSSIAN 121 Rue Henri Barbusse, 95400 Arnouville-les-Gonesse Tél. 985-04-46

LYON : EGLISE ARMENIENNE, 295 Rue Boileau, 69003 Lyon. Tél. 60-47-18

M. Jules MARDIROSSIAN, 48 Rue du Repos, 69003 Lyon. Tél. 72-25-91

SEVAN VOYAGES, 50 Cours de la Liberté, 69003 Lyon. Tél. 60-13-66

MARSEILLE : MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE 12, Rue Saint-Basile, 13 Marseille. Tél. 50-15-09

VALENCE : TISSUS ANDRE SEMERDJIAN 53, Rue Mavier de Montjau, 26 Valence

BRUXELLES : Mlle AVAKIAN, 28 Rue Berckmans, 1060 Bruxelles Tél. 538-16-83 à Bruxelles

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳԱՏՕՆ

31 Դեկտեմբեր ժամը 22էն սկսեալ

Réveillon du Jour de l'An

à la Maison de la Culture Arméniene de Marseille, 31 Décembre à partir de 22 h. jusqu'à l'aube

Menu de Réveillon — Orchestre — Cotillons — Ambiance — Danses Arméniennes

PRIX 150 F.

Réservez vos tables dès à présent en téléphonant à la M.C.A. 50-15-09 (tous les jours)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան, Յունուար 22ին, Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան - Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը։

×

Աղքատախնամ ընկերակցութեան չքեղ պարահանդէսը, այս տարի բացառաբար գիմակաւոր՝ Շաբաթ, Փետրուար 4ին։
Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Տարօն - Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

կը տօնէ Փետր. 11ի իրիկունը, Պանթէօնի քաղաքապետարանի Շառլ-Միշէլ սրահը։

Գեղարուեստական բաժին եւ պարահանդէս։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28

Հ.Բ.Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան ճաշ-պարահանդէսը Յունուար 28, Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Քոնֆորտ Փլաժի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

×

ԼԻՈՆ. — Մանուկներու օրը Յունուար 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին։

×

Կապ. Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի տարեկան ձեռնարկը՝ Փետր. 19ին։

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ։

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Imprimé sur les Presses du Journal «HAR ATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
21
MERCREDI
21 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ.	Վեցամսեայ	110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.013
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.013

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՉԱՐԹՆԻ՛Ր, ՈՐԴԻ ԼՈՒՍՈՅ»

Ով որ բախտն ունեցած է ճանչնալու Հայր Վահանը, միայն անոյշ յիշատակներ պահած է իրմէ: Հաղորդակից, ժողովրդական, բառին ամէնէն ազնիւ առումով, բանիմաց բայց երբեք պատգամախօս, բանաստեղծ գրչով ու հոգիով, եղաւ Մխիթարեան այն հոգեւորականը, որ իբրեւ հարազատ ժառանգորդը Մեծ Հիմնադրին, ո՛չ ազգը զոհեց իր կրօնքին, ոչ ալ կրօնքը՝ ազգին:

Արդարեւ «ազգային» դէմք մըն էր նաեւ մեր այնքան յարգելի վարդապետը ու իր հոգեչունչ ճառերը ազգային զանազան հանդիսութեանց, միշտ կը խանդավառէին ժողովուրդը: Երբեք չծած – կեց իր մտածումները դիւանագիտական բանաձեւումներու ետին, ճշմարտութիւնը սիրեց ամէն բանէ աւելի ու երբ կը զգար, որ երբեմն հարկ է, դժբախտաբար չըսել ամէն ճշմարտութիւն (ի մասնաւորի Հայաստանէն եւ Վրաստանէն իր վերջին ճամբորդութենէն վերադարձին), նախընտրեց լռել բայց երբեք հակառակն ըսել:

Կը խորհիմ թէ Մխիթարեան առաջին վարդապետն է, զոր ճանչցած եմ, դեռ անգիտակից մանուկ, Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի մրցանակաբաշխութեանց կամ տօնածառերուն: Յետոյ, երիտասարդ եւ մասամբ գիտակից Մխիթարեան Ուխտի կարեւորութեան, զինքը տեսայ Ս. Ղազար, ուր իմ առաջին այցելութեանս, 1947ին, գրեթէ միակ վանականն էր զոր կը ճանչնայի: Քանի մը տարի ետք, զինքը գտայ Հալէպ ու յետագային Փարիզ եւ Վենետիկ մինչեւ երկու ամիս առաջ: Հոկտեմբերեան այդ մշուշոտ օրը սակայն, մտքէս պահ մ'իսկ չանցաւ թէ վերջին անգամն է, որ կը վայելէի իր ներկայութիւնը եւ կը լսէի քաջալերական իր անոյշ խօսքերը: Կ'ուզէր, որ շուտ տպուէր այն գրութիւնը, զոր «Յառաջ»ին յանձնած էր քանի մը ամիս առաջ, որովհետեւ, կ'ըսէր.— «Ուրիշ մըն ալ ունիմ, ան ալ իրական կեանքէ»:

Ներողամիտ եղէք, սիրելի վարդապետ, որ, ակամայ, այդ գրութիւնը յանկարծ դարձաւ՝ յետ-մահու...:

Ապագան թող նշէ զինքը հինէ իբրեւ մասնագիտացած մտաւորականը յատուկ ճիւղի մը, հակառակ իր բազմակողմանի հմտութեան: Բայց, խորհրդանիշ տիպարը հայ քահանային, ան պիտի մնայ «մեր Հայր Վահանը»: Թող պատմութիւնը չարձանագրէ թէ ան մեծ բանաստեղծ էր, բայց էր՝ զգայուն քերթողը մեր յոյզերուն, թող գալիք սերունդները իր մօտ չտեսնեն մեծ պատմագէտ մը, թէեւ իր դասագրքերով ան հայ մանուկին ջամբեց ու սիրցուց պատմութիւնն Հայոց եւ բոլոր անոնք որոնք բախտն ունեցած են աշակերտելու Հայր Վահանին, գիտեն թէ, այսօր կան Մխիթարեան վարդապետներ, որոնք իբրեւ դաստիարակ եղակի աշխատանք մը կը տանին հայ սերունդներ պատրաստելով: Ու մենք, աւելի քան երբեք պէտք ունինք Հայր Վահաններու:

Գիտէք, որ տխուր եմ, այսօր, սիրելի Հայր Վահան ու տխրութիւնս կը խորանայ, երբ կը կարդամ այն փոքրիկ գրքոյկը, զոր նուիրած էք Ս. Ղազարի եւ մանուկներու սա՛ տողերը.— «Ուր միայն վաստակեցի, հանգչի եւ անդ սիրտ արտի մօտ, Հայութիւն Հայութեան խառնուած... խորքին վրայ նկուղներ, ուր նորոգ ննջեցեալներուն դագաղները կը դրուին, հոն կը մնան երեսուն – քառասուն տարիներ, ապա, յոգնած ու ծիւրած ոսկրոտիքը առանձին արկղիկի մը դնելու եւ ամփոփելու համար հասարակաց պահարանի մը մէջ: ... Ոչ մէկ հըպարտ արձանագրութիւն մարմարներուն լռութիւնը կը խզէ. միաբաններ ապրեցան լռութեամբ, լռութեամբ կը սիրեն հանգչիլ այս շիրմատան մէջ: Երբ հայկական տօներուն հինգ հսկայ զանգակները կը ղօղանջեն, անշուշտ դամբաններն ալ սարսուռով կը լեցուին, կարծես երկնային ձայն մը վերէն կը կանչէ՝ մեր անմահ Շնորհալիին հետ, «զարթիք, որդիք լուսոյ»: Այսպէս, կը նկարագրէք, սիրելի վարդապետ, այն փոքրիկ գերեզմանատունը, ուր էք, այսօ՛ր՝ նորոգ ննջեցեալ: Ու թոյլ տուէք, որ Ծնունդի նախօրեակին, յարգանքի այս անճարակ տողերս վերջացնեմ նոյն ձեւով՝ «Զարթի՛ր, որդի լուսոյ»:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՂՕԹՔ ՄՐՏԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ո՛վ Տէր, ինչպէս ծովին ալիք չի պակսիր,
Այսպէս սրտերն ալ յաւիտեան թող
ծըփան.
Ու չըսարսին տերեւներու պէս աշնան
Երբոր կ'իջնէ՝ մութը մահուան դաւադիր:

Ձեռքերդ դիր սրտին վըրայ ամէն մէկ,
Որ չըփշրին տենչերու տակ խօլական.

Ես կը դողամ երբ կը նայիմ
մարդկութեան,
Շափիւղայէ սափոր մ'է նա դիւրաբեկ:

Տէր, ո՞վ գիտէ անկումն աշնան տերեւին,
Ո՞վ կը լըսէ մահուան լըռիկ ոտնաձայնն,
Զիս կը տանջէ կասկածն ամէն մէկ
վայրկեան

Ամուր բռնէ սրտերն այս հէգ մարդկային:
Երկնքին հով, ծովին ալիք չի պակսիր,
Թող իրենք ալ միշտ տըրոփեն սիրալիր:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
1894 - 1977

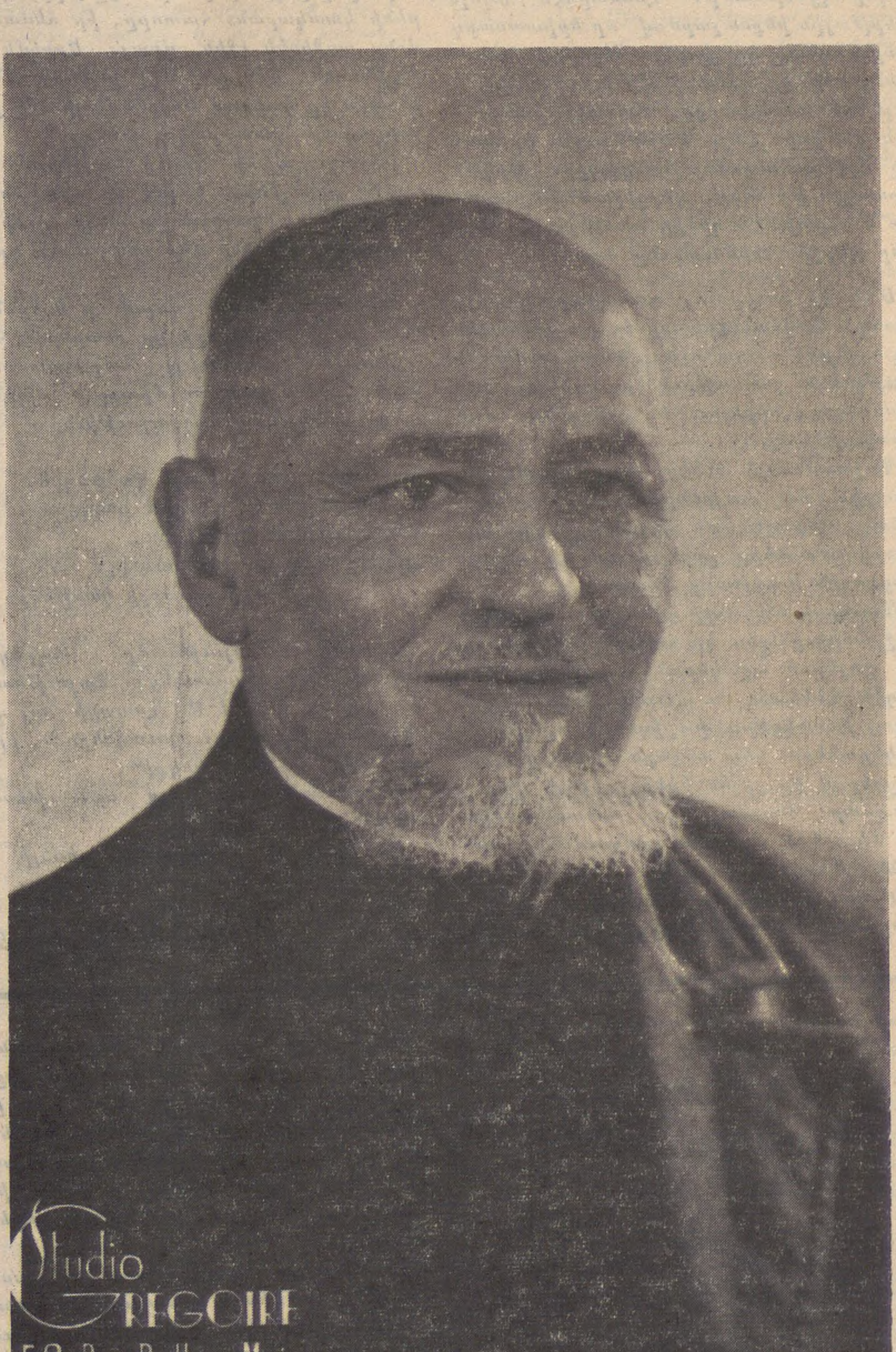

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾՆՈՒՆԴԻՆ՝ ԻՍՄԱՅԻԼԻԱ

Յոգնած մարդ մըն է, Իսրայէլի վարչապետը որ Ուաշինկթընէն Լոնտոն գնաց, ապա կը վերադառնայ Իսրայէլ Կիրակի կամ Երկուշաբթի Իսմայիլիա երթալու համար, ուր կը տեսնուի Սատաթի հետ, այս անգամ որոշ դրական առաջարկներով: Պէտք չէ անտեսել թէ որքան ալ ոգեւորութիւն եւ քաջալերական խօսքեր ըլլան հոս ու հոն, երկու մարդոց գործն ալ այնքան դիւրին չէ, ներքին ճակատի վրայ:

Սատաթի դժուարութիւնները ծանօթ են: Արաբական աշխարհը զինքը դաւաճան մը կը նկատէ: Անդին Պեկինի համար ալ ամէն ինչ իւղի պէս չէ: Իսրայէլի մէջ այն դժգոհութիւնը կայ թէ նախարարապետը շատ անձնական քաղաքականութիւն մը կը վարէ եւ բացի Արտաքին նախարարէն ոչ մէկը տեղեակ կը պահէ ընելիքէն: Ուրեմն ինչ ալ ըլլայ իրենց խօսակցութեան արդիւնքը, երկուքն ալ նախ պէտք է համոզեն իրենց ընդդիմադիրները:

Ըլլայ Երուսաղէմի հանդիպման առթիւ, ըլլայ Իսմայիլիայի, շատեր ալ անշուշտ, կրօնական թէ աշխարհական անձնաւորութիւններ բաւական նիւթ կրնան գտնել Աւետարանը: Երեքշաբթի օր, Հայր Ուրքէն էր, որ Ֆիկառօի մէջ կը քրքրէր անցեալը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ նրբագոյն նպարեղէնի վաճառատունը Ֆօշոն, որու դէմ եղած եղեռնափորձին լուրը տուած էինք երէկ, հիմնայատակ փճացած է եւ չի կրնար վերաբացուիլ տօներուն առթիւ: 1976ի նոյն շրջանին, այսինքն միայն Դեկտեմբերին տասը միլիոն մուտք ունեցած էր: Հիմնուած է 1886ին:

ՄԱՏՐԻԴ օդակայանը աշխարհի ամէնէն վտանգաւորներէն մէկը կը նկատուի եւ կրկին առջի օր օդանաւ մը ճզմուած է, զուիցերական Զարթըրներու ընկերութենէն: 19 մեռեալ կայ, 17 անհետացած, 21 հոգի փրկուած է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ շատ արկածներ պատահեցան եւ կը շարունակեն պատահիլ մշուշի հետեւանքով: Ա. 7 կառուղիին վրայ 200 կառք իրարու զարնուած են:

ՃԻՊՈՒԹԻԻ «Ազատագրման Ժողովրդական Շարժում»ը, որ ծայրայեղ-ձախ Աֆարներէ կազմուած է, ֆրանսական զօրքին քաշուիլը կը պահանջէ:

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ մամուլի գործակալութեան խողովակով է որ Փոլիսարիօն կը հաղորդէր որ 12 ժակուար օդանաւ եւ 4 Պռեկէ նախայմով ռմբակոծած են Սահրաուի գունդ մը: Ֆրանսա կը հերքէ թէ իր որեւէ մէկ օդանաւը, հողամասէն զուրս, նման զէնքերով զինուած ըլլայ: Բախումներու ընթացքին սակայն 135 մեռեալ եղած են, Մաւրիտանացի թէ Սահրաուի:

ՀԱՅՐ ՎԱՀԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շատ սիրելի անուն մը, պատուական մարդ մը, գերընտիր Հայ մը, մեծ Մխիթարեան մը կորսնցուցինք Հայր Վահան Վրդ. Յովհաննէսեանի վախճանումով՝ որուն քառասունքն է այսօր:

Բացառիկ եւ արտակարգ բախտն ունեցած եմ աշակերտելու հոյակապ անուններով Մխիթարեան հայրերու:

Նախ Զմիւռնիոյ մէջ՝ վիէննական Մխիթարեան Հայր Հմայեակ Համբարեանի եւ Հ. Վարդան Մելքիսեթեքի:

Ապա Վենետիկ, Հայր Վարդան Հացունիի, Հ. Գաբրիէլ Նահապետեանի (Մեղու Շիրակայ), Հ. Սիմէոն Երեմեանի (Աթրուշան), Հ. Յովհաննէս Թորոսեանի, Հ. Արսէն Ղազիկեանի, Հ. Սահակ Տէր-Մովսէսեանի՝ որոնց ամէնուն թանկագին յիշատակը, յիսունէ աւելի տարիներ վերջն ալ երախտանքով կը պահեմ մէջս: Եթէ իրենց ցանած հունտերը եւ ինծի ջամբուած ուսումը ակնկալուած հունձքը չտուին, յանցանքը իրենցը չէր, ոչ ալ հաւանաբար իմս, որովհետեւ իմ արտս կարծուածին չափ արգասաբեր չէր եւ ոչ ալ հողս պարարտ:

Բայց մասնաւոր խանդաղատանք մը ունիմ իմ վերյիշումներուս մէջ, այնքան տարիներ վերջն ալ, երբ ես ալ արդէն ծերերու շարքը մտած եմ, իմ երեք վարդապետներուս՝ Հ. Սահակ Տէր-Մովսէսեանի, Հ. Վրթանէս Խանդէկեանի (ինք Վրթանէս«գ»ով կը գրէր վարդէն հետեւցնելով) եւ Հ. Գարեգին Լազարեանի, իմ սիրելի «երից վարդապետաց» հանդէպ, թերեւս անոր համար որ ամբողջ պատանութիւնս իրենց առօրեայ հոգածութեան եւ օրհնաբեր ձեռքերուն տակ անցուցած եմ:

Ահա՛ յիշատակներուս խանդաղատանքին մէջ անոնց կը միանայ Հ. Վահան վարդապետ եւս:

Հ. Վահան վարդապետին չեմ աշակերտած անշուշտ: Ան 1922ին ձեռնադրուեցաւ եւ ես առաջին անգամ տեսայ զինքը Վենետիկ վարժարանը, իմ աշակերտութեանս վերջին տարին 1923ին:

Մօտէն ճանչցայ զինքը երեսունական թուականներուն երբ Հ. Սահակ վարդապետի եւ Հ. Սրապիոն Ուլուհոճեանի (յետոյ ընդհանուր Աբբահայր) հետ կը պաշտօնավարէր Փարիզ, Սեւրի Մուրատեան վարժարանը:

Այն ատեն երիտասարդ էի եւ սովորութիւն ունէի յաճախ վարժարան երթալու վարդապետներուն այցի: Այդ այցելութիւններս սովորաբար կը վերջանային Հ. Վահանի հետ պարտէզին մէջ երկար շրջագայութիւններ ընելով որոնց ընթացքին կը խօսակցէինք անցեալէն ու ներկայէն, կը շօշափէինք Հայութեան կապակցութեամբ մտահոգիչ հարցեր, կը յուզէինք պատմութեան, գրականութեան, բանասիրութեան խնդիրներ: Այդ ամէնուն մասին Հ. Վահան շատ լայն ծանօթութիւններ եւ հիմնաւոր ու տոկուն տեսակէտներ ունէր, իր լայն եւ տարածուն պատրաստութեամբ ակներեւ:

Այդ օրերէն սկսեալ շնորհեց ինծի իր համակրանքն եւ անվերապահ բարեկամութիւնը՝ որոնք տեւեցին մօտ քառասնեակ մը տարիներ:

Ես մեկնեցայ Նիս, ինք վերադարձաւ Վենետիկ եւ աւելի վերջ գնաց Ատիս-Աբաբա: Հասաւ պատերազմը, նախ ես Ֆրանսացի զինուոր, ինք Իտալացի գերի, անշուշտ այս բոլորը պատճառ եղան որ մեր ուղղակի կապերը մասամբ թուլնան առանց սակայն որ անտեղեակ ըլլանք իրարմէ մանաւանդ շնորհիւ Կարպիս Ալէմշահի: Օրինակ Հայաստան եւ Կովկաս այցելութեան, երկար գրած էր ինծի Վրաստանէն եւ Սայաթ-Նովայի յիշատակարանին առջեւ աշխարհական ըղգեստով հանուած նկարն ալ ներփակած էր: Այն օրերուն կրօնաւորի մը աշխարհական զգեստի գործածութիւնը տակաւին հազուադէպ էր եւ տարօրինակ կը թուէր մեր սքեմաւոր Հ. Վահանը քաղքենի երեւոյթով տեսնել:

Տարիներ վերջ Փարիզ դարձիս, առիթն ունեցայ հոս գալուն զինք կրկին տեսնելու եւ մինչեւ կայարան ալ ընկերացայ Վենետիկ վերադառնալուն:

Անկէ վերջ Իտալիա ճամբորդութիւններու առիթով երկու անգամ գտայ զինքը Ս. Ղազար: Միշտ նոյն պայծառադէմ եւ ժպտուն Հայր Վահանն էր, տարիներու թիւը, գերութեան նեղութիւններն եւ յարատեւ աշխատութիւնը ծանր հետքեր չէին թողած իր վրայ եւ կը պահէր իր աշխոյժ երեւոյթը:

Կը յիշեմ որ երկրորդը Օգոստոս ամսոյն Աստուածածնայ տօնին էր: Քիչ մը ուշացած էի եւ վանք հասնելուս ուղղակի եկեղեցի մտայ, ուր պատարագը սկսած էր: Հայր Վահան դրան մօտ, վենետկաբնակ կամ այցելու Հայերու բազմութեան մէջ կանգնած էր: Տեսաւ զիս, մօտեցաւ, ձեռքը ուսիս սեղմեց գլխուրդքին եւ «քովս կեցիր, ըսաւ, աղօթքներուս մէջ դուն ալ կաս»: Գիտէր կրօնական զգայնոտութիւնս:

Բախտը պիտի ունենայի վերջին անգամ մըն ալ անակնկալօրէն տեսնելու զինքը:

Այդ տարի Փառոլայի շրջանն էր, Վենետիկ եւ հետեւաբար Ս. Ղազար չէի գացած: Օր մը Քաստելֆրանքօ էի Ալէմշահներուն երբ անակնկալօրէն ներս մտաւ Հ. Վահան, երիտասարդ վարդապետի մը ընկերակցութեամբ: Վենետիկէն Ազոլօ կ'երթային ինքնաշարժով՝ որ երիտասարդ վարդապետը կը վարէր: Ազոլոյի ճամբան, ուր կը գտնուի Մուրատ Ռափայէլեանի ամարանոցը, Քաստէլֆրանքօյէն կ'անցնի: Հայր Վահան ուզեր էր պահ մը Ալէմշահներուն հանդիպիլ: Երկար խօսակցութիւններ, վերյիշումներ, որքա՜ն ուրախ էի զինքը տեսնելուս: Այդ մեր վերջին տեսութիւնը եղաւ:

Մեծ էր նուիրումը դաստիարակ Հայր Վահան Յովհաննէսեանի եւ իր վաստակն ալ նոյնքան տարածուն: Համակ անձնուիրութիւն եւ բարութիւն էր, օգնելու, նպաստելու, սիրելու եւ սիրցնելու մեծ ցանկութեամբ:

Պաշտամունքն ունէր հայ գիրին ու մտքին, հայ հայրենիքին ու պատմութեան: Ամբողջական հայապաշտ մըն էր՝ որուն նմանները շատ տուած է արդէն անցեալին Մխիթարի Տունը:

Մատղաշ սերունդի դաստիարակութեան մէջ հարիւրներու կը հասնի իր երախտիքը վայելած աշակերտներու թիւը, Փարիզէն Վենետիկ եւ Հալէպ: Երբ առիթն ըլլայ խօսակցելու փարիզեան նախկին աշակերտներու հետ ամէնքն ալ խանդավառ շեշտերով կը յիշեն իրենց սիրելի վարդապետը: Պատճառ չկայ տարակուսելու որ միւսներն ալ նոյն զգացումները տածեն:

Կ'ըսեն որ մեծապէս օգնած եւ մխիթարած է Եթովպիոյ իրեն բախտակից իտալացի գերիները, որոնցմէ վենետիկեան շրջանիկները կուգային այցելել եւ տեսնել իրենց «փատռէն»:

Մենք չուզեցինք անդրադառնալ իր գրականութեան եւ գրական աշխատանքներուն: Բայց ո՞վ չի գիտեր թէ Հայր Վահան բանասէրծ էր, իրապէս բանաստեղծ, բառին իրական իմաստով եւ սահմանումով: Քառասուն եւ հինգ տարիներէ ի վեր գրադարանիս մէջ է իր «Հայրենի կտակարան» հատորը, իր ձեռագիր ձօնը առջինեկ էջին վրայ: Երբեմն կը թղթատեմ, մէջ ընդ մէջ ընթերցումով, ինչպէս կը կարդամ Բազմավէպի մէջ յաջորդաբար հրատարակուածները:

Անշուշտ պիտի գրուի եւ վերլուծուի տաղ քննողներու կողմէ իր գրականութիւնը՝ որ անկասկած իր տեղն ունի եւ յարգանքի բաժինը մեր ընդհանուր գրականութեան մէջ:

Գոհանանք միայն ըսելով որ Ալիշանեան շեշտեր ունի երբ կը քնարերգէ հայ աշխարհն ու հայրենիքը, հայ պատմութիւնը, հայ գիրն ու միտքը, այսինքն Հայը յաւերժող ամբողջութիւնը:

Շրթներս իրար հուր կացթեղը,
Ես Հայութեամբ կ'ուզեմ խաբբիլ.
Վառել ջահերն իմ Անիիս,
Հրսկայանալ ու տարածուիլ:

(«Լուսաւորչի կանթեղը»)

Հարբեցաւ Հայութեամբ, արբեցաւ Հայութեամբ, վաստակեցաւ Հայութեամբ եւ արդ կը հանգչի Ս. Ղազարի հայ գերեզմանը, Մխիթարի զաւակներուն, իրեն պէս մեծ Հայերու կողքին:

«Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի»:

Օրհնեա՛լ է յիշատակդ, սիրելի եւ անմոռաց Հայր Վահան վարդապետ:

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

ՀԱՅՐ ՎԱՀԱՆ

Կը գոցեմ աչքերս աւելի լաւ տեսնելու համար քեզ, Հայր Վահան:

Ու ահա՛, դիմացս ես, կարծես երէկ ըլլար: Անցած է սակայն աւելի քան չորս տարի, մեր վերջին հանդիպումէն ի վեր:

1973ի ամառն էր եւ դուն ութսունի դռները արդէն բայց դեռ ա՛յնքան աշխոյժ, Փիլիքապէս, հոգեպէս, մտաւորապէս:

Սիրած եթովպական կերակուրդ պատրաստեցի ու երեք օր ախորժակով կերանք ու խմեցինք: Ու գլուխ գլխի գրոյց ըրինք: Երկուքս էինք միայն այդ հրաշալի «հազար ու մէկ հորիզոններ»ու բլուրին վրայ, Ազոլօ: Այդ «Ներշնչեալ» բլուրին վրայ: Ու այսօր, չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ, մտածումներու ի՞նչ զուգորդութեամբ, ինծի կը թուի թէ այդ օր Դրաստամատն էի ես, որ այցելութեան կուգար Արշակ Հայոց արքային: Դրաստամատը չէի սակայն, ո՛չ ալ դուն Արշակը: Ու մանաւանդ Ազոլօն, հեռուէն թէ մօտէն, որեւէ նմանութիւն չունէր, որեւէ կապ չունէր բանտի մը հետ...

Ամէն առաւօտ մեր առաջին գործը մատուռ երթալ կ'ըլլար: Ես ծնրադիր նստարանի մը վրայ, դուն՝ խորանը:

Ապա կ'անցնէինք մեր գործերուն՝ «Երկնային ու Երկրային սնունդներ»ու ըմբոշխնումին:

Դէզերով ձեռագիր ու գիրք ունէիր բակին մէջ լարուած սեղանին վրայ, անտիպ քերթուածներ, թարգմանութիւններ: Այդ սեղանին վրայ տեսայ գիրք մը, որուն գոյութիւնն անգամ կ'անգիտանայի «Նարեկլուծ»: Եւ ըսել թէ համարձակած էինք, Լիւք-Անտրէ Մարսելն ու ես Նարեկացի թարգմանել... Անցեալ Նոյեմբեր 7ին նամակ մը գրած էի Հայր Ներսէսին, խնդրելով որ «Զրոյց» մը շնորհէ ինծի Մարսէյլ գալուն առիթով: Խնդրած նաեւ Հայր Վահանէն որ առիթը տայ ինծի զինք մեծարելու, ըլլայ Ս. Ղազար, ըլլայ Մարսէյլ: Վերջին պահուն, չեմ կրնար բացատրել թէ ինչո՛ւ այդ նամակը որոշեցի էքսփրես ղրկել: Մարսէյլ գալուն՝ Հայր Ներսէսը հաղորդեց ինծի որ նամակս ստացած էին Հինգշաբթի առաւօտ, Նոյեմբեր 10ին: Ուրախ-զուարթ խօսած այս մասին կէսօրուան ճաշին եւ Հայր Վահան մեծ հաճոյքով ընդունած հրաւէրս: Նոյն օրուան իրիկնամուտին՝ մեզմէ ընդմիշտ կը բաժնուէր անզուգական վարդապետը:

Ու այսօր, մահուանդ քառասունքին, Հայր Վահան, քաղցր արտմութեամբ մը համակուած, կը մտածեմ քու մասիդ: Կը մտածեմ աղուոր կեանքիդ: Կը մտածեմ աղուոր մահուանդ մասին:

Աղուոր կեանքիդ, այո՛, բազմաբեղուն, անկորնչելի գեղեցկութիւններով առլցուն, երջանի՜կ կեանքիդ: Ամենուրեք ցաւեբուղ, ամենախոր տառապանքիդ մէջ անգամ երջանիկ... Այսօր, մարդկութեան մէջ, Հայութեան մէջ քանի՞ հոգի կը հասկնայ այս «Երջանկութիւն»ը:

Ո՞ւր պիտի ըլլայիր, ո՞ւր պիտի հասնէիր, ո՞ւր պիտի իրագործէիր մարդու եւ Հայու կեանքդ, ուրիշ ո՞ւր պիտի վայելէիր մարդ-արարածին պարգեւուած այս գերագոյն երջանկութիւնը, եթէ մահէդ 68 տարի առաջ, 14 տարեկանիդ, ծնողքդ ու ուսուցիչներդ քեզ Ախալցխայի Նորշէն գիւղէն՝ չուղարկէին Ս. Ղազար: Ո՛վ որ ալ ըլլայիր, ո՛ւր ալ գտնուէիր, ո՛ւր ալ հասած ըլլայիր, ըլլայիր մեծ ելեւմտագէտ, մեծահարուստ առեւտրական,

---

ԹՈՓՓՈՒՌՆԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՆ

(ԻՐԱԿԱՆ ԿՆԱՆՔԷ)

Շուշանիկ Գափոյեան, անճապարանքով իրենց տան դուռը կոնակին զարկաւ եւ ներս մտաւ: Այնքան յուզուած էր որ փոքր տունը ցնցուեցաւ: Ներսը եղբայրը կար. նստած էր աղքատ բազմոցի մը վրան: Ժամագիրք մը ունէր ձեռքին մէջ: Մեղմ ու հանդարտ էր:

— Ի՞նչ կայ Շուշանիկ, կանչեց եղբայրը:

— Փախիր, փախիր, քեզ ձերբակալելու պիտի գան, ըսաւ իր քոյրը:

— Ո՞վ, ի՞նչ. ինչո՞ւ. ես ի՞նչ ըրեր եմ, որո՞ւն մեղանչեր եմ: Ըսէ Շուշանիկ, որո՞ւն մեղանչեր եմ, ինչո՞ւ այդպէս յուզուած ես: Տան պատերը պիտի փլին:

— Փախիր կ'ըսեմ, պատասխանեց քոյրն հեւալով, քեզ պիտի ձերբակալեն եւ Սիպիր պիտի քշեն: Չլսեցի՞ր թէ քանի-քանի հոգեւորականներ տուներէն դուրս քաշեցին, քանիէ քանի տարին ապա Սիպիր քշեցին, ո՞վ կը յիշէ անոնց անունները, ո՞ւր է անոնց գերեզմանը:

— Բայց ես մարդու վնաս չեմ հասցուցած, ես միայն Աստուծոյ քահանայութիւն ըրած եմ: Մեղուն մեր դուռն եկած է, ես հաց եւ ջուր տուած եմ:

— Սիրելի եղբայր ճիշդ այդ էր յանցանքդ որ քահանայ ես: Ասիկա հաւատքի աշխարհ չէ, բարութեան եւ կրօնքի աշխարհ չէ: Հիմա կեանքն հոգիով չեն չափեր. հոգի չկայ կ'ըսեն: Մարդը հող է հող պիտի դառնայ: Դուն հին օրերուն մէջ կ'ապրիս:

— Դո՞ւն ալ իրենց պէս կը խորհիս: Աշխարհիս բոլոր իմաստուններն ալ գան, եղած չեղած մաքի գիրքերը քովէ քով բերեն, չեն կրնար երկնքի դռները գոցել, անսահմանը սահմանաւորել: Ես հաւատացի եւ կը հաւատամ ինչ որ հիներն ըսին. ինչ որ Լուսաւորիչ քարոզեց:

— Երանի այդ երջանիկ օրերուն, պատասխանեց աղջիկը:

— Կը վերադառնան այդ օրերը, նահատակներ եղած են եւ դարձեալ կ'ըլլան: Մի սարսափիր քոյր իմ, ես մահէն չեմ վախնար:

— Սուտ պիտի ըլլամ, եթէ ըսեմ թէ մահէն չեմ վախնար. բայց քու կեանքդ իմինէս աւելի կը սիրեմ: Փախիր եղբայր իմ, հիմա ուրիշ աշխարհ է: Երկու խարխլած սիւներ մնացինք այս աղքատ տան մէջ. մէկ սիւն տանիք չի վերցներ:

Քահանան խոր մտածութեան մէջ ինկաւ, երկու ձեռքերով երեսը ծածկեց:

— Հաւատք ունեցիր քոյր իմ, անոնց պէս մի խորհիր: Ես ոչ մէկուն հացն յափշտակեր եմ, ոչ մէկուն կեանքը վերցուցեր եմ: Մահամերձին մօտ գացեր եմ, իրեն հետ լացեր եւ աղօթեր եմ. պատարագ ըրեր եմ, խոստովանքն ըրեր եմ. աղքատին ողորմեր եմ. արցունք սրբեր եմ: Որո՞ւն տունը քանդեր եմ, թող իրենք ըսեն, իրենց ըրած բարիքները:

— Գիտեմ, գիտեմ եղբայր իմ, ես իրենց պէս չեմ մտածեր, պատասխանեց քոյրը: Հիմա կեանք փրկելու հարց կայ: Փախիր կ'ըսեմ մէկ կամ միւս բարեկամիդ տունը:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Շար. – 1)

ՍԻՐԱԾ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՍ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Քառասուն օր առաջ, մեռաւ մեր անզուգական «աշուղ» վարդապետը՝ Հայր Վահան Յովհաննէսեան։ Տասնեակ տարիներ անց մանկութեան մեր հայերէնի ուսուցիչը։

Վարդապետ ձեռնադրութենէն անմիջապէս ետք՝ 1923ին, Վենետիկի Մուրատ–Ռափայէլեանի իր առաջին աշակերտներն էինք եղած։

Հակառակ տարիներու գլորումին, կը պահեմ մտքիս մէջ այն ժամանակուան իր եռուն սուր աչքերը, բաց ճակատը, սակաւ մօրուքը, Ախալցխացի կորովի մարդը։ Շարունակ, առիթով մը պատրաստ գրգռելու մեր մէջ եռանդը աշխատանքի, ոգեւորելու մեր ազգային հաւակցութիւնն ու սէրը։ Սնանելու մեր մէջ մայրենի լեզուին արժէքներն ու գիտութիւնը։ Հրահրելու մեր հոգեկան նուաճումներու գեղեցկութիւնը։ Հայր Վահանի դասընթացքները ոչ մէկ դասական ուղեգիծ ունէին։ Դասի ժամանակ կը պատրաստուէինք, տեսակ մը մտային հաղորդութեան, լսելու իր անհունութեան մէջ, լոյսի տարածութեան ու անկէ սփոփանք ստանալու ելոյթը. լեզուին հոլովներու, անոնց առողանութեան տաղերգութիւնը։ Առնելու բառական կամ նախադասութեան մթերքն ու զմայլելու անոնց շարուածքին, որուն՝ վարդապետը կուտար անհամար պատգամը։ Ներշնչուած՝ Նարեկացին ու Շնորհալին կ՛ըլլային լիացումը, խորհուրդը մեր զգայնութեան։ Վարդապետին հետ ամբողջ տարի մը Հայր Ղ. Ալիշան, Դուրեան, Մեծարենց, Վարուժան, Սիամանթօ էինք կարդացած, գոց սորված, ուսումնասիրած, ապրած ամէն մէկ նախադասութեան շուրջ, պրպտած ամէն մէկուն հոգեկան ապրումը, կեանքը, խռէալը, յոյսերը, յոյզերը։

Կը սիրէր լսել մեր երիտասարդ հասակցողութեան կարծիքը, մեր ճաշակը, հոգեկան արժանիքը, բացատրութիւններով կը նորացնէր. կ՛ուղղէր մեր պոռթկումը, երբ՝ մոլորած, չէինք տար իմաստը նիւթին։ Տեսակէտի մը շուրջ, առիթի կը սպասէինք որպէսզի վիճաբանութիւն ըլլար, այն ժամանակ Հայր Վահան հմտութեամբ կը գերազանցէր իր բանասիրութիւնը, երբեմն խոյս տալով, ուսումնասիրելու համար աշակերտներուն իմացականութիւնը եւ արժէքը, մերթ ընդմիջելով ճշդելու, սատարելու, ընդլայնելու մեր հաւակցողութեան որակը։ Հրճուանքով կը խնդար չեչտերու, հընչիւններու շուրջ. խնդար՝ գոհունակութեամբ, երբեմն քրքիջով ուր կը նկա–

ռէինք տեսակ մը դժգոհութեան նշան։

Շարադրութեան ժամանակ մեր սրբագրուած տետրակներու նիւթը, առանց իմաստի փոփոխութեան, իր կարմիր գրչով բացատներու միջեւ ամբողջովին վերաքննուած կ՛ըլլար. գիծով մը ստուգելու նախադասութեան կանոնաւորութիւնը, կամ, աւելցնելով բառի մը անկանոն կամ անպատեհ նշանակութիւնը։ Յաղնաբեկ վարդապետը չէր յագենար միայն սրբագրութիւններով, այլ պէտք է, ամէն աշակերտի տետրը ձեռքը առած, նորէն իր քննադատութիւնները ընէր, գովելով մէկուն արժանիքները, զգացումը, չաբաղրութիւնը, մտքի պաշարը։ Միայն այն ժամանակ կը ստանայինք մեր Թուանիշը։

Զբօսանքի ժամանակ վարդապետը կ՛ընկերակցէր մեր խաղերուն, կը սիրէր վազել. այն շրջանի Վենետկոյ մեր կարճ դասամիջոցի խաղերը վազքի կամ ֆութփանիա ըսուած խաղին էին յատկացուած։ Պայմանը՝ վազքով խաբել դիմացինը ու ազատել բռնուած ընկերները, որոնք գերի կը գտնուէին թշնամիին կողմը։ Վարդապետը անմրցելի էր, մանաւանդ, երբ կը խաղար դպրոցի մեծ աշակերտներուն հետ։

Յետագային, տարիներ ետք, երբ կը խօսէինք անցած տարիներու շուրջ, վարդապետը՝ մտածումներով տարուած, կը գիտէր կէտ մը աննշան, աչքերը կը մըթագնէին, կը ժպտար. յուզո՞ւմը չարտայայտելու համար, կը փոխէր խօսակցութիւնը. չյիշելո՞ւն պատճառաւ, այնքա՛ն աշակերտութիւն էր ունեցած. իմ աննշան դրուագներս կրնայի՞ն իրեն ըսածով կեանքի էջ մը յիշեցնել։

Անշուշտ, վարդապետ, չէիր կրնար մըտաբերել այդ ամէնը։ Որքա՜ն աշակերտներու տուած էիր քու հոգեկան սքանչելի շնորհքը։ Քու ապրումներուդ հետ, այդ բեկոր երիտասարդութեան տուէր կեանքիդ ամէնէն նուրբ, հոգիները ազնուացնող Հայութեան ձօնը։ Ինչպէս քերթուածներդ, մշակած էիր անոնց սիրտը։ Հանդէպ այդ սերունդներուն՝ զգացումդ եղած էր վեհ։ Անպակաս էր յոգնութիւնդ ու խօսքդ, երբ շրջապատուած աշակերտներով կը խայտայիր. անոնք կուրծքն էին քու Ջանքիդ։ Վարդապետ – առաջնորդ կը գտնէիր անոնց այն երջանկութեամբ, ուր՝ սէրը կը հեղուր ինչպէս հիացում ու պաշտամունք կատարած գործիդ։

Վերը՝ գրչիս տակ սահեցաւ «անզուգական աշուղ վարդապետ»ը։ Այո՛, սիրելի Հայր Վահան, քերթողական աւինդ, զգացումդ հայ մեղեդիներու հանդէպ, Հայր Տայեանի յօրինած երգերուն հետ աչքերէդ արցունք հոսիլը տեսած ենք մենք՝ աշակերտներդ։

Զարթնի՛ր վարդապետ, ուղղէ՛ այս գրութիւնս դողդոջ որ քեզ կ՛ընծայեմ... Յուզումը ու խորհուրդը մեզ կը շրջապատէ։ Հմայիչ ու Թելադրիչ վարդապետ մեզ տողորած ես էութեամբդ։ Զօրեղ անձնաւորութիւնդ անուանդ պէս վահանն էր մեր մատաղ շրջանի խոչընդոտներուն։ Այդքան տարիներ ետք դժուար է մոռնալ դէմքդ վարդապետ. մոռնա՛լ արեւահամ բառը շրթներուդ, կրակոտ Թռիչքդ ու վըսեմ արտայայտութիւնդ։ Դժուար է սփոփացնել ցաւը որ մեզի կուտաս։ Առեղծուածի խորհուրդը՝ Օմար Խայեամի քառեակներու անդուլ հարցն է։ Ի՞նչպէս հաշտուիլ կեանքի այս անողորմ օրէնքին հետ։

Սուրբ Ղազար, ջահ մը պակաս պիտի վառի, արդեօ՞ք, ներշնչման կամ ուղեւորի ջահը մարեցաւ... սակայն Մխիթարի շուքը, անվհատ կանգնած է իբր փարոս աւելի ազդու ու լուսարձակ։ Յաւիտենութեամբ կը հեռանաս մեզմէ, սիրելի վարդապետ, դուն՝ քու երանելի կզզիիդ մէջ, Մխիթարի շունչին տակ, ուր՝ կեանքդ հոգեպարար լիացումը եղաւ, համայնապարփակ, Ադրիականի կոհակներու հնչիւնի ու հովին մեղեդիներուն ընկեր։ Այսօր, աղջամուղջի ստուերներով շրջապատուած ու աշնանային վարդերու դէպը կրծքիդ։

Կ՛ըսեն՝ հողը Թեթեւ գայ վրադ, Սուրբ Ղազարի հողը կոյս մըն է քեզ համար, չի կրնար պարուրել շունչդ անսպառ. նա կը Թառի մեր սրտերուն մէջ անշէջ։

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

պօրավոր, բանաստեղծ, գիտնական, ի՛նչ որ կարելի է երեւակայել, առոնցմէ ո՛չ մէկը պիտի կարենար հաւասարիլ Հայր Վահանին, վարդապետ Հայոց, Մխիթարեան Ուխտէն։

Անվեհեր ծառայ Աստուծոյ եւ ի՛ր ազգին, տաղանդաւոր զաւակ տաղանդաւոր ժողովուրդի, կրօնական սքեմի տակ գործող՝ «ազգային գործիչ» այս բառին ամբողջական եւ ամէնէն ազնիւ իմաստով, բազմութիւններ ալեկոծող հայրենաշունչ ճարտասան, բանաստեղծ, դրագէտ, պատմաբան, դաստիարակ, Վենետիկէն մինչեւ Փարիզ ու Հալէպ։

Կը նախանձիմ կեանքիդ, Հա՛յր Վահան։ Կը նախանձիմ մահուանդ։ Այո՛, մահուանդ ալ։ Քանզի, մեր դարուն, ո՞ր մէկ ութսունամեայ ծերունին կրնայ սընուցանել այն յոյսը Թէ պիտի մեռնի հարազատներէ շրջապատուած, հարազատի մը գրկին մէջ, զաւկի մը, Թոռան մը։

Քաղցրաբոյր Հայր Ներսէսը, որ տարիքով քու զաւակդ կրնար ըլլալ, քու արժանաւոր աշակերտդ է, հաղորդեց ինծի, որ փակած էիր աչքերդ իր Թեւերուն մէջ։

Ի՜նչ աղուոր, երջանիկ կեանք։

Ի՜նչ աղուոր, քաղցր մահ։

Երթաս բարով, սիրելիդ իմ Հայր Վահան, աւելի ճիշդը՝ առ ի քաղցր տեսութիւն...

Առ ի քաղցր տեսութիւն, Հա՛յր Վահան, անզուգական մարդ, անզուգական Հայ, անզուգական վարդապետ Հայոց, օրհնեալ Ուխտէն Մխիթարեան։

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

Հ. ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ծնած Ախալցխայի Նորշէն (Ծխալթփիլա) գիւղը, 1894 Սեպտ. 1ին։ Հ. ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ։

Մկրտութեան անունով՝ Թոմաս։ Կը յաճախէ ծխական դպրոց։

Ս. Ղազար կը մտնէ 1908 Սեպտ. 13ին։

Ուխտերով միաբան՝ 1913 Նոյ. 9։

1916 – 1922 համալսարան ի Հռոմ։

Վարդապետ (դոկտոր) իմաստասիրութեան՝ Փրոփականտայի համալսարանէն։ Աստուածաբանութեան՝ Գրիգորեան համալսարանէն։

Ձեռնադրուած կուսակրօն քահանայ՝ 1922 Սեպտ. 8, Թորրի (Մխիթարեան ամարանոց, Հռոմի մօտերը)։

1922–24 ուսուցիչ հայերէն լեզուի եւ գրականութեան՝ վանքին մէջ։

1924–26 ուսուցիչ հայերէն լեզուի եւ գրականութեան՝ Մուրատ – Ռափայէլեանի մէջ։

1926–29 ուսուցիչ եւ դաստիարակ Մխիթարեան Որբանոցի, Միլանի մէջ։

1929–30 «Բազմավէպ»ի խմբագրապետ, Ս. Ղազարու մէջ։

1930–31 ուսումնապետ Մուրատ – Ռափայէլեանի, Վենետիկ։

1931–1935 ուսուցիչ Սեւրի Մուրատեան վարժարանի մէջ։

1935–37 ուսումնապետ Սեւրի Մուրատեան վարժարանի։

1937–43 Տնօրէն Աստխ–Ապապայի Հայոց « Գէորգեան » վարժարանին։

1943–47 գերի Անգլիացիներու մօտ, որպէս մատրանապետ — սպայ իտալական բանակին, փշաթելերու մէջ (Քենիա...)։

1947–48 տպարանապետ Ս. Ղազարու։ Կը հիմնէ «Մխիթարեան Ընտանիք»ը։

1948–56 Տնօրէն Հալէպի Մխիթարեան վարժարանին։

1956 — ցմահ՝ լուսարարապետ Վենետիկի Հայոց Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։

1961–67 մատակարար վանքի լճակային կալուածներուն։

1964 — ցմահ անդամ Վենետիկի Աքէօ – Բէնէբօ մշակութային ընկերութեան (նախապէս անդամ՝ Հ. Յովհան Աւգեր, Հ. Գաբրիէլ Նահապետեան, Հ. Վարդան Հացունի, Հ. Արսէն Ղազիկեան)։

= ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ

(բոլորն ալ տպուած Վենետիկ–Ս. Ղազար)

Հայրենի կրակարան (բանաստեղծական հայրենաշունչ քերթուածներ եւ հոգեկան անդրադարձումներ. տպ. 1930, էջք 264։

Սրտերու երգը — վանքի ծաղիկներ (բանաստեղծութիւններ). տպ. 1939, էջք 301։

Խեղճ մարդկութիւն (բանաստեղծութիւններ). տպ. 1948, էջք 244։

Հայկական գիւղը (բանաստեղծութիւններ). տպ. 1948, էջք 256։

Մարեմական (հոգեշունչ քերթուածներ) տպ. 1954, էջք 64։

Ես ու դու (բանաստեղծութիւններ), տպ. 1960, էջք 168։

Հայրենի հող (բանաստեղծութիւններ). տպ. 1962, էջք 98։

Տրտմութեան երգեր (բանաստեղծութիւններ). տպ. 1964, էջք 86։

Մաշտոցական (բանաստեղծութիւններ) տպ. 1963, էջք 20։

Հոգիներու հանգրուանը (բանաստեղծութիւններ. տպ. 1970, էջք 66։

= ՆԿԱՐԱԳՐԱԿԱՆ

Ինչպէս տեսայ Հայաստանը. տպ. 1962 (Ա. տպ. 1961), էջք 230։

Երազներու կղզին՝ Սուրբ Ղազար. տպ. 1974, էջք 64 (պատկերազարդ)։

= ՀԱՅՐԵՆԱՇՈՒՆՉ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ ՀԱՅԵՐՆԻՔԻ ՁԱՅՆԱԿՆԵՐԸ խորագրով

Անհէն քար մը բեր, տպ. 1970, էջք 96 (Ա. տպ. 1957, էջք 94)։

Արգինայի զանգակները. տպ. 1970, էջք 93 (Ա. տպ. 1957, էջք 95)։

Սմբատի զանձերը. տպ. 1970, էջք 100։

Շեմքորի ափին — մանուկներու յաղափոխութիւնը, տպ. 1970, էջք 114։

Գայեանէի վրէժը, տպ. 1971, էջք 125։

Լեռներու երգը, տպ. 1971, էջք 213։

Բակին պզտիկը, տպ. 1973, էջք 116։

Լեզուն որ կը մեռնի, տպ. 1974, էջք 147

= ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Ողբերգական ծաղրանքը (Թրգմն.) հեղ. Ռ. Պարիոլի, տպ. 1927, էջք 54։

Տարբոսի առիծը, տպ. 1960, էջք 88։

Դէպի Աւարայր, տպ. 1962, էջք 176։

Շուշան վարդենի, տպ. 1964, էջք 152։

= ԹԱՐՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Եղեւնիին տակ (հեղ. Հ. Ղ. Ալիշան), տպ. 1930, էջք 110։

Պատանեկան հոգի մը (հեղ. Էրնեստ Տրուէն), տպ. 1949, էջք 120։

Սրբակեաց մանուկներ (հեղ. Շմիթ – մայեր), տպ. 1949, էջք 196։

= ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐ

Փոքր ընթացք. հտ. Ա. 1971 (Դ. տպ.), էջք 72 (պատկերազարդ)

հտ. Բ. 1972 (Դ. տպ.), էջք 100 (պատկեր.)

հտ. Գ. 1973 (Դ. տպ.) էջք 94 (պատկերազարդ)

Բարձրագոյն ընթացք. հտ. Դ. 1974 (Գ. տպ.) էջք 207 (պատ.)

հտ. Ե. 1975 (Գ. տպ.) էջք 280 (պատկեր.)

հտ. Զ. 1958 (Բ. տպ.), էջք 493 (Պատկեր.)

Իմ սիրելի Վարդապետիս յիշատակին

1923ին Յունաստանէն 80 հայ որբեր, Հռոմի Լեւոնեան հայրերու հսկողութեան տակ, փոխադրուած էինք Վենետիկ (Ֆիէտօ–տ՛Արթիքօ) եւ յետոյ Միլանոյի Մխիթարեան վարժարանը, ուր վերջնապէս յանձնուեցանք Մխիթարեան հայրերու խնամքին։

Տակաւին փոքր տղայ էի, բայց բախտը ունեցայ մօտէն ճանչնալու Հայր Վահան Վրդ. Յովհաննէսեանը։ Ինքն ալ շատ երիտասարդ էր, տաք եւ վառվռուն հայ կրօնաւոր մը։

Կարճ ժամանակի ընթացքին, իր ազնիւ ու ընկերական բնաւորութեամբ, շուտով բոլորիս համակրութիւնը շահեցաւ եւ յետագային՝ կարծես Ս. Ղազարը մեր տըղայական փափաքին տեղեակ, զինք ըտրեց մեր վարժարանի ուսումնապետը։

Բոլորս ալ ուրախ էինք Ս. Ղազարի տուած որոշումէն, որ առիթ տուաւ տղոց շուտով մտերիմ մթնոլորտ մը ստեղծել վարդապետին շուրջ, այն աստիճան ջերմ, որ ինքն ալ սկսաւ մասնակցիլ ոչ միայն մեր ընկերական խաղերուն, այլ եւ մեր զանազան խօսակցութիւններուն։

Բայց սիրելի վարդապետ իմ, վերջերս ես քեզ կրկին կ՛ուզէի տեսնել՝ շրջապատուած իմ հարազատներով, նոյն սեղանին շուրջ, ինչպէս անցեալին, տաքուկ մթնոլորտի մէջ ունկնդրել քու այնքան ազնիւ ու հայրենասէր մաքուր խօսքերդ եւ եղբայրական բարի խրատներդ։

Այո՛, սիրելի վարդապետ, կրկին կ՛ուզէի տեսնել քեզ, հինգ տարի միասին անցուցինք մեր դպրոցական կեանքը, մասնաւորապէս ամառնային արձակուրդները։ Ո՞վ չի յիշեր Հայր Վահան վարդապետին հետ իր անցուցած լաւագոյն օրերը, Լուինօ, Լակօ–Մաճորէ, Լակօ տի Գոմօ, Մոնթէ–Թէզէկոնէ եւ այլուր, լեռան գլուխը շրջապատուած իր աշակերտներով եւ ծանօթ հայրենակիցներով, Թեւերը վեր առած՝ չամփուրներու վրայ կը շարէր կտորկտոր միսերը, լոլիկն ու սոխը եւ ամենայն հմտութեամբ կը խորովէր, իր իսկ պատրաստած կրակին վրայ, որուն ածուխն անգամ ինք կը հայթայթէր։

Ոչ եւս է Հայր Վահան Վրդ. Յովհաննէսեան։ Կանուխ կորսնցուցի ծնողքս, եղբայրներս եւ այսօր կրկին անգամ սըրտի խոր կսկիծով կը կորսնցնեմ քեզ ալ, վարդապետ իմ, եղբայր իմ։

Սակայն, ինչպէս որ դուն մեզի սորվեցուցիր մեր գրասեղաններուն վրայ, ես իմ սրտի խորէն կ՛աղաղակեմ՝ վարձքդ կատար Հայր Վահան, Թող բարին Աստուած սիրով ընդունի քու այնքան հայրենասէր ու մաքուր հոգիդ։ Մնացորդացիս ալ՝ քու այնքան անոյշ ու անմոռանալի յիշատակդ։

ԽՈՐԷՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Խորէն Համբարձումեան, Սիմոն Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Սոլաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Սոլաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եաղճեան, այրի Տիկին Անժէլ Լուսարարեան, այրի Տիկին Ուզուրլեան և զաւակը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Դեկտ. 25 Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, իրենց սիրեցեալ կնոջ, հարսին, զոնքանչ մօր, խնամիին, քեռկինին՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

յիշատակին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ռոզա Սթաթեան 100 ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամին, Տիկին Զարուհի Տէր-Թովմասեանի մահուան առթիւ։
(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Դեկտ. 24, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

24 Décembre de 21 h. jusqu'au matin
SALLE PALMA
210, Fbg. St-Antoine — Paris)12e)
(Métro Faidherbe-Chaligny)
ARMAND
et SON ENSEMBLE ARAXE
COTILLONS SURPRISES
RESERVATIONS
Prière de réserver les tables d'avance tous les matins jusqu'à 10 heures
Tél. : 343-04-20
Prix de la soiré-dîner inclus
150 F.
Pour les jeunes, entrée à partir de 23 heures — 40 F.
(*consommation obligatoire ensus*)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Խաչիկեանէ 100 ֆր. այրի Տիկին Բ. Թենեքճեանի մահուան եւ 50 ֆր. Մարօ Կարապետեանէ Կարապետ Մուրատեանի մահուան առթիւ։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է.— Պր. Եդուարդ Մուրատեանէ 250 ֆր., իր ծնողաց եւ մեծ մօր անմոռանալի յիշատակին.— Տէր եւ Տիկին Ճերմակեանէ 100 ֆր. իրենց եղբօր Եդուարդ Փափազեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

×

Կապ. Խաչի Առնուվիլ - Սարսէլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Տիկին Մելինէ Օսմանճեանէ Եդուարդ փափազեանի մահուան առթիւ։

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, իր ճաշ - խնջոյքին Շաբաթ, Դեկտ. 24, Ծնունդի առթիւ, իրիկունը ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Վալանսի Փալէ տը լա Ֆուառի մեծ սրահին մէջ, ժաք ՔՕ - ԺԱՔԵԱՆԻ նուագախումբին մասնակցութեամբ։ Մուտքը 80 ֆր.։

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷ՛Ք ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

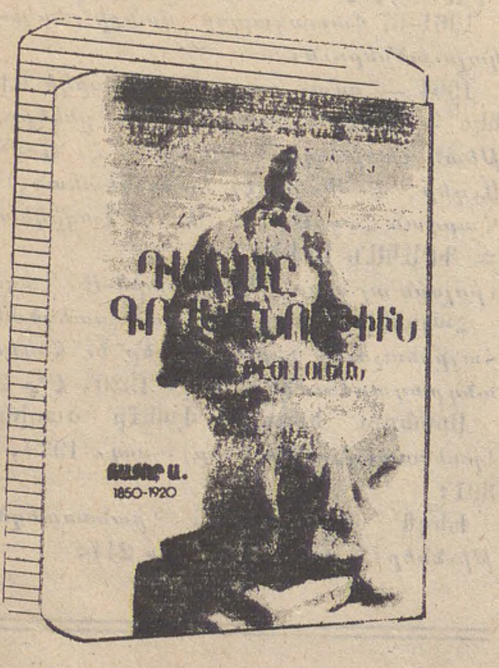

Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, այն անձերը որոնք կը փափաքին օրինակ մը ունենալ պարտին ապսպրել եւ կանխիկ վճարել՝

«ՅԱՌԱՋ»Ի
Գին 100 ֆր.
(Թղթատարի ծախքով 115 ֆր. ՕԴԱՅԻՆ Թղթատարով՝ 140 ֆր.)։

Disques Vogue

La plus riche Collection de disques Arméniens
par LA CHORALE ARMENIENNE DE PARIS
sous la direction d'ARA BARTEVIAN

CLVLX 451 (Messe Komitas) — CLVLX. 454 et LVLX. 547
Trésors de la liturgie Arménienne

Cantique de Noël et de Paques
Volumes I et II

MUSIQUE POPULAIRE, CHANTS ET DANSES POUR CHŒUR et ORCHESTRE

CLVLX 516 Reflets d'Arménie — CLVLX 182 Le Caucase, LMD 30240 Légende d'Arménie.
CLVLX. 526 (Chants du Caucase et d'Arménie) — CLVLX. 527 Arménienne)
CLVLX. 199 (Arménie) — SLVLX. 517 (Soirée Arménienne) — SLVLX. 409 (Le Thar) — LDM. 30152 (Chants romantiques) — LDM. 30211 (Danses)
CLD. 714 et MC 20176 (œuvres symphoniques (Classiques) — SLD. 790 (Deux trios, pour piano, flûte, clarinette).

30 Cm Microsillon en Stéréo

(Prix 35,00 Frs) + port
Envoi contre remboursement
Disques Vogue : 14, Rue Petit Paris 75019, Tél. : 208-99-22

Les meilleures étrennes

UN OUVRAGE EXCEPTIONNEL

L'ART ARMENIEN

Sirarpie Der Nersessian

Professeur honoraire à Dumbarton Oaks, Université de Harvard

Un volume, format 27,5×36,2 cm, relié pleine toile sous liseuse en couleur, 272 pages, 127 reproductions en couleur, 52 en noir; 13 plans et relevés d'édifices, 2 cartes, notes, bibliographie, index.

Prix de lancement 220 Fr.

ARMÉNIE
son passé et son présent

Par ELISABETH BAUER

Photos en couleurs, un beau volume d'art, relié pleine toile, avec jacquette glacée en couleurs 180 pages de textes : 150 F.

En vente à
La Librairie Orientale H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur le Prince, 75006 PARIS — Tél. : 326.88.65
(fermé le Samedi après-midi)

RECHERCHONS

Confectionneur possédant boutique XIème centre grossiste cherche autre confectionneur ou représentant en vue d'Association.
S'adresser BEHAR
62, Rue Sedaine — 75011 Paris
Tél. : 805-24-27

VIENT DE PARAITRE

LES CAHIERS DE HAIGANOUCH

Echanges culturels franco-arméniens
Numéro Exceptionnel(8) Décembre 77
Adresse : 45, Allée Nicolas Carnot
93340 Le Raincy
Prix du numéro 15 F.
Abonnement simple 60 F.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան, Յունուար 22ին, Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան - Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը։

×

Աղքատախնամ ընկերակցութեան չքեղ պարահանդէսը, այս տարի բացառաբար դիմակաւոր՝ Շաբաթ, Փետրուար 4ին։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Կապ. Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի տարեկան ձեռնարկը՝ Փետր. 19ին։

L'UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE
Organise
son CAMP D'HIVER à BELLEFONTAINE

Du 25 Décembre au 3 Janvier

Tarif journalier	30
Inscription	60
Voyage collectif	150
Forfait Jour de l'An	150

Pour collectif s'inscrire avant le 20 Décembre

Renseignement et inscription
Haïk TOUFANIAN
Tél. : 664-00-07
après 20 h., sauf Samedi de 9 à 14 h.

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԻՐԱԿ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ճաշարաններ

PIZZA OSKIAN ընդարձակ սրահով, յարմար խմբական խրախճանքներու եւ ընկերական հաւաքոյթներու։
139, rue St. Honoré Paris 1er tél. 260 23 80

ILE DE CRETE հայկական եւ յունական խոհանոց
10, rue Mouffetard Paris 5e tél. 326 31 37

ARCHE DE NOE
42, rue Descartes Paris 5e tél. 329 68 83

Խանութներ

արեւելեան ուտեստեղէններու

ՇԻՐԱԿ Ա. 26, rue de Trévise Paris 9e tél. 770 38 63

ՇԻՐԱԿ Բ. 18, rue de Chabrol Paris 10e tél. 770 26 55/6

Ծանօթ. Շիրակ Բ. իր դռները բացաւ Նոյեմբեր 7ին Հաստատութիւնը՝ որ միակ ներածողն է կրետական գինիներու, իր յարգոյ յաճախորդներուն մէկ շիշ կրետական գինի կը նուիրէ առաջին գնումին։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
22
JEUDI
22 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.014 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNEE — N° 14.014

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԻՍՔԱՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ ՀԻՒՐԱՍԻՐԵՑ

ԿԸՐԿՆԷՑ ԹԷ ԲՈԼՈՐ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԱԼ ՊԻՏԻ ԱՊԱՀՈՎԷ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ

———o———

Համայնավարները չէին գացած ճաշի այն հրաւէրին զոր Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէն ըրած էր 35 երեսփոխաններուն խորհրդարանական նստաշրջանի փակման առթիւ։ Ասոնք անդամներն են Ազգ. Ժողովի դիւաններուն։ Ճաշի վերջաւորութեան Նախագահը խօսք առնելով շեշտը դրաւ ժողովուրդին միասնականութեան անհրաժեշտութեան վրայ։ Ասիկա կենսական է եւ ընտրական վէճը երբեք չի վնասեր անոր։ Ժիսքարի համար Ֆրանսա լաւ հիմնարկութիւններ ունի։ Վերջին տարիներուն Ֆրանսական ընկերութիւնը շարժման մէջ է։

Ինչպէս ըսինք, այս ճաշին մերժած էին մասնակցիլ իրը համայնավարները առարկելով թէ «այդ հացը չեն ուտեր», ընդդիմութենէն նոյնպէս մերժած էին Ժօզէֆ Ֆրանչեսքի, Կաստոն Տըֆէր, Ռաուլ Պայու բայց երկու ուրիշ ընկերվարական ընդունած էին։

× Նախարարապետ Պառ տնտեսական լրագրողներուն առջեւ խօսած ճառին մէջ, շեշտեց թէ դեռ երկու տարի կ'ուզէ տնտեսութիւնը վերահաստատելու համար։ Սկսած ենք տագնապէն դուրս ելլել բայց պէտք չէ դիւրութեան տեղի տալ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՔԻՈՅԻ մէջ վերջ գտած է Ընկերվարական Միջազգայինի ղեկավարներու ժողովը։ Այս առթիւ հրապարակուած զեկոյցը կը շեշտէ իրենց մտահոգութիւնը ի տես մարդկային իրաւանց եւ ազատութեան զսպումներուն որոշ շրջաններու մէջ։ Հանդիպումին մասնակցած էին 60 պարագլուխ (ի շարս որոնց՝ Միթերան) որոնք քսան երկիր կը ներկայացնէին, 21 կուսակցութիւն եւ ութ ընկերակցական կազմակերպութիւն։ Առաջին անգամն է որ Միջազգայինը, որուն կեդրոնատեղին Լոնտոն է, Եւրոպայէն դուրս կ'ընէր նման ժողով մը։

ԲՐԵԺՆԵՒԻ հիւանդութեան մասին կըրկին լուրեր շրջան կ'ընեն եւ կ'ըսուի թէ խորհրդային թիւ մէկը սրտի տագնապներ ունեցած է եւ կը հանգստանայ իր տաչային մէջ, ուր նոյնիսկ քաղաքական հարցերը չեն ներկայացուիր իրեն։ Իրեն յաջորդելու համար, կը խօսուի Անդրոպովի մասին (Քա. Ժէ. Պէ.) ան որ յաջորդած է Բերիայի։ Կը նկատուի որ վերջին տարիներուն մանաւանդ խորհրդային գաղտնի սպասարկութեանց մարզիկը օրէ օր աւելի տեղ գրաւած են իշխանութեան մեքենային մէջ։ Առջի օրն ալ արդէն կազմակերպութեան 60ամեակը տօնուած է քանի 1917 Դեկտ. 20ին է որ Լենին ստորագրած է հրովարտակ մը որ

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

———o———

Զուիցերիոյ Սինեմաթէքը, գործակցութեամբ «Պարաճանովի զօրավիգ՝ զուիցերական Կոմիտէին» եւ Սանթ-տ'Ենիմալոն Սինեմաթոկրաֆիքի «Մեծարանք Սերժ Պարաճանովի» ընդհանուր յայտարարին տակ, երկու երեկոյթներ կազմակերպած էր Դեկտ. 2ին եւ Դեկտ. 9ին եւ 10ին։

Դեկտ. 2ին Լօզանի մէջ է եւ 9 ու 10ին Ժընեւի, որ կը ներկայացուէին «Հրեղէն Ձիերը» եւ «Սայաթ – Նովան»։

Այս առթիւ յիշենք նաեւ թէ զուիցերական մամուլը լայն արձագանգ տուած է այս ձեռնարկներուն։ Այսպէս Լա Սիւիս (Դեկտ. 2) «Մեծարանք Պարաճանովի» խորագրով կ'անդրադառնայ նախ բեմադիրին դառն ճակատագրին, հաղորդելէ առաջ հանդիսութեանց տեղեկութիւնները։ Նոյն թուականը կրող «Ժուրնալ տը Ժընեւ»ը լայն տեղ կուտայ ձեռնարկներուն, ծանրանալով նաեւ Պարաճանովի կենսագրական գիծերուն եւ արուեստի ոճին։ Դեկտ. 6ի Թրիպիւն տը Ժընեւը կը խօսի առաւելաբար Սայաթ – Նովա ֆիլմին մասին եւ շահեկան վերլուծում մը կ'ընէ։

Ներկայացումներէն ետք, Ժուրնալ տը Ժընեւ (Դեկտ. 12) գնահատական մը լոյս ընծայած է, ուր կ'անդրադառնայ երկու ֆիլմերուն։ Սայաթ – Նովայի մասին կը գրէ.— «Ֆիլմ – բանաստեղծութիւն», «Ֆիլմ – պաստառ»... Երաժշտութիւն է, գոյն, արեւելեան մանրանկարչութիւնը համադրելով որմնանկարի արուեստին»։ Լա Սիւիս (Դեկտ. 8) իր յօդուածը կը վերնագրէ.— «Գլուխ գործոց մը զոր անպայման պէտք է տեսնել՝ Նռան Գոյնը» ուր լաւագոյնս կուտայ ժապաւէնին թողած տպաւորութիւնը։

Այս առթիւ լոյս տեսած է նաեւ գրքոյկ մը՝ մեծարանք Պարաճանովի, որու պատրաստութեան մասնակցած են Ֆրետի Պիւաշ, Արման Գասպար, Վահէ Կոտէլ, Ժորժ Նեվա եւ Ժագլին Օլիվիէ։ Հոն տրուած են Պարաճանովի եւ իր արուեստին վերաբերող բոլոր անհրաժեշտ տեղեկութիւնները։

Ֆիլմերուն այլ ներկայացումներ նախատեսուած են նաեւ Պեռն, Ցիւրիխ, Նէօշաթէլ, Լա Շօ–տը–Ֆոն։

կը հաստատէր «արտակարգ յանձնախումբ մը պայքարելու համար հակայեղափոխութեան եւ խափանարարութեան դէմ» (Չեկան)։ Այս առթիւ «Պրաւդա» դըրուատիքը կը հիւսէ Քա. Ժէ. Պէ.ին։

ՊԱՊԸ խաղաղութեան համաշխարհային 11րդ օրուան առթիւ իր արտասանած ճառին մէջ ըսաւ թէ պատերազմի դէմ պատերազմը դեռ չէ շահուած։ Կոչ ըրաւ իշխանութեանց, բժիշկներուն, ծնողքներուն որ դէմ կենան վիժումին։

ՓՈԼԻՍԱՐԻՈՅԻ ֆրանսացի ութ պատանդները Փարիզ կը հասնին Ուրբաթ, ընկերակցութեամբ Վալտհայմի։ Առաջին անգամ ըլլալով լուր կայ իրենցմէ եւ տեսակցութիւններ տուած են ալժերական մամուլին։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ ծանր երկրաշարժ մը պատահած է երկրին հարաւ – կեդրոնը, Քերման քաղաքի մօտ։ Զարանդի շուրջ ալ երեք գիւղեր հիմնայատակ կործանած են։ Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն աւելի քան 300 մեռեալ կայ եւ 500 վիրաւոր։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ մշուշի հետեւանքով արկածները բազմացան։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ. 9–19)

ՆԻԿՈԼԱ ԳՈՒԼԻԱՑԵԻ «ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՆՈՐ ՄԱՐԶԻՉԸ

Երեւանի «Արարատ»ի ոտնագնդակի խումբի նոր մարզիչ նշանակուած է Նիկոլա Գուլիայեւ, որ Մոսկուայի «Սպարտակ» խումբի նախկին խաղացողներէն է։ Գուլիայեւ եղած է նաեւ «Սպարտակ»ի մարզիչը, որու ղեկավարութեամբ 50ական թուականներուն խումբը դարձած է Խ. Միութեան ախոյեան եւ բաժակակիր։ 1960 – 1964 Գուլիայեւ եղած է Խորհ. Միութեան ազգ. խումբի Բ. մարզիչը։

×

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՄԸ 100ԱՄԵԱԿԸ

Հայաստանի գիւղական հնագոյն դըպրոցներէն մէկուն 100ամեակը մեծ շուքով նշուած է Ղոյլասար (այժմ Դիմիտրովա) գիւղի նորակառոյց դահլիճին մէջ։ Այդ առիթով, հաստատութեան յանձնուած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պատուոյ գիրը իբրեւ գնահատանք մատաղ սերունդի ուսման եւ դաստիարակութեան մարզէն ներս արձանագրած յաջողութիւններու։ Համաձայն դիւանական փաստաթուղթի մը, Ղոյլասարի կանոնաւոր դպրոցը բացուած է 1877 Նոյ. մէկին։ Մէկ դասարան ունեցող դպրոցի հիմնադիրն ու միակ դասատուն եղած է ուսուցիչ մը, որ գրաճանաչութիւն սորվեցուցած է վեց աշակերտներու։ Քանի մը տարի անց դպրոցը ունեցած է հինգ դասարան։ Արարատեան դաշտի ուսումնական այս կեդրոնը դէպի իրեն քաշած է հարիւրաւոր ուսումնատենչ պատանիները, որոնք յաճախած են դպրոց հեռու տեղերէ գալով։ 1901ին արդէն դպրոցը ունէր 140 աշակերտ եւ չորս ուսուցիչ։ Ներկայիս Արտաշատի շրջանի Դիմիտրովա գիւղի միջնակարգ վարժարանը ունի մօտ 500 աշակերտ։

×

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԵՐԿԵՐՈՒ 147ՐԴ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

«Սովետական գրող» հրատարակչութիւնը ռուսերէն լոյս ընծայած է Յովհ. Թումանեանի արձակ գրուածքներէն հատընտիր մը՝ «Արձակ էջեր» խորագրով։ Հատորին մէջ առնուած են հեղինակին կարգ մը պատմուածքները, հէքեաթները, ինչպէս նաեւ հրապարակագրական, քննադատական յօդուածները։ Յառաջաբանին մէջ Ա. Դիմշից վերլուծած է Թումանեանի գրականութիւնը։ Նոր հատորը լոյս տեսած է 20 հազար օրինակով եւ նկարիչներ Ա. Եարալեանի ու Ք. Գրիգորեանի ձեւաւորումով։ 1921 – 1977 թըւականներու ընթացքին Թումանեանի երկերը հրատարակուած են 147 անգամ՝ երեք միլիոն 172 հազար ընդհանուր տպաքանակով։ Իր գրական ժառանգութիւնը 2–6 հատորներով հրատարակուած է չորս անգամ, իսկ երկերը մէկ հատորով ընթերցողին ներկայացուած է տասը առանձին հրատարակութիւններով։ Պէտք է նըշել որ ամէնէն շատ Թումանեանի պատմուածքներն ու հէքեաթները տպագրուած են։ Միայն «Գիքոր»ը առանձին գիրքով լոյս տեսած է հինգ անգամ, «Սասունցի Դաւիթ» պոէմը եւ «Հէքեաթներու հաւաքածոն»՝ վեցական անգամ։ Թումանեանի գործերը թարգմանուած են մօտ 50 լեզուներու։

×

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ ԿԸ ՍՏԱՆԱՅ ՏՈՔԹՈՐԱՅԻ ԱՍՏԻՃԱՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Պէյրութի Յովակիմեան – Մանուկեան երկրորդական վարժարանի ուսուցիչներէն Գրիգոր Կարգուլեան, բազմաթիւ անգամներ այցելելով Հայաստան՝ ուսումնասիրութիւններ կատարած է Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արեւելագիտութեան հիմնարկին մէջ, արաբական երկիրներու բաժնի վարիչ Փրոֆ. Նիկոլա Յովհաննիսեանի ցուցմունքներով։ Լիբանահայ ուսուցիչը այս տարի Երեւանի մէջ պաշտպանած է արաբերէն դըրած իր թէզը՝ «Լիբանանը Բ. աշխարհամարտի տարիներուն» նիւթով, եւ ստացած է փիլիսոփայական գիտութիւններու տոքթորի աստիճանը։

×

ԲՆԱԽՕՍՆԵՐՈՒ ՍԻՄՓՈԶԻՈՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Արեւելեան երկիրներու բնախօսներու միջազգային համագործակցութեան 4րդ սիմփոզիոմը, որուն կը մասնակցին Մոսկուայի, Լենինգրադի, Կիեւի, Գորկիի, Կալինինգրադի, Սուխումի, Արեւելեան Գերմանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Պուտափեշտի բնախօսները։ Բացման խօսքը ըրած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի բնախօսութեան հիմնարկութեան տնօրէն Վ. Ֆանարջեան։ Հայաստանի բնախօսներու ընկերութեան անունով ողջոյնի խօսքը արտասանած է նախագահը՝ Ակադ. Սահակ Կարապետեան։ Սիմփոզիոմը զբաղած է «Փոքր ուղեղի կառուցուածքի եւ պաշտօնի կազմակերպման» հարցով։ Երեք օրուան ընթացքին բնախօսները քննած են այն նոր եղանակները, որոնք թոյլ կուտան աւելի նուրբ վերլուծումի ենթարկելու ջղային բջիջները։

×

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ ՎԱՐԴԱՆ ՄԻԼԻՏՈՍԵԱՆԻ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇԸ

Ռիգայի մէջ տեղի ունեցած Խորհ. Միութեան ծանրաբարձութեան բաժակի մրցումներուն Լենինականցի Վարդան Միլիտոսեան բարելաւած է իրեն իսկ պատկանող աշխարհի մրցանիշը բարձրացնելով 195,5 քիլօ, ինչ որ իր մարմնի ծանրութենէն երկուքուկէս անգամ աւելի է։ Վարդան Միլիտոսեան 75 քիլօ կը կշռէ եւ նախկին մրցանիշն էր 193 քիլօ։

×

ԳԱՆՁԱՍԱՐԻ ԳԱՆՁԵՐԸ

Քաջարանի մէջ կը գտնուի Խորհ. Միութեան մոլիպտենի մեծ եւ աժան հանքավայրերէն մէկը, ուր հանքաքարի արդիւնահանումը կը կատարուի բաց եղանակով։ Գանձասարի ընդերքին մէջ կան նաեւ պղինձ, թիթանիումի եւ վանատիումի խառնուրդով երկաթաքար, արդիւնահող եւայլն։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ա.

Իրանում ապրող եւ մատի վրայ հաշւող, հին սերնդի ներկայացուցիչները շատ լաւ են ճանաչում ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻՆ, բայց նրանք էլ ապրում են իրենց կեանքի Նոյեմբեր կամ Դեկտեմբեր ամիսը, իսկ նոր սերնդի մէջ շատ քչերը գիտեն, կամ լսել են նրա մասին: Բայց չպէտք է թողնել, որ մեր նոր սերունդը անծանօթ մնայ այդ հոյակապ մտաւորականին, գրագէտին ու մանաւանդ անփոխարինելի խմբագրապետին:

Քսան տարի առաջ, նորից կայծակնահար եղաւ Դաշնակցութեան յաւերժական անտառը եւ տապալուեց հսկայ կաղնիներից մէկը:

Սան Փաւլօ էր, երբ հեռագիրը գուժեց — Շաւարշ Միսաքեանը «ՈՉ ԵՒՍ է»: Հաւատո՞ւմ էք այս բառերին:

Տարիներ շարունակ, շանթ ու կայծակ, որոտում ու ցասում, փոթորիկ եւ արհաւիրք չտաշեցին այս հաստաբուն կաղնու գլխին, բայց նա հպարտօրէն, անվարան, անսայթաք, շարունակեց գլուխը բարձր պահած քայլել բոլոր հողմերի դէմ ու դիմացաւ բոլոր ցասումներին: Սակայն անագորոյն մահը եկաւ դաժանօրէն ու յաղթական ժպիտով խլեցրեց իր չարագուշակ հարուածը եւ տապալուեց կաղնին:

Ես չեմ հաւատում Միսաքեանների մահուան:

Կը հաւատա՞ք Քրիստափորի, Զաւարեանի, Ռոստոմի եւ Արամի մահուան:

Կը հաւատա՞ք Աղբիւր Սերոբի, Գէորգ Չաւուշի, Անդրանիկի, Ռուբէնի մահուան: Ես չեմ հաւատում:

Միթէ՞ մեռած են Սիամանթօն, Վարուժանը, Խաժակը, Ահարոնեանը, Աղբալեանը, Շանթը, Ակնունին, Արովեանը, Կոմիտասը, Թումանեանը, եւ շատ ուրիշներ: Նրանք ապրում են եւ պիտի ապրեն, որքան ժամանակ կենդանի է հայ ժողովուրդը: Իսկ հայ ժողովուրդը անմահ է, որովհետեւ այդ ընտրեալներն ու նրանց նմանները կերտեցին նրա անմահութիւնը:

Շաւարշն էլ մեռած չէ:

Նա հիմա դարձել է մի լուսեղէն հոգի, այն միւս ընտրեալների հետ, որոնք թեւածում են մեր գլխի վրայ, որոնք հրակում են մեր քայլերին, որպէսզի մենք եւս անշեղ ընթանանք նրանց ճանապարհով:

Ինչ որ աշխարհինն էր, նա թողեց աշխարհին: Իր հողեղէն մարմինը տուեց հողին, բայց մարդս միայն հողից չէ շինուած. նրա վրայ կայ նաեւ աստուածային մի շունչ, որ կենդանի է պահում մարդը եւ նրա յիշատակը:

Շաւարշը եղաւ նուիրաբերումի ու զոհաբերութեան առաքինի առաքեալը: Տարիներ ու տարիներ, սկսած պատանեկութիւնից, նա իրեն նուիրեց իր ժողովրդին, իր կուսակցութեան եւ հայ մշակոյթին: Պայքարեց յանուն արդարութեան ու ճշմարիտի, յանուն գեղեցիկի ու ազնիւի: Բաժնեց իր ժողովրդի դառնութիւնները. նրա ճակատագիրը իր ճակատագիրն եղաւ, նրա նման բնաւեր եւ աստանդական: Զունեցաւ բազմայարկ ապարանքներ ու շքեղ կառքեր: Իր ամբողջ հարստութիւնը, իր մահից յետոյ երեսուն տարիների «ՅԱՌԱՋ»ի հաւաքածոներն էին, որոնք որպէս յաւերժական կոթողներ, պիտի մնան գալիք սերնդին:

Յաճախ իր թերթի սիւնակների մէջ կ'երեւար «ՇԱՏԵՐԻՑ ՄԷԿ» ստորագրութեամբ: Բայց իրականութեան մէջ, նա «Քչերից մէկն» էր, որ գուրգուրում էր հայ լեզուի վրայ. գուրգուրում էր նոր հասակ նետող գրական սերնդի վրայ: Շատերը նրա շնչի տակ կաղապարուեցին. — Վազգէն Շուշանեան, Շահան Շահնուր, Շաւարշ Նարդունի, Ն. Սարաֆեան եւ ուրիշներ:

Այն դաժան օրերին, երբ հայ մտաւորականութեան ընտրանին, Ապրիլեան Եղեռնի ահաւոր օրերին, առաջնորդւում էր դէպի մահ, Շաւարշը կարողացաւ մի կերպ ճողոպրել ու պահուել եւ այդ թաքստոցից կապ պահել օտար երկնքի տակ գտնուող իր ընկերների հետ, փրկութեան ճանապարհ որոնելով տարագրուածների համար:

Յետոյ, երբ ինքն էլ, դաւաճանութեան հետեւանքով, ընկաւ թրքական դահիճ ոստիկանութեան ճանկը, ենթարկուեց ահաւոր չարչարանքների, մինչեւ այն աստիճան, որ ստիպուած եղաւ ոստիկանութեան շէնքի երրորդ յարկից վար նետուել ազատուելու համար դահիճների ու բարբարոսների տանջանքներից:

Բռնակալութեան ժանտ ու անարգ չըղթայի սեւ հետքերը մինչեւ վերջը մնացին իր ձեռքի վրայ եւ հանդէպ դաժան բռնութիւնն ունեցած, իր խոր ատելութիւնը, մինչեւ մահուան օրը ապրեց իր հոգում:

Երբ նա երրորդ յարկից վար էր նետւում մեռնելու համար, դուցէ նա այդ օրերին չէր մտածում, որ յետագային իր կեանքը անհրաժեշտ պիտի դառնար, համլէտեան Հորացիօի պէս պատմելու աշխարհին, իր նահատակ ընկերների ահաւոր ողբերգութիւնը: Չէր մտածում, որ տարիներ յետոյ պիտի աշխատէր լցնել նրանց թողած բացը, քաջալերելով նոր սերնդին, սիրեցնելով նրան հայ գիրն ու գրականութիւնը:

Ամբողջ երեսուն տարի, անխոնջ կերպով, մեծ զրկանքներով եւ անպատում դժուարութիւններով հրապարակեց «Յառաջ»ը, որ դարձաւ մի տեսակ «համապարփակ հայց» Ֆրանսայի հայ գաղութի համար...:

Ամբողջ երեսուն տարի ճաղկեց ու մըտրակեց թուլամորթներին, վհատողներին, դասալիքներին եւ ուրացողներին, բայց քաջալերեց եւ գուրգուրաց հաւատացեալների, գաղափարապաշտների վրայ:

Իբրեւ խմբագիր, քչերից մէկը եղաւ: Իբրեւ ճկուն եւ ուրոյն ոճ ունեցող գարձեալ քչերից մէկը եղաւ:

Հաւատում էր մեր դատի արդարութեան, հաւատում էր մեր ժողովրդի անկախութեան գաղափարին, խոր պաշտամունք ունէր այդ գաղափարի ճամբին ընկած մեծ ու կրտսեր նահատակների հանդէպ:

Կեղծել ու քծնել անծանօթ էին իր խառնուածքին: Լրագրական ասպարէզը, կուսակցական կեանքը, իր համար արհեստներ չէին, այլ առաքելութիւններ էին ու ամբողջական նուիրում:

Ազգային արժէքների պահպանման մէջ բծախնդիր էր: Դողում էր Մեսրոպեան լեզուի վրայ: Արթուն պահակն էր այդ ոսկեղինիկ լեզուի: Արդար զայրոյթ էր ունենում, երբ այդ լեզուն խաչում էին, աղճատում, օտարացնում եւ նորամուտ թխածոյ բառերով այլանդակում:

Հայապահպանման էն զօրաւոր ջատագովներից մէկն էր:

Իր սրտում հայրենիքի կարօտն ունէր: Կարօտն ունէր Արարատի, Արագածի ու Սեւանի:

Արհաւիրքից յետոյ, եթէ չեմ սխալւում 1919ին, նայեց Արարատի վեհափառ ճակատին, դիտեց Արագածի անմար կանթեղը եւ մկրտուեց Սեւանի ջրով...:

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«Ալիք» (Թեհրան) Դեկտ. 9–10

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՇԽԱՐՀՆ ԱԼ ՁԵՐԾ ՉԷ...

ԱԽԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Անատոլի Գլատին ծնած է Մոսկուա, 1935ին: Գրականութեան ուսման հետեւած է Գորկի հիմնարկութիւնը, ուրկէ ետք իբրեւ ասպարէզ ընտրած է գրականութիւնը: Իր պատմուածքները զինք դարձուցած են մէկը ամէնէն ժողովրդական հեղինակներէն, յատկապէս խորհրդային երիտասարդութեան մօտ: Անդամ Գրողներու Միութեան, 1972ին գիրք մը լոյս ընծայած է արտասահման՝ Ապագայի գուշակութիւն խորագիրով: 1976ին հեռացած է Խորհ. Միութենէ: Անկէ ի վեր հաստատուած է Փարիզ:

Ա. Գլատինի այս գրութիւնը, որ *Քոթիտէն տը Փարիէն* թարգմանաբար կը ներկայացնենք, ընդհանուր լրատուական բնոյթի հարցի մը ծալքերը կը պարզէ. սակայն կրկնակ շահագրգռութիւն կը ներկայացնէ. նախ, որովհետեւ այս տեղեկութիւնները երբեք չհրապարակուեցան խորհրդային մամուլի կողմէ: Ապա բոլ կուտայ գաղափար կազմելու խորհրդային ժողովուրդի տրամադրութեանց մասին, քանի այս վերջինը պէտք չունի պաշտօնական թերթերու, գիտնալու համար, թէ ապականութիւնը ընդհանրացած է հանրային պաշտօնատարներուն մօտ՝ աստիճանաբար առաւել չափով նուիրապետական կարգին բարձր աստիճաններուն մէջ: Դեկտ. 19ի իր թիւին մէջ ալ, *Ֆիկառօ «Հոլտ–ըփ ա լա ռիւս»* խորագրով, ուրիշ պատկեր մը կը պարզէր եւ կը յիշէր թէ վերջին ամիսներուն շշուկ մը կար Մոսկուա, ըստ որուն «դարուս քառը» տեղի ունեցած էր Հայաստան եւ թէ հեղինակները դեռ կորսուած էին բնութեան մէջ...:

Պատահեցաւ Մոսկուա, այս տարի, մեթրոյի Այրօփորտ կանգառին մօտ: Երիտասարդ մը, որուն անունը պիտի չմատանշենք հասկնալի հիմունքներով, եւ որ պաշտօն ունէր հետազօտութիւններ կատարել Ովկիանոսագիտութեան Հիմնարկութեան մէջ, եւ որ զաւակն էր անուանի պատկերագրիչ – նկարիչի մը, նկատեց դիշեր մը երկու քաղաքագօրքեր (միլիցիա) իր նոր ժիկուլի ինքնաշարժին մօտ: Մոսկուացի ամէն վարորդ գիտէ, թէ բարենշան երեւոյթ չէ, երբ քաղաքագօրքեր մօտէն քննեն կառք մը: Կա՛մ կը նշանակէ օրէնքի խախտում, կա՛մ ալ՝ ոչ արտօնեալ կայք: Այսուհանդերձ, երբ երիտասարդը մօտենալով իր կառքին բացատրեց, թէ սեփականատէրն է ասոր, երկու քաղաքագօրքերը ժպտելով դոհացան անուշութեամբ քարոզ կարդալ.— Լաւ չէ դուռները այսպէս բաց ձգել: Ժամանակները ապահով չեն, կրնան գողնալ ձեր կառքը: Ինչ որ է, ձգենք – անցնինք, մենք ձեզի օգտակար եղանք, հիմա ձեր կարգն է. ոստիկանական կանչ մը ստացանք, տարէք մեզ այս հասցէին»: Երիտասարդը՝ ուրախ որ այսքան դիւրութեամբ վերջ գտաւ պատահարը, առանց վարանելու ընդունեցաւ խնդրանքը: Մանաւանդ որ օրէնքի կէտ մը կը ճշդէ, թէ վարորդները պարտաւոր են ընդունիլ եւ ճշդուած հասցէին առաջնորդել քաղաքային սեւէ զինուոր, որ իր պաշտօնը կատարելու համար հարկադրուած է այս կամ այն տեղը երթալ: Այսպէս, ուրեմն, քաղաքագօրքերը նստեցան կառքը, մէկը վարորդին կողքին, միւսը՝ ետեւը: Այդ գիշեր երիտասարդը տուն չմտաւ, ոչ ալ յաջորդող օրերուն: Անյայտացաւ իր կառքին հետ՝ առանց հետք ձգելու: Մօտաւորապէս շաբաթ մը ետք, բանուոր մը ներկայացաւ Մոսկուայի քաղաքագօրքին 12րդ կայանը: Պատմեց, թէ իրեն առաջարկած են ձեռքէ–ձեռք գնել գրեթէ նոր ժիկուլի մը, որ հազիւ 8.000 քիլոմեթր ճամբայ կըտ–

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՆ

(ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ով Աստուած իմ ես պատրաստ եմ նաեւ նահատակուելու, բայց խեղճ ժողովուրդս որո՞ւն թողնեմ, ո՞վ պիտի պիտի նայի հիւանդներս, այրիներն ու որբերը: Որո՞ւն յանձնեմ եկեղեցին, սրբութիւնը. չարչարկաններն ու սուրբ պատկերները. պիտի գան, պիտի գան և իմ տեղս դանոնք պիտի չարչարեն:

— Լաւ է որ Փերիկ մայրիկին տունը չերթաս, անշուշտ այդ անհաւատ երիտասարդներն անոր տունը պիտի վազեն քեզ փնտռելու համար:

— Քեզ ո՞վ ըսաւ թէ զիս կ'ուզեն ձերբակալել, հարցուց քահանան:

— Մեր դրացիին տղան Աւետն ըսաւ, Ազգերու ակումբն հանդիպեր է, հոն կը յաճախեն հայ, վրացի, ռուս, երիտասարդներ: Վեր ու վար կը դնեն թէ ինչպէս կրօնքը ջնջեն: Իրենց համար մեր կրօնքը թմրեցուցիչ է: Լենինն ալ այդպէս կ'ըսէ. հիմա մէկ կրօնք կայ՝ Համայնավարութիւնը: Խանդավառ են, մինչեւ իսկ հին գիրքերը կ'ուզեն այրել: Նոր, նոր ամէն բան նոր: Քեզի կ'ըսեմ փախիր, ժամանակ մը ծածկուէ, նայինք ի՛նչ լոյս կը ծագի:

— Տէր Աստուած ի՞նչ կ'ըսեն, օրինակի համար մեր Թարգմանչաց սուրբ Աստուածաշունչը. Եղիշէն, Խորենացին, Եզնիկ պէտք է այրենք, մոխիր դարձնենք: Հապա վրացական գիրքերը:

— Վրացիները գիրքերով շատ չեն հետաքրքրուիր, պատասխանեց Շուշանիկ: Հայերն են մոլեռանդ:

— Հայերն ալ իրենց գիրքերով ու գիտութեամբ աշխարհիս մէջ մեծ անուն ունին, պատասխանեց տէր Կարապետ: Կը մեռնինք եւ մեր սուրբ գիրքերը մարդու չենք տար: Այն հազարաւոր ձեռագիրները որ մեզի հասած են, մէկ մէկ նահատակի կեանք կ'արժեն:

Քահանան ծանր քայլերով գնաց դէպի դուրս: Փոքրիկ պարտէզ մը ունէին: Նստեցաւ սարբինային տակ: Ամառ ժամանակ էր. կարելի էր լաւ հանգչիլ, բայց իր սիրտը խռով էր, նոր եւ սրտակեղէք մտածութիւններ զինքը կը տանջէին: Վայրկեանէ վայրկեան կրնային գալ զինքը ձերբակալել. օրինակները շատ էին. բանտերն ու փողոցները լեցուն էին մայրերու եւ զաւակներու ողբերով: Խեղճ ժողովուրդ, ի՛նչ օրեր էին:

Տէր Կարապետ այնքան վրդոված էր, որ հանդարտ չէր կրնար մնալ: Ի՞նչ ընէր, որո՞ւն դիմէր. այդ ուրախ եւ մարդկային աշխարհն հիմա սարսափի երկիր էր. մարդ մարդու հետ բարեկամութիւն չէր ըներ. բարեւ չէր տար, չտեսնելու կը դարնէր: Տուներն խրամէ հեռացեր էին, կարծես թէ անծանօթ էին. դռները կամաց կը բանային, վախով կը դոցէին, սուսերի պէս ներս կը սողային: Դրացին դրացիին անունը չէր տար, ամէն ոք ինքն իրմով կ'ապրէր. ինքն իրմով պաշարուած էր. կ'աշխատէին որ իրենց սրտի ձայնը չլսէր: Տէր Կարապետին երկիրը չէր, նա չէր կրնար կեղծել... Թիֆլիզէն շատ բան առած էր:

Ռուքի ելաւ եւ դէպի ներս կանչեց.

— Շուշանիկ, ես կ'երթամ:

— Ո՞ւր կ'երթաս:

— Տեղ մը կ'երթամ, ուր որ Աստուած տանի:

— Նայէ Փերրոնէ մայրիկին ալ չերթաս, անոր տան շուրջ դռեխներ շատ կան:

— Ո՞վ են դռեխները:

— Ոստիկաններն ըսել կ'ուզեմ:

— Կ'երթամ ուր որ կ'երթամ: Ես ալ մոլորած եմ:

— Բայց կեցիր քիչ մը մութն իջնէ, ըսաւ Շուշանիկ. մութն հիմա մեր բարեկամն է:

— Իրաւունք ունիս քոյրս, պատասխանեց տէր Կարապետ: Մութը յաճախ աւազակներուն դաշնակից եղած է, բայց հիմա մեր պաշտպանն է:

Սպասեց եւ երեկոյեան մօտ դուրս ելաւ տունէն, բռնեց Հալապարի վայրէջքը: Հողոտ փողոցները լուռ ու մունջ էին: Երէկուան անձրեւներէն տառապած էին. հազիւ հեղեղ մը թափէր, ալ կարելի չէր անցնիլ: Հին, շատ հին ժամանակ շինուած էին, վրացական թագաւորութեան ժամանակ: Հայերուն սիրած թաղն էր: Բոլոր բնակիչներն Հայեր էին. աշխատաւոր, առողձագործ, երկաթագործ, ձկնորսներ եւ աշխատող դասակարգ մը Թիֆլիզի բարախուն սիրտն էր:

Թիֆլիզի նշանաւոր ձկնորսներէն ալ կային, բայց ոչ աշխարհահռչակ կինտոները: Ամէն արհեստ կար, երգ, պար կար. քամանչան կար: Հայ մեծ բանաստեղծ եւ աշուղ Սայաթ – Նովան ալ հոն ծնած էր. իր անունով փողոց չկար, ամբողջ Հալապարը կար: Փոքրիկ Հայաստան մըն էր եւ տէր Կարապետ աչքը դոց գիտէր այդ ճամբաները. ամէն օր կ'իջնէր, ամէն երեկոյ վեր կը բարձրանար, իր ժամն անոր ստորոտն էր:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Շար. – 2)

րած է: Բայց կէտ մը իր միտքը կը չարչըկէ. այն է, որ առաջարկուած գինը համեմատաբար ցած է՝ 2.500 ռուբլի ընդամէնը, երբ շուկային սակով 10.000 մը կ՚արժէ:

Պարզ է, որ այս պատմութիւնը տեղն ու տեղը ուշադրութիւնը գրաւեց քրէական ճիւղերու քաղաքագորքերուն: Փորձառու քննիչներուն համար կասկածէ դուրս էր, որ գողցուած կառք մըն էր: Որով, հրահանգեցին բանուորին ընդունիլ առաջարկը եւ իրենց տեղեկացնել ժամադրավայրը, որպէսզի յանցանքի վրայ բռնեն գողը:

Եւ, ահա, մեր բանուորը սահմանուած վայրը կը սպասէ. քաղաքային զգեստով քանի մը հոգի կը հսկեն՝ թերթ կարդալու երեւոյթով: Ու յանկարծ, ո՛վ զարմանք, քննիչները կը նկատեն, որ բանուորին մօտեցողը իրենց պաշտօնակիցներէն է, այն ալ ոչ պարզ մէկը, հրամանատարը, ան եւս քաղաքացիի զգեստով: Առաջին առթիւ քննիչները կը տարուին մտածելու, թէ իրենց հրամանատարը, ինչպէս կ՚ըսուի այսպիսի պարագաներուն, կը փորձէ խոտը կտրել իրենց ոտքին տակէն եւ միաժամանակ յաջողութիւնը իրեն վերագրել: Բայց իրենց ապշութիւնը իր լրումին կը հասնի, երբ բացայայտ կը դառնայ, որ հրամանատարը եւ վաճառորդը նոյն անձն են: Հրամանատարը իսկոյն կը ձերբակալուի եւ այս ձեւով մութ առեղծուածին կծիկը կը քակուի:

Պատմութիւնը հետեւեալն էր: Նկատած էին օր աւուր աւելցող անհետացումը ժիկուլիներու եւ ատոնց տէրերուն: Այսպիսի երեսուն դէպքեր արդէն արձանագրած էին: Բեմադրութիւնները նոյնատեսակ էին: Երկու քաղաքագորքեր կը կեցնեն աչքի զարնող ժիկուլիներ եւ, եթէ վարորդը մինակ է, կը պահանջեն, որ զիրենք առաջնորդէ հոս կամ հոն: Ապա, մութ, նեղ փոքր փողոց մը կեցնել տալով կառքը, ետեւը նստած քաղաքային զինուորը ամերիկեան ձեւի կուփի հարուածով մը զգայազիրկ վիճակի կը մատնէ վարորդը: Երկրորդ կառք մը, նոյնպէս քաղաքագորքով, վրայ կը հասնի եւ զգայազիրկ վարորդը կը վերցնէ: Կը տանին ու կը մեռցնեն: Ապա մարմինը կը փոխադրեն Մոսկուայի Ջրակայաններու վայրը, որու մուտքը, բացի պաշտօնեաներէն եւ ի հարկէ քաղաքագորքէն, արգիլուած է: Մարմինը կը նետեն յատուկ հոր մը: Ա՛լ կը մնայ փոխել կառքին թիւը, կեղծել թեքնիք «անձնագիրը» ինքնաշարժին եւ «սեւ շուկայ» հանել: Գործածուած կառքերու վաճառքի սահմանուած խանութի մը պաշտօնեաներ մասնակից են գործառնութեանց: Բայց այս պատմութեան ամէնէն շշմեցուցիչ երեսն այն էր, որ ոճրագործ - գողերը քաղաքագորքի համազգեստով ծպտուած մարդիկ չէին, այլ իսկական քաղաքագորքեր: Եւ պետն ալ նոյն ինքն հրամանատարն էր: Իր ատենին Վլադիմիր Մայակովսկի կը գրէր.— Ես, որ պաշտպանուած եմ իմ քաղաքագորքովս»: Անձնապէս կը չարունակեմ մտածել, թէ քաղաքագորքը լաւ եւ օգտակար աշխատանք կը կատարէ եւ, եթէ օրին մէկը հաշուեյարդարի են թարկուին ներքին ծառայութեան կոչուած ուժերը, Խորհ. Միութիւն անյապաղ կրնայ յաւակնիլ, թէ թիւ մէկը տեղը կը գրաւէ աշխարհի մէջ գործուած ոճիրներուն: Բայց որ ապականութիւնն ու գողութիւնը, որոնք ծլարձակուած են երկրին մէջ, վարակեն նոյնիսկ քաղաքագորքերը... ալ ի՞նչպէս մտահոգիչ չըլլայ: Ի զուր տեղը չէ, որ ասացուածք մը ներկայիս բերնի ծամոց դարձած է ժողովուրդին մէջ.— Մեր մօտ, ամէն մարդ գող է, ի բաց առեալ ակադեմական Սախարովի»: Այս տխուր սրամտութիւնը լուրջ հիմունքներ ունի: Լաւ, ընդունինք, որ ոչինչ կայ արտակարգ, երբ գիշերուան մը ընթացքին, ինչպէս պատահեցաւ Մոսկուա, ձերբակալուին վաճառատուներու հարիւր տնօրէններ: Լայնախոհ մէկը ներողամտութեամբ պիտի ըսէ, թէ վաճառատան տնօրէնի պաշտօնը գողութեան դուռ կը բանայ:

Սակայն, Ուզբեկիստանի մէջ, օրինակ, դատավարութիւն մը տեղի ունեցաւ «Պետական ստացուածքի կողոպուտի եւ ապականութեան» համար: Ամբաստանեալներուն մէջ էին ոչ աւելի, ոչ պակաս Ուզպեկիստանի Նախարարներու Խորհուրդին Նախագահը (վարչապետ), նոյն Հանրապետութեան Գերագոյն Ատեանին Նախագահը, Սամարղանդի շրջանային գործադիր կոմիտէի նախագահը, ինչպէս նաեւ այլ բարձրաստիճան անձեր: Գիտենք միեւնոյն ատեն, որ Չերնովից եւ Օդեսա շրջաններու ղեկավարներ դատի քաշուեցան, նոյնպէս գողութեան եւ կողոպուտի ամբաստանութեամբ:

Այս հաստատելէ ետք, ճշգումի կարօտ կէտ մը կը մնայ. եթէ շրջաններու գործադիր կոմիտէներու եւ, նոյնիսկ, Հանրապետութիւններու Նախարարներու Խորհուրդներու նախագահներ, ի հարկին, կրնան դատուիլ, ապա նոյնը կարելի չէ ըսել կուսակցական կոմիտէներու քարտուղարներուն համար, որովհետեւ դատարաններուն վիճակուած չէ քննել անոնց գործերը: Ընդունելի չէ, որ դատուին կուսակցական մարմիններու աշխատաւորներ: Անոնք ազատ կ՚արձակուին այլ աշխատանքի մը կոչուելով, կամ հանգստեան դառնալով:

Վրաստանի Համայնավար կուսակցութեան Բ. քարտուղարին օրինակը պերճախօս է: Երբ Կ. Կ.ի Նախկին Ա. քարտուղարը Մժավանաձէ «դուրս նետուեցաւ», փոխարինելով՝ Շեվարդնաձէ իմացաւ, որ Մժավանաձէ ապօրէն միջոցներով միլիոններ դիզած է: Խորհրդային պարզ քաղաքացի մը մահուան պիտի դատապարտուէր «Պետութեան դէմ գործուած այլապէս վտանգաւոր ոճիր »ի մեղադրանքով: Իսկ երկրորդ քարտուղարը պարզապէս ազատ արձակուեցաւ իր պաշտօնէն եւ ղրկուեցաւ սովխոզ մը, Վինի Վոլոտչոկի մօտ, իբրեւ մասնագէտ - կենդանաբան աշխատելու համար: Շատ ժամանակ չանցաւ արդէն, երբ հոնկէ ալ ազատելով պաշտօնէ հանգստեան կոչուեցաւ արժանաւոր կերպով:

Խորհրդային մամուլը մեծ թիւով փաստագրութիւններ կը հրապարակէ մատնացոյց ընելով հանրային ունեցուածքներ կողոպտողները: Բայց հերոսները այս թերթօններուն եւ այս զայրացուցիչ յօդուածներուն, իբրեւ ընդհանուր կանոն, փոքր չահագէտներ կամ դրամաշորթներ են: Գալով այն յանցագործներուն, որոնց չահատակութիւնները մեծ տարողութեանց կը հասնի, ընդգրկելով միլիոններ, մամուլը լուռ կը մնայ, չի խօսիր ատոնց դատավարութիւններուն մասին: Եւ զարմանալի ալ չէ, քանի այս աւազակները, մինչեւ իրենց ձերբակալութիւնը, կոչուած էին մարմնացնելու Խորհուրդներու իշխանութիւնը, տեղական աստիճանի վրայ: Արդ, կարելի՞ է մտածել, թէ «ազատ մամուլը աշխարհի ամէնէն ժողովրդավար Պետութեան» ելլէ եւ ապականութեան ու զգուշութեան համար ամբաստանէ խորհրդային իշխանութիւնը:

Չեմ գիտեր Մոսկուայի քաղաքագորքերու 12րդ ճիւղին պատմութեան վախճանը: Գիտցածս այն է միայն, թէ ասոր դատավարութեան արձագանգը չեղաւ խորհրդային մամուլին մէջ, որեւէ տեղ: Ի փոխարէն, մեր մօտ սիրով լոյս կ՚ընծայուին հատուածներ քաղքենի մամուլէն՝ արեւմտեան քաղաքներու ոճրային կեանքին աճող տարողութիւնը մատնանշող: Մեր մօտ ոչինչ փոխուած է, Խորհ. Միութեան մէջ կը տիրէ «խաղաղութիւն, անդորրութիւն եւ երջանկութիւն» ու ժողովուրդը եօթը փարսախ մուճակ անցուցած իր ոտքին, անթերի քայլերով դէպի Համայնավարութիւն կը դիմէ...:

ԱՆԱՏՈԼԻ ԳԼԱՏԻՆ

ԹՂԹԻԿԷ ԹՂԹԻԿ

ԹԱՒՐԻԶ գացած է Խորէն Ա. Կաթողիկոս, Նոյ. 26ին, ներկայ ըլլալու համար իր քահանայական ձեռնադրութեան 40ամեակի յոբելենական հանդէսին: Նոյն օրը երեկոյեան, Հայոց Ակումբին մէջ տեղի ունեցած է յոբելեանը, իսկ յաջորդ երեկոյեան ճաշ մը տրուած է ի պատիւ Խորէն Ա.ի: Նոյ. 28ին Խորէն Ա. Կաթողիկոս, ընկերակցութեամբ Կաթող. փոխանորդ Տիրայր Վրդ. Փանոսեանի եւ տեղւոյն Ազգ. մարմիններու ներկայացուցիչներու, Ուրմիա գացած է, ուր եւս կատարուած է յոբելենական հանդէս եւ տրուած է ճաշ մը: Նոյ. 30ին Խորէն Ա. Թեհրան գացած է, անկէ անցնելու համար Նոր Ջուղայ:

ՍԱԿԱՒԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, ՍԱԿԱՒԱՊԻՏՈՒԹԻՒՆ

«Ցառաջ»ի, Եչ. Դեկտ. 15ի թիւին մէջ «Սակաւապետութիւնը առողջութիւն» խորագրով լրատուութիւն մը, յիշեցնելով որ Վիէթնամի պատերազմին ամերիկեան գերիները միջին հաշուով հինգ տարի «սակաւապետ» կեանք մըն էին վարած, այդ իսկ պատճառաւ, կ՚ըսէր, անոնց ներկայ առողջական վիճակը լաւագոյն էր քան թէ գերութիւն չտեսած զինուորներուն վիճակը:

Հոս շփոթութիւն մը տեղի ունեցած է «սակաւապետ» եւ «սակաւապէտ» բառերուն միջեւ: Սակաւապետութիւն, (ե)ով, կը նշանակէ «օլիկարշի, այսինքն քիչ մարդով երկիր մը կառավարելու պետական ձեւ մը, մինչ սակաւապէտ, (է)ով քիչ բանի պէտք ունեցող մարդ ըսել է, որմէ բառարանները կու տան «սակաւապիտութիւն» (քիչով գոհ ըլլալ), համաձայն (է) ձայնին (ի) ձայնի վերածուելու օրէնքին:

Սակայն, հակառակ անոր որ բոլոր բառարաններն ալ կ՚ընդունին «սակաւապիտութիւն» բառը սոբրիէթէի իմաստով, ես պիտի նախընտրէի այս վերջին բառին իմաստը տալ ժուժկալութիւն բառով, սակաւապիտութիւն ձեւը ականջի խորթ հնչելուն պատճառաւ:

Այս առթիւ, պէտք է դիտել տալ որ Սիմոն Գաբամաճեանի «Նոր Բառագիրք Հայերէն Լեզուի» Կ. Պոլիս, 1910, հատորը խնդրոյ առարկայ երկու բառերուն իմաստները բոլորովին շրջուած ձեւով է որ կու տայ:

×

«Ցառաջ»ի մէջ, Դեկտ. 14ի թիւին մէջ երեւցած Գուրգէն Ալեմշահի համառօտ կենսագրականին իբր յաւելում յիշեցնեմ որ ողբացեալը իր գեղարուեստական բազմակողմանի աշխատութեանց կարգին «Միւթիւալիթէ »ի սրահին մէջ կազմակերպեց «Լէպլէպիճի Հոր Հոր Աղայի» անթերի ներկայացումը, բնագրին լեզուով, այնպէս որ այն ատեն Փասթէօրեան Հաստատութեան մէջ աշխատող Թուրք բժիշկ մը եւ իր կինը հետս թատերասրահ առաջնորդեցի, որպէսզի ներկայ ըլլան հայկական գեղարուեստական գլուխ գործոցի մը բեմադրութեան, բոլորովին հայկական ուժերով:

ՅՈՎՍԷՓ ՍՎԱՃԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (480)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՖՈՍՔԱՐԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Դուքը զայս տեսնելով ընդհանուր հրամանատարին ըսաւ.

— Կարծեմ թէ ձեզ շատ կը ծափահարեն:

— Վսեմաշուք տէր, ժողովուրդը այսպէս է, երբեմն կը խաբուի եւ երբեմն ալ կը սխալի, պատասխանեց Ալթիէրի:

Քարափին մօտեցած ատեննին, Ֆոսքարի ետին դառնալով տեսաւ Կիտօ Ճենարօն որ բարապանի զգեստ հագած դեռ իր փէշերէն մին կը բռնէր:

Իրեն մօտենալու նշան մը ըրաւ:

Բարապանը անզգալաբար քանի մը քայլ առնելով դուքսին մօտեցաւ:

Այդ միջոցին պաշտօնական կարգ ու սարքը արդէն խանգարուած էր:

Շարքերը քակուած էին: Շքախումբին մաս կազմող սպաներէն շատերը, ժամ առաջ կռիւի սկսելու անհամբերութեամբ, սկսած էին «կեցցէ Ալթիէրի» պոռացող խումբերը հրահրել:

Պալատին գեղարդակիրները խուժանը ցրուելու համար մեծ դժուարութեան կը բախէին:

Ֆոսքարի եւ Ալթիէրի կեդրոնը մնացած էին. գեղարդակիր պահակները շրջապատած էին այդ երկուքը եւ երբեմն իրենց գեղարդները ցոյց կու տային խռովարար խումբերու:

Ինչպէս որ տեսանք, ոստիկանապետը դուքսին ձախ կողմէն կը քալէր, իսկ Ալթիէրի՝ աջ կողմէն:

— Վստա՞հ էք որ յաղթական պալատ պիտի դառնամ, հարցուց դուքսը ցած ձայնով մը ոստիկանապետին:

— Այո, տէր իմ, եթէ այսպէս զմայլելի պաղարիւնութիւն մը պահէք, կ՚երդնում որ դուք պիտի ըլլաք յաղթողը, պատասխանեց Ճենարօ:

— Ալթիէրիի երկու գունդ զինուորները ի՞նչ եղան, հարցուց Ֆոսքարի:

— Ծովակալութեան պրահաւորը մտած են, տէր իմ: Այդ կողմէն ամէն բան կարգին է:

— Բայց չի կրնա՞ր ըլլալ որ դարձեալ ցամաք իջնեն:

— Անկարելի է, տէր իմ: Ծովակալութեան պրահաւորը ցամաքէն ութ մղոն հեռու է: Եւ եթէ հակառակ պարագային այդպիսի շարժում մը ընել փորձէ, իմ պրահաւորներս անմիջապէս կրակ պիտի բանան վրան:

— Պատասխանատու դուք էք պիտէ՞ք:

— Կեանքիս գնով, տէր իմ, ըսաւ Ճենարօ:

Այս միջոցին շքախումբը Լիտոյի քարափը կը մտնէր:

Հոն խուժանը աւելի ստուարացաւ եւ շղթայազերծ մոնչել սկսաւ:

Ամէն կողմէ ատելավառ անէծքներ եւ հայհոյանքներ արձակուիլ սկսան Ֆոսքարիի հասցէին:

Դուքսը, դեփ - դեղին եղած, ապահովուելու համար թէ ծովակալութեան պրահաւորը իրաւի ո՞ր աստիճան հսկողութեան տակ էր, նայուածքը ծովուն կողմը դարձուց:

Բարկութեան, կատաղութեան եւ յուսահատութեան աղաղակ մը թռաւ շրթունքներէն:

Ծովակալին պրահաւորը Լիտոյի քարափին կցուած եւ կամրջակէն սանդուխ մը վար իջեցուցած էր:

Դուքսը տեսաւ զայս, տեսաւ նաեւ թէ Ալթիէրիի երկու գունդ զինուորները պրահաւորին կամրջակին վրայ հաւաքուած էին եւ զէնքերնին ցամաք ուղղած՝ կ՚եբերտկային:

Դուքսը ձեռքը դաշոյնին տանելով Ճենարոյի կողմը դարձաւ... բայց այս միջոցին Ալթիէրի՝ Ֆոսքարիի մօտենալով, յաղթական ու հեգնական ձայնով մը ըսաւ.

— Վսեմաշուք տէր, չուզելով ձեզ անհանգիստ ընել, ծովակալին պրահաւորը ձեր ոտքին բերել տուինք:

— Դաւաճանութիւն, դաւաճանութիւն, մռնչեց Ֆոսքարի:

Եւ դաշոյնը մերկացուց...:

ՄԻՇԵԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Պետրոս Պայրամեան, Ռիշար եւ Պերնար Պայրամեան, Տէր եւ Տիկին Սիրական Պայրամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Զինկիլեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Զինկիլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա. Զորտուքեան ինչպէս նաեւ Քարթալեան, Կասապեան, Հահամեան, Շալճեան, Պահչէճեան, Բազումեան եւ Զոլաքեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, փեսային եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 19ին, 42 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Դեկտ. 23, ժամը 13.45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ-Փարիզիէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, մամուլով կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց տարաբախտ զաւկին եւ ազգականին՝

ՄԻՇԷԼ-ԿԱՐԱՊԵՏ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղներով միասին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր-Ղուկասեան եղբայրներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Տէրտէրեանի եւ զաւակներուն (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տէրտէրեանի եւ զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրենց սիրելի մօր, մեծ-մօր, զոքանչին, խնամիին, ազգականին՝

Այրի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՏԷՐ-ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, Դեկտ. 25 ժամը 17ին Ֆրանս - Քիւլթիւռ կայանէն հայկական յայտագիր՝

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՀԵՏ
(Ա. մաս)

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, իր ճաշ - խնջոյքին Շաբաթ, Դեկտ. 24, Ծնունդի առթիւ, իրիկունը ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Վալանսի Փալէ տը լա Ֆուառի մեծ սրահին մէջ, Ժաք ՔՈԺԱՔԵԱՆԻ նուագախումբին մասնակցութեամբ: Մուտքը 80 Փր.:

ՕՆՆԱԾԱՌ

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Դեկտ. 24, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

24 Décembre de 21 h. jusqu'au matin

SALLE PALMA

210, Fbg. St-Antoine — Paris)12e)

(Métro Faidherbe-Chaligny)

ARMAND

et SON ENSEMBLE ARAXE

COTILLONS SURPRISES

RESERVATIONS

Prière de réserver les tables d'avance tous les matins jusqu'à 10 heures

Tél. : 343-04-20

Prix de la soirée-dîner inclus

150 F.

Pour les jeunes, entrée à partir de 23 heures — 40 F.

(*consommation obligatoire ensus*)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Փր. Տէր եւ Տիկին Հայկազ եւ Քնարիկ Պէզազեանէ (Փարիզ) եկեղեցւոյ հիմնադրութեան քառասունըհինգամեակի տօնակատարութեան առթիւ իրենց ծնողաց՝ Յարութիւն եւ Աննա Շալճեանի յիշատակին:

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1978

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ

Գունաւոր կողք, պատկերազարդ եւ գունաւոր էջերով

Գին 20 փր.

Դիմել Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի տեղական խումբերուն:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ՝ նաեւ Մշակոյթի Տուն՝ 17, Ռիւ Պլէօ:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

1926 — ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԿԻՍԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ — 1977

Կը շնորհաւորէ իր յարգոյ բարեկամ եւ յաճախորդներուն Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը, եւ այս առթիւ կը յիշեցնէ թէ, այս տարի եւս ճոխ պտուղներու, մրգերու, անուշեղէններու եւ ըմպելիներու այլազան տեսակներով պատրաստ է սպասարկելու եւ զարդարելու Ամանորի իրենց սեղանները:

N. NIGOGHOSSIAN

121, Ave. Henri-Barbusse — 95400 Arnouville - les - Gonesse

Tél. : 985-04-46

VIENT DE PARAITRE

CHOUCHANE

LES CONTES DE CHOUCHANE

Ed. LA PENSEE UNIVERSELLE,

Diffusion 7, Rue des Carmes, 75005 PARIS

Prix 23 F. 60

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷ՛Ք ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

ԴԱՐ ՄԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, այն անձերը որոնք կը փափաքին օրինակ մը ունենալ պարտին ապսպրել եւ կանխիկ վճարել՝

«ՅԱՌԱՋ»ի

Գին 100 փր.

(Թղթատարի ծախքով 115 Փր. ՕԴԱՅԻՆ Թղթատարով 140 Փր.):

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Réveillon de Noël

Organisé par le NOR SEROUND de Paris

Samedi, 24 Décembre, de 21 h. a l'aube

AMBIANCE ET BUFFETS ARMENIENS — COTILLONS

venez nombreux

Maison de la Culture Arménienne, 17 Rue Bleue, 75009 Paris

Participation 50 F.

L'UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE

Organise

son CAMP D'HIVER à BELLEFONTAINE

Du 25 Décembre au 3 Janvier

Tarif journalier	30
Inscription	60
Voyage collectif	150
Forfait Jour de l'An	150

Renseignement et inscription

Haïk TOUFANIAN

Tél. : 664-00-07

après 20 h., sauf Samedi de 9 à 14 h.

---

pour les fêtes de fin d'année offrez donc

LE BEAU FOULARD

"Alphabet Arménien"

CREATION CELIGNY — PARIS

est en vente au prix de Fr. 75

chez M. S. DER-BALIAN, Bottier Modéliste

221, rue Saint-Honré, PARIS 1er

LIBRAIRIE PALOUYAN

9. rue de Trévise — PARIS 9e

à MARSEILLE, Maison de la Culture Arménienne, 12-14 Rue St. Basile.

Pour envoi Contre-remboursement CELIGNY s.a.r.l. boite postale No 9,

94130 NOGENT - sur - MARNE

A L'OCCASION DE SON 10ème ANNIVERSAIRE

l'ensemble folklorique arménien

NAVASART

AU PALAIS DES CONGRES

soirée unique SAMEDI 18 MARS

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
23
VENDREDI
23 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.015
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.015

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

Ուաշինկթընի մէջ, Դեկտ. 14ին ստո-րագրուած է Թուրքեւամերիկեան 1978ի զինուորական համաձայնագիրին առա-ջին մասը: Այս առթիւ Թրքական աղ-բիւրները կը յայտնեն թէ յանուն Թուր-քիոյ համաձայնագիրը ստորագրած է Ուաշինկթընի մեծ դեսպանը՝ Մէլիհ է-սէնպէլ: Ուրեմն 175 միլիոն տոլարի յատկացում պիտի ըլլայ Թուրքիոյ եւ այս առաջին մասը արդէն 93 միլիոն 700 հա-զարի կը համապատասխանէ: Անգարա այս դրամով Ֆանթոմ Ֆ. 14 ճէթեր պի-տի գնէ: Մնացեալ 81 միլիոն 300 հազար տոլարն ալ պիտի յատկացուի Թուրքիոյ ծովային, ցամաքային եւ օդային ու-ժերուն:

×

ԱՆԳԱՐԱ, ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ ՇԻՆԵԼ Կ'ՈՒԶԷ...

Գրած էինք թէ Սեւ ծովու մէջ, Թուր-քիա իւրանիոմի հարուստ աղբիւրներ գը-տած էր: Ֆրանսական Լը Փուէն չաբա-թաթերթի համաձայն, Անգարա կը պատ-րաստուի հիւլէական ռումբ շինելու: Գեր-մանացիք ալ պրպտումներ կատարած են Սինոպի եւ Էտիրնէի ջուրերուն մէջ եւ հարուստ աղբիւրներ գտած են իւրանիո-մի: Թուրքիա իւրանիոմ ունի Սոմայի եւ Վանի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. Ժողովի վերջին նըս-տաշրջանը փակուեցաւ. վերջինն էր նաեւ իրենց շրջանին, քանի Ապրիլին բոլորն ալ շատ վստահ չեն թէ նոյն աթոռները պիտի վերագտնեն:

ՇԱՌԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ փաստաբանը Մէթր Ռընէ Այօ շատ խիստ բողոք մը բարձրա-ցուցած է այն վերագրումներուն դէմ, որ կ'ըլլան երգիչին նիւթականին մասին: Այս առթիւ կը ճշդուի որ Ժընեւի մօտ գնած նոր ապարանքը կրցած է ընել շնոր-հիւ զուիցերական երեք միլիոն ֆրանքի փոխառութեան մը, զոր ըրած է Իւնիոն տէ Պանք Սիւիսէն եւ այդ գումարը մա-սամբ պիտի հատուցուի երբ արուեստա-գէտը ծախէ Քրանսի վիլլան: Ներկայիս, կ'աւելցնէ փաստաբանը, Ազնաւուր բոլո-րովին «մերկցած»է ֆրանսական փիւ-քին կողմէ եւ միայն արտասահման տուած կալաներն են, որ ընտանիքին ապրուստը կ'ապահովեն...:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ հարաւային շրջանի երկրաշարժէն մեռնողներու թիւը 521 է եւ աւելի քան 700 վիրաւոր կայ:

ԵՐԵՒԱՆ ⟺ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ. 9-19)

ԱՄԲԵՐԴԻ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

Աւարտելու վրայ է հայկական միջնա-դարեան ճարտարապետութեան գլուխ-գործոցներէն մէկուն՝ Ամբերդի վերա-հաստատումը: Հազար տարի առաջ կա-ռուցուած յուշարձանը չէ դիմացած դա-րերու բեռան: Վերահաստատման աշխա-տանքները տեւեցին վեց տարի: Մասնա-գէտները վերահաստատած են վանքի հիմքը, գմբէթը, ճակատի երեսապատու-մը, քիւերը, քարէ ծածքը: Ամբերդը կը մտնէ այն ամրոցի համադրոյթի մէջ, որ մեծ դեր ունեցած է նուաճողներու դէմ հայ ժողովուրդի մղած պայքարին մէջ: Կանգնած ձորերով երիզուած եռան-կիւնաձեւ հրուանդանի մէջ, Ամբերդը միւս ամրոցներու նման ունեցած է պա-լատական շինութիւններ, ջրմուղ եւ ճար-տարագիտական այլ սարքաւորումներ: Վերահաստատումը կատարուած է յու-շարձաններու պահպանութեան պետական ընկերութեան միջոցներով:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳՐԱՒԱԾ Է ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՐԾԵՐ

ԶԱՄՊԱՔԵԱՆ ԵՒ ԱՒԱԳԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐՆ ԱԼ ՓԱԿՈՒԱԾ ԵՆ

Ռումէն կառավարութիւնը գրաւած է Պուքրէշի անհատական հաւաքածոներու լաւագոյն նմոյշները եւ փակած է աւելի քան տասնեակ մը անհատական թանգա-րաններ:

Լուրը, յօդուածի մը սահմաններով, հաղորդած է Տէյվիտ Անտըրման, Նիւ Եորք Թայմզի Պուքրէշի թղթակիցը:

Անհատական հաւաքածոները, առան-ձին - առանձին թանգարաններու մէջ ցուցադրուած, յարգ. իւրայատուկ տեղ կը գրաւէին Արեւելեան Եւրոպա: Հա-մաձայն թանգարաններու վարիչներուն, Պետութեան գրաւած արուեստի իրերուն թիւը 3.500էն 4.000ի կը հասնի եւ կը բովանդակէ ռումէն անուանի արուեստա-գէտներու, ինչպէս Նիքոլայէ Կրիկորես-կու, Սթեֆան Լուչեան, Նիքոլայէ Թո-նիծա եւ ֆրանսացի աշխարհահռչակ նը-կարիչներու, ինչպէս Տըլաքրուա, Սեզան, Մաթիս, նաեւ Ութրիլօ, Փիքասօ եւ ու-րիշներու վրձինին պատկանող նկարներ:

Ռումէն կառավարութեան տուած բա-ցատրութիւնն այն է, թէ Մարտ ամսուան զօրաւոր շարժէն ետք, երբ Պուքրէշի թաղեր աւերուեցան, անհրաժեշտ նկատ-ուած է անհատական թանգարաններու իրերը համախմբել մէկ տեղ: Իրողու-թիւնն այն է սակայն, որ այս թանգա-րաններէն ոչ մէկը քանդուած է, հաստա-կուռ շինութիւններ ըլլալով: Արուեստի քանի մը հանրածանօթ քննադատներ ու տեսաբաններ առիթ ունեցած են տեսնե-լու իրերուն կեդրոնացման վայրը: Կը գտնուին աննախանձելի վիճակի մէջ, Մշակոյթի Պալատը, մայրաքաղաքէն դուրս, ինչպէս նաեւ Ազգային Թանգա-րանին ձեղնայարկը:

Լրագրողը յիշած է փակուած թանգա-րաններէն մէկ քանին.— Օփրեսքոյի, Զամպաքեանի, Վէյնպերկի, Տոնայի, Թաթթարեսքուի թանգարանները եւ Ա-ւագեան երկու տուները:

Մեր կողմէ յիշեցնենք, թէ Զամպաք-եան տուն - թանգարանին մասին յա-ճախ գրուած է Յառաջի մէջ: Պուքրէշ լոյս տեսնող Նոր Կեանք չաբաթաթերթը առիթէ առիթ նկարագրած է Զամպաք-եանի անձնական հաւաքածոն ներկայա-ցնող արուեստի հարուստ նմոյշները, մասնաւորաբար ֆրանսացի տպաւորա-պաշտներու նկարները:

Գալով Աւագեանի, փոքր անունով Կա-րապետ, անուանի ջութակահար - ման-կավարժ մը եղած: 1969ին, ինչ-պէս կը կարդանք «Հայկական Սովետա-կան Հանրագիտարան»ին համապատաս-խան անունին տակ, Աւագեանի ապրած տունը, Պուքրէշ, բացուած է ցուցասրահ մը, ուր ներկայացուած են երաժիշտին հաւաքած տարբեր երկիրներու եւ ժամա-նակներու պատկանող գեղարուեստական հազուագիւտ առարկաները:

ՃԱՏՐԱԿԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ ՆԵՐՍ

— Կ'ուզեմ հնարաւորութիւն ունենալ ճատրակ խաղալու ե՛րբ եւ ո՛ւր որ փա-փաքիմ: Կ'ուզեմ ենթակայ չըլլալ բարո-յական ճնշումներու եւ ոչ ալ մենավա-ճառը մնալ իշխանութիւններու»: Այս յայտարարութիւնը կատարեց Վիկտոր Կորչնոյ, 46 տարեկան, խորհրդային քա-ղաքացի, թիւ 3ը ճատրակի աշխարհին, անցեալ Յուլիսին, երբ քաղաքական ա-պաստանի իրաւունք պահանջեց Հոլան-տայէ:

— Կ'ուզեմ, առանց որեւէ ճնշման են-թարկուելու, կամ արտօնութիւն խնդրե-լու ամուսնանալ սիրած կնոջս հետ»: Այս յայտարարութիւնն ալ կատարեց Բո-րիս Սպասսկի, 41 տարեկան, խորհրդա-յին քաղաքացի, թիւ 4ը ճատրակի աշ-խարհին մէջ, անցեալ Սեպտեմբերին: Խորհրդային իշխանութիւնները չէին ար-տօներ, որ ամուսնանայ Մարինա Շչեր-բաչովի հետ, Ֆրանսուհի եւ «առժամա-պէս» հաստատուի Ֆրանսա:

Սպասսկի, որ դեռ կը պահէ խորհըր-դային քաղաքացիութիւնը, եւ Կորչնոյ, որ կորսնցուցած է իր քաղաքացիութիւնը եւ ստացած է հոլանտական քաղաքա-ցիական իրաւունք, դէմ առ դէմ կը գըտ-նուին Պելկրատ, ճատրակի կէս - աւար-տական մրցաշարքին: Յաղթականը իր դիմաց պիտի գտնէ Անատոլի Կարբով, 26 տարեկան, խորհրդային քաղաքացի, թիւ մէկը ճատրակի աշխարհին մէջ, որ դեռ Խորհ. Միութիւն կը բնակի:

Գաղափար կազմելու համար, թէ ի՛նչ մթնոլորտի մէջ տեղի կ'ունենան այս հան-դիպումները, կը բաւէ նկարագրել Տիգ-րան Պետրոսեան - Կորչնոյ հանդիպումը Ֆլորանս, Իտալիա:

Նախկին բարեկամներ՝ մերժեցին իրա-րու ձեռք սեղմել եւ խօսիլ. պահանջեցին առանձին ճաշել եւ առանձին տեղեր ու-նենալ: Կորչնոյ ուզեց գիտնալ, թէ Պետրոսեանի ընկերակցողները ճատրա-կի խորհրդային պատուիրակութեան ի-րակա՞ն անդամներ են, թէ ոչ: Վախցաւ, որ ատոնց մէջ Քա. Ժէ. Պէ.է մարդիկ կը գտնուին, զինք առեւանգելու մտադ-րութեամբ: Մերժեց պանդոկին, Ֆլորան-սի չքեղ Զիոքքօ հիւրանոցը, ճաշերը ու-տել: Կասկածը այնքան մեծ էր, որ ու-զեց, որ Պետրոսեան, գրեթէ խուլ, չգոր-ծածէ լսողութիւնը սրող սարքը, վախ-նալով թէ մի գուցէ հրահանգներ կը ստանայ գաղտնի գործակալներէ: Պա-հանջը նկատի չառնուեցաւ, այնքան որ անհեթեթ էր:

Կորչնոյի այս վերաբերումը Պետրոս-եանի հանդէպ, ոմանց կարծիքով կը բխէր այն իրողութենէն, որ աշխարհի նախկին հայ ախոյեանը ստորագրած էր խորհըր-դային դատապարտութեան գիրը, որով Կորչնոյ «դաւաճան» կ'որակուէր:

Պետրոսեան պարտուեցաւ: Քիչ ետք կորսնցուց խմբագրի իր պաշտօնը «64» հանդէսին, Խորհ. Միութեան գլխաւոր հանդէսը ճատրակի: Եուրի Աւերբախ Խ. Միութեան Ճատրակի Դաշնակցութեան (2,8 միլիոն անդամ ունի) նախագահը, իր կարգին հեռացուեցաւ եւ անոր տեղը նը-շանակուեցաւ աստղագնաց Վիտալի Սե-վաստիանով, անծանօթ մը ճատրակի աշ-խարհին մէջ:

Սպասսկի առանձնաշնորհեալ վիճակի մէջ կը գտնուի: Անուանի մենակատար Մստիսլաւ Ռոստրոպովիչի նման արտօ-նութիւն ձեռք ձգած է բնակելու արտա-սահման, առանց կորսնցնելու խորհրդա-յին քաղաքացիութիւնը: Սպասսկիի ան-ցագիրին պայմանաժամը լրանալու վրայ է: Սակայն համոզուած է, որ պիտի նո-րոգուի: Շրջան մը, երբ պարտուեցաւ ամերիկացի Ֆիշէրի կողմէ, Սպասկի խորհրդային իշխանութիւններուն համար դարձաւ քննադատելի անձ մը: Այս վեր-ջինները դժգոհ մնացին անշուշտ, որ աշ-խարհի նախկին ախոյեանը ամուսնացաւ Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանատան մէկ անդամուհիին հետ եւ փափաքեցաւ արտասահման բնակիլ, առժամանակեայ: Կը թուի, թէ ներկայիս բարենիշի ար-ժանացած է:

ՏԽՐՈՒՆԻ.- Հ. ՄԱՆՈՒԷԼ ԹԱՇՃԵԱՆ

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանու-թիւնը կը գուժէ Հ. Մանուէլ Վրդ. Թաշ-ճեանի մահը, որ պատահած է Դեկտեմ-բեր 18ին:

Ողբացեալը ծնած էր Խարբերդ 1889 Մայիսին, վանք մտած 1905ին եւ քահա-նայ ձեռնադրուած 1915ին: Ամբողջ կեան-քը նուիրած է առաւելաբար դաստիարակ-չական ասպարէզին, զոր սկսած է ձեռ-նադրութենէն քիչ ետք եւ 1917ին արդէն Մուրատ - Ռափայէլեան աշակերտներու խումբի մը հետ, գացած է Պոնպէյ, ուր մնացած է տարի մը: Միլանի որբանոցը պաշտօնավարած է 1925էն 1930, ապա անցած Երուսաղէմ, ուր այդ շրջանին Մխիթարեանները ունէին վարժարան մը եւ որուն ալ հիմնադիրն էր: Ապա ու-սուցիչի ու նաեւ տեսուչի պաշտօն վա-րած է Հալէպի վարժարանը (1937-45), տասը տարի ալ մեծաւոր եղած է (1949-1959) Պիքֆայայի (Լիբանան) ընծայա-րանին: Հեղինակն է նաեւ աշխարհագրու-թեան դասագիրքերու, մանուկներու հա-մար պատմուածքներու հատորի մը՝ «Քրիստոսի վարքը եւ Քրիստոսի առակ-ները»:

Նուիրուած Մխիթարեան մը, յարգուած հոգեւորական մը եւ վաստակաւոր դաս-տիարակ մըն էր՝ Հայր Մանուէլ, որ գնաց միանալու հոյլին անոնց որոնք ապ-րեցան ծառայելու համար իրենց ազգին ու մշակոյթին:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այդ օրերին էր, որ ես մի անգամ միայն նրան տեսայ Երեւանում…

Կողքիս ընկերը ասաց.

— Նայիր, այն թուխ դէմքով Շաւարշ Միսաքեանն է… իսկ նրա կողքին քայլողը Արշէն Միքայէլեանն է:

Տարիներ յետոյ պիտի հանդիպէի նրան Փարիզում…

1926…

Բուքրէշից մեկնեցի դէպի լոյսի քաղաքը… Փարիզ… Փարիզ… Ո՞վ չի երազել տեսնելու Փարիզը. Հիւգօների, Բալզաքների, Սառա Բերնարների եւ հազարաւոր արուեստագէտներին ծնունդ տուող երկիրը…

Ձեռքումս մի կտոր թղթի վրայ գրուած է… Ռիւ Բոփլէն… սակայն Բոփլէնեան գործերի վրայից քայլելով չանցայ մտնելու համար ընկերոջս՝ Ստեփա Նաւասարդեանի երրորդական պանդոկի չորրորդ յարկը… որի սենեակում Բոփլէնեան գործի փոխարէն գիշերները այդ գործի գոյներով մլուկներ անվախ կեր - պով ինձ սպիտակեցնում էին:

Միւս օրը կէսօրին գնում ենք հայկական ճաշարան «Ֆլորիա»: Հայկական է, որովհետեւ այնտեղ «եալանչի տոլմա» են պատրաստում, իսկ Կիրակի օրերը «ֆասուլիա փլաքի»:

Ստամոքսդ կշտացնելուց յետոյ, պէտք է միտքդ էլ կշտացնես:

Ուրեմն պէտք է գնալ եւ տեսնել «Յառաջ»ը:

Նաւասարդեանը ինձ առաջնորդում է: Ճամբին ցոյց է տալիս տեսարժան վայրերը:

Ես երազել էի տեսնել «Յառաջ»ի խմբագրատունը մի շքեղ պողոտայի վրայ: Բարաշէն մի հսկայ շէնք: Վերելակով պիտի բարձրանաս մինչեւ հինգերորդ յարկը եւ կէս ժամ սպասման սրահի փափուկ բազկաթոռների վրայ նստելուց յետոյ, պիտի կարողանաս ներկայանալ խմբագրապետին եւ նրա գործակիցներին:

— Ահա «Յառաջ»ի խմբագրատունը, ասաց Նաւասարդեանը:

— Ո՞ւր է, զարմացած հարցնում եմ, չկարողանալով գտնել մի շէնք, որ նմանուէր իմ երազած խմբագրատան…

— Ահա այս է, ասում է ընկերս ցոյց տալով մի փոքրիկ շէնք:

Երազներս ցնդեցին: Վերելակի փոխարէն, մեր ոտքերի տակ ճռճռում էր փայտեայ հնացած սանդուխքը, իսկ սանդուխների տակը տնքում էր մի հին մեքենայ, սեղմում տառերին ու թարմ լաւաշի նման թխում էր «Յառաջ»ը:

Մեզ չեն սպասեցնում: Մտնում ենք խմբագրի սենեակը, ինչպէս պիտի մըտնէինք մեր տան որեւէ սենեակ:

Դիմացը նստած է մեծ Շաւարշը, նրա աջ կողմը փոքր Շաւարշը:

Երկու րոպէ չանցած, տարիների մտերիմներ ենք դարձել: Հաւանաբար ձեզանից շատերը կարողանան բացատրել այս գաղտնիքը:

Ծխում է մեծ Շաւարշը ու գրում: Գըրում է ու լսում, նայելով քո շրթներին: Հարցեր է տալիս: Ծանօթների մասին տեղեկութիւններ է ուզում:

Փոքր Շաւարշը հարբուխ ունէր… կարծեմ յաւիտենական:

«ԶՈՄ»ի ղեկավարը հարցնում է Ռումանիոյ իրենց կազմակերպութեան մասին եւ հրաւիրում է ինձ նոյն գիշերը ներկայ լինելու իրենց կազմակերպած երեկոյթին, որը տեղի պիտի ունենայ «Ֆլորիա»ի վերնայարկում:

Դրանից յետոյ յաճախ գնում էի «Յառաջ ի խմբագրատուն:

Կապուել էի Շաւարշին:

Կազմեցինք եւրոպահայ թատերախումբ:

Երկար կեանք չունեցաւ:

Ես մեկնեցի Մարսէյլ: Այնտեղ հիմնեցի Դրամատիկ Ստուդիա: Ներկայացումներ էի կազմակերպում Լիոնում, Վալանսում, Վիէնում, Սէն Շամոնում, Սէնթ Էթիէնում, Կարդանում, Տէսինում, Փոն տ'Սպնայում եւ շատ ուրիշ վայրերում ուր Հայութիւն կար: Եւ տարին մէկ անգամ գնում էի Փարիզ մի ներկայացում տալու: Ամբողջ մի տարուայ ընթացքում, գաւառներում շահած դրամը հալւում էր Փարիզում եւ ես նորից վերադառնում էի գաւառ:

Պատճա՞ռը:

Փարիզում, բոլոր նրանք, որոնք մասնակցում էին ներկայացմանս, «դերասան» էին և առանց վարձատրութեան չէին մասնակցում ներկայացման: Իսկ ամենագլխաւորը, ամէն գիշեր, փորձից յետոյ հաւաքւում էինք որեւէ սրճարան եւ ամէն մէկը մի բան էր պատուիրում. ուտելիք եւ խմելիք: Քիչ յետոյ նրանցից մէկը ասում էր.

— Օ՛, արդէն ժամը 11ն անց է, ես մեկնեցի որպէսզի կարողանամ հասնել վերջին գնացքին: Յետոյ երկրորդը:

— Ցերեցի, որ կնոջս խօսք եմ տուել, երթալ եւ իրեն տուն տանել: Բարի գիշեր:

Երրորդը.

— Երթամ եւ հասնեմ մեթրոյին: Մերսի:

Չորրորդը.

— Բարի գիշեր, վաղն էլ ես կը վճարեմ:

Եւ այսպէս ամէնքը մեկնում էին, իսկ ես Պարոնեանի Աբիսողոմ աղայի նման ապուշ կտրած, նայում էի էյֆէլի աշտարակի նման իրար վրայ շարուած պընակներին, կանչում էի սպասեակին եւ վճարում: Եւ սա կրկնւում էր ամէն գիշեր:

Պատմեցի Շաւարշին:

Սկսեց ծիծաղել: Ես այդպիսի ծիծաղ չէի տեսել:

Վիէննայում երբ ուսանում էի Րէյնհարտի Թատերական ստուդիոյում, մեզ սովորեցնում էին զանազան ձեւի ծիծաղներ: Հեգնական ծիծաղ, կեղծ ծիծաղ, արհամարհական ծիծաղ, բռնազբօսիկ ծիծաղ, յիմարի եւ ապուշի ծիծաղ, բայց երբեք անկեղծ ծիծաղ:

Կեանքումս շատ մարդկանց եմ հանդիպել եւ լսել նրանց ծիծաղները, բայց քիչ եմ լսել սրտանց եւ անկեղծ ծիծաղներ:

Շաւարշը քիչ էր ժպտում եւ աւելի քիչ էր ծիծաղում, բայց երբ ծիծաղում էր, սրտանց, հարազատ եւ անճիգ. ճիշդ այնպէս, երբ երեխաները դեռ չեն իմանում կեանքի չարն ու բարին եւ ժպտում են ու ծիծաղում: Այդպէս ջինջ ու մաքուր էր Շաւարշի ծիծաղը:

Առաջին անգամ, երբ գաւառից Փարիզ էի եկել, հետեւեալ տողերն էր գրել «Յառաջ»ում.

… Դեռ աւելին, դերասան Մարութեանը ոչ միայն աշխատած է բեմ հանել հայ եւ օտար խաղեր, այլ եւ ինքը թատերգութիւններ գրած է ու բեմադրած, նիւթ ունենալով մեր նոր օրերու պատմութենէն:

Ուծացման դէմ պայքա՞ր.— բայց ահա խրախուսելի նիգ մը…

Մինակը, դերասան Մարութեանն է, որ կապուեցաւ գաւառին, հայ գիւղացիին եւ աշխատաւորին: Գաւառի սիրուած երազն է ան, որ ահա Փարիզ է եկեր, մեր աչքերուն հայրենի լոյս բերեր…:

1932ի վերջերը մեկնեցի դէպի Իրան:

1947… Հալէպ:

Հաւաքւում էինք «Արեւելք» թերթի խմբագրատանը: Այդ օրերին Հալէպ էին գտնւում Շաւարշ Միսաքեանն ու Յակոբ Օշականը: Բոլորս էլ բարձր էինք խօսում որովհետեւ Շաւարշը լաւ չէր լսում: Մի օր Շաւարշը բացակայում էր. դարձեալ մեր ընկերներից մէկը բարձր ձայնով մի բան էր պատմում: Օշականը դարձաւ դէպի այդ ընկերը եւ ասաց.

— Այ տղայ, ինչո՞ւ այդքան բարձր կը խօսիս… Շաւարշը հոս չէ:

Շաւարշին, կատակով յայտնել էին Օշականի ասածը եւ առիթ էր փնտռում փոխարինելու:

Մի օր դարձեալ հաւաքուել էինք: Երկուքն էլ այնտեղ էին: Նորից բարձրաձայն խօսում էինք. բայց մեր սիրելի խմբագիր Մ. Թէօլօլեանի հոգը չէր: Նա այդ առումով մէջ խմբագրական էր գրում եւ մասնակցում խօսակցութեան:

Օշականը դարձաւ դէպի Շաւարշն ու ասաց.

— Շաւարշ, դու մի ժամանակ զբաղւում էիր գրականութեամբ, արուեստի գործեր էիր թարգմանում. հիմա ի՞նչ ես անում:

— Դարձեալ թարգմանութեամբ եմ զբաղած, պատասխանեց Շաւարշը:

— Ի՞նչ ես թարգմանում, ասաց Օշականը:

— Քո գրուածքները հայերէնի եմ թարգմանում, պատասխանեց Շաւարշը եւ սկսեց իր անկեղծ ու մաքուր ծիծաղը, որից մենք եւս վարակուելով սկսեցինք ծիծաղել:

— Ցիմարներ… ասաց Օշականը եւ ինքն էլ սկսեց ծիծաղել:

Այդ օրերին Հալէպահայութիւնը իր ոսկեդարն էր ապրում:

Հոգելոյս Զարեհ կաթողիկոսը Հալէպի առաջնորդն էր:

Մարզական, թատերական, գրական ուժեղ շարժում կար:

Հ. Մ. Ը. Մ.ը, չգիտեմ ինչի առթիւ մի տօղանցք էր կազմակերպել: Շաւարշի եւ ուրիշների հետ կանգնել էինք «Արեւելք» օրաթերթի խմբագրատան պատըշգամբում: Հոյակապ մի տօղանցք էր: Եթէ յիշողութիւնս ինձ չի դաւաճանում, աւելի քան հազար հոգի մասնակցում էին: Մարզիկներ, սկաուտներ, արենոյշներ, գայլիկներ… կանոնաւոր շարքերով անցնում էին: Նայեցի Շաւարշին: Աչքերում արցունք կար, իսկ դէմքին ժպիտ: Յանկարծ դարձաւ դէպի ինձ, խփեց ուսիս եւ ասաց.

— Մարութեան, մենք ո՞ւր կը գտնուինք… Հայաստա՞ն… Երեւա՞ն… Այս ի՞նչ հոյակապ կազմակերպութիւն է… Բայց օտար հողի վրայ… Խորապէս յուզուած էր:

Խորապէս յուզուեց նաեւ այն օրը, երբ Օշականը յանկարծամահ եղաւ: Թաղումը արքայական էր: Հազարաւորներ գլխիկոր հետեւում էին նրա դագաղին…:

Արաբները զարմացել էին…

— Ո՞վ է այս մեռնողը…

Գերեզմանոցում դամբանականներ խօսուեցին: Խօսեց նաեւ Շաւարշը… չկարողացաւ, արցունքն աչքերին… ձայնը խեղդուեց կոկորդում: Չկարողացաւ շարունակել…:

Վերջին անգամ 1949ին հանդիպեցինք Փարիզում:

Ես պիտի մեկնէի դէպի Հարաւային Ամերիկա:

— Գրէ՛ երբեմն, ասաց Շաւարշը: Համբուրուեցինք ու բաժանուեցինք:

Չկարողացայ գրել: Հիմա եմ գրում, երբ այդ հոյակապ մարդը վաղուց ի վեր հրաժեշտ է տուել այս աշխարհին…:

Չեմ տեսել իր շիրիմը կամ յուշարձանը:

Բայց յաւերժական եւ անմեռ յուշարձաններ են իր «Յառաջ»ները, որոնք իր անուան հետ պիտի ապրեն եւ կուրծք տան դարերին:

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

«Ալիք» (Թեհրան) Դեկտ. 9-10

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՆ

(ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Իջաւ Կուր գետին ափը, իր եկեղեցին հոն էր. նեղ եւ ցած տուներով փողոցի մը մէջ. Կաթողիկէ փողոց կը կոչուէր: Աղօթարանի բանալին իր գրպանն էր, բայց խոհեմութիւն չէր այդ մութ ու լոյս ժամին դուռը բանալ եւ ժամ մտնել. թերեւս լրտեսներ կային տուներներուն մէջ: Բայց բարի փորձութիւն մը իր քըղանցքէն քաշեց. ո՞վ էր, հրեշտակ էր ոգի՞ էր, զինքը տարաւ դէպի եկեղեցիին դուռը: Չորս կողմ նայեցաւ: Բաւական մութ իջած էր արդէն, ցած ու մութ փողոց էր. մարդ չկար, ոտնաձայն չկար, բանալին կամացուկ մը դրան ծակը խօթեց, շատ մեղմ դարձուց. երկաթը ճիչ հըրաւ. անոյշ դարձաւ եւ հսկայ դուռը բացուեցաւ: Իսկոյն գոցեց, մոմ մը վառեց. զոյգ գիտէր լուցկիին եւ մոմին տեղը: Աջ ձեռքն առաւ այդ աղօտ լոյսը, ղեղնած շողեր աղքին անդին ինկան: Կարծես թէ սովորականէն աւելի մութ դառաւ եկեղեցին: Ոչ, իր սրտին յուզումն էր վախն ու կասկածն էին:

Ծնրադրեց ավխուաէ յատակին վրայ, շատ ծանր գետին իջաւ. հիւանդ չէր ո՛չ ալ ծեր էր, դեռ յիսուն տարեկան չկար. ինքզինքն անհունօրէն յոգնած կը զգար. ծանր լռութիւնն իսկ վրան կը ճնշէր. փոքրիկ մոմ մը՝ ինչ ուժ ունէր հաստ խաւարը ճեղքելու:

Ժամին մէջ մնաց գրեթէ մինչեւ երեկոյեան ժամը տասը: Ապա ամէն բան գոցեց, աներեւութացաւ Կաթողիկէ փողոցէն անդին:

Ուրո՞ւն տունն երթար այդ ժամուն, որո՞ւն դուռը զարնէր:

Մութ գիշեր էր. հազիւ հիւանդ լապտերներ զիրար կը տեսնէին: Մարդ չկար, նոյնիսկ գիշերապահներ չէին տեսնուեր:

Դուրս ելաւ ժամէն, ինքն իրմէն վախցաւ. գէթ լուսնակ ըլլար, ստուեր մը հանդիպէր: Հալաբարի շրթունքներուն բաւական վայելուչ տուն մը կար. իրեն շատ ծանօթ էր. իր ծուխէն էր. եկեղեցասէր Հայ մըն էր: Մօտեցաւ ճամբու վրայի պատուհանին, դեռ աղօտ լոյս մը կար: Արշակ Ադամալեանին տունն էր: Դողդոջ ձեռքով քաշեց տան զանգակը: Շփոթութիւն ինկաւ տանը մէջ՞ո՞վ էր այդ ժամուն: Ճիչ եւ լաց փրթաւ: Վախի աղմուկ ինկաւ, թերեւս Արշակը տանելու եկան. ան ծանօթ Հայ էր, ժամասէր էր. ո՞վ իր լոյսէն ապահով էր:

Մէկը կամացուկ մը դուռը ճեղքեց. դուրս նայեցաւ:

— Ես եմ, ըսաւ վարդապետը, գրեթէ անլսելի ձայնով. Տէր Կարապետն եմ. խնդրեմ դուռը բացէք:

Տան դուռը բացին, ո՞վ անոր աղաչանքին անլսելի կը մնար: Խեղճ քահանային ճակատէն քրտինք կը վազէր: Թիֆլիզի տաքն էր, յոգնած եւ անօգնական էր, սիրտը կը տրոփէր:

— Ի՞նչ կայ, վարդապետ, առաջ եկաւ Արշակ: Ներս հրամմէ:

— Արշակ ջան, մէկ գիշերուան համար բարձ մը տուր, մէկ գիշերուան, հոգիդ սիրես: Վաղն Աստուած ողորմած է: Առաւօտ շուտ կը մեկնիմ, մեր տունը կ'երթամ: Շուշանիկ չի գիտեր թէ ուր գացեր եմ: Թերեւս վաղը կամ միւս օր ալ զիս չտեսնես. պիտի ձերբակալեն, Սիպիր պիտի քշեն. աշխարհիս անսահման գերեզմանոցը:

— Դուն շատ այլայլեր ես. ի՞նչ կայ, ի՞նչ ունիս, ո՞վ քու ետեւէդ ինկած է: Ներս եկուր, այս տունը քեզ ալ կը պատկանի:

— Արշակ հոգիս ես, մահէն չեմ վախնար, թող Սիպիր քշեն. բայց իմ եկեղեցիս, իմ հաւատացեալներս որո՞ւն ձգեմ: Որոշ աղբիւրէ լսեցի, զիս պիտի ձերբակալեն. դաւազանի տակ պիտի առնեն. թերեւս խաչ ալ հանեն. Սիպիր քշեն:

— Հայը սուրբ մի վախնար տոր ալ ճարը կայ, պատասխանեց Արշակ: Թիֆլիզ մեծ քաղաք է, քեզ տունէ տուն կը փախցնենք, կ'ազատենք: Անպատճառ կինտօներ են, փողոցայիններ, որ կը սպառնան մեր երկրէն կղերը վերցնել, մանաւանդ հայ կղերը:

Հալարի շուրջ հայ երիտասարդներ գօտի պիտի կազմեն, հայ տունն ու կղերը պաշտպանելու համար: Եթէ պետական ոստիկաններ գան, այդ ուրիշ բան է, բայց դեռ ժամանակը չէ տար: Ներս եկուր. քեզի ալ փափուկ անկողին մը կուտանք:

Տէր Կարապետ, իր տան պէս ներս մտաւ: Արշակին քաջալերական խօսքերը զինքը մեղմացուցին: Տեսաւ թէ աշխարհիս մէջ չարին քով բարին ալ կայ:

— Աստուած օրհնէ եւ պաշտպանէ այս տունը, ըսաւ խոշոր շունչ մը քաշելով:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

(Շար. – 3)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Երեւանի մէջ գումարուած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան կուսակցական կազմակերպութեան հաշուետու–ընտրական ժողովը:

Ստորեւ, ամփոփ գիծերով, ժողովին ընթացքին կատարուած հաստատումները:

1977ին լոյս տեսած են բանաստեղծական շարք մը ուշագրաւ ստեղծագործութիւններ, արձակ եւ տռամաթիք երկեր, հրապարակագրային, գրականագիտական, քննադատական յօդուածներու հաւաքածոներ, մանկական գիրքեր, բանասիրական ուսումնասիրութիւններ են: Գրական կեանքին հայելին մամուլը ըլլալով, Գրական թերթը, Սովետական Գրականությունը, Լիտերատուրնայա Արմենիան եւ Գարունը, առաջինը շաբաթաթերթ, միւսները ամսագիրներ, լոյս ընծայած են նոր բանաստեղծութիւններ, պատմուածքներ, վիպակ եւ վէպ: Ասոնց շնորհիւ է, որ ընթերցասէր հասարակութիւնը առաջին անգամ ըլլալով ծանօթացած է նոր ստեղծագործութիւններուն: Հետեւաբար մամուլն է, որ պարտաւոր է ի յայտ բերել գրական – ընկերային հրատապ խնդիրները, պահել լուրջ եւ չիտակ չափանիշեր, դառնալ ուշադիր եւ լրջմիտ: Դժբախտաբար, միշտ չէ, որ վերոյիշեալ հանդէսներուն մէջ երեւցած ստեղծագործութիւնները, հրապարակ դրուած հարցերը արժանացած են ընթերցողին ուշադրութեան: Միշտ չէ, որ նոր գիրքին կամ երեւոյթին արժանի չափանիշ սահմանուած է: Այս ուղղութեամբ հետեւողական գիծը պակսած է: Յաճախ ներբողի առարկայ դարձած են միջակ եւ անկէ ալ վար արժէք ունեցող գիրքեր, իսկ երբ հատուկէնտ յօդուածներով եւ դրախօսականներով ճիշդ սահմանումներ կատարուած են, հեղինակները զայրացած են, անընդունելի գտած են, այլ միջոցներով հակաճառած են: «Գրական – հասարակական խնդիրների նկատմամբ կայուն, հետեւողական եւ օբյեկտիվ վերաբերմունքի դէպքում է, որ մամուլի էջերը դառնում է ծանրակշիռ ու հեղինակաւոր»:

Վերջերս Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած գիրքի միջազգային ցուցահանդէս – վաճառքին, հայ գիրքը արժանացած է ուշադրութեան: «Սովետական գրող» հրատարակչութեան այս տարուան տպագրած գիրքերը նկատելի կերպով առաւել որակաւոր եղած են, բաղդատմամբ անցեալ տարուան: Ճիշդ հիմերու վրայ դրուած է ժամանակակից գրականութիւնը ծրագրելու եւ խմբագրելու աշխատանքը, առաւել սերտ դարձած է կապը հրատարակչութեան եւ Գրողներու Միութեան միջեւ: Հրատարակչութեան միջոցները սահմանափակ են եւ եղածն ալ դեռ լաւ չէ օգտագործուած: Պատասխանատու

ՆՈՐ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՈՒՐՋ

Վերջին տասնամեակի ընթացքին Սփիւռքի բազմաթիւ կեդրոններուն մէջ Հայ Դպրոցը արձանագրած է յառաջդիմական մեծ խոյանք մը: Ամէն կողմ բացուած են նոր վարժարաններ որոնցմէ ոմանք ունին արդէն հարիւրաւոր աշակերտութիւն: Ամէնէն զարգացած միջավայրերուն մէջ իսկ, ինչպէս Միացեալ Նահանգները կամ Ֆրանսա, Հայ Դպրոցը սկսած է զգալի դարձնել իր գերազանցութիւնը: Ուսումնական գետնի վրայ յաջողութեամբ կը մրցի տեղական կրթարաններուն հետ, իսկ իր կարգապահութեամբ, ներքին հաբաղատ մթնոլորտով եւ հայագիտական դասերով հայ մանուկը կ'օժտէ ազգային գիտակցութեամբ եւ այն տոհմիկ բարեմասնութիւններով որոնք աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ հայ ժողովուրդին յաջողութիւնը ապահոված են:

Բազմաթիւ ծնողքներ գնահատելով Հայ Դպրոցին առաւելութիւնները խմբակցութիւններ կազմած են նիւթապէս եւ բարոյապէս նեցուկ կանգնելու համար կրթական հաստատութիւններուն:

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը որ մօտէն կը հետեւի այս յուսադրիչ շարժումներուն, ունի այն խոր համոզումը թէ Հայ Դպրոցը կրնայ բարգաւաճիլ միայն համայնական ջերմ շահագրգռութեամբ եւ գուրգուրոտ հոգածութեամբ: Այս նկատումով ձեռնարկած է Օժանդակ Կոմիտէի մը կազմութեամբ վարժարանին շուրջ համախմբելու կրթասէր անձնաւորութիւններ, անոնց աջակցութեամբ զարկ տալու համար վարժարանին վերելքին:

Իր կոչին փութով պատասխանեցին քառասունի մօտ ծանօթ դէմքեր որոնց անունները ցանկը առանձնապէս պիտի հրատարակուի եւ որոնց ի պատիւ Նոյեմբեր 25, Ուրբաթ երեկոյ հացկերոյթ մը սարքուեցաւ վարժարանին սրահին մէջ: Այս հաւաքոյթը իրենց ներկայութեամբ պատուեցին Բարձրաշնորհ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Գերաշնորհ Գիւտ. Եպս. Նագգաշեան, Նորվան Վրդ. Զաքարեան եւ Ներսէհ Վրդ.:

Հաւաքոյթին բացումը կատարեց Խնամակալութեան ատենապետուհի Տիկին Տոքթ. Նորա Տէր–Յակոբեան, գեղեցիկ ուղերձով մը շնորհակալութիւն յայտնելով ներկաներուն: Ճաշի ընթացքին վարժարանի տնօրէնուհին Օր. Հ. Գարագաշեան լայն բացատրութիւններ տուաւ Դպրոցասէրի ուսումնական մակարդակին եւ իր շրջանաւարտուհիներուն յաջողութիւններուն մասին: Դպրոցին վարչական գործերուն պատասխանատու Օր. Հ. Գալուստեան ամփոփ տեղեկութիւններ հաղորդեց վարժարանին մատակարարական կացութեան մասին եւ բացատրեց թէ տարեկան պիւտճէի կարեւոր բացը ինչպէս կարելի կ'ըլլայ գոցել Խնամակալութեան ջանքերով:

Պր. Համազասպ Մոմճեան իբր Խնամակալ Մարմնի խորհրդական մանրամասնօրէն բացատրեց Օժանդակ Կոմիտէի կազմութեան նպատակները եւ յոյս յայտնեց թէ շնորհիւ Դպրոցասէրի շուրջ ստեղծուած այս նոր շարժումին կարելի պիտի ըլլայ աւելի կայուն վիճակի մէջ դնել վարժարանին ելեւմուտքը եւ հաւաքաբար աշխատիլ դպրոցական նոր շէնքի մը կառուցման եւ վարժարանին մէջ արհեստագիտական նոր բաժանումի մը հիմնումին:

Վարժարանին սանուհիները հաւաքոյթը խանդավառեցին իրենց յաջող արտասանութիւններով եւ երգերով զոր ղեկավարեց իրենց ուսուցիչը՝ Պր. Գ. Եանըքեան:

Երեկոյթին մասնակից Տիկին Լիզ Սարեան հաճելի անակնկալ մը ընելու համար ներկաներուն հրաւիրած էր Զարթօնք նուագախումբը որ մեծ ոգեւորութիւն յառաջ բերաւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ
ԲԺ. ԱԼՄԱ ՔԱԹԱՆԵԱՆԻ

Երեւանի մէջ մեռած է Հայաստանի ծանօթ ախտաբոյժներէն բժշկուհի Ալմա Ալեքսանդրի Քաթանեան, 75 տարեկանին: Բարձրագոյն ուսումը առած է Բաքուի բժշկական հիմնարկութեան մէջ եւ փոխադրուած Հայաստան, ուր սկսած է աշխատիլ Լենինականի մէջ, իբրեւ բժշկուհի: 1934ին Ա. Քաթանեան մտած է Երեւանի բժշկական հիմնարկութիւնը, ուր ունեցած է մանկավարժական գործունէութիւն մը: 1947ին պաշտպանած է թեկնածուի, իսկ 1954ին՝ տոքթորայի ատենախօսութիւնը: (?)

Ալմա Քաթանեան Երեւանի բժիշկներու կատարելագործման պետական հիմնարկութեան ախտաբուժութեան ամպիոնի հիմնադիրն է եւ ղեկավարը՝ 1958–1970: Գրած է մօտ վաթսուն գիտական աշխատութիւն: Բազմաթիւ անգամներ ան Խորհրդային Միութիւնը ներկայացուցած է սրտաբանութեան միջազգային եւ եւրոպական համագումարներուն մէջ: Իր մատուցած ծառայութիւններուն ի գնահատութիւն Ա. Քաթանեան պարգեւատրուած է զանազան շքանշաններով:

ԴԻՏԱՐԺԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Նիւ Ճըրզիի մէջ, Դեկտ. 10ին, գումարուած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Հիւսիսային Ամերիկայի արեւելեան թեմի Ազգային Երեսփոխանական Ժողովը եւ շրջանին առաջնորդ ընտրած է Մեսրոպ Եպս. Աշճեանը: Ծանօթ է որ թեմի առաջնորդական աթոռը թափուր մնացած էր Գարեգին Արք. Սարգիսեանի կաթողիկոս ընտրութենէն ի վեր: Մեսրոպ Եպս. Աշճեան նախապէս առաջնորդն էր Նոր Ջուղայի (Պարսկաստան):

Նախագահ Սրբազան Հայրը իր փակման խօսքին մէջ ջերմօրէն շնորհաւորեց կատարուած ձեռնարկը եւ բացատրելով այն անփոխարինելի դերը զոր Հայ Եկեղեցին եւ Հայ Դպրոցը կը կատարեն հայապահպանման նուիրական նպատակին համար, կարողութիւն եւ յաջողութիւն մաղթեց Դպրոցասէրի Խնամակալութեան, վարիչներուն եւ նորակազմ կոմիտէին:

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (481)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՖՈՍՔԱՐԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Մինչդեռ սադին, Ֆոսքարի, Ալթիէրի, Վենետիկի բոլոր կրօնաւորները, պատրիարքական բարձրաստիճան եկեղեցականները, խորհրդականները եւ պետական պաշտօնատարները շքախումբ մը կազմած դէպի Լիտօ կը յառաջանային, անդին, լոուլթեան մէջ, այլանդակ գործողութիւններ տեղի կ'ունենային:

Դքսութեան շքախումբը երբ որեւէ փողոցէ մը կամ կամուրջէ մը անցնէր, անմիջապէս յետոյ այդ փողոցը կամ կամուրջը կը գրաւուէր խումբ – խումբ մարդոց կողմէ:

Այս խումբերը, որոնք քաղաքին բոլոր պարապ փողոցներուն մէջ դիրք կը գրաւէին, ըստ երեւոյթին, նահանջի գիծերը կտրելու նպատակ ունէին:

Անոնք կազմուած էին Վենետիկցիներու բոլորովին անծանօթ մարդոցմէ եւ իրր զրահ՝ կը կրէին եղջերուի կամ որսի կենդանիներու մորթեր:

Անոնցմէ իւրաքանչիւրը ոտքէն գլուխը զինուած էր եւ մէջքի գաշոյնէն եւ երկու տրճանակէն զատ ձեռքը բռնած էր հրացան մը:

Ռազմակարգը գիտակից զինուորականի մը հեղինակութիւնն էր, որովհետեւ խումբերը որքան մօտենային դքսութեան պալատին, այնքան կը շատնար իրենց թիւը, եւ որքան որ հեռանային պալատէն, այնքան կը նուազէր իրենց թիւը: Լիտոյի կողմը դիրք բռնող խումբերը տասնըհինգական հոգիէ բաղկացած էին, դքսութեան պալատին մօտերը դիրք բռնող խումբերը յիսունական հոգիէ, իսկ Սուրբ Մարկոս հրապարակին վրայ եւ դքսութեան պալատին առջեւ դիրք բռնող խումբերը՝ հարիւրական հոգիէ:

Մարտիկներու հինգ հարիւրնոց գունդ մըն ալ հրապարակին վրայ ըռնեակայն (?) շարուած կեցած էր:

Իսկ միւս կողմէ, մինչեւ ակռաներնին զինուած երեք հարիւր քաջամարտիկ կռուողներու խումբ մըն ալ դքսութեան պալատին վրայ քալելով, ակնթարթի մը մէջ քառասուն գեղարդակիր պահակախումբը զինաթափ ըրած եւ պալատը գրաւած էր:

Գրաւման գործին աւարտելէն յետոյ, նոյն խումբէն հինգ հոգի Տասներու Խորհուրդին դահլիճը մտած եւ աթոռներուն վրայ տեղ գրաւած էին:

Երեք հոգի գաղտնի դատարանին ժողովասրահը մտնելով դուռները գոցած էին:

Բոլոր այս գործողութիւնները այնպիսի արագութեամբ մը, այնպիսի յանդըգնութեամբ մը տեղի ունեցած էին որ մէ երկու բան յայտնի կ'ըլլար. նախ սա թէ՝ այդ մարդիկը տեղւոյն վրայ մեռնիլը աչքերնին առած էին, յետոյ սա թէ՝ այդ շարժումը կանխաւ ծրագրուած եւ լաւ մը ուսումնասիրուած էր:

Ահա այս գունդերը Ռոլանի գունդերն էին:

Ռոլանի յատակագիծը շատ պարզ էր. ձգել Ալթիէրին եւ Ֆոսքարին որ իրար բզքտեն Լիտոյի քարափին վրայ իրարու զինուորական ուժերը տկարացնելով… եւ յետոյ… անոնցմէ որը որ յաղթական այլ տկար ուժերով դքսութեան պալատը վերադառնալ փորձէր, յարձակիլ անոր վրայ եւ տեղւոյն վրայ պատերազմ բանալ անոր դէմ:

Երբ Ֆոսքարի եւ Ալթիէրի Լիտօ հասան, Ռոլան իր մարդոցմէն վեց հոգի առած Վենետիկ մտաւ:

Ինը տարի առաջուան զգեստը հագած էր ան, դքսորդիի զգեստը եւ չէր ծըպտուած: Իր առնական դէմքը տարօրինակ յանդգնութեամբ մը եւ այլանդակ մելամաղձոտութեամբ մը կը փայլէր:

Իբրեւ միակ զէնք, քովէն կախած էր իր հօյակապ սուրը:

Ռոլան Լիտոյի դէմը ինկող տունէ մը դուրս ելլելով դքսութեան պալատին կողմը յառաջացաւ:

Փողոցը համախմբուող խուժանին որեւէ խօսք չուղղեց եւ գլուխը բարձր բռնած, երկար ճամբորդութենէ մը յետոյ իր տունը վերադարձող մարդու մը պէս ճամբան շարունակեց:

Ժողովուրդին մէջէն կին մը ճանչցաւ զայն առաջին անգամ եւ իրեն տարեկից քանի մը կիներ կանչելով անոնց ցոյց տուաւ:

ՄԻՇԵԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր–Ղուկասեան ընտանիքը, Մկրեան ընտանիքը, Դարբինեան ընտանիքը (Մարսէյլ) եւ Տէրտէրեան ընտանիքը (Վիէն), իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերին իրենց մօր, մօրաքրոջ եւ մեծ–մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՏԷՐ–ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 3ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Զարուհի Տէր–Թովմասեանի ցաւալի մահուան առթիւ, Տիկին Եւգինէ Պօղոսեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Արա Պօղոսեան 200 Ֆր. կը նուիրեն Անթիլիասի հանգստեան տան եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Սահակ Խաչատուրեան կը նուիրեն 50 Ֆր., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Նուարդ Ասլանեանի մահուան տխուր առիթով:

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մուրատ Ռափայէլեան նախկին Աշակերտաց Միութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Միութեան անդամներէն ժիրայր Տէր–Ղուկասեանին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր՝ Տիկին Տէր–Ղուկասեանի մահուան տխուր առիթով:

Այս առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, եղած են հետեւեալ նուէրները. Մարսէյլի Մուրատ – Ռափայէլեան նախկին Աշակերտաց Միութեան Պր. Վարուժան Պօղաճեան, Տ. Տ. Նուպար Փափազեան, Տ. Տ. Գէորգ Գէորգեան, Տ. Տ. Տիգրան Հրաչեան, Տ. Տ. Յակոբ Ճէնտիկեան, Տ. Տ. Վահրամ Ճառայեան եւ Տ. Տ. Կարօ Յովսէփեան 100ական Ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին ընկ. Տէր–Գասպարեանի մօրաքրոջ Տիկին Սօլաքեանի մահուան առթիւ:

Réveillon

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻՆ

Մանշի ափերուն
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
օդափոխութեան կայանին մէջ
14, Սէնթ Օնորին–տէ–Փէրթ
Մեկնում Յունուար 6, Ուրբաթ
ժամը 17ին
Ժամադրավայր Սքուար Մոնթոլոն
Վերադարձ, Յունուար 8, Կիրակի,
ժամը 22–23
Excursions : La Suisse Normande
Les Roches du Ham
La Laiterie ELLE-et-VIRE
Կարմիր Խաչուհիներու ամանորեան սովորական հիւրասիրութիւն եւ հաճելի անակնկալներ
Արձանագրուիլ Կարմիր Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել 985·36·53 եւ 738–35–74
Ծախքերու մասնակցութիւն

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ՇԱԲԱԹ, ԴԵԿՏ. 24

Ժամը 17ին Ս. Ծնունդի Ճրագալոյցի ժամերգութիւն, ժամը 18ին Հայրապետական պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 25

Ժամը 11ին Ս. Ծնունդի ձայնաւոր պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1, 1978

Ժամը 11ին Կաղանդի պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8

Ժամը 11ին Հայրապետական պատարագ եւ Մկրտութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մուրատեանէ 200 Ֆր. Յովնան Մուրատեանի մահուան 3րդ տարեդարձին առթիւ եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ին:

×

Փլան տը Քիւքի արուարձանի բնակիչներէն ողբացեալ Տիկին Անոյշ Ռաքըճեանի (ծն. Պօղեան – Գրիգորեան) մահուան առթիւ, Սէն Ժեռմի եւ շրջակայի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւնը ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.—

Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար՝ Տ. Տ. Տողումեան Երուանդ, Տ. Տ. Ասատուրեան Պաղտասար, Տ. Տ. Յօթօթեան 30ական Ֆր., Գ. Մինասեան ընտանիք եւ Տ. Տ. Յարութիւն Կիրակոսեան 20ական:

Ի նպաստ Թաղի հայ դպրոցին՝ Տ. Տ. Յարութիւն Կիրակոսեան 20, Ոսկեան Շէրպէթեան 10 Ֆր.: Փլան տը Քիւքի արուարձանի բնակիչներէն ողբացեալ այրի Տիկին Զապէլ Սօլաքեանի մահուան տխուր առթիւ վարչութիւնը ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար՝ Գասպարեան ժիրայր, Տ. Տ. Նշանեան 50ական, Տիկին Խօքսիւզեան Ա. 30, Ստեփան Սամոտեան 20 Ֆր.: Ի նպաստ Թաղի հայ դպրոցին՝ Տ. եւ Տ. Ֆրէնկիւլեան 50, Տիկ. Խօքսիւզեան Արաքսի 30, Տիրատուրեան Թովմաս եւ Մինասեան ընտանիք 20ական Ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը ստացած է Պ. Յովակիմ Ղազարեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեանի կողմէ Տէսինի հայկ. դպրոցին 100 Ֆր.: Պր. Սարգիս Մաթէոսեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Նուպար Գարագաշեանէ ի յիշատակ իրենց եղբօր, Տէսինի հայկ. դպրոցին 100: Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Պօտուրեան 40 եւ Տիկին Մաթէոսեան 20 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Réveillon de Noël

Organisé par le NOR SEROUND de Paris
Samedi, 24 Décembre, de 21 h. a l'aube
AMBIANCE ET BUFFETS ARMENIENS — COTILLONS
venez nombreux
Maison de la Culture Arménienne, 17 Rue Bleue, 75009 Paris
Participation 50 F.

ՃԱՇ - ԽՆՃՈՅՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, իր ճաշ – խնճոյքին Շաբաթ, Դեկտ. 24, Ծնունդի առթիւ, երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Վալանսի Փալէ տը լա Ֆուառի մեծ սրահին մէջ, Ժաք ՔՈԺԱՔԵԱՆԻ նուագախումբին մասնակցութեամբ: Մուտքը 80 Ֆր.:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍ. ՔԱՅՆԱՍՓԻՌԷՆ

Այս Կիրակի, Դեկտ. 25 ժամը 17ին Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն հայկական յայտագիր՝

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՀԵՏ (Ա. մաս)

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1978

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ

Գունաւոր կողք, պատկերազարդ եւ գունաւոր էջերով

Գին 20 Ֆր.

Դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղական խումբերուն:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ՝ նաեւ Մշակոյթի Տուն՝ 17, Ռիւ Պլէօ:

Disques Vogue

La plus riche Collection de disques Arméniens
par LA CHORALE ARMENIENNE DE PARIS
sous la direction d'ARA BARTEVIAN

CLVLX 451 (Messe Komitas) — CLVLX. 454 et LVLX. 547
Trésors de la liturgie Arménienne

Cantique de Noël et de Paques
Volumes I et II

MUSIQUE POPULAIRE, CHANTS ET DANSES
POUR CHŒUR et ORCHESTRE

CLVLX 516 Reflets d'Arménie — CLVLX 182 Le Caucase, LMD 30240 Légende d'Arménie.
CLVLX. 526 (Chants du Caucase et d'Arménie) — CLVLX. 527 Arménienne)
CLVLX. 199 (Arménie) — SLVLX. 517 (Soirée Arménienne) — SLVLX. 409 (Le Thar) — LDM. 30152 (Chants romantiques) — LDM. 30211 (Danses)
CLD. 714 et MC 20176 (œuvres symphoniques (Classiques) — SLD. 790 (Deux trios, pour piano, flûte, clarinette).

30 Cm Microsillon en Stéréo

(Prix 35,00 Frs) + port
Envoi contre remboursement
Disques Vogue : 14, Rue Petit Paris 75019, Tél. : 208-99-22

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

31 Դեկտեմբեր ժամը 22էն սկսեալ

Réveillon du Jour de l'An

à la Maison de la Culture Arméniene de Marseille, 31 Décembre à partir de 22 h. jusqu'à l'aube

Menu de Réveillon — Orchestre — Cotillons — Ambiance — Danses Arméniennes

PRIX 150 F.
Réservez vos tables dès à présent en téléphonant à la M.C.A. 50-15-09
(tous les jours)

PALMA

210, Rue du Fbg. St-Antoine —
Métro Faidherbe Chaligny (12e)

MENU du REVEILLON du Nouvel An

250 F Champagne et S. C.

L'Orchestre ARAX animera jusqu'à l'aube
Ambiance Franco-Arménienne — Cotillon — Loups
Ecrire pour réservation ou tél. . 344-1040 de 10 h. à 15 h.
après 18 h. 680-09-18

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
24-25
SAMEDI-DIMANCHE
24-25 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 1.30 F

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.016
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.016

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ թաղապետական ընտրութիւնները ջնջուեցան Պետութեան Խորհուրդին կողմէ: Այս որոշումը կը հաստատէ ուրեմն Փարիզի վարչական ատեանի Յունիս 13 թուակիր վճիռը, որ կ'ըսէր թէ Բ. շրջանին թեկնածուներէն մէկը անընտրելի էր: Այս ընտրութիւններուն Բ. շրջանին դէմ առ դէմ էին Մընանի «զանազան ձախ» ցանկը եւ համայնավար երեսփոխան Կի Տիւքոլոնէի (որ հայկ. ցեղասպանութեան մասին դիմում ըրած է Ազգ. Ժողովի մէջ) «յառաջդիմութեան ցանկը»: Առաջինը անցած էր 10.141 ձայնով (10.097ի դէմ): Նոր ընտրութիւններ պիտի ըլլան Փետրուարին:

ՎԱԼՏՀԱՅՄ, Ուրբաթ օր, Ալժէ գացած էր, ուրկէ Փարիզ կուգար, ընկերանալով ֆրանսացի ութ պատանդներուն: Այս առիթը կ'օգտագործուի որոշ փայլ մը տալու համար Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան, որ շատ պէտք ունի նման փայլերու, պարտկելու համար իր անկարողութիւնը, Մերձաւոր Արեւելքին Կիպրոս եւ այլուր:

ՉԻՆԱՐԷՆԸ բարեփոխուելու վրայ է, այսինքն պարզանալու եւ այլեւս երբ մէկը բան մը չհասկնայ, պիտի չկարենայ «չինարէն» է ըսել: Արդարեւ հին ծրագիր մըն է, որ սկսած է գործադրուիլ, բայց կամաց – կամաց քանի հազարամեակներու աւանդութեանց խախտում է: Դեկտեմբեր 20ի «Ժողովուրդին Օրաթերթը» սկսած է հրատարակել «բարեփոխուած» նշաններու ցանկ մը, քանի մը հարիւր հատ (քանի մը հազարի վրայ)...:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ժողովը (շարունակութիւնը Հելսինքիի) չկրցաւ վերջ տալ իր աշխատանքներուն որոշեալ պայմանաժամին եւ որոշուեցաւ, որ պատուիրակները վերադառնան Յունուար 17ին:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ մէջ ոգեկոչուած է Սթալինի ծննդեան 98րդ տարեդարձը: Այս առթիւ «Լենին – Սթալին» թանգարանին այցելուները ծանօթացած են «Սթալինի կեանքին եւ յեղափոխական անխոնջ գործունէութեան»:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ կրկին ուսանող մը սպաննուած է, դանակով, բախումներու ընթացքին: Հինգ ուրիշներ ալ վիրաւորուած են (երկուքը՝ ծանրօրէն) Կալաթասարայի ճարտարարուեստական վարժարանի կռիւներուն ատեն: Ինքիլապճըլար Հերըլտ Թրիպիւն յօդուածով մը կը շեշտէր Ուրբաթ օր, որ քաղաքական ահաբեկչութիւնը հանապազօրեայ դարձած է երկրին մէջ, ուր տարուայն սկիզբէն սպաննուածներու թիւը 248ի հասած է:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ, Երեքշաբթի օրէն Ազգային Ժողովը վիճաբանութեան պիտի անցնի քանի Տէմիրէլ մերժեց հրաժարիլ նահանգային ընտրութիւններէն ետք եւ Հալքի պարագլուխը՝ Էճէվիտ արգելքի բանաձեւ մը ներկայացուցած է: Ծանօթ է որ վերջերս Ատալէթէն 11 երեսփոխան հրաժարած են: Ասիկա տեսակ մը վտանգութեան քուէ է Տէմիրէլի համար:

ՉԱՐԵՆՑ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ

Փոլիթիքա ձախակողմեան շաբաթաթերթը, որ 1975 Հոկտեմբերին քաջութիւնն ունեցած էր հրատարակելու Ալի Թալաթի մէկ յօդուածը, ուր թուրք լրագրողը կ'ընդունէր 1915ի հայկ. ջարդերը եւ կ'ուզէր որ խօսուի այս մասին, այս անգամ ալ կ'անդրադառնայ Չարենցին: (Կ'արտատպենք Մարմարէն):

Փոլիթիքա երկարաշունչ ուսումնասիրութիւն մը նուիրած է խորհրդահայ մեծ բանաստեղծ Եղիշէ Չարենցի, անոր ծննդեան ութսունամեակին առթիւ: Հրատարակած է Չարենցի լուսանկարը, անոր մասին տրուած վկայութիւնները՝ Արագոնէ, Ուիլեըմ Սարոյեանէ, Իլյա Էհրէնպուրկէ, նաեւ անոր քերթուածներէն երկու թարգմանութիւն, «Երգ ժողովուրդի համար» եւ «Խաղաղութեան ձայնասփիւռ»:

Փոլիթիքա կը գրէ Չարենցի մասին.— Հոկտեմբերեան յեղաշրջումը անկասկած ազդեցութիւններ ունեցաւ հայ գրականութեան վրայ, որուն արմատները կ'երկարին մինչեւ Ե. դար, եւ լեցուն է յառաջդիմական խոյանքներով: Քսաներորդ դարուն այս յեղաշրջական շարժումը կը սկսի Յովհաննէս Թումանեանով, որմէ վերջ Հայաստանի մէջ փայլեցան շարք մը մեծ բանաստեղծներ, — Աւետիք Իսահակեան, Յակոբ Յակոբեան, Շուշանիկ Կուրղինեան, Վահան Տէրեան: Եղիշէ Չարենց մեծագոյն քերթողներէն է այս յեղաշրջական շարժումին, եւ գագաթնակէտին հասցուցած է հայ բանաստեղծութիւնը, որ հարուստ աւանդութիւն մը ունի 15 դարերէ ի վեր:

Իր ծննդեան ութսունամեակին առթիւ, այս մեծ բանաստեղծին փառաւոր ձայնը կը լսուի եւ զայն կը տօնեն ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ ամբողջ խորհրդային ժողովուրդներու կողմէ, մեծ սիրով եւ խանդավառութիւնով: Եղիշէ Չարենց 1897ին ծնաւ Մակու (Իրան), իր ընտանիքը փութով Կարս դաղթեց, ապագայի կրակոտ բանաստեղծը հասաւ Կարսի մէջ, որ Չարենցի մանկութեան եւ երիտասարդութեան ներշնչարանը եղաւ:

Համաշխարհային առաջին պատերազմին, երիտասարդ բանաստեղծը իբր կամաւոր գնաց ռազմաճակատ եւ կռուեցաւ յետադիմական ուժերու դէմ: 1915ին գընաց Մոսկուա, մօտէն հետեւեցաւ յեղաշրջական խռէալներուն, անոնց ձայնը հնչեցուց, անոնց շունչը բերաւ, եւ եղաւ ջահ մը՝ որ լոյս կը սփռէ խորհրդահայ գրականութեան ներկային եւ վաղուան վրայ: 1915ին, երբ աշխարհակալները իրարու դէմ կոտորածի կը մղէին ժողովուրդները, Չարենց իր մէկ քերթուածով բողոքի աղաղակ բարձրացուց իր գրչով եւ ցոյց տուաւ ազատագրումի ճամբան: 1918–1919ին, Չարենց գրեց յառաջապահ գրականութեան ամէնէն ջերմ եւ ամէնէն հզօր քերթուածները, որոնց նմոյշները շատ քիչ կը գտնենք մեր դարու բանաստեղծութեան մէջ: 1924ին ձեռնարկեց շրջապտոյտի մը, այցելեց Թուրքիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Գերմանիա, գրեց Իսթանպուլ քերթուածը, ուզեց Ամերիկա երթալ, բայց դռները փակ գտաւ:

Վերադարձին լծուեցաւ ստեղծագործ աշխատանքի, հայերէնի թարգմանեց Մայաքովսկին եւ Նազըմ Հիքմէթը, 1934ին մասնակցեցաւ խորհրդային Գրողներու Միութեան համաժողովին: 1937ին մեռաւ Հայաստան:

×

Ինչ որ ունէիր քաղցր ու մտերիմ
վատնեցիր անհոգ միջօրէններու լոյսերուն նման.
չէիր գիտեր իմաստութիւնը օրերուն:
Գոցեցիր աչքեր, որոնք չէին մեռած տակաւին
եւ կրնային գուցէ օր մը տեսնել
ցոյնը ձայնին՝ որ քեզ հեռուն կը կանչէր:
Օրը վերջինն է միշտ: Ինչ որ ունիս
սուր որ պահեմ: Ես ոչ սէր եմ եւ ոչ յաւիտենականութիւն,
գիտեմ միայն թէ Աստուծմէ եւ մարդերէն առաջ՝
կար արցունքը
եւ ես լացած աչքն եմ՝ Աստուծոյ համար ու մարդոց:
Քեզ անունովդ չեմ կանչեր — անունները սահմաններ են —,
ինչ որ կը զգանք՝ ան է անվերջ:
Ես պահեցի ինչ որ տեսայ.
ես քեզ տեսայ ու զգացի
թէ կրնանք լալ իսկ միասին:

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

«ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶ» ՂԱՐԱԲԱՂ ԵՒ ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

Նիւ–Եորք Թայմզ, Դեկտ. 11ի իր թիւով լայն տեղ տուած է Ղարաբաղի հարցին եւ կը թուի թէ տեղեկութիւնները քաղած է Փրոֆ. Վահագն Տատրեանէ: Ծանօթ է որ Վ. Տատրեան դասախօս է Նիւ–Եորքի նահանգային Ճէնըսէօյի համալսարանին մէջ:

Յօդուածին հեղինակը՝ Ռէյմոնտ Անտըրսըն շեշտելէ յետոյ թէ Փրոֆ. Տատրեան վերջերս հանդիպում ունեցած է Սերօ Խանզադեանի հետ, Հայաստան, կ'ընդգծէ որ 153 հազար բնակիչ ունեցող Ղարաբաղի «ինքնավար» շրջանին 80 առ հարիւր մեծամասնութիւնը Հայերէ կը բաղկանայ եւ օժտուած է հայկ. դպրոցներով, սակայն հակառակ ասոր մշակութային մարզերու մէջ Ազրպէջանցիներու ճնշումը զօրաւոր է, հայ մտաւորականներու դէմ հալածանք եւ ազրպէջանական կառավարութեան կողմէ խտրականութիւն կայ տնտեսական դետնի վրայ:

Թերթին թղթակիցը կը յիշէ չյարգուած հին խոստումները, յետոյ կը ծանրանայ Սերօ Խանզադեանի անձին եւ գրած նամակին վրայ: Կը շեշտէ որ ան հին ու հաւատարիմ անդամ է Համայնավար կուսակցութեան, պարգեւատրուած է Բ. համաշխարհային պատերազմին Կարմիր Աստղի, Կարմիր Դրօշի եւ Պատուոյ Նշան (Բ. կարգի) շքանշաններով: Ամերիկեան թերթը կ'ըսէ թէ հալածանք, բախում եւ վիրաւորներ կան Ղարաբաղ բայց ոչ մէկ մանրամասնութիւն կուտայ այդ ուղղութեամբ:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ. 9-19)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի գրադարաններու գիրք հայթայթող յանձնախումբը գիւղական գրադարաններ ղրկած է այս տարի լոյս տեսած գիրքերու վերջին տրցակները: Տարուէ տարի կը հարստանայ Հայաստանի գիւղական շրջաններու գրադարաններու ֆոնտը: Պարբերաբար նոր հրատարակութիւններ կը ղրկուին շրջանային, գիւղական, ակումբներու գրադարաններուն: Իւրաքանչիւր գիւղական գրադարան տարեկան միջին հաշուով կը ստանայ 270 գիրք: Ընդհանուր հաշուով գիւղական գրադարանները ամէն տարի կը հարստանան աւելի քան 216 հազար կտոր գիրքերով: Հայաստանի մէջ 3096 գրադարան կայ՝ 55,5 միլիոն գիրքերով:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ԽՈՒՄԲԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ Կ'ԵՐԹԱՅ

Իրանի կռփամարտի Դաշնակցութեան հրաւէրով Թեհրան պիտի երթայ Հայաստանի երիտասարդ կռփամարտիկներու խումբը: Երեւանի կռփամարտիկներու դպրոցի աշակերտներէ կազմուած այս խումբը՝ Դեկտեմբերի վերջերուն, Թեհրանի եւ այլ քաղաքներու մէջ հանդիպումներ պիտի ունենայ: Երեւանի կռփամարտիկներու դպրոցը, որ հիմնուած է 18 տարի առաջ՝ ծանօթ կռփամարտիկ Վլադիմիր Ենգիբարեանի նախաձեռնութեամբ, շրջանային իր 12 մասնաճիւղերով կը հաշուէ 1200 պատանիներ, որոնք փորձառու մարզիչներու ղեկավարութեամբ կը դաստիարակուին: Դպրոցի սաներէն են՝ Խորհ. Միութեան ախոյեան Սուրէն Ղազարեան, Դաւիթ Թորոսեան, Աշոտ Աւետիսեան, Խորհ. Միութեան պատանիներու ախոյեան Պարոյր Վարդանեան:

×

ԱԼ. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆԻ ՔԱՌԵԱԿԻ 40ԱՄԵԱԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Քառասուն տարի առաջ Մոսկուայի Երաժշտանոցի հայ ուսանողներէն Հրաչեայ Բողդանեան, Արշալոյս Ազատեան, Ասատուր Գրիգորեան եւ Գուրգէն Ադամեան, քառեակ մը կազմած են եւ Արքթիք գացած՝ նուագահանդէսներ տալու: Քառեակը, որ կը կրէր Ալ. Սպենդիարեանի անունը, Արքթիքի մէջ մնացած է չորս ամիս եւ տուած է շուրջ հարիւր նուագահանդէս, հաւաքած է 27 ժողովրդական երգ: Այդ ուղեւորութեան 40ամեակին նուիրուած երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Երեւանի Հայֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճին մէջ: Բացման խօսքը արտասանած է Հայաստանի Մշակոյթի նախարարի առաջին տեղակալ Մարատ Խարազեան: Խօսք առած են Արմէն Բուդաղեան, Ե. Միրզոյեան եւ Գ. Սարեան: Երեկոյթը վերջ գտած է համերգով մը, որուն մասնակցած են անուանի արուեստագէտներ եւ խումբեր:

ԼԻԲԱՆԱՆ

118 ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ԿԸ ՄՏՆԵՆ Հ. Յ. Դ. ՇԱՐՔԵՐԸ

Դեկտեմբեր 11ին, Պուրճ – Համուտի «Ն. Դուման» ակումբին մէջ, Հ. Յ. Դ. շարքերը մուտք գործած են 118 երիտասարդներ եւ կատարած իրենց ուխտը կնքահայրութեամբ ընկ. Հրայր Մարուխեանի:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ Ժ. – ԺԲ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

Ա.— ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ ԱՊՐԱԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆԸ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԸ

Գրիգոր Նարեկացիի ստեղծագործութիւնները լաւ ըմբռնելու եւ հասկնալու համար՝ անհրաժեշտ է գերընդհանուր պատկերացում ունենալ անոր ապրած ժամանակաշրջանի, ինչպէս նաեւ, այն գաղափարական ու հանրային միջավայրի մասին, որու մէջ ապրած ու գործած է ան, եւ որու արտայայտութիւններն են՝ իր չափածոյ եւ արձակ ստեղծագործութիւնները:

Գերազանցապէս կրօնական էր Ժ. դարու իշխող ոգին եւ ուղղութիւնը՝ ոչ միայն մեր մօտ, այլ եւ ընդհանուր աշխարհին մէջ: Մեր մէջ այդ դարու կրօնական ոգիի զարգացման նպաստած էին, մեծ մասամբ, եկեղեցւոյ հայրերն ու վարդապետները՝ իրենց քարոզներով եւ կենդանի օրինակներով: Անոր մասամբ նպաստած էր, նաեւ, նախորդ դարերու մեր գրականութիւնը՝ ամբողջութեամբ վերցուած:

Հայ ժողովուրդի զարգացած մասը, այդ ժամանակաշրջանին, իւրացուցած էր, արդէն, քրիստոնէական գաղափարները: Աշոտ Երկաթի մահէն յետոյ, խաղաղութեան երկարամեայ դարաշրջանին յատկապէս, երբ արդէն կ'իշխէր քրիստոնէական աշխարհայեցողութիւնը՝ մեղքի եւ քաւութեան, դրախտի եւ դժոխքի, այս աշխարհի եւ անդի-աշխարհի, ինչպէս նաեւ երկրաւոր կեանքի անցաւորութեան մասին, երբ կը թագաւորէր աշխարհի եւ կեանքի ունայնութեան գաղափարը, իսկական աշխարհը, մարդու բուն հայրենիքը՝ կը համարուէր հանդերձեալ կեանքը: Իսկ, ասոր արգելք կը դառնար մարմինը. ուրեմն պէտք էր մեռցնել մարմինը՝ անլուր տանջանքներու ենթարկելով զայն. եւ մարդ որքան աշխարհէր, տանջէր մարմինը քաղցով ու ծարաւով, այնքան ձեռք կը բերէր հոգիի տիրապետութիւնը՝ մարմնի վրայ:

Հոգիի եւ մարմնի հակադրութիւնը, հոգիի այս կռիւը մարմնի դէմ՝ իր գործնական արտայայտութիւնը գտաւ ամէնէն առաջ վանական եւ ճգնաւորական կեանքին մէջ:

Այս է պատճառը, որ ի մասնաւորի Ժ. դարուն՝ վանքերու թիւը կը բազմանայ եւ վանականութիւնը կը զօրանայ: Ինչպէս Ստեփանոս Ասողիկ կ'ըսէ, մեր աշխարհի շինութեան եւ խաղաղութեան պատճառ կը դառնայ Աշոտ Երկաթի եղբայր եւ անոր յաջորդ՝ Սմբատ Թագաւորը: «Ցայսմ ժամանակի ծաղկեալ պայծառանայր կարգ կրօնաւորական հանդիսից յաշխարհիս Հայոց»: Բազում վայրերու մէջ կը շինուին եղբայրանոցներ եւ ուր կը համախմբուին մեծ բազմութեամբ երիտասարդներ, միաբաններ:

Եկեղեցական շինարարական աշխատանքը մեծ թափով կը շարունակուի Աբասի յաջորդ՝ իր որդւոյն Աշոտ Գ. Ողորմածի օրով: Ասողիկ կը գրէ. «Ցաւուրս Սորա շինեցան կրօնաւորանոցք, ճգնաւորականաց տեղիք... որոց երկոցունց տեղեացն անուանք Հաղբատ եւ Սանահին... միակրօնք ի տանն Աստուծոյ՝ արանց հինգ հարիւրոց»:

Այսպէս, ուրեմն, կը կառուցուին բազմաթիւ վանքեր, կամ՝ հինները կը վերանորոգուին. առանձնապէս, նշանաւոր կը դառնան Տաթեւի, Աղթամարի եւ Նարեկայ վանքերը: Բացի վանքերէն, իրենց տաճարներով, կը շինուին ու կը զարդարուին բազմաթիւ հոյակապ եկեղեցիներ՝ քաղաքներ ու գիւղեր, ինչպէս՝ Կարսի եկեղեցին, Անիի եկեղեցիները եւ ուրիշներ: Կը կառուցուին, նաեւ, բնակութեան գեղեցիկ շէնքեր: Քաղաքները կ'ամրացուին հզօր պարիսպներով եւն.: Բայց գլխաւոր ուշադրութիւնը կը դարձուի եկեղեցական, կրօնաւորական շէնքերուն: Ժամանակի կաթողիկոսները, իշխանները մեծ մասամբ կը հովանաւորեն կրօնաւորութիւնը: Ամէն տեսակ նուէրներով ու կալուածքներով կը հարստանային վանքերը, որոնք կը լեցուին հաբեղայ միաբաններով: Կուսանոցներ չեն յիշուիր այդ դարուն: Վանականներ կ'ապրին միաբանական կեանքով, ոչ մէկ սեփականութիւն ունին. անոնք ինքզինքնին կ'ենթարկեն ամէն տեսակի նեղութիւններու եւ զրկանքներու, կը հագնին աղքատի պէս ցնցոտիներ, բոպիկ կը շրջին, հասարակաց սեղանէն բացի՝ ոչ մէկը իր բերանը հաց կը դնէ, ո՛չ միս եւ ոչ ալ դալար խոտ. ցերեկը կը զբաղին ձեռային աշխատանքով, իսկ գիշերն ամբողջ՝ կ'աղօթեն: Անոնց կը թոյլատրուէր, միայն, զուարճանալ որոշ տէրունական տօներուն, ինչպէս՝ Քրիստոսի ծննդեան, Ս. Յարութեան, Վարդավառին եւայլն: —

Շատեր այսպիսի միաբանական ճգնութեամբ չէին գոհանար, կը քաշուէին լեռներն ու անտառները, քարանձաւներու եւ մութ խոռոչներու մէջ, եւ ուր անսուաղութեան մէջ կ'ապրէին օրերով: Այսպիսիները, գիշեր – ցերեկ միայն աղօթքներով կը զբաղէին՝ «վերնականներուն խոսակից դառնալով»: Ասիկա, արդէն, հոգեպաշտութիւն էր (միսթիսիզմ), տեսակ մը կրօնական յանդգնութիւն: Իրենց տեսիլքներով եւ յափշտակութեամբ, երբ մենակեացները, իրենց խուցերուն մէջ, իրենց երեւակայութեան ուժով, կը հաղորդակցէին Աստուծոյ, հրեշտակներու եւ սուրբերու հետ՝ կը տեսնէին անոնց, կը խօսէին անոնց հետ եւ կը լսէին՝ մինչեւ անգամ անոնց ձայնը:

Այս բոլորով հանդերձ, այս մարդիկ հոգեպէս հանդիստ չէին սակայն: Շարունակ կը տանջուէին իրենց «երեւակայութեան» ստեղծած սարսափներով, սատանայի փորձանքներով:

Այս վանքերու վանահայրերը, յաճախ, շատ ուսեալ անձեր կ'ըլլային, սակայն անոնց ուսումը եւ գիտութիւնը սահմանափակուած էր հոգեւորով: Անոնք հմտացած էին, միայն, Սուրբ Գիրքի եւ, ընդհանրապէս, կրօնական գրականութեան. անոնց գործն է եղած, մէկ կողմէն՝ խօսքով սորվեցնել կրօնական գիտելիքները, միւս կողմէն՝ բարի օրինակ դառնալ իրենց աշակերտներուն՝ ճգնութեան մէջ: Այս գիտնական վարդապետներուն մօտ կը հաւաքուէին զանազան կողմերէ եկած բազմաթիւ ուսումնատենչ երիտասարդներ, որոնք ահագին զրկանքներ կրելով՝ կ'աշխատէին ուսում ձեռք բերել: Անոնցմէ մեծ մասը կը մնար վանքերու մէջ՝ նուիրուելով ճգնութեան, իսկ ուրիշներ կը վերադառնային, դարձեալ, աշխարհական կեանքին, կամ քահանայ կը դառնային, եւ իրենց ամբողջ կեանքի ընթացքին, իրենց ստացած ուսումը կը տարածէին մեր աշխարհին մէջ:

Եւ ահա, այսպէսով, մէկ կողմէ՝ եկեղեցւոյ բեմէն քարոզի միջոցով, իսկ միւս կողմէն՝ վանական կրթութիւն ստացած աշխարհականներու միջոցով՝ քրիստոնէական աշխարհայեացքը կը թափանցէ, նաեւ, աշխարհիկ հասարակութեան երկու դասերու՝ ազնուականութեան եւ քաղաքացի ռամիկին մէջ: Պէտք է նշել, նաեւ, այստեղ, որ այս դարուն կը զարգանար եւ մէջտեղ կուգար առեւտուրով հարստացած քաղաքացիութիւնը. եւ եթէ ազնուական եւ փարթամ քաղաքացին՝ մէկ կողմէն կը կեղեքէր ժողովուրդը, ինչալով զուարճութեան եւ կերուխումի մէջ, միւս կողմէն՝ անոնցմէ ոմանք կը նուիրուէին, նաեւ, կրօնական բարեպաշտական գործերու՝ վանքեր շինել, եկեղեցիին նուէրներ տալ, եկեղեցի յաճախել, աղքատները խնամել ողորմածութեան գործերով զբաղիլ, ինչպէս էր օրինակ՝ Աշոտ Գ. Ողորմած Թագաւորը: Այս վերջինս՝ արդիւնք էր եկեղեցիի, վանական կեանքի ազդեցութեան, եւ այս ազդեցութիւնը ոչ միայն թագաւորներու եւ ազնուականներու վրայ էր անդրադարձած, այլեւ՝ քաղաքացիի եւ ռամիկի: Անոնք հաւասարապէս կը պատկանէին եկեղեցականներէն, որոնք է՛ւ սուրբ է՛ւ հրաշագործ կը նկատուէին:

Վանքերու մէջ ուսածները երբեմն - երբեմն գրականութեամբ կը զբաղէին: Այսպիսիներէն մէկն էր Ստեփանոս Տարօնեցին, ուրիշ մը՝ Մեսրոպ Երէցը, որ ծաղկաքաղելով յօրինած է Մեծն Ներսէսի պատմութիւնը:

Յիշեալ բազմաթիւ վանքերէն ու վարդապետներէն՝ առանձին ուշադրութեան արժանի է Նարեկայ վանքը եւ անոր վանահայր՝ Անանիա Նարեկացին: Այս վանքը, ինչպէս շատ ուրիշներ, շինուած է Անանիա Մոկացի նշանաւոր կաթողիկոսի օրով (941/965 թ.)... «Ցայսմ ժամանակիս շինեցաւ Նարեկ ի Ռշտունեաց գաւառին, նոյն կարգաւորութեամբ բազմամարդ պաշտօնապայծառ երգեցողովք եւ գրական գիտողօք»: Այս խօսքերէն կը պարզուի, որ Անանիա Նարեկացին ջանացած է, իր վանքին մէջ, իր աշակերտներուն մէջ զարգացնել գրականութիւնն ու երգեցողութիւնը: Ինքը՝ Անանիա Նարեկացին, եւս զբաղած է գրականութեամբ: Յօրինած է մեկնութիւններ, ճառեր եւայլն: Անոր դպրոցի նշանաւոր աշակերտներն են՝ Գրիգոր Նարեկացին եւ Ուխտանէս եպիսկոպոսը (Սեբաստիոյ), որ գրած է «Պատմութիւն Հայոց»ը, բաղկացած երեք հատուածներէ, որու երրորդ հատուածը կը պակսի, իսկ երկրորդը թերի է:

Կրօնական ոգին յառաջ է բերած, նաեւ, իր գեղեցիկ արտայայտութիւնը արուեստի միջոցով: Եղած են երգողներ, որոնք անպայման յօրինած են տաղեր, եղանակաւորած զանոնք եւ անձամբ երգած. սակայն այդ տաղերը գիրքերու մէջ չարձանագրուելով՝ մեծ մասամբ չեն պահուած: Կը մնան, այդ դարաշրջանի, ճարտարապետութեան եւ քանդակագործութեան մնացորդները, որոնք հին մշակոյթի պարծանքներն են: Նոյն դարուն ծաղկած են, նմանապէս, նկարչութիւնն ու երաժշտութիւնը, բայց ժամանակը՝ նկարիչներու եւ երաժիշտներու անունները չէ պահած:

Շատ աւելի բախտաւոր չէ եղած, նաեւ, բանաստեղծութիւնը, որմէ մնացած են, միայն, Նարեկացիի մի քանի տաղերն ու «Ողբերգութիւն»ը, ուր կը տեսնենք իսկական քնարերգութիւն մը, որ մէկ կողմէն՝ երգիչի սիրտը կը բացուի մեր դիմաց, եւ միւս կողմէն՝ իր մէջ կ'արտացոլէ ճիշդ այն կրօնական ոգին եւ ճգնաւորական աշխարհայեցողութիւնը, զոր ունեցած են իրեն նման հազարաւոր վանականներ եւ ճգնաւորներ:

ՏԱՐՕՆԱՎԱՐԴ

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՆ

(ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Եկաւ Արշակին կինը՝ Աննան. այդ բարի Աննան, որ պնակ մը բան չէր եփեր, առանց Տէր Կարապետին մաս հանելու: Իրենց մանչուկն Արտաւազդ կը քնանար: Հակառակ որ Կուր գետը իր ամէնօրեայ աղմուկն ունէր, բայց անոնք վարժուեր էին գետի ձայնին:

— Ի՞նչ կայ հայր սուրբ, հարցուց Աննա քիչ մը խռոված:

— Մի հարցներ Աննա քոյրիկ, այսօր հոս եմ վաղը չեմ գիտեր ուր կ'ըլլամ. Թիֆլիզի կինոները զիս Պետութեան պիտի մատնեն. Սիպիր քշել պիտի տան: Մէկը կայ Մոսկուայի մէջ Լաւրենթի Պերիա կը կոչեն, Հայերուն թշնամին է. կ'ուզէ մեր ազգը ջնջել: Բայց այս ազգը աւերակներէն ալ հրաշքով Հայ կը ստեղծէ, քարէն ջուր կը հանէ:

— Հայր սուրբ մի վախնար այդ կինոներէն, մենք զմեզ կը պաշտպանենք: Բարի Հայեր եւ բարի Վրացիներ շատ կան. տուն տունի յենարան է:

Բայց քահանան չէր համոզուեր. իր սրտին վէրքը խոր էր. կը զգար թէ սիրոյ համար այս քաջալերական խօսքերը կ'ըսէին:

— Բան մը բերեմ կերէք, ըսաւ Աննա:

— Էհ, զանաթ մը չայ եւ քիչ մը պանիր հաց կը բաւեն, պատասխանեց քահանան:

Կերաւ ինչպէս կարելի էր, այդ խռով սրտով պատառ մը բան ստամոքսին մէջ ճամբել: Ապա պառկեցաւ փափուկ անկողինի մը մէջ: Կարծես թէ իրեն համար աշխարհս փոխուեցաւ:

Իր գլխուն վրայ խաղաղութեան հրեշտակ մը իջաւ. լուռ հրեշտակ մը, ինչպէս քանի մը օրեր առաջ:

Աղուոր առաւօտ մը բացուեցաւ: Հաւլաբար պարտէզներու մէջն էր, աղքատ ծառեր էին, աւելի աղքատ տուներ. ամէն տուն ծառ մը ունէր. կարծեմ փշատենի էին:

Տէր Կարապետ առտու կանուխ ուզեց անպատճառ լքել Արշակին տունը. կը վախնար կրակ նետէր ուսկից ինք կ'անցնէր. ամէն ոտնակոխին կայծ մը ցատքէր տունէ տուն, դռնէ դուռ: Իր պատճառով ինչո՞ւ չարչարէին այդ բարի ընտանիքը:

Մոսկուայէն խիստ հրահանգներ կուգային, ջնջել կրօնքը, քանդել եկեղեցիները. աղօթք եւ արարողութիւնը մեզ պէտք չեն, կ'ըսէր հրամանը: Հաշիշ է կրօնքը, ըսած է իրենց առաջնորդը:

Անոնք չէին գիտեր թէ քրիստոնէութիւնը մարտիրոսներուն վրայ հիմ դրած է, թէ հայ ազգին ամէն մէկ օրը մարտիրոսի մը անունով կնքուած է:

Բացին պարտէզին դուռը. քահանան դուրս ելաւ, դեռ կիսամութ էր:

— Աստուած հետերնիդ ըլլայ, ըսաւ Աննա. քաջ եղիր: Եթէ բան մը պատահի մեզի լուր զրկէ:

Տէր Կարապետ կտրեց Մետեխի կամուրջը եւ անցաւ գետին միւս կողմը. իր եկեղեցիին մօտեցաւ, իր սրտին զարկն աւելի ուժով զգաց: Գնաց դէպի ժամ, կարծես թէ մոռցած էր թէ այդ մութ փողոցներուն մէջ լակոտն իսկ հերոսութիւն կը համարէր քահանայ, բարեպաշտ մարդ մը մատնել անկրօններուն:

Դարձեալ բացաւ եկեղեցին. կիսամութ էր. տակաւին մարդ չկար փողոցին մէջ: Խոշոր խաչ մը հանեց, ինքզինքը քաջալերեց, մխիթարեց, Հայր Մեր մը ըսաւ, սուրբերու պատկերներուն նայեցաւ: Կ'ուզէր խորան բարձրանալ, պատարագ մը ընել, բայց եթէ յանկարծ դուռը բռնաբարէին, շուրջառը կռնակէն քաշէին, զինքը խորանէն վար նետէին, երկաթէ ձեռնկապ դնէին, քաշէին ու տանէին ի՞նչ պիտի ըլլար:

Ծրագներ չէր վառած, վտիտ մոմ մը կար ձեռքին մէջ, ան ալ մարեց եւ մտաւ աւանդատունը: Քիչ մը ջրով երեսը լուաց. գլխուն, մօրուքին մազերը զգլորուած էին, աղտոտ եւ փոշոտ էին, բայց սանտր չունէր, վրձին չունէր: Մարդերէն յուսահատած, ինքզինքն Աստուծոյ յանձնեց:

Տակաւին ոչ ոք եկեղեցիներուն կը մօտենար ոմանք Աստուծմէ կը վախնային, ուրիշներ նանրահաւատ էին (թերեւս անէծքի չանթ մը իյնար իրենց վրայ): Տեղ մը չէր կրնար հանգիստ մնալ. կարծես թէ ժամէ ժամ կը սպասէր որ գային զինքը ձերբակալէին:

— Երթամ, ըսաւ ինքն իրեն, Փերիկ մայրիկին տունը:

Այդ բաւական տարիքն առած կինը կայարանի կողմերը կը բնակէր: Թոռնիկ մը ունէր Պաւէլ անունով. ան որբ էր եւ ինքնարաւ մեծ մայրիկ մը ունէր եւ շատ երիտասարդ մայր մը: Կողմնակի ճամբաներով անցաւ Փերիկ մայրիկին տունը: Ծանր սաւերներու մէջ ծածկուած ցածկեկ տուն մըն էր: Աղքատ տուն էր, բայց բոլոր քաղաքին ծանօթ էր այդ բարութեան աղբիւրը: Ուրտեղէ՞ն կը գտնէր պատառ մը հացն ասոր անոր տալու համար:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Շար. – 4)

Միհրի «Յառաջ»

Տարեվերջ է այլեւս: Թիւ մը, գումար մը, էջ մը եւս մեր կեանքէն կը փակուի հեռու հայրենիքի ափերէն: Տարեվերջ մը, նման նախորդներուն, մանաւա՛նդ քու օրերուդ, երբ գոյութիւնդ ընդմիշտ հերոս պայքար, կը փորձէ նոր արշալոյսները դիմաւորել, թէեւ իրատես, սակայն պլպլացող յոյսերով:

Հաշուեյարդար է քեզ համար ու քեզի հետ, քու էջերուդ խօսքերով՝ քեզ սիրող ու փնտռող զաւակներուդ: Ափ մը Հայութիւն, գոյնզգոյն տարազներով, քեզ սիրած ու պաշտած, ու նաեւ՝ երբեմն քննոտած, լո՛ւռ, վտարանդիներ որպէս, քեզմով կ'ապրին, քեզի հետ:

Կ'ապրին անոնք, սիրելի՛ «Յառաջ», ամէն օր քեզի հետ: Կը փնտռեն քեզ անպայման, որովհետեւ ներկայութիւնդ ապրում է հայկականութեան, հայանուն երդիքներու տակ: Կը փնտռեն քեզ անկասկա՛ծ, որովհետեւ համոզուած են թէ, տասնամեակներուդ ամէնօրեայ էջերը, գիտցած են արդարօրէն տալ «զկայսերն՝ կայսեր, եւ զԱստուծոյն՝ Աստուծոյ»: Ուղիղ կեցուածք, անշողոքորթ, երբեմն՝ հատու եւ սուր, սակայն տեղին եւ հարկաւոր, ահաւասիկ բարձրութիւն մը, որ քուկդ եղաւ ծնունդիդ առաջին իսկ օրէն:

Փա՛ռք եւ յարգանք՝ քեզ ծնող մտքին:

Թոյլ տուր, սիրելի «Յառաջ», մենութեանս պահերուն, ըլլամ քեզի հետ միայն: Բաղձա՜նք՝ լսել քեզ ամէն օր, նման բոլոր հայորդիներուն, որոնք անհամբեր կը սպասեն կենսական սնունդի:

Ապրումդ աւիշ է կենսատու, որ կաթիլ-կաթիլ կը ներարկուի դանդաղօրէն զաւակներուդ գոյութեան մէջ: Էջերդ,— գրական, պատմական, բանաստեղծական թէ քաղաքական,— հայելին՝ գաղութիդ կեանքին: Երէկ, այսօր թէ վաղը անպայման քեզ պիտի փնտռեն, որովհետեւ հազարաւոր էջերդ մէկ-մէկ պատկերներն են գալիք սերունդներուն, իրենց երէկուան մէջ այսօրը գտնելու:

Գուցէ ինծի պէս դուն ալ, սիրելի «Յառաջ», հաշուած ես 1977ի թիւերդ: Ի՞նչ հոգ գումարը անոնց: Կարեւորը սակայն տակաւ դուն, քալես եւ յաղթահարես ճամբուդ խոչընդոտները, որովհետեւ հաւատքի մը կենսատու շունչը, մօր մը գուրգուրանքն է, քո՛ւկդ, զգացական ապրում, զոր ոչինչ կրնայ փոխարինել, ոչ իսկ տառերդ ունեցող եկուոր էջեր:

Վաղը նոր արշալոյս է: Արդէն կեանքը կ'եռայ եւ իրեն հետ Հայու երդիքը: Խճողում, նուէրներ, խրախճանք պիտի փակեն էջը տարեվերջին: Քեզի հետ, սիրելի՛ «Յառաջ», վստահ եմ նաեւ ես, շատեր պիտի մոռնան սպառնացող վտանգը Մայրենիքին: Թէ հայ մանուկ մը ե՞ւս «Շնորհաւոր նոր տարին» ըսաւ Ֆրանսերէնով, կամ Կաղանդ պապուկը դիմաւորեց օտարալեզու արտասանութեամբ: Ո՞րն է հոգը:

Թաց են աչքերը սրտցաւներուն, ի տես Մայրենիքի նահանջին: Մինչ հոգիս կը սաւառնի հեռուները ու ես կը լսեմ...

«Քեզ կը բերեմ, մա՛յր, հունձքերուս նախընծան...» ու քիչ ետք՝ «...Ա՜խ ըլլայ, ըլլայ՝ դաշտի ճամբու մը վրան, կամ սարոտ լերան...»: Կարօտ մը, հին օրերու Հայկականութեան՝ կը ճմլէ սիրտս: Ո՜րքա՜ն արդար պիտի ըլլար, գէթ մէկ անգամուան համար, Կաղանդ պապուկը Մայրենիքի զարթօնքը նուիրէր բոլոր հայանուն հայորդիներուն:

Կը ներես, սիրելի «Յառաջ», մտերմիկ զրոյցս քեզի հետ, մռայլեց հոգիս: Կը հաւատամ առաքելութեանդ եւ քեզի հետ՝ Հայ Մամուլին: Եւ եթէ, համեստ ընթերցող որպէս յուզուեցայ, յանցաւոր չեմ տկարութեանս համար, քանի որ էջերդ, ամէ՛ն օր, թրծեցին զիս առաւել հայկականութեամբ:

Մաղթանքս՝ ներկայութիւնդ անպակաս ըլլայ Հայու երդիքին տակ ու քեզմով Աստուածադիր Մայրենիքը ապրի երկա՜ր, շա՜տ երկար տարիներ:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Սեւրան, 17.12.77

ԵՍ ՀԱ՞Յ ԳՈՂՑԱՅ...

———o———

Այդ տարին սով կար: Այդ օրերուն տխրութիւն քաղաքին մէջ: Տխրութիւն փողոցներուն մէջ: Ու ես պատռտած կօշիկներով, տասը կտոր իրար կարկըտուած լաթերով, շուան մը մէջքիս, ոտքերս պլլուած խսիրէ կապերով, դաշտէ դաշտ, ձորէ ձոր ժողվտուք կ'ընէի՝ ամէն կողմ. ինչ որ վառելանիւթ էր, կը ժողվէի՝ որպէսզի ցրտասարսուռ այդ օրերուն, սովի այդ օրերուն, մեր մարմնին հետ, մեր հոգիներն ալ տաքնային: Մեր աւերակ ու փլփլած օճախին մուխը միշտ վառ մնար:

Ձմեռնամուտի սաստիկ օրեր էին: Դուրսը, աղբիւրին մօտ, հին օրերու ուռենին, արտասուաթոր աչքերով, ձեռքերը երեսին, կուլար՝ ինչպէս մայր մը իր վիրաւոր զաւկին համար: Ու ես կ'երթայի դէպի դաշտերը անմշակ, դեռ ոսկեգոյն տերեւներուն մէջ, կարծես ոսկի, արծաթ հաւաքելու՝ անօթի ու ուռած փորով...

Շուրջս անտէր ու լքուած ծառեր, որ բնութեան հարուածներուն տակ կը սարսռային ու լռութեան հետ կուլային... Ո՞վ կ'ըսէ որ բնութեան ծոցը հասակ առած ծառերն ալ նոյն հոգեկան բաղձանքները չունին: Անլեզու կենդանիներն ալ նոյն թռիչքները չունին:

Կ'երթամ անազմուկ, անտառին խորը, ուր կենդանիներուն հետ աւելի դիւրին էր իրար հասկնալ, իրար սիրել, իրար զգալ, քան կրթեալ գազանին՝ որ լսելու տեղ քեզ կը հալածէ:

Քէ՞ն կար: Ո՞խ կար: Հոգեկան հրաշք մըն էր այդ օրերուն Հայ ըլլալը. Հայ մնալը տեսակ մը աստուածային հերոսութիւն էր:

Սո՛վ էր: Հատիկները անօթի էին: Մէկ հացը մէկ ոսկի էր: Հոգեկան մեծ հաւատք պէտք էր ունենալ կեանքը շարունակելու համար. պաշտամունքի պէս բան մը:

Ծնունդը կը մօտենար:

Ամբողջ անտառները չափչփելէ ետք, յոգնած, կ'իջնեմ քաղաք ու կ'երթամ դէպի լոյսի տաճարը, դեռ չփլած Հայոց եկեղեցին:

Ծնունդը կը մօտենայ: Հատիկները որբ մնացին: Հատիկներ՝ սալոր աչքերով, փոսը ինկած այտերով: Անոնք կը հաւատային Հայոց Աստուած պապային, Մեսրոպին, Սահակին, աստուածավախ, ճգնաւոր, Նարեկացիին, որոնք Աստուծոյ լեզուն կը խօսէին. հայերէն կը խօսէին

Քաղաքին փլփլած ու հրդեհուած տեսարանը Տանդէի «Դժոխք»ն էր: Աղբիւրներուն մշտավազ ջուրերը ցամքած էին:

Ծնունդը կը մօտենա՜ր: «Վա՜յ պիւլպիւլին որ վաթան չունի»:

Գիւղէն քաղաք կ'իջնեմ: Աշխատանքի անիւը կը դառնայ: Բայց, բայց իմ հոգիս կը մսի՜: Սրտիկս արցունք կուլայ: Ու ես կը թափառիմ քաղաքի շուկային վրայ, հանդիպելու ծանօթ մէկուն:

Վիզս ծռած սպասեցի հացագործի խանութի մը առջեւ: Ոչ ոք երեսս նայեցաւ:

Այս աշխարհը որքա՜ն «զալըմ» է եղեր, Աստուա՜ծ իմ:

Ու ահա դարձեալ տաճարին մօտ եմ. ու պահ մը կը դիտեմ դարաւոր գմբէթը, թեւերը երկինք բարձրացուցած, կարծես ծունկի եկած կ'աղօթէ՜: Որո՞ւն կ'աղօթէ:

Տաճարին շուրջ, պատերուն մօտ լկտիներ ու ստահակներ, ու ես անօթի փորով կը հեռանամ դէպի շուկան, ուր ինքզինքը պատուելու աստիճան մէկը կը պոռայ.— «Պիւչքուն — էքմէ՛ք — խըլա՛ս — էքմէք»: Կը տեսնեմ մարդը, որ կռնակ դարձուցած է ինծի. ու ես անմիջապէս հաց մը կը գողնամ ու ծոցս կը խօթեմ: Ծունկերս կը սկսին դողդղալ: Սիրտս կը բաբախէ, ու ես կը հեռանամ շուկայէն:

Այդ օրը իմ փորս կշտացաւ: Կ'ուզէի տաճար մտնել եւ ծունկ մը աղօթք ընել՝ իմ գողութեա՛նս համար, իմ մեղքերո՛ւս համար, իմ Հա՛յ ըլլալուս համար:

Մա՛յր իմ, մա՛յր իմ, դուն մշտաժպիտ մայր,

Հայ ըլլալն ալ հերոսութի՜ւն է եղեր:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ «Ճորճէ Էնեսքու» Ֆիլհարմոնիայի առաջին ջութակահար Վարուժան Գոզիկեան, Նոյ. 27ին, տեղական ձայնասփիւռէն մեկնաբանած է Ֆրից Քրայսլըրի Մանրանկարները, իսկ Նոյ. 30ին՝ հեռատեսիլէն, մեկնաբանած է Պրամսի ջութակի եւ դաշնակի Գ. սոնաթը, ընկերակցութեամբ դաշնակահար Վալենթին Կէորկիուի:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Նոյ. 28ին, ներկայացուած է «Վարդանանք» թատերախաղը, կազմակերպութեամբ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթ. Հաստատութեան: Ս. Բիւրատի «Վարդանանք»ի հետեւողութեամբ թատերախաղը պատրաստած է դերուսոյց Գիսակ Վրդ. Մուրատեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՇՈՒԱՐԿՈՒՄ

Խորհ. Միութեան Նախարարներու Խորհուրդի Յունիս 9ի որոշումով երկրին անասուններուն հաշուարկումը պիտի կատարուի Յունուար մէկին դրութեամբ: Հաշուարկումը, որուն ենթակայ կ'ըլլան մեծ եղջերաւոր անասունները, խոզերը, ոչխարները, այծերը, ձիերը, ուղտերը, էշերը եւ ջորիները, պիտի կատարուի Յունուար 1էն 10: Ներկայ տարուան Դեկտեմբեր 31ի գիշերուան ժամը 12էն ետք Պետութեան ծախուած եւ շուկայ հանուած մորթուած կամ ոչ անասունները հաշուարկումին ենթակայ կը դառնան: Այդ ժամէն ետք ծնած մատղաշները հաշիւէն դուրս կը մնան: Հաշուարկումին ենթակայ կ'ըլլան նոյնպէս ճագարներն ու մեղուները:

Հայաստանի կեդր. վիճակագրութեան վարչութեան պետին տեղակալը՝ Գ. Մելքումեան այս առթիւ յիշեցուցած է «Սով. Հայաստան» օրաթերթին մէջ, թէ օրէնքի խախտում եւ, հետեւաբար, յանցանք կը նկատուին յաւելագրումներն ու այլ աղաւաղումները: Այս իմաստով որոշում մը հրապարակուած էր 1961 Մայիս 19ին, Խ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի եւ Նախարարներու Խորհուրդին կողմէ: Օրինազանցները կըրնան կորսնցնել իրենց պաշտօնները եւ ենթարկուիլ կուսակցական ու պետական շատ խիստ պատիժներու:

Հաշուարկումին նպատակն է, «երկրում անասնաբուծութեան յետագայ զարգացման պլանները կազմելու համար ըստ առանձին կատեգորիայի տնտեսութիւնների ստանալ անասունների գլխաքանակի, նրանց սեռա-հասակային խմբերի մասին ճշգրիտ տուեալներ»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (482)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՖՈՍՔԱՐԻ ՑԱՂԹԱԿԱՆ

Բոլոր կիները միացած անոր հետեւելով սկսան պոռալ.

— Ռոլան Քանտիանոն է, Ռոլան Քանտիանոն է... նորէն եկաւ...: Մեզ պիտի ազատէ:

Այս անունը ռումբի մը պէս պայթեցաւ ու ծուխի մը պէս տարածուեցաւ:

Ամէն կողմէ սկսան պոռչտալ.

— Ռոլան Քանտիանօ, ուժով Ռոլանը: Քառորդ ժամ չանցած, Ռոլան հրջապատուեցաւ խելացնոր ամբոխէ մը ուրկէ ձեռքեր երկարած էին իրեն:

Մանկամարդ աղջիկներ, որոնք լսած էին Ռոլանի եւ Լէոնորի սէրն ու արկածները սկսան արտասուել:

Ծերունի նաւազներ եւ նաւավարներ, որոնք ատենին Ռոլանը ծովուն վրայ պտըտցուցած էին եւ որոնց ափերով ոսկի տուած էր դքսորդին, սկսան լալահառաչ պոռալ.

— Ահա ուժով Ռոլանը: Վենետիկը ազատեցաւ:

Հազարաւոր ձեռքեր երկարած էին իրեն: Զայն տեսնելու, անոր մօտենալու համար իրար կը հրմշտկէին, իրար կը կոխկրտէին, իրար կը ճզմէին:

Բայց եւ այնպէս, դքսութեան պալատին ճամբան բաց էր իր առջեւ: Ուրախութեան կատաղի աղաղակներ, հեւհեւուն հառաչներ կը ժայթքէին բոլոր կուրծքերէն:

Իսկ հեռուն, Լիտոյի քարափին վրայ, պատերազմը կը շարունակուէր:

Եւ մարդիկ ճամբուն վրայ հանդիպած եկեղեցիները մտնելով զանգակներուն վրայ կը խոյանային եւ ահազանգը կը հնչեցնէին:

Ռոլան քառուղի մը հասաւ: Իր առջեւ չորս փողոցներ բացուեցան:

Ակնթարթի մը մէջ, խուժանը գինետուն մը մտնելով երկու պարապ տակառ դուրս գլորեց եւ ապա գինետան դուռը ծխնիներէն հանելով երկու տակառներուն վրայ զետեղեց: Յանպատրաստից, ամպիոն մը կառուցուեցաւ:

Հարիւրաւոր բազուկներ երկարեցան Ռոլանի կողմը, զայն բռնեցին եւ ամպիոնին վրայ հանեցին:

— Խօսէ, խօսէ, գոռացին կիները:

— Ռոլան, ազատէ մեզ, ազատէ մեզ, մռնչեցին այրերը:

Եւ իր մէկ նշանին վրայ, այդ խայտաբղէտ ամբոխը, կիներու, այրերու, աղջիկներու եւ երիտասարդներու այդ ծովածաւալ խուժանը, որ ովկէանոսի մը պէս մոլեգնած պահ մը առաջ կը մռնչէր, յանկարծ խաղաղեցաւ:

Խոր լռութիւն մը տիրեց:

Ռոլան հուժկու ձայնով մը հարցուց.

— Ստրո՞ւկ մնալ կ'ուզէք թէ ազատ ըլլալ:

— Ազատ ըլլալ, ազատ ըլլալ, մռնչեց ամբոխը ամպերու գոռալուն նմանող ահեղ ձայնով մը:

— Ձեր ազատութեան պահպանութիւնը ինծի յանձնել կ'ուզէ՞ք:

— Ազատութիւն, ազատութիւն, գոռաց ամբոխը:

— Հարցումներուս պատասխանը տըւէք, շարունակեց Ռոլան: Ձեր ազատութիւնը պաշտպանելու գործը ինծի ձգել կ'ուզէ՞ք:

— Այո, այո, Ռոլան: Դուն ես մեր դուքսը, Ուժով Ռոլան դուն ես ժողովուրդին դուքսը:

Այս պատասխանը տուաւ խուժանը:

Ռոլան նշան մը ընելով հասկցուց թէ՝ ժողովուրդին ընդունածը, ինքն ալ ընդունած էր:

Ահա Ռոլան Քանտիանոյի եւ Վենետիկի ժողովուրդին միջեւ այսպէս կնքուեցաւ միութեան դաշինքը:

Ռոլան վար իջաւ ամպիոնէն եւ ուղղուեցաւ դէպի դքսութեան պալատը:

Իսկ Լիտօ՝ կրակին մէջ էր:

. . . .

Այժմ ահա՝ թէ ինչ տեղի կ'ունենար ծովակալին զրահաւորին մէջ այն միջոցին երբ Ֆոսքարի եւ իր շքախումբը Լիտոյի քարափը կը մտնէին:

Այն վայրկեանին երբ Սքալապրինօ զրահաւորին մէջտեղի բացուածքին սանդուխէն վար իջնել սկսաւ, նաւուն մէջ ամէն ոք կը քնանար:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Ամանորի առթիւ "ՅԱՌԱՋ" կը նուիրեն

Պ. Ֆրանսուա Ֆրէնկեան Ծնունդի առթիւ վերամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ իր ծնողքին՝ Տէր եւ Տիկին Ն. Ֆրէնկեանի (Տէսին):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պետրոս Պայրամեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Վազգէն Զընարը 100 Ֆր. Կապ. Խաչին եւ 100 Կարմիր Խաչին, Տիկին Սիրվարդ Պալեան 50 Կապոյտ Խաչին եւ 50 Կարմիր Խաչին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

Réveillon

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻՆ

Մանշի ափերուն
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
օդափոխութեան կայանին մէջ
14, Սէնթ Օնորին-տէ-Փէրթ
Մեկնում Յունուար 6, Ուրբաթ
ժամը 17ին
ժամադրավայր Սքուար Մոնթոլոն
Վերադարձ, Յունուար 8, Կիրակի,
ժամը 22-23
Excursions : La Suisse Normande
Les Roches du Ham
La Laiterie ELLE-et-VIRE
Կարմիր Խաչուհիներու ամանորեան սովորական հիւրասիրութիւն եւ հաճելի անակնկալներ
Արձանագրուիլ Կարմիր Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել 985-36-53 եւ 738-35-74
Ծախքերու մասնակցութիւն

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ՇԱԲԱԹ, ԴԵԿՏ. 24
ժամը 17ին Ս. Ծնունդի Ճրագալոյցի ժամերգութիւն, ժամը 18ին Հայրապետական պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 25
ժամը 11ին Ս. Ծնունդի ձայնաւոր պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1, 1978
ժամը 11ին Կաղանդի պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8
ժամը 11ին Հայրապետական պատարագ եւ Մկրտութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, Դեկտ. 25 ժամը 17.30ին Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն հայկական յայտագիր՝

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՀԵՏ (Ա. մաս)

Բ. Մասը՝ Յունուար 8, նոյն ժամուն (17.30էն 18.30):

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը, մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 8ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 14.30ին, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

Կը հրաւիրուին բոլոր կազմակերպութիւնները եւ ծնողքները անխտիր:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

1926 — ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԿԻՍԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ — 1977

Կը շնորհաւորէ իր յարգոյ բարեկամ եւ յաճախորդներուն Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը, եւ այս առթիւ կը յիշեցնէ թէ, այս տարի եւս ճոխ պտուղներու, մրգերու, անուշեղէններու եւ ըմպելիներու այլազան տեսակներով պատրաստ է սպասարկելու եւ զարդարելու Ամանորի իրենց սեղանները:

N. NIGOGHOSSIAN

121, Ave. Henri-Barbusse — 95400 Arnouville - les - Gonesse
Tél. : 985-04-46

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳԱՏՕՆ

31 Դեկտեմբեր ժամը 22էն սկսեալ

Réveillon du Jour de l'An

à la Maison de la Culture Arméniene de Marseille, 31 Décembre à partir de 22 h. jusqu'à l'aube

Menu de Réveillon — Orchestre — Cotillons — Ambiance — Danses Arméniennes

PRIX 150 F.

Réservez vos tables dès à présent en téléphonant à la M.C.A. 50-15-09 (tous les jours)

ՏԻՐԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ճաշարաններ

PIZZA OSKIAN — *ընդարձակ սրահով, յարմար խմբական խրախճանքներու եւ ընկերական հաւաքոյթներու:*
139, rue St. Honoré Paris 1er tél. 260 23 80

ILE DE CRETE — *հայկական եւ յունական խոհանոց*
10, rue Mouffetard Paris 5e tél. 326 31 37

ARCHE DE NOE
42, rue Descartes Paris 5e tél. 329 68 83

Խանութներ — *արեւելեան ուտեստեղէններու*

ՏԻՐԱՆ Ա. 26, rue de Trévise Paris 9e
tél. 770 38 63

ՏԻՐԱՆ Բ. 18, rue de Chabrol Paris 10e
tél. 770 26 55/6

Ծանօթ. Տիրան Բ. իր դռները բացաւ Նոյեմբեր 7ին Հաստատութիւնը՝ որ միակ ներածողն է կրետական գինիներու, իր յարգոյ յաճախորդներուն մէկ շիշ կրետական գինի կը նուիրէ առաջին գնումին:

Réveillon de Noël

Organisé par le NOR SEROUND de Paris
Samedi, 24 Décembre, de 21 h. à l'aube
AMBIANCE ET BUFFETS ARMENIENS — COTILLONS
venez nombreux
Maison de la Culture Arménienne, 17 Rue Bleue, 75009 Paris
Participation 50 F.

PAQUES à JERUSALEM

du 29 Avril au 6 Mai 1978

— Excursions et visite de JERUSALEM
— GALILEE (NAZARETH, TIBERIADE, HAIFA, ST-JEAN D'ACRE CESAREE, CAPHARNAUM)
— *Réception par le Patriarcat Arménien de JERUSALEM*
— *Messe de PAQUES en la Cathédrale arménienne de JERUSALEM*
— *Rencontre avec la communauté arménienne de JERUSALEM*

et bien sûr l'animation de :
MARTEN YORGANTZ
Dans un répertoire de chansons arméniennes et internationales.

Voyage Culturel en Arménie

Nouvelle formule :
en plus des excursions classiques (ETCHMIADZINE, SARDARABAD, GARNI, KEGHART) et...
Découverte des provinces nord de l'ARMENIE : KIROVAGAN, HAGHPAT, SANAHIN, ODZOUN, etc...
et trois jours à TBILISSI, ancienne capitale intellectuelle arménienne

calendrier des départs

20 MARS	21 AOUT
08 AVRIL	02 SEPTEMBRE
17 JUIN	16 SEPTEMBRE
13 JUILLET	30 SEPTEMBRE
05 AOUT	28 OCTOBRE
	23 DECEMBRE

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz
6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67 (licence A 946
A LYON
MAGUY KALOUSTIAN
OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot, 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
27
MARDI
27 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 — 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա — Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման — Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.017

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

53e ANNÉE — N° 14.017

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԵՑՑԷ՛ ՇԱՌԼՕ

Նախ մանուկները զինքը սիրեցին, գուցէ անոր համար որ կը խնդացնէր զիրենք: Լայն տաբատը, մըլոն գլխարկը, նեղ վենթոն ու անպակաս գաւազանը տիպար մը ստեղծած էին, որ մնաց, նոյնիսկ երբ Չէփլին օրին մէկը որոշեց զայն սպաննել: Խնդացնելը, պարզ է, աւելի դըժուար է և ընդհանրապէս ձեւ մըն է միայն քօղարկելու համար տխուր բաներ: Եւ Մոլիէռէն Շառլօ նորութիւն չկայ այդ ուղղութեամբ:

Ծիծաղելին ուրիշ բան չէ քան ողբերգականը: Եւ հիւմուրը կը ծառայէ միայն պարտկելու զգայուն հոգիներու յուսահատութիւնը: Մոլիէռէն Շառլօ, անոնք որ աւելի քան ուրիշներ հասկցած են այդ ճշմարտութիւնը, կրցած են, երբ տաղանդ ունէին ժպտեցնել մարդը իր իսկ ողբերգութեան վրայ, որպէսզի ան մոռնայ որ պէտք է լալ: Նախ մանուկները սիրեցին զինքը որովհետեւ նաեւ աւելի մօտ էր անոնց հոգիին: Չափահասները շատ չեն սիրեր երբ ճշմարտութիւնը կը պարզուի այդքան մերկ բայց մանուկը չի քաշուիր կուշտ-կուշտ խնդալէ: Պարտկելիք բան չունի: Դեռ կեղծաւոր չէ:

Բացառիկ դէմք մը, որ կատակն ըրաւ նոյնիսկ Ծնունդի գիշեր մը մեռնելու, անջնջելի դրոշմը դրաւ շարժարուեստին վրայ: Իր միակ քաղաքականութիւնը եղաւ՝ հաւատալ մարդուն առանց սակայն խուսափելու զայն ներկայացնելէ իր բոլոր տկարութեանց ընդմէջէն: Ընկերային հարցերը շօշափեց, նախզգաց դրամին ու արդիականութեան բերած վնասները կեանքի եւ դարձաւ Մարգարէն, որու մարդիկ չհաւատացին: 1940ին իսկ ներկայացուց «Մենատէրը» բայց ոչ ոք լուրջի առաւ Հիթլէրի այս սաթիրը ու մարդկութիւնը շարունակեց իր երթը դէպի այն կեանքը, ուրկէ օրէ օր պիտի բացակէին արդար ու սովորական բաները ու մանաւանդ՝ երազն ու բաւասահեղծութիւնը:

Փարիզի բովանդակ մամուլին մէջ, հաւանաբար Լիպերասիոնն է, որ կրցած է ամենէն յաջող «առաջինը»: Արդարեւ թերթը կը ներկայացնէ, հսկայ նկարի մը վրայ Շառլոյի ծանօթ հագուստներն ու գաւազանը: Կը բացակայի միայն ինքը՝ Շառլօ: Որեւէ տող աւելորդ կը դառնայ:

Ըսին թէ մարդը սակայն չէր համապատասխաներ գործին: Հաւանաբար եւ զարմանալի ալ բան չկայ: Հազուագիւտ է երբ մարդն ու գործը կը նոյնանան պարզելու համար նոյն նկարագիրը: Իր ֆիլմերուն աղքատ, Թափառական, ազնիւ ու բանաստեղծ անոյշ մարդը ոչ մէկ կապ ունի անշուշտ Զուիցերիոյ մեծահարուստ եւ ուրեմն կծծի կալուածատիրոջ հետ: Ոմանք կը փորձեն բացատրել յիշելով թէ անօթի եղած է եւ գուցէ…: Գուցէ, բայց աւելի ճիշդ է թերեւս չմոռնալ որ մարդը ի վերջոյ ուրիշ բան չէ քան հոպիտ մը: Ինչպէս էր ինքը՝ Չէփլին, սա տարբերութեամբ որ գիտակից էր ատոր եւ ոչ միայն չէր ուրանար այլ եւ կը հպարտանար: Եւ ատով ալ դէն կը դառնար մեծ:

Կեցցէ՛ Շառլօ:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵԿԻՆ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՀՈՂԻ ՎՐԱՅ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԲԵՐԱԾ ՅՈՅՍԸ

———o———

Իսմայիլիայի ընդունելութիւնը չէր նըմաներ Իսրայէլի ըրած ընդունելութեան երբ Սատաթ ոտքը կը դնէր Երուսաղէմի հողին վրայ: Բայց եւ այնպէս մթնոլորտը ջերմ է, օրերէ ի վեր Եգիպտոսի ժողովուրդը խանդավառ է ու շէնքերը զարդարուած երկու թշնամի երկիրներու դրօշակներով: Մենահէմ Պեկինի պատուիրակութեան մէջ է նաեւ Մոշէ Տայեան: Թռանններով է որ օդակայանէն Սատաթի ապարանքը կը հասնի իսրայելեան պատուիրակութիւնը: Ողջագուրումը մըտերիմ է՝ «բարե՛ւ Մենահէմ», «բարե՛ւ Անուար», «տունէն ի՞նչպէս են», «Տիկին Պեկին քիչ մը հարբուխ է», եւայլն…:

Երկուշաբթի առտու միայն յայտնի պիտի ըլլար այս տեսակցութեան տուած արդիւնքը: Նախապէս կ'ըսուէր թէ Պեկին պիտի վերադառնար Կիրակի իրիկուն իսկ, բայց երկարաձգեց իր այցելութիւնը: Յոյս մը ծագած է անապատին դուռներուն առջեւ բայց ոչինչ դիւրին է եւ չի բաւեր որ երկու հոգի խաղաղութիւն ուզեն երբ այդ խաղաղութիւնը ամէն մարդու գործին չի գար:

Շատերու համար Սատաթ Յուդա մըն է այսօր: Պաղեստինցիները շատ խիստ են եւ Պէյրութի մէջ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած են եւ Արաֆաթի շարժումն ալ երթալով տեղի տուած է «Մերժումի Ճակատ»ին: Մոսկուան ալ անշուշտ իւղ կը լեցնէ կրակին վրայ եւ չի վարանիր յայտարարելու, աւելի ճիշդ՝ ազդարարելու որ Մոսկուա չընդունիր որ ժընեւի ժողովը ծառայէ ծածկելու անջատ կարգադրութիւններ ի վնաս ամբողջական կարգադրութեան մը Մերձաւոր Արեւելք:

Պապը, սակայն, զօրավիգ կը կենայ Թափուած ջանքերուն:

×

ՉԷՓԼԻՆԻ ՄԱՀԸ

Ծնունդի վաղ առաւօտեան, 4ին մօտ է որ մեռաւ Սըր Չէրլիզ Սփէնսըր Չէփլին, 88 տարեկանին, շրջապատուած իր ընտանիքով՝ կինն ու եօթը զաւակ, միայն Ժերալտին կը բացակայէր:

Ծնած Լոնտոն, ան որ պիտի դառնար անմահ Շառլօն, զաւակն էր դերասան-երգիչ ծնողքի մը, որ կ'ապրէր թշուառ թաղամաս մը: Այդ պայմաններուն մէջ է որ երախան վեցուկէս տարեկանին բեմ պիտի բարձրանար, պարելու համար մանկական պարախումբի մը մէջ:

Յաջորդաբար զանազան աշխատանքներ ընելէ ետք է, որ իր առաջին դերը կուտայ իրեն Մաք Սենէթ: Առաջին ֆիլմը լոյս աշխարհ կուգայ 1914ին եւ կը կոչուի «Ապրուստը շահելու համար»: Անկէ ետք սակայն, պիտի ստեղծէ Շառլօն եւ յաջորդաբար Շարլօ հրշէջ, Շառլօ եւ կոմսը, Թափառականը եւայլն իր հռչակը

Օթէլ Պոնին աւերակներէ փրկուած կամ… լուրեր ազգային տունէն

———o———

«ՄՈՆՏ»ի (Ուրբաթի թիւ) 32րդ էջի վրայ փոքրիկ լուր մը, որ մասնաւոր ուշադրութիւն չի գրաւեր: Հոն գրուած է.— « Պոնի Օթէլը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, 9րդ Թաղամասին մէջ պիտի վերանորոգուի: Նոր-դասական այս խիստ գեղեցիկ շէնքը, դասաւորուած 1976 Ապրիլ 8էն ի վեր, լքուած մնացած էր, երբ տէրը մերժելով մասնակցիլ իր վերականգնումին հակառակ 1977 Մարտ 2ի միզ անտրմէօրի մը: Հրաման մը եղաւ որ Թոյլ կուտայ «Ֆրանսայի շէնքերու պահպանման» լիազօրած ձեռնարկութեանց մտնել եւ հարկ եղած աշխատանքները տանիլ…: Պոնի Օթէլը, շինուած 1826ին տը Ժոլի ճարտարապետին կողմէ հիմնովին պիտի նորոգուի եւ կարգի դրուի, ընդունելու համար, ըստ վերջին լուրերուն 9րդ Թաղամասէն կախում ունեցող մշակութային սպասարկութիւնները»:

Մեր ընթերցողները հասկցան անշուշտ որ խնդրոյ առարկան է մեր «Հռչակաւոր Ազգ. Տունը» որմէ շատոնց է լուր չկար… Գալով մեզի նոր բան չունինք ըսելիք, արդէն ըսելիք ալ չկայ:

pիտի ապահովէն: Երբ խօսուն ժապաւէնը կը ծնի, Շառլօ դէմ է բայց քիչ-քիչ կը համակերպի եւ 1930ին կ'իրագործէ «Քաղաքին լոյսերը» թէեւ ոչ-խօսուն, բայց երաժշտութեան ընկերակցութեամբ: Յետոյ «Արդի ժամանակները» ուր միայն մեքենաները կը «խօսին», Մենատէրը, Պ. Վեռտու եւայլն, եւայլն:

Անգլիոյ Թագուհին 1975ին զինքը դարձուց «ասպետ»: Դժուարութիւններ ունեցաւ Միացեալ Նահանգներու հետ Բ. աշխարհամարտի վաղորդայնին «հակամերիկեան» գործունէութեան ամբաստանութեամբ (Մք-Քարթիի շրջան) ու վերջնապէս հաստատուեցաւ Զուիցերիա: Ինք կ'ըսէր «Կը հաւատամ մարդուն, այս է իմ ամբողջ քաղաքականութիւնս: Համայնավար չեմ, խաղաղապաշտ եմ: Միշտ հոպիտ մը եղած եմ եւ միշտ կը մնամ հոպիտ մը: Ատիկա զիս քաղաքագէտներէն շատ աւելի վեր կը դասէր:

Ամուսնացած էր չորս անգամ, իր վերջին կինն էր՝ Ունա Օ'Նէյլ, իրմէ 35 տարի երիտասարդ, որմէ ունեցաւ ութ զաւակ եւ որ այսօր իր այրին է:

Մտերիմ շրջանակի մէջ է որ կը կատարուի իր Թաղումը, Երեքշաբթի օր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷԻ « երկրորդական ընակութեան » վրայ յարձակում եղած է Ծնունդի գիշերը: Մառշէ եղած է դուրս, որսի հրացանով եւ հրամայած յարձակողներուն որ հեռանան բայց քիչ ետք կըրկին եկած են եւ կրակ բացած: Ըստ երեւոյթին կրնայ մահափորձ ալ ըլլալ: Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին եւ համայնավար պարագլուխին համար քաղաքական կանխամտածեալ եղեռնափորձ մըն է, ֆաշիստի գործ:

ՊԱՊԸ Ծննդեան իր պատգամին մէջ, աւելի քան երբեք խաղաղութեան մասին խօսեցաւ, տալէ առաջ իր օրհնութիւնը ուռպի էթ օռպի: Հակառակ իր 80 տարիներուն եւ սուր արթրոզին, Պօղոս Զ. ուզած էր թէ՛ կէս գիշերին եւ թէ առաւօտեան ինք պատարագել:

ՓԱՐԻԶԻ հռչակաւոր գիշերաբոյնը՝ Ռասպուտին զօրաւոր պայթումի մը զոհ գնաց Ծնունդի առաւօտը երբ նոր կը փակէր առաւօտեան ժամը 5ի մօտ: Լայն տարածութեան մը վրայ, Ռիւ Պասանօէն Շան զ'Էլիզէ զանազան շէնքերու եւ հաստատութեանց ապակիները ջարդուփշուր եղած են:

ՏՈՐՈՆԹՕ.- ՏԻԿԻՆ Վ. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ

«Հայրենիք»ի Դեկտ. 16ի թիւէն ցաւով կ'իմանանք թէ Դեկտ. 14ին, Ուաթըր-Թաունի իր բնակարանին մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Վերժին Խաթանասեան: Ողբացեալը ծնած էր 1897ին Տիգրանակերտ, ամուսնացած էր մեր երէց ընկերոջ՝ Բժ. Երուանդ Խաթանասեանի հետ եւ Գահիրէէն Պոսթըն, մինչեւ իր վերջին տարիներու առողջական վիճակի վատթարացումը, նուիրումով իր մասնակցութիւնը բերած է հանրային թէ մշակութային մեր կեանքին, մանաւանդ Հ. Օ. Մ.ի մէջ:

Տիկին Խաթանասեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Դեկտ. 17ին:

Մեր ցաւակցութիւնները Տոքթ. Ե. Խաթանասեանի եւ զաւակներուն ինչպէս նաեւ Տիկին Ն. Զատրճեանի (Փարիզ):

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԿԱՐԻՉ ԿԱՐՕ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Երեւանի Արուեստի Աշխատողներու տան մէջ տեղի ունեցած է նկարիչ Կարօ Մինասեանի յիշատակին նուիրուած երեկոյթ մը, Նկարիչներու Միութեան եւ Թատերական Ընկերութեան կազմակերպութեամբ: Խորհրդահայ կերպարուեստի պատմութեան մէջ իր յատուկ տեղը ունի Կարօ Մինասեան, որ մեծ նպաստ բերած է Թատերական նկարչութեան զարգացման եւ երիտասարդ վարիչներ դաստիարակելու գործին մէջ: Տակաւին ուսանող Լենինգրադի Գեղարուեստից Ակադեմիայի, 1937ին ան՝ Լեւոն Քալանթարի հետ, Լենինականի մէջ բեմադրած է Շէյքսփիրի «Վենետիկի վաճառականը»: Յետագային Կարօ Մինասեան կարգ մը բեմադրութիւններ ձեւաւորած է Երեւանի եւ Լենինականի Թատրոններուն մէջ: Դասախօս էր Երեւանի գեղարուեստա-Թատերական հիմնարկութեան եւ իր նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած է կերպարուեստի բաժին մը Արովեան մանկավարժական հիմնարկութեան մէջ:

×

Բ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ԼԻՏՎԻՈՅ ՄԷՋ

Լիտվիոյ շարժարուեստագէտներու Միութեան, շարժարնկարներու, ակումբներու մէջ շաբաթ մը ցուցադրուած են բեմադրիչ Բագրատ Յովհաննիսեանի «Հընձան» եւ «Աշնան արեւ» ժապաւէնները: Հայ բեմադիրը իր շարժանկարներու ցուցադրութեանց առիթով հանդիպում ունեցած է հանդիսականներու հետ եւ խօսած իր ստեղծագործական ծրագիրներու մասին: Տեղական մամուլը բարձր գնահատած է Բագրատ Յովհաննիսեանի արուեստը:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿ

« Ամենագեղեցիկ բանաստեղծութիւններ » մատենաշարով լոյս տեսաւ հայ միջնադարեան բանաստեղծութեան անմահ ներկայացուցիչներէն մէկուն՝ Նահապետ Քուչակի տաղերու գիրքը, որ ռումաներէն թարգմանած են Ռումանիոյ անուանի բանաստեղծներ Վիկտոր Տուլպուրէն եւ Տան Տեշլու։ Անոնք երկուքն ալ Ռումանիոյ պետական մրցանակի դափնեկիրներ են։ Յառաջաբանի հեղինակն է բանաստեղծ Տան Տեշլիու, որ Հայ է։

Քուչակէն որոշ թիւով տաղեր առաջին անգամ ռումաներէն տող առ տող թարգմանութեամբ լոյս տեսած են 1922ին Պուքրէշի մէջ՝ « Հայ քնարերգութիւնից » հատորին մէջ, որ հրատարակուած է Ակադ. Վասիլէ Պրոտանի կողմէ հովանաւորուող « Համաշխարհային գրականութիւն » մատենաշարով եւ « Ազգային մըշակոյթ » հրատարակչութեամբ։ Առաջին թարգմանութիւնները կատարած էին Միրչեա Գէորգիու եւ հնագէտ, պատմաբան, դոքթէօր – փրոֆեսէօր Գրիգոր Աւագեան։

Քուչակի ռումաներէն ներկայ թարգմանութեան յառաջաբանին մէջ թէեւ նախ կը նշուի, որ աշխարհի մեծագոյն քնարերգուներէն մէկուն՝ Նահապետ Քուչակի կեանքը կը մնայ մշուշով պարուրուած, բայց քիչ անգին փորձ կը կատարուի ուրուագծելու ԺԸ. դարուն Հայաստանի Վան գաւառի Խառակոնիս բնակավայրին մէջ ծնած Քուչակ անունը կրող բանաստեղծի կեանքը։ Յառաջաբանի հեղինակը, նշելով այն մասին, որ ըստ կարգ մը հետազօտողներու եւ ի մասնաւորի ըստ Արշակ Չօպանեանի, որու գործը գլխաւոր աղբիւր հանդիսացած է ներկայ աշխատութեան համար, յիշեալ Քուչակը կըրնար հեղինակը ըլլալ հռչակաւոր սիրային տաղերու, կ'ըսէ նաեւ, որ վերջիններուս լեզուն եւ պատկերները կը կրեն Ակնայ ժողովրդական երգերու ազդեցութիւնը։ Վերջաւորութեան կ'եզրակացուի, որ անոր, ինչպէս եւ հանճարեղ բոլոր արուեստագէտներու արուեստի մեծագոյն դաստիարակն ու վարպետը եղած է ժողովրդական ստեղծագործութիւնը։

Խօսելով Քուչակի ստեղծած խոհական, պանդխտութեան եւ սիրային երգերու մասին, Տեշլիու կը գրէ, որ այս վերջիններուն մէջ է որ յատկապէս կը փայլի Քուչակի հանճարը, որ եւ հայ քնարերգուն կը մօտեցնէ համաշխարհային սիրերգութեան ոլորտներուն, միաժամանակ հաղորդելով անոր բանաստեղծութեան շատ այժմէական յատկանիշ մը, որ եւ սիրերգութեան մէջ անոր ունեցած առաւելութիւնն է։ Տեշլիու, վկայակոչելով Չօպանեանի կարծիքը, ըստ որու Քուչակ զուցէ նոյնքան հոյակապ է, որքան Օմար Խայեամ իր խոհական երգերուն մէջ, սակայն նոյն ատեն կ'արտայայտէ այն տեսակէտը, թէ Քուչակ իր զգացումի խորութեամբ և արտայայտչականութեամբ կը գերազանցէ այն ամէնը, զոր ստեղծած է պարսկական բանաստեղծութիւնը սիրային երգերու մէջ։ Տեշլիու կը նշէ նաեւ, որ, ի տարբերութիւն Հաֆէզի եւ Սաադիի, որոնք ազնուական նրբութեան տէր պալատական բանաստեղծներ էին, Քուչակ իր քնարը չի հնչեցներ պալատներու ոսկեայ գմբէթներու ներքեւ, այլ կը նախընտրէ հանդէս գալ կանաչ անտառներու անկիւններու մէջ, զորգամման չքնաղ ծաղիկներու մէջ եւ աստղազարդ երկնակամարի տակ։ Անոր երգը կը հնչէ հովիւներու կողմէ վառուած կրակներու մօտ եւ կամ ժողովրդական զուարճութիւններու ուրախ աղաղակներու մէջ։ Ան չի գովեր դեր իշխանները։ Միակ արքան, զոր ան կը փառաբանէ, սէրն է։

Յառաջաբանի շարունակութեան մէջ հեղինակը, մանաւորելով խօսքը Քուչակի պանդխտութեան երգերու վերաբերեալ, կը գրէ, որ թէեւ բանաստեղծին կեանքը անծանօթ մնացած է, սակայն անոր գրած վշտի եւ պայքարի շունչով բանաստեղծութիւնները կարելիութիւն կուտան զգալու արուեստագէտի ապրած մեծ ողբերգութիւնը, երբ ան ստիպուած էր իր հայրենիքին մէջ տիրող քաղաքական – ընկերային պայմաններու պատճառով հեռանալ սիրելի վայրերէն ու մարդոցմէ։ Տեշլիու նոյն ատեն նկատել կուտայ, որ հայ բնակչութիւնը Արեւմտեան Հայաստանի մէջ դարեր շարունակ անհաշտ պայքարած է ազատութեան համար, անվեհեր պաշտպանելով իր ազգային գոյութիւնը ճնշողներու դէմ։

Տեշլիու նշելէ ետք թէ Ռումանիոյ մէջ Քուչակի գործերը երկար ատեն անծանօթ մնացած են, բացառութեամբ տասնեակ տարիներ առաջ « Հայ քնարերգութիւնից » հատորին մէջ լոյս տեսած կարգ մը տող առ տող թարգմանութիւններու, կը նկատէ որ բանաստեղծին վերյայտնաբերումը եւ կամ, աւելի ճիշդ, իսկական Քուչակի յայտնաբերումը առաջին հերթին Վիկտոր Տուլպուրէի արժանիքն է, որ եւ ներկայ հրատարակչութեան նախաձեռնողն է։

Քուչակի նուիրուած ներկայ գրքոյկը բաղկացած է 120 էջէ եւ կը բովանդակէ անոր հարիւր տաղերը, որոնց առաջին յիսունը թարգմանած է Վիկտոր Տուլպուրէ, իսկ միւս յիսունը՝ Տան Տեշլիու։ Ներկայացուած բոլոր բանաստեղծութիւնները, ի տարբերութիւն հայերէն բընագիրներու ծանօթ հրատարակութիւններէ, ունին խորագիրներ. յիշենք՝ «Սիրոյ թաշունը», «Ոսկեայ ծառը», «Գովք», «Երնէկ նրան...», «Ցանկութիւն», «Մի ծաղիկ եւ խնձոր», «Ինչո՞ւ», «Խօսք մահուան հետ», «Սէրն ու գինին», «Ոսկեայ խորհուրդը», «Անմահութեան ջուրը», «Խոստովանանք» եւայլն։ Ցիշեալ խորագիրները առնուած են բանաստեղծութիւններու տարբեր տողերէն, ինչպէս նաեւ կ'արտայայտեն քառատողի բովանդակութեան իմաստը։ Քուչակի բանաստեղծութիւնները թարգմանուած են վարպետութեամբ եւ բանաստեղծօրէն։

ՍՈՒՐԷՆ ՔՈՒԼԱՆՃԵԱՆ

ՓՈՒՆՋ ՄԸ ԾԱՂԻԿԻ ՓՈԽԱՐԷՆ

ԸՆԿ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Իր կեանքի ընկերուհի, ողբացեալ Տիկին Զարուհիի մահուան առիթով)

Ի՛նչպէս չմտաբերել եւ չափսոսալ անցեալ ժամանակները, որ չուտով մոռացութեան կը տրուին. յիշատակի արժանի է ընկ. Սահակը, որ իբրեւ գործիչ կամ իբր շարքային, հակառակ իր վատառողջ կազմին, կը շրջէր գաղութէ գաղութ՝ մօտէն տեղեակ ըլլալու հայ կեանքին, գործունէութեան, իր խրախուսիչ ազնիւ ու խոնարհ վարմունքով յարգանքի կ'արժանանար բոլորէն։ Այս առթիւ յիշենք նաեւ ընկ. Խաչիկ Մկրտիչեանը, շաղուած միեւնոյն խմորով եւ գաղափարով, որ յաճախ կ'ըսէր.— Ընկերներ, ես ձեր խումբին կը պատկանիմ. սկիզբի երիտասարդութեանս տարիները ձեզ մօտ եղած եմ և Անտոքի մաս կազմած, եւ մինչեւ իր կեանքի վերջաւորութեան լաւ տարիները յատկացուց իր պաշտած կուսակցութեան։

×

Կը յիշեմ 1955 Դեկտ. 21 թուականն էր. ժողովի կանչուած էինք Վիէնի մէջ. ես եւ Մանուկը ներկայ եղանք. սրահը լեցուած էր ընկերներով. մէկը կար մեզի անծանօթ, տարիքը հազիւ վաթսունի մօտ. չէր խօսեր. բոլորիս կը նայէր բարի աչքերով։ Վերջապէս ընկ. Սահակ վերջ տուաւ մեր հետաքրքրութեան.
— Ընկերներ, ըսաւ, այսօր ձեզի պիտի ներկայացնեմ բոլորիդ սիրելի ընկեր մը, որ հետս բերած եմ. այս քովինս որ կը տեսնէք, Սողոմոն Թեհլիրեանն է։

Հրաշք չէինք սպասեր տեսնելու համայն Հայութեան պաշտելի արի զաւակներէն մէկը, որ 1921 Մարտ 15ին, Պերլինի մէջ գնդակը պարպեց մարդասպանի գանկին՝ այն կեղծ, ծպտեալ բոյնին, որ իր կուսակիցներու հետ գործադրեց Ապրիլեան Եղեռնը։ Նոյն մարդն է, նմանապէս, որ 1918 Մարտ 3ին, Ռուսիոյ հետ Թըրքահայաստանը թրքական հող հռչակելով, ստորագրեցին դաշինքը, որ սուգով պատեց բովանդակ Հայութիւնը եւ ուզեց դիակներու վրայ բարձրացնել իր փառքի աթոռը։

Յաջորդ իրիկուն, տօնական օր մը եղաւ Սէնթ Էթիէնի գաղութին համար։ Սրահը նեղ կուգար. բոլորը անձկանօք կը սպասէին տեսնելու եւ համբուրելու այն արդարութեան ձեռքը, որ անմեղ եւ անպաշտպան ժողովուրդի մը պատիւը վերականգնեց։

Ահա այսպէս Սահակները եւս առաջնորդուելով իրենց գաղափարի ուղիով, արթուն պահակները հանդիսացան, մնալով միշտ պատնէշին վրայ անխախտ կչիռով եւ հաւատքով։

Տարիներ վերջ բախտ ունեցայ Ֆրեզնոյի մէջ տեսնելու մեր հերոսին պեղեցիկ արձանը։ Արծուի կեցուածքով, գալարուած օձը ոտքերուն տակ որ Ամերիկայի Հայը բերաւ իր յարգանքի բաժինը հանդէպ անձնուէր Հայուն։

Այսօր ոչ եւս են սիրելի եւ պաշտելի ընկերները, իրենց ազնիւ եւ քաջ գործունէութեամբ արժանաւոր զաւակները դարձան Հայութեան։

ՆՇԱՆ ԱՑՏԱՊԻՐԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Փարիզի « Սամուէլ – Մուրատ » վարժարանի Ծնողաց Միութիւնը այս տարի եւս կազմակերպեց վարժարանին տօնածառի աւանդական հանդիսութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Դեկտեմբեր 17ին եւ որուն հրաւիրուած էր նաեւ Սերովբէ Արք. Մանուկեան։

Տօնածառը սկսաւ վարժարանի երգչախումբով, ճարտար ղեկավարութեամբը Պր. Գ. Եանպէկեանի եւ յաջողաբար երգուեցան Ծնունդը աւետող ծանօթ երգեր՝ հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ իտալերէն լեզուներով։ Տօնածառի մըթնոլորտը աստիճանաբար կը ջերմանար, մանաւանդ երբ սկսան խանդավառ նուագները երգէոնի վրայ վարժարանի ուսանողներէն Րաֆֆի Արապեանի կատարողութեամբ, որ ներկաներուն շատ յաջող ձեւով հրամցուց եւրոպական եւ հայկական կտորներ։ Ասոր անմիջապէս յաջորդեց վարժարանի նորակազմ պարախումբը, որ հակառակ կարճ ժամանակիջոցին, պարողներուն եւ պարուսոյց Տիկին Ալիս Պետրոսեանի մասնաւոր ջանքերուն, կրցան լաւագոյն ձեւով ներկայացնել «Նազպար», «Շուրջպար», «Գաղաչօք» եւ

(Շար. – 5)

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՆ

(ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

— Երթամ, ըսաւ ինքն իրեն, Փերիկ մայրիկին տունը. ան ամէն բան գիտէ։ Ան մայրն է եկող գացողին, աղքատին ու թշուառին, մանաւանդ քահանաներուն, սարկաւագներուն, դպիրներուն. իր միակ զաւակը արտասահման էր. քահանայ էր։

Ուսկի՞ց կը հասնէր ամէնուն բան մը տալու, իր աշխատանքը ոչինչ էր։ Գիշեր կամ առաւօտ կանուխ իր դրան մօտ թուղթի մը մէջ պլլուած միշտ բան մը կար։ Մէկ ձեռքով կ'առնէր միւս ձեռքով կուտար։

Որքան նման էր հին քրիստոնեայ նահատակներու մայրերուն, որոնք դահիճներուն ալ սարսափ կ'ազդէին։

— Երթամ, կրկնեց, Փերիկ մայրիկին. ան ամէն բան գիտէ անշուշտ, իրեն վազած են գիս փնտռելու համար։

Ուղղակի գարկաւ Երեւանեան հրապարակը, վախով չորս կողմը նայեցաւ մարդ իրեն կարեւորութիւն չէր տար. հետապնդող մը չկար։ Թերեւս այդ դրացի Աւետը սխալած էր։ Օրական հարիւրաւորներ կը ձերբակալէին, բայց իրեն մասին լուր մը չկար։ Ոչ ոք իրեն հետ խօսեցաւ. հարցուց թէ դուն ո՞վ ես, ո՞ւր կ'երթաս. ինչո՞ւ գետին կը նայիս։ Բռնեց կողմնակի ճամբաներ, ոչ բարեւ տուաւ, ոչ բարեւ առաւ. թող զինքը չտեսնեն։ Արդէն քահանայի հագուստ չունէր, պատառոտուն, մաշած եւ գունաթափ տաբատ մը ունէր, վրան աւելի գունաթափ վերնազգեստ մը։ Հասաւ կայարանի ճամբան, անկէ անդին գրեթէ բաց դաշտ էր։ Բաժան – բաժան եղած տուներ կային, պարտէզներ ունէին եւ Հայերուն կը պատկանէին։ Ո՞ւր կ'երթար այդ տեղերը։

Փերիկ մայրիկին տունը գոց դուռ ալ չունէր, քիչ մը զառիվայրի վրան էր։ Ականջ դրաւ դրան ծակէն, Պաւէլ Թոռնիկը ճնճղուկի պէս կը խօսէր, կնոջ ձայն կար. թերեւս աղուն մօր ձայնն էր։ Մեծ տարակոյսի մէջն ինկաւ՝ դուռը զարնել թէ չզարնել։ Տարակոյսը զինքն եռ մղեց. նորէն ականջ դրաւ կնոջ ձայնը օտարի էր։ Դուռը կամացուկ մը զարկաւ։ Փերիկ մայրիկը ուզեց ինքը բանալ տան դուռը. ճիշդ ալ էր. ժամանակը գէշ էր. ատիկա հարսին գործն էր։ Օտարական կինը աշխոյժ եղաւ. բացաւ դուռը եւ զարմացած գոչեց.

— Բա, Կարապետ հայր սուրբն է։

— Հրամմէ հայր սուրբ, ըսաւ Փերիկ, քու եւեւէդ ալ ինկած են այդ փողոցի լակոտները. քահանաներուն դէմ կռիւ կայ։ Անոնք կաթողիկէ, առաքելական կամ վրացի չեն նայիր։ Վրացի կղերն արդէն գլուղերը փախեր է։ Ամէնէն աւելի հայ քահանաներուն դէմ քէն ունին, անոնց ակռաները թունաւորուեր են, երբ թէ Մոսկուայէն հրահանգ եկած է քշել բոլոր հայ կղերը. կամ իրենց հաւատքը կ'ուրանան կամ Սիպիր կը վերջանան։

— Լսած էի մայրիկ, պատասխանեց հայ սուրբը, երեք օր է այդ տխուր լուրը գիս կը տանջէ։ Հայ կաթողիկէ քահանաները շատ են, հաւատացեալ են եւ չեմ կարծեր որ մէկ հատ ալ անոնց կողմը անցնի։

— Չէ Աստուած չընէ, ըսաւ Փերիկ մայրիկը։ Նստէ սա աթոռին վրայ։ Այս տիկինը Վառվառա կը կոչուի եկած է հետս լալու, որ իր մէկ հատիկ զաւակը անկրօններուն վոհմակին մէջն ինկած է — Աստուծոյ եւ իր պաշտօնեաներուն թշնամի եղած է։ Սուրբ Էջմիածին եկեղեցիին կը պատկանի. բայց ժամը ժամ է։ Աստուած հոն ալ կայ մեր եկեղեցիներուն մէջն ալ կայ։

— Այդպէս է, պատասխանեց տէր Կարապետ, բայց պզտիկ տարբերութեամբ։ Այդ անհաւատութեան չար ոգին պահքով եւ աղօթքով կ'անցնի, ըսաւ տէր Կարապետ։ Աղօթէ տիկին, որ Աստուած զաւակդ դուրս քաշէ այդ տիղմէն։

Տէր Կարապետ նստեցաւ խսիրէ աթոռին վրայ, գլուխը գետին կախեց. տըրտում էր, կարծես թէ վայրկեանէ վայրկեան կը սպասէր որ գային զինքը չղթայելու համար։ Լաւ է երկաթէ շղթան դաստակներուն քան սպասել շղթային։

Այլեւս որոշ գիտէր թէ պիտի գան զինքն ալ տանելու. կամաց – կամաց դիմադրութեան պատրաստուեցաւ։ Հիմա հոգին եւ նիւթը իրար դէմ ելած են։

— Էհ, նայինք թէ ով կը յաղթէ, ըսաւ ինքն իրեն, հոգին թէ մարմինը, հայ եկեղեցին թէ երէկուան իմաստունները։ Հազարաւոր նահատակներ ոտքի կ'ելլեն, եթէ Լուսաւորչի խաչերուն դպչին։ Թող գիս տանջեն, մեռցնեն, բայց յաղթանակը Խաչինն է։

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Կեդրոնականցիները Ապրիլ 29ին կը փակէին իրենց սիրելի ներշնչարանին 90-ամեակի հանդիսութիւնները, Մայր Հայրենիքի հայկական պանթէոնի մէջ Հրաչեայ Աճառեանի շիրիմին վրայ իրենց երախտագիտական զգացումները խորհըր-դանշող ծաղկեպսակի մը զետեղումով:

Նոյ. 5ին, Շէրաթոնի շքեղ սրահներուն մէջ, կը կազմակերպէին տարւոյն ամէնէն փայլուն ցայգապարահանդէսը:

Իսկ ամսոյս 11ին, վերջակէտը կը դնէին իրենց տարեկան ձեռնարկներուն, Եան'ց ակումբին մէջ, համախմբուած աւանդական ճաշասեղանին շուրջ, շրջապատուած բազմաթիւ համակիրներով:

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան ժրաջան նախագահը Պերճ Ճէզվէճեան, ողջունեալ ժամուն հաւաքոյթը կը բանար ըսելով որ ոչ մէկ Միութեան կամ անձնաւորութեան հրաւիրագիր ղրկուած էր, նկատի ունենալով, համակրելի եւ հիւրընկալ, բայց փոքր սրահին անպատեհութիւնները: Իր եւ վարչական ընկերներուն անունով կը յայտնէր սրտագին շնորհակալութիւններ կեդրոնականցիներուն որոնք եկած էին հաւաքաբար բաժակները բարձրացնել, այլ մանաւանդ համակիրներուն որոնց հոծ ներկայութիւնը քաջալերանք կը նկատէր ա՛լ աւելի եռանդով շարունակելու իրենց ազգանուէր գործունէութիւնը: Մասնաւոր շնորհակալութիւններ կը յայտնէր նաեւ Խաեանցիներուն, ինչպէս նաեւ Փարիզի կազմակերպութիւններուն, որոնք ներկայացուցիչներ ունէին սրահին մէջ:

Պերճ Ճէզվէճեան շնորհակալական այս խօսքերէն վերջ կ'աւելցնէր. «Ծանօթ է արդէն բոլոր Կեդրոնականցիներուն, ինչպէս նաեւ մեր յարգելի համակիր բարեկամներէն շատերուն որ Կեդրոնականցիներու օրը կը տօնենք ամէն տարի, Դեկտեմբերի Բ. Կիրակին, անփոփոխ կերպով, 1968էն ի վեր, յարաճուն խանդավառութեամբ: Իսկ Բաժակի Պահը նոյն օրուան ժամը 13.30ին:

Ինծի անծանօթ է Կեդրոնականցիին անունը որ յղացաւ այս գեղեցիկ միտքը, որ անխտիր կը խօսի բոլոր Կեդրոնականցիներու սրտին: Սակայն համոզուած եմ որ շնորհիւ Բաժակի Պահու նուիրական այս խորհուրդին, գոյացած է արդէն հաւաքական հոգեկան կապ մը աշխարհի բոլոր Կեդրոնականցիներուն միջեւ: Այսօր, ո՞ր Կեդրոնականցին, երախտագիտական զգացումներով պահ մը պիտի չփոխադրուի իր անցեալ օրերու վարժարանը, աշխարհի որ կէտին վրայ ալ գտնուի:

Ուրեմն, Կեդրոնականցիներ, դուք որ աս պահուս մտածումով փոխադրուած էք ձեր երբեմնի պատանեկան դրասեղաններուն առջեւ եւ դուք, յարգելի համակիրներ, որ կը բաժնէք մեր յուզումն ու ուրախութիւնը, պարպելէ առաջ բաժակները, կը խնդրեմ ձեզմէ մէկ վայրկեանի լռութեամբ յարգել յիշատակը Կեդրոնականի հիմնադիրներուն, կրթական վարիչներուն, դաստիարակներուն եւ սաներուն, որոնք առ յաւէտ բաժնուած են մեզմէ»:

Յարգանքի սրտայոյզ այս արտայայտութենէն վերջ, Միութեան նախագահը կ'առաջարկէր բաժակները բարձրացնել Կեդրոնականին եւ Կեդրոնականցիներուն կենացը եւ օրուան ղեկավարութիւնը կը յանձնէր Միութեան քարտուղար Վահան Նաւասարդեանի որ մօտաւորապէս մինչեւ ժամը 17 ձեռնհասութեամբ պիտի վարէր հանդիսութիւնները, Կեդրոնականցիներու վայել շուքով, բանալով նաեւ հանդէսին գեղարուեստական բաժինը ապրումով արտասանելով Սարմենի «Իմ հայրենի աղջիկները»:

Մինչ բաժակաճառերը կը շարունակուէին Լ. Զօրմիսեանի, Տ. Պալեանի, Հ. Գալֆայեանի, Ս. Սաղաթէլեանի եւ Վ. Կէօքճեանի ելոյթներով որոնք կը դրուատէին հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ ադամանդեայ տառերով արձանագրուած կեդրոնականը եւ մեր վերածնող հայրենիքը եւ կը յուզէին դպրոցաշինութեան հարցը, մէջ ընդ մէջ ապրումով կ'արտասանէին նաեւ Անահիտ Տէվրէնեան Թէքէեանէն, Պարգեւ Շամիկեան Սեւակէն եւ դերասան Նուրհան Մարգարեան Զօպանեանէն (ֆրանսերէն):

Վերջացած էր Կեդրոնականցիներու Օրուան այս շնորհաւորելի ձեռնարկը: Կարգը եկած էր Բեմասիրացին, զուարճացնել ներկաները որոնք կը փոխադրուէին ակումբին վերնատունը, իսկական Կըընիէտը Մոնմարթր մը:

Զարուհի Անտոնեան, Լիւսի Թօփալեան, Միհրան Անտոնեան, Փիէր Թէրզեան եւ Նուրհան Մարգարեան մօտաւորապէս երեք քառորդ ժամ անդադար կը խնդացնէին հասարակութիւնը, զաւեշտի մը a la française... խօսակցութիւններու մէկ արարով:

ՍԱՐԴ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ՝

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ).— Մարսէյլի յունական գաղութը որ կը հաշուէ շուրջ 8էն 10 հազար անդամներ, շնորհիւ անցեալ տարուան միաձնաբար սարքուած երեկոյթին, քայլ առ քայլ սկսաւ կազմակերպուիլ: Մէկ տարուան մէջ ան հաստատ հիմերը դրաւ կազմակերպական կառոյցի մը եւ այժմ լծուած է մշակութային եւ նաեւ քաղաքական աշխատանքներու, մանաւանդ Կիպրոսի հարցին շուրջ:

Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը բարեկամական, չըսելու համար առանձնաշնորհեալ, յարաբերութիւններ հաստատած է Յոյներու հետ, քանի շատ յաճախ անոնք ներկայ կ'ըլլան Մշակոյթի Տան ձեռնարկներուն, կ'օգտագործեն շէնքին սրահները, գրասենեակները իրենց ժողովական աշխատանքներուն համար:

Այսպէս, Շաբաթ, Դեկտեմբեր 10ին, տեղի ունեցաւ, այլեւս սովորութիւններու մէջ անցած, յունական երեկոն:

Արդարեւ շքեղ եւ յաջող երեկոյ մը:

Մեծ բազմութիւն, գեղեցիկ եւ ճոխ սեղաններ յունական եւ հայկական համադամ ճաշերով, յունական եւ հայկական երգեր, պարեր, երաժշտութիւն, այս ամբողջը զարդարուած սրահի մը մէջ, հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ մը կուտար այս երեկոյթին:

Կարօ Յովսէփեան, Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի անունով, բարի գալուստի խօսքեր արտասանեց եւ շեշտեց երկու գաղութներու միջեւ ծնունդ առած եւ բաւականաչափ զարգացած բարեկամութիւնը: Կարօ Յովսէփեան ընդգծեց նաեւ պատմական, աշխարհագրական եւ մշակութային եւ քաղաքական յարակցութիւնները Յոյներու եւ Հայերու միջեւ, մինչեւ իսկ որոշ նպատակներու համադրումը: Ապա, Մշակոյթի Տան ներկայացուցիչը ուրախութեամբ եւ գոհունակութեամբ յիշեց տուաւ որ Կիպրոսի Հանրապետութեան Բարեկամներու Միութեան, Մարսէյլի մասնաճիւղի հաստատման ժողովը տեղի ունեցաւ Մշակոյթի Տան մէջ:

Մէթր Ժորժ Ֆօթիատէս, յունական գաղութի նախագահը, իր շնորհակալութեան խօսքերէն յետոյ, շեշտը դրաւ Կիպրոսի Բարեկամներու Միութեան վրայ, որ մեծ վճռակամութեամբ սկսած է աշխատանքի: Նպատակն է ծանօթացնել աշխարհին յոյն – կիպրացիներու դժընդակ վիճակը, դատապարտելով Թուրքերուն անմարդկային արարքները, ոճիրները: Միութեան նպատակն ալ է նիւթապէս օգնել յոյն – կիպրացի գաղթականներուն որ կորսնցուցած են ամէն ինչ:

Այս քանի մը կարճ եւ լուրջ խօսքերը արդէլք չեղան որ տրամադրութիւնները մնան միշտ բարձր: Յունական պարախումբ մը նմոյշ մը ներկայացուց իրենց տոհմիկ պարերէն, եւ Մշակոյթի Տան Անի պարախումբը տուաւ փունջ մը հայկական պարերու: Նախապէս ներկաները դիտեցին ժապաւէն մը Յունաստանի վըրայ, տրամադրուած յունական Զբօսաշրջիկութեան գրասենեակին կողմէ:

Ապա մերթ յունական, մերթ հայկական եւ մերթ ալ եւրոպական եղանակներով, պարերով եւ խմբապարերով երեկոյթը շարունակուեցաւ մինչեւ վաղ առաւօտ:

Անկասկած գեղեցիկ նախաձեռնութիւն, որ արժանի է ամէն գնահատանքի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓԱՅՏԻ ՓՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՍՐԱՀ

Հայաստանի անտառային եւ փայտամշակման արդիւնաբերութեան նախարարութեան նախաձեռնութեամբ Երեւանի մէջ բացուած է փայտի փորագրութեան ցուցասրահ մը: Սրահը պիտի նպաստէ ժողովրդական արուեստներու զարգացման, փայտի մշակման եւ փայտի արուեստի ազգային աւանդութիւններու վերահաստատման: Հոն արհեստավարժ նկարիչ – քանդակագործներու աշխատանքներուն հետ կը ցուցադրուին նաեւ ժողովրդական սիրող վարպետներու գործերը՝ շուրջ 500 նմոյշ: Սրահը ունի ազգագրական բաժին, ուր ցուցադրուած են ԺԸ-ի. դարերու փայտեայ շերեփներ, դգալներ, սկահակներ, սխտոր ծեծողներ, տաշտակներ եւայլն:

«Շալախօ» պարերը: Ապա յուզիչ էր պահը, երբ կարգը եկաւ վարժարանի փոքրերուն, որոնք հայերէն, ֆրանսերէն եւ իտալերէն լեզուներով մանկական ոտանաւորներ ուղղեցին իրենց ծնողքներուն՝ անոնց տեղատարափ ծափերուն տակ: Ապա, յաջորդաբար հայերէն երգերով մթնոլորտը խանդավառեցին իրենց ջութակներով Յարութ եւ Վիգէն Դարբինեան (Յարդար), որուն յաջորդեց երգիչ Նորայր եւ հաճելի ձայնով ու հայրենի երգերով իսկապէս հմայեց ներկաները:

Եւ վերջապէս, այնքան սպասուած Կաղանդ պապուկը, որ կուգար «ձիւնածածկ լեռներէն», «Արարատ»էն, եւ փոքրիկներուն կը բաժնէր նուէրները: Հաճելի էր դիտել փոքրիկները, որոնք իրենց միամիտ ու անմեղ նայուածքներով կը դիտէին Կաղանդ պապան, հետաքրքրուած՝ թէ Կաղանդ պապան ի՞նչ նուէրներ պիտի տայ իրենց:

Պէտք է ըսել, որ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութիւնը եւ մասնաւորաբար տիկինները ճիգ չէին խնայած լաւագոյն ձեւով պատրաստելու եւ դասաւորելու օրուան հիւրասիրութիւնը: Նշմարելի էր տիկիններուն անթերի պատասխանատուութիւնը իրենց հաղորդական եւ ընտանի ժպիտներով, որոնց կ'օգնէին վարժարանի աշակերտները աշխոյժ ու միշտ համակրելի:

Հանդէսը կը փակէր վարժարանի տեսուչ վարդապետը, Հայր Սերովբէ Ագըլեան, բացատրելով ներկաներուն տօնածառի իրական բնոյթը, որ առիթ տուած էր հայկական ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծելու գաղութի ազգայիններուն, ծնողքներուն, ուսանողութեան եւ վարժարանի ուսուցիչներուն միջեւ: Ապա կը շնորհաւորէր բոլորին Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (483)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՖՈՍՔԱՐԻ ՑԱՂԹԱԿԱՆ

Տեղի ունենալիք դէպքերը զրահաւորին նաւաստիներուն տեղեկացնելու ժամանակը դեռ չէր եկած:

Սքալապրինօ առանց մէկէ մը նշմարուելու վար իջաւ:

Երկու կամրջակ իջնելէ յետոյ, վերջապէս առանց մարդու հանդիպելու զրահաւորին յատակը իջաւ:

Հոն, վստահ ըլլալով որ ոչ ոք պիտի կրնար զինքը գտնել, գրպանէն գողի լապտեր մը հանեց եւ նաւուն շտեմարանը տանելիք անցքը փնտռեց:

Կամրջակին մէջտեղը ամուր կերպով գոցուած ու հաստատուն փականքներով կղպուած կափուլ մը նշմարեց:

Ի՞նչպէս պիտի բանար այդ կափուլը:

Աչքը չորս կողմը պտըտցուց եւ անկիւն մը երկաթէ հաստ ձող մը նշմարելով խլեց զայն եւ իբր բանալի գործածելով, փականքները կոտրեց:

Կափուլը բացուեցաւ:

Սքալապրինօ ոտքը երկաթէ սանդուխին դնելով վար իջնելու պատրաստուած միջոցին գլուխին վրայէն տարօրինակ աղմուկ մը լսելով ականջները սրեց:

Խեղդուկ մրմունջներ, շղթաներու ճռնչիւններ եւ ցած ձայնով արձակուած հրամաններ կը լսուէին վերէն:

Ասոր վրայ, ձեռքի լապտերը մարեց, կափուլը գոցեց եւ յարկ մը եւս վեր ելլելով, աւելի մօտէն մտիկ ըրաւ ըսուածները:

Խօսակցութիւնը իրեն հասաւ: Նաւը կուշտին վրայ մէկ կողմ ծռելու փաստը դուշակել տուաւ իրեն թէ խարիսխները քաշուելու վրայ էին:

Այսպէս, ժամ մը մութին մէջ սպասելէ յետոյ, Սքալապրինօ յանկարծ ժպտեցաւ:

Ամէն բան հասկցած էր...:

Ասոր վրայ, կափուլին քով գառնալով բացաւ զայն եւ առանց վարանելու վար խորասուզուեցաւ:

Զրահաւորին ցուկին կողմը ինկող շտեմարանին մէջ տանիի մօտ վառօդով լեցուն տակառներ կային:

Այս շտեմարանները հաստատուն դըռներ ունէին որոնք մեծ խնամքով կղպուած էին:

Սքալապրինօ իր երկաթէ ձողովը կըղպանքները կոտրեց եւ երկու շտեմարաններն իրարու ետեւէ աչքէ անցուց:

Ոռլանի անբաժան ընկերոջ դոյնը քիչ մը նետած էր, բայց շատ հանդարտ կ'երեւէր:

Առանց հապճեպի կը գործէր, գիտակցաբար եւ մանրակրկիտ ճշդապահութեամբ:

Նախ վառօդով լեցուն տակառները իրարու քով բերաւ, յետոյ, կեդրոնի տակառին փորին վրայ դաշոյնով ծակ մը բացաւ, ուրկէ ափ մը վառօդ թափեցաւ դուրս:

Սքալապրինօ գրպանէն երկար պատրոյգ մը քաշեց:

— Մէկ վայրկեանէն աւելի չի տեւեր, մըլտաց ակռաներուն տակէն:

Յետոյ, պատրոյգին մէկ ծայրը վառօդի տակառին վրայ բացած ծակին մէջ զետեղելէ վերջ, քիչ մը հեռանալով, ձեռքի լապտերը բացաւ եւ պատրոյգին միւս ծայրը լապտերին բոցին մօտեցուց:

Ապա, ծունկի գալով սպասեց...:

. . . .

Յանկարծ, վերէն, կամրջակին վրայէն վայնասուն մը փրթաւ:

Քանի մը վայրկեան անցաւ:

Սքալապրինօ ծունկի եկած, լապտերը ձեռքը, մտիկ կ'ընէր:

Յանկարծ լռութիւն տիրեց, որուն յաջորդեց կտրուկ հրաման մը.

— Առաջ, դէպի ցամաք...

Ասոր վրայ, Սքալապրինօ պատրոյգին ծայրը բռնելով լապտերին բոցին մօտեցուց:

Պատրոյգը կրակ առնելով, բոցեղէն օձի մը պէս սկսաւ գետնին վրայ գալարուիլ:

Սքալապրինօ լապտերը հոն ձգելով ոտքի ելաւ:

— Երդում ըրի իրեն որ անձնապան պիտի չըլլամ, փսփսաց ակռաներուն տակէն:

Եւ առանց որեւէ հապճեպի, դանդաղ քայլերով սկսաւ վեր ելլել:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Ամանորի առթիւ "ՅԱՌԱՋ" կը նուիրեն

Մարսէյլէն, Տիկին Թագուհի Գրիգորեան, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Զապէլ Յովհաննէսեանի (Մարսէյլ-Սէն Լու) եւ Ամանորի առթիւ, Տիկին Թ. Գրիգորեան կը նուիրէ 100 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1, 1978

Ժամը 11ին Կաղանդի պատարագ։

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8

Ժամը 11ին Հայրապետական պատարագ եւ Մկրտութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

GRAND BAL du MARDI GRAS

Շաբաթ, 4 Փետր. ժամը 20էն մինչեւ արեւածագ

Ճաշի սպասարկում՝ ճիշդ ժամը 21ին

dans les salons de l'Hôtel MÉRIDIEN

81, Bld. GOUVION SAINT CYR, PARIS (17e)

Մասնակցութեամբ

ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ եւ իր ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ

Բացառիկ յայտագիր — Քոթիյոն

Մասնակցութիւն ճաշին՝ 200 ֆր.

Etudiants et moins de 25 ans : Entrée : 30 F. à partir de 23 h.

Այժմէն իսկ կրնաք ձեր սեղանները վերապահել, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւին.— 878-02-99

Chèques à l'ordre de C.C.P. 10 775 28 G PARIS

Le Perron

Restaurant

6, Rue Perronet — 75007 PARIS

Métro St. Germain des Près

Tél. : 548-62-97

un nouveau restaurant

Ouvert jusqu'à 2 heures du matin, fermé le Dimanche

Noël Arménien

Réveillon le 5 janvier

Direction Arménienne

Disques Vogue

La plus riche Collection de disques Arméniens

par LA CHORALE ARMENIENNE DE PARIS

sous la direction d'ARA BARTEVIAN

CLVLX 451 (Messe Komitas) — CLVLX. 454 et LVLX. 547

Trésors de la liturgie Arménienne

Cantique de Noël et de Paques

Volumes I et II

MUSIQUE POPULAIRE, CHANTS ET DANSES POUR CHŒUR et ORCHESTRE

CLVLX 516 Reflets d'Arménie — CLVLX 182 Le Caucase, LMD 30240 Légende d'Arménie.
CLVLX. 526 (Chants du Caucase et d'Arménie) — CLVLX. 527 Arméniene) CLVLX. 199 (Arménie) — SLVLX. 517 (Soirée Arménienne) — SLVLX. 409 (Le Thar) — LDM. 30152 (Chants romantiques) — LDM. 30211 (Danses) CLD. 714 et MC 20176 (œuvres symphoniques (Classiques) — SLD. 790 (Deux trios, pour piano, flûte, clarinette).

30 Cm Microsillon en Stéréo

(Prix 35,00 Frs) + port

Envoi contre remboursement

Disques Vogue : 14, Rue Petit Paris 75019, Tél. : 208-99-22

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳԱՏՕՆ

31 Դեկտեմբեր ժամը 22էն սկսեալ

Réveillon du Jour de l'An

à la Maison de la Culture Arméniene de Marseille, 31 Décembre à partir de 22 h. jusqu'à l'aube

Menu de Réveillon — Orchestre — Cotillons — Ambiance — Danses Arméniennes

PRIX 150 F.

Réservez vos tables dès à présent en téléphonant à la M.C.A. 50-15-09

(tous les jours)

CONCERT DE LA CHORALE « SIPAN - KOMITAS »

Le 9 Janvier, en l'église de Saint-Germain des Près

(Métro St-Germain des Près)

Organisé par RADIO - FRANCE

Programme : Chants liturgiques et d'influence liturgique

(Détails suivront)

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ՝ ՀԱՄԵՐԳ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 9

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Վ. Գրմզեանէ եւ զաւակներէն 500 ֆրանքի նուէրը, Պետրոս Պայրամեանի ցաւալի մահուան առթիւ և հետեւեալ նուէրները.— Պր. Հ. Զուլաքեան 500, Տիկ. Շ. Պետրոսեան 200, Տիկ. Գէորգեան եւ Պր. Պ. Ֆրէնկեան 100ական, Պր. Շիվանեան (Քանատա) 25 տոլար, Պր. Ժ. Փէշտիմալճեան 45 ֆր., Պր. Հոտաչեան 30, Տիկ. Պագըրճեան 50, Տէր եւ Տիկ. Պ. Քիւրքճեան 100 ֆր.։

Réveillon

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻՆ

Մանշի ափերուն

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

օդափոխութեան կայանին մէջ

14, Սէնթ Օնորին–տէ–Փէրթ

Մեկնում Յունուար 6, Ուրբաթ ժամը 17ին

Ժամադրավայր Սքուար Մոնթոլոն

Վերադարձ, Յունուար 8, Կիրակի, ժամը 22-23

Excursions : La Suisse Normande

Les Roches du Ham

La Laiterie ELLE-et-VIRE

Կարմիր Խաչուհիներու ամանորեան սովորական հիւրասիրութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Արձանագրուիլ Կարմիր Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել 985-36-53 եւ 738-35-74

Ծախքերու մասնակցութիւն

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Սաթենիկ Գասգատեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Պր. Գասգարեանէ (դպրոցին) 100 ֆր.։

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի, 100ական ֆր. Տիկ. Սիրանոյշ Թուֆանեան եւ Օհան Թուֆանեանէ Տոքթ. Թովմաս Մարտիրոսեանի վաղահաս մահուան տխուր առթիւ։

×

Պոլ. Օտոյի Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Ղարիպեան 50 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Ժան-Ժան Ղարիպեան 100, Պր. Աւետիս Ղարիպեան 50, Տէր եւ Տիկ. Ժամկոչեան իր զաւկին Հայկանոյշ Ժամկոչեանի եւ Կիի պսակին առթիւ 200, հանգուցեալ Վարդուհի Գլըճեանի մահուան յիշատակին Թաթարեան եւ Մատոյեան ընտանիք 40, Պր. Մեսճեան փոքրիկն Նաճարեանի մկրտութեան առթիւ 150: Հանգց. Գայանէ Գաբիկեանի մահուան առթիւ, այրի Տիկ. Բարիզ Արմաղանեան 10, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Մարտիրոսեան 20, Տէր եւ Տիկ. Ղազարոս Կիւլեան 20, Տէր եւ Տիկ. Արսէն Թէճիրեան 50, Տիկ. Հրանուշ 20, Տէր եւ Տիկ. Պոտիկեան 20, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Գաբիկեան եւ Պր. Սեպուհ Գաբիկեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Այվազեան եւ Տէր եւ Տիկ. Մարսէլ Կարապետեան 20ական, Տէր եւ Տիկ. Յակոբեան 50 ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկ. Գուլումեան (Տէր ողորմեայի առթիւ), Պետրոսեան (Տէր ողորմեայի առթիւ) 10ական, բարեպաշտուհի մը, նոյն առթիւ եւ Տիկ. Գասպարեան նոյն առթիւ 50ական, Տիկ. Վարդուհի Մաւանեանի հոգեհանգստին առթիւ՝ Պր. Ալթանեան Թագւոր 10, Պր. Գրիգոր Գըլըճեան 20, Տէր եւ Տիկ. Վաչէ Քէշիշեան 100, Տէր եւ Տիկ. Օհանեան 30, Տէր եւ Տիկ. Արամ Տէրտէրեան 50, Թարասքոնէն բարեպաշտուհի մը 80, Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Տօնիկեան 20: Տիկ. Նարդիկ Թորոսեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Պր. Միսաք Աւտոյեան եւ Պ. Սաղըրեան Վահրամ 50, Սարաճեան ընտանիք 50, Տիկ Մարգարեան Տէր ողորմեայի առթիւ 10, Տիկին Ազարեան նոյն առթիւ 20, Տիկ. Նազելի Շէրիկեան նոյն առթիւ 50, Պ. Գէորգ Հապէշեան, Տիկ. Վարդերեսեան նոյն առթիւ 20ական, Տիկ. Քալփաքճեան նոյն առթիւ 50, Տիկ. Տալտալեան նոյն առառթիւ 10, Տիկ. Անոյշ Գասգասեան նոյն թիւ 100, Տիկ. Ռոզ Գասապալեան նոյն առթիւ 15, Պ. Ղազար Տէրտէրեան նոյն առթիւ 10 ֆր.։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
28
MERCREDI
28 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

LE NUMERO 1,30 F

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.018
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.018

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՅՍԷՆ ԵՏՔ ՅՈՒՍԵՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՏԱԹԻ ԴԻՐՔԸ ԿԸ ՏԿԱՐԱՆԱՅ

Ծնունդի հանդիպումը լեղի համ մը կը ձգէ, քանի մեծ յոյսեր դրուած էին Իսմայիլիայի ժամադրութեան վրայ եւ Երկուշաբթի օր պարզուեցաւ թէ ոչինչ կարգադրուած է եւ մեծ պատրանքներ ալ կարելի չէ ունենալ։ Պարզ է որ գլխաւոր տարակարծութիւնը չի փոխուիր եւ կը վերաբերի պաղեստինեան հարցին։ 1500ի մօտ լրագրողներու առջեւ է որ Պեկին եւ Սատաթ մամուլի ասուլիս մը տուին։ Եգիպտոս պաղեստինեան Պետութեան մը ստեղծումը կ'ուզէ Այսրյորդանան եւ Կազա։ Իսրայէլ տրամադրութիւն կը յայտնէ միայն «ինքնավարութիւն» մը շնորհել այդ շրջանի Պաղեստինցիներուն։ Այս մասին կողմերը համաձայնած են որ հարցը ծեծուի քաղաքական յանձնախումբին մէջ, որ Երուսաղէմ նիստ պիտի գումարէ, Միացեալ Նահանգներու մասնակցութեամբ։ Ծանօթ է որ Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի առած միակ դրական քայլը այն է որ կը ստեղծուին երկու յանձնախումբեր՝ քաղաքական եւ զինուորական, որոնք Գահիրէ և Երուսաղէմ պիտի բանակցին։

Հողային գետնի վրայ Սատաթ երկրորդական հարց կը նկատէ Սինայի՛ն բայց Պեկին յստակ է երբ կ'ըսէ թէ ՄԱԿի թիւ 242 բանաձեւը չի նախատեսեր գրաւեալ բոլոր հողերէն քաշուիլը։

ՊԱԿի մասին, Սատաթ կը պնդէ որ պէտք է Պաղեստինցիք մասնակցին բանակցութիւններուն։ Պեկին կը կրկնէ թէ ամէն ինչ բանակցելի է, բացի Իսրայէլի կործանումէն եւ Պաղեստինցիք այդ կործանումը կ'ուզեն։

Ընդհանուր ձեւով Իսմայիլիան ձախողութիւն մը կը նկատուի եթէ նոյնիսկ Սատաթ եւ Պեկին ժպտուն մնացին։ Պաղեստինցիք գոհ են բայց կը կրկնեն թէ Եգիպտոս պիտի ստիպուի առանձին դաշինք կնքել եւ այդ եղած է արդէն Սատաթի հեռանկարը։ Արաֆաթ Պաղտատ գնաց, ուր կը մասնակցի «Մերժումի Ճակատ»ին ժողովին։

Դամասկոս ալ, իր ձայնասփիւռէն միջոցաւ, չի խնայեր Սատաթին, որ «երբեք պիտի չյաջողի»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ եղեռնափորձերը մտահոգիչ համեմատութիւններ առած են Փարիզի եւ շրջանին մէջ, ուր մէկ շաբթուան ընթացքին 18 ծանր եղեռնափորձեր եղած են, որոնց մէկ մասին ալ տէր եղող չկայ։ Վիլըփէնտի կայարանին եղեռնափորձին տէր եղած է «Քորսիքայի Ազգ. Ազատագրութեան Ճակատ»ը։ Քորսիքական կարգ մը շարժումներ, ծայրայեղ որոնք անկախութիւն կ'ուզեն եւ չեն գոհանար Սիմէոնիներու ինքնավարութեան պահանջէն, խոստացած էին ահաբեկչութիւնը մայր հողին վրայ բերել. Երեքշաբթի առտու ալ ռումբ մը պայթած էր դատաւորի մը շէնքին առջեւ, Ավընիւ Մոցար եւ հոս ու հոն նման արարքներ կը բազմանան։ Մառշէի դէմ եղած յարձակման առթիւ բացուած քննութիւնը դեռ բան չէ բերած։

Ամերիկա, Եւրոպա եւ Խորհ. Միութիւն մրցակցութեան եղած են՝ Թուրքիան սիրաշահելու համար

Մենք կուտանք ձեր ուզած օգնութիւնը կ'ըսէ Ուաշինկթըն, բայց մենք ալ կուտանք կ'ըսէ Եւրոպա ու Մոսկուա ետ չի մնար.—

ՍՈՎԵՏՆԵՐԸ «ԻԼԻՈՒՇԻՆ»
ԱՌԱՋԱՐԿԵՑԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Անգարա (Հ.).— Թուրքիոյ օդանաւային վարչութիւնը տարիներէ ի վեր կապուած է ամերիկեան հաստատութիւններուն։ Այժմ առաջարկներ ստացած է Խ. Միութենէն ալ, որ կ'ուզէ Իլիուշին օդանաւեր ծախել Թուրքիոյ։ Այս կերպով նոր մրցակցութիւն մը սկսաւ ամերիկեան եւ խորհրդային օդանաւային հաստատութեանց միջեւ։ Ամերիկեան Տակլըս եւ Պօյինկ հիմնարկութիւններուն դէմ, Եւրոպա կը պատրաստուէր ելել Էռ-Պիւս սաւառնակներով, մինչ հիմա Խ. Միութիւնն ալ միջամուխ եղաւ եւ կ'ուզէ Իլիուշիններ տալ Թուրք Օդային Գիծերու վարչութեան։ Այս կերպով Թուրքիա մէկ օրէն միւսը մրցավայր մը եղաւ միջազգային քաղաքային օդանաւային ընկերութիւններուն։ Տարիներով Պօյինկ եւ Տուկլըս տիրապետեցին, եւ վերջերս Էռ-Պիւս երեւան ելաւ, բայց այժմ Խ. Միութիւնը կը գտնէ իր դէմ։

Խորհրդային առաջարկը տակնուվրայ ըրաւ հրապարակը, որովհետեւ Ռուսիա իբր փոխարժէք ապրանքի յանձնում կ'առաջարկէ եւ կը նախընտրէ այդ ձեւ վճարումը։ Այս պարագան ալ վէճի անջատ նիւթ մը դարձած է։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱ՞Ծ

Երեքշաբթի առտու Քօփինհէն տը Փարի արձագանգ կ'ըլլար լուրի մը, ըստ որուն «Հելսինքիի համաձայնագրերու հըսկողութեան» հայկական փոքր խումբի երկու հիմնադիր անդամներ՝ Ռոպէր Նազարեան եւ Շահէն Յարութիւնեան ձերբակալուած են։ Լուրին աղբիւրն է Մոսկուայի այլախոհ շրջանակը։ Նոյն օրուան Լիպերասիոն ալ կուտայ նոյն լուրը, աւելցնելով թէ այդ խումբին (որ հազիւ 5-6 անդամ ունի) մէկ երրորդ անդամն ալ ձերբակալուած, ապա ազատ արձակուած է։

×

ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ՓԱՐԱՃԱՆՈՎ

Դեկտ. 27ի Մոնտէ մէջ, Նիքոլ Զանտ կ'անդրադառնայ Վենետիկի Պիէննալէին եւ Խորհ. Միութեան այլախոհ կամ հերձուած շրջանակներուն, նկատելու համար թէ այդ ուղղութեամբ ոչ մէկ ներկայացում կար «բացի Սայաթ-Նովա կամ Նռան գոյնը, Փարաճանովի վերջին ֆիլմէն արտասահման անցած պաշտօնական ցանցերէն դուրս։ Բայց ոչինչ, եթէ ոչ հանճարը, իբրեւ այլախոհ կը նշէր Փարաճանովի ֆիլմը երբ իրագործուեցաւ։ Անկէ վերջը հոչակ ստացաւ, այն օրէն ի վեր երբ հեղինակը բանտն է պատճառներու համար, որ, ի վերջոյ, ոչ մէկ կապ ունին անոնց հետ, որոնք պաշտօնապէս կ'ոգեկոչուին — միասեռականութիւն կամ թրաֆիք — այլ իր շատ «տարբեր», շատ «ինքնավար» հանճարին հետ»։

ԳԸՐԸԳԽԱՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ ՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ ՏԵՂԻՈՅՆ ԾԽԱՏԷՐ ՔԱՀԱՆԱՅԻՆ

ՁԵԿՈՅՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԷՆ

Ինչպէս գրուած էր անցեալ Օգոստոս 25ին, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր կողմէ, Հաթայ նահանգի Գըրըգխան գիւղաքաղաքի մեր եկեղեցին փակուած էր ապահովութեան պաշտօնեաներու կողմէ, «ներքին գործավարութեան հրահանգն է» ըսելով։

Ամեն. Ս. Պատրիարքը հեռագրած էր այդ առթիւ Ներքին Գործոց նախարարութեան, պարզելով եղելութիւնը եւ խնդրելով, որ սրբագրուի գործուած սըխալը։ Նոյնը ըրած էին տեղւոյն քահանան եւ հայ համայնքը, յիշելով միաժամանակ Վագըֆներու տեղւոյն տնօրէնութեան կողմէ եկեղեցապատկան կալուածներու վրայ ձեռք դրուած ըլլալը։ Ի վերջոյ Անգարայի Վագըֆներու ընդհանուր տնօրէնութենէն գիր մը ղրկուած էր Գըրըգխանի հայ համայնքին, որով կ'ըսուէր, թէ եկեղեցապատկան կալուածները չէին գրաւուած, այլ՝ պիտի տնտեսուէին Վագըֆներու տնօրէնութեան կողմէ, եւ եկամուտները պիտի յատկացուին եկեղեցիի ծախքերուն։ Եկեղեցին գոցուած ըլլալու կամ վերաբանալու ոչ մէկ խօսք կար։ Բայց վերեւի ընդգծուած նախադասութենէն պէտք էր հետեւցնել, թէ եկեղեցին բաց էր եւ կը գործէր, որուն ծախքերն ալ պիտի հոգացուէին Վագըֆներու տնօրէնութեան միջոցաւ՝ եկեղեցիի եկամուտներէն։ Բայց դժբախտաբար Անտիոքի Վագըֆներու տնօրէնութիւնը չկամութիւն ցոյց տալով ըսած էր, որ այդ գրութեան մէջ եկեղեցին վերաբանալու ոչ մէկ խօսք կար, եւ հետեւաբար չէր կրնար բանալ զայն։

Ամեն. Ս. Պատրիարքը հարկադրուեցաւ Տ. Բարթող Ա. Քհնյ. Խրքաճեանը եւ պատրիարքարանի փաստաբանը Անգարա ղրկել Վագըֆներու Ընդհ. Տնօրէնութեան միջոցաւ կարգադրելու հարցը։ Ուր արդարեւ ըսուեցաւ, թէ իրենց կողմէ եկեղեցին փակելու որեւէ հրահանգ չէ տըրուած։ Պատրիարքարանիս ներկայացուցիչները սակայն խնդրեցին, որ քանի որ ներկայիս եկեղեցին գործնականապէս փակուած ու բանալին ալ փոխուած է ոստիկանութեան կողմէ, հաճութիւնը ունենային գրաւոր հրահանգ մը տալու, որպէսզի վերաբացուի եկեղեցին։ Անգարայի Վագըֆներու Ընդհ. Տնօրէնութիւնը բարեացակամ եղաւ տալու նման պաշտօնագիր մը, Դեկտ. 14 թուակիր, որ արդարեւ ղրկուեցաւ Անտիոքի Վագըֆներու Տնօրէնութեան։

Արժ. Տ. Բարթող Քհնյ. Դեկտ. 20ին կրկին ղրկուեցաւ Հաթայ, ուր իր հետ առնելով տեղւոյն հոգ. հովիւ Տ. Վարագ Քհնյ. Պէյլէրեանը, ներկայացան Անտիոքի Վագըֆներու տնօրէնին, եւ յաջողեցան ձեռք ձգել եկեղեցին բանալու անհրաժեշտ հրահանգը։ Նոյն օրն իսկ Անտիոքի Վագըֆներու Տնօրէնութեան ներկայացուցիչին հետ Գըրըգխան գալով բացին եկեղեցին եւ ստորագրեցին հետեւեալ պաշտօնագիրը.

«Անգարայի Վագըֆներու Ընդհ. Վարչութեան (կցեալ Վագըֆներու Բաժանմունքի Նախագահութեան) 14.12.1977 թուակիր եւ 1434 համարակիր հրահանգին համեմատ, Գըրըգխանի, դաւանը գտնուող Հայոց եկեղեցւոյն պաշտամունքի բացման հրահանգին համաձայն, յիշեալ վայրը երթալով, բաժանմունքիս փոխ տնօրէն Այտօք Գըզըլտաղըլի եւ կալուածոց պաշտօնեայ Ալի Պայրաքթարի, համայնքին հովիւ Արշաւիր Վարագ Պէյլէրեանի եւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքի փոխանորդ յարգելի Վարուժան (*) Հըրքաճըյի ներկայութեամբ, յիշեալ եկեղեցին ժամանելով, գոյութիւն ունեցող բանալիով բացուած եւ պարապ ըլլալը տեսնուելով յանձնուած ու յանձն առնուած է։

Գոցուած օրէն ցայսօր որեւէ պակաս չունենալը տեսնուելով յանձնուած է 20.12.1977ին»։

ՅԱՆՁՆՈՂՆԵՐ

ԱՅՏՕՔ ԳԸԶԸԼՏԱՂԸԼ
վագըֆներու փոխ-տնօրէն
(Ստորագրութիւն)

ԱԼԻ ՊԱՅՐԱՔԹԱՐ
Կալուածոց պաշտօնեայ
(Ստորագրութիւն)

ՅԱՆՁՆ ԱՌՆՈՂՆԵՐ

ԱՐՇԱՒԻՐ — ՎԱՐԱԳ ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ
Եկեղեցւոյ քահանան
(Ստորագրութիւն)

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՀԸՐՔԱՃԸ
Պատրիարքական փոխանորդ
(Ստորագրութիւն)

Ինչպէս բացայայտ կ'երեւի վերեւ յիշուած իրողութիւններէն, յաճախ տեղական պաշտօնեաներն են, որ կը ստեղծեն այս անտեղի դժուարութիւնները մեր համայնքին համար։ Դժուարութիւններ, որոնք հակառակ են մեր Սահմանադրական օրէնքներուն եւ կրօնական ազատութեան համամարդկային սկզբունքներուն, եւ միջազգային դաշինքներուն զորս ընդունած եւ ստորագրած է նաեւ մեր Պետութիւնը։ Այս անտեղի սեղմումները եւ սահմանափակումները ոչ միայն տաղտուկի, տաժանքի եւ աւելորդ ծախքերու կ'ենթարկեն խաղաղ, շինարար եւ օգտակար համայնք մը, այլ նաեւ յաճախ կը վարկաբեկեն մեր Պետութեան բարձր անունը օտար շրջանակներու մէջ եւ դժուար կացութեան կը մատնեն մեր պետական վերին իշխանութիւնները, որոնք, միշտ ըսած ենք ու կը կրկնենք, առհասարակ բարեացակամ են երկրի բոլոր քաղաքացիներու կարգին նաեւ քրիստոնեայ համայնքներու հանդէպ։

ԴԻՒԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ
ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

(*) Նախկին անունը Տ. Բարթող Ա. Քհնյ.ի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶՄՐՈՒԽՏԸ

Հայաստանի հիւսիս – արեւելքը երկրին միակ անտառապատ շրջանն է: Սեւանէն հիւսիս, մինչեւ Վրաստան տարածուող այս հողաշերտը, որուն կեդրոնն է Դիլիջան քաղաքը, առողջապահական կայաններու կեդրոն մըն էր նոյնիսկ ցարերու օրերուն:

Վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին, շրջանը դարձած է ընդհանուր բուժական. կուսակցութեան բարձր դասի անդամներէն մինչեւ բանուորներ՝ հայ ժողովուրդը Արարատեան դաշտի ամառնային տօթէն կը փախչի, կուգայ Դիլիջանի շրջանը, վայելելու համար անտառ ու լիճ, մաքուր օդ եւ բնութիւն:

1958ին, Սով. Հայաստանի կառավարութիւնը « պետական անտառներ» հաստատեց: Ասոնք են Դիլիջան, Բուպիչեւ, Գոչ (կամ Կոչ) եւ Զայքենի անտառներ, զորս մենք Ամերիկայի մէջ պիտի կոչէինք Նէշըընըլ Փարք:

300 քիլոմեթր կամ 110 քառակուսի մղոն տարածութիւն ունեցող այս չորս անտառները թանկագին են Հայաստանի համար, ուր հողի պակասը եւ մանաւանդ առատ անձրեւ ստացող, անտառապատ հողի պակասը միշտ սուր կերպով զգալի է:

Փամպակի եւ Բազումի լեռնաշղթաներու հիւսիսային կողերը պատող այս անտառները կ'աճին շնորհիւ Սեւ ծովէն դէպի հարաւ – արեւելք փչող հովերուն, որոնք կուգան ամպարարձ ու անձրեւաբեր, եւ դալար մարգագետիններ ու պուրակներ կը ստեղծեն՝ շնորհիւ այդ անձրեւին, մինչ մի քանի քիլոմեթր հեռու, Փամպակի լեռնաշղթայի հարաւային լանջերը լերկ ու « ճաղատ » կը մնան, փուշերով ու չորցող խոտերով ծածկուած: Պէտք է ըսել որ Թուրք եւ քիւրտ վաչկատուններու հօտերը դարերու ընթացքին արմատախիլ ըրին լեռներու լանջերը պաշտպանող բոյսերը: Ոեւէ անձ, որ տեսած է թէ ինչպէս Միջին Արեւելեան երկիրներու այծ մը արմատախիլ կ'ընէ խոտի նշոյլն իսկ, կը հասկնայ հայկական լեռնաշղթայի բուսազերծութեան պատճառները: Միայն Դիլիջանի պէս շրջաններ, ենթակայ առատ անձրեւի ու ձմեռնային ձիւնի, կրցած են պահել իրենց կանաչը:

Յուսալի է որ Հայաստանի կառավարութիւնը, դաս առնելով Իսրայէլի ճարպիկ ղեկավարներէն, զօրացնէ երկրի բուսական աշխարհի վերանորոգման գործը:

Իսրայէլացիք հնարած են հետաքրքրական թէքնիք մը, — կուգան Ամերիկա, հրեայ հարուստներէ նուէրներ կը ստանան եւ անոնց անունով կը գործածեն դրամը, — պուրակներով կը ծածկեն իրենց չոր ու ամայի երկիրը: Իւրաքանչիւր պուրակ կը կրէ սահմանաքարեր, որոնց վրայ կ'արձանագրուի նուիրատուին անունը:

Անշուշտ չեմ ուզեր ըսել պարզապէս, որ քանի մը ամերիկահայ հարուստներու պարտականութիւնն է Հայաստանը զգեստաւորել Դիլիջանի զմրուխտով: Ատիկա արդէն կարելի չէ՝ ըլլա՛յ բուսաբանական, ըլլա՛յ տնտեսական իրականութիւններու պատճառաւ:

Սակայն Հայաստան պէտք ունի իր լերկ լեռնալանջերը ծածկելու, որովհետեւ այդպէս միայն կարելի է դանդաղեցնել անձրեւի կամ ձիւնհալ–ջուրի հոսքը, եւ այդ դանդաղումն է որ առիթ կուտայ քարոտ հողերուն՝ ջուր «ծծելու»:

Տարիներու ընթացքին, ջուրի յաջող ծծումը կը բարձրացնէ ստորերկրեայ ջրային քանակը, « արթեզեան » ջրհորներն ու աղբիւրները աւելի առատ ջուր կ'ունենան, եւայլն: Իսկ ջուրը փրկութիւն է Հայաստանի համար:

Բուսաբանական աշխարհի տնտեսական կարեւորութիւնը 1958էն ի վեր նման խորհրդածութիւններու մղած է Սով. Հայաստանի կառավարութիւնը, որ ոչ միայն ստեղծած է Դիլիջանի շրջանի պետական անտառները, այլ նաեւ, ձոր շրջաններու մէջ, սկսած է ձիթափուշով պատել լեռներու լանջերը: Ձիթափուշը « անպէտ » բոյս մըն է, այն իմաստով՝ որ արածող կենդանիները սովորաբար չեն կերակրուիր անով. սակայն չարքաշ բոյս մըն է, որ առատօրէն կ'աճի նոյնիսկ հայրենի բնութեան ամէնէն դաժան պայմաններուն տակ: Ցոյս կուտայ հայ բուսաբաններուն, որ դանդաղօրէն բարելաւէ լեռնալանջերու եւ քարուտներու գոյավիճակը, չաղցնէ հողը (փտող՝ մեռած բոյսը հող կը ստեղծէ), եւ ստորերկրեայ ջուրերը: Այսպէս, Հայաստանի անդուլ բնութիւնը իրարմէ 15 քիլոմեթր հեռու շրջաններու մէջ կը ստեղծէ վայրի տանձի, ընկոյզի ու մայրենիներու գեղեցիկ անտառներ, մինչ միւս կողմէ՝ լեռնալանջերը կը զրկէ նոյնիսկ ձիթափուշէն... Անշուշտ մարդը, մանաւանդ անխնամ վաչկատունը, բազմապատկած է դարերու ընթացքին բնութեան ժլատութեան հետեւանքները, իր մեծ հօտերով, ստեղծած հրդեհներով, եւայլն:

Դիլիջանի անտառները ոչ միայն բուսաբանական, այլ նաեւ կենդանաբանական գանձ մըն են Հայաստանի համար: Հոն միայն (ու Խոսրովի արգելավայրին մէջ՝ Դուինի մօտ) կը գտնուի եղջերուն, զոր կ'որսային ժամանակին՝ Հայոց արքաները: Կան նաեւ գայլ, աղուէս, արջ, կարմիր եղնիկ, ճագար ու սկիւռ:

Վերջին տասնամեակին Ռուսիոյ անտառներէն ներմուծուած է վարազը, զոր որսորդներ բոլորովին սպաննած – անհետացուցած էին մեր երկրէն: Հիմա ան ալ կ'աճի, Դիլիջանի անտառներուն մէջ:

Երկու փոքր ու գեղեցիկ լիճեր կան այս շրջանին մէջ, Պարզ լիճ (այսպէս կոչուած՝ իր մաքրամաքուր ջուրին համար) եւ Կոչ լիճ:

Կոչ, Արեւելեան Հայաստանի մէջ, Գոչ բառի հնչումն է, եւ արդէն հո՛ս է որ կը գտնուի Գոշավանքը, հիմնուած 1191ին, Մխիթար Գոշի կողմէ, նոյնինքն ա՛ն՝ որ կազմած է « Դատաստանագիրք », որ մի քանի դար օրէնսգիրք եղած է Հարաւային Ռուսիոյ Հայերուն համար: Գոշավանքի խաչքարերուն մօտ, համեստ գերեզմանատան մը մէջ թաղուած է Մխիթար:

Անիի անկումէն ետք, լեռնային եւ անտառային այս շրջանը հայ – վրացի իշխաններու՝ Զաքարեաններու հակակշռին տակ էր, եւ հոս՝ այս բաղդատաբար ապահով շրջանին մէջ, ուր սելճուք ասպատակներու հրոսակները չէին կրնար ամէն ինչ աւերել, շինուեցան Նոր Գետիկի վանքը եւ Հաղարծին վանքը, ծանօթ՝ իր Ս. Աստուածածին եկեղեցիով: 1248ին՝ Մինաս ճարտարապետի հսկողութեան տակ շինուած այս եկեղեցին, միջնադարեան Հայաստանի ճարտարապետական կոթողներէն է:

Դիլիջան, իր բնական ու հնաբանական յատկանշական վայրերով, Երեւանէն, Սեւանէն ու Էջմիածնէն ետք Հայաստանի ամէնէն կարեւոր զբօսավայրն է, զմրուխտ երա՛զ մը, որ այցելուին կը յիշեցնէ թէ ի՛նչ կրնար եղած ըլլալ պարտէզներու, պուրակներու եւ մարգագետիններու այն դրախտը, որմէ զրկուեցաւ հայ ժողովուրդը:

Կազմեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵԹՈՎՊԻԱ ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ՊԱՅՔԱՐՆԵՐՈՎ

Եթովպիա, այժմ անիշխանական պատկեր կը պարզէ: Աշխարհի հնագոյն երկիրներէն մէկը՝ Զինաստանէ եւ Եգիպտոսէ ետք, ներկայիս կը պատերազմի Էրիթրէացիներու դէմ հիւսիսը, Սոմալիներու դէմ արեւելքն ու հարաւը: Պատերազմի մէջ է երկրին սրտին մէջ եւս: Ատիս – Ապապայի մէջ գնդակներ կ'արձակուին գիշերուան լուսարգելէն ետք:

Հին ինքնակալութիւնները՝ Հայլէ Սելասիէ կայսրն իր ազնուապետութեամբ եւ Եթովպիոյ Ղպտի Քրիստոնեայ Եկեղեցին, մասնատուած են եւ ասոնց տեղը դեռ ոչ մէկ հեղինակութիւն իր դերքը ամրապնդած է: Ընդհակառակն, բազմաթիւ խմբակցութիւններ երբեմն կը գործակցին, բայց յաճախ իրարու դէմ կը ցցուին իշխանութեան տէր դառնալու համար:

Կան ընդունուած, ճանչցուած, սակայն դաղտնի գործող հինգ խմբակցութիւններ. կան օրէնքէ դուրս հռչակուած երկու խմբակցութիւններ, մէկը մարքսիստ. կայ կառավարող զինուորական առժամեայ Խորհուրդը, ծանօթ Տերկէ անունով. կան գիւղացիներու եւ քաղաքացիներու ընկերակցութիւններ եւ հին նախարարական դիւանակալութիւնը՝ թէքնոքրատներ, որոնք ժամանակին կայսեր կը ծառայէին: Ամէն խմբակցութիւն ունի իր հետեւորդները, յաճախ զինուած: Դաշնակցութիւններ եւ թշնամութիւններ ցանցին զոյգ լարերը կը կազմեն:

Պետական անձեւ կառոյցին կեդրոնը կը գտնուի Խորհուրդը, Տերկէն, իր երրորդ ղեկավարով, Գնդ. Մենկիսթու Հայլէ Մարիամ: Քաոսային վիճակ պարզող այս երկրին մէջ սխալ պիտի ըլլար այս վերջինը նկատել Եթովպիոյ « զօրաւոր մարդը »: Սակայն անվիճելի կերպով այդ դերքը կը դրաւէ Խորհուրդին մէջ: Սարքուած դաւերու, լարուած ծուղակներու եւ սպանութիւններու հետեւանքով, Խորհուրդին սկզբնական կազմը պարզող 140 անդամներէն այսօր հազիւ 60ը մնացած է, համաձայն արեւմտեան դէտերու:

Գնդապետը անդուլ ըլլալու համբաւ կը վայելէ: Քիչ գիծեր ծանօթ են իր անցեալէն: Քրիստոնեայ է, ամուսնացած է եւ տէր զաւակներու. տուն մը մարզուած է Միացեալ Նահանգներ: Հազուադէպ կ'երեւի հրապարակաւ: Սակայն մանրավէպերը շատ են: Եթովպիացիներ կը պատմեն, թէ գնդապետը, երբ փոխ–նախագահ էր Խորհուրդին, Էրիթրէացի ըմբոստներ կ'առեւանգեն կինն ու զաւակները ու կը սպառնան սպաննել զանոնք, եթէ զիջումներ չըլլան իրենց անջատողական դատին ուղղութեամբ: Կ'ըսեն, թէ գնդապետին պատասխանը կ'ըլլայ.— «Խաշեցէք եւ կերէք, հոգս»: Ընտանիքը ազատ կը ձգուի:

Մանրավէպերը մէկ կողմ, իրողութիւնն այն է, որ Խորհուրդը քաղաքական ներքին հաշուեյարդարներու թատերաբեմ դարձած է: Խորհուրդին հրամանագիրներով հարիւրաւոր պաշտօնատարներ, մէջն ըլլալով իր անդամներէն շատերը, գնդակահարուած են, կամ՝ կառավարութեան բացատրութեամբ « յեղափոխական կարգադրութիւններու ենթարկուած են »: Վերջին զոհը Խորհուրդին փոխ – նախագահն էր՝ Գնդ. Աթնաֆու Ապաթէ:

Մայրաքաղաքին գաղափարախօսական դպրոցին կրթիչներն իսկ, գնդապետին զօրավիգ կեցողներ, դժուարութիւն կ'ունենան բացատրելու զինուորականներուն դերը Յեղափոխութեան մէջ: Կ'արդարացնեն ըսելով.— Գիտենք մարքսեան – լենինեան ուսմունքներէն, թէ, Յեղափոխութիւնը պէտք է ղեկավարուի բանուորներու, գիւղացիներու եւ մեզ նման մարդոցմով կազմուած յառաջապահ կուսակցութեան մը կողմէ: Այսուհանդերձ, Ե–

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՆ

(ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Տէր Կարապետ Մայրիկին տան մէջ իր փոքրիկ սենեակն ունէր. Փերիկ մայրիկը հայ կաթողիկէ համայնքին կը պատկանէր. ժամին մայրիկն էր, քահանաներուն մայրիկն էր: Իր զաւակը հոն չէ. արտասահման կը գտնուի, թերեւս մեծ գիտնական մը ըլլայ:

— Դուռը լաւ գոցա՞ծ ես, հարցուց մայրիկն իր հարսին: Զար ոգին կրնայ քամիի պէս փչել ու բանալ:

Պաւէլ մանչուկը վազեց դուռը գոցելու, ետեւէն մայրը գնաց, կղպեցին երկու ձեռքով, ամուր կղպեցին, ամէնքն ալ քիչ մը վախցան: Ով գիտէ ինչ պիտի ըլլար:

— Դուն, հայր սուրբ, եթէ գալու ըլլան, այն միւս սենեակը կը քաշուիս. ես կ'ըսեմ թէ. հիւանդ կին մը կայ, եթէ երես ունին լուռ կը հեռանան:

Այդ պահուն յանկարծ փողոցին միւս ծայրէն լաց ու կոծի աղմուկ մը փրթաւ:

— Հայրիկը կը տանին, հայրիկը կը տանին, կը կանչէին կին մը և զաւակները:

Մանաւանդ կեդրոնական փողոցներուն մէջ սովորական բան էր: Ո՞վ կրնար աչք գոցել գիշեր ժամանակ, մանաւանդ ժամը երեքի ատենները: Ամէն տուն արթուն էր. պատրաստութեան մէջն էր. կրնային կոշտօրէն դուռը զարնել, բանալ եւ քառորդ ժամ իսկ ժամանակ չտալ, առնել – տանիլ, ո՞ւր, Աստուած գիտէ:

— Ոչ, մայրիկ, ըսաւ տէր Կարապետ, ես հիմա դուրս կ'ելլեմ եւ կ'երթամ դէպի Հալլապար. քոյրս մինակ է. հիմա հազար ու մէկ տագնապներու մէջն է:

Տէր Կարապետ իր որոշողութիւնն առաւ եւ դուռը բանալով դուրս ելաւ: Ճամբաները լուռ էին, մարդու չհանդիպեցաւ, կարծես թէ հին ժամանակներն էին: Ոչ Բերիայի անունը տեղ մը կարդաց ոչ լացի ձայներ լսեց: Ցերեկ ատեն Հալլապարն ալ հանդիստ էր: Ելաւ իրեն ծանօթ եւ սիրելի ճամբաներէն: Կարծեց թէ Շուշանիկ դրան վրայ իրեն կը սպասէր: Ոչ ոք կար: Տան բանալին քովն էր: Բայց խելք բանեցուց դուռը զարնել, քոյրն յանկարծակիի չգար: Կրկին զարկաւ, քիչ մը աւելի ուժով էր զարկը. թերեւս քոյրը պարտէզ կը գտնուէր:

Դարձեալ ձայն լռութիւն տիրեց: Հանեց բանալին գրպանէն, կղպանքը շատ ձայն դարձուց, դուռը բացուեցաւ, անցքին վրայ թուղթ մը տեսաւ. կարդաց, դող եկաւ վրան: Ո՞վ չուքէն իսկ չէր վախնար:

— Սիրելի եղբայր, եկան զիս առին տարին քու տեղդ. չեմ գիտեր ո՛ւր պիտի տանին: Ինքզինքդ տեղ մը լաւ պահէ:

Վրան մարելիք պիտի գար. ո՞ւր տարին այդ խեղճ աղջիկը: Քսան տարեկան հազիւ կար, անծանօթ էր կեանքին, անփորձ էր մութ օրերու, թաւիշի պէս փափուկ էր ան, Սիպիրի կամ բանտերու չէր դիմանար:

Տան ամէն կողմը շրջեցաւ, ոչ մէկ գողութեան նշան կար. պարզապէս քոյրն առած տարած էին. իր եղբօր տեղը: Անշուշտ չարչարած էին որ խոստովանէր եղբօր տեղը: Ան բան չէ յայտնած, արդէն չէր ալ գիտեր:

— Պիտի խորհին թէ, մտածեց տէր Կարապետ քահանան, իր ծխականներուն տուները գացած է, թէ՛ ծածկուելու եւ թէ ով գիտէ վերջին բարեւ տալու համար:

Խեղճ վարդապետը մոլորած էր. ո՞ւր երթար, որո՞ւն հարցնէր, ո՞ր կողմը նայէր:

— Ամէնէն ապահով տեղն հիմա հոս է, ըսաւ ինքն իրեն, պիտի կարծեն թէ տունը չեմ եւ Հալլապարին թաղը վերէն վար պիտի խուզարկեն:

Կացութիւնը զինքն աւելի տանջեց. ժամանակն ուրիշ ժամանակներուն չէր նմաներ, սնդոյրն իսկ սեւ լաչակի տեղ չէր բռներ: Ո՞ւր էր իր խեղճ քոյրը: Լացը պիտի գար, արցունքներ թափեց. շատ էին, ափերն ամբողջ լեցուցին:

— Շուշանիկ, իմ բարի քոյրիկս, հոգւոյդ մեռնիմ, ո՞ւր ես:

Կ'ըսեն թէ լացն աչքերը կը հովացնէ, բայց ուրիշներ քիչ մը պաղ ջուր կը զարնեն. այդ ալ ըրաւ:

— Այսպէս կենալ չըլլար, խորհեցաւ, երթամ Արշակին, Աննային, այն պզտիկ Արտաւազդին հարցնեմ, թերեւս հրեշտակի ձայն լսեմ այդ տղուն բերնէն:

Իր տան դուռը շատ վախով բացաւ, աջին անդին նայեցաւ, դէպի զառիվայրը նայեցաւ, թաղն հանդիստ էր: Տան դուռը լաւ մը գոցեց եւ վար սահեցաւ: Ուղղակի Արշակին գնաց, եկաւ Արտաւազդ եւ խնդութեամբ բացաւ դուռը. լաւ նշան էր տղուն խնդուքը:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Շար. – 6)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Տօնածառի հանդէսները, գաղութիս զոյգ վարժարաններու կազմակերպու — թեամբ, առիթ են ի մի համախմբելու քանի մը հարիւր Հայեր, որոնք, տօնական օրերու տրամադրութիւններով, սովորականէն քիչ մը աւելի լայն բանալով իրենց գրպանները, կուգան նիւթական համեստ օժանդակութիւն մը ցոյց տալու եւ հայկական մթնոլորտի մէջ գտնուելու նպատակով:

Այս պարագային, անշուշտ, «հայկական մթնոլորտ»ը կը յատկանշուի սուճուխով ու պաստրմայով (ներեցէք՝ եթէ չենք գործածեր երշիկ ու ապուխտ բառերը), թելանոյշով, թերթանոյշով ու մասամբ նոյնն:

Իսկ ի՞նչ կ'ընեն վարժարաններու տնօրէններն ու ուսուցիչները: Անոնք շաբաթներ շարունակ աշակերտներուն երգ ու արտասանութիւն, պար ու թատերախաղ կը սորվեցնեն այն համոզումով, որ տօնածառի հանդէսը առիթ է քանի մը երգով ու արտասանութիւններով մայրենի ոսկեղինիկը հնչեցնելու սրահին մէջ եւ առով խսկ ստեղծելու խսկական հայկական մթնոլորտը:

Արդի՞ւնքը: Կը հասնի հանդէսին օրը. սրահին մէջ կը հաւաքուին ծնողքներ, բարեկամներ, հիւրեր: Սեղանները կը զարդարուին, խմիչքի շիշերը կը բաց — ուին ու գլուխները կը սկսին տաքնալ: Բնականաբար նման պայմաններու մէջ ծնունդ կ'առնէ անզուսպ աղմուկ մը, որ ոչ միայն խառնարանի կը վերածէ սրահը, այլեւ կը քանդէ աշակերտներու հոգին: Այն աշակերտներուն՝ որոնք շաբաթներով, ինչ յոյսերով ու երազներով կը պատրաստուէին այդ օրուան հանդէսին բեմ բարձրանալու համար:

Կիրակի, Դեկտ. 18, ժամը 17ին կը սկսի յայտագրի գործադրութիւնը:

Աշակերտուհի Արեգնազ Շէնի բացման խօսքէն ետք կը բացուի բեմին վարագոյրը ու մենք կը տեսնենք վարժարանին երգչախումբը, բաղկացած՝ 7–14 տարեկան Հայուհիներէ, որոնք՝ հպարտ իրենց վստահուած դերերով, երգի ուսուցիչ Գէորգ Եանպէկեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ երկձայն կը հնչեցնեն Ծննդեան եւ Ամանորի գողտրիկ երգեր, հաճելի տպաւորութիւն թողլով ներկաներուն վրայ: Մէջ ընդ մէջ կ'արտասանուին հայ բանաստեղծներու քերթուածներէն՝ Արեգնազ Շէն կ'արտասանէ Պարոյր Սեւակի «Իմ ժողովուրդին» քերթուածը, Վիլմա Գույումճեան՝ Գեղամ Սարեանի «Օրացոյցը», Անի Տէմիրճեան՝ Վ. Թէքէեանի «Հաշուեյարդարը»: Յստակ առոգանութեամբ եւ ապրումով կատարուած արտասանութիւնները թէեւ արժանացան ջերմ ծափահարութեանց, սակայն վստահաբար արտասանողներն ալ զգացին որ անոնք արդիւնքն էին մեքենական կամ բնազդական շարժումի մը ներկաներու մեծ մասին կողմէ, որ նոյնիսկ չէր ունկնդրեր արտասանութիւնները՝ ուտել – խմելով զբաղած ըլլալով: Յայտագիրը կը շարունակուի: Երգչախումբը կը մեկնաբանէ Աբովեանի երգը, Ջաղցի դոնով, Զարբիր լաօ երգերը խանդավառութեան ալիք մը տարածելով սրահին մէջ: Հասած էր պահը Կաղանդ պապայի ժամանման: Մանուկներ կը հրճուատեն Կաղանդ պապան, քանի մը ոտանաւոր կը թոթովեն ու կը ստանան իրենց նուէրները:

Վարժարանի պարախումբը կը ներկայացնէ հայկական տոհմիկ պարեր՝ Ուզունտարա, Կոււնկներ, Սասունցի աղջիկներու ժողովրդական պար, որոնք կ'արժանանան ներկաներու գնահատանքին: Պարուսոյց Արթօ Փեհլիվանեան ջանք չէր խնայած յաջող պարեր ներկայացնելու համար:

Այնուհետեւ, օրուան հանդիսավարը՝ Արեգնազ Շէն, բեմ կը հրաւիրէ շնորհալի քանոնահարուհի էմիրա Փեհլիվանեանը քանի մը հայկական մեղեդիներ մեկնաբանելու համար:

Տիկին Փեհլիվանեան այնքա՛ն նրբութեամբ, արուեստով եւ յուզականութեամբ մեկնաբանեց Նամաճ նար, Իմ տաւիղ, էնգելի մեղեդիները եւ սրահէն ներս հայրենաշունչ մթնոլորտ մը ստեղծեց:

Գեղարուեստական յայտագիրը իր լրումին հասած էր: Վարժարանին տնօրէնուհին՝ Օր. Հռիփ. Գարագաշեան, նոր տարուան առթիւ մաղթանքներ ըրաւ 1978ը աւելի բարեբեր ու յաջողութիւններով լի տարի մը տեսնելու ակնկալութեամբ եւ շնորհակալութիւն յայտնեց Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հ. Սերովբէ Վրդ. Ադըլեանի, Նորվան եւ Ռափայէլ վարդապետներուն եւ հանդիսականներուն՝ վարժարանի հրաւէրին ընդառաջելով՝ ներկայ գտնուելուն համար: Տնօրէնուհին գնահատական խօսքեր արտասանեց նաեւ վարժարանի Խնամակալութեան, որ նուիրուած է դպրոցի բարգաւաճման աշխատանքներուն եւ պատրաստած էր հանդէսի ճոխ պիւֆէն:

Ժամը 20ին ներկաները հետզհետէ կը հեռանային սրահէն, աւանդական տօնածառի հանդէսի մը ներկայ եղած ըլլալու տրամադրութեամբ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Թուրքիոյ պատմական կացութիւնը այնպէս էր, որ երբ Յեղափոխութիւնը ծայր տուաւ, այսօրինակ կուսակցութիւն մը կազմելու ճատքը կը պակսէր, հետեւաբար, միակ ուժը, որ կրնար բացը գոցել՝ զինուորական էր»:

Մթին վարդապետութիւնները տեւական կերպով կը շօշափուին, յաճախ հրացաններով, զէնքերով: Խմբակ մը՝ եթովպացի ժողովուրդին յեղափոխական կուսակցութիւնը, կը մերժէ համախմբուիլ զինուորականներուն շուրջը: Ընդդիմադիր խմբակը ինքզինք կը նկատէ զտարիւն մարքսիստ: Կը սպաննէ Խորհուրդի անդամներ, ասոնց զօրավիգ կեցող մտաւորականներ, զանոնք որակելով Յեղափոխութեան պոռնիկներ: Խորհուրդն ալ, իր կարգին, կը սպաննէ կասկածելիները:

Օրէնքէ դուրս նկատուող երկրորդ խմբակցութիւնը կը կոչուի Եթովպական Ժողովրդական Միութիւն: Կը համախմբէ այլազան տարրեր՝ պաշտօնազրկուած պաշտօնականներէ մինչեւ արեւմտեան ըմբռնումով ազատականներ:

Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել ճանչցուած, սակայն գաղտնի գործող հինգ խմբակցութիւններ: Ինչո՞ւ այս հակասական գոյավիճակը: Յեղափոխութեան Ուխտը չընդունիր որեւէ կուսակցութեան մը գոյութիւնը, միւս կողմէ սակայն, այս հինգ խմբակցութիւններն ալ իրենց մարզիկը ունին Խորհուրդին մէջ:

Ցեղային հակամարտութիւններ ալ կան: Երկար ժամանակէ տիրապետող Ամհարա ցեղախումբի անդամներուն դէմ կը ցցուի Կալլա ցեղախումբը: Կայսրը, ազնուապետական դասը, Գնդ. Աթնաֆու եւ մեծ մասը Խորհուրդին սպաննուած անդամներուն Ամհարացիներ էին: Գնդ. Մենկիսթու Կալլացի է:

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Այս տարի եւս Կապ. Խաչի Իսկի մասնաճիւղը, իր աւանդական այցելութիւնը տուաւ Մոնմորանսիի հանգստեան տունին, Ամանորի եւ Ծննդեան տօներու առթիւ:

Հակառակ անձրեւոտ աննպաստ օդին, մեր ժրաջան քոյրերը չէին վհատած խուռներամ փութալու եւ իրենց սրբազան պարտականութիւնը կատարելու, հանգստի կոչուած հայ մամիկներու եւ պապիկներու նկատմամբ:

Ծրարներով ծանրաբեռնուած խաչուհիներու մուտքը՝ հանգիստասրահէն ներս, ջերմ ծափողջիւններով դիմաւորուեցաւ, ներկայ պատսպարեալներու կողմէ, նոր կեանք ու կենդանութիւն ներշնչելով անոնց:

Կէսօրէն ետք, ժամը 3ին, հանդէսին բացումը կատարեց վարչութեան նախագահուհի՝ Տիկ. Տիգրանուհի Յովսէփեան հետեւեալ նախաբանով.— Սիրելի հայրեր ու մայրեր, ինը տարիէ ի վեր մեր մասնաճիւղը իր այցելութիւնը չի պլանար ձեզի: Գիտէ՞ք թէ ինչ դժուար է ներկայ դարուս, այս տեսակ հանդիպումներ կազմակերպել: Բայց ինչպէս կ'ըսեն, կամքի ուժին առջեւ ամէն ինչ կարելի է: Եւ ահա այդ ուժէն գօտեպնդուած, ամէն զոհողութիւն յանձն կ'առնենք շարունակելու համար մեզի փոխանցուած ազգօգուտ պարտականութիւնը: Սիրելիներ, մեր այցելութեան բուն նպատակը միայն ձեզի ծրարներ բաժնել չէ: Գիտենք որ ձեզմէ ոչ մէկը կարօտ է անոնց: Այլ մենք եկած ենք անգամ մը եւս ձեզ յիշեցնելու, որ դուք բոլորովին ձեր բախտին լքուածներ չէք բնաւ: Մեր ներկայութեամբ մենք կ'ուզենք ձեզի մոռցնել տալ, ձեր ամէնօրեայ մտմտուքներն ու ցաւերը, ստեղծելով ուրախ ու զուարթ հայկական մթնոլորտ մը:

Այս հակիրճ ու զօտեպնդիչ բացման խօսքէն յետոյ, գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժին մը, որու իրենց մասնակցութիւնը բերին Վիգէն եւ Յարութ զոյգը, ինչպէս նաեւ Տիկ. Դանիէլեան, մեկնաբանելով ժողովրդական շարք մը երգեր, ջերմապէս գնահատուելով ներկաներէն: Խոր ապրումով հայրենաշունչ արտասանութիւններ ըրին նոյնպէս Տիկ. Նուարդ Սապունճեան եւ Բարսեղ Հայէշեան, յուզելով ու յուսադրելով հանդիսականները:

Ապա, մեր ժրաջան քոյրերը սկսան ծրարներ բաժնել բոլոր պատսպարեալներուն անխտիր, գոհունակութեան մրմունջներ քաղելով ենթականերէն: Հուսկ ուրեմն, Անտիյի հանգստեան տուներն այցելելու հարկադրանքի տակ գտնուելով, ժամը 4ին մեր հիւրերն ու հիւրընկալները հրաժեշտ առին իրարմէ, յիշատակելի օրուան մը առթած տպաւորութեան տակ:

Ջերմապէս գնահատելով Իսկի Կապ. Խաչուհիներու ազգանուէր գործունէութիւնը, անգամ մը եւս հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն իրենց, մաղթելով միաժամանակ, որ անոնց օրինակելի ընթացքը վարակիչ դառնայ նոյնպէս, ուրիշ քոյր կազմակերպութեանց կողմէ:

Բ. Հ.

Յասմիկ Սիւրմէլեան

ՆՈՒԱԳԱԾ Է ՊԵԼԺԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Պրիւսէլի Արքայական Երաժշտանոցին մէջ, Դեկտ. 3ին, տեղի ունեցած է Տոքթ. Ալպէռ Շվայցէրի անունը կրող 1977ի մրցանակի տուչութեան հանդէսը, որուն մասնակցած է Պելժիոյ Ազգային նուագախումբը՝ Ամերիկուհի Անտոնիա Պրի – քոյի ղեկավարութեամբ: Նուագահանդէսի յայտագրին մաս կազմած են Պախի, Մոցարթի, Տըպիւսիի գործերը: Մասնաւոր հրաւէրով, ծանօթ դաշնակահարուհի Յասմիկ Սիւրմէլեան նուագած է Մո – ցարթի դաշնակի եւ նուագախումբի համար գրած քոնչերթօն, Պելժիոյ Ազգային նուագախումբի ընկերակցութեամբ: Հայ դաշնակահարուհիի մեկնաբանութիւնը արժանացած է բացառիկ գնահատանքի:

×

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ARMÉNIE

SON PASSÉ et SON PRÉSENT

par ELISABETH BAUER

LA BIBLIOTHEQUE DES ARTS, LAUSANNE - PARIS

Գեղատիպ եւ շահեկան բովանդակութեամբ հատոր մը, որու հեղինակը ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, իր հայանպաստ աշխատանքով: Արդարեւ, Տիկին Էլիզապէթ Պաուըր, որ Վիէննա կը բնակի, տարիներէ ի վեր ուսումնասիրած է ոչ միայն Հայոց պատմութիւնը, մշակոյթն ու արուեստը, այլեւ սորված է լեզուն: Այս հատորով, ճոխացած գունաւոր գեղեցիկ նկարներով, Է. Պաուըր լաւագոյնս կը ներկայացնէ Հայոց պատմութիւնն ու ներկան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (484)

ՀՈՒԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՖՈՍՔԱՐԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ թէ Ֆոսքարի զրահաւորին ցամաք մօտենալը նշմարելով պոռացած էր:

— Դաւաճանութիւն, դաւաճանութիւն: Եւ միեւնոյն ատեն դաշոյնը քաշելով Կիտօ Ճենարոյի կուրծքը մխեց...:

Ճենարօ գետին փռուելով պոռաց.

— Մեռայ, մեռայ...

Եւ երեսին վրայ գետին փռուելով անշարժացաւ մնաց:

Բայց եթէ ուեւէ մէկը հետաքրքրութեամբ անոր վրայ ծռելով զայն մտիկ ընելու ըլլար, սա տեսակ փսփսուք մը պիտի լսէր.

— Եթէ մեր վարպետ Մոլինայի պողպատէ լանջապանը եղած չըլլար, հիմա իրաւ ոտքերս տնկած պիտի ըլլայի:

Արդ, մեր ընթերցողները թող աչքերնուն առջեւը բերեն ողջ առողջ ոստիկանապետ մը որ ինքզինքը մեռած ձեւացնելով գետին փռուած է եւ աչքին պոչովը անցած դարձածը կը լրտեսէ:

Ֆոսքարիի արձակած աղաղակը լսելով, Ալթիէրի եւ միւս դաւադիրները իրենց սուրերը մերկացուցին:

— Հասէք, պահակներ, գոռաց դուքսը: Հասէք, ծերակուտականներ, հոս օրէնքն է որ կը փողոտեն (մորթել) եւ ազատութիւնը կը սպաննեն:

— Ոչ օրէնքը եւ ոչ ալ ազատութիւնը պիտի սպաննեն, այլ՝ ձեզ պիտի սպաննեն եթէ անձնատուր չըլլաք, գոռաց Ալթիէրի: Անձնատուր եղէք, Ֆոսքարի:

Դուքսը արիւնալից աչքերով նայուածք մը պտըտցուց չորս կողմը: Տեսաւ որ դաւադիրները գեղարդակիրներուն վրայ կը կը նետուէին, իսկ այս վերջիններն ալ քաջօրէն կուրծք կուտային անոնց:

— Քաջութի՜ւն, քաջութի՜ւն, գոչեց Ֆոսքարի անոնց մէջ նետուելով:

Երկու խումբերը իրարու վրայ նետուեցան:

Ատրճանակի հարուածներ, հրացանի գնդակներուն արձակուելու ձայնը, կատաղութեան մռնչիւնները եւ վիրաւորներուն հեծեծանքները իրարու խառնուելով տեսակ մը քաոսային ահեղ վայնասուն մը գոյացուցին:

— Ցամաք իջէք, ցամաք, գոռաց Ալթիէրի նշան տալով զրահաւորին մէջ գտնուող իր երկու գունդ զինուորներուն:

— Կորսուած եմ, մրմնջեց դուքսը:

Զրահաւորէն գոռ ու գոչ լսուեցաւ իբր պատասխան Ալթիէրիի հրաւէրին, եւ բոլոր զինուորները միասնաբար սանդուխին վրայ խուժեցին:

Այս միջոցին ահեղ պայթիւն մը գոռաց օդին մէջ:

Ծովակալին զրահաւորը հրաբուխի մը պէս ճեղքուեցաւ եւ բոցախառն ծուխ մը վեր բարձրացաւ::

Յետոյ, հրեղէն անձրեւ մը սկսաւ տեղալ ծովուն ու ցամաքին վրայ:

Ամէն ոք շփոթութեան մատնուած, պահ մը պատերազմը դադրեցուցին:

Յետոյ, անդնդային լռութիւն մը տիրեց:

Ծովակալին զրահաւորը, Ալթիէրիի երկու գունդ զինուորները եւ դաւադիրներուն մեծ մասը հետը տանելով, ծովուն մէջ աներեւոյթ եղաւ:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Արամ Տարօնեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Օղթէյին, Օրիորդ Լիլիան Տարօնեան, Տէր եւ Տիկին Քարաքլեան եւ զաւակները (Արժանթին), Տարօնեան ընտանիքները, Տէր-Յովսէփեան ընտանիքները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Համբարձումեան եւ զաւակները (Արժանթին), այրի Տիկին Օղթէյին եւ զաւակները, այրի Տիկին Գոհար Առաքելեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Արխեան եւ իրենց աղջիկը, այրի Տիկին Անայիս Միքայէլեան եւ զաւակները, Տիկին Անժէլ Թագուորեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Մառի Թագուորեան եւ զաւակները, Սուքիասեան եւ Մարուքեան ընտանիքները (Սելանիկ), Իսփիրեան եւ Կիւրճեան ընտանիքները (Արժանթին), նաեւ Էքսէեան, Պօյաճեան, Պարթեւ Մանուկեան եւ Թօփալեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ եղբօր, մօրեղբօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՐ-ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

ողբալի մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 24ին, 67 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Դեկտ. 29, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Արամ Տարօնեանի:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1, 1978

Ժամը 11ին Կաղանդի պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8

Ժամը 11ին Հայրապետական պատարագ եւ Մկրտութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարկրիտ Մարգարեան 10.000 ֆր. նուիրած է իր ամուսնոյն յիշատակին Ալֆորվիլի Մեսրոպ-Մաշտոց դպրոցին (եւ ոչ՝ Մշ. Տան ինչպէս յայտարարուած էր Նոյ. 22ի թիւով):

ՆՈՒԷՐ

Շավիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Զապէլ Գալայճեանէ 200 ֆր. եկեղեցւոյ պայծառութեան համար: Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Ս. Յակոբի տօնին առթիւ իր ծնողաց յիշատակին Պ. Միսաք Երամեանէ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳԱՍՕՆ

31 Դեկտեմբեր ժամը 22էն սկսեալ

Réveillon du Jour de l'An

à la Maison de la Culture Arméniene de Marseille, 31 Décembre à partir de 22 h. jusqu'à l'aube

Menu de Réveillon — Orchestre — Cotillons — Ambiance — Danses Arméniennes

PRIX 150 F.

Réservez vos tables dès à présent en téléphonant à la M.C.A. 50-15-09 (tous les jours)

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1978

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ

Գունաւոր կողք, պատկերազարդ եւ գունաւոր էջերով

Գին 20 ֆր.

Դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղական խումբերուն:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ՝ նաեւ Մշակոյթի Տուն՝ 17, Ռիւ Պլէօ:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

1926 — ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԿԻՍԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ — 1977

Կը շնորհաւորէ իր յարգոյ բարեկամ եւ յաճախորդներուն Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը, եւ այս առթիւ կը յիշեցնէ թէ, այս տարի եւս ճոխ պտուղներու, մրգերու, անուշեղէններու եւ ըմպելիներու այլազան տեսակներով պատրաստ է սպասարկելու եւ զարդարելու Ամանորի իրենց սեղանները:

N. NIGOGHOSSIAN

121, Ave. Henri-Barbusse — 95400 Arnouville - les - Gonesse

Tél. : 985-04-46

PALMA

210, Rue du Fbg. St-Antoine — Métro Faidherbe Chaligny (12e)

MENU du REVEILLON du Nouvel An

250F Champagne et S. C.

L'Orchestre ARAX animera jusqu'à l'aube

Ambiance Franco-Arménienne — Cotillon — Loups

Ecrire pour réservation ou tél. . 344-1040 de 10 h. à 15 h. après 18 h. 680-09-18

Réveillon

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻՆ

Մանշի ափերուն ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ օղափոխութեան կայանին մէջ

14, Սէնթ Օնորին-տէ-Փէրթ

Մեկնում Յունուար 6, Ուրբաթ ժամը 17ին

Ժամադրավայր Սքուար Մոնթոլոն

Վերադարձ, Յունուար 8, Կիրակի, ժամը 22-23

Excursions : La Suisse Normande

Les Roches du Ham

La Laiterie ELLE-et-VIRE

Կարմիր Խաչուհիներու ամանորեան սովորական հիւրասիրութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Արձանագրուիլ Կարմիր Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել 985.36.53 եւ 738-35-74

Ծախքերու մասնակցութիւն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11ԻՆ:

×

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան տօնածառը՝ Յունուար 15ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Սաթենիկ Համբարձումեանի յուղարկաւորութեան առթիւ.— Պետրոս Սօլաքեան, Կարօ Սօլաքեան, այրի Տիկին Համբարձումեան 100ական ֆր., Եղիա Սաքըզեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Յովհաննէս Վարժապետեան, Տէր եւ Տիկին Կրասեան, Տէր եւ Տիկին Եղիազար Մելքոնեան 50ական, Պզտիկեան ընտանիք 20, Անտրէ Բիրեան 50, Տիկին Անահիտ Մանկունի, Տէր ողորմեայի առթիւ 50, Տիկ. Լուսին Ղազարեան նոյն առթիւ 10, Ծաղկատի Քօրին Կիրակոսեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Յովհաննէս Գումրուեան, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Կիրակոսեան 100ական, Կարօ Փանոսեան 150, Մալխասեան Գեղամ, Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Տօրումեան 100ական, աւագ սարկաւագ Ծերոն Մեսրոպեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Ժանօ Զիչեան 50, Պօղոս Օհանեան 25, Ալեքսան Արութեան 100, Գրիգոր Պարոնեան 20 ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Աստուր Գույումճեանէ Միչէլ-Կարապետ Մուրատեանի կսկծալի մահուան առթիւ: Նաեւ ստացած է 100 ֆր. (եւ 100 Մշ. Տան) Ներսէս Կարապետեանի մահուան առթիւ Գրիգոր Ջերվիշեան ընտանիքէն:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՒ ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՀԱՅՈՑ ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

1978

Երկուշաբթի Ապրիլ 24էն Մայիս, 5 Ուրբաթ

Կազմակերպութեամբ եւ առաջնորդութեամբ Լիոնի

ՍԵՒԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ

Տնօրէն՝

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

Կը մասնակցի նաեւ ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Առաջնակարգ պանդոկ (տըմի – փանսիոն) եւ պտոյտներ

Ճամբորդութեան վերաբերեալ մանրամասնութեանց եւ յայտագրերու համար դիմել

Catalogues à votre disposition sur demandes pour toutes destinations

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66

Tél. : 60-13-66 — Téléx 900287

Licence organisatrice : A 529

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի անյապաղ արձանագրուիլ

PELERINAGE A JERUSALEM ET AUX LIEUX SAINTS

du 24 avril au 5 mai

Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON

Places limitées

A PARIS — MONDOTOURS

(Peruz Melkonian et Lévon Baghdassarian)

2, Rue de Sèze, 75009 PARIS — Téléph. : 073-30-64

Tél. : 073-30-64

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
29
JEUDI
29 DECEMBRE
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.019
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.019

ՊԵԼԺԵՐԸ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ ՊԻՏԻ ՏՐԱՄԱԴՐԵՆ

ՊՕՏՈՒԷՆ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Դեկտ. 24ի պելժիական մամուլը արձագանգ կը հանդիսանար կարեւոր լուրի մը, որ կը շահագրգռէ առաջին առթիւ Պելժիոյ Հայութիւնը բայց նաեւ բոլոր Հայերը ընդհանրապէս:

Այսպէս՝ Լը Սուառ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տայ.— «Պելժիական ներկայութիւն Երուսաղէմ» խորագրեալ յօդուածով.— Անցեալ շաբթու շատ կարեւոր այցելութիւն մը կատարուեցաւ Պրիւքսէլ: Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքը Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան, որու կ'ընկերանար Շահէ Արք. Աճէմեան ընդունուեցան Թագաւորին, Թագուհիին եւ Պրիւքսէլի քաղաքապետ՝ Վան Հէլթըրընի կողմէ: Այս այցելութիւնը ոչ միայն նուիրագործումն է Ս. Վայրերու Պելժիական Հիմնարկին 15 տարիներէ ի վեր տարած ջանքերուն բայց նաեւ ինչ որ խօսակցութեանց ընթացքին ըսուեցաւ, յոյս կու տայ նոր կապերու Պելժիոյ եւ Երուսաղէմի միջեւ: Պելժիա կ'ուզէ պելժիական ներկայութիւն մը ապահովել Երուսաղէմ եւ այդ ուղղութեամբ է որ Երուսաղէմի նախկին ընդհ. հիւպատոսը ռահվիրան եղած է պելժիական հիմնարկին, 1963ին: Երեք նպատակ կար.— Պելժերուն ապահովել «ազգային» աղօթավայր մը, յանձն առնել դպրոցի մը շինութիւնը Երուսաղէմի տղոց համար (Հայոց Պատրիարքարանին մէջ) եւ պարտականութիւն մը կատարել պատմութեան նկատմամբ, վերահաստատելով այս վայրերուն մէջ իսկ Կոտըֆրուա տը Պույոնի յիշատակը: Ինչ կը վերաբերի աղօթավայրին, եղած է շատոնց: 1963ին իսկ, Պօտուէն եւ Հիւպէյն Թագաւորներու ջանքերով յիսուն տարուան համար վայր մը տրամադրուեցաւ: Մեծ նեղքնատուն մըն է, Հայոց Պատրիարքութեան եկեղեցւոյ տակ, Ե. դարէն մնացած: Ու թերթը կ'աւելցնէ. «Կը թուի թէ ժամը եկած է — եթէ լաւ հասկցանք երէկուան այցելութեան իմաստը նոյնը ընել.— Պելժիոյ մէջ իսկ կրօնական եւ քաղաքային իշխանութիւնները աղօթավայր մը կը փնտռեն մեր երկիրը ապրող Հայերուն համար»:

Յիշենք նաեւ թէ ինչպէս կը գրէ Լը Սուառ, 1977ին Ս. Յարութեան տաճարի հայկական մասին մէջ, մուտքի մէկ դրան վրայ բացումը պիտի կատարուէր պրոնզեայ յուշատախտակի մը, որու բովանդակութիւնը պատրաստուած էր հասարակաց համաձայնութեամբ, այս էր.—

«Այս տաճարին մէջ, քանդուած 1808ին, կը հանգչէին Կոտըֆրուա տը Պույոն, հովանաւոր Ս. Յարութեան տաճարի եւ Պօտուէն տը Պլանտր, Երուսաղէմի առաջին Թագաւոր, ամուսինը Հայաստանի իշխանուհի՝ Արտայի: Պօտուէն Ա., Պելժերու արքայ, Ֆապիոլա Թագուհիին հետ, իր գահակալութեան 25րդ տարին, շնորհիւ Բարձր. Տէրտէրեանի, Հայոց Պատրիարք, Ս. Վայրերու Պելժիական Հիմնարկը, այս արձանագրութիւնը զետեղեց 1977ի Ծննդեան օրը»:

Բայց ծրագիրը յետաձգուած է, որովհետեւ Հայերը շատ համակրելի առարկութիւն մը ըրած են «Պրոնզեայ յուշատախտակ մը, պա՞տի մը վրայ: Ոչ, արձանագրութիւնը փորագրենք կեդրոնի զմբէթը վերցնող մեծ սիւնին մերձաւոր խորանին վրայ...:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՏԱԹ ՄԵՐԺԵՐ Է ՍԻՆԱՅԻ ՇՈՒՐՋ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ ՄԸ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԱՄԱՐ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ԹՇՆԱՄԻՆ՝ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆ ԻՍԿ Է

Երեքշաբթի իրիկուն Սատաթ երկու ժամ տեւող տեսակցութիւն մը տուաւ Ջայն-Հեռատեսիլէն եւ յայտնեց այդ առթիւ թէ Իսրայէլ առաջարկած էր ամբողջ Սինայը վերադարձնել Եգիպտոսի ինչ որ մերժած էր քանի ինք կ'ուզէր Իսրայէլի քաշուիլը իր բոլոր գրաւած հողերէն եւ պաղեստինեան Պետութեան մը ստեղծումը: Պեկին առաջարկած է ինքնավարութիւն Այսրյորդանանի Պաղեստինցիներուն համար, ինչ որ, ըստ Սատաթի առաջին անգամ կը պատահի: Կարգ մը եգիպտական շրջանակներ սակայն կը խորհին որ յետագայ բանակցութիւններու կրնան փոփոխութիւններ յառաջ բերել: Օրինակ, Պեկին Սինայը վերադարձնելու համաձայն է բայց ինչ որ անընդունելի է Եգիպտոսի համար այն է որ կ'ուզէ իր ուժերը պահել Շարմ-էլ-Շէյխ եւ Կազա: Հոս ձեւ մը կարելի է գտնել որ ապահովութեան այլ ուժեր կատարեն այդ պաշտօնը, ամերիկացի կամ չէզոք դէտեր:

Եգիպտոսի Նախագահին համար Պաղեստինցիներու գլխաւոր թշնամիները իրենք իսկ են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. Ժողովը սկսաւ վիճիլ Հալքի ներկայացուցած արգելքի բանաձեւին շուրջ, մինչ 11րդ ատալէթական երեսփոխան մը հրաժարեցաւ կուսակցութենէն: Հալքի համար Տէմիրէլի «երեք կուսակցութիւններով համախմբակցութիւնը անդիտակից բազմագլուխ դաշնակցային կազմակերպութիւն մըն է, որ միացեալ պատասխանատուութեան նուազագոյն գաղափարը չունի»:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ եօթը ռումբ պայթած է գեղարուեստից վարժարանը, սրճարան մը, ձախ կազմակերպութեան մը շէնքը եւայլն: Վիրաւոր չկայ: Պոլսոյ արուարձաններէն Պագըրքէօյի մէջ ալ ռումբ մը պայթած է մեծաքանակի վաճառատան մը եւ ազգ. կուսակցութեան մէկ շէնքէն վնասներ հասցնելով:

ՓՈԼԻՍԱՐԻՈՅԻ պատանդներուն մեծ մասը մամուլի ասուլիս մը տուին, որմէ պարզուեցաւ որ քանի մը ամիս ալժերական հողի վրայ եղած են, փախած են, բռնուած ու ծեծ կերած:

ՊՈԼՍՈՅ առեւտրական եւ տնտեսական գիտութեանց ակադեմիան հիմնայատակ եղած է ոճրային հրդեհի մը հետեւանքով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՆԱՀԱՆՋ»Ը ՄԵԶԻ՛ ՀԱՄԱՐ ԳՐՈՒԱԾ Է

Ընդհանրապէս միշտ կը դժգոհինք, որ պետական Զայնասփիւռը կամ Հեռատեսիլը հարկ եղածին չափ տեղ չի տար Հայերուն: Մեզի աննպաստ — բայց եւ արդար — քաղաքութիւններ ալ կ'ընենք աւելի բախտաւոր համայնքի մը հետ: Բայց հարկ է առարկայական ըլլալ, անկողմնակալ, գիտնալու համար որ՝ երբ պատեհութիւնը կը տրուի (եւ սովորաբար մեր կամքէն բոլորովին անկախ) կրնա՞նք, կը յաջողի՞նք լաւագոյնս օգտագործել մեզի ընծայուած առիթները: Այս հարցումը կը ծագի մեր մտքին մէջ ամէն անգամ որ հայկ. յայտագիր մը կայ ու ծանօթ եղաւ, առջի օր, երբ կ'ունկնդրէինք Ծնունդի օրով, Ֆրանս-Քիւլթիւրի մէկ ժամուան (միւս մասն ալ՝ յաջորդով) յայտագիրը մեզի տրամադրուած:

Անկասկած գլխաւոր թիւրիմացութիւնը կը ծագի նախ հետեւեալ սխալ մօտեցումէն: Երբ մեզմէ ոեւէ մէկը կը խօսի երբեք նկատի չառներ թէ որո՞ւ կը խօսի: Նոյն բաները կ'ըսենք մեր բեմերէն, մեր մամուլէն, մեր տուներէն եւ... Ֆրանս-Քիւլթիւրէն: Այլ խօսքով կը շփոթենք ներքին սպառումի եւ արտաքին սպառումի «ապրանքը»: Նկատի չենք առներ հասարակութիւնը: Երբ մեր ունկնդիրը Ֆրանսացին է, մեր ըսելիքը բոլորովին տարբեր պէտք է ըլլայ: Եւ այս տեսանկիւնէն դիտելով է մանաւա՛նդ, որ բնաւ գոհ չմնացինք առջի օրուան յայտագրէն: Արդարեւ, ի՞նչ ըսինք, մե՛նք Հայերս: Յիշենք միայն քանի մը կէտեր, խուսափելու համար շատ հեռուները երթալէ: Յայտնեցինք թէ մեր մշակոյթը թանգարանի ապրանք է եւ միայն անցեալի նկարագիր ունի: Թէ առանց հողի, հայ գրականութիւն չկայ, թէ Ֆրանսահայութեան ութսուն առ հարիւրը հայերէն չի գիտեր (ի՞նչ վիճակագրութեան հիման վրայ), թէ երկու լեզուի եւ երկու մշակոյթի դժբախտ բախում կ'ապրի Ֆրանսահայը եւ շարք մը այլ անհեթեթ բաներ: Նախ ի՞նչպէս ընդունիլ նման վարկաբեկում մը Սփիւռքի: Ըսել թէ առանց հողի չկայ հայ գրականութիւն կը նշանակէ ուրանալ մեր ամբողջ արեւմտահայ գրականութիւնը, թանգարանի ապրանք դարձնել մեր մշակոյթը եւ անոր մէջ *միայն* անցեալ տեսնել, դարձեալ ուրացումն է Հայաստանի թէ արտասահմանի մէջ մեր մշակոյթին յեղաշրջման ու զարգացման: Սփիւռքը աղէտի մը հետեւանքն էր, բայց միայն աղէտ չեղաւ արմատախիլ ժողովուրդի մը, որ արեւմտեան իր զարգացումով ճոխացուց եւ հարստացուց ի'ր մշակոյթը: (Միայն ֆրանսահայ զուտ *սփիւռքեան* գրականութեան օրինակը կը բաւէ): Իսկ եթէ մեր մշակոյթը անցեալ կը նկատուի որովհետեւ նոր սերունդները անով չեն ապրիր եւ անոր անհրաժեշտութիւնը չեն զգար, յանցաւորը Ֆրանսան չէ այլ՝ մենք: Որովհետեւ քաղաքականացնել կամ յեղափոխականացնել ուզելով, մոռցանք *նախ* հայացնել, մոռցանք որ երբ մարդ կառչած կը մնայ իր մշակոյթին, առով իսկ ինքնաբերաբար ազգ. քաղաքականութիւն տարած կ'ըլլայ, որ հաւանաբար լաւագոյն քաղաքականութիւնն է: Անըմբռնելի հոգեբանութիւն մը կը թուի նաեւ մեզի երկու լեզուներու հարցը, որ օրէ օր սկրուած է ախտաբանական ալ բնոյթ առնել: Զգտում մը կայ հոգեվերլուծական ծանրակշիռ ուսումնասիրութեան նիւթ դարձնելու հայ մանուկին երկու լեզուներու հետ «բախումը»: Ի վերջոյ մենք ալ հոս ծնած ենք, տունը հայերէն խօսած ու սորված, դպրոցը տեղւոյն լեզուն ու մշակոյթը իւրացուցած բայց մասնաւոր տագնապ մը չենք տեսած հող. եւ Ֆրոյտը օգնութեան կանչելու կարիք ալ չենք զգացած մեր ներաշխարհին երեւակայական տագնապները քննել տալու համար: Ժամանակաշրջանի մը մէջ, ուր Փարիզի սրտին վրայ կը բազմանան երկլեզուեան վարժարանները, ուր Հայաստանի հողին վրայ իսկ տղան դեռ մանուկ սկիզբէն երկու լեզու կը սորվի, բաւական տարօրինակ կը թուի մեզի մասնաւոր բարդութիւններ տեսնել հարցի մը մէջ, որ ի վերջոյ հարստացում մը կը ստեղծէ:

Զայնասփիւռի կամ Հեռատեսիլի հայկ. յայտագրերը սահմանուած են, կը խորհինք, ծանօթացնելու տեղացիին ժողովուրդի մը պատմութիւնն ու մշակոյթը ու ի հարկին նաեւ պարզելու թէ մեր գաղութը ի՛նչ կ'ակնկալէ տեղական իշխանութիւններէն, որպէսզի իր զաւակները տէր մնան իրենց ազգային ժառանգութեան: Մնացեալը՝ մեր *ներքին* հոգերն են: Ի վերջոյ «Նահա՛նջը» մեզի համար գրուած է:

ԱՐՓԻԿ

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ. 20-22)

ՃԱՏՐԱԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Լենինգրադի մէջ տեղի ունեցող ճատրակի խորհրդային 45րդ ախոյենութեան մրցումներու 13րդ շրջանին Ռոմանիշին յաղթեց Գրիգորեանի, Կոչիեւ Սմիսլովի: Գուլկօ-Բաղիրով, Բալաշով-Դորֆման խաղերը վերջ գտած են հաւասար արդիւնքով, իսկ Տուկմակովսկի-Պոլուգայեւսկի, Ալբուրտ-Կուզմին, Գելլէր-Սվեշնիկով եւ Տալ-Պետրոսեան հանդիպումները անաւարտ մնացած են, սակայն այս վերջինները համաձայնած են խաղը հաւասար արդիւնքով վերջացնել: 13 շրջանէ ետք դասաւորման գլուխը կը գտնուի Գուլկօ (8,5 միաւորով): Պետրոսեան եւ Դորֆման 8ական միաւորով երկրորդ տեղը կը գրաւեն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Դեկտ. 24ի թիւէն կ'իմանանք թէ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Դեկտ. 19ի հրամանագրով մելիորացիայի եւ ջրային տնտեսութեան նախարար նշանակուած է Ռոբէր Յարութիւնի Շահոյեան: Նախկինը՝ Գրիգոր Ալեքսանդրի Բաղրամեան, հանգստեան կոչուած է:

Միւս կողմէ, Հրանտ Սամսոնի Սաղոյեան նշանակուած է Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի պետական ծրագիրներու կոմիտէի նախագահ եւ վարչապետի տեղակալ: Նախկինը՝ Ստեփան Թումանեան:

ԶԱՐԵՆՑԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՆՇՈՒԵՑ ՓԱՐԻԶՈՒՄ

Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեանը Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան հրաւէրով վերջերս հիւր էր Փարիզում: «Հայրենիքի ձայն»ի աշխատակիցը դիմեց նրան՝ խնդրելով պատասխանել մեր ընթերցողներին հետաքրքրող մի քանի հարցերի:

— Որքա՞ն մեզ յայտնի է, դուք Ֆրանսիա էիք հրաւիրուել Եղիշէ Զարենցի ծննդեան 80ամեակի հանդիսութիւնը նախագահելու:

— Զարենցեան հանդիսութիւններից առաջ մենք՝ Հայաստանի հիւրերս, ես եւ Հայաստանի պետական ակադեմիական երգչախմբի գեղարուեստական ղեկավար, ՍՍՀՄ պետական մրցանակի դափնեկիր, Հայկական ՍՍՀ ժողովրդական արտիստ Յովհաննէս Չէքիջեանը մասնակցեցինք «Աշխարհ» շաբաթաթերթի 1000րդ համարի լոյս ընծայման առթիւ Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան կազմակերպած հացկերոյթին: Ֆրանսահայ Երիտասարդական Միութիւնը (ԺԱՖ), Հայ Նախկին Ռազմիկների Միութիւնը եւ հայրենասիրական մի շարք այլ կազմակերպութիւններ, ինչպէս նաեւ ֆրանսահայ բազմաթիւ մտաւորականներ, գործիչներ եւ արուեստագէտներ, որոնց թւում նշանաւոր գեղանկարիչ Գառզուն եւ Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի արտասահմանեան անդամ Զատիկ Խանզադեանը ներկայ էին այդ հացկերոյթին, որն ունէր գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ինչպէս գիտէք, հայրենական մամուլը, սփիւռքահայ բազմաթիւ մտաւորականներ գնահատանքի խօսք ասացին «Աշխարհ» շաբաթաթերթի 1000րդ համարի լոյս ընծայման առթիւ: Արդարեւ, Փարիզի պէս մշակութային խոշոր մի կենտրոնում հայերէն թերթ հրատարակելը, հազար համար անընդմէջ ընթերցողի հետ հաղորդակցութիւն պահելը, նրան հայրենասիրական շունչ ու ոգով տոգորելը դժուարին, բայց շնորհակալ գործ է, արժանի ամէն գրուատանքի: Բոլոր ներկայ եղողները բարեմաղթում էին «Աշխարհ»ին յետագայ բարգաւաճում, իսկ նրա վաստակաշատ խմբագրին՝ գրող եւ լրագրող Աւետիս Ալիքսանեանին առողջութիւն եւ կորով՝ շարունակելու իր երախտաշատ գործը:

Եղիշէ Զարենցի ծննդեան 80ամեակի յոբելենական հանդիսութիւնը նախաձեռնել էր Ֆրանսահայ Գրողների Միութիւնը, Ֆրանսահայ Մշակութային եւ խասեան Սանուց Միութիւնների մասնակցութեամբ: Հետաքրքրական է այն փաստը, որ Զարենցի յոբելեանի նշումը սփիւռքում սկսուեց Փարիզից: Դա բացառիկ փայլուն մի հանդիսութիւն էր, որ տեղի ունեցաւ Գիմէ հանդիսասրահում: Դահլիճը լեփ-լեցուն էր, եւ շատերը դրսում էին մնացել:

Երեկոն բացեց ֆրանսագէտ անուանի բանաստեղծ Ռուբէն Մելիքը, որը ֆրանսերէնով եւ հայերէնով ներկաներին ծանօթացրեց Եղիշէ Զարենցին, խօսեց ֆրանսիացի յայտնի բանաստեղծներ Լիւկ Անդրէ Մարսէլի եւ Ժագ Գոշըրոնի մեծ վաստակի մասին՝ Զարենցին ֆրանսերէն թարգմանելու գործում:

Ապա Զարենցի կեանքի եւ ստեղծագործութիւնների մասին հայերէն խօսեց Ֆրանսահայ Գրողների Միութեան քարտուղար, երիտասարդ բանաստեղծ Կարիկ Պասմաճեանը:

Շատ ոգեշունչ էր Ժագ Գոշըրոնի խօսքը: Քսան տարի առաջ տեղի է ունեցել ֆրանսիացի այս մեծ բանաստեղծի հանդիպումը Զարենցի ստեղծագործութիւնների հետ, երբ նա ուսումնասիրել է նրա 44 քառեակները, որպէս բանաստեղծական կոթողներ:

«Երբ Ռուբէն Մելիքը, հայ բանաստեղծութեան ֆրանսերէն անթոլոգիան կազմելիս, ինձ առաջարկեց թարգմանել Զարենցին, ես սիրով տուեցի իմ համաձայնութիւնը: Այստեղ է, որ ես նորից ու նորից առիթ ունեցայ հիանալու Զարենցով, Արեւմուտքի եւ Արեւելքի պոէզիան շաղկապող այս մեծ բանաստեղծով», — ասաց Գոշըրոնը եւ հանգամանալից վերլուծեց բանաստեղծի «Ամբոխները խելագարուած» պոէմը:

Փարիզում տեղի էր ունենալու սովետական բանաստեղծութեան երեկոյ: Այս առթիւ, հէնց Զարենցի յոբելենական հանդիսութեան օրը Փարիզ ժամանեցին սովետական ինը բանաստեղծներ, որոնցից երկուսը՝ Սովետական Գրողների Միութեան քարտուղար Կոնստանտին Սիմոնովը եւ սովետահայ տաղանդաւոր բանաստեղծ Ռազմիկ Դաւոյեանը օդանաւակայանից անմիջապէս եկան հանդիսասրահ: Ներկաները մեծ ջերմութեամբ ընդունեցին Ռազմիկ Դաւոյեանի ելոյթը եւ Կոնստանտին Սիմոնովի խօսքը: Ռուս անուանի բանաստեղծը գնահատանքի բարձր խօսք ասաց հայ բազմադարեան հարուստ պոէզիայի մասին, Զարենցի մասին, նրան բնորոշելով որպէս քսաներորդ դարի մեծագոյն բանաստեղծներից մէկը:

Ես նոյնպէս հրաւիրուեցի խօսք ասելու Զարենցի մասին: Ինձ համակել էր Փարիզում Զարենցի յոբելեանի նշման խորհուրդը և ես խօսեցի նաև այդ մասին: Արդարեւ երջանիկ ժամանակներ են եկել մեր ժողովրդի համար: Ամբողջ 600 տարի հայ ժողովուրդը ուրախութիւն չէր տեսել եւ մեր հարուստ պոէզիան ու մշակութային այլ արժէքները մնացել էին փոշու տակ: Բայց ահա, վերջին 57 տարում, մեր երկրում սովետական կարգեր հաստատուելու, Սովետական Միութեան ժողովուրդների համագործակցութեան շնորհիւ, այսօր լոյս աշխարհ են գալիս եւ ճանաչման արժանանում մեր ոսկեղէն գանձերը: Նարեկացին, Նահապետ Քուչակը, Իսահակեանը, Թումանեանը եւ շատ ուրիշներ այսօր հնչում են ռուսերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ այլ լեզուներով: Դահլիճում նստած ես ուրախութեամբ էի դիտում ֆրանսահայ օտարախօս երիտասարդների դէմքերը, որոնք ճառագում էին հպարտութեամբ, երբ Զարենցը արտասանւում էր ֆրանսերէն, երբ նրա մասին հիացմունքով էին խօսում Ժագ Գոշըրոնը եւ Կոնստանտին Սիմոնովը: Չեմ կարող մի քանի խօսք չասել նաեւ հանդիսութեան գեղարուեստական բաժնի մասին, որը սքանչելի էր կազմակերպուած: Ներկայացուեց «Ամբոխները խելագարուած» պոէմի լուսատեսողական մոնտաժը: Հայերէն, ֆրանսերէն եւ ռուսերէն խմբերգների, յեղափոխական քայլերգի ներքոյ ամբողջ երեսուն րոպէ հնչեց պոէմի ֆրանսերէն եւ հայերէն ասմունքը՝ ծափահարութիւններ խլելով ներկաներից: Զարենցի յոբելեանի նշումը սփիւռքում սկսուեց Փարիզից եւ կը շարունակուի միւս գաղթօջախներում:

— Դուք քանիցս եղել էք ֆրանսահայ գաղութում: Ձեր այս անգամուայ տպաւորութիւնները ինչո՞վ էք առանձնացնում նախկիններից:

— Ֆրանսահայ գաղութը ամենահին գաղթօջախներից մէկն է, սերտօրէն կապուած Սովետական Հայաստանի հետ: Պէտք է ասել, որ տարէց տարի ուժեղանում է կենդանի կապը մայր երկրի եւ ֆրանսահայ գաղթօջախի միջեւ, ամէն տարի բազմաթիւ տուրիստական խմբեր են այցելում Հայաստան, իսկ փոխադարձաբար մայր երկրից Ֆրանսիա են մեկնում արուեստագէտների, մտաւորականների, ինչպէս նաեւ տուրիստական խմբեր: Այս բոլորը ունենում են իրենց դրական նշանակութիւնը՝ ֆրանսահայ գաղութի աշխուժացման գործում: Ինձ այս անգամ ուրախացրեց ֆրանսահայ երիտասարդութեան ակտիւութիւնը: Թէ՛ Զարենցի յոբելենական հանդիսութեանը, թէ՛ Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան եւ ԺԱՖի կազմակերպած իմ հրապարակային հանդիպմանը շատ աւելի մեծ թւով երիտասարդներ էին մասնակցում: Ֆրանսահայ երիտասարդութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն է ցուցաբերում դէպի իր հայրենիքի մշակոյթը եւ հայրենիքը՝ Սովետական Հայաստանը: Ուրախալի էր նաեւ Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան, Ֆրանսահայ Երիտասարդական Կազմակերպութեան, Ֆրանսահայ Գրողների Միութեան, մի շարք հայրենակցական եւ սանուց միութիւնների, Փարիզի Հայ Արուեստի Զարգացման Միութեան (Քաթրա) համագործակցութիւնը: Վերջին շրջանում «Եանց» ակումբը նոյնպէս ցոյց է տալիս վերոյիշեալ միութիւնների հետ գործակցելու պատրաստակամութիւն: Այս ամէնը, անշուշտ, կարող է էլ աւելի աշխուժացնել ֆրանսահայ գաղութի մշակութային, հասարակական կեանքը:

Ինչպէս յայտնի է, նման մի գործունէութեան համար անհրաժեշտ են որոշ պայմաններ: Ուրախալի է նոյնպէս, որ Ֆրանսահայ Մշակութային Միութիւնն ու ԺԱՖը օժտուել են իրենց յարմարաւէտ կենտրոնով, այսպէս ասած՝ ունեն իրենց տունը, հանդիպման վայրը, որը կը նպաստի նրանց գործունէութեան ծաւալմանը:

Լաւ տպաւորութիւններ ստացայ նաեւ Դպրոցասէր Տիկնանց միջնակարգ աղջկանց վարժարանից, որը համալրուել է ուսուցչական նոր, երիտասարդ ուժերով եւ Սամուէլ – Մուրատ Մխիթարեանների արական միջնակարգ վարժարանից, որը Հայր Սերովբէ Ագըլեանի տնօրէնութեան օրօք վերելքի նոր շրջան է ապրում:

Այս այցելութեանս ժամանակ մի անգամ եւս համոզուեցի, որ հայկական գաղթօջախների մշակութային – հասարակական – կրթական կեանքի աշխուժացման նախապայմանը, խթանը Հայրենիք-Սփիւռք կապերի ընդլայնումն ու խորացումն է:

«Հայրենիքի ձայն», Նոյ. 30

×

ԽՄԲ. ՅԱՌԱՋ»Ի.— «Հայրենիքի ձայն»ի Նոյ. 30ի թիւէն նոյնութեամբ արտատպեցինք «Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէ»ի նախագահ՝ Վարդգէս Համազասպեանի հարցազրոյցը թերթին աշխատակցին հետ, քանի հարցը կը վերաբերի մեր գաղութին: Մեր ընթերցողները ուրախութեամբ նկատեցին անշուշտ որ «ֆրանսահայ գաղութի աշխուժացման գործում» իրենց կարեւոր դերը կը խաղան ծանօթ «արբանեակներէն» (Ֆրանս. Մշ. Միութիւն, ԺԱՖ) բացի նաեւ ուրիշներ (Գրողներու Միութիւն, Քաթրա, Եանց, հայրենակցական, սանուց եւայլն): Ուրեմն սահմանը քիչ մը ընդլայնուած է, բայց դեռ չէ հասած հոն ուր յիշատակուի հայերէն օրաթերթի մը գոյութիւնը: Ըստերևոյթին եթէ «Փարիզի պէս մշակութային խոշոր մի կենտրոնում հայերէն թերթ հրատարակելը, 1000 համար անընդմէջ ընթերցողի հետ հաղորդակցութիւն պահելը, նրան հայրենասիրական շունչ ու ոգով տոգորելը դժուարին, բայց շնորհակալ գործ է, արժանի ամէն գրուատանքի»,

---

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՆ

(ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ծնողքդ տո՞ւնն են, հարցուց անձկութեամբ:

— Այո, հայր սուրբ, ըսաւ տղան, ներս հրամմէ:

Քահանան շնչահեղձ ներս վազեց եւ հարցուց.

— Քոյրս, քոյրս Շուշանիկն հո՞ս է: Տունէն առեր տարեր են:

— Մի վախնար հայր սուրբ, ամէն բան լաւ գնաց:

— Այսի՞նքն...

— Քանի մը վարի կինտոներէն վեր ելած էին, Հալապարի ճիչդ վերերը: Բաց կը գտնեն ձեր դուռը:

— Անխոհեմ աղջիկ:

— Ներս կը խուժեն եւ Շուշանիկն յափշտակած քաշքշելով վար կը տանին, աղջկան աղմուկներէն, մեր սարին քաջուրի սարսուռները, քարով կռիւ կը բռնուին, մեր կողմը քար շատ կայ: Վարի կինտոները վիրաւոր, արիւնոտ, կը լքեն աղջիկն ու կը փախչին:

Աննա պատմեց ու խնդաց:

— Հիմա, շարունակեց մօրքուրիդ տունն է: Վախէն մարած էր. իրաւունք ալ ունէր:

— Ես հոն կը վազեմ, ըսաւ տէր Կարապետ:

— Չէ, հիմա մի երթար, Արտաւազդը ղրկեմ, թող նայի թէ քոյրդ խեղճը մօրքուրիդ տո՞ւնն է: Եթէ վտանգ մը կայ տունէ տուն փախցնեն:

– Իրաւունք ունիս, պատասխանեց քահանան. հիմա փողոցներուն մէջ սատանաները կան, բարի մարդիկ չկան:

Ինքը մնաց Արշակի տունը. թէպէտ ջղային եւ անհանգիստ էր, բայց այդ էր ապահովութիւնը: Արտաւազդ գաղթող թռչունի պէս վազեց տէր Կարապետի մօրքուրին տունը, իրենց տունէն շատ հեռու չէր: Շուտ հասաւ, հոն ալ քար լռութիւն կար:

— Ազանի մօրքուր, կանչեց դուռէն, դուռը բաց:

Այդ տունն ալ կարծես մեռելատուն էր, քար լռութիւն կար. բնաւորներուն սարսափը սեւ շուքի պէս տիրապետած էր տանիքէ տանիք: Ոչ ոք գիտէր թէ մինչեւ ե՞րբ պիտի ապրէր, ե՞րբ զօրականները պիտի գային լաց ու կոծով տանելու համար:

Տիկ. Ազանի, տարիքոտ կին մըն էր: Իր ամուսինն ու մեծ մանչը առեր տարեր էին, քահանայի ընտանիքէ է, ապրելու իրաւունք չունի:

Եկաւ կամացուկ մը դուռը բացաւ, ճեղքէն տեսաւ թէ Արտաւազդն է. երեսը գոյն առաւ: Տղան ներս մտաւ: Շուշանիկ հոն էր: Անկողինի վրայ երկարած էր, դեռ վրան դող եւ ցնցում կար:

— Կամաց – կամաց կ'անցնի, ըսաւ տիկին Ազանիկ, քաջ աղջիկ է:

Շուշանիկ ուժ առած էր. գիտէր թէ հայ երիտասարդներ կան որ զինք կը պաշտպանեն:

Արտաւազդ վազեց եւ համբուրելով աղջիկն ըսաւ.

— Վեր ելիր երթանք. վարդապետը մեր տունն է, քեզի կը սպասէ:

— Ո՞ղջ է, ի՞նչ կ'ընէ, իր ետեւէն ալ ինկա՞ծ են: Ախ կը զգամ թէ քիչ ժամանակ զինքը պիտի վայելեմ:

Ըսաւ ու ձեռքերով աչքերը գոցեց ու լացաւ. ինչո՞ւ պիտի լար, ինչո՞ւ այդ զուարթ եւ աղուոր քաղաքը լալականներու տուն պիտի ըլլար: Մահաբեր ցուրտ հովը հիւսիսէն կուգար:

— Երթանք, ըսաւ Արտաւազդ, հիմա մեզի կը սպասեն:

Բայց աղջիկը ուժ չունէր այդ տասներկու տարեկան տղեկին հետ Աննայի տունն երթալու:

— Ի՛նչ լաւ պիտի ըլլար, ըսաւ Շուշանիկ, հայ երիտասարդ մը մեր հետ ըլլար:

— Հոս ես կամ, ըսաւ Արտաւազդ. չե՞ս հաներ:

— Այո, այո, դուն կաս, բայց դեռ շատ փոքր ես:

— Ես դեռ անցեալ օր երկու կինտոներ գետին պառկեցուցի:

Տիկին Ազանին ալ կը տարակուսէր Շուշանն Արտաւազդին յանձնել. այդ ժամանակները հուժկու բազուկներու պէտք կար:

Տղան բաւական ուժեղ էր, բռնեց Շուշանին բազուկէն եւ վեր հանեց.

— Երթանք, մի վախնար, ըսաւ:

Քաշելով աղջկան թեւէն դուրս ելան Ազանիի տունէն, բռնեցին վար իջնող ճամբան: Արտաւազդ զուարթ – զուարթ խօսեցաւ, թէպէտ քարոտ ճամբայ էր, բայց լաւ էր, վտանգի ատեն տղան քարով կրնար կինտոները քշել, մանաւանդ որ վերէն վար կուգային:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Շար. – 7)

14 հազար թիւ հրատարակելը, հաւանաբար, « պարապ վախտի խաղալիք » է: Խնդիր չէ: Աւելի քան կէս դարեան հայրենէն օրաթերթի մը գոյութիւնը անտեսելն ու անգիտանալը բան չի փոխեր այդ թերթին կեանքին մէջ: Բայց տխուր պատկերը կը պարզէ ա՛լ աւելի տխուր մտայնութեան մը եւ բոլորովին ծիծաղելի կը դառնայ անկէ ետք խօսիլ « *Հայրենիք – Սփիւռք կապերի ԸՆԴԼԱՅՆՈՒՄԻ եւ ԽՈՐԱՑՈՒՄ* »ի մասին « *իրրեւ նախապայման գաղթօջախների աշխուժացման* »:

Գ. Համազասպեան Զարենցի երեկոյթին նկարագրութիւնն ալ կ'ընէ «իր» անկիւնէն դիտուած եւ ատով իսկ կը ստիպէ մեզ կրկին անդրադառնալու այդ երեկոյթին: Մեզի համար հարցը փակուած էր եւ խնայելու համար խիստ դիւրազգած կազմակերպիչներուն, չէինք արտատպած Պէյրութի *Մասիս* շաբաթաթերթի խմբագիր՝ Ա. Կռանեանի տպաւորութիւնները, որպէսզի կազմակերպիչները նաեւ չստիպուին ֆրանսական մամուլի կանոնները ուսումնասիրելէ ետք, լիբանանեան մամուլի կանոններուն ուսումնասիրութեան ձեռնարկել: Բայց քանի որ Վարդգէս Համազասպեան առիթ կուտայ, մեզի կը մնայ արտատպել այդ յօդուածը, որ՝ ահաւասիկ.—

ԶԱՐԵՆՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— Կարելի չէ, պարո՛ն, բացարձակապէս:

« Կիմէ » բանախօսական սրահը երկու հարիւր աթոռ ունի: Հոն կը կատարուէր Զարենցի ծննդեան ութսունամեակի տօնախմբութիւնը, Կիրակի Հոկտեմբեր 23, 1977, երեկոյեան ժամը 5ին: Որոշեալ ժամանակէն քառորդ ժամ առաջ հասած եմ Իէնա հրապարակ թիւ վեց, այսինքն գեղակի մը նմանող գեղեցիկ շէնքի մը առջեւ, որ թանգարան է Ծայրագոյն Արեւելքի արուեստից եւ ուսմանց: Ապակիներուն ետեւէն կը դիտեմ նեփալեան եւ Պոլինեզեան գերեզմանաքարեր, ծննդաբեր կին — կուռքեր, շանաձուկի նմանութեամբ արարածներ, կխանդրիներ հրէշներու: Ժամանակը սահած է: Չինացի ճափոնցի եւ մոնղոլատիպ ուրիշ զբօսաշրջիկներ խումբ – խումբ դուրս կուգան թանգարանէն, « Պոնսուար, մէօսիէօ » նետելով դրան մուտքին կեցած համազգեստաւոր պահակին, որ յանկարծ կը ծառանայ իմ առջեւ.

— Կարելի չէ, պարոն, բացարձակապէս:

Ժամը հինգն է: Մտածած եմ դասախօսական սրահ վերադառնալ այլեւս: Ինծի նման ուրիշ Հայեր ալ կը հանդիպին նոյն արգելքին: Մերժուածներուս շարքը, պոչ բռնած, հասած է մինչեւ փողոց, դժգոհ:

— Ինչո՞ւ կարելի չէ մտնել, կը հարցնեմ բաւական քաղաքավարութեամբ:

— Որովհետեւ, պարոն, այս սրահը երկու հարիւր աթոռ կը պարունակէ: Արդէն գրաւուած են բոլոր աթոռները… (ու ահաւոր աղէտի մը լուրը տուողի սարսափով) քառասո՛ւն յաւելեալ հոգիներ արդէն իսկ մտած են ու ոտքի մնացած:

— Լաւ, մենք ալ ոտքի կենանք, հոգ չէ, կ'ըսեմ՝ կարծելով թէ Ֆրանսացին մեր բարեկեցութեամբ կը մտահոգուէր:

— Ինչպէս թէ հոգ չէ, կը զարմանայ Օրէնքի դէմ է: Աւելի անձ չենք կրնար ներս ընդունիլ: Ելքի ճամբաները ազատ ըլլալու են աղէտի մը պարագային:

Մարդը արդէն աղէտ մը կը մտածէ, մինչ մենք Լիբանանէն եկած մինչեւ դասախօսութեան սա դուռը՝ արդէն իսկ մեր համբերութիւնը կը կորսնցնենք:

Սրահէն ներս՝ դասախօսութիւնը սկսած ըլլալու էր, երբ Լիբանանցիի ճկունութեամբ պահակին դիմադրութիւնը «խորտակելով« մտանք սրահ, ուր խորհրդաւոր կիսաստուերի մէջ՝ խուռն բազմութիւն մը, լարուած ուշադրութեամբ կը սեւեռէր մութին մէջ լուսաւոր՝ բեմը:

Կը խօսի Ֆրանսացի գրագէտ Ժաք Կոշըրոն, կը դրուատէ Զարենցի գրական արժէքները: Աջին նստած է Կարիկ Պասմաճեան, որ արդէն աւարտած է իր խօսքը մինչ ես կ'աւարտէի համբերութիւնս՝ դուրսը, ոստիկան – պահակին հետ: Երկուքին միջեւ կը նախագահէ գրագէտ Ռուբէն Մելիք:

Երկու Հայուհիներ կ'արտասանեն: Երկուքն ալ խղճմտօրէն ամուսնացած են Ֆրանսացիի հետ ու դարձած՝ մին Տիկին Լա Շասայնը, միւսը՝ Տիկին Բարփանթիէ: Փարիզի մէջ ծանօթ դէմքեր ըլլալու են երկու տիկինները, այլապէս ինչպէս բացատրել այնքան բուռն ծափահարութիւն այսքան համեստ արտասանութեան մը դիմաց: Իսկ ես ծափահարեցի, որ տակաւին Հայ մնացած են:

× Յայտագրի երկրորդ մասին, Պր. Ռուբէն Մելիք բեմ կը հրաւիրէ Խորհրդային Գրողներու Միութեան Ա. քարտուղար Կոնստանտին Սիմոնովը, ապա Սփիւռքահայութեան հետ Մշակ. Կապի Կոմիտէի Նախագահ եւ ամէնուն ծանօթ Վարդգէս Համազասպեանը, հուսկ բանաստեղծ՝ Ռազմիկ Դաւոյեանը: Մեծ անուններ հաւաքուած էին Զարենցի համար, բայց Զարենցի մասին մեծ բան չըսին:

Պր. Վարդգէս Համազասպեան, վեր առնելով Զարենցի խօսքը (Արեգակներ կը շպրդեն երկինքն ի վեր) գովքը հիւսեց խորհրդային աստղանաւորդութեան եւ զանազան նուաճումներուն: Ռազմիկ ըսաւ, թէ ինք այդ առաւօտ հասած է Փարիզ եւ թէ մեր ժողովուրդի մեծագոյն բանաստեղծը՝ Զարենցն է: Բանաստեղծ մը կառոյց մըն է: Անոր ստեղծագործութիւնները պատուհաններ են, որոնց մէջէն նայելով կը տեսնենք բանաստեղծին հոգին: « Զարենցի բանաստեղծութիւնը՝ պատկերն է նրա անհաւասար ժամանակների եւ նրա անհաւասար կեանքին: Ես երբ խօսում եմ Զարենցի մասին, ես խօսակցում եմ ես ինձ հետ: Ես խօսում եմ Զարենցի հետ, որովհետեւ նա կենդանի է »: Սակայն մենք, հանդիսատեսներս՝ անտեղեակ մնացինք Դաւոյեանի եւ Զարենցի խօսակցութեանց արդիւնքներէն: Բոլոր խօսողներուն մէջ ձգտում կար բուն նիւթէն շեղելու: Հաւանաբար սխալ զգաց նաեւ Դաւոյեանը եւ աւարտելով իր խօսքը՝ արտասանեց իր քերթուածներէն մին հզօր ներշնչումով բանաստեղծութիւն մը, արդարեւ:

Ռազմիկ Դաւոյեանի խօսքէն ետք, ես շատ սիրով պիտի լքէի սրահը եւ մեկնէի, ինչպէս ըրին ոմանք: Բայց յայտագրին վրայ գրուած էր որպէս վերջաբան՝ «Ամբոխները խելագարուած»ի արտասանութիւնը լուսարձակումով, լսա–տեսողական միջոցներով եւ մասնակցող արուեստաւոր աջակիցներու անուանացանկով: Մնացի:

Երանի՛ մնացած չըլլայի: Յայտագրին ա՞յն էր այդ « Ամբոխները խելագարուած»ը: Լուսարձակումը պղտոր, արտասանողը պոռչտան, երաժշտութիւն մը աղմկարար, պատկերները տառապած եւ տառապեցուցիչ: Կարծեմ թէ նոյնիսկ ովկիանիացի ծննդաբեր կին – կուռքերը իրենց քարացած զաւակները ծնան Կիմէ թանգարանին ապակեպատ սրահներուն մէջ, Զարենցի ի պատիւ արձակուող երաժշտական վայնասունէն սարսափած:

Ո՞ր մանկամիտին ձեռքը դրած են այսպիսի գեղարուեստական գործի մը պատասխանատուութիւնը, ան ալ Փարիզի մէջ, Իէնա հրապարակ թիւ վեց:

Յանուն Զարենցի, հոս կը յայտնեմ իմ զգացած ամօթը այդպիսի արգահատելի գործի մը դիմաց, օտար եւ պատուական հիւրերու առջեւ, Փարիզի պորտին վրայ:

× Հանդէսի ելքին, մօրուաւոր երիտասարդ մը թռուցիկ կը ցրուէր դաղտագողի, իսկ կազմակերպիչները անոր բաժնածը՝ մի առ մի ետ կը խլէին հանդիսականներու ձեռքէն: Թերթիկ մը կատաղօրէն պահեցի փէշիս մէջ, յուսալով բողոք մը գտնել անոր մէջ՝ նման հանդէսի մը կազմակերպիչներուն դէմ:

Բայց թերթիկը Պարաճանովի ազատագրումը կը պահանջէր:

Իսկ մեզ ո՞վ պիտի ազատագրէ նման խեղկատակութիւններէն:

Ա. ԿՌԱՆԵԱՆ

(«Մասիս», Նոյ. 13)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ
ՓՐՈՖ. ԶԱՐԵՀ ՄՈՎՍԻՍԵԱՆԻ

Երեւանի մէջ մեռած է բժիշկներու կատարելագործման պետական հիմնարկութեան ռէօնտկէնի ամպիոնի վարիչ Բժ. Զարեհ Գրիգորի Մովսիսեան, 77 տարեկանին: 1924ին աւարտելով Մոսկուայի համալսարանի բժշկական ճիւղը, Զ. Մովսիսեան նուիրուած է Հայաստանի մէջ ռէօնտկէնի ճիւղի ստեղծման աշխատանքին, իսկ 1932ին մտած է Երեւանի բժշկական հիմնարկութիւնը: 1946ին Զարեհ Մովսիսեան ռէօնտկէնի եւ ուռեցքի մասնագիտութեան հայկական գիտա – հետազօտական հիմնարկութեան ախտորոշման բաժնի վարիչն է, իսկ 1958էն մինչեւ իր կեանքին վերջը Փրոֆ. Մովսիսեան կը վարէր Երեւանի բժիշկներու կատարելագործման պետական հիմնարկութեան ռէօնտկէնի ամպիոնը: Գիտական եւ մանկավարժական իր գործունէութեան ընթացքին Փրոֆ. Մովսիսեան հասցուցած է բժիշկներու շատ մը սերունդներ: Ունի աւելի քան յիսուն գիտական աշխատութիւններ:

ԴՈՂԱՆՋԻԹԸ ԴՈՂԱՆՋԻԹ

ԿԻՊՐՈՍԻ թեմի կաթողիկոսական նոր փոխանորդը՝ Զարեհ Վրդ. Ազնաւուրեան, իր պաշտօնատեղին ժամանած է Նոյ. 3ին: Նոյ. 6ին « Այիոս Տոսեթիոս » եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած պատարագի ընթացքին կարդացուած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսներու օրհնութեան գիրը, որմէ ետք Կաթող. փոխանորդը քարոզած է շեշտելով միասնաբար աշխատելով գաղութին կեանքը նախանձելի բարձրութեան հասցնելու անհրաժեշտութիւնը: Նոյեմբեր 12ին, տեղւոյն լատին եկեղեցւոյ պետը՝ Հայր Կզավիէ Կայզէր, ինչպէս նաեւ Երուսաղէմի պապական նուիրակ Ճովաննի Չէյրանօ այցելութիւն մը տուած են Զարեհ վարդապետին: Նոյ. 13ին, Կաթող. փոխանորդը մասնաւոր հրաւէրով ներկայ եղած է Կիպրոսի յոյն եկեղեցւոյ նորընտիր արքեպիսկոպոս՝ Խրիսոստոմոսի գահակալութեան արարողութեան: Նոյ. 14ին, Կիպրոսի մարոնի համայնքի հոգեւոր պետը՝ Ժան Ֆորատարիս քորեպիսկոպոս, բարի գալուստի այցելութիւն մը տուած է Զարեհ վարդապետին: Նոյ. 27ին, Կաթող. փոխանորդը հովուական իր անդրանիկ այցելութիւնը տուած է Լառնագայի Հայոց: Նոյ. 29ին Զարեհ Վրդ. քաղաքավարական առաջին այցելութիւն մը տուած է Կիպրոսի յոյն եկեղեցւոյ նորընտիր արքեպիսկոպոսին եւ անոր փոխանցած Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսի մէկ նամակը:

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ մէջ, Դեկտ. 10ին, Պոսթընի Համազգայինի «Զաւրաստ» թատերախումբը ներկայացուցած է Շիրվանզադէի «Նամուս»ը, բեմադրութեամբ Անդրանիկ Կարապետեանի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (485)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՖՈՍՔԱՐԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Ասոր վրայ, վայրագ մանչուկն մը լռեցաւ:

Եւ Ֆոսքարի, ուրախութենէն գինովցած, սուրը վեր բարձրացնելով եւ հետը քաշելով գեղարդակիր թիկնապահներն ու փարանոտ պատրիկները, առաջ նետուեցաւ:

Եւ քստմնելի կոտորած մըն էր սկսաւ:

Քանի մը վայրկեանի մէջ գետինը երկու հարիւրէ աւելի դիակներով ծածկուեցաւ:

Ալթիէրի իր բարեկամներէն տասը հոգիի գլուխն անցած, դեռ կը կռուէր երբ հսկայ գեղարդակիր մը գեղարդի հարուածով մը անոր սուրը կոտրեց:

Ալթիէրի զինաթափ եղած, խելագարի մը նայուածքով Ֆոսքարիի նայեցաւ:

Լէոնորի ամուսինը ձեռքերը մազերուն մէջ մխրճեց եւ իր ճմլուած շրթունքներէն կսկծալի ողբ մը թռաւ:

— Բռնեցէք սա մարդը, գոռաց յաղթական դուքսը:

Ալթիէրի մէկ ոստումով դուրս նետուեցաւ կռուողներուն խումբէն եւ սկսաւ կայծակի արագութեամբ փախչիլ:

Իսկ դուքսը, յաղթական ելլելուն վրայ այնքան խանդավառուած էր որ, չհետապնդեց զայն:

— Դէպի պալատ, դէպի պալատ, գոչեց:

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Եւ մինչդեռ ծերակուտականներու եւ պատրիկներու ամբոխը Ֆոսքարին ծափահարելով եւ ուրախութեան աղաղակներ արձակելով ճամբայ կ'ելլէր, այս վերջինը քովը գտնուող ծերակուտականին կը հարցնէր.

— Ինչո՞ւ զանգակները ահազանգ կը հնչեցնեն:

— Դէպի պալատ, դէպի պալատ, գոչեցին քանի մը ծերակուտականներ:

— Պալատին կողմէն աղաղակներ կը լսուին, գոչեց Ֆոսքարի: Որո՞նք են այդ պոռացողները:

Բայց եւ այնպէս ճամբայ ելաւ:

Հարիւր յիսունէ աւելի գեղարդակիրներ կռիւին մէջ ինկած էին, բայց դեռ դուքսին շուրջը բաւական կարեւոր զինուորական ուժ մը կար:

Յաղթական իշխանաւորը շրջապատողները մէկ ձայնով կը պոռային.

— Ֆոսքարի, Ֆոսքարի:

Սակայն հեռուէն ահազանգը կը հնչէր:

Ժամ մը քալելէ յետոյ, որու միջոցին երեք քայլ առաջ առնելով երկու քայլ ետ առած էին, վերջապէս հասան Սուրբ Խաչ քառուղին:

— Ջրանցքներու ճամբէն երթանք, ըսաւ Տասներու Խորհուրդին անդամներէն մին:

— Ոչ, ժողովուրդը պիտի կարծէ թէ իրմէն կը վախնամ, պատասխանեց դուքսը:

Բայց հազիւ թէ Սուրբ Խաչ քառուղին հասած, ահա հրացանաձգութիւն մըն էր սկսաւ:

Տասնըհինգ հոգի, տասնըհինգ անծանօթներ, պատերազմական զէնքով զարդարուած, շքախումբին վրայ կրակ բանալէ յետոյ դէպի պալատին կողմը քալելով եւ միշտ կրակելով կը պոռային.

— Ազատութի՛ւն, ազատութի՛ւն:

— Քանտիանօ, Ռոլան Քանտիանօն, գոռաց ժողովուրդը:

— Ռոլան Քանտիանօն, մռլտաց դուքսը դեփ–դեղին կտրելով:

Անծանօթներու հրացանաձգութենէն չորս հոգի մեռան եւ ութ հոգի վիրաւոր գետին տապալեցան:

— Գրոհ տուէք, գոռաց գեղարդակիրներուն սպան:

Եւ գեղարդակիրները առաջ խոյացան:

Բայց խուժանը այժմ կը մռնչէր.

— Քանտիանօ, Քանտիանօ…:

Շքախումբը տեղ – տեղ զինուած խումբերու կը հանդիպէր, որոնք հետզհետէ բազմանալով, հեռուէն հեռու կրակ կը բանային եւ նահանջելով Սուրբ Մարկոս հրապարակը կը քշուէին:

Ամէն կողմ սա աղաղակը կը լսուէր.

— Ազատութիւն, ազատութիւն:

Տուներու պատուհանները եւ դռները կը բացուէին ու կը գոցուէին, որոնցմէ դուրս կ'ելլէին կանանց գլուխներ որոնք ունեցած ձայնովնին կը պոռային.

— Ազատութիւն, Քանտիանօ, ազատութիւն:

Տանիքներու վրայէն ծանր ու կարծր առարկաներ կը տեղային դուքսին շքախումբին վրայ, խոշոր թաղարներ, աղիւսներ եւ սալաքարեր:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Մարտիրոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Յունուար 1, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց տարաբախտ զաւկին՝
ՏՈՔԹ. ԹՈՎՄԱՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկ. Հայկ Սարգիսեան իրենց ամուսնութեան յիսնամեակին առթիւ կը նուիրեն 50 Ֆր.: Ս. Խոզիկեանի թաղման, Խոզիկեան ընտանիք 50, Տէր եւ Տիկ. Մարտիրոս Հասպանեան 20, Պուլ. Օտտոյի Կապ. Խաչի վարչութիւն դպրոցին 30, Արմաղանեան՝ դպրոցին 10, Տէր եւ Տիկ. Շարիկեան Կ. Խաչին 20: Մինասեանի հոգեհանգստին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ասլանեան Կ. Խաչին 50: Վահան Տատոեանի հոգեհանգիստին՝ այրի Տիկ. Տատոեան 10, Ալեքսանեան ընտանիք 20: Ս. Խոզիկեանի քառասունքին առթիւ Խոզիկեան ընտանիք 50, Ղ. Կիւլեան ընտանիք 10, Տէր եւ Տիկ. Գույումճեան դպրոցին 20 Ֆր.:

ՆԱՅԻՐԻ

Սեպտ. մէկէն ի վեր, կանոնաւորաբար լոյս կը տեսնէ

Փարիզի մէջ՝ կը ծախուի

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

9, Rue de Trévise — Métro Cadet

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը, մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 8ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 14.30ին, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

Կը հրաւիրուին բոլոր կազմակերպութիւնները եւ ծնողքները անխտիր:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1, 1978
Ժամը 11ին Կաղանդի պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8
Ժամը 11ին Հայրապետական պատարագ եւ Մկրտութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի:

Réveillon

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻՆ

Մանչի ափերուն
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
օդափոխութեան կայանին մէջ
14, Սէնթ Օնորին–տէ–Փէրթ
Մեկնում Յունուար 6, Ուրբաթ
ժամը 17ին
Ժամադրավայր Սքուար Մոնթոլոն
Վերադարձ, Յունուար 8, Կիրակի,
ժամը 22–23

Excursions : La Suisse Normande
Les Roches du Ham
La Laiterie ELLE-et-VIRE

Կարմիր Խաչուհիներու ամանորեան սովորական հիւրասիրութիւն եւ հաճելի անակնկալներ
Արձանագրուիլ Կարմիր Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել 985.36.53 եւ 738–35–74
Ծախքերու մասնակցութիւն

Pour les fêtes de fin d'année, offrez à vos amis le captivant livre de

HAGOP - KRIKOR

LES ARMÉNIENS CONNUS ET INCONNUS

de Noé à nos jours

2ème édition — Prix 20 F. 50

La Pensée Universelle
Paris (4e)

ՏԻՐԱԿ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ճաշարաններ

PIZZA OSKIAN ընդարձակ սրահով, յարմար խմբական խրախճանքներու եւ ընկերական հաւաքոյթներու:
139, rue St. Honoré Paris 1er tél. 260 23 80

ILE DE CRETE հայկական եւ յունական խոհանոց
10, rue Mouffetard Paris 5e tél. 326 31 37

ARCHE DE NOE
42, rue Descartes Paris 5e tél. 329 68 83

Խանութներ արեւելեան ուտեստեղէններու

ՏԻՐԱԿ Ա. 26, rue de Trévise Paris 9e
tél. 770 38 63

ՏԻՐԱԿ Բ. 18, rue de Chabrol Paris 10e
tél. 770 26 55/6

Ծանօթ. Տիրակ Բ. իր դռները բացաւ Նոյեմբեր 7ին Հաստատութիւնը՝ որ միակ ներածողն է կրետական գինիներու, իր յարգոյ յաճախորդներուն մէկ շիշ կրետական գինի կը նուիրէ առաջին գնումին:

Les meilleures étrennes

UN OUVRAGE EXCEPTIONNEL

L'ART ARMENIEN

Sirarpie Der Nersessian

Professeur honoraire à Dumbarton Oaks, Université de Harvard

Un volume, format 27,5×36,2 cm, relié pleine toile sous liseuse en couleur, 272 pages, 127 reproductions en couleur, 52 en noir; 13 plans et relevés d'édifices, 2 cartes, notes, bibliographie, index.

Prix de lancement 220 Fr.

ARMÉNIE

son passé et son présent

Par ELISABETH BAUER

Photos en couleurs, un beau volume d'art, relié pleine toile, avec jacquette glacée en couleurs 180 pages de textes : 150 F.

En vente à

La Librairie Orientale H. SAMUELIAN

51, Rue Monsieur le Prince, 75006 PARIS — Tél. : 326.88.65

(fermé le Samedi après-midi)

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՏՈՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ հարսի տեօնէր

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Disques Vogue

La plus riche Collection de disques Arméniens
par LA CHORALE ARMENIENNE DE PARIS
sous la direction d'ARA BARTEVIAN

CLVLX 451 (Messe Komitas) — CLVLX. 454 et LVLX. 547
Trésors de la liturgie Arménienne

Cantique de Noël et de Paques
Volumes I et II

MUSIQUE POPULAIRE, CHANTS ET DANSES POUR CHŒUR et ORCHESTRE

CLVLX 516 Reflets d'Arménie – CLVLX 182 Le Caucase, LMD 30240 Légende d'Arménie.
CLVLX. 526 (Chants du Caucase et d'Arménie) — CLVLX. 527 Arméniene)
CLVLX. 199 (Arménie) — SLVLX. 517 (Soirée Arménienne) — SLVLX. 409 (Le Thar) — LDM. 30152 (Chants romantiques) — LDM. 30211 (Danses)
CLD. 714 et MC 20176 (œuvres symphoniques (Classiques) — SLD. 790 (Deux trios, pour piano, flûte, clarinette).

30 Cm Microsillon en Stéréo

(Prix 35,00 Frs) + port

Envoi contre remboursement

Disques Vogue : 14, Rue Petit Pa ris 75019, Tél. : 208-99-22

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
30
VENDREDI
30 DECEMBRE
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

LE NUMERO 1,30 F

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.020
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.020

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1978

Ամէն տարի Դեկտեմբերի կէսերուն, կանոնաւոր օրինականութեամբ, հրապարակ կ'ելլէ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի շրջանի Գոյամարտ օրացոյցը:

Եւ, եթէ օտարաղբրոշմ օրացոյցներ կը վխտան հրապարակը նոյն օրերուն, այլազան ձեւերով եւ ներկայացման կերպերով, այս մէկը սակայն կը մնայ հայ տուներու սիրելին: Միւսները՝ առեւտրական թէ ոչ՝ օրերու, շաբաթներու եւ ամիսներու պարզ թուարկումներուն սահմանուած են, պետական թէ կրօնական ընդհանուր տօներու յիշատակութեամբ: Երբեմն նոյնիսկ օգտակար, գործնական մանրամասնութիւններով:

Գոյամարտը մերն է սակայն, որովհետեւ օրերն ու շաբաթները, ամիսները մեր ազգային կեանքին պատկերացումը կը կատարեն: Կ'արձանագրեն: Եւ տարին ներկայութիւն մը կը դառնայ իր հայկական անցեալով: Հին թէ մօտաւոր: Աշխարհիկ թէ կրօնական: Ազգային յեղափոխական: Մշակութային թէ այլ:

Տասնամեակներու պատմութիւն ունի այս ձեռնարկն ալ: Սկզբնական շրջանին Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան ձեռակերտ, յետագային դարձաւ Նոր Սերունդի Մարսէյլի շրջանի գործունէութեան էջերէն մէկը: Կարեւորներէն անկասկած: Եւ աստիճանաբար տեղ գրաւեց տուներէն ներս՝ ազգային հերոսներու նկարներուն պէս:

Յառաջդիմութիւնը, պարբերական տեղատուութիւններով հանդերձ, արձանագրուեցաւ քայլ առ քայլ: Տարուէ տարի կատարուած փոքր կամ մեծ ուտումներով: Շնորհիւ երէց կամ երիտասարդ «խմբագրողներ»ու յարատեւ ճիգին, աշխատանքին, բան մը աւելի տալու մտադրութեան:

Արդիւնքը մեր աչքին առջեւ է ահա: 1978ի օրինակը բաղդատմամբ իր նախորդներուն, անհամեմատ աւելի գեղեցիկ ու բովանդակալից է: Արտաքինը՝ առաւել տպաւորիչ, ներքին պարունակը՝ առաւել ճոխ:

Սեւ ու ճերմակ, ինչպէս նաեւ գունաւոր նկարները, եթէ մէկ կողմէ լուսանկարչական ու տպագրական թեքնիքին եւ արուեստին կարելիութիւնները ի յայտ կը բերեն, միւս կողմէ նոյնպէս անմոռանալի մանրաքանդակներու տպաւորութիւնը կը թողուն պատկերացման իրենց նիւթով, բառ – թելադրածով: Ամէն մէկը՝ համապատասխան ամսուան ու թըւականին հետ զուգորդուած, յիշեցման աղբիւր կը դառնայ, ոգեկոչումի հրաւէր, առնուազն՝ մտասեւեռումի ճամբով յարգանքի առաջնորդող արտայայտութիւն:

Շարժանկար – պատկերացում մը արդարեւ: Դերակատարները՝ դէմքեր, հայրենական տեսարաններ, Ֆրանսայի հայ գաղութի էջեր: Իւրաքանչիւրը թելադրիչ ինքնիրմով: Ամբողջութիւնը ազգային իւրայատուկ կեանքի մը համադրութիւն:

Այս տարուան նորութիւնն այն է, որ յաւելուածական երեք մեծադիր էջերու մէջ, խտացած գիծերով, այն ինչ որ մամուլի լեզուով հեռագրային ոճ կ'որակուի, Ցիշատակելի Թուականներու հարուստ շարք մը կ'երկարի, կը տարածուի Յունուարի առաջին օրերէն մինչեւ Դեկտեմբերի վերջերը: Դէմքեր ու դէպքեր իրենց գլխաւոր դերակատարութիւններով եւ անցքերով լուսարձակի տակ կը դըրուին, իբրեւ Պատմութիւն Հայոց:

Գոյամարտը մանրանկարն է մեր ընթացիկ ապրումներուն, ձգտումներուն, յիշատակներուն:

Այլ մասնաւորաբար կապ մըն է անիկա մեր երէկուան հետ, օրը օրին:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՌ ԳՈՀ Է

Նախարարապետը, այս անգամ, սովորականէն ալ աւելի գոհ է քանի գիներու յաւելումը Նոյեմբերին միայն 0,4 առ հարիւր եղած է, այսինքն նուազագոյնը տարուան եւ թոյլ կուտայ որ տարեկան յաւելումը 77ին, 10 առ հարիւրը չանցնի: Պառ, ուրեմն ի տես տնտեսագէտի իր այս յաջողութեան, որոշած է ուրիշներուն թողուլ այլեւս երկրին նիւթական հոգերը եւ քաղաքականութեան կրկէսը իջնալ: Պառ ոչ միայն իրմէ գոհ է այլ եւ Ֆրանսացիներէն եւ գլխաւորաբար առեւտրականներէն, այսինքն անոնցմէ, որոնք դեռ ամիս մը առաջ աչքին փուշն էին: Ընդդիմութեան համար պարզ է որ կառավարութիւնը ամէն ճիգ պիտի թափէր որպէսզի յաւելումներու համեմատութիւնը ցած ըլլայ:

×

Արտասահմանի Ֆրանսացիներու քուէարկութեան հարցը բաւական աղմուկ հանեց այս օրերս: Զորեքշաբթի օր Քանառ Անշէնէի հրատարակած մէկ հեռագիրը, զոր Կապոնի Ֆրանսայի դեսպանը ղրկած է Արտաքին Նախարարութեան գրասենեակի պետին եւ ուրիշ անձնաւորութեան մը իսկ լեցուց կրակին վրայ եւ ստիպեց Քէ տ'Օրսէին, որ քննութիւն մը հրամայէ, այսինքն անուղղակի խոստովանի: Եղած մեղադրանքն այն էր որ, օրինակ Կապոնի պարագային, 1650 արձանագրութեան «բաց» թուղթեր յանձնուած են եւ նոյնքան փոխանորդագիրներ միշտ «բաց» 30 հազարէ աւելի բնակիչ ունեցող քաղաքներու ընտրական ցանկերու համար: Այս մասին, Միթերան մամուլի ասուլիս մը կուտար Հինգշաբթի օր:

ՀԱՃԷԹԹԵՓԷԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Մէկ տարուան համար փակուեցաւ Անգարայի Հաճէթթէփէի համալսարանը իբրեւ հետեւանք բնագիտութեան փրոֆեսէօրի մը դէմ եղած մահափորձին: Փրոֆ. Եալչըն Սանալան, որ ղեկավարն է համալսարանի բնագիտութեան ճիւղին ծանրօրէն վիրաւորուած է, իր բնակարանին մէջ իսկ, ուր խուժած են քանի մը հոգի եւ հրացան պարպած: Նախագահ Քորութիւրք դիմած է Տէմիրէլի, որ միջոցներ ձեռք առնէ, ան ալ համալսարանը փակած է:

Օրէ օր մթնոլորտը աւելի կը ծանրանայ երկրին մէջ, ուր սպանութիւն, եղեռնափորձ կը բազմանան: Ընդդիմութեան համար պատասխանատուն կառավարութիւնն է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ. 20-22)

ԱՐՏԱՇԱՏԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Հնագէտները նոր տեղեկութիւններ կուտան Հայաստանի հին մայրաքաղաք Արտաշատի մասին: Պարզուած է, որ քաղաքը գրաւած է 400-500 հեկտար տարածութիւն մը եւ շատ աւելի մեծ եղած է քան կը կարծուէր մինչեւ հիմա: Անոր կեդրոնական մասը փռուած եղած է պարըսպապատ ինը բլուրներու վրայ: Մասնագէտները կ'ենթադրեն, որ Արտաշատը կառուցուած է միացեալ յատակագիծով: Արտաշատի մէջ յայտնաբերուած են զէնքի հաւաքածոյ՝ քար նետող մեքենաներ, զանազան խեցէ իրեր, հայկական քաղաքներու մէջ կորուած բազմաթիւ մետաղադրամներ: Ցայտնաբերուած առարկաներու մէջ կը գտնուի նաեւ «Արտաշատի Աֆրոդիտէ»ի արձանիկը, որ հելլենական արուեստի լաւագոյն նմոյշներէն է եւ կը վերաբերի Բ. դարու վերջին կամ Ա. դարու սկիզբին (Ն. Ք.), մինչ այդ աշխարհին ծանօթ էին չորս այդպիսի քանդակներ, որոնք կը պահուին Բրիտանական Թանգարանի եւ Աթէնքի մէջ: Գրեթէ 500 տարի Արտաշատը մեծ դեր խաղացած է Հայաստանի քաղաքական եւ տընտեսութեան ու մշակոյթի զարգացման մարզերէն ներս:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐԻ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Յառաջիկայ տարիներուն, Հայաստանի մէջ տուֆէ, մարմարէ եւ պազալտէ պիտի արտադրուի մօտ երկուքուկէս միլիոն քառակուսի մեթր երեսապատման սալ, որ քանի մը անգամով կը գերազանցէ ներկայի մակարդակը: Հայաստանի շինանիւթերու արդիւնաբերութեան նախարարութեան արհեստագէտ Խորհուրդը կը հաստատէ այդ արտադրութեան գործատուներու նախագիծերը, որոնք կը կառուցուին Արթիկի, Կիրովականի, Ազիզբեկովի, Հոկտեմբերեանի մէջ եւ այլուր: Հայաստան, բնական քարի պաշարներով եւ բազմազանութեամբ, առաջնակարգ տեղ կը գրաւէ Խորհ. Միութեան մէջ: Հոն փաստօրէն անսպառ են տուֆի, ֆելզիտի, մարմարի պաշարները, որոնք մեծ պահանջք կը ներկայացնեն Խորհ. Միութեան չատ մը քաղաքներուն մէջ: Քարի հարուստ բազմերանգութիւնը կը համապատասխանէ գեղագիտական բոլոր պահանջներուն: Հայաստանի հիւրերուն ուշադրութիւնը կը գրաւեն Հայաստանի քաղաքներուն մէջ բազմագոյն տուֆէ կառուցուած տուները եւ ճարտարապետական շինութիւնները:

×

Ց. ՄԱՆԱՆԴԵԱՆԻ ԵՐԿԵՐՈՒ Ա. ԳԻՐՔԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Ակադ. Յակոբ Մանանդեանի երկերու առաջին գիրքը, որուն մէջ տեղ գտած է «Քննական տեսութիւն հայ ժողովրդի պատմութեան» հատորին Ա. մասը: Սկսելով հայ ժողովրդի ծագման շրջանէն պատմաբանը իր շարադրանքը հասցուցած է մինչեւ 66 թուականը՝ Արշակունիներու հարստութեան հաստատումը Հայաստանի մէջ: Լոյս տեսած հատորին մէջ առնուած է նաեւ «Տիգրան Բ. եւ Հռոմը՝ նոր լուսաբանութեամբ ըստ աղբիւրների» աշխատութիւնը: Հայաստանի Ակադեմիան հրատարակութեան պատրաստած է Ց. Մանանդեանի երկերու ութ հատորները, որոնք կ'ընդգրկեն պատմաբանի՝ հայ ժողովուրդի քաղաքական, ընկերային – տնտեսական կեանքին, Հայաստանի պատմական աշխարհագրութեան, քաղաքներուն նուիրուած հետազօտութիւնները, բանասիրական ուսումնասիրութիւնները, անտիպ աշխատութիւնները, նամակները եւ այլ նիւթեր:

×

ՄԵԴԻԱ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Ամուրի մէջ (Սիպերիոյ շրջան) նուագահանդէսներ տուած է Հայաստանի ծանօթ թաւջութակահարուհի Մեդէա Աբրահամեան, մեկնաբանելով հայ եւ ռուս դասական եւ ժամանակակից երաժիշտներու գործերը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Խորհրդարանը (Քնեսէթ) 8ի դէմ 64 ձայնով վաւերացուց Պեկինի խաղաղութեան ծրագիրը, շատ երկար վիճաբանական նիստէ մը ետք: Իսրայէլ կը պահէ գերիշխանութեան իր իրաւունքի սկզբունքը Այսրյորդանանի վրայ բայց լայն ինքնավարութիւն տալու տրամադիր է:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ մէջ կրկին Սոարէսի յանձնուեցաւ նոր կառավարութիւն կազմելու համար հետազօտական աշխատանք տանելու պաշտօնը:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ սպաննուած է ծայրայեղ աջ մը (նոր ֆաշական կուսակցութեան մասնաճիւղի մը քարտուղարը):

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ մէջ մեռած է կոմս Սֆորցա, 61 տարեկանին: Զաւակն էր Իտալիոյ նախկին Արտաքին նախարարին եւ համոզուած Եւրոպացի մը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՌԱՆՑ ՀՈՂԻ ՄԱՐԴԻԿ

Տրամաբանօրէն, փոխարինողի պատանդները կրնային միայն Ալժերիա, Մաւրիտանիա կամ Մարոք ըլլալ:

Սահարան անշուշտ հայրենիքն է Սահրաուիներուն, բայց նոյնիսկ անապատները, մեր օրերուն, բաժան - բաժան եղած են եւ այդ հսկայ տարածութենէն մէկ քառակուսի մեթր չկայ, որ իրաւունքով կամ իրողութեամբ ծածկուած չըլլայ ազգային դրօշակով մը:

Այդպէս է առանց հողի մարդոց ճակատագիրը, որոնք ոչ միայն իրենց անկախութիւնը պէտք է ձեռք ձգեն այլեւ հող մը, ուր զայն գործադրեն:

Նման են ճատրակի տախտակին քարերուն, որոնց շարժումները կարգաւորուած են ձեռքերու կողմէ, որոնց վրայ ոչ մէկ հակակշիռ ունին, ըստ ռազմավարութեան մը, որ նկատի չառներ իրենց ճակատագիրը:

Ցորչափ իրենց տրամադրութեան տակ չունենան խորշ մը, ուրկէ ոչ մէկ ուրիշ բան քան իրենց իսկ կամքը, զիրենք շարժել տայ, իրենք ալ կ'ըլլան միայն պատանդներ օտար հողի վրայ:

ՌՈՊԷՐ ԷՍՔԱՐՓԻԹ

«Լը Մոնտ», Դեկտ. 30

ՄՏՈՐՈՒՄԻ ՊԱՀԻԿ ՄԸ ՍՈՒՐԲ ՍՏԵՓԱՆՈՍԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Խօսքը կը վերաբերի Փրանսահայ գաղութին։

. . . .

Թերութիւնները կամ մեղքը մարդիկ ժողովուրդի վզի՞ն կը փաթթեն թէ ղեկավար տարրերուն, թող փաթթեն որու վզին որ կ'ուզեն, ես այն գիտեմ թէ սեւաբախտ օր մը մեր գաղութի Հայերուն հոգեւոր անդաստանին վրայէն պիղծ տոռզէր մը քալեց։ Բանդե'ց եւ գետնին հաւասար ըրաւ ամէն ինչ այդ անօղաք մեքենան, հաստաբուն կաղնիներէն սկսեալ մինչեւ գեղեցիկ շուշանները, մինչեւ բուրումնաւէտ մանուշակները։ Անցաւ վայրագ ու անխնայ, մեծ գղրդիւնով, եւ իր անիւներուն տակ ճզմեց նաեւ հոգեդաշտին տէրն ու տիրական, հերոս չասա–ուածը՝ արին Վահագնը։ Իր երկաթէ ակռաներով բռնեց անիկա փրկութեան խորհրդանիշ չաստուածոյ դիակը եւ դուրս շպրտեց հոգեդաշտէն, գալիք դարուններուն մէջ կարծես խեղդելու համար անոր նոյնիսկ աճիւններէն յառնելիք հայկական կեանքը։

Շուրջ 300.000 հոգինոց Հայոց հոգե–գետինը ծախու է այժմ հայրենակիցներ։

Այդ գետնին վրայ պեթոնէ բարձր շէնքեր կառուցանելու մեծ ծրագիր մշակուած է։ Ինքնակոչ քաղաքաշինարարներ յօրանջելով ծրագիրներ կը պատրաստեն օրն ի բուն եւ կ'ըսեն թէ ծառերն ու ծաղիկները այլեւս փոր չեն կշտացներ։ — Ընդ եղեգան փող բոց ելանէր, — Լռէ', ապուշ, մարդիկ հիմա փող պիտի դիզեն։ Գիծ քաշեցէք սա անցեալի վրայէն, կը բաւէ' այլեւս։ Նոր որոշումը շատ լաւ է։ Այրել բոլոր մեր հին երգերը, չքացնել բոլոր մեր վարդակարմիր երազանքները, խեղդել դպրոցներ կառուցանելու բոլոր ցնորամիտ փափաքները։ Պէտք չունինք, թող մեռնի Հայաստանի արեւահամ բառը։ Հոսանքին հակառակ մի' թիավարէք, մեռա'ւ Վահագնը, կերա'ւ մեքենան անոր կեանքը։ Քալեցէ'ք դարու ոգիին հետ։

— Գոցեցէ'ք ձեր եկեղեցւոյ դռները այլեւս, — պոռաց անցեալները Մշեցի Երիտասարդ մը եկեղեցւոյ աստիճաններուն վրայ։ — Ո՞ւր է Աստուած, եթէ կայ թող փրկէ մեզ։

Զայրացած Մշեցիի բերնին մէջ բառերը կարծես քարեր ըլլային, քարկոծեց աղ–ուոր մը իր եկեղեցին, յետոյ անցաւ, գնաց։

Բանդ Աստուած որ ի յերկնից խոնարհեցար վասն մերոյ փրկութեան... Զհանդիպեցա՞ն Քեզի Մշեցիին պէս տղաքը։ Գո'ւն, քար սրտերը կը ճեղքէիր, եւ նոր արիւնով կը քալէիր այդ ճեղքերուն մէջ, կը նորոգէիր, կը փրկէիր։ Բայց հրանեցար անոնց հոգիներուն տակ, հղպար իրենց սրտերուն, ատոր համար ալ իրենք Քեզի մերժեցին, ատոր համար ալ իրենք քեզի կը մերժեն, ատոր համար ալ քեզի չհաւատացին, ատոր համար ալ քեզի չե'ն հաւատար։ Չե'ն հաւատար բացարձակ հզօրութեանդ, չե'ն հաւատար ամենազօր միջամտութեանդ։ Ատոր համար կը քարկոծեն Եկեղեցիդ։ Գիշեր մը ըսին թէ, — Մե'նք մարդուն զաւակներն ենք, պիպլիական առասպելին դիմակը շուտով կ'իյնայ վար եւ կը յայտնուի թէ մարդն է Է–ն, մարդն է հզօրն։ Գիշեր մը ըսին թէ, — Վահագնը միթ է, միթական հաւատքէն մենք կը զարհուրինք, թող անիկա փոշի դառնայ։ Մա'րդն է գերհզօր, մա'րդն է գերհզօր, — պոռացին, կանչեցին։

Բայց մենք մինչեւ հիմա տեսանք որ մարդը միայն վիշապ – մեքենայ ծնաւ, իսկ վիշապ – մեքենան մարդը կ'ուտէ։

Կը տեսնուի նաեւ թէ պատ մը կենդանութեան համար մարդուն մարդերը պեթոնը կը ճանկռտեն, կը բզքտեն երկաթը, սակայն եւ այնպէս կ'իյնան պարտասուն բզքտուած երկաթէն, ճանկռտուած պեթոնէն։

Զօրութիւն Սուրբ Խաչի քո Քրիստոս որ կանգնեցիր ի փրկութիւն աշխարհի, սա պահեցէ ըզմեզ յամենայն փորձութենէ։

Այն ատեն եկեղեցւոյ դռները բացուեցան, աստուածպաշտները ծունկի եկան ու «Գործք Առաքելոց»ի եօթնեւրորդ գլուխը բանալով կարդացին։ Մտիկ ըրին ճառը Սուրբ Ստեփանոսի, յետոյ պահիկ մը աղօթեցին իրենց փրկութեան կարօտէն այրող հայորդիներուն համար։ Ցիշելու է որ անոնք իրենց հակաստուածեան պոռթկումին եւ քարկոծութեան մէջ տարբեր էին «Գործք»ի Է. րդ գլխուն՝ Սուրբ Ստեփանոսը քարկոծող հեթանոսներէն։

Հակաստուածեաննե'ր,

Մեր կեանքը անմխիթար զառանցանք չղարձաւ, երբ հաւատացինք Վահագնի առասպելական կերպարին։ Մեր կեանքը եղաւ լո'յս, երբ անսացինք Եղիցի Լոյսին։ Մեր կեանքը մարմնաւորուեցա'ւ, երբ փարեցանք նոյն Մարմնոյն։ Մենք ապրեցանք, երբ երգեցինք փառքը սիրոյ ու հացի, մենք տեսցինք, երբ երգեցինք գովքը սիրոյ Աստուծոյ։ Իբրեւ Բարու – նակ մենք ծաղկեցանք, երբ պաշտեցինք Աստուած էն, մարտիրոսաց արիւնէն մենք վերստին կրցանք ծնիլ, երբ կռուեցանք անմահականին հաւատքով։ Բայց,

Մարդ Է–ի հաւատքով՝
կը յօշոտուինք,
կը բզքտուինք,
կը կորսուինք,
պիտի մեռնինք։

Մանանեխի հատիկի մը չափ հաւատքը լեռը տեղէն կը շարժէ։ Աստուծոյ հաւատքի ճառագայթներէն քաղուած խաչը կայծ մը 300.000 հոգինոց պեթոնամած գետին մը պիտի չփշրէ՞։

Բայց կարծր է դեռ սիրտը մարդ ու զաւակներուն։ Վախ մը ունին պիպլիական հաւատքէն, եւ կը մոռնանք թէ անոր լուսափոշիներէն միայն կրնան դարձեալ գալ վիշապաքաղ Վահագներ։

Եւ մեր ժամանակը կ'անցնի մաքի մարդանքներով։

Մե՞ղք պիտի ըլլայ մաքուր յեղափո – խականներու արիւնին եթէ հոսի ցուրտ պեթոնէ հոգեդաշտին վրայ։ Ես կը վախնամ պեթոնին վրայ լճացած արիւնէն։ Արեւը անիկա կը խանձէ։ Մենք արիւնէն ծնունդ կ'ուզենք։ Նոր կեանք։

Սուրբ Ստեփանոս բարեխօսեա՛ առ Քրիստոս վասն անձանց մերոց։

ՆՈՐՎԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ԾՆՆԴԵԱՆ 300ԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ ՄԷՋ

... Սիրելի Ազգ իմ, ինձ համար փառք եւ պարծանք է ծառայել քեզ...

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՅ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍ (Յառաջ).— Նոյեմբեր 20ի Կիրակին պիտի մնայ պատմական եւ յիշատակելի օր մը Լոս Անճըլըսի ազգային կեանքին մէջ, որովհետեւ այդ օրը համազգային շուքով տօնուեցաւ Մխիթար Աբբահօր ծննդեան 300ամեակը երկու բաժանումներով, կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին եկեղեցական, երեկոյեան ժամը 6ին՝ աշխարհիկ հանդիսութիւններով։ Նախաձեռնողն էր քաղաքիս «Թագուհի Մարտիրոսաց» Մխիթարեան եկեղեցւոյ հովիւ Հայր Միքայէլ Վ. Ադեան։

« Ամենասուրբ Հաղորդութիւն » Յի – սուսեան կրօնաւորներու հոյակապ հըս – կայ եկեղեցին լեցուած էր 1500ի մօտ հայ եւ օտարազգի հաւատացեալներով։

Օրուան պատարագիչն էր՝ Վիէննայէն յատուկէն հրաւիրուած Հ. Գրիգորիս Վրդ. Մանեան, ընդհ. աբբայ Վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան։ Քաղաքիս Հայ Կաթողիկէ Թագուհի Մար – տիրոսաց եկեղեցւոյ դպրաց դասը՝ ճոխացած քոյր Եկեղեցիներու ընտրելագոյն մեներգիչներով եւ ղեկավարութեամբ եռանդուն Խոշարեանի մասնակցեցաւ սրբազան արարողութեանց Եկմալեան քառաձայն պատարագով, որ առաջին անգամ ըլլալով կը հնչէր սենֆոնիք նուագախումբի ընկերակցութեամբ։

Լոս Անճըլըսի Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ առաջնորդ՝ ծիրանաւոր Տիմոթէոս Մենինկ, որ արարողութեանց աւագ հանդիսադիրն էր, երբ իր բարձրարժան հետեւորդներով՝ էջմիածնական թեմի առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեանի, Կիլիկեան թեմի առաջնորդ՝ Եփրեմ Վրդ. Թապագեանի, Սմբատ Եպս. Լափաճեանի, Իսահակ Վրդ. Ղազարեանի, Հ. Միքայէլ Վ. Ադեանի, Հ. Կղեմէս Վ. Մորեանի, Հ. Գէորգ Աբգարեանի եւ սարկաւագներու ընկերակցութեամբ թափօրաբար եկեղեցւոյ աւագ դռնէն դէպի խորան կը յառաջանար, վերնատունէն կը հնչէր Այտընեանի փառահեղ Հրաշափառը ճոխ նուագախումբով եւ երգչախումբով։

Ապա կը սկսէր պատարագը Այտընեանձայնաւորի նախերգանքով, որուն կը յաջորդէր Եկմալեան – ձայնաւոր պատարագը, խորապէս յուզելով հաւատացեալները։

Յուզիչ էր պահը, երբ Ողջոյն տուր միմեանց երգեցողութեան ընթացքին՝ դասուն մէջ գտնուող բոլոր եկեղեցականները փոխադարձ սիրով ողջունեցին զիրար։

Աբբահայր Մանեան հոգեկից քարոզով մը ոգեկոչեց Մեծն Մխիթարի յիշատակը, յիշեց վենետիկեան եւ վիէննական Միաբանութիւնները իրենց արժանաւոր նուիրեալներով, որոնք կերտեցին հայ մշակոյթի Մխիթարեան նոր ոսկեդարը։

Հակիրճ խօսքերով հանդիսադիր ծիրանաւոր Կարդինալ Մենինկ յայտնեց նաեւ իր հիացումը հայ պատարագի հոգեբուխ երգերուն եւ Մխիթարի բարձր արժանիքներուն։

Ցաւալի պատարագի հաճելի էր լսել մանաւանդ օտարազգի ներկաներու սքանչացումը՝ ի լուր մեր հայկական հոգեպարար սրբազան արարողութեանց։ Մինչ եկեղեցական դասը Ս. խորանէն իջնելով հանդիսաւոր կ'անցնէր հաւատացեալներու խուռն բազմութեան մէջէն, վերէն կրկին կը հնչէր Հրաշափառը... ամէն կողմէն կը լսուէր «Հրաշալի՜ էր»...։

Նոյն օրը երեկոյեան՝ քաղաքիս շքեղ Գիլթմոր հիւրանոցին մէջ տեղի ունեցաւ աշխարհիկ հանդիսութիւն։ Աւելի քան 500 ներկաներ 25 տոլար մուտքի գինով՝ լեցուցած էին ընդարձակ ճաշասրահը։

Պատուոյ հիւրերու սեղանին վերեւ զետեղուած էր Մխիթար Աբբահօր մեծադիր նկարը լուսարձակներով ողողուած,

ԹԵՓԱՌՈՒԱԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՆ

(ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

❋

— Արտաւազդ, ինչպէս է եղբայրս, կամացուկ մը հարցուց Շուշանիկ։

— Շատ լաւ է, քոյրիկ, դուն մի տանջուիր, ան ճարպիկ մարդ է, պատասխանեց Արտաւազդ, տունէ տուն կ'անցնի. մեր հասարակութեան տուները չեն սպառիր, կրնայ տարի մըն ալ պահուըտիլ լոկ Հալապարին մէջ։

Իրենց ետեւէն գեղեցիկ աղջիկ մը կուգար. վզին կարմիր փողկապ ունէր։ Շուշանիկ ետեւ նայեցաւ, ճանչցաւ եւ կամացուկ մը ըսաւ տղուն.

— Կամաց խօսէ, քարերն ալ ականջ ունին. այս աղջիկն անոնցմէն է։

— Այսի՞նքն, հարցուց տղան։

— Կինտօներուն ձեռքը խաղալիկ է, անոնց պարուհիներէն է։ Կամաց խօսէ, թող բան չլսէ... ինքզինքը ծախեր է։ Թող բան չլսէ. իմ ետեւէս ալ կու գայ, որ իր խումբին մէջն առնէ։ Եղբայրդ ապահով կ'ըլլայ, դուն մարդէ չես վախնար, ըսաւ շատ անգամ, բայց ես կարեւորութիւն չտուի, անցայ գացի։ Եթէ ձեր տան մօտենանք քիչ մը աւելի առաջ երթանք, թող չտեսնէ թէ որ դռնէն ներս մտանք։

Բարեբախտաբար այդ կարմիր պարուհին փոխեց իր ճամբան։

Շուշանիկ եւ Արտաւազդ հանդիստ Արշակին տունը մտան։ Վարդապետը հիւրանոց նստած էր։ Երբ իր քոյրը տեսաւ, զսպանակի պէս վեր ցատքեց, ամուր մը գրկեց եւ համբուրեց։

— Շուշանիկ, Շուշանիկ, հոգիս ո՞ւր էիր։

— Եղբայրս ո՞ղջ ես, հանգի՞ստ ես։ Ինձ մի նայիր, քու դէմդ են ոստիկան ու կինտօ։ Կեանքդ մազի թելէ կախուած է։ Ինձ պատահածը ճամբու արկած մըն էր։

— Սիրելի քոյրիկ, հաշուէ թէ մեռած եմ։

— Չէ, այդպէս մի ըսեր, դուն մեր հասարակութեան աղն ու հացն ես. գրագէտ ես. մանուկներու եւ տարեցներու պահապանն ես։ Դուն լաւ Հայ ես եւ կը բաւէ։

Շուշանիկին աչքերը թրջեցան։ Ան շատ բուխ սիրտ ունէր։ Ամէն աղջիկ այդպէս չէր. բայց Շուշանիկ ուրիշ էր. իր գեղեցկութեան հետ ամբողջ սիրտ ալ էր։ Շատ կապուած էր այդ եղբօրը, որ բոլորովին բարութիւն էր։

Արշակի տան մէջ միայն իր ընտանիքը կար, հիւրեր չունէր. լաւ էր զգուշանալ շատ հիւրերէ. օրերը գէշ էին. երբեմն բարեկամն իսկ վտանգաւոր է։ Թուղի կողմին մէջէն ալ կրնայ իժ մը գլուխը դուրս ցցել. այդպէս եղած է պատմութեան մէջ։

— Իմ ծխականներս բոլորն ալ ինձ բարեկամ են, բայց ոչ ոք Արշակին պէս սրտակից է, ըսաւ քահանան։

— Այս գիշեր հոս կեցէք, ըսաւ Աննա, նայինք գիշերն ինչպէս կ'անցնի։

Տակաւին Շուշանիկ եղբօր ձեռքը բռնած քովը նստած էր, սիրտ սրտի էր։ Մարդ տունէն դուրս չելաւ։ Քահանան ոգեւորուած էր...։ Խաչելութեան վերջին վայրկեանները կ'ապրէր իր աշակերտներուն հետ։ Որքան ցաւը ցաւին կը նմանի որքան սրտեր կը խաչուին լռութեան մէջ։

— Քիչ մը ուրախ բաներու վրայ խօսինք, ըսաւ Արշակ։

Բայց լեզուն ցաւած ակռային վրայ կ'երթայ։

— Քանի մը օրէն Թարգմանչաց տօնը կուգայ, ըսաւ Աննա, պիտի կարենա՞նք ժամ երթալ, անոնց գինուորական շարականներն երգել։

— Արշակ ջան, պատասխանեց տէր կապալետ, հիմա ամէն մարդու ժամն իր սրտին մէջն է. հոգիին լոյսին տակն է։ Ձեր սուրը մեր պարանոցը, ըսին Վարդանանք Բերիային սուրը եւ մեր պարանոցը։

Ընթրիքի ժամանակ Աննա լաւ բաներ պատրաստած էր, նոյնիսկ հերիսայ եփած էր։ Արշակ հանեց գինետունէն կախէթի սեւ գինին, մէկ – մէկ բաժակ խմեցին հայ ազգին կենացը։ Բայց դարձեալ իրենց խօսքերը զաղտ տխրութեան մէջն էին. թախծութեան լուսամփոփի տակն էին։

Դեռ պառկելու բաւական ժամանակ կար։

— Հայրիկ, ըսաւ Արտաւազդ երթամ քիչ մը ժամանակ Երեւանեան հրապարակը, թերեւս նորութիւններ ըլլան, մենք տան մէջ ծիծեռնակի պէս ամփոփ ու փակուած կեցեր ենք։ Կը սպասենք որ դէպքերը գան եւ մեզ շլթայեն։ Թերեւս հետաքրքրական լուրեր առնեմ։

Արտաւազդ իրաւունք ունէր. հիմա այդ տարիքի տղաներուն գործի շրջանն էր. սուրհանդակի դեր կատարել։

Արշակ թոյլ տուաւ. ինքն ալ հետաքրքիր է դուրսի կացութեան։

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Շար. – 7)

գործ՝ եգիպտահայ համբաւաւոր նկարիչ Բիւզանդ Կոճամանեանի, որ աղնուօրէն կը նուիրէր Մխիթարեան Հաստատութեան:

Ընթրիքի սեղանը օրհնուեցաւ Աբբահայր Գրիգորիս Վ. Մանեանի կողմէ: ճաշի ընթացքին երաժշտագէտ եւ խմբավար Խաժակ Խոջարեան դաշնակի վրայ հայկական ընտիր նուագներով աւելի հաճելի դարձուց երեկոյթը:

Օրուան յայտագրի վարիչն ու խօսնակն էր՝ մեր երիտասարդ գործունեայ ազգայիններէն Մխիթար Մինասեան, որ բացման պատշաճ խօսքերով նշեց հանդէսի բացառիկ իմաստը, միաժամանակ ծանօթացնելով պատուոյ սեղանի հիւրերը, որոնք ողջունուեցան բուռն ծափերով:

Խաժ Խոջարեանի նուագախումբը բացառիկ խանդով կը համեմէր երեկոյթը հայկական եւ ամերիկեան երաժշտութեամբ: Աչքառու էին իրենց մեներգներով քաղաքիս ծանօթ երգչուհի՝ Էլիզ Թաշճեան, Գէորգ Թերճանեան եւ օփերայի սիրուած թենոր՝ Յակոբ Թօփուզեան, որ իր հնչեղ ու հմայիչ ձայնով մագնիսացուց հանդիսականները՝ Պարպիէ տը Սէվիլ օփերայի Ֆիկառոյի դերով: Երեք արուեստագէտներն ալ խանդավառ ծափերու արժանացան:

Փոքրիկ դադար մը եւք, ոգեւորութիւնը կրկին ծայր տուաւ, երբ Վիէննայի Մխիթարեան հայրերէն՝ երաժշտագէտ Հ. Գրիգոր Վ. Հէպոյեան դաշնամուրի վրայ նուագեց՝ Յարութիւն Սինանեանի Մխիթար քայլերգը: Ապա ընթացք տալով ունկնդիրներու բուռն փափաքին, նուագեց նաեւ վիէննական դասական երգ մը, Ֆր. Լեհարի «Ժպիտի երկիր» օփերէթէն «Քուկդ է ամբողջ սիրտս»... խորհրդանշական իմաստ մը յայտնել ուզելով...:

Խօր տպաւորութիւն թողուց հանդիսականներուն վրայ Վահան Թէքէեանի ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆԸ, զոր այնքան հըմայիչ կերպով արտասանեց Խաչիկ Թաշճեան:

Պատշաճ ուղերձներով արտայայտուեցան Վաչէ Արք. Յովսէփեան, Սմբատ Եպս. Լափաճեան եւ Եփրեմ Վրդ. Թապաքեան: Իսկ Մխիթարեան Սանուց կողմէ՝ նախկին սան Օշին Քէշիշեան, «ԱՐՄԷՆԻԸՆ ՕԲԶԸՐՎԸՐ» թերթի խմբագիրը:

×

Կարգը եկած էր օրուան գլխաւոր խօսող Գրիգորիս Վրդ. Մանեանի, որ ողջունուեցաւ յոտնկայս ծափերով: Ժպտադէմ եւ հաղորդական՝ Մանեան Արք. պերճախօս բառերով նշեց անմահ Մխիթար Աբբահօր բախտորոշ առաքելութիւնը, կատարած գործը եւ իր յաջորդներուն գնահատելի աշխատանքը՝ ազգային, կրօնական եւ կրթական մարզերու մէջ: Յիշեց թէ վենետիկեան եւ վիէննական Մխիթարեան Միաբանութիւնները՝ որպէս մշակութային զոյգ փարոսներ, 250 տարիներէ ի վեր կը պլպլան հայ երկնակամարին վրայ:

Աբբահայր Մանեանի յաջորդեց Լոս Անճըլըսի Հայ Կաթողիկէ համայնքի հոգեւոր հովիւ՝ վիէննական Ուխտի անդամ Հ. Միքայէլ Վրդ. Ադեան, որ յայտնեց իր սրտին ջերմ փափաքը, բայց նաեւ կարիքը՝ բանալու քաղաքիս մէջ Մխիթարեան ամէնօրեայ վարժարան մը՝ իբր կոթող Մխիթար Աբբահօր յաւերժական յիշատակին:

Տարիներ առաջ Հ. Ադեանի նախաձեռնութեամբ արդէն հանգանակուած էր 25 հազար տոլարի գումար մը Մխիթարեան ճամբարի մը բացումին համար: Աբբահայր Մանեան կը վերադարձնէ այսօր այդ գումարը՝ վրան աւելցնելով 25.000 տոլար եւս, յայտնելով պատշաճ նշանախօսք մը.— «Ինչ որ Հայութիւնը կուտայ Մխիթարեան Միաբանութեան, այդ կը վերադառնայ միշտ Հայութեան՝ բազմապատկուած օրհնութիւններով»:

Սոյն գումարով բացուեցաւ հանգանակութիւնը իբրեւ հիմնադրամ ապագայ Մխիթարեան վարժարանին, որուն վրայ համեստ բարերար ազգային մը՝ ի յիշատակ իր ծնողաց աւելցուց 5000 տոլարի նուէր մը:

Յաջորդեցին 2500, 1500 եւ տասնեակ մը հազարական տոլար նուիրողներ, որոնց կարգին՝ նոյնքան գնահատելի նուազագոյն գումարով մասնակցողներ, նուիրատուութիւնը հասցնելով 40.000 տոլարի:

Հանգանակութեան վարիչն էր գաղութիս հայրենասէր ազգայիններէն՝ Քերոբ Առաքելեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի կորովի ատաղձորդը, որ իր առոյգ եւ զուարթ հիւմուրով զուարճացուց նաեւ «ընծացուց» ներկաները, ապահովելով յիշեալ նշանակելի գումարը:

Մանեան Աբբահօր «Պահպանիչ»ով վերջացան հանդիսութիւնները գիշերուան ժամը 12ին: Ժողովուրդը ուրախ տրամադրութեամբ ցրուեցաւ:

ԽՈՐԷՆ Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՊԱՀԵՐ

—о—

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ).— Կոմիտասեան պահեր՝ խօսքով, բանաստեղծութեամբ: Պարոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակատուն» ղօղանջներու ճանապարհով:

Կոմիտասեան պահեր՝ երգով: Յայտնի երգչուհի Ալիս Շահմիրեանի հարազատօրէն մեկնաբանած կոմիտասեան մեղեդիներով:

Արդարեւ, Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութիւնը, Կոմիտասի նուիրուած գեղեցիկ յայտագիր մըն է որ ներկայացուց Կիրակի, Դեկտ. 11ին Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, ներկայ հոծ բազմութեամբ:

Մութին մէջ, մոմերու լոյսին տակ, դաշնակահար Ժորժ Պօղուքլեանի մեկնաբանած «Կռունկ»ը խորհրդաւոր մթնոլորտ մը կը ստեղծէր, վարդապետին հոգեղէն ներկայութիւնը բերելով սրահին մէջ: Հոգեղէն ներկայութիւն մը, որ աւելի կը շեշտուէր Կոմիտասի հարազատ ձայնով, «Հով արէք»,՝ երգի մէջ, ձայնագրուած 1912ին:

Յետոյ, կ'արձագանգէին, կոմիտասեան պատարագի վեհութեան եւ մեղեդիներու քաղցրութեան մէջ, մերթ ուրախ եւ ուժգին, մերթ կենսատու եւ յաղթական եւ մերթ ալ մելամաղձոտ եւ եղերական ղօղանջները «անլռելի զանգակատան»:

Օրիորդներ Վիքթորիա Յակոբեան, Շուշանիկ Մանոյեան, Արշալուհի Մանոյեան եւ Էլիզա Յակոբեան յաջող առողանութեամբ, նուրբ զգայնութեամբ, ապրումով եւ արդէն իսկ խրաքանչիւրը անձնականացած ոճով մը, հայ երգի մեծահանճար վարդապետը վերապրեցուցին Քէօթահիայէն Էջմիածին, Պոլսէն Եւրոպա, Փարիզէն Երեւան: Շուրջ 45 վայրկեան տեւող այս կենդանի տեսարանը, խմբական զրոյցը խորապէս տպաւորեց, վերակենդանացուց Կոմիտասը ներկաներու հոգիներուն մէջ: Պարոյր Սեւակի մեծահամբաւ տաղերգութիւնը մեկնաբանող այս շնորհալի օրիորդները արժանի են, չորսն ալ, նոյն գնահատական անվերապահ խօսքերու:

Երկրորդ բաժինը այս գեղարուեստական երեկոյթով ամբողջովին յատկացուած էր կոմիտասեան երգերու: Ալիս Շահմիրեան իր ամբողջ արուեստով եւ սրհեստով տիրապետեց բեմին: Ուրիշ առիթով ալ շեշտած ենք, արուեստագիտուհին առանձնայատուկ շնորհք մը ունի հարազատօրէն մեկնաբանելու կոմիտասեան եւ ընդհանրապէս հայկական մեղեդիները: «Երկինքն ամպել է», «Անտունի», «Գարուն ա», «Ծիրանի ծառ», «Կըռունկ» «Քելէր ցոլեր», «Տըլէ եաման», «Քելէ, քելէ» կտորներու մեկնաբանութեան մէջ զգալի էին հայկական մեղեդիներու յատկանիշները, այսինքն նուրբ եւ ճշգրիտ դիւրադարձութիւններ, ճկուն եւ կենդանի կշռոյթ եւ երաժշտութիւն մը:

Աւելցնենք որ, Ալիս Շահմիրեան ծանօթ է ոչ միայն Հայաստան, ուր մեկնաբանած է «Անոյշ»ը, եւ սփիւռքի մէջ, շրջապտոյտ կատարած է յատկապէս Պարսկաստան եւ Լիբանան, այլ նաեւ Աւստրիա եւ Գերմանիա ուր կը փայլի զանազան քաղաքներու բեմերուն վրայ:

Եզրակացնելով, կրնանք անվարան ըսել որ Կոմիտասի նուիրուած այս երեկոյթը եղաւ կատարեալ գեղարուեստական վայելք մը:

×

Խօսինք այժմ ձեռնարկի նպատակի մասին:

Հայ Արենոյշները սարքեցին այս երեկոյթը ի նպաստ Մշակոյթի Տան:

Ինչպէս Կարօ Յովսէփեան ընդգծեց իր բացման խօսքին մէջ, Մշակոյթի Տունը համադաղութային կոչում ունի: Առանց նիւթական ակնկալութեան կը տրամադրէ իր սրահներն ու գրասենեակները բոլոր այն միութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն, որոնք կ'ուզեն օգտուիլ իրենց ընծայուած բարիքներէն, յարմարութիւններէն: Այսօր, մէկէ աւելի միութիւններ՝ երիտասարդական, մշակութային, բարեսիրական, մարզական, հայրենակցական, քաղաքական, գեղարուեստական, սկաուտական... մինչեւ իսկ օտար միութիւններ, ինչպէս Յոյներ, Մշակոյթի Տունը դարձուցած են իրենց անդամներուն եւ կազմակերպութեան համար՝ ժամադրավայր եւ հաւաքավայր:

Կարօ Յովսէփեան, յանուն Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի, շնորհակալութիւն յայտնեց Հայ Արենոյշներու Միութեան, այս ազնիւ նախաձեռնութեան համար, վեր առնելով անոր օգտաշատ գործունէութիւնը եւ մանաւանդ ազգային սուր գիտակցութիւնը:

Կարօ Յովսէփեան շնորհաւորեց եւ գնահատեց օրուան փայլուն արուեստագէտները եւ մասնաւորապէս ծանրացաւ Տիկ. Մանոյշ Շահմիրեանի բոլորին կողմէ յարգուած եւ սիրուած « ՔՈՅՐԻԿԻՆ » կատարած անձնուէր աշխատանքին վրայ: Այս գաղութը երախտաշատ պէտք է ըլլայ Մանոյշ Շահմիրեանին որ իր ամբողջ էութեամբ նուիրուելով Հայ Արենոյշներու շարժումին գործունէութեան, լաւագոյն ծառայութիւնը բերած է ու կը շարունակէ բերել իր ժողովուրդին, պատրաստելով գո՛հաբերուող, պարտականութեանց եւ պատասխանատուութեանց գիտակից, ազնիւ եւ վեհանձն Հայեր ու Հայուհիներ:

Ուրախութեամբ կ'աւելցնենք որ այս առթիւ Վարդան Սարգսեան, աշակերտ Կոմիտասի, յայտնի երաժիշտ եւ գնահատուած անձնաւորութիւն գաղութին կողմէ, գեղեցիկ նամակով մը իր մեծագոյն հաճոյքը կը յայտնէր Կոմիտասի նուիրուած այս երեկոյթին համար, կը շնորհաւորէր նախաձեռնողները եւ կը շնորհաւորէր Մշակոյթի Տան անդամներու կենսունակ եւ եռանդուն գործունէութիւնը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Շաւիղի եւ շրջանի հայրենակիցներուս

Սիրելի հայրենակիցներ, ընկերներ, բարեկամներ,

Բոլորդ գիտէք թէ 52 տարիներէ ի վեր, մանաւանդ վերջին 40 տարիներուն՝ «Յառաջ»ի հետ ձեր հոգեկան կապը եւ եմ հանդիսացած: Ձեզմէ շատերը եւ եմ բաժանորդագրած թերթին. ամէն տարեմուտի իմ միջոցաւ էք ուղարկած ձեր բաժնեգինը: Ձեր ցաւալի մահազդները, ցաւակցականները, փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւնները շատ անգամներ ստիպողաբար առաւօտ կանուխ տարած եմ թերթին՝ատենին հասցնելու համար. եւ ասիկա ոչ միայն անհատներու, այլեւ տեղւոյն եկեղեցիին, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբին թէ այլ կազմակերպութիւններու համար: Այս բոլորը տարած եմ սիրայօժար՝ լաւ, օգտակար գործ մը կատարած ըլլալու եւ հոգեկան բաւարարութեանս համար:

Այս բոլորը կ'ըսեմ Նոր Տարուան եւ 85րդ տարելիցիս սեմին՝ ձեզի մաղթելու բարօրութիւն, առողջութիւն եւ երջանկութիւն: Ըսելու նաեւ թէ տակաւին կը զգամ ուժն ու կարողութիւնը շարունակելու համար կապը՝ ձեր եւ «Յառաջ»ի միջեւ: Անոնք, որոնք ամէն առաւօտ իրենց նամակատուփերուն մէջ իբրեւ «բարի լոյս» «Յառաջ»ը կը գտնեն՝ հարազատ անդամներն են իմ ընտանիքին՝ զորս այցելել իմ պարտականութի՛ւնս է՝ հոգեկան բաւարարութեանս հետ:

Ուրեմն՝ ցտեսութիւն:

ԳՐ. ԿԻՒԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (486)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Ֆոսքարի, դեփ – դեղին եղած, առաջ անցաւ: Քայլ գլուխ իր մարդոցմէն մին գետին կը տապալէր եւ աղաղակները հետզհետէ կը բարձրանային ու ծովու յորձանքի մը պէս գինքը կը պաշարէին:

— Ազատութիւն, ազատութիւն:

— Ո՛հ, եթէ ութ օր եւս դուքս ըլլամ, ապստամբներու այս քաղաքը մոխիրի պիտի վերածեմ, կը մռնչէր Ֆոսքարի:

— Ազատութիւն, ազատութիւն:

Այս սպառնական աղաղակը ահ ու սարսափի մատնեց դուքսը « Ազատութիւն » հրեղէն բառը կրակէ մտրակի մը պէս գինքը ապտակեց: Իրեն համար աւելի լաւ էր մեռնիլը քան թէ այդ բառը լսելը: Ազատութիւն բառը իրեն համար նախատական ամէնէն բիրտ յիշոցն էր:

— Ազատութիւն, ազատութիւն:

Ժողովուրդներու եւ ազգերու բողոքի ձայնն էր ան.անոնց հոգիէն փրթած բազմարձագանգ աղաղակ մը,մարդկային կենսատու հեւք մը:

Միայն Վենետիկը չէր այդ սպառնական եւ միանգամայն սրտաճմլիկ աղաղակը արձակողը, այլ ամբողջ Իտալիան, Ֆըրանսան, Սպանիան, ամբողջ Եւրոպան, աշխարհը, համաշխարհային մրմունջն էր ան, տրտունջ մը որ Վենետիկի մէջ մռընչիւնի փոխուած էր:

— Ազատութիւն, ազատութիւն...:

— Թշուառական գերիներ, ողորմելի ստրուկներ, մռնչեցին ծերակուտականները:

— Խռովարարներ, ապստամբներ, գոռաց դուքսը:

— Ազատութիւն, ազատութիւն, մռընչեց խուժանը:

— Ամբողջ Վենետիկն էր գոռացողը. հին սերունդներու աղաղակն էր ան, մռնչիւնը այն հազարաւոր սերունդներուն, որոնք դարերով հարուստին համար աշխատած եւ չաշխատող այլ սպառողին համար արտադրած, ցաւի ու երկունքի աշխարհ բերած էին մարդկային ինչքը որուն շուրջ գիշակեր ագռաւներ հաւաքուած, իրարու կտուցէ կը խլէին արդիւնքը:

— Ազատութիւն, ազատութիւն...:

Մարդկային հոգին էր որ կը պայթէր դուրս թափելով իր ամբողջ ատելութիւնը, ստախօսներու, կեղեքողներու, թագաւորներու, դիմակաւոր ու անդիմակ զանազան պետերու երեսին...:

— Ազատութիւն, ազատութիւն...:

Այնպիսի մռնչիւն մըն էր այս, այնպիսի հրճուալից արտայայտութիւն մը, հոգեկան այնպիսի արտավտարում մը որ, Ֆոսքարին, ծերակուտականները պաշտօնատարները, պատրիկները, քահանաները եւ զինուորները մինչեւ իրենց ծուծերը կը դողացնէր:

Ովկէանոսին անզուսպ ալիքն էր ան, ուրուական մը, թաթառ մը, հրաբուխ մը, փոթորիկ մը...:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1, 1978

Ժամը 11ին կաղանդի պատարագ։

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8

Ժամը 11ին Հայրապետական պատարագ եւ Մկրտութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Միշէլ – Կարապետ Մուրատեանի *մահուան տխուր առթիւ 150 ֆր., Պառաւեան եւ Ամուճայեան ընտանիքներէ եւ 200 ֆր. Անահիտ Մակարեանէ։*

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը, մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 8ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 14.30ին, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։ Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։

Կը հրաւիրուին բոլոր կազմակերպութիւնները եւ ծնողքները անխտիր։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը նուիրէ նորոգ հանգուցեալ ԶԱՐՈՒՀԻ ՏԷՐ–ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ *եւ ընկեր Սահակ Տէր-Թովմասեանի յիշատակին 150 ֆր. Ազքատախնամին եւ 150 ֆր. Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին։*

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուրկ. Օտտոյի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Գայեանէ Գաբրիկեանի թաղման, փոխան ծաղկեպսակի, այրի Տիկ. Վ. Ասլանեան 20 ֆր., Բ. Արմաղանեան (դպրոցին) 10, Տէր եւ Տիկ. Թէճիրեան, Տէր եւ Տիկ. Մասիս Գաբրիկեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Այվազեան 20, Տէր եւ Տիկ. Մարսէլ Կարապետեան 30, Տէր եւ Տիկ. Վ. Յակոբեան 50։ Սարգիսեանի թաղման՝ այրի Տիկ. Արեգնազ Մկրտիչեան եւ Տէր եւ Տիկ. Փափազեան 20ական։ Պօղոսեանի հոգեհանգիստին առթիւ Պօղոսեան ընտանիք 100։ Պետրոս Հայրապետեանի թաղման՝ այրի Տիկ. Ա. Մկրտիչեան եւ Լ. Այվազեան ընտանիք 20ական, այրի Տիկ. Յակոբեան 50, Տէր եւ Տիկ. Պետիկեան 30, Պուրկ. Օտտոյի Կ. Խաչի վարչութիւն (դպրոցին) 20, Տէր եւ Տիկ. Գույումճեան եւ Ս. Հայրապետեան 100, այրի Տիկ. Գասպարեան, այրի Տիկ. Ասլանեան, Տարօնի Հայր. Միութիւն 50ական։ Տիկ. Արտեմիս Հայրապետեան իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ 50 ֆր.։

UNION GENERALE ARMENNIENNE DE BIENFAISANCE

Sous le haut patronage de Mgr S. MANOUKIAN
la présidence d'honneur de Monsieur N. FRINGHIAN
et la présidence de Madame E. ITCHKALATZIAN

Dîner de Noël Arménien traditionnel

Organisé par la Section des Dames, le Vendredi 6 Janvier, à 20 heures au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Frais de participation : 120 F.

×

Samedi 7 Janvier de 20 h. 30 à l'aube

Réveillon de Noël Arménien à l'UGAB

(118, rue de Courcelles, 75017 Paris)
organisé par le Comité des Jeunes
AMBIANCE — MUSIQUE — DANSES — COTILLONS
animé par ARMAND et son ensemble ARAX et avec HAROUT et VIGUEN
Frais de participation : 100 F. (dîner inclus) 35 F. après 23 h.
Membres UGAB et étudiants 30 F.

Tous renseignements et réservations :
UGAB : 118, rue de Courcelles, 75017 Paris — Tél. 924-86-71 ou 227-12-26

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՒ ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՀԱՅՈՑ ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
1978
Երկուշաբթի Ապրիլ 24էն Մայիս, 5 Ուրբաթ
կազմակերպութեամբ եւ առաջնորդութեամբ Լիոնի

ՍԵՒԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ
Տնօրէն՝
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ
Կը մասնակցի նաեւ ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Առաջնակարգ պանդոկ (տըմի – փանսիոն) *եւ պտոյտներ*
Ժամբորդութեան վերաբերեալ մանրամասնութեանց եւ յայտագրերու համար դիմել

Catalogues à votre disposition sur demandes pour toutes destinations
RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Tél. : 60-13-66 — Télex 900287
Licence organisatrice : A 529
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի անյապաղ արձանագրուիլ
PELERINAGE A JERUSALEM ET AUX LIEUX SAINTS
du 24 avril au 5 mai
Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON
Places limitées
A PARIS — MONDOTOURS
(Peruz Melkonian et Lévon Baghdassarian)
2, Rue de Sèze, 75009 PARIS — Téléph. : 073-30-64
Tél. : 073-30-64

A LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷ
ԻՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ
ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

ԳՈՅՆԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1978

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ
Գունաւոր կողք, պատկերազարդ եւ գունաւոր էջերով
Գին 20 ֆր.
Դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղական խումբերուն։
ՓԱՐԻԶԻ մէջ՝ նաեւ Մշակոյթի Տուն՝ 17, Ռիւ Պլէօ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴ

կազմակերպուած Իսիի Մշակոյթի Տան կողմէ
Շաբաթ, Յունուար 7, ժամը 20.30ին

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

SOFITEL — SEVRES
2, Rue Grognet — Métro Porte de Versailles
Orchestre LES ARMENIAN'S SUNSHINE
—— Direction ROBERT PAPAZIAN ——
AMBIANCE — COTILLONS
Տոմսերու համար կարելի է հեռաձայնել
Gulian — 626-42-48 — Hovsepian — 736-28-70 — Essayan 645-37-08

Նոր Տարուան եւ Ծնունդի առիթով
նուիրեցէք ձեր սիրելիներուն Սիփան – Կոմիտասի երգչախումբը
MAGNIFIQUE ALBUM DE DEUX DISQUES

CHŒURS MIXTES ARMENIENS DE PARIS
Direction : G. APRIKIAN

Le Maître et son Disciple

stéréo 33 tours.
S. K. 3000 Komitas Messe
S. K. 5000 Ganatchian, œuvres
Prix 110 F.

EN VENTE : auprès des membres de la Chorale et 17, Rue Bleue à Paris (Tél. 824-63-89 de 20 h. à 22 h.)
Librairie Orientale H. SAMUELIAN, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e) Tél. : 326-88-65
Mme PALOYAN, 9 Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 523-24-97
ALFORTVILLE : Ets. MICHELE, 253 Rue P.-V. Couturier, 94140 Alfortville Tél. 899-09-66
ARNOUVILLE : M. NIGOGOSSIAN 121 Rue Henri Barbusse, 95400 Arnouville-les-Gonesse Tél. 985-04-46
LYON : EGLISE ARMENIENNE, 295 Rue Boileau, 69003 Lyon. Tél. 60-47-18
M. Jules MARDIROSSIAN, 48 Rue du Repos, 69003 Lyon. Tél. 72-25-91
SEVAN VOYAGES, 50 Cours de la Liberté, 69003 Lyon. Tél. 60-13-66
MARSEILLE : MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
12, Rue Saint-Basile, 13 Marseille. Tél. 50-15-09
VALENCE : TISSUS ANDRE SEMERDJIAN
53, Rue Mavier de Montjau, 26 Valence
BRUXELLES : Mlle AVAKIAN, 28 Rue Berckmans, 1060 Bruxelles Tél. 538-16-83 à Bruxelles

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
31
SAMEDI
31 DECEMBRE
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.021
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — No 14.021

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԻ՛Ն, ՈՐ ԿՈՒԳԱՅ

Թաղում ու ծնունդ միաժամանակ, այս գիշեր ուրախութեամբ պիտի թաղենք հին տարին ու ողջունենք՝ նորը: Հոգ չէ թէ ան քիչ մը աւելի մօտեցնէ մեզ, անխուսափելի վախճանին:

Իւրաքանչիւրիս համար տարբեր եղաւ տարին, որ գնաց: Երբեմն ժպիտ ու երջանկութիւն բերաւ, երբեմն ցաւ ու վիշտ:

«Յառաջ»ի համար ծանր կշռեց, քանի ան, գարնան վերջին օրերուն կորսնցուց իր ծնունդին վերջին վկան՝ Հրանտ Սամուէլ:

Առաջին օրէն նստած էր ան, իր ընկերոջ՝ Շաւարշի կողքին, խեղճուկրակ խմբագրատան մը նեղ սենեակին մէջ, սեղան – սեղանի փակած: Ու մինչեւ իր վերջին շունչը, մնաց հաւատարիմ այն թերթին, որու ուղղութիւնն ու գաղափարականը իր'ն էին նաեւ: Ու երբ, աւելի քան քսան տարիներ առաջ, առ յաւէտ կը բաժնուէր մեզմէ Շաւարշը, ան, անձնուիրութեամբ ու հոգեկան դոհունակութեամբ, պարապ չթողուց անոր սեղանը, իր ամէնօրեայ դաստիարակիչ խօսքը բերելով տարագիր բազմութեանց: Հիմա չկայ, ինք եւս, վերջինը՝ այն երբորդութեան, որ ամէնէն աւելի միտք, սիրտ ու ոգի տուած են ա'յս թերթին: Գնաց միանալու Շաւարշին ու Նարդունիին:

Բայց մահը ի'ր ճամբով, կեանքը՝ ի'ր ճամբով: Մանաւա՛նդ հաւաքականութեանց համար, քանի եթէ մեր անձնական ճամբան խորհրդանշուած է գերեզմանով, նոյնը չէ պարագան ազգերուն, որոնք միայն կեանք են, ուրեմն՝ յաւերժականութիւն: Ու անոնք, որ կը կրեն ազգերու ճակատագիրը վարելու ծանր պարտականութիւնը, պատասխանատուութիւնն ունին պատրաստելու՝ վաղը:

Վաղը: Մեծ հարցականը, որ բոլորիս առջեւ կը բանայ նոր ճամբայ մը: Եւ գիտենք, որ մենք պէտք է նայինք ա'յդ ճամբուն, նոր յոյսերով ու նոր կարօտով: Երէկը չմոռնալ, յիշել ու ըմբռնել անոր տուած դասը, որպէսզի ծառայէ նոր առաւօտներ կերտելու: Որպէսզի ունենանք միշտ՝ առաւօտ լուսոյ, արեգակն արդար, ու անցեալի դառնութիւնը երբեք չջլատէ մեր ուժերը:

Պահենք միշտ գիտակից ողջմտութիւն մը, թոյլ չտանք որ նահանջողական ոգին բոյն դնէ մեր հոգիին խորը եւ կաշկանդէ մեր կորովը: Սփիւռքը զօրացնենք, որովհետեւ միայն զօրաւոր Սփիւռք մը'ն է, որ կրնայ օգտակար ըլլալ հայրենիքին, քանի ապահովելու համար մեր գոյատեւումը, պէտք չէ երբեք անտեսենք թէ մէկը՝ միւսով պիտի շնչէ:

Հիմա, որ ամէն կողմ ունինք գիտակից երիտասարդութիւն մը, գիտնանք տալ անոր սէրն ու հպարտութիւնը իր ցեղին ու պատմութեան, որպէսզի ան իր ձեռքով կերտէ ի'ր վաղը, որ վաղն է իր ժողովուրդին:

Տարին, որ գնաց իւրաքանչիւրիս բերած էր ժպիտ ու երջանկութիւն, երբեմն նաեւ ցաւ ու վիշտ: Բայց մոռնանք պահ մը ինչ որ գնաց ու նոր յոյսերով ողջունենք տարին, որ կուգայ:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԹԵՐԱՆ մամուլի ասուլիսին ընթացքին յայտնեց նաեւ թէ գրաւոր հարցում մը պիտի յանձնէ Նախարարապետին արտասահմանի Ֆրանսացիներուն քուէարկութեան մասին: Հոն, ընկերվարական պարագլուխը կ'ուզէ, որ Պառ յայտնէ իրեն թէ ի՞նչ միջոցներ կը խորհի ձեռք առնել վերջ տալու համար նկատուած խարդախութիւններուն: Միթերան կ'ակնարկէ նաեւ Քանառի յայտնաբերած «ձերմակ» քուէաթուղթերուն: Արտաքին նախարարն ալ որեւէ ռաֆէք չի տեսներ այդ քուէարկութիւններուն մէջ եւ իր կարգին կ'ամբաստանէ ընկերվարականները, առարկելով թէ անոնք ալ (օրինակ Տաքարի մէջ) թելադրած են Ֆրանսացիներուն որ այս կամ այն շրջանին մէջ քուէարկեն:

ՔԱՐԹԸՐ սկսաւ եւրոպական իր շրջապտոյտը Վարշաւա երթալով: Ճամբայ ելած ատենն ալ յայտարարեց թէ ամէն մէկ հանդիպումը արդիւնաբեր պիտի ըլլայ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլի Թաս գործակալութիւնը երկար հեռագիր մը հրապարակած է, զոր ստորագրած են Փարիզի իր թղթակիցները եւ ըստ որուն Ֆրանսացիք շատ հետաքրքրուած են եղեր խորհրդային նոր Սահմանադրութեամբ: Այսպէս կ'ըսէ «Ֆրանսայի հանրային կարծիքը բուռն հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ Խ. Միութեան վաւերացուցած հիմնական նոր օրէնքին հանդէպ, որ կը նուիրագործէ հոյակապ յառաջդիմութիւնը Սովետներու երկրին ընկերվարական ժողովրդավարութեան և ընկերային կառուցման մարզերուն մէջ ինչպէս նաեւ գլխաւոր սկզբունքները, որոնք կը տիրեն լենինեան խաղաղապաշտ քաղաքականութեան միջազգային կրկէսին մէջ»: Կը թուի թէ քիչ մը վառ երեւակայութիւն ունին Փարիզի խորհրդային թղթակիցները նկատած ըլլալու համար Ֆրանսացիներու նման խանդավառութիւն մը Սահմանադրութեան մը համար, որու նորոգուելէն ալ լուր չունին, մեծ մասամբ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը խիստ ազդարարութիւն մը ըրաւ Ալժերիոյ, շեշտելով թէ եթէ հակաֆրանսական արշաւը շարունակուի, ֆրանքօ-ալժերական յարաբերութիւնները կը վնասեն:

ՍԱՏԱԹ յուսախաբ է Ամերիկայէն, որ միշտ զօրավիգ է Իսրայէլի մինչ Յորդանան պաշտօնապէս մերժեց «Պեկին ծրագիրը» նկատելով մանաւանդ որ «Իսրայէլի փորձը կը ձգտի ամրապնդելու եւ օրինականացնելու իսրայէլեան գրաւումը պաղեստինեան հողին»:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Ազգ. Ժողովին առջեւ բազմաթիւ ուսանողներ եւ դասատուներ սեւ ժապաւէնով ծաղկեպսակներ դրած են բողոքելու համար կառավարութեան անկարողութեան դէմ առաջքն առնելու անիշխանութիւնը: Բնագիտութեան փրոֆեսէօրէն նաեւ, նոր մահափորձ մը կատարուած է: Անծանօթներ կրակ բացած են ուսանողներու խումբի մը վրայ, որ թաքսի կ'առնէին, վեց հոգի վիրաւորուած են: Դեկտեմբեր մէկէն ի վեր մեռածներու թիւը յիսունը անցած է: Ընդհանրապէս ծայրայեղ-աջ Թիւրքեշի կուսակիցներն են

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆԴ

Առյաւէտ գոցուած դուռը չբախես,
Ձես գիտեր, գուցէ կրնայ արթննալ
Սիրուած – մոռցուած աղջիկ մը յանկարծ,
ու հին ծաղիկներ
իբրեւ նոր նուէր ու սիրոյ խոստում
կրնան բողբոջիլ
մութ սենեակի մը ծաղկամանին մէջ:

Առյաւէտ լռած սիրտը չկանչես:
Լռութիւնը կուտ վերջին տենչերուն,
Քաղուած գինի, բոյր՝
կնոջ, ծաղիկի, յիշատակներու:
Ինչ որ շնչեցիր՝ տխուր էր այնքան,
Ինչ որ զգուեցիր՝ մարմին էր միայն
Այլ երբեք երազ,
Այլ ընդմիշտ սիրուած՝ ալ ո'չ սիրելի:

Այլ թէ կարենաս ամէնէն քնքուշ ծաղիկները բեր,
Բեր փափկագոյնը թարթող լոյսերուն,
Ամէնէն խորը բոլոր յոյզերուն,
Ամէնէն քաղցրը բոլոր երգերուն,
Բե'ր ինչ կայ չկայ
մաքուր, սպիտակ աշխարհի վրայ,
Ամէնէն մաքուրն արցունքն է անշուշտ, թէ կարենաս լալ՝ եւ արցո'ւնքդ բեր,
Բե'ր, բե'ր որ թափին
Ծածկեն առյաւէտ
Մեռած սիրուհիդ. —
Տխրութիւնդ: —

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ. 20-22)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆԻ ԵՒ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի հանքային արդիւնաբերութեան կեդրոններ Ղափանի եւ Քաջարանի աշխատաւորները, շրջակայ գիւղերու բնակիչները այսուհետեւ կարելիութիւն պիտի ունենան ամիսը անգամ մը օփերա ունկնդրելու եւ պալէ մը դիտելու: Այս կարելիութիւնը ընծայուած է շնորհիւ այն պայմանագրութեան զոր ստորագրած են Զանգեզուրի պղինձի եւ մոլիպտենի գործատան տնօրէնութիւնը եւ Երեւանի թատրոնի վարչութիւնը:

×

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝ ՅՈՎՀ. ՄԱՍԵՀԵԱՆԻ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արուեստի հիմնարկութեան կողքին բանող շէյքսփիրագիտութեան հայկական կեդրոնը կազմակերպած է գիտական նստաշրջան մը, նուիրուած՝ անուանի թարգմանիչ Յովհ. Մասեհեանի:

Նշան Մուրադեան՝ «Մասեհեանը՝ Շէյքսփիրի մեկնաբան» նիւթին շուրջ դասախօսութիւն մը կարդացած է եւ հիմնուելով Շէյքսփիրի երկերու վիէննական հրատարակութիւններու յառաջաբաններուն եւ ծանօթագրութիւններուն վրայ, ընդգծած է որ Մասեհեան ոչ միայն մեծատաղանդ թարգմանիչ է, այլ եւ թատերգակի երկերը խորապէս ճանչցող մեկնաբան մը: Բիւրակն Անդրէասեան անդրադարձած է «Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ» ողբերգութեան Մասեհեանի երկու թարգմանութիւններուն: Ռուզան Մարգունի «Մասեհեանը եւ գերմանական ռոմանտիզմը» նիւթին շուրջ խօսելով շեշտած է այն գաղափարը, որ Մասեհեանի թարգմանական աշխատանքի երկրորդ՝ բարձր հանգրուանը սերտօրէն կապուած է գերմանացի ռոմանտիկներու՝ Շէյքսփիր թարգմանելուն մէջ ձեռք ձգած նուաճումներու հետ: «Մասեհեան եւ Դաշտենց» նիւթին շուրջ դասախօսութիւն մը կարդացած է Անելկա Գրիգորեան եւ ցոյց տուած, որ Խաչիկ Դաշտենց, իբրեւ Շէյքսփիրի թարգմանիչ, ունենալով ինքնուրոյն նկարագիր, հիմնականին մէջ կը պատկանի թարգմանական այն ուղղութեան, զոր հիմնած է Յովհաննէս Մասեհեան:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր թիւը նուիրուած Չարենցի:

Բովանդակութիւն՝ Զրոյց բանաստեղծ Ցարուհ Կոնստանդեանի եւ Զուլալ Գազանճեանի հետ — Հայ Բանաստեղծութիւնը եւ Չարենց (Կ. Փօլատեան):

Le Grand Tcharentz
(Luc-André Marcel)

մահափորձերու եւ յարձակումներու հեղինակները:

ՏՈԼԱՐԸ կը շարունակէ իյնալ եւ այն կարծիքը կայ որ Քարթըրի որոշումը պաշտօնանկ ընելու Դաշնակցային Պահեստի Դրութեան վարչական Խորհուրդի Նախագահը դեր խաղացած է:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ զինուորական կառավարութիւնը ազատ կ'արձակէ 11.109 քաղաքական բանտարկեալ: Ասոնք ձերբակալուած էին 1972ին Պութօյի վարչակարգին օրով:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
Ժ. – ԺԲ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

Բ.— ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նարեկացիի կեանքի մասին, դժբախտաբար, շատ քիչ տեղեկութիւն ունինք: Անոր անունը չի յիշատակեր ժամանակակից պատմագիր Ասողիկը, որովհետեւ, այն միջոցին, երբ Ասողիկ իր « Տիեզերական Պատմութիւն »ը կը վերջացնէր, Գրիգոր Նարեկացին դեռ նոր կը յօրինէր իր « Ողբերգութիւնը »:

Նարեկացիի համառօտ կենսագրութիւնը կը գտնուի իր «Մատեան Ողբերգութեան» հին ձեռագիրներուն մէջ, որոնցմէ մէկը, գրուած 1172 թուին, կը գտնուի Մատենադարանին մէջ եւ որ ամէնէն հինն է: Այդ ձեռագիրը գրուած է մագաղաթի վրայ եւ զարդարուած նուրբ ու գեղեցիկ մանրանկարներով եւ խորագրերով: Ձեռագրին մէջ կայ երկու երեւակայան նըկար. այստեղ Նարեկացիի կենսագրութիւնը կը ստանայ երկու երես: Այս կենսագրութիւնը, գրեթէ նոյնութեամբ, մենք կը տեսնենք կրկնուած՝ յետագայ միւս ձեռագիրներուն մէջ: Նարեկացիի հին ձեռագիրներու մէջ եղած կենսագրութիւնը՝ յետագային հիմք է դարձած Յայսմաւուրքի մէջի, համեմատաբար աւելի ընդարձակ, կենսագրութեան, — «Գիրք որ կոչի Այսմաւուրք» ի Թուականին Հայոց ՌՃՀԹ 1730, Կ. Պոլիս:

Այնպէս որ, բանաստեղծի կեանքի մասին գաղափար կազմելու համար՝ Յայսմաւուրքը կը հանդիսանայ հիմնական աղբիւր: Բացի Յայսմաւուրքէն, չափազանց կարեւոր տեղեկութիւններ մեզի են հասած՝ իր կողմէ գրուած շարք մը յիշատակութիւններէն: Այս բոլորին վրայ եթէ աւելցնենք նաեւ, մեր պատմիչներու ու գրողներու շատ յամառօտ ակնարկութիւնները, ինչպէս եւ ժողովրդական կարգ մը զրոյցներն ու բանաստեղծութիւնները, կ'ունենանք ուրեմն այն ամէնը, ինչ որ հինէն մնացած է Գրիգոր Նարեկացիի մասին:

Գրիգոր Նարեկացին ծնած է Նար գիւղի մէջ, որ կը գտնուէր Ռշտունեաց գաւառի մէջ, Վանայ լճի հարաւակողմը, փոքրիկ արգաւանդ դաշտի մը մէջ: Անոր հայրն էր՝ ժամանակի բաւականին նշանաւոր Խոսրով Անձեւացեաց եպիսկոպոսը, որ Նար գիւղին մէջ կը հիմնէ վանք մը, որ հին ձեռագիրներու մէջ կը կոչուի անոր անունով « Խոսրովայ Սուրբ Նշան վանք »: Անոր երեք որդիները՝ Սահակ, Յովհաննէս եւ Գրիգոր, հաւանաբար, այս վանքին մէջ են ստացած իրենց կրթութիւնը, իսկ յետոյ, ուղարկուած են Նարեկայ վանքը՝ ուսանելու Խոսրովի կնոջ հօրեղբայր, նոյն վանքի վանահայր – առաջնորդ եւ ուսուցիչ՝ Անանիա վարդապետի մօտ:

Խոսրովի կեանքը հետաքրքրական է եղած այն բանով, որ ան յանդիմանուած ու մինչեւ իսկ բանադրկուած է իր ժամանակի կաթողիկոս՝ Անանիա Մոկացիէն, այն պատճառով, որ ուզած է «խոտից ու կարգաց» նորաձեւութիւններ ներմուծել՝ իբրեւ հերձուածող:

Ըստ մեր ձեռքը հասած տուեալներու՝ Գրիգոր պէտք է ծնած ըլլայ 940ական թուականներուն: Ինչպէս ըսինք, ան մեծցած եւ ուսած է Նարեկայ վանքին մէջ. «Սնեալ եւ վարժեալ իմաստութեամբ եւ սրբութեամբ առ ոտս Անանիա վարդապետի, Առաջնորդի Նարեկայ վանից ի Ռշտունիս»: Գրիգորի հետ, նոյն վանքին մէջ, կրօնաւորած է, նաեւ, իր աւագ եղբայրը՝ Յովհաննէսը, որու մասին ան մեծ գովեստով կը խօսի՝ իր գրուածքներու յիշատակարաններուն մէջ. «... յիշատակեցես զիս եւ զեղբայրն իմ անդրանիկ զՅովհաննէս, ցանկալի անուն ի միում կարգի, որ գիտնականն է եւ հանճարեղ իմաստասէր քան զիս, առաւել յամենայնի»:

Այս սերտ կապով իրարու կապուած երկու եղբայրներու ուսուցիչը՝ Անանիա Նարեկացին եղած է իր ժամանակի համբաւաւոր եւ գիտուն կրօնականներէն: Ասողիկ անոր մասին կը գրէ. « Փիլիսոփայն մեծ... Սորա եւ գիրս է ասացեալ ընդդէմ աղանդոյն Թոնդրակայ եւ այլոց հերձուածոց »: Գրիգոր, փոքր հասակէն, մեծնալով այսպիսի մարդու ձեռքի տակ, որ խօսքով ու գործով կը քարոզէր՝ ուրանալ աշխարհը, բնականաբար, պիտի կտրուէր դուրսի աշխարհէն: Եւ, արդարեւ, Գրիգոր կտրուած էր ընտանեկան կեանքէն, մօրը երեսը չէր տեսած, — կամ շատ փոքր հասակին, — իսկ հայրն ալ իր մօտ չէր ապրեր. եւ եթէ հազուադէպօրէն կը հանդիպէր իր հօր, անոր մօտն ալ նոյնը կը տեսնէր, նոյնը կը լսէր՝ ինչ որ վանքին մէջ: Այսինքն՝ ժամագիրք, սաղմոս, հոգեւոր երգ, զղջում, լաց ու արտասուք: Ան արտաքին աշխարհին ծանօթանալու հնարաւորութիւնը չունէր, բացի ուխտագնացութիւններէն եւ բացառիկ այցելութիւններէն: Եւ ան մեծնալով՝ կը մնայ նոյն վանքին մէջ, ուր կրթուած է: Ան այնտեղ կը ձեռնադրուի քահանայ: Երգ Երգոցի մեկնութեան յիշատակարանի մէջ, 977 թուին, ան ինքզինք, արդէն, քահանայ կը յիշէ: Եւ մնալով վանքին մէջ, ան ճգնաւորի նոյն խստութիւններուն կ'ենթարկէ ինքզինք, ինչպէս ուրիշները:

Գրիգորի հայրը եւ ուսուցիչը, միայն, սոսկ կրօնաւորներ չէին, անոնք, ինչպէս տեսանք, իրենց ժամանակի նշանաւոր գիտնականներն ու գրագէտներն էին. եւ Գրիգորի պէս մէկը, մանուկ հասակէն, հետեւելով անոնց, կը սիրէ ոչ միայն կարդալ եւ ուսումնատենչ ըլլալ, այլ եւ շարադրել, ստեղծագործել: Վանքի մէջ, Նարեկացին կրօնական եւ փիլիսոփայական ահագին ինքնուրոյն եւ թարգմանական գրականութիւն է իւրացուցած եւ մեծ ծանօթութիւն է ձեռք բերած: Մենք չենք գիտեր, թէ Նարեկացին արդեօք օտար լեզուներու ալ տիրապետա՞ծ է, կամ ի՞նչ օտար լեզուներ իւրացուցած: Ելլելով այն փաստէն, որ ան իր անունը եւ մի քանի այլ անուններ, որոնց առիթներով ստուգաբանած է՝ իբրեւ յունարէն բառեր, — Գրիգոր՝ արթուն, Հսկող, Ստեփանոս՝ պսակ եւայլն, — ենթադրուած է, որ ան իմացած է յունարէն լեզուն: Նարեկացին, վանքին մէջ, սորված է քերականութիւն, հռետորութիւն, աստուածաբանութիւն, երաժշտութիւն, չափագիտութիւն (մաթեմաթիք), երկրաչափութիւն եւ աստղաբաշխութիւն: Այս գիտական հարստութեան համար է, անշուշտ, որ ան կը դասուի, ըստ Յայսմաւուրքի մէջ եղած տուեալներուն, Նարեկայ վանքին մէջ, « Վարժապետ միանձանց ի սուրբ վարս եւ յԱստուածային գիտութիւնս »: Ան ինքզինքը կ'անուանէ « Յետին բանահիւսաց եւ կրտսեր վարժապետաց », «Զայլս խրատեմ, եւ ես ինքն անփորձ եմ. միշտ ուսանիմ եւ երբեք ի ճշմարտութիւն գիտութեան ոչ հասանեմ» կ'ըսէ ան ինքնիր մասին՝ շատ համեստութեամբ: Նարեկացին թէ՛ իր ժամանակին եւ թէ յետագային յառաջ է բերած մեծ հմայք: Անոր մասին Սամուէլ Անեցին կը գրէ. « Փայլէր իբրեւ զարեգակն՝ իմաստութեամբ եւ առաքինութեամբ »: Այսպիսի բազմաթիւ բարձր գնահատանքներ կան նաեւ Նարեկացիի երկերու անտիպ յիշատակարաններու մէջ, օրինակ՝ 1361 թուին գրիչ Մարգար կը գրէ. « Քաջ հռետոր եւ բարձրահանճար փիլիսոփայն Հայոց »: Եւ այսպէս, մարդիկ միշտ գոված են զայն՝ որպէս արդար, բարի եւ սուրբ մարդ: Անոր, իր կենդանութեան ժամանակ նոյնիսկ, երանի են տուած:

Սակայն, Նարեկացին ունեցած է թըշնամիներ եւ բամբասողներ եւս: Յայսմաւուրքի մէջ կը կարդանք. « ... Որովհետեւ ան ամենայն փութով կ'աշխատէր ուղղել՝ ծոյլ եւ մարմնասէր առաջնորդներու կողմէ եկեղեցւոյ խանգարուած կարգաւորութիւնը, ուստի՝ մի քանի չարամիտներ՝ չարախօսեցին անոր մասին եպիսկոպոսներու եւ իշխաններու մօտ. եւ այդ ճշմարտութեան վարդապետին կը կոչէին ծայթ կամ հերձուածող »:

Թէ իրօ՞ք՝ Նարեկացին թշնամիներ ալ ունեցած է, այդ կ'երեւայ իր « Ողբերգութենէն ». « Ցիշեա յայսմ ողբերգութեան մատենի բանիս խոստովանութեան եւ զոր ի մարդկային ազնէ զթշնամի մեր՝ ի բարի... մի բարկասցի նոցա վասն իմ, Տէր... մի ստատկեսցես՝ զիմսն խածանողսն » (էջ 291): Թէ ինչո՞ւ թշնամացած եւ բամբասած են զայն, այդ, ի հարկէ, չի հասկցուիր « Մատեան »էն:

Անհաւանական չէ Յայսմաւուրքի հաղորդածը, թէ զինքը կ'ամբաստանէին իբրեւ հերձուածող: Անոր հայրը, ինչպէս տեսանք, իր ծերութեան հասակին մէջ, կը բանադրուի որպէս հերձուածող՝ Անանիա Մոկացի կաթողիկոսէն, որ զինքը ձեռնադրած է: Անոր ուսուցիչ Անանիա Նարեկացին, ինչպէս կ'երեւայ իր խոստովանութեան գիրէն, մահամերձ վիճակի մէջ՝ կատարած է կաթողիկոսի հրամանը՝ անիծելով Թոնդրակեցինեըը, այն պատճառով հաւանաբար, «որ Խոսրով եպիսկոպոսի եւ կաթողիկոսի միջեւ տեղի ունեցած վէճերէն յետոյ՝ կարելի էր կասկած ծագիլ՝ Անանիա Նարեկացիի ուղղափառութեան մասին, քանի որ խնամիական կապեր ասոր եւ Խոսրովի միջեւ, եւ բացի այդ, Անանիային կ'աշակերտէր Խոսրովի որդին՝ Գրիգորը: Շատ հաւանական է, որ նոյն կասկածն եղած է, նաեւ, Գրիգոր Նարեկացիի մասին, քանի որ վերջինս ալ գրած է թուղթ մը ընդդէմ Թոնդրակեան աղանդաւորներու: Գրիգոր Նարեկացիի կեանքէն ուրիշ բան չունինք: Անոր կեանքն անցած է շատ միօրինակ՝ կարդալ, աղօթել, յաճախ գրել, դաս տալ, խրատել եւ ապա՝ դարձեալ աղօթել « ի խորոց սրտի »: Ան իր մանկութեան օրերէն միայն մէկ բան գիտցած է՝ աշխարհ մը, իր ներքինը, իր սիրտն ու միտքը, որ հոգին ու հայեցողական կեանքը, որով չարունակ զբաղած է, եւ անիկա մեծ բաւարարութիւն է տուած իրեն:

Գրիգոր Նարեկացիի մահուան տարին նոյնպէս յայտնի չէ մեզի: Յայտնի բանասէր Զամիչեան վարդապետ, անոր մահուան թուականը (ըստ Յայսմաւուրքի) կը դնէ 1003 թուին, իսկ Զարբանալեան կը հասցնէ անոր կեանքը, մօտաւորապէս, մինչեւ 1011 թուականը: Այս վերջինը, կ'ենթադրուի, որ աւելի ճիշդ է: Ան կը թաղուի նոյն Նարեկայ վանքին մէջ, Սանդուխտ կոյսի եկեղեցւոյ մօտ՝ ըստ Յայսմաւուրքի: 1867 թուին անոր գերեզմանին վրայ դրուած է դամբանագիր ունեցող գեղեցիկ մարմարեայ տապանաքար մը: Մինչեւ վերջերս, նոյն տեղը, ցոյց կուտային անոր գերեզմանը, որ դարձած էր ուխտավայր մը:

Մեր ժողովուրդը, մինչեւ այսօր, կը

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՆ
(ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

⁂

Տղան շուտով Երեւանեան Հրապարակն հասաւ: Մէկ սրճարան միայն բաց գտաւ Հայու ժամադրավայր էր: Քիչ մարդ գըտաւ, լռութիւնը սարսափ կ'ազդէր: Մարդիկ շատ ցած կը խօսէին, շայ մը ապըսպրեց եւ անոնց կողքին նստեցաւ: Մէկը զինքը ճանչցաւ. Արշակին տղան է, անվնաս է, թող նստի ըսաւ քովինններուն:

Մարդ որսացող կարմիրներ չէին: Շատ ցած կը խօսէին. օրուան անցուդարձերու մասին կը խօսէին: Գիտէին թէ հարիւրաւոր մարդիկ քաղաքէն աքսորուած էին: Խօսքը դարձաւ տէր Կարապետի վրայ, նկարագրեցին այդ քաջարի քահանան որ քանի մը օր է ձեռք չի տար:

— Եթէ ուրիշ քահանաներ ըլլային, արդէն գացած լրտես եղած էին, բայց այդ մարդը կախեն, Սիպիր ալ քշեն, իր հօտը քայլերուն չի յանձներ:

— Քիչ ժամանակէն զինքն ալ կը բռնեն եւ բանտ կը նետեն, ըսաւ ընկեր մը:

— Այդպէս հերոսական քահանաներ մեզի պէտք են, ըսաւ մէկը որ եկեղեցասէր կը տեսնուէր: Հայ եկեղեցին իր նահատակներով հաւատքի բերդ կանգնած է:

— Քիչ ատենէն զինքն ալ բանտ կը նետեն, քանի Բերիան կայ, կրկնեց ուրիշ մը, փախուստ չկայ: Արդէն չինած են ձերբակալուելիքներուն ցանկերը: Մեծ մասը Հայեր են. քիչ են Վրացիները:

— Ասիկա Հայերու դէմ հալածանք է, ըսաւ հինգերորդ մը որ լուռ էր, պէտք է առջեւն առնել:

— Սպաննել այդ ոճրագործը, պոռաց երիտասարդ մը:

— Երկաթապատ քարերու ամրոցի մը մէջ պնդացած է, ըսաւ ուրիշ մը, եւ զինքը պաշտպանողը այն հլու Ռուսներն են:

— Հալածուածները պահելու միջոցներ խորհիլ, լուր տալ, փախցնել զարնել եկողները, քար քաշել, զէնք պարպել. ալ կը բաւէ խեղճ Հայերը նորէն հալածանքի մէջն են:

— Ոչինչ չենք կրնար ընել, պատասխանեց տարեց ընկեր մը, ամէն բան նախախնամութեան ձգենք:

Սրճարանը լեցուեցաւ նոր յաճախորդներով. ամէնուն բերանը Տէր Կարապետին անունն էր: Երկու – երեք օրէն Պետութիւնը պիտի ձերբակալէ:

Արտաւազդ անմիջապէս տուն վազեց եւ հօրն ու մօրն ականջին փսփսաց լուրերը:

— Ի՞նչ նորութիւն կար, հարցուց քահանան:

– Ձեզ գիտեր, մարդիկ շատ ցած կը խօսէին:

— Լաւ ըրիր, ըսաւ Արշակ որ մէջտեղ չյայտնեցիր:

Տէր Կարապետ կ'ուզէր այդ երեկոն ալ իրենց տունն երթալ, բայց Արշակ թոյլ չտուաւ:

— Վաղն աղուոր արեւով կը մեկնիք:

— Եթէ կը վախնաք, ըսաւ Աննա, ես ձեր հետը գամ, կամ Փերիկ մայրիկը թող գայ:

— Փերիկ մայրիկը թող գայ, ան աւելի համարձակ է, ծանօթ է, ըսաւ քահանան:

Ղրկեցին Արտաւազդը որ այդ երեկոյ կիտամութին Արշակին տունն հասաւ իր Պաւէլ թոռնիկին հետ: Տղան շատ լացեր էր. ուզեր էր մեծ մայրիկին հետ ըլլալ:

Փերիկ մայրիկը լաւ որ չէ՝ չէր ըսած, մահամերձի օր կը նմանէր, ինքը պէտք էր ստիկանները զսպելու համար, գիտէր թէ ինչպէս պէտք է խօսէր, ժամանակ չահէր, ձերբակալելիքներուն հետ բան աւելի ընէր: Կը նմանէր այն խաչուհիներուն որոնք գիտեն վէրքերը կապել: Դանդաղիլ կարելի չէր, մայրիկը շուտով եկաւ. բան չուզեց ուտել: Զուարթ խօսեցաւ:

— Աքսորն ալ իր հաճելի կողմերն ունի, ըսաւ: Հեռուներէն լաւ լուրեր կուգային:

Քահանային տունն էին, վեր վար կը դնէին թէ ինչ հարկաւոր էր պատրաստելու համար: Բայց քահանան ուրիշ ծանըր մտածութիւն ունէր:

— Եկեղեցին որո՞ւն պիտի ձգեմ, սուրբ հաղորդութիւնը կայ. սուրբերու պատկերներ կան. Աստուծոյ սիրելի ամէն բան կայ. որո՞ւն պիտի ձգեմ:

— Իմ անձէս աւելի կարեւոր բան մը կայ պատրաստելու. եկեղեցին, որո՞ւն պիտի ձգեմ: Եկէք թերեւս վերջին անգամ ըլլալով ժամ ենթարք, հոն Աստուած կը ներշնչէ ինչ պէտք է ընենք:

Թող Շուշանիկ հոս մնայ Պաւէլին հետ. մենք երթանք. կանչենք նաեւ Արշակը, ան շատ հարկաւոր է:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Շար. 9)

ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ ԾԻՍԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

Ամանորեան ծիսական երգերուն մէջ առանձին խումբեր կան, այսինքն՝ շարքեր: Առնցմէ առաջինը «Աւետիս» կամ «Ալելուիա» անունով ծանօթ է: Այդ անուանումը ձեռք կը ձգեն համապատասխան յանկերգին պատճառով: Կը նշանակէ «ուրախ լուր» եւ կը ծանուցանէ Քրիստոսի ծնունդը: Արդէն ասիկա վերոյիշեալ ծէսին հիմնական բովանդակութիւնը կը կազմէ: Այն շրջանները, ուր Նոր Տարուան տօնը Կաղանդ անունը կը կրէ, երգաշարքին կ'ընկերանայ Կաղանդ – Կալանդոս կրկներգը:

Խարբերդ, Արաբկիր, Բալու, Պոլիս եւ ասոնց շրջակայքը կար նաեւ ծէսին բնիկ, ազգային անուանումը՝ Կախու – կախուկ-գոտեկախ:

Պատմական Հայաստանի բոլոր վայրերուն մէջ, 12-14 տարեկան պատանիները կը շրջէին բակէ բակ եւ, երգեր երգելով, նուէրներ կը խնդրէին: Երդիքներէն կը կախէին տոպրակներ, գոգրա, այսինքն՝ գդում, պուտուկ, գուլպայ, կողով, մէկ խօսքով այն ինչ որ կարելի էր: Տանտէրերը պարտաւոր էին ասոնց մէջ զետեղել չոր պտուղներ, գաթայ, այսինքն՝ երկու չերտ խմորին մէջ փոխինդով պատրաստուած համեղ հաց, ինչպէս նաեւ հաւ, հաւկիթ եւ այլ ուտելիքներ: Քաղաքներուն մէջ երբեմն նոյնիսկ դրամ կը դնէին: Հաւաքուած նուէրներով կեր ու խում կ'ընէին, որուն կրնային մասնակցիլ միայն այդ խումբին անդամները: Մէկ գիւղին մէջ քանի մը խումբեր կը կազմուէին:

Արաբկիր եւ շրջակաները ծիսական այդ արարողութիւնը տեղի կ'ունենար Քրիստոսի ծննդեան եւ մկրտութեան տօնին օրը՝ Յունուար 6ին, Բուլանըխ եւ Սիսիան՝ ծննդեան տօնին ճրագալոյցին երեկոն:

Թէեւ Աւետիս – Ալելուիա երգաշարքը գլխաւորաբար կապ ունէր ծննդեան տօնին հետ, սակայն կարգ մը շրջաններուն մէջ այլ տօներու ժամանակ ալ հրապարակ կը գրուէր: Ասիկա իր տրամաբանական հիմը ունէր:

Պատմական Հայաստանի մեծ մասին մէջ այդ ծէսը իր երգերու շարքով կապուած էր Նոր Տարի – Բարեկենդան – Տեառընդառաջ – Զատիկ – Նաւասարդ համակարգին հետ: Եթէ ասով մէկ կողմէ կ'ընդգծուէր գաղափարին ընդհանրութիւնը, միւս կողմէ նաեւ կը մատնանշուէր ծէսին եւ երգերուն նախաքրիստոնէական ծագումը: Ընդհանուր գաղափարն այն էր, որ մահով եւ յարութեամբ բնութեան պաշտամունքը կ'արտայայտուէր: Նոր Տարուան եւ ծննդեան տօնին բնորոշ յատկանիշն էր:

Ի զուր չէ, որ Ն. Ադոնց Բարեկենդանը կը կապէ Ատտիսի յարութեան տօնին: Ըստ անուանի բանասէրին՝ բնութեան զարթօնքին, զարնան պաշտամունքին նուիրուած ամբողջական տօնական շրջագիծը բաժնուած էր երկու մասի՝ Բարեկենդանի եւ Զատիկի: Այս արուեստական բաժանումին, ձեւափոխումին հետքերը չջնջելու մօտ ընդհանուր քրիստոնէական Եկեղեցին Բարեկենդանը անուանած է պանրուտիք, որպէսզի ուտիքի օրերուն անունին տակ քօղարկէ տօնին իսկականութիւնը: Հետեւաբար, Բարեկենդանը կարելի է նկատել մեռնող եւ յարութիւն առնող բնութեան պաշտամունքին նուիրուած տօնական շղթային սկիզբը, իսկ Նաւասարդը՝ վերջը: Համեմատական ազգագրութիւնը ցոյց կուտայ, որ զարգացման նոյն աստիճանին գտնուող բոլոր ժողովուրդներն ալ երկար պահպանած են այս շարքը՝ գարնան առաջին նշաններէն մինչեւ բերքահաւաքի վերջը:

Այս է պատճառը, որ Աւետիս – Ալելուիա երգերը իրենք իրենց մէջ այդքան շատ կը կրեն Նոր Տարիին միտքը արտայայտող տարրեր, եւ հակառակ անոր որ Քրիստոնէութեան մուտքով ասոնք կապուած են Քրիստոսի ծնունդին հետ, սակայն, նոյնիսկ գործադրութեան ժամանակով մնացած են իրենց նախկին շրջագիծին մէջ: Այսպէս, Նոր Նախիջեւան քաղաքին մէջ այդ ծէսը կը կատարուէր Դեկտեմբեր 31ի երեկոյեան, գիւղերուն մէջ՝ յաջորդ օրը: Կեսարիա, Վան, Քղի, Նփրկերտ՝ Դեկտեմբեր 31ի գիշերը:

Աւետիս – Ալելուիաներուն մէջ Նոր Տարին կ'արտայայտուի շնորհաւորութիւններով եւ բարեմաղթութիւններով, երբեմն ալ առանձին հարցերով՝ առանց Նոր Տարուան յիշատակութեան: Այս երգերուն նպատակն էր հմայական ծիսակատարութեամբ եւ խօսքի կախարդանքով նախապատրաստել նոր տարուան բարգաւաճ կեանքը, մարդոց առողջութիւնն ու երջանկութիւնը: Այս տեսակէտէն շատ բնորոշ է հետեւեալ երգը, ուր շատ բացայայտ կերպով երեւան կուգայ նոր տարուան յիշեալ առանձնայատկութիւնը՝ առնթեր Քրիստոսի ծննդեան պատկերացումով:

...Այս նորածին տէրն է Արքայն, Աւետիս
Օրհնէ զձեզ զամենեսեան, Աւետիս,
Եւ զընտանիս ձեր միաբան, Աւետիս,
Ձեր հեռաւորն գայ շուտով, Աւետիս,
Եւ ձեր ոչխարն սուրուով, Աւետիս,
Կարասն ձեր լցուի գինով, Աւետիս,
Եւ տունն ձեր հազար բարով, Աւետիս...
Ձեզ ողորմի եւ ձեր ննջեցեալց, Աւետիս,
Եւ ամենայն ուղղափառացն, Աւետիս,
Տայ ձեր բարեացն լիութիւն, Աւետիս,
Եւ ձեր որդւոցն առողջութիւն, Աւետիս,
Ննջեցելոց ձեր ողորմի, Աւետիս,
Եւ պարգեւէ արքայութիւն, Աւետիս:

Ըստ բնապաշտական ըմբռնումներու, կախարդական գործողութիւններով կարելի էր նոր տարուան սկիզբները մարդոց կեանքէն հեռացնել չարը, փորձանքը, աղքատութիւնը եւ ընդհակառակն՝ ապահովել բարին, յաջողութիւնը, առատութիւնը ամբողջ տարուան համար:

Օձու լեզուն էրկու ճղակ, ալելուիա,
Մեյնի չարով, մեյնի բարով, ալելուիա,
Չարին էրթայ վեր սարերուն, ալելուիա,
Բարին գնայ վեր էսա տունն, ալելուիա:

Կամ՝

Էս տանը կայ էրկու լեզու, ալելուիա,
Մինը բարի, մինը չարի, ալելուիա,
Չարինը ընդի, բարինը ըստի, ալելուիա,
Բարին վեր գայ ձեզ հետ նստի, ալելուիա:

Վերոյիշեալ եւ այլ երգերը իրենց բանաստեղծական կատարեալ տեսքը պահպանեցին մինչեւ ԺԹ. դարուն վերջերը: Ընկերային – տնտեսական բնոյթի փոփոխութիւնները, այլ մանաւանդ 1915ի զանգուածային տեղահանութիւնը, եղեռնը, փութով մոռացութեան գիրկը նետեցին այս աւանդութիւնները: Օրինակ, ներկայ Հայաստանի մէջ կատարուած բանահիւսական պրպտումները, վերջին տասնամեակներուն, հազիւ քանի մը պատառիկներ կրցան երեւան հանել, այն ալ՝ աղաւաղուած:

Օրինակ հետեւեալ բեկորը, գրի առնուած է Ստեփանաւան:

Կտեր փողը խնգան փոշի.
Գէլը տանի ձեր թ-շնամուն.
Մէկ պոչատ հաւ, մէկ կլզտըլ ծղ տու՝
Հալիլիվէն տանի:

Ա. ՕՏԱՊԱՇԵԱՆ

պատմէ ու կ'երգէ անոր հրաշագործութիւններու մասին: Անոր սուրբ ըլլալու մասին եղած զրոյցները կուգան իր իսկ ապրած ժամանակէն: Այդ զրոյցները ծագած են ըստ իր սրբակեաց կեանքին, բայց յետագային այդ է եղած անոր գրական մեծ վաստակի եւ, մանաւանդ, «Մատեան Ողբերգութեան» համար, որ իր հետեւորդներու աչքին ներկայացած է որպէս հրաշալիք մը: Իսկ մեր ժողովուրդի զաւակները՝ այդ հրաշալի գիրքը, որ ճանչցուած է, նաեւ, Նարեկ անունով, պահած են իրենց տուներուն մէջ՝ որպէս հրաշագործ աղօթագիրք:

ՏԱՐՕՆԱՎԱՐԴ

Յաջորդիւ
Գ.— ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ ԵՐԿԵՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԽՈՀԵՐ

Ալ կը բաւէ, Տէր Աստուած,
Մեր տունն ու տեղը դարձուր մեզ
Թշնամիս իսկ մեզ նման
Ուրիշի դուռ չձըգես:

Մ. ԻՇԽԱՆ

Նոր տարի է եւ մարդիկ, ընկալեալ սովորութեան համաձայն իրարու ձեռք սեղմելով ի խորոց սրտի բարեմաղթութիւններ կ'ընեն՝ մին առողջութիւն, միւսը՝ գործերու յաջողութիւն, եւ ինչո՞ւ չէ, երրորդ մըն ալ հարստութիւն:

Մեծ հայրիկներ եւ մայրիկներ իրենց սիրասուններուն պէս–պէս նուէրներ կ'ընեն, միշտ ի մտի ունենալով որ իրենք պէտք է լաւագոյնը ընեն՝ գերազանցելով դրացիին ըրածը: Սակայն անոնք տաբագրի հողը չունին իրենց հոգւոյն մէջ: Մարդիկ իրենց հայրենիքին եւ տունին տէրն են. չեն տառապիր տարագիր Հայութեան նման հայրենիքի կարօտով:

Է՛հ, ժամանակին մենք ալ ունէինք տուն – տեղ, այգի եւ պարտէզ, եւ մեր ոտքերուն տակ՝ պապենակա՛ն հող: Հայրենի երդիքներու մուխը չէր մարած դեռ. հայ գիւղացին իր զոյգ մը սիրուն եզներով դաշտ կ'իջնէր հայրենի հողը հերկելու իր ճակտին քրտինքովը: Հազարաւոր հայ եկեղեցիներու եւ վանքերու զանգակները ազատօրէն կը ղօղանջէին՝ հաւատացեալները ժամ հրաւիրելով. տան օրհնութիւնը եղող հայ մամիկը նոր տարուան սեմին կը բանար չոր մրգեղէններու բղողներու բերանները, չամիչն ու ընկոյզը, թուզն ու նուշը, չոր թութն ու ոճիկը դուրս կը հանէր՝ Նոր Տարին ոգեկոչելու համար սեղաններու շուրջ. նախ առատօրէն բաժին կը հանէր այն դուռդրացիներուն, որոնց «Արիմարդիկը» կը բացակայէին իրենց երդիքէն:

Յետոյ բաժին կը հանէր թաղին այն բոլոր երախաներուն, որոնք ձեռք պագնելու կուգային՝ «Շնորհաւոր Նոր Տարի» ըսելով:

Հայ շինականը կ'ապրէր խաղաղ եւ հանգիստ՝ իր վաստակովը գոհացած:

Սակայն դժոխային օր մը, օր մը անէծքի, մահասարսուռ փոթորիկը եկաւ եւ ամէն բան փճացուց. չար եւ նախանձ մարդիկ ուզեցին վերջակէտը դնել Արմենական ցեղին, եւ լռեցին մեր վանքերուն եւ եկեղեցիներուն զանգերը. լռեցին գըլգլան աղբիւրներու կանչերը, կանգ առաւ առօրեայ աշխատանքը շինարար եւ բարի հայ ժողովուրդին, խաւարը պատեց հայ աշխարհը, մեր համբանքին կէսը զոհ տուինք:

Դարձանք թափառական աշխարհի չորս ծագերուն, եղանք «հայմաթլըս»ներ անհայրենիք, եւ ամէն քայլափոխի մեր երեսին շպրտեցին «օտարական» անիծեալ բառը եւ այս՝ հակառակ տասնեակ տարիներու թաւալումին, հակառակ մեր ճակտին քրտինքովը ձեռք բերուած արդիւնքին:

Ամէն ճշմարիտ Հայ, որքան ալ բարեկեցիկ կեանք ունենայ իր ապրած երկրին մէջ, չի կրնար հանգիստ սրտով ողջունել Նոր Տարին՝ առանց անցեալի յիշատակները քրքրելու. «ոսկի, արծաթ հարստութիւն, չեն տար մարդոց երջանկութիւն»:

Եւ քանի հայրենի բուխերիկներէն ծուխերը կրկին չեն բարձրանար դէպի երկինք, քանի մեր հինաւուրց վանքերու եւ եկեղեցիներու զանգակները կրկին ազատօրէն չեն ղօղանջեր, քանի հայ շինականը իր պապենական հողերը վարելու եւ ցանելու ազատութիւնը չունի, քանի բռնագրաւուած կը մնան մեր դարաւոր պապենական հողերը՝ մեր թշնամեաց ոտնակոխ, քանի ազատութեան եւ արդարութեան արշալոյսը չէ ծագած՝ դարերու սեփականութիւնը եղած մեր հողերուն վրայ՝ Հայը չի կրնար հանգիստ սրտով դիմաւորել Նոր Տարին:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՑՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (487)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Ամէն բան պիտի աւլուէր Վենետիկի մէջ, ամէն կարգ ու կանոն տակն ու վրայ պիտի ըլլար, պիտի քանդուէր, պիտի ջնջուէր...:

— Ազատութիւն, ազատութիւն...:

— Գերինե՛ր, խռովարարնե՛ր, ագէտներ, կը պատասխանէին տակաւին ծերակուտականները:

— Ազատութիւն, ազատութիւն, կը գոռար սակայն գերին, խռովարարը եւ ագէտը:

Շքախումբը, անկարգօրէն, պատառ պատառ եղած զգեստներով, գունաթափ դէմքերով եւ ցնորական նայուածքներով մարդոցմէ կազմուած, հրմշտկուելով վերջապէս յաջողեցաւ Սուրբ Մարկոս հրապարակը մտնել:

— Վերջապէս հասանք, մինչեւ դուքսը ատելութեամբ լեցուած: Դէպի պալատ, դէպի պալատ...:

Նոյն վայրկեանին իսկ, ութ հարիւր հոգիէ բաղկացեալ գունդ մը գրոհ տալով առաջ խոյացաւ:

Այս գունդին գլուխն անցած էր Ռոլան Քանտիանօ սուսերամերկ:

Եւ հազարաւոր բերաններ, ամբողջ Վենետիկի ժողովուրդը մխաբերան աղիւծի մը պէս սկսաւ մռնչել.

— Ազատութիւն, ազատութիւն, ազատութիւն:

Քաղաքը իր հիմերէն սասանեցաւ:

Ահա ամբոխը, որ ծովածաւալ, Ռոլանի գունդին կռնակն անցած, կը մռնչէր ու կը գոռար:

— Կեցցէ՛ Ուժով Ռոլանը, կեցցէ՛ մեր փրկարար դուքսը:

Ֆուքարի չորս կողմը աչք մը պտըտցնելով տեսաւ որ ծերակուտականներուն մեծ մասը փախչիլ սկսած էր: Իր երկու կողմերը միայն յիսունի մօտ թիկնապահներ մնացած էին, կղերականներն ու քահանաները շատոնց կծիկը դրած էին արդէն: Տասներու Խորհուրդէն միայն երեք անդամներ մնացած էին իր քով:

Այս փոքրիկ խումբը ակնթարթի մը մէջ Ռոլանի մարդոց կողմէ շրջապատուեցաւ:

Ֆուքարի Ռոլանի իր վրայ քալելը տեսաւ, կարծես թէ հոգեառ հրեշտակն էր ան որ կուգար «իմս ես» ըսելու իրեն:

Դուքսը սուրը վեր բարձրացնելով ինքնապաշտպանութեան դիմելու օրինակ հանդիսացաւ իր մարդոց, բայց ակնթարթի մը մէջ սուրը ձեռքէն խլուեցաւ:

Ահա այս եղաւ իր պարտութեան նշանը, թիկնապահ գեղարդակիրները իրենց զէնքերը գետին նետեցին ի նշան անձնատուութեան:

Պահ մը յետոյ, Ռոլան եւ Ֆուքարի դէմ դիմաց եկած էին:

Ֆուքարի, դեփ – դեղին եղած եւ աչքերը խոշոր – խոշոր բացած, սարսափահար, փսփսաց ժան տը Մէտիչիսի այն խօսքը զոր կարդացած էր Արաթիմոսի խմբագրած Նամակին մէջ:

— Ահա արդարութեան ախոյեանը կուգայ...

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Յունուար 1, ԿԱՂԱՆԴ, տօրէնութ։ Գ. օր. Ծննդեան պահոց։ Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յունուար 7, Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Պատարագը կը մատուցանէ Հմայեակ Քհնյ. Համբարձումեան։ Սկիզբ արարողութեանց ժամը 16·30ին։

Յունուար 8, Կիրակի, Տօն է Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Պատարագը կը մատուցանէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան։ Սկիզբ ժամերգութեան 8ին, պատարագ 9·45ին։ Ընթերցում Հայրապետի շնորհաւորագրին եւ քարոզ 11ին, Ջրօրհնէք 11·45ին։

Յունուար 9, Երկուշաբթի, Մեռելոց։ Ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին։

Վարչութիւնս կը շնորհաւորէ բոլորին Ս. Ծնունդը եւ իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար եղած եւ ըլլալիք նուիրատուներուն համար։

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ Ս. ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յունուար 5, Հինգշաբթի, Ճրագալոյց Ծննդեան։ Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան ժամը 5, ընթերցուածներ 5·30, Ճրագալոյցի պատարագ 6։

Յունուար 6, Ուրբաթ, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Սկիզբ 8·30, պատարագ 10։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան։

Յունուար 8, Կիրակի, Յիշատակ Մեռելոց։ Սկիզբ 8·30ին, պատարագ 10։ Պատարագի աւարտին Ջրօրհնէք եւ ապա հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ — Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ, Յունուար 7, ժամը 17ին գիրքերու ընթերցում եւ Ս. Ծնունդի Ճրագալոյցի պատարագ։

Կիրակի, Յունուար 8, Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն։ Ժամը 9ին ժամերգութիւն, 10ին պատարագ, 11·30ին Ջըրօրհնէք։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Շահան Խաչակիր Քհնյ. Տէտէյեան։

ԾԱՆՕԹ.— Ըստ տարիներու սովորութեան, եկեղեցւոյ դպրաց դասը պիտի շրջագայի թաղերը եւ տունէ տուն աւետէ Քրիստոսի ծնունդը։

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբաթ, Յունուար 7, երեկոյեան ժամը 5·30ին Ճրագալոյց։

Կիրակի, Յունուար 8, առաւօտեան ժամը 9ին ժամերգութիւն, 10ին, պատարագ, 11ին քարոզ իսկ 11·45ին Ջրօրհնէք։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է տօնածառի հանդէս մը Ուրբաթ, Յունուար 6, գիշեր ժամը 9ին, պետական թատրոնին մէջ։

Սիրով կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շըրջանի Հայերը քաջալերելու Դաւիթեան դպրոցի աշակերտները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ ամէն ամսու առաջին Հինգշաբթին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 3ին։ Յունուար 5ի ժողովին, բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի որ ներկայ ըլլան ժողովին։ Շատ կարեւոր հարցերու լուծման համար։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8

Ժամը 11ին Հայրապետական պատարագ եւ Մկրտութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը, մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 8ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։ Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։

Կը հրաւիրուին բոլոր կազմակերպութիւնները եւ ծնողքները անխտիր։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴ

Կազմակերպուած Իսիի Մշակոյթի Տան կողմէ
Շաբաթ, Յունուար 7, ժամը 20·30ին

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

SOFITEL — SEVRES
2, Rue Grognet — Métro Porte de Versailles
Orchestre LES ARMENIAN'S SUNSHINE
—— Direction ROBERT PAPAZIAN ——
AMBIANCE — COTILLONS

Տոմսերու համար կարելի է հեռաձայնել
Gulian — 626-42-48 — Hovsepian — 736-28-70 — Essayan 645-37-08

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

GRAND BAL du MARDI GRAS

Շաբաթ, 4 Փետր. ժամը 20էն մինչեւ արեւածագ
Ճաշի սպասարկում՝ ճիշդ ժամը 21ին

dans les salons de l'Hôtel MÉRIDIEN
81, Bld. GOUVION SAINT CYR, PARIS (17e)

Մասնակցութեամբ
ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ եւ իր ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ
Բացառիկ յայտագիր — Քօթիլյոն
Մասնակցութիւն ճաշին՝ 200 ֆր.
Etudiants et moins de 25 ans : Entrée : 30 F. à partir de 23 h.
Այժմէն իսկ կրնաք ձեր սեղանները վերապահել, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւին.— 878·02·99
Chèques à l'ordre de C.C.P. 10 775 28 G PARIS

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

1926 — ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԿԻՍԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ — 1977

Կը շնորհաւորէ իր յարգոյ բարեկամ եւ յաճախորդներուն Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը, եւ այս առթիւ կը յիշեցնէ թէ, այս տարի եւս ճոխ պտուղներու, մրգերու, անուշեղէններու եւ ըմպելիներու այլազան տեսակներով պատրաստ է սպասարկելու եւ զարդարելու Ամանորի իրենց սեղանները։

N. NIGOGHOSSIAN

121, Ave. Henri-Barbusse — 95400 Arnouville - les - Gonesse
Tél. : 985-04-46

UNION GENERALE ARMENNIENNE DE BIENFAISANCE
Sous le haut patronage de Mgr S. MANOUKIAN
la présidence d'honneur de Monsieur N. FRINGHIAN
et la présidence de Madame E. ITCHKALATZIAN

Dîner de Noël Arménien traditionnel

Organisé par la Section des Dames, le Vendredi 6 Janvier, à 20 heures au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Frais de participation : 120 F.

×

Samedi 7 Janvier de 20 h. 30 à l'aube

Réveillon de Noël Arménien à l'UGAB

(118, rue de Courcelles, 75017 Paris)
organisé par le Comité des Jeunes
AMBIANCE — MUSIQUE — DANSES — COTILLONS
animé par ARMAND et son ensemble ARAX et avec HAROUT et VIGUEN
Frais de participation : 100 F. (dîner inclus) 35 F. après 23 h.
Membres UGAB et étudiants 30 F.

Tous renseignements et réservations :
UGAB : 118, rue de Courcelles, 75017 Paris — Tél. 924-86-71 ou 227-12-26

PAQUES à JERUSALEM

du 29 Avril au 6 Mai 1978
— Excursions et visite de JERUSALEM
— GALILEE (NAZARETH, TIBERIADE, HAIFA, ST-JEAN D'ACRE CESAREE, CAPHARNAUM)

— *Réception par le Patriarcat Arménien de JERUSALEM*
— *Messe de PAQUES en la Cathédrale arménienne de JERUSALEM*
— *Rencontre avec la communauté arménienne de JERUSALEM*

et bien sûr l'animation de :
MARTEN YORGANTZ
Dans un répertoire de chansons arméniennes et internationales.

Voyage Culturel en Arménie

Nouvelle formule :
en plus des excursions classiques (ETCHMIADZINE, SARDARABAD, GARNI, KEGHART) et...
Découverte des provinces nord de l'ARMENIE : KIROVAGAN, HAGHPAT, SANAHIN, ODZOUN, etc...
et trois jours à TBILISSI, ancienne capitale intellectuelle arménienne

calendrier des départs

20 MARS	21 AOUT
08 AVRIL	02 SEPTEMBRE
17 JUIN	16 SEPTEMBRE
13 JUILLET	30 SEPTEMBRE
05 AOUT	28 OCTOBRE
	23 DECEMBRE

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz
6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67 (licence A 946
A LYON
MAGUY KALOUSTIAN
OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot, 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935